

มรรคาสู่การหลุดพ้น

การประชุมนานาชาติศึกษาถิศาเพื่อพุทธสาวิกา ครั้งที่ ๑๒
"มรรคาสู่การหลุดพ้น" ณ เสดียรธรรมสถาน กรุงเทพมหานคร
วันที่ ๑๒ – ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๔

© ลิขสิทธิ์ 2011 ศากยธิดา

ไม่อนุญาตให้คัดลอก ถ่ายสำเนา หรือไปใช้ในทางใดทางหนึ่งหากไม่ได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการ ไม่อนุญาตให้ถ่ายโอนข้อมูลส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ไม่ว่าจะเป็นโดยทางอิเล็กทรอนิกส์ ถ่ายเอกสาร บันทึก หรือจัดเก็บเป็นข้อมูลหรือเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสืบค้น โดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากองค์กร ศากยธิดา

หมายเหตุผู้แปลและรวบรวมบทความภาษาไทย

เนื่องจากการแปลและรวบรวมเอกสารภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยในหนังสือเล่มนี้ จัดทำโดยอาสาสมัครจำนวนมากและด้วยความเร่งด่วน เพื่อให้ทันการประชุม จึงอาจมีการผิดพลาดทั้งการพิมพ์และ/หรือ การแปล คณะผู้จัดทำและรวบรวมต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย หากเกิดข้อสงสัยใด ๆ เกี่ยวกับเนื้อหาของเอกสาร กรุณากลับไปพิจารณาต้นฉบับภาษาอังกฤษ บางส่วนก็ไม่สามารถแปลได้ทันจึงไม่สามารถรวมในเล่มนี้ได้

ขอขอบคุณอาสาสมัครทุกท่านจากทุกมุมโลกที่ได้แปล และกรุณาช่วยปรับแก้บทความในเอกสารเล่มนี้ โดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย เพื่อให้พุทธสาวิกากจากทั่วโลกสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ขอให้ทุกท่านที่ได้ช่วยงานจงได้รับผลบุญนี้ และจงมีความสุขเจริญในธรรมตลอดกาล

สารบัญ

- พุทธสาวิกาผู้อาจหาญแห่งอินเดียโบราณ	
<i>Rupali Mokashi</i>	1
- ภาพสะท้อนของผู้หญิงชาวจีนพุทธในเมืองแทงเจอแรง	
<i>Venita Tanusuwito</i>	5
- ศากยธิดา: งานขยายเครือข่ายพุทธสาวิกาทั่วโลก	
<i>Thich Nu Nhu Nguyet</i>	7
- ผลกระทบของศักดินาที่ยังหลงเหลือต่อชนชาวพุทธในญี่ปุ่น	
<i>Aiko Mizuno</i>	13
- พุทธสาวิกาในสาธารณรัฐบูเรียตแห่งรัสเซีย (Buryat Republic, Russia)	
<i>Ayakova Zhargal</i>	17
- สตรีในพุทธศาสนากับแนวคิดว่าด้วยจักรพรรดิ	
<i>Kustiani Kalis Sambikala</i>	21
- ปรากฏ...การสืบทอดในมุมมองของผู้หญิง; พุทธสาวิกาและอำนาจทางการเมือง	
<i>Wasfia Nazreen</i>	27
- ผู้หญิงและความเป็นผู้นำทางพุทธศาสนากับแนวความคิดอนาคต	
<i>Eun-su Cho</i>	29
- ทายาทธรรมที่ไม่ปรากฏ	
<i>Yu-chen Li</i>	35
- ปรากฏ-การสืบทอดพุทธศาสนาทิเบตในมุมมองของสตรี	
<i>Jetsunma Tenzin Palmo</i>	39
- เรียนรู้เพื่อเป็นผู้นำและการเป็นผู้นำเพื่อเรียนรู้: เส้นทางแห่งการรู้ตื่นสู่ภาวะผู้นำ	
<i>Christie Chang</i>	43

- รากเหง้าทางสังคมและศาสนาต่อความรุนแรงสตรีไทยและเอเชียตะวันออก	
<i>Bhikkhuni Rattana</i>	49
- พระภิกษุณีเถรสาวกับการพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า	
<i>Bhikkhuni Silananda</i>	51
- เศรษฐศาสตร์วิถีธรรม: วิธีสร้างสรรค์และการเปลี่ยนแปลงระบบความคิดโดยสติพิจารณา	
<i>Susmita Barua</i>	57
- ความทุกข์ทรมานกับการเข้าถึงวัด	
<i>Diana Cousens</i>	65
- แม่พระธรณีและความเป็นแม่: ความสำคัญของผู้หญิงในฐานะแม่และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	
<i>Hsiao-Lan Hu</i>	69
- เมตตาต่อโลก: “มนุษย์มิได้เป็นเจ้าของโลก หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของโลก”	
<i>Bhiksuni Chuehmen</i>	77
- จิตสำนึกตระหนักรู้: จิตสำนึกด้านนิเวศวิทยา ในลัทธิเต๋าพุทธ พุทธศาสนิกชน	
<i>Susan Su-chen Wu</i>	83
- การไล่ชีวิตสัตว์ในพุทธศาสนาได้หวั่น: เมื่อพุทธจริยธรรม ชีวิตสัตว์ และระบบนิเวศวิทยามารวมกัน	
<i>Chialuen Chen</i>	91
- ขอความสุขและความสบายใจมีแด่สรรพสัตว์ทั้งมวล โปรดทำสิ่งนี้ให้เป็นความจริงแก่ผองเพื่อนสัตว์ของเรา	
<i>Karma Tashi Choedron</i>	93
- การปฏิบัติกรรม: การทำงานกับผู้ป่วยเอดส์ในประเทศกัมพูชา	
<i>Beth Goldring</i>	101
- ภิกษุณีและการพบกบฏแห่งความเมตตา	
<i>Guo Cheen Shi</i>	105
- การสอนปฏิบัติธรรมในเรือนจำ	
<i>Ranjani de Silva</i>	111

- สามเหลี่ยมบนเส้นสมมติที่เวลาหยุดอยู่กับที่: แหล่งรวมความทุกข์ทั้งปวง <i>Barbara Wright</i>	115
- เพศ, พุทธศาสนา และการศึกษา: ธรรมะ และ การปฏิรูปสังคมภายในนิกายเถรวาท <i>Emma Tomalin</i>	121
- แม่ชีในพระพุทธศาสนาและการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทย <i>Monica Lindberg Falk</i>	129
- ศาสนศึกษาของแม่ชีที่วัดคงอักในประเทศเกาหลี <i>Dong Geon Sunim</i>	135
- การรับรู้ ปณิธานและโอกาส: สตรีภูฏานกับทุนการศึกษาพุทธศาสนา <i>Tenzin Dadon (Snam Wangmo)</i>	139
- จากไขกุญแจกัญณี: ตำนานนักบวชสตรีชาวจีนมาเลเซีย <i>Ong Yee Choo</i>	147
- การบูชาเจ้าแม่กวนอิมในไต้หวันปัจจุบัน <i>Ruting Xiao</i>	149
- “ทำไมเราต้องเดิน” การเดินจงกรมและการเดินทางแสวงบุญ: สตรีเอเชียและมุมมองตะวันตกต่อการพัฒนาจิตเชิง วัชรธรรม <i>Suellen S. Semekoski</i>	155
- การแสดงออกทางพุทธ เกี่ยวกับการบรรลุนิพพาน : สิ่งที่สตรีในวัดสามารถสอนชาวตะวันตก เรื่องความดีความบริสุทธิ์ (virtue) <i>Carol L. Winkelman</i>	159
- การเดินทางของพุทธศาสนาสู่การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในประเทศไทย <i>Brooke Schedneck</i>	161
- การจัดตั้งองค์กรสตรีนักบวชผู้รับศีลสันยาส์เป็นสันยาสินี สตรีผู้รู้พระเวทในศาสนาฮินดู <i>Sister Saradeshprana</i>	165

- เมื่อความเจ็บทำร้าย	
<i>Malia Dominica Wong</i>	173
- “อิสลาม” คือการสร้างสันติ	
<i>Bhikkhuni Lee and Bayatee Dueraman</i>	181
- คุณแม่เทเรซาและอุดมการณ์พระโพธิสัตว์	
<i>Karma Lekshe Tsomo</i>	183
- โครงการบวชอุบาสิกาแก้วหน่ออ่อน 1 แสนคน	
<i>Boontha Learthhevorntham</i>	193
- โครงการเสริมสร้างจริยธรรมของเด็ก ณ ศูนย์สากยธิดา ประเทศศรีลังกา	
<i>Bhikkhuni Vijithananda</i>	199
- ศูนย์กัลยาณมิตร ถานเชิง: กรณีศึกษา	
<i>Zhen Yuan Shi</i>	203
- พุทธศาสนากับการเรียนการสอนทางด้านวิศวกรรมและวิทยาศาสตร์เชิงวัฒนธรรม	
<i>Marisol Mercado Santiago (with Alice L. Pawley, Donald W. Mitchell)</i>	205
- กระบวนทัศน์กับผู้หญิงในพุทธกาล: กรณีศึกษางานประพันธ์ BIQUINI ZHUAN (ชีวิตนักบวชสตรี)	
<i>Severina Angelova Balabanova</i>	209
- การฟื้นฟูภูมิทัศน์สังคมในประเศไทย: การศึกษาสำหรับสมณะและการก่อตั้งสายปฏิบัติ	
<i>Tomomi Ito</i>	211
- วิถีหลากหลายเพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูภูมิทัศน์สังคม	
<i>Susan Pembroke</i>	213
- จุดเปลี่ยนของนักบวชสตรีแห่งศรีลังกา : จากพิธีกรรมทางศาสนาสู่พลังแห่งสังคม	
<i>Hema Goonatilake</i>	219
- อุปสรรคของการประดิษฐานภูมิทัศน์สังคมในเนปาล	
<i>Bhikkhuni Dhammananda (Chatsumarn Kabilsingh)</i>	227

- พุทธศาสนิกใหม่และธรรมะทรงเครื่อง : พุทธศาสนาแปลง	
<i>Lisa J. Battaglia</i>	233
- ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) สามารถบรรลุธรรมได้หรือไม่?	
<i>Kulavir Prapapornpipat</i>	239
- ROBINA COURTIN: พุทธศาสนิกชนนอกแบบ	
<i>Anna Halafoff</i>	243
- คุณลักษณะบางประการของความเมตตา: มุมมองจากมรรคา	
<i>Adrienne Cochran</i>	245
- มาชา จิตเภท และการติดสิ่งเสพติด : จุดบรรจบและทางแยกของพุทธศาสนากับสุขภาพจิต	
<i>Roseanne Freese</i>	249
- ปัจจัยส่งเสริมความเป็นผู้นำของแม่ชีพุทธในไต้หวัน	
<i>Gui Hsiang Shih</i>	255
- อัตชีวประวัติ.....	259

Rupali Mokashi

ตามการสำรวจสำมะโนครัวเมื่อปีค.ศ. 2001 ในประเทศอินเดียซึ่งเป็นดินแดนของพระพุทธเจ้า พบว่ามีสตรีนับถือศาสนาพุทธ 3,881,052 คน¹ คาดกันว่าผู้นับถือศาสนาพุทธที่เป็นสตรีทั่วโลกมีประมาณ 300,000,000 คน ซึ่งในจำนวนนี้ เป็นสมณะสตรีกว่า 130,000 คน ชุมชนที่เติบโตขึ้นเรื่อยๆ นี้ทรงความสง่าภาคภูมิใจด้วยอุบาสิกาและสมณะสตรีซึ่งเป็นส่วนสำคัญของสังคมพลเมืองจะตั้งแต่แรกก่อตั้ง อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากเรื่องราวอันน่าประทับใจที่บันทึกไว้ใน *เกรีกา*² ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการคืนบรรพชาและการบรรลุธรรมสำเร็จเป็นอรหันต์ของพระภิกษุณีในยุคแรกแล้วนั้น ยังไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ใดๆ อีก ดังนั้น บันทึกเรื่องราวของการมีส่วนร่วมเผยแพร่ธรรมะของพุทธสาวิกายุคแรกจึงมีแต่เรื่องของบุคคลที่กล่าวถึงใน *เกรีกา* แต่เพียงอย่างเดียว

บทบาทของสตรีอินเดียโบราณที่อุปถัมภ์พุทธศาสนาส่วนใหญ่จะเห็นได้จากการวิเคราะห์ลักษณะสตรีที่มีชื่อเสียงในคัมภีร์หรือตามแบบอย่างที่บ้านทีกไว้ในพระไตรปิฎก และทำให้ “สตรี” จริงๆ ถูกละเลย ฉะนั้น การอุปถัมภ์และการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสตรีจึงมักไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึง และนี่คือสิ่งที่ขาดหายไปในการศึกษาพุทธศาสนา

ยุคโมริยะคือยุคที่ศาสนาพุทธได้ถือกำเนิดขึ้นมาและมีศักยภาพที่จะแผ่ขยายไปกว้างไกล พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นผู้ริเริ่มสลักจารึกซึ่งภายหลังเป็นสิ่งที่นิยมทำกันมากในอินเดีย³ จารึกของผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาจำนวนมากช่วยให้เราสามารถเข้าใจพุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะสตรีได้ดีขึ้น การศึกษาจารึกที่พบในเขตที่ราบสูงเดคคาน⁴ ในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาลถึงคริสตศตวรรษที่ 12 เหล่านี้ช่วยให้เราได้รับรู้ถึงการอุปถัมภ์ศาสนาของสตรีกว่า 300 คนทั้งที่เป็นภรรยาและสมณะ แม้การส่งเสริมศาสนาของสตรีเหล่านี้จะมีค่าแก่การระลึกถึง แต่รายงานฉบับนี้จะกล่าวเน้นถึงสตรีที่มีชื่อเสียงบางท่านเท่านั้นซึ่งแต่ละท่านมาจากต่างวรรณะในสังคมอินเดียโบราณในช่วงศตวรรษแรกๆ โดยท่านเหล่านั้นได้มีส่วนสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนา

จารึกที่มีชื่อเสียงบนเสาของพระเจ้าอโศกมหาราชที่เมืองอัลลาฮาบัดนั้นได้กล่าวถึง พระนางการวากิ มเหสีอันดับสองของพระเจ้าอโศกมหาราช พระนางเป็นสตรีชาวพุทธคนแรกที่มีชื่อกล่าวถึงในจารึกของอินเดีย รูปแบบและเนื้อหาในบ้านทีกเป็นคำบัญชาจากพระเจ้าแผ่นดินถึงเสนาบดี (Mahamantra) ให้บันทึกการสั่งของที่พระราชินีทรงบริจาค จารึกนี้จึงได้รู้จักกันในนาม The Queen's Pillar Edict

รูปแบบสถาปัตยกรรมต่างๆ เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการแผ่ขยายของพุทธศาสนาและการเติบโตของการค้าขายระหว่างเขตเดคคานและโลกตะวันตกซึ่งเริ่มมีมาตั้งแต่ศตวรรษที่สองก่อนคริสตกาล สถาปัตยกรรมเหล่านี้ได้แก่ การก่อสร้างสถูปเจดีย์และวิหารในเทือกเขาสหายาเทรี เช่น ที่ Karle, Bhaje, เมืองนาสิกและเมืองจุนนาร์ เป็นต้น ความจำเป็นที่จะใช้สถานที่สำหรับบูชาและสำหรับพักอาศัยของพระภิกษุและภิกษุณีทำให้รูปแบบการก่อสร้างลักษณะดังกล่าวนี้มีมากขึ้นอย่างรวดเร็ว คำจารึกบอกเราว่า ความสำเร็จในสถาปัตยกรรมส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากเงินบริจาคของสตรีที่มาจากรวรรณะต่างๆ เป็นที่น่าสังเกตว่า ราชนี ภรรยาของสตรี ภิกษุณีและแม้แต่หญิงงามเมืองล้วนมีส่วนร่วมบริจาคตามกำลังศรัทธา

สถูปที่งดงามแห่ง Sanchi ส่วนหนึ่งมาจากเงินบริจาคของพุทธสาวิกา 87 คน ซึ่งในจำนวนนี้มีเพียง Vakalaye Devi ท่านเดียวที่ดูเหมือนจะเป็นเชื้อพระวงศ์ อีก 36 ท่านเป็นภิกษุณีและอีก 50 ท่านเป็นภรรยาของหญิง ได้แก่ Sondegva ผู้เป็นภริยาของ Siharakhita⁶, Naga ผู้เป็นภริยาของ Kamdadi Gamiya Sethin (พ่อค้าแห่งเมือง Kandadi), Gharini (แม่บ้าน) Sijha จาก Virohakata, Sangharakshita⁷ นักเรียนสตรีแห่ง Yasila⁸, และ Bhicchuni Kadi แห่ง Ujjaini⁹ ซึ่งเป็นภรรยาของสตรีและ

ภิกษุณีที่มีชื่อบันทึกอยู่ในรายนามผู้บริจาคที่ Sanchi ผู้อุปถัมภ์ที่เป็นสตรีเชื่อพระวงศ์มีจำนวนทั้งหมด 35 คน นับเป็นจำนวนที่น้อยกว่าสตรีสามัญชน 210 คนและภิกษุณี 87 รูปเป็นอันมาก ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสามัญชนเป็นกลุ่มหลักในการส่งเสริมศาสนาพุทธ

จารึกจำนวนหนึ่งได้แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศทางเศรษฐกิจในยุคนั้น และแสดงให้เห็นถึงการมีไหวพริบทางเศรษฐกิจของภรรยาสตรีชื่อ Vishnudatta ผู้ได้วางแผนและใช้เงินลงทุนโดยบริจาคเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคมประมาณ 1700 ปีก่อน Vishnudatta Shakanika เป็นธิดาของ Saka Agnivarman และเป็นภรรยาของ Ganapaka (แปลตามตัวว่า “นักบัญชี”) ชื่อ Rebhila และเป็นมารดาของ Ganapaka (นักบัญชีเช่นเดียวกัน) ในถ้ำหมายเลข 10 ที่เมืองนาสิก บุคคลชื่อ Vishnuvarman มีชื่อบันทึกไว้ว่าได้บริจาคเงินเป็นธรรมบูชา¹⁰ ในปีที่ 258 แห่งคริสตศักราช¹¹ เงินบริจาคนี้ได้ถวายไว้เพื่อซื้อยาให้กับภิกษุที่ป่วยทุกท่านที่พำนักอยู่ในวัดบนเขา Tirasmi¹² ในการร่วมบริจาคครั้งนี้ Vishnudatta ได้ลงทุนกว่า 3,500 กหาปณะ¹³ โดยลงทุน 1,000 กหาปณะกับสมาคมช่างฝีมือ Kularika 2,000 กหาปณะกับสมาคมช่างฝีมือ Odayantrika 500 กหาปณะกับสมาคมช่างฝีมือที่ไม่ทราบชื่อ และอีกจำนวนหนึ่งกับสมาคมช่างฝีมือ Tilapippaka¹⁴ เป็นที่น่าสนใจว่า Vishnudatta ลงทุนไปกับช่างฝีมือต่างๆ เช่น Kularika (ช่างปั้นหม้อ) Tilapippaka (ผู้ผลิตน้ำมัน) Odayantrika (คนงานดูแลการหล่อชิ้นเครื่องจักรไฮโดรลิก) และอื่นๆ ผลประโยชน์ที่ได้จากเงินก้อนนี้จะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของสงฆ์¹⁵

จารึกของ Lavanika ในถ้ำหมายเลข 75 ที่ Kanheri¹⁶ บันทึกในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 3 จารึกที่น่าสนใจนี้ได้บันทึกเงินบริจาคสองก้อนที่ Lavanika ให้ไว้สองที่ คือ ถ้ำ Kanheri และวิหาร Ambalika Vihara ใกล้เมืองท่าเรือโบราณที่ชื่อ Kalyan¹⁷ Lavanika เป็นภรรยาของอุบาสกที่ชื่อ Sethi Achala จาก Kalyan เธอได้บริจาคถ้ำ ถ้ำน้ำและถ้ำอาบน้ำโดยอุทิศกุศลให้ครอบครัวของเธออยู่เย็นเป็นสุข เงินบริจาคส่วนที่สองบันทึกว่าเธอบริจาคเงินจำนวน 300 กหาปณะให้กับพระภิกษุที่วิหาร Ambalika เพื่อใช้จัดหาจีวรให้กับพระภิกษุที่พักที่นั่น¹⁸ ที่ตั้งของวิหารนี้ได้ถูกระบุไว้อย่างชัดเจนในจารึกว่า ตั้งอยู่ “ใกล้ Kalyan” แต่ไม่ได้มีการชี้ชัดลงไปว่าอยู่จุดใด เนื่องจาก Kanheri เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียง จึงเห็นได้ชัดว่า Lavanika เลือกว่าจะให้ชื่อเธอจารึกไว้ที่วิหาร Ambalika เพื่ออุบาสกอุบาสิกอีกมากจะได้รับรู้ ยังมีการกล่าวถึงวัดอีกแห่งหนึ่งที่ Kalyan จากถ้ำจารึกในถ้ำหมายเลข 32 ที่ Kanheri จารึกพราหมณ์นี้มีการบันทึกในคริสต์ศตวรรษที่ 2 มีพ่อค้าชื่อ Dharma, Kaliyanaka (อาศัยอยู่ที่ Kalyan และเป็นลูกชายของ Sivamitra) พร้อมกับ Budhaka และครอบครัวได้ถวายบ้านที่มีสองห้องชุดและห้องรับประทานอาหารให้แก่วิหารที่ Kalyan ในเขตพื้นที่ที่เรียกว่า Gandhari Kabhami¹⁹ เนื่องจากการค้าขายคึกคักในช่วงศตวรรษแรกๆ นี้ จึงมีชุมชนค้าขายชาวเอเชียตะวันตกและชาวกรีก-โรมันมาตั้งรกรากในอินเดียตะวันตก จารึกได้ชี้ให้เห็นว่ามีสตรีเชื้อสายต่างชาติได้รับวิถิปุทธธรรมไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

ที่ Karle ต่างจากที่ Kanheri ซึ่งมีผู้บริจาคจำนวนมากมาจากเมือง Kalyana เพราะที่ Karle นั้น ผู้บริจาคส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่ Dhenukakta ซึ่งหลายคนเป็นชาวโยนก²⁰ ที่นับถือศาสนาพุทธ เจดีย์งดงามที่ Karle²¹ ได้บันทึกการบริจาคของ Mahamata ผู้เป็นภรรยาของ (นามของสามีได้สูญหายไป) จาก Dhenukakata ซึ่งจารึกไว้บนเสาต้นที่สิบในแถวซ้าย²² เป็นไปได้ที่ว่า Mahamata จะมีเชื้อสายกรีก เพราะรายนามของผู้บริจาคที่เป็นผู้ชายชาวกรีกก็ถูกบันทึกไว้บริเวณนี้

นอกจากนั้น มีจารึกที่บันทึกว่าผู้บริจาคเป็นภิกษุณี ตามพระวินัย ภิกษุและภิกษุณีไม่สามารถมีทรัพย์สินไว้ในครอบครอง ดังนั้น พวกท่านจะต้องรวบรวมเงินบริจาคสร้างราวกันและเสาชองวัดในถ้ำด้วยการขอเงินขบถาต ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ เพราะทำด้วยศรัทธาในศาสนา²³ ดังนั้น จึงมีบันทึกการบริจาคของภิกษุณีหลายท่านตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ สิ่งนี้เองชี้ชัดถึงความแตกต่างระหว่างนักบวชหญิงในศาสนาเซนกับภิกษุณีในศาสนาพุทธ จารึกได้แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่านักบวชหญิงในศาสนาเซนจะมีอิทธิพลให้ภรรยาสจำนวนมาบริจาคเงินเพื่อใช้ในศาสนกิจเนื่องจากมีระบุไว้อย่างชัดเจนในบันทึกการบริจาค แต่นักบวชหญิงเหล่านั้นแทบจะไม่อาจถือได้ว่าเป็นผู้บริจาคหลัก ในทางตรงข้าม ภิกษุณีในศาสนาพุทธ เช่น Pavaitika Ponakisana²⁴ และ Bhikhuni Damila²⁵ มีชื่อบันทึกว่าได้ช่วยบริจาคตามสถานที่ต่างๆ หลายแห่ง

ยังมีการกล่าวถึงหญิงงามเมืองที่นับถือศาสนาพุทธในคัมภีร์พุทธศาสนา ในเถรีคาถากล่าวถึง Vimala และ Sarama สองพี่น้องที่เป็นหญิงงามเมือง Amrapali เป็นนางคณิกาที่มีชื่อเสียงของกรุงเวสาลี เมืองหลวงของคณะเจ้าลิจฉวี ธรรมเนียมการสนับสนุนพระศาสนาของหญิงงามเมืองดำเนินต่อเนื่องกันมาหลายศตวรรษ จารึกจากหมู่บ้าน Sannati²⁶ ที่บันทึกไว้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 2 ได้กล่าวถึงนางรำชื่อ Govidasi²⁷ ที่มีส่วนร่วมในการก่อสร้างวัด และในอีกจารึกจากหมู่บ้าน Sannati จากสมัยเดียวกันได้กล่าวถึงนางรำอีกคนที่ชื่อ Aryadasi²⁸ ซึ่งเป็นธิดาของ Nadiya Guda และ Nati Valuki โดยเธอมีส่วนร่วมในการก่อสร้าง mukhudika หรือห้องโถงทางเข้า

จะกล่าวโดยรวมแล้ว เรื่องราวของศาสนาพุทธจะไม่มี ความสมบูรณ์หากเราไม่เข้าใจถึงการอุปถัมภ์พระศาสนาของพุทธสาวิกที่สามารถและอาจหาญเหล่านี้ แม้ว่าสตรีเหล่านี้จะมาจากคนละยุคสมัย จากหลายถิ่นฐานและมีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่ต่างกัน แต่ท่านเหล่านั้นมีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือ การมีศรัทธาและความซาบซึ้งในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เชิงอรรถ

1 <http://wcd.nic.in/stat.pdf>

2 The *Therigatha*, often translated as *Verses of the Elder Nuns*, is found in the Khuddaka Nikaya, a collection of short works in the Sutta Pitaka. It consists of 73 poems, organized into 16 chapters.

3 Ashoka was an Indian emperor of the Maurya Dynasty who ruled almost all of the Indian subcontinent from 269 to 232 BCE.

4 Geographically, Deccan is a large plateau bounded by the Arabian Sea to the west and the Bay of Bengal below the Narmada River to the east. This area was known as Dakshinapatha in Sanskrit.

5 *Annals of Bhandarkar Oriental Research Institute* 34, p. 30; *Corpus Inscriptionum Indicarum* I-II-VI-B, p. 159.

6 *Epigraphia Indica* 10, p. 27, n. 177.

7 *History of Dharma Shastra* II-1, p. 272. *Antevasini* means one who dwells near the teacher.

8 *Epigraphia Indica* 10, p. 33, n. 245

9 *Ibid.*, p. 31, n. 226

10 *Epigraphia Indica* 10, p. 127, and *Epigraphia Indica* IV, p. 114.

11 This epigraph has been dated to the reign of Abhira king Ishvarasena.

12 *Corpus Inscriptionum Indicarum* 4, p. 114.

13 The term *karshapana* refers to a silver coin weighing about 34 grains. The *karshapana* mentioned here were probably those of the western *kshatrapas*, which appear to have circulated in Maharashtra during the time of Abhiras.

14 *Corpus Inscriptionum Indicarum* 4, p. 114, and *Epigraphia Indica* 10, n. 1137, p. 127.

15 *Epigraphia Indica* 10, p. 127

16 The Kanheri Caves are a group of rock-cut monuments located north of Borivalion in the western outskirts of Mumbai. These caves date from the first century BCE to the ninth century CE. In total, 109 caves have been excavated from the basalt.

17 Kalyan lies 53 km northeast of Mumbai.

- 18 *Ghokhale Shobhana, Kanheri Inscriptions*, pp. 98-101. The existence of monestries along the ancient trade route was not merely coincidence.
- 19 *Epigraphia Indica* 10, p. 104, n. 998. According to Shobhana Gokhale, Gandharikabhami was a residential quarter for Greeks in the ancient city of Kalyan. Even today, there is a small river called Gandhari, a tributary of the Kalu River, near Kalyan. The surrounding area is also known as Gandhari.
- 20 There is no unanimity about the origin of the Yavanas. There are various claims as to their origins, Ionia to West Asia.
- 21 This *chaitya* dates to first century BCE and is the finest type of early Buddhist caves. The *chaitya* contains a huge *stupa* and 37 richly decorated pillars. An inscription in the *chaitya* states that this is the foremost cave throughout Jambudvipa and says that it was completed by the moneylender Bhutapala of Vijayanti. These caves are located 114 kms. from Mumbai.
- 22 *Epigraphia Indica* 7, p. 52 and pp. 83-84.
- 23 *Epigraphia Indica* 10, p. 369.
- 24 *Ibid.*, p. 105, n. 1006. Ponakiasana's other title, *theri* (elder nun), indicating her senior status in the order.
- 25 *Ibid.* p., 106, n. 1013. Both these nuns made donations at Kanheri.
- 27 I. K. Sarma and J. V. Rao, *Early Brahmi Inscriptions From Sannati* (Harman Publishing House, New Delhi, 1993).
- 26 Sannatiis was a small village on the banks of the Bhimain Chitapurtaluk River located in Gulbarga District of Northern Karnataka.
- 28 *Ibid.*

Venita Tanusuwito

ชาวจีนพุทธที่อยู่อาศัยในเมืองแทงเจอแรง ประเทศอินโดนีเซีย ตั้งต้นศตวรรษที่ 17 ในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 17 และ 18 ชาวจีนพุทธได้อาศัยอย่างหนาแน่นในบริเวณแม่น้ำ ซิสาदान (Cisadane River) ในตัวเมืองแทงเจอแรง ซึ่งในปัจจุบันได้ตั้งอยู่ในจังหวัดบันเตน (Banten) จากบริเวณดังกล่าวชาวจีนพุทธส่วนมากได้ย้ายออกมาอยู่นอกเมืองตามพื้นที่ต่างๆของเมืองแทงเจอแรงเช่นเมือง เซเวน และ คัมพุง เมลายู ด้วยเหตุผลที่ว่าชาวจีนพุทธนี้ได้อาศัยในเมืองแทงเจอแรงมาเป็นเวลาช้านานถึง 6 หรือ 7 ชั่วอายุคน พวกเขาได้ปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมพื้นเมือง ซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาจีนได้อีกแล้ว การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งสามารถสังเกตได้จากรูปลักษณะภายนอก ที่ไม่มีส่วนคล้ายคลึงกับชาวจีนอีกแล้ว ชุมชนชาวจีนนี้ถูกเรียกว่า ชินเบน (ซิน่า ชินเบน) คนส่วนมากตกอยู่ในความยากจน การงานส่วนใหญ่เป็นงานเล็กๆน้อยๆ เช่น ทำนา หรือ ประมง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถหลุดลอกออกมาจากความยากจน และก่อตั้งร้านค้าหรือบริษัทขนาดเล็กได้

ผู้หญิงชาวจีนเบน

ผู้หญิงและเด็กในชุมชนชินเบนประสบความยากลำบากในการดำรงชีวิตซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาดำรงนั้นงานที่สามารถทำได้จะเป็นงานที่ไม่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ การขาดแคลนทักษะเป็นอีกเหตุผลที่ทำงานส่วนใหญ่ที่ผู้หญิงเหล่านี้ทำก็คือ งานซักผ้า ขายขนมเล็กๆ น้อยๆ หรือช่วยสามีในนาข้าว ผู้หญิงในชุมชนนี้จะแบ่งภาระความรับผิดชอบทางการเงินในครอบครัว ในความเป็นจริงผู้หญิงเหล่านี้ทำงานหนักเพื่อหาเงินมากกว่าบรรดาสามีถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ที่ทำงานหนักแต่ก็ไม่สามารถหาเงินได้เพียงพอต่อความต้องการในครอบครัว พวกเขาได้รับเงินเพียงเล็กน้อยซึ่งไม่พอแม้แต่การซื้ออาหารและของใช้ในครัวเรือน ยิ่งไปกว่านั้นยังกระทบไปถึงการศึกษาของลูกๆ ซึ่งไม่ได้รับการศึกษาในระดับสูง ท้ายที่สุดลงเอยเป็นผู้ไม่มีการศึกษาและยากจนเช่นเดียวกับพ่อแม่

เนื่องจากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลทำให้สถานการณ์นี้ยิ่งแย่มากขึ้น ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีหนังสือรับรองการเป็นประชากรของอินโดนีเซียเพราะฉะนั้นจึงไม่มีบัตรประชาชนที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งทำให้เป็นเรื่องยากสำหรับพวกเขาที่จะมีใบสูติบัตร การประกันสุขภาพของผู้ยากจน และเอกสารอีกมากมายหลายอย่าง ในขณะที่สถานการณ์เริ่มดีขึ้นในกลุ่มคนรุ่นใหม่เพราะหลายคนมีบัตรรับรองการเป็นประชากรอินโดนีเซีย

ผู้หญิงในหลายๆครอบครัวยังถูกกีดกันในเรื่องการศึกษาในระดับสูง พ่อแม่มักจะให้ความสำคัญแก่การศึกษาของลูกผู้ชายมากกว่าลูกผู้หญิง การศึกษาของผู้หญิงมักจำกัดอยู่แค่ระดับชั้นมัธยมต้นหรือบางครั้งแค่ระดับประถมศึกษา เพราะไม่มีทักษะด้านการงานและไม่มีการศึกษา ทำให้ผู้หญิงเหล่านี้แต่งงานเมื่ออายุน้อย และเนื่องด้วยประเพณีพ่อแม่หลายคนมักผลักดันให้ลูกสาวแต่งงานเมื่ออายุน้อย

การให้ช่วยเหลือ

ผู้หญิงในชุมชนชินเบน ต้องการความช่วยเหลือเป็นอย่างมาก ในด้านการฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ เช่น ทักษะด้านการประกอบอาหาร ผลิตภัณฑ์งานฝีมือ หรือ การทำการเกษตร เนื่องจากไม่ได้รับการศึกษาและทักษะ

ทำให้กลุ่มผู้หญิงเหล่านี้ไม่สามารถประกอบอาชีพที่เหมาะสมได้ มีองค์กรท้องถิ่นบางองค์กรได้เข้าไปช่วยเหลือในด้านการฝึกอาชีพ แต่การฝึกจัดขึ้นแค่บางครั้งเท่านั้น ซึ่งการฝึกทักษะนั้นต้องการความต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนา ด้านทักษะอย่างแท้จริงต่อกลุ่มผู้หญิง การฝึกอบรมไม่ควรเป็นแค่การฝึกทักษะด้านการงาน เช่นการอบขนม หรือเย็บผ้า แต่ควรมีการอบรมความตระหนักทางด้านสังคมและบทบาททางเพศ ชาวชุมชนไม่มีแผนที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับอนาคตของเขา พวกเขามีชีวิตอยู่ไปวันๆ เท่านั้นและคิดถึงเรื่องอนาคตน้อยมาก สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นไม่ใช่เพียงปัญหาความยากจนแต่ยังประกอบด้วย รูปแบบทางความคิด (mindset)

เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปว่าผู้หญิงนั้นมีบทบาทสำคัญในครอบครัว เนื่องจากบทบาททางการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ดังนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็นมากที่ผู้หญิงควรได้รับการศึกษา เพียงแค่ให้การศึกษาแก่ผู้หญิงยังหมายถึงการให้การศึกษาแก่บรรดาลูกๆ ด้วย

นั่นหมายความว่าเราต้องให้ความสำคัญที่เพียงพอต่อการศึกษาของผู้หญิง ผู้หญิงไม่ควรถูกกีดกันทางด้านการศึกษาแต่ควรได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันกับผู้ชาย เด็กๆเป็นผู้กำหนดอนาคต การศึกษาที่ดีของเด็กๆจะนำความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมาสู่คนรุ่นต่อไป

โปรแกรมการอบรมที่ดีควรประกอบไปด้วยหลักสูตรการอบรมที่มีความหลากหลายทั้งทางด้านทักษะการปฏิบัติและทักษะทางความเชี่ยวชาญ การฝึกอบรมเกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมายควรมีการจัดขึ้นเพื่อให้ชุมชนมีความรู้ที่เพียงพอต่อสิทธิการเป็นพลเมือง โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิง สิ่งที่สำคัญที่สุดคือชุมชนควรถูกปลูกให้ตื่นจากการหลับที่ยาวนาน และเริ่มมีความมั่นใจว่าการทำงานที่ยากลำบาก ถึงแม้ว่าจะมีอุปสรรค แต่พวกเขาก็สามารถมีชีวิตที่ดีได้

Thich Nu Nhu Nguyet

บ่อยครั้งที่คนส่วนใหญ่มักคิดว่าผู้หญิงทำได้แต่เพียงขัดเกลาฝึกฝนตนเอง และไม่สามารถรับภาระหน้าที่ทางพระพุทธศาสนาสำคัญใดๆ ที่จะสามารถทำให้พุทธธรรมเจริญรุ่งเรืองขึ้นได้ อย่างไรก็ตามในช่วงระยะหลังที่ผ่านมา พระภิกษุณีหลายรูปก็ได้แสดงให้เห็นว่าความตั้งใจที่จริงจังและวัตรปฏิบัติที่เข้มแข็งเสมอกันกับพระภิกษุสงฆ์ในการให้การศึกษาแก่พระภิกษุณีอย่างชาญฉลาดเพื่อที่จะรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาได้อย่างน่าชมเชย ความสำเร็จอันสำคัญนี้จะถูกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ชี้ชัดว่าพุทธสาวิกาได้ทำตนให้เป็นที่ยอมรับมาหลายชั่วอายุคนแล้วและมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของสังฆะภิกษุณี อย่างไรก็ตามในบางประเทศ พระภิกษุณีอาจยังไม่ได้รับโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถของตนเองและเรายังมีความรู้ไม่มากนักเกี่ยวกับภิกษุณีเหล่านี้ ศากยธิดาถือกำเนิดมาเพื่อจะขยายขอบเขตการบูรณาการพุทธสาวิกาทั่วโลก เป้าหมายไม่ได้กำหนดเฉพาะเพียงการทำงานเพื่อสวัสดิภาพของสตรีเท่านั้นแต่เพื่อพระพุทธศาสนาทั่วโลกด้วย

การประชุมนานาชาติศากยธิดาเพื่อพุทธสาวิกา ครั้งที่ 12 ที่จะจัดขึ้นในกรุงเทพฯ เป็นโอกาสให้สตรีชาวพุทธจากทั่วโลกได้ทบทวนการทำงานของตนเพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาและสังคมภายใน 2 ปีที่ผ่านมา และยังเป็นโอกาสให้ธิดาของพระพุทธเจ้าได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนธรรมะ การสงเคราะห์สังคม และการส่งเสริมสถานภาพและบทบาทของสตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภิกษุณีทั้งหลายในประเทศของตนและในเวทีนานาชาติ

เพื่อจะสืบทอดประเพณีของพุทธสาวิกาและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อขยายขอบเขตกิจกรรมของพวกเธอต่อไปผ่านเครือข่ายทั่วโลกของศากยธิดา สตรีชาวพุทธในโลกสมัยใหม่จะได้พิสูจน์ความรู้ความสามารถด้วยการทำงานในหลากหลายหน้าที่ ส่วนใหญ่แล้วโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ของศากยธิดา บทความนี้จะเน้น:

1. หนทางทั่วโลกสู่ศากยธิดา 2. การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของศากยธิดา และ 3. ข้อจำกัดในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตของศากยธิดา

เส้นทางทั่วโลกสู่ ศากยธิดา

สมาคมศากยธิดานานาชาติเพื่อพุทธสาวิกา ประกอบด้วยบุคคลทั่วไปที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรม ศาสนา และเชื้อชาติ ดิฉันได้ประจักษ์แก่สายตาตนเองว่า ศากยธิดาเป็นศูนย์กลางร่วมของทุกสายแห่งการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็น เถรวาท มหายาน และวัชรยาน โดยผู้หญิงจากทุกมุมโลกที่สนใจในพระพุทธศาสนา จากนิยามที่ศึกษาและเข้าใจในพระพุทธศาสนาที่แตกต่างกัน มารวมตัวกันเพื่อแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์อย่างไว้สิ่งกีดกัน นับเป็นพัฒนาการที่งดงามในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา การประชุมศากยธิดาได้เปิดโอกาสให้บุคคลที่สนใจพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นภิกษุณี ภิกษุ ผู้หญิง ผู้ชายทั้งที่เป็นพุทธศาสนิกชนหรือเพื่อนต่างศาสนาได้มีส่วนร่วมการประชุม จึงนับเป็นการรวมตัวครั้งสำคัญทางประวัติศาสตร์ พวกเราได้พิสูจน์ถึงสิ่งพิเศษที่เกิดขึ้นในโลกแห่งพุทธศาสนา กล่าวคือ การเริ่มยอมรับผลงานต่าง ๆ ที่ พระภิกษุณีในอดีตได้ริเริ่มไว้และศักยภาพของรุ่นต่อ ๆ ไป พุทธสาวิกาเริ่มตระหนักรู้ถึงความรับผิดชอบของตนเพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์อันสำคัญยิ่งขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็คือการเผยแผ่ธรรมะ สมดังพุทธธรรมที่ว่า “เพื่อประโยชน์สุข เมตตากฎณาต่อสรรพชีวิต” เป็นเรื่องที่จะต้องสังวรไว้ว่า เป็นเวลาหลายร้อย

ศตวรรษแล้ว ที่ไม่ได้มีการยอมรับศักยภาพของสตรี ซึ่งขณะนี้ดิฉันเห็นว่าเมื่อผู้หญิงมีโอกาสรวมตัวกัน สนทนา แบ่งปันประสบการณ์ในหลายๆ มิติ พุทธสาวิกาเหล่านี้ไม่ได้สอนเฉพาะพุทธธรรมแต่ยังให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในหลายๆ กิจกรรม เพื่อบรรเทาความทุกข์ของสรรพชีวิตทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสากลที่เปี่ยมด้วยจิตวิญญาณ

ดิฉันขอเริ่มแบ่งปันด้วยเรื่องราวของตนเองในการเข้าร่วมกับสาขยธิดา เมื่อราวปี1999 หลังจากจบหลักสูตรปริญญาโทสองปีด้านพุทธศาสนศึกษาแล้ว ดิฉันได้สมัครเข้าศึกษาปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยเคลลี ในช่วงเวลานั้น ดิฉันได้มีโอกาสเข้าร่วมฟังการบรรยายของท่านพระภิกษุณี กามา เลคเช โซโม (Karma Lekshe Tsomo) ที่มหาวิทยาลัยเคลลี ร่วมกับกลุ่มของภิกษุณีเวียดนาม ๘ ท่าน ซึ่งดิฉันประทับใจกับกลุ่มภิกษุณีเวียดนามที่เป็นเพียงกลุ่มเล็กๆ แต่เปี่ยมด้วยความกระตือรือร้นนี้มาก หลังจากการบรรยายครั้งนั้นดิฉันและกลุ่ม ได้มีโอกาสสนทนา กับท่าน Lekshe และเราได้กลายเป็นเพื่อนกัน ท่านได้เชื้อเชิญพวกเราเข้าร่วมประชุมนานาชาติสาขยธิดาสำหรับพุทธสาวิกา ครั้งที่ ๖ ที่จะจัดขึ้น ณ ลุมพินี ประเทศเนปาลในปีถัดไป

นั่นคือครั้งแรกที่ดิฉันที่ได้เข้าร่วมประชุมกับสาขยธิดาที่ประเทศเนปาล หลังจากฟังการนำเสนอในที่ประชุม นั้น ผู้เข้าร่วมประชุมได้ถูกขอร้องให้วาดความคิดของตนลงบนกระดาษที่ให้ในแต่ละกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจและเบิกบานมากที่ได้เห็นธิดาของพระพุทธเจ้า เป็นจำนวนนับร้อย ที่จัดจกับการวาดแต่งแต้มสีสันและรูปร่างตามความคิดของตน มีหลายรูปภาพที่ทำให้ได้หัวเราะ มีภาพที่วาดรูปธิดาของพระพุทธเจ้าอุ้มโลก มีหลายรูปภาพเปี่ยมไปด้วยสาระลึกซึ้งของพระธรรม มีภาพหนึ่งเป็นรูปวิหารเล็กๆ เรียบง่าย ที่สวยงามตั้งอยู่บนเนินเขาที่ปกคลุมด้วยต้นไม้ และใบไม้ร่วงที่นั่นที่นั่น และมีนักบวชหญิงตัวน้อยถือหนังสือเดินไปโรงเรียนยามพระอาทิตย์เพิ่งขึ้น มีหลายรูปภาพที่เป็นภาพสตรีพุทธจำนวนมากคล้องแขนเหมือนดั่งเป็นพวงมาลัยถวายความเคารพต่อพระพุทธเจ้าทั้งสิบทิศ บางภาพแสดงนักบวชหญิงเดินข้ามหุบเขาหลายแห่งเพื่อไปยังภูเขามาลัย เพื่อเข้าร่วมการประชุม หรือ นั่งสมาธิหันหน้าไปยังภูเขามาลัยที่ปกคลุมด้วยหิมะ ภาพวาดที่เปี่ยมด้วยสีสันและความงามเหล่านี้ เป็นเหมือนโลกใหม่ และเปิดขอบฟ้าใหม่ขึ้นมาต่อหน้าต่อตา ฉันรู้สึกเป็นเพียงคนตัวเล็กๆ ที่แวดล้อมไปด้วย บรรดาศาสตราจารย์ นักวิชาการ วิทยากร และนักวิจัย ผู้ที่มาจากมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย และสถาบันการเรียนรู้

ประสบการณ์ครั้งแรกที่ได้เข้าร่วมสาขยธิดาเป็นเรื่องที่ลืมไม่ลงจริง ๆ เป็นทั้งกำลังใจ แรงบันดาลใจที่ยิ่งใหญ่ ทั้งในด้านการศึกษาและการปฏิบัติของดิฉัน ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ดิฉันได้พยายามอย่างเต็มที่ที่จะเข้าร่วมการประชุมสาขยธิดา เพื่อได้เรียนรู้จากความแตกต่างในหลายๆ มิติที่ได้หยิบยื่นมา จากกลุ่มนักวิชาการและผู้เล่านิทานที่มากด้วยความรู้ความสามารถ จากนักบวชโดดเด่นผู้อุทิศชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนาที่เปี่ยมด้วยความกรุณาและความตั้งใจที่จะยังประโยชน์แก่ผู้อื่น และจากพิธีกรรมที่เก๋กา

๔ ปีหลังจากนั้น ในการประชุมสาขยธิดาครั้งที่ ๘ ที่ กรุงโซล ฉันได้นำเสนอ เรื่อง “การศึกษาร่วมสมัยของพระภิกษุณีสงฆ์ในเวียดนาม” และได้รับการตอบรับอย่างดี ความพยายามของดิฉันสัมฤทธิ์ผล สาขยธิดาและโอกาสที่หยิบยื่นเป็นสิ่งที่ทำให้ดิฉันได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในฐานะ นักเรียน นักวิจัย และพุทธมามกะ ดังที่ฉันและนักบวชหญิงหลายท่านมีโอกาสมาพบ ได้รับความก้าวหน้าในการศึกษาพระพุทธศาสนา และแบ่งปันประสบการณ์ให้กับผู้ปฏิบัติทั่วไป และยินดีต้อนรับผู้อ้อมแขนของสาขยธิดา สำหรับพวกเราทุกคน สาขยธิดาได้ขยายพรมแดน กว้างออกไปยังผู้ปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาทั่วโลก

ในการประชุม สาขยธิดาครั้งที่ ๑๑ ที่ประเทศเวียดนามที่ใกล้จะถึงนี้ สาขยธิดาได้เติบโต ขยายกว้างออกไปได้รับสนใจมากมายจาก นักบวชหญิงที่มีโอกาสน้อย ภรรยาสาวหญิงที่อยู่ไกลโพ้น และ เขตที่ปกคลุมด้วยหิมะ ซึ่งไม่เป็นที่รู้จักของชาวโลก สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป สาขยธิดาได้ให้เสียงผ่านไปในการคิด ให้แสงสว่างกับชีวิตเปรียบเสมือน ตัวแทนเสาหลักให้กับชีวิตพวกเขา ฉันได้มีโอกาสถามผู้หญิงหลายๆ คนว่า อะไรคือ สิ่งที่ทำให้พวกเขา

สนใน ศากยธิดาบางคนได้ตอบว่า “ได้พบปะกับนักปฏิบัติที่ยิ่งใหญ่ที่ทำให้ฉันมั่นใจ ศรัทธาหนทางจิตวิญญาณของตัวเอง” พบอาจารย์กับบวชหญิงอย่างเช่น Jetsunma Tenzin Palmo และ พระภิกษุณี Karma Lekshe Tsomo ที่การประชุมศากยธิดาได้เป็นแรงบันดาลใจให้ฉันเป็นอย่างยิ่ง ท่านเปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณาแท้จริง ท่านไม่ได้แตกต่างจากบุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นวัยหรือ จน มีการศึกษา หรือไม่มีการศึกษา ท่านได้เปิดหัวใจของผู้คนเหล่านั้น ท่านทำงานอย่างหนักที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้หญิง ให้ถูกเจตจำนงเป็นที่ให้พวกเขามุ่งหน้าไป และสูงยิ่งขึ้น อีกประการหนึ่งฉันอยากเพิ่มเติมบางสิ่งที่เกี่ยวกับ ภิกษุณี Karma Lekshe Tsomo ฉันก็ได้รับแรงบันดาลใจอย่างสูงส่งจากท่านเช่นเดียวกัน ฉันนึกภาพไม่ออกว่า ฉันจะดำรงอยู่บนหนทางจิตวิญญาณ อย่างไร ถ้าปราศจากท่าน ท่านอ่อนน้อมถ่อมตนมากๆ เมื่อท่านรับงานเขียนของฉัน ท่านบอกให้ฉันลบสิ่งที่สรรเสริญท่าน แต่เป็นความปรารถนาที่มั่นคงที่ฉันต้องการแสดงความรู้สึกและรักษาสถาปัตยกรรมไว้ ฉันอยากใช้โอกาสนี้ บอกท่านว่าฉันรู้สึกปลื้มปิติอย่างที่สุดในสิ่งที่ท่านได้กระทำ ฉันเห็นท่านทำงานอย่างหนัก ไม่ได้นอนเป็นเวลาหลายคืน เพื่อความสำเร็จของการประชุมศากยธิดาและความผาสุกของพุทธศาสนิกชนหญิงทั่วโลก

การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของศากยธิดา

ย้อนกลับไปเมื่อค.ศ.1987 การประชุมครั้งที่หนึ่งของศากยธิดาที่พุทธคยา นั้นเป็นวันประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนาที่พุทธสาวิกาทิ้งที่เป็นนักบวชและพุทธสาวิกาได้มารวมตัวกันเป็นครั้งแรก

พุทธสาวิกาส่วนมากจะดำรงสมณะสาธูปตามแบบฉบับท้องถิ่นของตนเองโดยไม่มีโอกาสสัมผัสวัฒนธรรมรูปแบบอื่น

แม้ว่าเป้าหมายของการประชุมครั้งที่หนึ่งมุ่งความใส่ใจไปที่ภิกษุณีและนักบวชหญิง แต่ศากยธิดาก็ใจกว้างร่วมพุทธสาวิการูปแบบอื่นๆ ในการประชุมอีกด้วย ใครก็ได้ที่สมัครใจอยากเข้าร่วมประชุม ไม่ว่าจะเป็นนักบวชหรือไม่ สถานะทางสังคมเน้นอย่างไรนับถือศาสนาอะไรอยู่ หรืออยู่มุมไหนของโลก การประชุมทุกครั้งก็จะปรากฏผู้คนจากเอเชียจากประเทศตะวันตกสร้างความสัมพันธ์อันอบอุ่นด้วยไมตรีจิตมิตรภาพอย่างไม่เคยคิดฝันมาก่อน แม้ว่าจะผ่านการกระทบกระทั่งกันอย่างรุนแรงจากลัทธิล่าอาณานิคมมาก็ตาม

พลังแห่งพุทธประเพณีได้ก้าวล้ำหน้าอุปสรรคทุกชนิดและเชื่อมโยงของผู้คนเข้าไว้ด้วยกัน ฝ่าภูมิหลังของชีวิตที่แตกต่างกันมาหลอมรวมกันได้ด้วยจิตพุทธ

หกปีถัดจากการประชุมครั้งแรก ศากยธิดาได้จัดประชุมครั้งที่สามที่โคลัมโบประเทศศรีลังกา มันเป็นปรากฏการณ์เหลือเชื่อของชาวพุทธศรีลังกา เพราะว่าผ่านมานับเป็นพันปี พุทธประเพณีของภิกษุณีขาดหายไปจากประเทศนี้ได้กลับฟื้นคืนการสืบสานต่อมาได้ ด้วยการอุปถัมภ์ของศากยธิดาและพุทธสาวิกาที่กล้าหาญจำนวนหนึ่ง จนถึงวันนี้มีภิกษุณีที่ผ่านการอุปสมบทเต็มรูปแบบถึง 500 รูปและจัดตั้งศากยธิดาสาขาศรีลังกาที่เป็นศูนย์รวมของนักบวชหญิงที่โคลัมโบ ปรากฏการณ์นี้ถือเป็นก้าวสำคัญภายใต้การผลักดันของศากยธิดา

ตลอดระยะเวลาหลายปีต่อมา ศากยธิดาก็ยังคงจัดประชุมนานาชาติ ณ ประเทศต่างๆ แม้จะต้องผ่านอุปสรรคมากมายที่อยากจะยกตัวอย่างที่เด่นชัดมากคือ การจัดประชุมนานาชาติที่ประเทศมาเลเซีย เมื่อ ค.ศ. 2006 การประชุมอยู่ในแดนมุสลิม ผลที่ได้คือมีการสนทนาแลกเปลี่ยนความเข้าใจในวัฒนธรรมระหว่างกัน หลอมความต่างแห่งความเชื่อเข้ามามีความแน่นภราดรภาพระดับสากล

ในปีค.ศ. 2009 ศากยธิดาจัดประชุมครั้งที่ 11 ณ ประเทศเวียดนาม มีพุทธสาวิกาเข้าร่วมประชุมสามพันคน จัดเป็นการประชุมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของบันทึกการประชุมของศากยธิดา

ในการประชุมครั้งนั้น ทั้งฝ่ายวัดและฝ่ายคฤหัสถ์ได้ร่วมมือกันจัดประชุม เรียนรู้ร่วมกัน เบิกบานด้วยกัน มั่นใจความประทับใจในศากยธิดาในฐานะสมาคมมากขึ้น และความเป็นนานาชาติโดยมีผู้เข้าร่วมชาวเวียดนาม 70 คนที่กล่าวชื่นชมนานาคณะของศากยธิดาที่มีต่อประเทศเวียดนาม

ทุกวันนี้ พุทธศาสนาต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ สักคมรูปแบบใหม่ เศรษฐกิจ และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเมืองที่ส่งผลกระทบมายังสังคมและประเพณีชาวพุทธทั่วโลก และผลพวงจากกระแสเศรษฐกิจ ขาลงระดับโลก รวมถึงหายนัยยะจากธรรมชาติที่กระทบผู้คนจำนวนล้าน แต่กระนั้นศากยธิดาก็ยังคงปลั่งดังคุณค่า สนใจจากพุทธสาวิกานับเป็นล้านเช่นเคย พุทธสาวิกาที่มาประชุมกัน มีทั้งนักวิจัย นักศึกษา นักปฏิบัติธรรมจากทั่วโลก ปัญญาชน ชาววัด และพุทธบริษัททั่วไปเข้าร่วมอภิปรายประเพณีที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชีวิต รวมถึงบทบาทของสตรีในสังคมทันสมัย และโอกาสที่สตรีจะอุปสมบท ซึ่งเน้นเรื่องท้าทายของสตรีอยู่ในปัจจุบัน ทั้งๆที่เป็นบทบาทที่พุทธสาวิกาพึงได้พึงมีจากอดีตจนปัจจุบัน

โลกที่เราอยู่ทุกวันนี้เผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ บางภาคส่วนของโลกกำลังเผชิญกับความล่มสลายทาง คุณธรรม โลกทุกวันนี้ต้องการประชากรจำนวนมากที่จำเป็นต้องรู้พื้นฐานจิตวิญญาณฝ่ายบวก เช่น ความกรุณา ความซื่อสัตย์ ความไม่ดูร้าย ความไม่เห็นแก่ตน รวมทั้งจิตที่รักความสงบสันติ ผ่านการประชุมประจำปี บทบาทของ ศากยธิดาต่อโลกทุกวันนี้คือปลูกให้คนได้ตื่นขึ้นมาแสวงหาความสงบจากภายใน หรือหาคุณค่าของความเป็นคนตาม แผนที่ธรรมของพระพุทธเจ้า

อันที่จริงโลกนี้มีพุทธสาวิกาสัก 300 ล้านคน ที่ยังคงเป็นฐานพลังอำนาจแห่งความดีงามในโลก พุทธสาวิกา เหล่านี้ต่างระดมความพยายามที่จะซ่อมพลิกฟื้นความพิการของสังคมด้วยความกรุณาอันที่จริงเธอคือพลังแห่งการ เปลี่ยนโลกอย่างแท้จริง กล่าวโดยนัยนี้ ศากยธิดาได้กลายเป็นเครือข่ายสำคัญที่จะรวมพลังฝ่ายบวกเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อ ที่จะหล่อหลอมให้การศึกษาในการทำสิ่งดีๆ ให้กับโลก

จากความจริงที่ว่า ศากยธิดาได้เปิดสาขาใหม่ๆ ในอเมริกาเหนือและยุโรปและเอเชีย ซึ่งนับว่าเป็นสัญลักษณ์ แห่งการพัฒนาองค์กร มีงานที่พิมพ์เผยแพร่ออกเป็นประจำได้แก่ ศากยธิดา: บุตรีของพระพุทธเจ้า (1998) ซัสเตอร์ผู้ สันโดษ ประเพณีของจริยธรรมสองวัดของผู้หญิง (1996) พุทธสาวิกาล้างสร้างเสริม : วายทวนกระแส (2000) รวม โลกเป็นหนึ่ง : อุโฆษจากพุทธสาวิกาผ่านรุ่นสู่รุ่น (2006) ออกจากเงามืด : พุทธสาวิกาล้างใหม่ของสังคม (2006) พุทธสาวิกากับความเป็นธรรมของสังคม (2004) เหล่านี้แค่เป็นส่วนเล็กๆ ที่ปรกฏตามแผงร้านขายหนังสือและชั้น ห้องสมุดทั่วโลก ชักนำให้ผู้อ่านที่อยู่ในบรรยากาศทางวิชาการและมิติด้านอื่นๆ ได้รู้จักพลังและการมีส่วนร่วม ผลักดันกิจกรรมเชิงบวกของนักบวชหญิง สิ่งตีพิมพ์เหล่านี้ล้วนเป็นภาพสะท้อนจากศากยธิดา

ความถดถอยในยุคปัจจุบันและความคาดหวังในอนาคตที่มีต่อศากยธิดา

คู่ขนานไปกับความสำเร็จของศากยธิดา ก็ยังคงมีมิติที่ถดถอยให้เห็นอยู่

ประเด็นแรก ศากยธิดาเปิดตัวมา 24 ปีแล้ว ศากยธิดาให้โอกาสกับสตรีจากประเทศกำลังพัฒนาเข้าร่วม ประชุมทวิภาคีเป็นการกระตุ้นให้สตรีมีส่วนร่วมในสังคม และช่วยแก้หลากหลายปัญหาที่เผชิญอยู่ ณ ประเทศของ ตนถึงกระนั้น รายงานที่นำเสนอในที่ประชุมศากยธิดาก็เป็นเรื่องปรีดีเป็นส่วนใหญ่ ที่ประชุมยังไม่เคยสัมผัสกับ พุทธสาวิการุ่นเยาว์ซึ่งแสดงถึงความก้าวหน้าแห่งการศึกษาและการปฏิบัติถ้าดูผิวเผินการประชุมศากยธิดาช่วยเพิ่ม เครดิตงานวิจัยของผู้หญิงแต่ถ้าดูชั้นลึกแล้ว นักบวชหญิงต้องการให้มีการอภิปรายร่วมที่เกี่ยวพันกับผลของการ

ปฏิบัติ อย่างน้อยก็มีการผลิตสำนักปฏิบัติธรรมใหม่ๆที่จะช่วยขัดเกลาลูกผู้หญิงให้ทุนให้สวัสดิการที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะในประเทศที่ด้อยพัฒนาว่า และเรื่องอื่นๆทำนองนั้น

ประการที่สอง การประชุมศากยธิดาได้เปลี่ยนประเทศเจ้าบ้านทุกสองปี จริงๆแล้วได้ให้ออกาสแก่พุทธสาวิกที่จะพบกันอภิปรายร่วมกันถึงผลสำเร็จที่ผ่านมาในระชะสองปี แต่ผลปรากฏว่าการอภิปรายกลับเป็นเรื่องธรรมดาทั่วไปไม่โดดเด่นเป็นความหลังให้พุทธสาวิกจากประเทศด้อยพัฒนาเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นองค์กรที่สามารถให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติและเป็นศูนย์รวมเครือข่ายของพุทธสาวิการะดับโลก ยกตัวอย่างไม่มีหลักสูตรการอบรมระยะสั้นระยะยาวสำหรับนักบวชนัเฑาะว์และคฤหัสถ์วัยรุนเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเธอเหล่านั้นเช่นการพัฒนาองค์กร การบริหารปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะในการบริหาร และทักษะอื่นๆที่น่าจะห้คำตอบมากกว่าที่เธอได้จากชุมชนของเธอเอง

ประการที่สาม ศาสนิกชนจะต้องการระดมทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่หลากหลาย และหวังใจว่าอุปถัมภ์ระดับเครือข่ายจะสามารถบริหารระบบการเงินให้ศาสนิกชน โดยเฉพาะสาขาที่ตั้งตามประเทศต่างๆ และต้องเป็นเรื่ององค์กรชุมชนที่มีฐานะการเงินมั่นคง ถ้าทำได้สมาชิกของศาสนิกชนก็จะผลิตโครงการใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนและอบรมพุทธสาวิกาท่านเพื่อให้เป็นแหล่งทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถในมิติต่างๆ โดยมีสตรีเป็นผู้ทำบทบาท

ถ้าสิ่งเหล่านี้เป็นจริงได้ ศาสนิกชนก็ไม่ต้องขึ้นกับความเป็นสมาชิกและการทอดผ้าป่าเป็นครั้งคราว แต่ทว่า จะมีแรงสนับสนุนไปยังสมาชิก วัตถุประสงค์ของผู้นับถือ สำนักปฏิบัติธรรมและโครงการอื่นๆที่ต้องเผชิญกับความยากลำบาก นานาโดยเฉพาะในสภาพที่โลกกำลังเผชิญกับเศรษฐกิจตกต่ำ

ประการที่สี่ ศากยธิดาต้องการขยายบทบาทไปยังพื้นที่ภูมิศาสตร์ให้ครอบคลุมมากขึ้น เพื่อจะเข้าถึงประชากรที่มีสภาพที่แตกต่างกัน แต่ทว่าอันที่จริงเป้าหมายนั้นเป็นไปได้โดยอาศัยสื่อสารมวลชนเช่นอินเทอร์เน็ต สมาคมอาจขยายสิ่งตีพิมพ์ด้วยหลากหลายภาษาให้คลุมอาณาบริเวณทั่วโลก โดยเฉพาะจุดมุ่งเน้นความสนใจคือที่แถบเอเชียที่พุทธสาวิกอาศัยอยู่จำนวนมากโดยมีสภาพแวดล้อมไม่เอื้อให้เข้าใจพุทธธรรม ศากยธิดาอาจขยายพันธกรณีไปยังสวัสดิการของสังคมต่างๆ เช่น จัดตั้งศูนย์ดูแลสุขภาพ ศูนย์การศึกษา ศูนย์ปฏิบัติธรรมปลีกวิเวกและโครงการเศรษฐกิจพอเพียงหลักสูตรสมาธิภาวนาและ โครงการสนับสนุนการอุปสมบทของสตรี

ประการที่ห้า หลายคนคาดหวังว่าศากยธิดาจะตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับพุทธสาวิกาในสภาพที่ต่างๆ บางคนแอบหวังเอามากๆ เพราะตนเองก็อยากจะเข้าร่วมบทบาทสร้างสังฆะภิกษุณีและรวมนักบวชสตรีเข้าด้วยกัน บุคคลเหล่านี้ยื่นคำขอมาที่ศากยธิดา ให้ช่วยแปลสิ่งตีพิมพ์ที่นำเสนอในการประชุมทุกครั้งเป็นหลากหลายภาษา และให้กำลังใจแก่สตรีผู้สอนธรรมและนักวิชาการที่มีประสบการณ์ ให้เข้าร่วมกับศากยธิดาเพื่อเป้าหมายในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าให้ไปสู่มวลชน แน่นอน เรามีบุคคลตัวอย่างเช่น คริสตี้ ชาง (Christie Chang) กามา เลกเซโซโม (Karma Lekshe Tsomo) และคณะจิตอาสาซึ่งได้ทุ่มเทพลังทำกิจกรรมเพื่อเป้าหมายดังกล่าวอยู่แล้วแต่เรายังขาดผู้อุปถัมภ์ซึ่งเห็นด้วยกับเป้าหมายและประทับใจในคุณค่าของศากยธิดา ดังนั้นเราน่าจะไปเยี่ยมสตรีที่ด้อยอรรถนัยขัดแย้งต่างๆ เช่น รัชชา มีอัตตาสูง และซิดดิด เชิญเธอเหล่านั้นเข้ามาสนับสนุนเพื่อก่อกรรมที่เธอก็รักและผลานการร่วมมือกันให้เกิดพลังพุทธสาวิกาที่ยิ่งใหญ่เป็นหนึ่งในเด็วของสังคมโลก

ฉันเชื่อว่า การจัดประชุมสภายุทธศาสตร์ครั้งที่ 12 เราสามารถหาคำตอบจากข้อท้าทายดังกล่าวนี้และสามารถจัดอันดับกิจกรรมที่ควรทำ ถ้าทำได้จะเป็นการให้เกิดริ้วกับพุทธสาวิกาคือเป็นนักวิชาการผู้เป็นนักปฏิบัติ และทำกิจกรรมคู่ขนานไปกับพุทธสาวก ถ้าหากพวกเราร่วมมือกันอย่างไว้อัตตา เราก็จะสามารถทำงานมีประสิทธิภาพ สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพของโลกให้เชื่อมตรงต่อพุทธสาวิกา ขณะเดียวกันก็ยังรักษาปัจเจกลักษณะเดิมได้ด้วย

เชิงอรรถ

- 1 ภิกขุ ดิษ เทียน หัว (Bhikkhu Thich Thien Hoa) เป็นหัวหน้าของสังฆะเวียดนามได้มากล่าวสุนทรพจน์ในพิธีเปิดการประชุม เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ 1957 ที่วัดหวาง สุนทรพจน์นี้ถูกเผยแพร่โดยสำนักปฏิบัติธรรมสตรี ฮัวแลม (Hue Lam Nunnery) 1957
- 2 คำกล่าวโดย ภิกษุณี กามา เลคเซ่ โซโม อ้างถึงโดย ภิกขุ ดิษ หวาง ตวน (Bhikkhu Thich Quang Tuan) ในหนังสือ Giac Ngo Online วารสารทางการของสังฆะเวียดนาม
- 3 ดร. คริสตี้ ยูหลิง ชาง “เมื่อพุทธสาวิกาได้พบกัน ศากยธิดาและการเคลื่อนไหวของพุทธสาวิกานานาชาติ” เอกสารที่นำเสนอต่อสภาการแลกเปลี่ยนการศึกษานานาชาติและมหาวิทยาลัยแห่งชาติไต้หวัน 2009

Aiko Mizuno

ข้าพเจ้าคิดว่า พวกเราทุกคนได้เรียนรู้จากประสบการณ์แล้วว่า โครงสร้างของสังคมที่ชายเป็นใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากผู้หญิงเช่นเดียวกับผู้ชาย และการเคลื่อนไหวเพื่อความเสมอภาคทางเพศนั้นก็ได้รับการสนับสนุนทั้งจากผู้หญิงและจากผู้ชาย ดังนั้น การกีดกันทางเพศจึงขึ้นอยู่กับพวกเราทุกคนในฐานะมนุษย์รวมทั้งสิ่งที่เราคัดสินใจเลือก อย่างไรก็ตาม ก่อนที่เราจะตัดสินในเรื่องต่างๆ เราจะต้องรู้และเข้าใจทางเลือกต่างๆ ที่อยู่ตรงหน้าเรา และเพื่อที่จะเข้าใจทางเลือกเหล่านั้น เราจำเป็นต้องศึกษาความเป็นมาและผลกระทบที่ประสบการณ์ต่างๆ ของเราจะส่งต่อการพัฒนาแนวความคิดของเราแต่ละคน ในกรณีของสังคมญี่ปุ่นนั้น ประวัติศาสตร์อันยาวนานของสังคมศักดินาซึ่งเป็นสังคมอำนาจฝ่ายบิดาและเน้นความเชื่อสัจต่อบรรพบุรุษยังคงมีอิทธิพลต่อผู้คนในลักษณะทั้งที่มองเห็นได้และที่มองไม่เห็น อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลและโครงสร้างของสังคม แน่นอนว่า คนญี่ปุ่นที่นับถือพุทธศาสนานั้นก็ย่อมได้รับอิทธิพลนั้นเช่นกัน ในรายงานฉบับนี้ ข้าพเจ้าจะศึกษาว่าผลกระทบของระบบศักดินาที่ยังหลงเหลือในญี่ปุ่นมีส่วนสัมพันธ์กับคำสอนในพุทธศาสนาได้อย่างไรโดยจะเน้นประเด็นที่เกี่ยวกับฆราวาสชาวพุทธเป็นหลัก

ฆราวาสชาวพุทธในญี่ปุ่น

บทความในวารสาร “โลกธรรมะ” ฉบับล่าสุดของ ดร. จิน รีฟส์ ครูท่านหนึ่งที่สอนข้าพเจ้าเรื่องวิธีการเป็นนักปฏิบัติ-นักวิชาการชาวพุทธ ได้กล่าวไว้ว่า “... ในขณะที่ยุคนี้ เราจะพบว่า กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่มีความสำคัญ มีพลังและมีส่วนร่วมด้วยสังคมมากที่สุดส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมขององค์กรฆราวาสพุทธ คำว่า “พุทธศาสนาญี่ปุ่น” มักจะใช้โดยนักวิชาการในลักษณะที่ชี้ว่า พุทธศาสนาในญี่ปุ่นจะพบเห็นได้แต่ในวัดเก่าแก่เท่านั้น ... ถ้าเราไม่ใส่ใจกับการเคลื่อนไหวของฆราวาสชาวพุทธในญี่ปุ่น การมีส่วนร่วมของสตรีญี่ปุ่นในพุทธศาสนาก็จะถูกเลเยกเช่นเดียวกัน”¹ ดังนั้น เพื่อเป็นการพิชิตกำแพงแห่งอุปสรรคนี้ อันดับแรก ข้าพเจ้าขอเล่าสั้นๆ เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของฆราวาสชาวพุทธในประเทศญี่ปุ่น

สภาพแวดล้อมของชาวพุทธในญี่ปุ่นนั้นมีลักษณะพิเศษเฉพาะซึ่งแตกต่างจากองค์กรของฆราวาสพุทธอื่นๆ สำหรับองค์กรพุทธศาสนาอื่นๆ นั้น ฆราวาสมักจะมีบทบาทสำคัญรองจากพระ แต่องค์กรฆราวาสชาวพุทธญี่ปุ่นจะเป็นอิสระจากคณะสงฆ์ เราอาจแย้งได้ว่า มีองค์กรฆราวาสชาวพุทธที่เป็นอิสระมากมายทั่วโลก แต่ที่ประเทศญี่ปุ่นนั้นเราจะพบลักษณะเช่นนี้ทั่วประเทศ เวลาที่องค์กรฆราวาสชาวพุทธมีปฏิสัมพันธ์กับฆราวาส พวกเขาจะแสดงออกถึงความเคารพเฉพาะเดี่ยวกัันที่อยู่บนจุดยืนของความเสมอภาค ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นฆราวาสชาวพุทธ ข้าพเจ้าขอกล่าวสั้นๆ ว่า “พวกเราภูมิใจที่เป็นฆราวาสชาวพุทธ”

เมื่อพิจารณาความเป็นเอกเทศดังกล่าว ปัญหาบางประการอาจเกิดขึ้นได้ ประเด็นแรกคือ คณะสงฆ์และวัดจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากไหน คำตอบคือ ระบบดังกล่าว ซึ่งคือ ความผูกพันอันสมัครใจที่มีมาช้านานระหว่างวัดพุทธกับคฤหัสถ์ในพื้นที่ คฤหัสถ์เหล่านี้เรียกว่า “ดั่งกะ” จะให้การสนับสนุนทางการเงินแก่วัด และวัดก็จะประกอบพิธีและให้ความช่วยเหลือทางจิตวิญญาณแก่เป็นการตอบแทน ในอดีต ทุกครัวเรือนจะต้องอยู่ภายใต้ระบบนี้ แต่ต่อมาในยุคเอโดะ ระบบดังกล่าวก็ถูกยกเลิกอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประเพณีนี้ยังมีการปฏิบัติอยู่และเป็นแหล่งรายได้สำคัญของวัดส่วนใหญ่ ผู้ที่เป็นดั่งกะก็สามารถถูกเรียกว่าเป็นฆราวาสชาวพุทธได้ แต่เราก็ไม่ควรสับสนระหว่าง

ฆราวาสชาวพุทธที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์กรฆราวาสพุทธกับชาวพุทธแบบดั้งเดิม เพราะลักษณะของทั้งสองกลุ่มนี้แตกต่างกันมาก ในอีกมุมมองหนึ่ง ฆราวาสชาวพุทธที่เป็นสมาชิกองค์กรฆราวาสชาวพุทธก็อาจเป็นดังกะของวัดบางแห่งซึ่งมักจะเป็นวัดที่ครอบครัวเคยมีความเกี่ยวเนื่องด้วยตั้งแต่สมัยที่ยังมีการใช้ระบบดั้งเดิม

อีกประเด็นหนึ่งคือ พระญี่ปุ่นส่วนใหญ่ไม่อาจเรียกว่าเป็น “สมณะ” ตามความหมายดั้งเดิมได้ เนื่องจากพระส่วนใหญ่ใช้ชีวิตแบบฆราวาส ในเมื่อพวกเขาได้รับประทานเนื้อสัตว์ ดื่มแอลกอฮอล์และแต่งงาน พวกเขาจะได้รับความเคารพจากผู้คนได้อย่างไร ดังนั้น จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ฆราวาสชาวพุทธจะเริ่มแยกตัวออกมาและก่อตั้งกลุ่มพุทธของตัวเอง การใช้ชีวิตทางโลกของบรรพชิตเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวของฆราวาสชาวพุทธตั้งแต่แรก อย่างไรก็ตาม ไม่มีการเคลื่อนไหวที่เริ่มจากพลังลบใดจะดำรงอยู่ได้นาน แม้ในปัจจุบัน สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของการเคลื่อนไหวนี้คือ ความสามารถและอิสรภาพของผู้ปฏิบัติธรรมแต่ละคนที่จะสร้างบรรยากาศในการฝึกฝนจิตใจของตน การเคลื่อนไหวของฆราวาสชาวพุทธนั้นเป็นการส่งเสริมทางเลือกในการเป็นผู้ครองเรือนโดยที่ยังคงปฏิบัติตามตามคำสอนของพระพุทธเจ้าต่อไป

การเคลื่อนไหวของฆราวาสชาวพุทธเริ่มเมื่อปลายศตวรรษที่ 19 ต้นศตวรรษที่ 20 แต่แนวความคิดและปรัชญาซ้อนไปถึงช่วงเวลาศาสนาพุทธเริ่มเข้ามาในญี่ปุ่นเป็นครั้งแรกจากอาณาจักรแพกเจ (Baekje) ของเกาหลี ในช่วงต้นศตวรรษที่ 7 เจ้าชายโชโตกุทรงส่งเสริมศาสนาพุทธและจัดพิมพ์คันเกียว คิโซ (Sangyo Gisho - อรรถกถาอธิบายของสามพระสูตร) พระสูตรทั้งสามเป็นของนิกายมหายาน คือ ฮอกเก คิโซ (Hokke Gisho - อรรถกถาอธิบายความหมายของสัทธรรมปุณฑริกสูตร) โชมันเกียว คิโซ (Shomankyo Gisho - อรรถกถาอธิบายความหมายของศรีมาลาเทวีสีหนาทสูตร) และ ยูอิมเกียว คิโซ (Yuimagyo Gisho - อรรถกถาอธิบายความหมายของวิมลเกียรติคุณเทสสูตร) เจ้าชายโชโตกุเขียนในคำอธิบายของพระองค์ว่า พระองค์ทรงเลื่อมใสต่อการบรรลุธรรมของผู้หญิงคนหนึ่ง (ใน Shomankyo Gisho) และฆราวาสคนหนึ่ง (ใน Yuimagyo Gisho) และกล่าวว่า ถ้าคนคนหนึ่งพยายามบรรลุนิพพาน เขาควรจะสามารทำสมาธิที่ใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นในเมืองหรือในป่า ไม่ว่าจะอยู่ในบ้านหรือนอกบ้าน (ใน Hokke Gisho) นักวิชาการมีทัศนะหลากหลายเกี่ยวกับเจ้าชายโชโตกุ เพราะไม่มีหลักฐานน่าเชื่อถือทางประวัติศาสตร์บันทึกเรื่องราวของพระองค์เลย เอกสารประวัติศาสตร์ที่แพร่หลายที่กล่าวถึงชีวิตของเจ้าชายโชโตกุคือ Nihon Shoki (Chronicles of Japan) และ Kojiki (Record of Ancient Matters) ก็มีการตรวจแก้ไขเกือบร้อยปีหลังจากที่พระองค์สิ้นพระชนม์ อย่างไรก็ตาม เป็นที่เห็นพ้องกันว่า อรรถกถา Sangyo Gisho ถูกสร้างขึ้นในยุคนี้ของญี่ปุ่น

พุทธศาสนาในระบบศักดินา

ในฐานะประเทศหนึ่ง ญี่ปุ่นโบราณได้สะท้อนอุดมคติของจีน ทุกแง่มุมของวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลจากจีน ซึ่งรวมถึงพุทธศาสนาและปรัชญาอื่นๆ หนึ่งในปรัชญาที่ญี่ปุ่นรับเข้ามาคือ ลัทธิขงจื๊อ ซึ่งส่งเสริมคุณธรรม 5 ประการ และสัมพันธ์ภาพ 5 ประเภท ลัทธิขงจื๊อส่งเสริมทัศนะที่เกื้อกูลคุณธรรม 5 ประการ (ได้แก่ เมตตาธรรม มโนธรรม จริยธรรม สัจธรรม และปัญญาธรรม) ที่จะช่วยรักษาสัมพันธ์ภาพของมนุษย์ 5 ประเภทให้เป็นไปด้วยดี ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก เจ้าของที่ดินกับข้าในที่ดิน สามีกับภรรยา ผู้อาวุโสกับหนุ่มสาว และเพื่อนกับเพื่อน แม้นักวิชาการบางคนจะแย้งว่า คำสอนในลัทธิขงจื๊อในช่วงแรกไม่ได้สนับสนุนว่าบทบาทสตรีด้อยกว่าบุรุษ แต่สิ่งนี้ได้กลายเป็นประเพณีที่เหนียวแน่นในภายหลังคือในช่วงราชวงศ์ถังในยุคจีนโบราณ และประเพณีของราชวงศ์ถังเองที่ข้าราชการญี่ปุ่นหลายคนศึกษา ดังนั้น หลังจากเจ้าชายโชโตกุสิ้นพระชนม์ในวัยฉกรรจ์ นิกายพุทธต่างๆ ที่สานกับประเพณีชนบทธรรมเนียมขงจื๊อได้ถูกนำเข้ามาในญี่ปุ่นและปรับเปลี่ยนเข้ากับวัฒนธรรมญี่ปุ่น แม้ในปัจจุบัน เราจะ

สามารถสังเกตเห็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างพุทธศาสนากับลัทธิขงจื้อ อาทิเช่น วัดพุทธเป็นที่ตั้งสุสานและแผ่นจารึกคำอาลัยต่างๆ นอกจากนี้ พระก็ประกอบพิธีศพ แม้ว่าตามคัมภีร์พุทธบางเล่มจะระบุว่า พระภิกษุไม่ควรไปร่วมงานศพ โดยส่วนตัวแล้ว ข้าพเจ้าไม่คัดค้านการที่พระประกอบพิธีศพ แต่ข้าพเจ้าคิดว่า ท่านไม่ควรถือเป็นสิทธิในอาชีพที่จะทำ เป็นสิ่งที่น่าแปลกพอควรที่ธรรมเนียมพุทธบางอย่างคล้ายกับการปฏิบัติของพวกพราหมณ์ที่ยกย่องอำนาจของพระเวทจึงทำให้พวกพราหมณ์เพียงวรรณะเดียวมียุติสิทธิในการประกอบพิธีกรรมเพื่อเลี้ยงชีพ

วัดพุทธเปลี่ยนแปลงไปตามมาตรฐานศีลธรรมและธรรมเนียมสังคมอื่นๆ เพื่อจะดำรงอยู่ได้ วัดพุทธช่วยส่งเสริมค่านิยมตามลัทธิขงจื้อและระบบศักดินาให้แก่เด็กๆ โดยทำหน้าที่เป็น *terakoya* (โรงเรียนวัด) *terakoya* เจริญรุ่งเรืองในยุคเอโดะ ในช่วงการปกครองของจักรพรรดิโตกูงาวะซึ่งสนับสนุนการขยายมาตรการระบบศักดินาอย่างเข้มงวด แม้หลังจากที่ล้มบัลลังก์ของท่านโชกุนแล้ว และมีการเปิดประเทศรับอิทธิพลภายนอก ความสำเร็จทางการเงินของ *Zaibatsu* (ครอบครัวที่ก่อตั้งบริษัทอุตสาหกรรมและคุ้มครองซึ่งกันและกันในยุคนั้น) มีส่วนทำให้ระบบที่ผู้ขายมีอำนาจกลายเป็นสถาบันทางสังคมอย่างเป็นทางการ ระบบลำดับชั้นอาวุโสของฐานะทางสังคมและสายเลือดขุนนางเป็นสิ่งที่ต้องยกย่องและห้ามดูหมิ่น

ฆราวาสชาวพุทธในญี่ปุ่นในยุคปัจจุบัน

ญี่ปุ่นใช้เวลาส่วนใหญ่ของศตวรรษที่ 20 ในการทำสงคราม ในช่วงเวลานั้น มีความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงในด้านค่านิยมทางศีลธรรมและวิถีคิด ความเคลื่อนไหวของฆราวาสชาวพุทธในญี่ปุ่นมาจากการต่อสู้และความพยายามของสามัญชนในการแสวงหาความหวังและสร้างอนาคตที่ดีกว่าเดิม เมื่อมองจากอีกมุมหนึ่ง ความเคลื่อนไหวนี้เกิดขึ้นเพื่อต่อต้านโครงสร้างการจัดลำดับอาวุโสเป็นขั้นๆ ในลักษณะเดียวกับที่ศาสนาพุทธก็เกิดขึ้นเพื่อต่อต้านอำนาจของพระเวทและ นักบวชพราหมณ์ กระนั้น ในปัจจุบันนี้ ก็ยังมีเรื่องบางประเด็นที่ต้องได้รับการแก้ไขภายในองค์กรฆราวาสชาวพุทธในญี่ปุ่น

ประการแรก เนื่องจากองค์กรเหล่านี้ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุนิพพานได้ องค์กรเหล่านี้ส่วนใหญ่จึงหันไปยกย่องและสนับสนุนตระกูลของท่านผู้ก่อตั้งองค์กร เชื้อสายของท่านเหล่านี้จึงมีตำแหน่งประธานหรือตำแหน่งระดับผู้นำอื่นๆ เป็นเรื่องน่าเศร้าที่ดูเหมือนว่าองค์กรและผู้สนับสนุนมักอยากขยายองค์กรให้ใหญ่ขึ้น และเมื่อองค์กรใหญ่ขึ้น องค์กรก็จะยิ่งใช้โครงสร้างการปกครองที่เป็นลำดับชั้นมากขึ้น จากการยึดมั่นในค่านิยมโบราณที่ตกทอดมานี้ สตรีมักถูกห้ามออกนอกมาและสร้างหรือมีส่วนในการสร้างบรรยากาศที่กำหนดให้สตรีต้องมียศบรรพการของผู้ชาย

ประการที่สอง เป็นเรื่องน่าประหลาดใจที่พบว่า องค์กรฆราวาสชาวพุทธญี่ปุ่นจำนวนมากมีพื้นฐานมาจากปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร กระนั้น ก็ไม่มีความเชื่อมโยงใดในระหว่างองค์กรเหล่านั้นเลย ธรรมเนียมการบริหารงานของญี่ปุ่นจะเป็นการทำงานตามลำดับชั้นลงมา และดูเหมือนว่าองค์กรเหล่านี้จะบริหารตามแบบเดียวกันนี้ เมื่อพิจารณาอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ก็จะเห็นว่าองค์กรฆราวาสชาวพุทธญี่ปุ่นมีต้นกำเนิดและเป็นอิสระจากองค์กรเดียวกัน ดังนั้นองค์กรเหล่านี้จึงมักเน้นความแตกต่างของตนโดยไม่รู้ตัว ความพยายามที่จะข้ามพ้นความแตกต่างและสื่อสารระหว่างกันจึงมีน้อยมาก

ในกรณีนี้ ข้าพเจ้ามีประสบการณ์ที่ค่อนข้างเศร้าที่ลืมไม่ลง คือ ไม่นานมานี้ ข้าพเจ้าเข้าร่วมประชุมของ International Network of Engaged Buddhists เป็นครั้งแรก ในระหว่างการอภิปรายในกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมชาวญี่ปุ่น ประธานองค์กรฆราวาสชาวพุทธชาวญี่ปุ่นแห่งหนึ่งกล่าวถึงความสำคัญของวิถีแห่งพระโพธิสัตว์ ข้าพเจ้าเห็นพ้องกับท่าน

และกล่าวว่า “ดิฉันเห็นด้วยกับท่านละเรื่องวิถีปฏิบัติธรรมของพระโพธิสัตว์!” ทว่า คำตอบทันควันของท่านแสดง ความอึดอัด และมีลักษณะเตือนว่า “ก็ใช่ แต่ไม่ได้หมายถึงการล่าหาสมาชิกอย่างแข็งขันนะ” ท่านไม่ทราบอะไรเลย เกี่ยวกับบงค์กรของข้าพเจ้าหรือตัวข้าพเจ้า ข้าพเจ้ายังคงเชื่อว่าท่านเป็นบุคคลน่าสนใจที่มีสิ่งดีๆ พร้อมช่วยเหลือ สังคมในฐานะชาวพุทธ แม้ว่าหนึ่งในคำสอนของพระพุทธเจ้าคือการขจัดเสียซึ่งอคติและมองทุกสิ่งตามความเป็นจริง ทัศนคติของท่านที่มีต่อข้าพเจ้ากลับถูกบางสิ่งบดบังให้บิดเบือนก่อนที่จะเราจะสามารถสานสัมพันธ์กันได้เสียอีก

การส่งเสริมสนับสนุน

ในฐานะชาวพุทธ พวกเราควรมุ่งเดินตามรอยพระพุทธบาท ไม่ว่าเราจะเข้าใจศาสนาของพระพุทธองค์ ต่างกันอย่างไร ข้าพเจ้าก็มั่นใจอย่างหนึ่งว่าพระพุทธองค์ทรงสอนให้เราตระหนักและยินดีต่อประสบการณ์ต่างๆ ใน ชีวิต ในการบรรลุเป้าหมายนี้ พวกเราทุกคนจะต้องพยายามอย่างยิ่งที่จะมีสติในปัจจุบันขณะ โดยเฉพาะยามอยู่ใน สถานการณ์ที่มีปัญหาหรืออึดอัดใจ ในการที่จะเรียนรู้ให้อยู่ในปัจจุบันขณะ พวกเราต้องมองให้ลึกเข้าไปในหัวใจของ เราเองและเข้าใจว่าจะอะไรคือปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจของพวกเรา

การละเลยศักยภาพของผู้หญิงซึ่งเป็นครึ่งหนึ่งของประชากรโลกเป็นการสูญเสียอย่างมาก และยังเป็นการทำ ให้ศักยภาพแห่งการหลุดพ้นของผู้ชายต้องสูญเสียไปด้วย มนุษย์จำนวนมากทั้งสองเพศไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ยังคงยึดตามขนบธรรมเนียมโบราณที่ลดค่าผู้หญิง แม้ว่าผู้หญิงและผู้ชายจะมีความแตกต่างกันทางกายภาพและ ความสามารถ แต่ข้อแตกต่างนี้ไม่ควรนำไปสับสนกับสมรรถนะและบทบาท พวกเราต่างทราบดีว่า ไม่ว่าจะเป็นเพศใด เราทุกคนมีลักษณะพิเศษเฉพาะตนที่น่าชื่นชม ดังที่ Dr. Reeves ได้กล่าวไว้ว่า “...แม้ว่าการพัฒนาจะเป็นไปไม่เร็วนัก แต่ก็มีปัจจัยช่วยให้เรามีกำลังใจจนกระทั่งเราคิดว่า อาจจะเป็นพุทธสาวิกาก็ได้ที่จะนำทางไปสู่การยอมรับในสากลโลก ว่า คุณความดีมีอยู่ในตัวมนุษย์เราอย่างเท่าเทียมกัน”²

ข้าพเจ้าขอสรุปว่า สำหรับบางคน อาจจะดูเหมือนว่า ข้าพเจ้านำเสนอแนวความคิดที่ค้านการบรรพชิต แต่ ข้าพเจ้าขออธิบายว่า ข้าพเจ้าไม่ได้แบ่งแยกและต่อต้านการออกบวช สำหรับข้าพเจ้า นี่เป็นหลักฐานชี้ให้เห็นถึงวิธีอัน แยกของพระพุทธองค์ที่ชี้ว่า เราจะเป็นผู้ครองเรือนหรือออกบวชก็ได้ ข้าพเจ้าเพียงคัดค้านกับการที่บางคนพยายาม แสวงหาการยอมรับนับถือด้วยการมองแต่รูปแบบภายนอกเท่านั้น ความเคารพนับถือไม่ใช่สิ่งที่เป็นไปตามโครงสร้าง ใดๆ แต่เป็นสิ่งที่ได้รับจากการเป็นแบบอย่างที่ดี โดยนัยเดียวกัน ความไว้วางใจไม่ใช่สิ่งที่จะได้รับโดยอัตโนมัติใน เวลาเพียงวันเดียว แต่เป็นสิ่งที่ต้องเพาะหว่านผ่านการติดต่อสื่อสารปฏิสัมพันธ์ทุกวันเป็นระยะเวลาหนึ่ง ดังนั้น ข้าพเจ้าหวังว่า พวกเราจะได้สร้างมิตรภาพใหม่ๆ ที่งานประชุมสภากายธิดาครั้งนี้

เชิงอรรถ

---

1 *Dharma World* 38, p. 6

2 *Dharma World* 38, p. 7

Ayakova Zhargal

รูปแบบของพุทธศาสนาที่เผยแพร่อยู่ในมองโกเลีย และรัฐบูเรียตเทีย (Buryatiya) เป็นแบบมหายานของทิเบต ซึ่งบางทีก็เรียกกันว่า ลามะอิชึม (Lamaism) พุทธศาสนาแบบมหายานของทิเบตนี้ได้พัฒนารูปแบบมาจากพุทธศาสนาของอินเดีย โดยเกิดจากการปรับเปลี่ยนศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นไปตามความต้องการทางสังคมและจิตวิญญาณของสังคมทิเบต รูปแบบของพุทธศาสนาทิเบตมีแบบอย่างจำเพาะในหมู่ชนที่พูดภาษามองโกเลีย โดยเฉพาอย่างยิ่ง ในหมู่ชนชาวบูเรียต เช่นเดียวกับศาสนาพุทธรูปแบบอื่นๆ ศาสนาพุทธแบบบูเรียตรับคำนิยามและหลักคำสอนของศาสนาพุทธแบบอินเดียดั้งเดิมมาอย่างเต็มที่ โดยยอมรับในเรื่องของทุกข์ และความจำเป็นที่จะต้องดับความทุกข์ เพื่อความหลุดพ้นจากสังสารวัฏ

ในคัมภีร์คำสอนของพุทธศาสนาแบบทิเบต เราจะพบคำสอนสำคัญๆ ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าศากยมุนี รวมถึงเรื่องของความไม่เที่ยงของสังขารทั้งปวง ความแผ่วไหลของทุกข์ การเกี่ยวโยงกันระหว่างความทุกข์ของมนุษย์ ในปัจจุบันกับการกระทำในชาติก่อนๆ ของเขาเหล่านั้น และหนทางที่จะพ้นทุกข์ หลุดพ้นจากภาวะที่อยากจะมีชีวิตอีกต่อไป หลักธรรมสำคัญของพุทธศาสนาเหล่านี้ ได้แก่อริยสัจสี่ มรรคแปด ปฏิจสมุปบาท ๑๒ ข้อ ก็เป็นเนื้อหาสำคัญของพุทธศาสนาที่ชาวทิเบต บูเรียต และมองโกล ยึดปฏิบัติ ในรัฐบูเรียตเทีย อริยสัจสี่ก็เป็นหลักยึดปฏิบัติสำคัญของชาวพุทธที่นั่นเพื่อพิจารณาถึงธรรมชาติของชีวิต และความหมายของชีวิต ปฏิจสมุปบาท ก็ถือเป็นหลักสำคัญเพื่อความเข้าใจเรื่อง เกระหวัชและกระหัดของการเกิดใหม่ ในความเชื่อถือนี้ กฎแห่งกรรมอันเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดความรับผิดชอบของวิบากกรรมทั้งหมดไปยังผู้ที่ได้รับวิบากนั้นเอง เรื่องกฎแห่งกรรมมีการสอนโดยรายการที่ระบุรายละเอียดของ อกุศลกรรมต่างๆ และผลที่ตามมา ในชาตินี้หรือชาติหน้า การดำเนินตามมรรคแปดก็หมายถึงการคเว้นจากการกระทำอันไม่ดีงาม หรืออกุศลกรรมบทสิบข้อ สามข้อทางกาย สี่ข้อทางวาจา และสามข้อทางใจ

หญิงชาวพุทธในรัฐบูเรียตเทียปัจจุบันคือผู้ที่บางครั้งจะไปที่ ดัตสัน (datsan หรือวัดนอกเมือง) หรือที่ดูกัน (duugan คือสาขาของดัตสันในเมือง) เพื่อไปถวญญากับลามะ ขอให้มีการสวดมนต์ให้พิเศษหรือถวายสังฆทาน (ดัลกา dalgaa) ปฏิบัติพิธีกรรมและเข้าร่วมในพิธีทางศาสนาพุทธ (คุรุล khural) ดูกันมีอยู่ทั่วไปในบริเวณต่างๆ ของตัวเมือง ทำให้สะดวกสำหรับผู้หญิงที่จะเข้าไปบ่อยๆ เพราะพวกเขามีภาระงานและงานสังคมอื่นๆ บ่อย พวกเธออาจเยี่ยมดูกัน ก่อนหรือหลังทำงาน เพื่อขอบริการทางศาสนาพิเศษตามที่เธอต้องการ หลายคนก็มาชุมนุมกันในวันหยุดตามปกติแล้วพวกเธอจะมาเข้าร่วมพิธีสวดมนต์ ถวายบทบริกรรม เดินไปรอบดัตสัน (ทำกูรู gooroo หรือเดินเวียนทักษิณาวัตร -ผู้แปล) หนึ่งถึงสามครั้ง ไปพบพระลามะและปรึกษากับพระลามะที่เชี่ยวชาญในเรื่องยารักษาโรคแบบทิเบต (emchy-lama) และ โหราจารย์ (zuurhay-lama)

นอกจากนี้สตรีบูเรียตชาวพุทธสมัยใหม่ก็มีวัดและรูปปั้น (เบอร์คัน burhkan) ในบ้านของพวกเธอ บ้านชาวพุทธแทบทุกบ้านมีรูปถ่ายของท่าน ดาไลลามะ ลูกประคำและรูป (อาดิส adiss) ผู้หญิงเยี่ยมดัตสันหรือดูกัน บ่อยกว่าพวกผู้ชาย เนื่องจากผู้หญิงสำนึกในศาสนาอันนำพาพวกเธอไปสู่ความนับถือทางศาสนา อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า สตรีบูเรียตชาวพุทธจะรู้หลักปรัชญาพุทธศาสนา หรือเข้าถึงแก่นของพุทธศาสนาอย่างดี ในฐานะที่เป็นแม่, ภรรยา, พี่สาว-น้องสาว และ ลูกสาว ผู้หญิงมีหน้าที่ดูแลบ้านและครอบครัวและเป็นห่วงในโชคชะตาของญาติสนิท โดยทั่วๆ ไปแล้ว ผู้หญิงมีมุมมองทางโลกค่อนข้างไปทางอุดมคติ และเชื่อในความรับผิดชอบในกรรม อัน

หมายถึงว่า จะไม่ทำบาปกรรม เพราะมันจะส่งผลกลับมาอีกในชาตินี้ หรือชาติหน้า โดยปกติผู้หญิงแก้ปัญหาเรื่องทางโลกและทางธรรมโดยการหารือกับพระลามะ พิธี และบทสวดบริกรรมและช่วยญาติผู้ป่วยโดยการสวดมนต์ทุกวัน เป็นบุญอย่างยิ่งที่ผู้หญิงบูเรียตชาวพุทธสามารถรักษานบธรรมนิยมนชาวพุทธไว้ได้ในสมัยที่โซเวียตต่อต้านทางศาสนา พวกเธอมักจะไปเยี่ยมพระลามะอย่างลับ ๆ เพื่อขอให้ทำพิธีกรรมและรักษาคำสอนและวัตถุทางพุทธศาสนา สมัยที่มีการกดขี่ทางศาสนาก็มีชนรุ่นหนึ่ง ที่เติบโตขึ้นและเข้าสู่วัยชราโดยไม่ได้รับประโยชน์จากธรรม การสืบทอดคำสอนพุทธศาสนาจากชนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งขาดสะบั้นลง และการสานต่อใหม่มิได้เป็นเรื่องง่ายเลย แต่จากความพยายามและการสำนึกคุณของศาสนาโดยสัญชาตญาณของผู้หญิงบูเรียตชาวพุทธ ได้มีการส่งต่อคุณค่าวิถีชาวพุทธสืบทอดกันมาในครอบครัวแม้จะไม่มีปัจจัยสนับสนุนจากภายนอกหรือการสำแดงทางพฤตินัยทางศาสนา สตรีบูเรียตมีศรัทธาอย่างท่วมท้นในมิตรไมตรี การรักษาสุขภาพที่ดี และ การก่อกรรมดี โดยยึดถือความรู้ทางพุทธศาสนา และดำรงชีวิตตามคุณค่าและหลักธรรมทางพุทธศาสนา ในครอบครัว สตรีจะเป็นผู้นำปฏิบัติทางพุทธศาสนาและสอนลูกๆ ถึงการปฏิบัติทางพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน

ในปี 1993 มีดัดสันสำหรับหญิงชาวพุทธ เรียก ชุนกอน ดาร์ซาลิง (Zuungon Darzhaling) ตั้งขึ้นในเมืองอุลันอูเด (Ulan-Ude), เมืองหลวงของรัฐบาลบูเรียตเทีย ท่านอาจารย์ เยเชอ โลคอย รินโปเช เป็นแรงสำคัญในการก่อตั้งดัดสันนี้ โดยตั้งชื่อวัดว่า ชุนกอน ดาร์ซาลิง (“สูงส่งและเจริญ”) และให้ศีลขรवास (เขอนินมา geninma, อุบาสิกาในภาษาสันสกฤต) แก่ ผู้หญิงในดัดสัน สอริกมา บูดาชีวา, ผู้อำนวยการของดัดสัน สมาทานศีลของเขอนินมาและเริ่มทำงานให้แก่ดัดสัน โดยเธอพำนักกับครอบครัวอยู่บริเวณใกล้เคียง เธอได้เข้าร่วมในการประชุมสภาภิกษุณีนานาชาติครั้งที่ 8 เพื่อพุทธสาวิกา ในกรุงโซล, ประเทศเกาหลีในปี 2004 ในปัจจุบันมีเขอนินมา 5 คนอยู่ที่ดัดสันนี้ เมื่ออยู่นอกดัดสัน พวกเธอก็ดูเหมือนหญิงบูเรียตอื่นๆ สวมใส่เสื้อผ้ามองโกลไม่ต่างจากหญิงอื่นๆ ในสังคมบูเรียต พวกเธอกล่าวว่า “ชีวิตก็คือชีวิต เราไม่ได้หลุดพ้นจากอาชีวะและกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ และต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวและเลี้ยงดูลูกๆ”¹

ทุกเช้าเวลา 9.30 น. หญิงเหล่านี้จะมีพิธีสวดมนต์เรียก ชัมซาลาน (Zhamsaran) ในวันพิเศษพวกเธอจะทำพิธีกรรมอื่นๆ เช่น มานดาลชีวา เซดูป, อัลดาลเกอเรล โลโม โอดโสโห และ ดุ้ยมานดาลชีวา ผู้คนเข้ามาหา เขอนินมาเพื่อคำปรึกษาพิธีกรรมและการท่องบทสวด(mantra) การทำนายทางโหราศาสตร์ เขอนินมาจะสอน วิสวดมนต์ การทำพิธีกรรม และวิธีการปฏิบัติตัวในพิธีสวดมนต์ ให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรัชญา เช่นเรื่องกรรม (เหตุและผล) และ ปฏิจัสมุปบาท (pratityasamutpada) ให้แก่หญิงอื่น ๆ และอธิบายว่าทำไมจึงสำคัญที่จะรักษาศีล ไม่ฆ่า ไม่ขโมย ไม่พูดปด ไม่ผิดลูกเมียผู้อื่น หรือ ดัมสุรามรีย

โดยทั่วไปแล้วภาระหน้าที่การงานของดัดสันหญิงไม่ต่างจากหน้าที่ของดัดสันและดัดกันอื่นๆ ในบูเรียตเทีย หญิงบูเรียตส่วนมากไม่อาจพูดภาษาบูเรียตได้แล้ว ลามะจึงต้องพูดกับพวกเธอด้วยภาษารัสเซีย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้คำเช่น “soul” เพื่ออธิบายคำว่าฮุนฮาน (hunhan, พลังชีวิต หรือ วิญญาณ) หรือ “พระเจ้า (god)” แทนคำว่าเบอกัน (burkhan ผู้บรรลุลแล้ว) ในดัดสันและดัดกันก็มีผู้หญิงรัสเซียมาเฝ้าลามะเพื่อขอคำปรึกษาเสมอ

ความประพฤติกิของชาวพุทธบูเรียตรวมถึงการให้ความเคารพแด่พระรัตนตรัย พระพุทธ พระธรรม และ พระสงฆ์ การเคารพต่อพระพุทธและผู้บรรลุลธรรมหมายถึงการสวด กราบ และไม่หันหลังให้ท่านเหล่านี้ และประพฤติดนเหมาะสมเมื่ออยู่ต่อหน้าท่านเหล่านี้ การเคารพต่อพระธรรมหมายถึง การเรียน อ่าน และ เขียนภาษาทางพุทธศาสนา เพื่อว่าจะได้อ่านและเข้าใจพระคัมภีร์ ชื่อพระคัมภีร์ ลอก และเก็บรักษาคัมภีร์ไว้อย่างดี และยังรวมถึงการมีส่วนร่วมใน พิธีพุทธศาสนา (คุราล khural) ท่องบทสวดมนต์ (ดามิ) และการใช้ลูกประคำ มันไม่ใช่แค่การปฏิบัติตามจรรยาทางพุทธศาสนาแต่ยังรวมถึงการพร่ำสอนแก่สมาชิกในบ้าน การถวายการเคารพแด่พระสงฆ์หมายถึงการค้นคว้า ศึกษา

ความรู้ทางจิตใจ การเคารพต่อลามะ การถวายทานแก่พระสงฆ์ และวัดค้ำตัน แล้วการสร้างวัดstupa ฯลฯ

มีสตรีบุญเรียดชาวพุทธบางคนมีความรู้ทางปรัชญาพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง พวกเธอจบปริญญาเอก และทำงานที่สถาบันมองโกเลีย พุทธศาสนาและทิเบตศึกษาแห่งสถาบันวิทยาศาสตร์รัสเซียสาขา โซบีเรีย ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาทางสังคมศาสตร์ แต่มีอยู่คนหนึ่งชื่อ อีรีนา เออบานาอีวา (เทนซิน โชครอน) ซึ่งจบปริญญาเอกทางปรัชญา และได้มาบวชเป็นเกตซูลมา (getsulma) โดยสวมใส่ เสื้อผ้า วางคน และมีความเป็นอยู่เยี่ยงนักบวช ท่านทำงาน ในฐานะผู้อำนวยการของชุมชนพุทธที่เรียกว่า วัดตาราเชียว (โนโกคารา เวเกอี Nogoh Dara Ekhe) และมีบทบาทมากในสังคม เช่นในปี 2005 ท่านได้จัดการรณรงค์การให้มีการชุมนุมคนจำนวนมากที่ใจกลางเมือง อุลันอูเต เพื่อเข้าร่วมลงชื่อนิมนต์ให้ ดาไล ลามะ ที่ 14 มาเยี่ยมบูเรียตเทีย อย่างที่รู้กันต่อมาว่า รัฐบาลรัสเซียไม่ได้ให้วีซ่าแก่องค์ดาไลลามะ มาเยี่ยมบูเรียตเทีย เออบานาอีวา ได้รับความสนใจจากบรรดาสื่อมวลชนท้องถิ่นอย่างมาก แต่ไม่สามารถบรรลุสำเร็จได้ อย่างไรก็ตาม ชาวพุทธบูเรียตก็ไม่ได้หมดความหวังที่จะไปพบองค์ดาไลลามะ และรับคำสอนจากพระองค์ท่าน

ความหวังของหญิงบุญเรียดชาวพุทธที่จะไปศึกษาธรรมะมีมาก ดังนั้นพวกเธอจึงเข้าร่วมฟังการบรรยายธรรมโดยพระอาจารย์ต่างๆ เช่น เกชี ซัมปา ทินเล (Geshe Zhampa Tinley) หรือ โอลนิดาล (Ole Nidal) โดยปกติแล้วชุมชนจะรับทราบเรื่องเหล่านี้จากการโฆษณาและห้องประชุมก็มักแน่นขนัดด้วยผู้คน หนังสือจะเป็นแหล่งคำสอนสำคัญทางพุทธศาสนาแก่สตรีพวกนี้ หญิงที่มีฐานะดีก็จะเดินทางไปยังธรรมะศาลาและส่วนอื่นๆ ของอินเดีย เพื่อฟังธรรมเทศนาขององค์ดาไลลามะ ปัจจุบันการไปเยี่ยมชมค้ำตันสำคัญๆ ในบูเรียตเทีย ก็เป็นเรื่องนิยมมากขึ้น ผู้หญิงชาวพุทธในบูเรียตเทีย มักจะชุมนุมกันเป็นกลุ่มเพื่อไปค้ำตัน และพบพระลามะ ของท้องถิ่นนั้นๆ และฟังท่านเล่าประวัติของค้ำตันเหล่านี้ พวกเธอเชื่อว่า การเยี่ยมชมเช่นนี้ก่อบุญกุศลได้มาก

พุทธสาวิกานี้มักจะเดินทางไปเยี่ยมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติด้วย ในท้องที่ของชาวบูเรียตมีภูเขาศักดิ์สิทธิ์ชื่อ อัลคาไน (Alkhanai) ซึ่งองค์ดาไลลามะเสด็จไปเยี่ยมในปี 1991 ตั้งแต่สมัยโบราณกาลมาแล้ว อัลคาไนมีความหมายพิเศษสำหรับชาวพุทธบูเรียตและเป็นสถานที่จาริกแสวงบุญของชนจำนวนมาก ความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างความเชื่อถือของชาวพุทธกับสถานที่ตามธรรมชาติในรัฐบูเรียตเทียสอนให้คนรักและเคารพในสภาพแวดล้อม เป็นการเน้นย้ำความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ ชาวพุทธบูเรียตเทียเชื่อว่า น้ำพุร้อนที่ภูเขาอัลคาไน ช่วยรักษาโรคได้ เช่น โรคปวดศีรษะ โรคไต และโรคตับ เป็นหมัน และอื่นๆ อีก พระลามะในท้องที่ที่สอนชาวบ้านให้เจริญโพธิจิต (Bodhicitta) เพื่อให้การรักษาได้ผลดียิ่งขึ้น ผลพวกนี้มาจากจิตตัวเอง คิดดี พุทธิ กระทำดี มีสถานที่ประกอบด้วย สถานที่ 12 แห่งประกอบไปด้วยหินที่มีรูปร่างไม่ธรรมดา เช่น ดิมเช็กซูเม (ตั้งตามเทพทางพุทธผู้ปกป้องอัลคาไน และ เอกอินอุไม (สถานที่ที่ให้ความรื่นรมย์แก่มารดา) ก็ล้วนเป็นจุดหมายปลายทางจาริกแสวงบุญ ทางปูด้วยหินที่นำไปสู่จุดหมายพวกนี้ก็เปรียบเสมือนการเดินทางทางจิตวิญญาณของมนุษย์ การเดินทางพิจารณาไปตามทางพวกนี้ทำให้ผู้แสวงบุญ เชื่อว่าเขาได้ชำระร่างกายและจิตใจแล้ว ด้วยการเจริญตามทางพัฒนาตนเอง อัลคาไนปัจจุบันอยู่ใต้การดูแลของยูเนสโก (UNESCO)

ในค้ำตันพวกนี้และในที่ศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติ ชาวพุทธต่างท่อง “โอม มานิ ปดมิฮัม” บทสวดมนต์ของอวาโลกิตศวร พระโพธิสัตว์แห่งความกรุณา ลามะสวณ บทสวดหลายบท ซึ่งพวกสตรีอาจนำมาใช้แล้วแต่กรณี แต่ทุกวันนี้ ลามะหลายองค์มักจะแนะนำให้สวดบทสวด โอม มานิ ปดมิฮัม เพราะสามารถท่องได้ในทุกกรณี และสวดได้ง่าย พวกลามะต่างแนะนำมิให้ท่องบทยากๆ อย่างคิดๆ แต่ให้จำ โอม มานิ ปดมิฮัม ท่องทุกวันในทุกสถานการณ์

มีคนแต่เพียงน้อยคนที่พยายามไปเข้าใจความหมายอันลึกซึ้งของคำสอนทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับโลกกับมนุษย์ ผู้ศรัทธาส่วนใหญ่มุ่งแต่การแผ่ ความเมตตากรุณาแด่บรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย พิธีกรรมทางศาสนาก็มีความสำคัญมากแก่ชาวพุทธบูเรียต ผู้มีจิตศรัทธาต่างเข้าใจความหมายและขบวนการทางพิธีกรรมที่จัดที่ค้ำตัน สถานที่

ศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติ (โอโม) และที่บ้าน ไม่มีใครสงสัยว่าการกระทำดี (บุญ) และการละความชั่ว จะนำไปสู่ชีวิตที่ดี รุ่งโรจน์ในปัจจุบันแล้วในชาติหน้า

ในพุทธศาสนาแบบทิเบตมีพิธีกรรม(คหฺรุล) 2 แบบ พิธีกรรมใหญ่ที่วัดและพิธีสวดทุกวัน พิธีสำคัญๆ เล็กหรือใหญ่ล้วนเปิดแก่สาธารณะชน พิธีใหญ่นั้นมีขึ้นเพื่อฉลองธรรมะ หรือเพื่อรำลึกเหตุการณ์สำคัญทางพุทธศาสนา เช่น กานชูลคหฺรุล (Ghanzur Khural) เป็นการอุทิศให้แก่คำสอนขององค์พระพุทธรเจ้า, ชูลาคหฺรุล(Zula Khural) จัดขึ้นเพื่อรำลึกวันที่ท่าน เจซองคาปา(Je Tsongkhapa) บรรลุนิพพาน ส่วนคหฺรุลเล็กๆ ก็เป็นการสวดประจำวันเพื่ออุทิศแด่เทพเจ้าต่างๆ ซึ่งล้วนมีความหมายต่อชีวิตคน ผู้มาร่วมพิธีกรรมส่วนใหญ่ก็เป็นสตรี ผู้หญิงทิเบตชาวพุทธล้วนมีศรัทธาตั้งมั่นในลามะ บทสวด หรือความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม บางรายก็พิจารณาคำสอนอันลึกซึ้ง เช่น ประโยชน์และความยากของการเกิดมาเป็นมนุษย์ อริยสัจ4 มรรคแปด และปัจจุสมุปาท ท่านนากาจุนา (Nagarjuna) กล่าวไว้ว่า “ถ้าใครอยากจะทำให้โชคชะตาดีขึ้นด้วยการทำพิธีกรรมเท่านั้น ไม่สนใจการพัฒนาจิตใจ นั่นก็คิดผิดแล้ว” แต่นอกเหนือจากการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาเป็นประจำเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในทุกด้านของชีวิต พุทธศาสนิกชนทิเบตก็ได้รับการศึกษา 5 อันเป็นมูลฐานสำคัญของสังคมมนุษย์

โดยสรุปแล้ว บริการทางด้านจิตวิญญาณและสังคมที่ ดัดสัน และคู่กันให้ต่อชุมชน มีความสำคัญต่อสังคมทิเบต มาก การปฏิบัติทางศาสนา และ พิธีกรรมต่างๆ ก็เป็นกิจกรรมหลักในชีวิตของพุทธสาวิกาในรัฐทิเบตเพียง หญิงทิเบตชาวพุทธสมัยใหม่มีบทบาทสำคัญในการรื้อฟื้นคุณธรรมทางพุทธศาสนาในสาธารณรัฐทิเบต โดยรักษาวินัยพุทธในครอบครัวและสอนให้เด็กๆ รู้จักวิธีปฏิบัติตามประเพณีเหล่านี้

Kustiani Kalis Sambikala

ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ต่างๆ ทางพุทธศาสนา มีรัฐของชนเผ่า (มหาชนบท)^๑ อยู่ ๑๖ แห่งในอินเดียสมัยพุทธกาล รัฐเหล่านี้มีทั้งที่ปกครองด้วยระบบสาธารณรัฐและระบบราชาธิปไตย วัชชีและมัลละเป็นสาธารณรัฐ ในขณะที่รัฐโกศล วังสะ และมคธเป็นราชาธิปไตย^๒ ทั้ง ๒ ระบบนี้ ไม่มีระบอบใดที่มีสถานะสูงกว่ากัน ในทัศนะของพุทธศาสนา^๓ แหล่งข้อมูลของอินเดียบ่งบอกว่า ไม่ว่ารัฐนั้นจะเป็นสาธารณรัฐหรือราชาธิปไตยก็ตาม แต่ผู้ปกครองล้วนเป็นผู้ชายทั้งสิ้น

ในระบบราชาธิปไตย ตำแหน่งพระราชาคือตำแหน่งทางการเมืองที่สูงที่สุด ในพุทธศาสนาแล้ว พระราชาในอุดมคติเรียกว่า “จักรพรรดิ” การตรวจสอบคัมภีร์ทางพุทธศาสนาต่างๆ แสดงให้เห็นว่า ไม่เคยมีระบุไว้เลยว่า ผู้หญิงเป็นจักรพรรดิ ที่จริงแล้ว คำว่าจักรพรรดิก็คือเพศชาย อย่างว่าแต่ผู้หญิงจะเป็นจักรพรรดิ แม้แต่เป็นพระราชาก็ไม่เคยมีด้วยซ้ำในสมัยพุทธกาล เท่าที่มีบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ มีเพียงช่วงหลังจากนั้นเท่านั้น ที่พบว่ามีการระบุสตรีชาวพุทธหลายคนได้เป็นผู้ปกครองในศรีลังกา^๔

สตรีในสังคมและการเมือง ที่ปรากฏในคัมภีร์ศาสนาพราหมณ์

สังคมอินเดียก่อนการกำเนิดขึ้นของพุทธศาสนา เป็นสังคมแบบศาสนาพราหมณ์และปิตาธิปไตย กล่าวกันว่า แม้ในบ้านเกิดของพระพุทธเจ้า พราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในท้องถิ่นสำหรับชาวสากยะ และได้ตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่เรียกว่าโฆมุตสะ^๕ อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์นั้นแข็งแกร่งมาก และมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อทัศนคติของประชาชน ชีวิตด้านการเมืองก็คือคำสอนแบบผู้ชายเป็นใหญ่เช่นกัน ดังนั้น ผู้ปกครองส่วนมากแล้วคือผู้ชาย โดยเฉพาะที่มาจากวรรณะนักรบ (กษัตริย์)^๖

คำสอนของศาสนาพราหมณ์วางผู้หญิงในตำแหน่งที่ต่ำกว่าผู้ชายในเกือบจะทุกด้าน ซึ่งได้แสดงไว้ในคัมภีร์มนุส്മฤติ หรือกฎของพระมนู ซึ่งเป็นคัมภีร์พื้นฐานของศาสนาพราหมณ์ที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคม คัมภีร์นี้กล่าวว่า ในชีวิตทางศาสนา ผู้หญิงไม่ได้รับอนุญาตให้เรียนคัมภีร์ทางศาสนาได้มากเท่าที่อนุญาตให้กับผู้ชาย และการสวดมนต์ในพิธีกรรมบางประเภท ผู้หญิงก็ไม่ได้รับอนุญาตให้สวด^๗ ถือกันว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่ยังโลกนี้พร้อมกับธรรมชาติที่จะล่องลอยผู้ชาย^๘ ในชีวิตทางสังคมและทางครอบครัว หน้าที่ของผู้หญิงก็ถูกจำกัดจนเกือบหมด ให้เหลือเพียงการผลิตลูก รับใช้สามี และทำงานบ้าน^๙ โดยทั่วไปแล้ว บทบาทของผู้หญิงในสังคมอินเดียดังที่ได้แสดงไว้ในคัมภีร์มนุส്മฤติไม่เคยขยายออกไปนอกกรอบของบ้านเลย อาจกล่าวได้ว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่ผู้หญิงในสังคมแบบพราหมณ์จะมีบทบาททางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

พุทธศาสนาไม่ได้วางผู้หญิงในสถานะที่ต่ำเช่นนี้ เช่นที่ศาสนาพราหมณ์ได้กำหนด แม้ว่าคัมภีร์ในพุทธศาสนาก็ไม่ได้กล่าวไว้มากนักเกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงด้านการเมืองหรือการเป็นพระราชินี คัมภีร์ในพุทธศาสนาบางเล่มกล่าวว่า ผู้หญิงจะไม่สามารถเป็นพระราชินีในอุดมคติ หรือจักรพรรดิ ได้เลย เช่นคัมภีร์อังคุตตรนิกาย มีกล่าวไว้ชัดเจนว่า “เป็นไปไม่ได้ ภิภุทั้งหลาย ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ที่สตรีจะเป็นจักรพรรดิ แต่ ภิภุทั้งหลาย อาจเป็นไปได้ที่บุรุษจะเป็นจักรพรรดิ”^{๑๐}

แนวคิดของพุทธศาสนาเกี่ยวกับราชาธิปไตย และความสัมพันธ์ต่อผู้หญิง

สำคัญอย่างยิ่งที่จะไม่ลืมแนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองจักรวรรดิ ที่มีอยู่แล้วในสังคมแบบศาสนาพราหมณ์ก่อนการเกิดขึ้นของพุทธศาสนา พัฒนาการของแนวคิดดังกล่าว อาจพบได้ในคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์บางเล่ม เช่น ไมตรยยะ อุปนิษัท (*Maitryāya a Upanishad*)^{๙๙} ในสังคมแบบศาสนาพราหมณ์ แนวคิดเรื่องผู้นำสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องเทพ ผู้ปกครองจักรวรรดิ กล่าวกันว่าเทียบเท่ากับพระอิทน์และพระวรุณ^{๑๐๐}

แนวคิดเรื่องจักรพรรดิ มีปรากฏในคัมภีร์รุ่นแรกๆ ของพระไตรปิฎก และดูเหมือนว่าต่อมา ได้มีการพัฒนาให้มีฐานะเป็นผู้นำทางโลก เข้าคู่กับพระพุทธเจ้าที่ถือกันว่าเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองทางธรรม^{๑๐๑} ในพุทธศาสนานั้น แนวคิดเรื่องจักรพรรดิไม่ได้สัมพันธ์กับเทพเจ้าใดๆ ตำแหน่งจักรพรรดิสามารถเป็นของราชาองค์ใดก็ได้ที่ทรงมีความห่วงใยต่อความเป็นอยู่ดีของประชาชนอย่างจริงจัง ทั้งความเป็นอยู่ดีทางวัตถุและทางจิตวิญญาณ จักรพรรดิได้รับสถานะพิเศษในทางสังคมและการเมือง ในคัมภีร์พุทธศาสนาชั้นหลังๆ^{๑๐๒} ไม่เพียงเท่านั้น ยังถือกันอีกด้วยว่ามีความเสมอภาคกับพระพุทธเจ้าในบางแง่ เช่น ในแง่การทำงานเพื่อความสุขของมนุษยชาติ^{๑๐๓} และในแง่ครูของประชาชน^{๑๐๔} จักรพรรดิที่รู้จักกันดีในคัมภีร์พุทธศาสนาก็คือทาลาหเนมิ^{๑๐๕} และมหาสุทตสนะ^{๑๐๖}

คัมภีร์พุทธศาสนาในช่วงต่อมาได้ยกย่องคุณลักษณะทางกายบางประการของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กล่าวกันว่า ทั้งพระพุทธเจ้าและจักรพรรดิต่างก็มีมหาบุริสลักษณะ ๓๒ ประการ^{๑๐๗} ที่จริงแล้ว พระพุทธเจ้าทรงสอนว่ามหาบุริสมีลักษณะ ๔ ประการคือ การเรียนรู้มาก (พหุสุต) ความเข้าใจดี (ภาสิตัสส อตถ ชานติ) ความจำดี (สติมา โขปน โหติ จิรคัมปิ) และมีความเชี่ยวชาญกับความขยัน (คห หกานิ กิ กร อียานิ ตตถ ทักโขโหติ อนลาโส)^{๑๐๘} คุณธรรมทั้ง ๔ ของมหาบุริส ไม่สัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพของคนที่ยิ่งใหญ่ ๓๒ ประการ ความเชื่อที่ว่าพระพุทธเจ้ามีเครื่องหมายทางกาย ๓๒ ประการ เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงหลังเท่านั้น เพราะสาวกของพระพุทธเจ้าพยายามจะอวดว่า คุณลักษณะของพระพุทธเจ้าไม่ใช่มีแต่ในทางจิตเท่านั้น และมีในทางกายด้วย แม้ว่าคำว่า “บุริส” หมายถึงเพศชาย ก็ตามแต่คำอธิบายเกณฑ์ต่างๆ ของบุริสนั้นกลับไม่มีเอ่ยถึงเพศสภาพ เห็นได้ชัดเจนว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้เชื่อมโยงแนวคิดเรื่องมหาบุริสกับเพศใดเป็นพิเศษ ดูเหมือนว่าสถานภาพเช่นนี้ ทุกๆ คนสามารถเป็นได้ ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

เมื่อตรวจสอบอย่างละเอียดถึงเครื่องหมายทางกาย ๓๒ ประการที่ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์ยุคหลังๆ เราจะพบว่าการอ้างอิงถึงข้อเท็จจริงว่า เพื่อที่จะได้เป็นจักรพรรดิ คนผู้นั้นต้องเป็นชาย คัมภีร์ได้ระบุเหตุผลสำหรับข้อนี้ว่า สัตว์เช่นนี้มีอวัยวะสำคัญของผู้ชายอยู่ภายในฝัก (โกโสหิตวัตถาคุษะ)^{๑๐๙} เหตุผลนี้ยืนยันว่าผู้หญิงไม่อาจเป็นจักรพรรดิได้

ในพระไตรปิฎก มีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับแนวคิดเรื่องจักรพรรดิ แต่ก็คือการที่ผู้หญิงเป็นหนึ่งในสมบัติ ๗ ประการของจักรพรรดิ (อิตถิรัตตน) อีก ๖ ประการก็คือ จักรแก้ว (จกักรัตตน) ช้างแก้ว (หัตถิรัตตน) ม้าแก้ว (อัสสรัตตน) แก้วมณี (มณิรัตตน) ทับทิมแก้ว (คหปติรัตตน) และที่ปรึกษาแก้ว (ปรินายกรัตตน)^{๑๑๐} ตามคำอธิบายว่าด้วยจักรพรรดิในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ผู้หญิงจะต้องมีคุณสมบัติบางประการจึงเป็นเป็นอิตถิรัตตนได้

น่ารัก งามตา มีสเนห์ มีผิวเหมือนดอกบัว ไม่สูงไปไม่ต่ำไป ไม่ผอมไปไม่อ้วนไป ไม่ดำไปไม่ขาวไป มีความงามเหนือมนุษย์ ราวกับเทพธิดา ผิวมีสัมผัสเหมือนกับฝ้ายหรือไหม กลิ่นกายหอมเหมือนไม้จันทน์ ริมฝีปากเหมือนดอกบัว ไม่ทรยศต่อพระราชินี แม้แต่ในความคิด และยังไม่ในการกระทำ^{๑๑๑}

เห็นได้อย่างชัดเจนว่า คุณสมบัติของผู้หญิงนั้นได้ตกย้ำความเป็น “หญิง” จนถึงบัดนี้ เราไม่มีหลักฐานใดๆ

ว่าผู้หญิงได้รับโอกาสมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ คุณค่าที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของผู้หญิงก็เป็นเพียงการผลิตเข้าขายรัชทายาทเพื่อสืบทอดแผ่นดิน ยิ่งกว่านั้น ยังคงไม่เป็นที่รู้กันว่าจักรพรรดิมีภรรยาหนึ่งคนหรือหลายคนที่เป็นอดีตคนนะหรือไม^{๒๔}

การสร้างอำนาจให้กับผู้หญิงในทางการเมือง ด้วยนัยของความหมายดั้งเดิมของมหานุรุษที่เกี่ยวกับจักรพรรดิ

อาจมีผู้ถามว่า ทำไมพระพุทธเจ้าไม่กล่าวว่าผู้หญิงอาจจะเป็นจักรพรรดิได้เช่นกัน นี่หมายความว่าพระพุทธเจ้าทรงกีดกันทางเพศหรือ เราไม่อาจตัดสินอย่างนี้ได้โดยง่าย คำตอบนั้นเกี่ยวข้องกับสภาพทางสังคมและการเมืองของสังคมอินเดียในยุคหนึ่งๆ

เนื่องจากท่าทีของสังคมอินเดียสมัยพุทธกาลที่มีลักษณะผู้ชายเป็นใหญ่และกีดกันทางเพศ จึงเป็นการยากสำหรับผู้หญิงที่จะดำรงตำแหน่งสูงทางการเมือง ผู้หญิงเพียงมีส่วนร่วมอยู่แต่ในโลกในบ้าน โดยไม่สามารถเข้าถึงความรู้ทางการเมือง แม้ว่าจะมีผู้หญิงในราชตระกูลที่เข้าถึงการเมืองได้ แต่กระนั้นก็คงจะเป็น “การตกตะลึงทางสังคม” หากพระพุทธเจ้ายอมรับอย่างเปิดเผยว่าผู้หญิงก็อาจเป็นจักรพรรดิได้

เมื่อผู้หญิงเรียนรู้แนวคิดทางพุทธศาสนาว่าด้วยจักรพรรดิ ผู้หญิงบางคนอาจจะไม่เคยมีความกล้าหาญที่จะเข้าร่วมทางการเมือง พวกเขาอาจกล่าวว่า การเข้าร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องไร้ประโยชน์ เพราะมันไม่ใช่โลกที่พวกเขาเคลื่อนไหวอยู่ เมื่อเราตรวจสอบคัมภีร์ทางพุทธศาสนาในยุคต้นและในยุคหลังอย่างละเอียด จะค้นพบว่า เหตุผลอาจจะไม่ใช่เพียงเรื่องสถานการณ์ทางสังคมและการเมืองในสังคมอินเดียในยุคนั้นเท่านั้น แต่อาจจะเป็นการแปลความคำสอนทางพุทธศาสนาบางประการในยุคแรกอย่างผิดๆ ด้วยเช่นกัน ซึ่งรวมถึงการแปลความผิดเรื่องแนวคิดมหานุรุษด้วย

คัมภีร์ทางพุทธศาสนาในยุคแรก^{๒๕} และยุคหลัง^{๒๖} แสดงหลักฐานของการแปลความที่ต่างกันในเรื่องแนวคิดว่าด้วยมหานุรุษ ในคัมภีร์ยุคแรกเน้นความสำคัญที่คุณลักษณะทางจิต ขณะที่ในคัมภีร์ยุคหลัง มีการหลอมรวมการอ้างอิงถึงความสำคัญของเครื่องหมายทางร่างกายเข้าในแนวคิดนี้ ในความหมายดั้งเดิมของมหานุรุษตามที่ได้แสดงไว้ในคัมภีร์ยุคต้น เครื่องหมายทางกายเป็นเพียงเกณฑ์ขั้นรองๆ เท่าที่จักรพรรดิได้ถูกทำให้ต้องมีเครื่องหมายทางร่างกายของมหานุรุษ เราสามารถสันนิษฐานได้อย่างมั่นใจว่าเครื่องหมายทางร่างกายนั้นก็เป็เกณฑ์ขั้นรองสำหรับการเป็นจักรพรรดิ

เป้าหมายในที่นี้ไม่ใช่ความพยายามที่จะหาความชอบธรรมที่จะเป็นจักรพรรดิให้กับผู้หญิง แต่เราแสวงหามุมมองใหม่ที่จะสร้างอำนาจให้กับบทบาทของผู้หญิงในทางการเมือง ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องกังวลถึงความสำคัญของการที่ต้องมีคุณสมบัติครบจึงจะเป็นจักรพรรดิได้ สิ่งสำคัญที่สุดก็คือผู้หญิงต้องสามารถเข้าถึงธรรมะที่เป็นบาทฐานของแนวคิดเรื่องจักรพรรดิ ในที่นี้เราต้องการจะมุ่งความสนใจไปที่คุณสมบัติทางจิตวิญญาณของจักรพรรดิ ไม่ใช่ลักษณะทางกายภาพ จุดเน้นนั้นอยู่ที่คุณสมบัติหรือหน้าที่ที่เป็นสาระสำคัญที่จักรพรรดิต้องกระทำให้ถูกต้องตรงกับธรรมะ เช่นการแผ่ระงับอย่างถูกต้อง และการคุ้มครองประชาชน (ธมมิกรักขาوار อาคุดติ)^{๒๗} กล่าวกันว่าเมื่อพระราชพิธีธรรมและรักษาสีล จักรพรรดิหรือพระราชผู้หมั้นจักร จะปรากฏขึ้นในราชอาณาจักร^{๒๘}

ด้วยความพยายามที่จะผ่านเกณฑ์ทางจิตเพื่อจะได้เป็นมหานุรุษ และด้วยการพิจารณาความหมายที่แท้จริงของจักรพรรดิ ผู้หญิงสามารถเป็นผู้นำได้ ผู้หญิงสามารถเป็นผู้นำในชุมชนของตน ประเทศหรือแม้แต่โลกได้ แม้ว่าอาจจะยากสำหรับผู้หญิงที่จะได้รับตำแหน่งจักรพรรดิ แต่พวกเขาก็สามารถเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่พอๆ กับจักรพรรดิได้

มีผู้หญิงในพุทธศาสนาหลายคน ที่อาจจะขมมาเพื่อเป็นแบบอย่างของผู้นำที่ประสบความสำเร็จ พระราชาที่

เป็นผู้หญิงทรงพระนามว่าสิมา ในราชอาณาจักรกลิงกะในประเทศอินโดนีเซีย ทรงเป็นผู้ปกครองที่ทรงธรรมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๗^{๙๔} ในยุคสมัยปัจจุบันนี้ เราอาจดูตัวอย่างจากนางสิริมาโว บันธารานายก แห่งศรีลังกา ซึ่งในปีพ.ศ. ๒๕๐๓ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกในโลก และนางองซานซูจี ผู้นำประชาธิปไตยในพม่าซึ่งได้รับรางวัลโนเบลสันติภาพในปี ๒๕๓๔ พวกเขาเป็นตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงสำหรับมนุษยชาติซึ่งผู้หญิงที่ยิ่งใหญ่ได้ทำให้เกิดขึ้นด้วยบทบาททางการเมืองของตน

เชิงอรรถ

๑ ชื่อของรัฐเหล่านี้คือ อังคะ มกษ กาสี โกศล วัชชี มัลละ เจติ วังสะกุรุ ปัจจาละ มัจฉะสุรณะ อัสดกะ อวันติ คันธารรา และกัมโปชา A.N. I. 212

๒ Abeynayake, Oliver. *The Fundamental of Buddhist Polity* (Singapore: Ti-Sarana Buddhist Association, 1995), p. 30.

๓ Ibid., p. 31.

๔ ตัวอย่างเช่น ลีลาวดี สีวลี และอนุลา พวกนางปกครองประเทศเป็นช่วงสั้นๆ เช่นอนุลา เป็นผู้ปกครองศรีลังกาประมาณ ๔ เดือน อนุลาถูกกล่าวหาว่าเป็นราชินีที่ไม่ดี เป็น “นางแพศยา” เพราะได้ฆ่าผู้ชายไปหลายคน ดู G. P. Malalasekera, *Dictionary of Pāli proper Names* (London: Pali Text Society, 1974), p. 93.

๕ Davids, T.W. Rhys. *The Story of the Nations: Buddhist India* (London: T. Fisher Unwin, 1903), p. 21. See also *Khomadussa Sutta*, S.N. I. 183.

๖ “นั่นคือ กษัตริย์ผู้ที่ได้ควบคุมแบบแผนทางสังคมและการเมือง ซึ่งเติบโตขึ้นมาจากการจัดการของราชาธิปไตย ...” M. M. J. Marasinghe, *Gods in Buddhism* (Nugegoda, Sri Lanka: Sarasavi Publishers, 2009), p. 40f.

๗ การบวงสรวงสังเวทที่เรียกว่า อัคนิโหตร (การบูชาไฟ) จะกระทำโดยผู้ชายเท่านั้นซึ่งเป็นคนที่อยู่ในวรรณะของอารยัน ๓ วรรณะ (ไม่รวมวรรณะศูทร) การบวงสรวงสังเวทนี้อาจกระทำโดยผู้หญิงหรือคนวรรณะศูทรได้ เหมือนกัน แต่ต้องไม่มีการสวดมนตร์ G. Buhler, *The Laws of Manu* (Oxford: Clarendon Press, 1886), p. 32.

๘ “มันเป็นธรรมชาติของผู้หญิงที่จะล่อลวงผู้ชายในโลกนี้ ด้วยเหตุนี้ ผู้มีปัญญาจะไม่มีทางไม่ป้องกันตัวเองเมื่ออยู่ในกลุ่มผู้หญิง Ibid., p. 69.

๙ คูคัมภีร์มนุสฺมฤติ เกี่ยวกับชีวิตในครอบครัว Ibid., p. 75 ff

๑๐ “อหามเต ภัทเว อนวกาโส ยะ อิตถิ ราชา อัสสะ จักกวัตติ เนตะ หานะ วิชติ หานัญญ โข เอตะ ภัทเว วิชติ ยะ ปุริโส ราชา อัสสะ จักกวัตติ หานเมตะ วิชติ” A.N. I. 28.

๑๑ “ยังคงมีผู้ยิ่งใหญ่คนอื่น ผู้ทรงอำนาจผู้ถือธนู ผู้ปกครองแห่งจักรวรรดิ , สุทุมมะ ภูริทุมมะ อินทุมมะ กุวลสาสวะ ขวนาสวะ วรรณสวะ อัสวปติ ...” F. Max Müller, *The Sacred Books of The East*, vol. 15 (Oxford: Clarendon Press, 1884), p. 289.

๑๒ Sanath Kumara Nanayakkara. “*Cakravartin*” in the *Encyclopaedia of Buddhism*, vol. 3 (The Government of Sri Lanka, 1977), p. 592 ff.

๑๓ Ibid., p. 594.

๑๔ “แม้ว่าความสัมพันธ์เช่นนี้ ระหว่างแนวคิดเรื่องมหานุรุษ กับแนวคิดเรื่องพระพุทธเจ้ากับจักรพรรดิ จะมีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกเองก็ตาม แต่อาจจะเป็นได้ว่าความสัมพันธ์นี้มีอยู่ในชั้นหลังๆ ...” Wimalaratana Bellanwila.

“Mahapurisa,” *Encyclopaedia of Buddhism*, vol. 6 (The Government of Sri Lanka, 2002), p. 468 แต่ในคัมภีร์ยุคแรกๆ กล่าวว่า การได้เป็นโสดาบันนั้นดีกว่าเป็นจักรพรรดิ เพราะจักรพรรดินั้นจะไปเกิดใหม่ในภพสวรรค์เท่านั้นเอง (กัญญาปิ ภิกขเว ราชา จักกวัตติ จพฺพนนะ ทีปานิเอสสรียาธิปจจา ราชา กาเรตวา กายัสสา เกทาปร มร อสฺสคตติ สักกะ โลกะ อุปฺปิจฺจติ เทวานะ ตาวตีสานะ สหพยตะ) S.V. 341.

๑๕ ปุคคลา โลเก อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชันติ พุทฺชนหิตายะ พุทฺชนสุขายะ พุทฺโณ ชนัสสนา อตฺถายะ หิตายะ สุขายะ เทวมานุสสานะ A.N. I. 76.

๑๖ ปุคคลา โลเก อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชันติ อจฺฉริยมานุสสา

๑๗ ภูตปุพฺพะ ภิกขเว ราชา ทะ หนมิ นามะ อโหสิ จักกวัตติ D.N. III. 58. จักกวัตติสีหนาทสูตร

๑๘ มหาปรินิพพานสูตร D.N. II. 47

๑๙ มหาปทานสูตร D.N. II. 17-18.

๒๐ “... พุทฺธสุโต โหติ ตัสสอะ ตัสสเวะ สุตฺตาสสอะ ตัสสอะ สัสสเวะ โข ปะนะ ภาสิตัสสอะ อตฺถะ ชานาติ อะยะ อิมัสสอะ ภาสิตัสสอะ อตฺถโ อยะ อิมัสสอะ ภาสิตัสสอะ อตฺถโ ตติมา โข ปะนะ โหติ จิรคัมปิ จรภาสิคัมปิ สาริตา อนุสสาริตา ยานิ โข ปะนะ คห หกานิ กะระ อียานิ ตตฺถะ ทักโข โหติ อนุลาโส” A.N. II. 35.

๒๑ ลักขณสูตร มหาปทานสูตร AD.N. III, 160; มหาปทานสูตร อุปทาน I 30; D.N. II. 17.

๒๒ ตัสสิมานิ สัตตะ รตนานิ ภาวันติ เสขยาลิเก จักกรตณ หัตถิรตณ อสสรตณ มณิรตณ อิตถิรตณ คหปติรตณ ปริณายก รตณ เมวะ สัตตมะ อัมพพสุตตะ D.N. I. 88; มหาปทานสูตร, D.N. II. 13.

๒๓ มหาสุทฺธสณสูตร D.II. 175. Maurice Walsh, *The Long Discourses of the Buddha* (Boston: Wisdom Publications, 1995), p. 208.

๒๔ ตามที่กล่าวไว้ในลักขณสูตร อวัยวะสำคัญถูกหุ้มอยู่ในฝัก และดังนั้น จักรพรรดิจะต้องมีลูกชายมากกว่าหนึ่งพันคน โดยเหตุผลแล้ว จักรพรรดิจึงมีภรรยามากกว่าหนึ่งคน ดู Maurice O. Walshe, *The Long Discourses of the Buddha* (Boston: Wisdom Publications, 1995), p. 451.

๒๕ A.N. III. 35; Samyutta Nikaya/Parayana Vagga of the Sutta Nipata.

๒๖ มหาปทานสูตร มหาลักขณสูตร และจักกวัตติสีหนาทสูตร

๒๗ A.N. I 109.

๒๘ “หากท่านจะทำหน้าที่พระราชผู้หมุนจักรชาวอารยันแล้ว ในวันที่ ๑๕ ซึ่งเป็นวันอดอาหาร ... จักรแก้วอันศักดิ์สิทธิ์จะปรากฏแก่ท่าน จักรที่มีซี่ฟันซี่ มีขอบวงจรัส แขน พร้อมกับส่วนประกอบทั้งหลาย” จักกวัตติสีหนาทสูตร.

Marice Walsh, *The Long Discourses of the Buddha* (Boston: Wisdom Publications, 1995) p. 396.

๒๙ [<http://www.absoluteastronomy.com/topics/Keling>] Accessed December 9, 2010.

Wasfia Nazreen

ในประเทศบังกลาเทศนั้นมีจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาพุทธอยู่ประมาณ 1 ล้านคน ซึ่งนับเป็นสัดส่วนเพียงแค่ 1 % จากจำนวนประชากรทั้งหมด 90% ที่นับถือศาสนาอิสลาม ในอดีตนั้นชาวอินเดีย ฮินดู และมุสลิมในบังกลาเทศเคยอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข อันเนื่องมาจากประวัติความเป็นมาที่ยาวนานของวัฒนธรรมและปรัชญาในพระพุทธศาสนา ตลอดเวลา 400 ปี ของราชวงศ์ ปาละ นั้นถือได้ว่าเป็นยุคทองของเบงกอล เนื่องจากพระพุทธศาสนามีความรุ่งเรืองเป็นอันมาก อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ต่างๆ ได้เปลี่ยนไปในช่วงของศตวรรษที่ 21 อันเนื่องมาจากการเติบโตของประชากร ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง รวมถึงปัญหาความขัดแย้งของผู้นำทางศาสนาหัวรุนแรง ทำให้เกิดอุสสุรคในการก่อตั้งภิกษุณีสงฆ์ ในเบงกอล และพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ไม่เต็มใจที่จะทำการอุปสมบทให้แก่ภิกษุณี

ในประวัติศาสตร์นั้น ภิกษุณีสงฆ์ เกิดขึ้นในเบงกอลและดำรงอยู่จนถึงศตวรรษที่ 12 เมื่อพระราชบราห์มินท์ พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์เซนขณะนั้นได้หันไปให้การสนับสนุนศาสนาพราหมณ์แทนพระพุทธศาสนา จากนั้นในช่วงศตวรรษที่ 13-16 ได้มีเจ้าอาณานิคมอิสลามเข้าปกครองเบงกอล เป็นเหตุให้ในปลายศตวรรษที่ 16 คงเหลือเพียงประชากรกลุ่มเล็กๆ แถบตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียใน จิตตะกอง และย่าน จิตตะกองฮิลล์ เท่านั้น ที่ยังคงนับถือศาสนาพุทธ ในช่วงศตวรรษที่ 17-19 เมื่ออังกฤษเป็นเจ้าอาณานิคมปกครอง อนุทวีปอินเดียนั้น พระภิกษุสงฆ์ในราชวงศ์ อาระกัน ได้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และตั้งสมาคมชาวพุทธ วัชรยานแห่งจิตตะกอง และจิตตะกองฮิลล์ขึ้นในปี 1864 ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ชาวพุทธส่วนใหญ่ในบังกลาเทศได้นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทโดยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากพระพุทธศาสนาในประเทศพม่า ศรีลังกา และไทย แต่ถึงกระนั้น ก็ยังไม่มีภิกษุณีสงฆ์ในพระพุทธศาสนาของบังกลาเทศอยู่ดี อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มหญิงสาวที่ให้ความสนใจในการปฏิบัติอย่างจริงจังและหวังว่าจะได้บวชเป็นภิกษุณี ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

เอกสารฉบับนี้จะช่วยอธิบายถึงสถานภาพทางสังคมของสตรีชาวพุทธรวมถึงมุมมองทางการเมืองสำหรับประเทศบังกลาเทศในปัจจุบันและประวัติศาสตร์ของเบงกอล ที่ยังจะพูดถึงการบวช, การปฏิบัติธรรมและ Religious freedom ประกอบกับ case studies ใน Chittagong Hill Tracts.

Eun-su Cho

ถึงแม้ว่าความก้าวหน้าของสถานภาพสตรีเป็นไปในระดับโลก วันนี้ในหลายประเทศการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในสังคมยังถูกกีดกันและยังคงมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ชาย เกาหลีเป็นหนึ่งในประเทศดังกล่าว ปรากฏการณ์ของการเติบโตทางเศรษฐกิจ 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเกาหลีศึกษาสูงกว่าเดิมและสถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้นกว่าที่เคยเป็นมาก่อนหน้านี้ เป็นเหตุให้สตรีโดยเฉพาะชนชั้นกลางมีเสรีภาพต่างๆ นานา กว่าเดิมในการยกระดับตนเองทางด้านความรู้และรายได้ นอกเหนือไปจากชัยชนะส่วนตัวและทางเศรษฐกิจยังมีผู้หญิงจำนวนมากขึ้นที่หันเข้าหางานของการส่งเสริมสังคมโดยการทำงานในภาครัฐ เช่นในหน่วยงานภาครัฐบาลและกับบริษัทขนาดใหญ่ เมื่อพูดถึงผู้หญิงในระดับผู้นำ เกาหลีก็ยังเป็นต่อ อยู่มากในหมู่ประเทศสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ (OECD) ในแวดวงศาสนาเช่นกัน แม้บทบาทการทำงานของผู้หญิงเกาหลีจะเห็นได้ชัด แต่บทบาทเหล่านั้นก็ถูกมองว่าเป็นแรงงานระดับต่ำ ส่วนบทบาทผู้ชายในแวดวงศาสนาจะอยู่เบื้องหน้า

อคติในสังคมและการขาดการสนับสนุนทางด้านกำลังใจ การศึกษาและระบบการสนับสนุนทางการเงินรวมไปถึงความเลื่อมใสของพวกสตรีเกาหลีเองที่จะปลื้มตัวออกจากแนวความคิดของบทบาททางเพศที่สืบทอดมานับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความก้าวหน้าของสตรีในหมู่ผู้ทำงาน ในขณะที่ผู้หญิงบางคนได้กล้าเดินหน้าต่อไปและบุกเบิกเส้นทางของตัวเอง ได้ไต่เต้าทางสังคม เอาชนะอุปสรรคทางสังคม ทางวัฒนธรรม และอคติที่ผู้หญิงเกาหลีต้องเผชิญทั้งปัญหาทางด้านสังคมและจิตใจยังคงเป็นเรื่องราวหลุมที่ไต่กันบ่อบ ใน การก้าวหน้าในอาชีพของตนเองของพวกเขา เพดานแก้วที่เลื่องลือก็ยังแข็งแรงอยู่ในเกาหลี การเผชิญอุปสรรคนี้โดนกัดกันด้วยความซับซ้อนของปัจจัยพื้นฐาน สิ่งปรากฏบนพื้นผิวของปัญหาของความไม่เท่าเทียมของเพศหญิงและชายปฏิเสธความกว้างและลึกของปัญหานี้ สิ่งที่น่ากลัวกว่าประสบการณ์อันเป็นอคติจากภายนอกตามเส้นทางสู่ความสำเร็จก็คือ ความทรมานที่เกิดจากความขัดแย้งของจิตสำนึกของพวกเขาเอง ผู้หญิงที่ไต่เต้าโครงสร้างปิรามิดทางสังคมและการทำงานที่สูงขึ้นและชันขึ้นเรื่อยๆ ก็จะพบว่าเพื่อนร่วมงานเพศหญิงที่เธอมีอยู่มากมายเมื่ออยู่ระดับฐานของปิรามิดก็จะหายไปอย่างรวดเร็ว มันยากสำหรับเธอที่จะพบรุ่นพี่หญิงผู้ชี้แนะหรือจะมีกระทั่งระบบสนับสนุนหญิงอย่างที่พวกผู้ชายมีกันเมื่อไต่เต้าทางการทำงานสูงขึ้นเรื่อยๆ เธอถูกล้อมรอบไปด้วยคู่แข่งจึงจะต้องผลักดันประสิทธิภาพและความสามารถของตัวเองด้วยตนเองให้มากกว่าที่เคย แต่การที่เธอผลักดันตัวเองมากขึ้นทำให้เธอเผชิญกับความหวาด ความไม่มั่นใจและความกลัวมากขึ้น ถึงแม้ว่าเธออาจไม่รู้ตัวว่าเกิดอะไรขึ้นกับเธอ

โดยปกติในเอเชียตะวันออก ผู้หญิงจะถูกสอนให้เชื่อฟังและถ่อมตนไม่เพียงแต่ในการปฏิบัติภายนอกโดยท่าทางและมารยาท แต่รวมไปถึงส่วนตัวของพวกเธอเพื่อให้ "ความเป็นผู้หญิง" หล่อหลอมความนึกคิดและจิตใจของพวกเธอ วันนี้ระบบของการสอนจริยธรรมในเอเชียตะวันออกที่สืบทอดมาเป็นพันๆ ปีได้รับการดัดทอนและแทนที่ด้วยจริยธรรมตะวันตกสมัยใหม่และแนวความคิดของความเสมอภาคทางเพศ การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับกระแสใหม่นี้ สวนทางกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวันด้วยความท้าทายอย่างต่อเนื่อง ความพยายามกดดันและการพิจารณาที่ไม่เป็นธรรมต่อสตรีในตำแหน่งผู้นำ การกระทำแบบดั้งเดิมที่เน้นการให้บริการคนอื่นมากกว่าตัวเองฝังแน่นอยู่ในจิตสำนึกสตรีเกาหลีและก่อให้เกิดความไม่มั่นใจกับผู้หญิงที่มีความทะเยอทะยานสูง เพราะเกิดความละอายใจกับความทะเยอทะยานของตนเอง โดยเห็นว่าผิดก้ามนิดจากความปรารถนาที่เห็นแก่ตัวในการจะมีความสำเร็จสูงใน การงานของตนเอง ในสังคมสมัยใหม่ที่มีลักษณะการแข่งขันและยกฐานะตัวเอง ผู้หญิงยังคงรู้สึกไม่สบายใจกับการ

แสดงออกอย่างแข็งขัน พวกเขาอาจจะมีความไม่แน่นอนใจในการผลักดันแนวความคิดและนำเสนอความสำเร็จ และกังวลว่าการผลักดันความคิดริเริ่มอาจถูกตีความว่าเป็นแรงจูงใจจากความภาคภูมิใจหรือความทะนง ในขณะที่ความขัดแย้งเหล่านี้ อาจจะมีผลมาจากแรงกดดันต่างๆจากบรรทัดฐานของสังคมกับผู้หญิงในสังคมเกาหลี อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ ความขัดแย้งยังเหล่านี้อาจมีต้นกำเนิดจากความขัดแย้งภายในที่ลึกซึ้ง

โดยเฉพาะสตรีผู้ที่ทำงานอยู่ในแวดวงของสังคมพุทธศาสนา จะมีแนวโน้มที่จะเห็นว่าแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการมีส่วนร่วมกับการงานบางอย่างจะไม่ได้ได้รับแรงบันดาลใจจากความทะนงของตนเอง ความรักในชื่อเสียง หรือการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ในขณะที่ประเพณีจันทรพุทธ (หรือเซน) ของเอเชียตะวันออกโดยทั่วไปเป็นลักษณะของการเน้นที่สอดคล้องกับการปฏิบัติของ "ใจอ่อนน้อมถ่อมตน" สิ่งที่เป็นที่น่าสนใจในการอภิปรายในหัวข้อ การเปรียบเทียบสตรีผู้หญิงและผู้ชาย คือความคาดหวังศีลธรรมของการอ่อนน้อมถ่อมตนจากผู้ปฏิบัติธรรมหญิง โดยเฉพาะ ในขณะที่เดียวกันประเพณีลัทธิขงจื้อซึ่งเป็นกำลังคุณธรรมที่เข้มแข็งในสังคมเอเชียตะวันออกซึ่งถือหลักของความรัก (ren) (仁) และความเคารพ (li) (禮) เป็นกฎสำคัญที่ระบุการปฏิบัติตามแนวอุดมคติเหล่านี้อยู่ภายในกฎระเบียบวินัยอย่างชัดเจน – เช่นในสามพันธุกรรมและห้ากฏคุณธรรม -- กำหนดไว้ในรูปแบบเฉพาะของความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาและระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก รหัสศีลธรรมนี้ถูกออกแบบมาเพื่อป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในหมู่ประชาชน โดยการสร้างสังคมที่มีชั้นวรรณะและกรอบเอาการกระทำบางอย่างอันไม่พึงประสงค์ ออก และที่เป็นที่ยอมรับของสังคมซึ่งมีกฎเกณฑ์ที่ปฏิบัติได้ง่ายพอควร ทำให้เขาไม่คำนึงถึงการที่จะเป็นตัวของตัวเอง จนมากนัก และดังนั้นเขาที่จะพ้นจากการรับผิดชอบพฤติกรรมของตนที่อาจเกิดจากการคำนึงถึงตนเองมากเกินไป

ในทางตรงกันข้ามหลักการของการอ่อนน้อมถ่อมตนทำให้เกิดความกดดัน เพราะทำให้เกิดตัวเลือกให้กับพวกเขาในสถานการณ์ต่างๆ เมื่อเรื่องผ่านไปด้วยดีก็อาจสันนิษฐานสาเหตุว่าเป็นเพราะการกระทำของตนเองมากกว่าที่จะเป็นผลจากโครงสร้างทางสังคมหรือสภาพภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ในขณะที่เดียวกันก็สามารถสังเกตได้ว่า เมื่อเรื่องไปได้ไม่ดี ผู้หญิงจำนวนมากมีแนวโน้มที่จะโทษตัวเอง ใ้ตรงการกระทำของตัวเองและค้นหาสาเหตุของปัญหากับตนเอง ในขณะที่การอุทิศตนในการอ่อนน้อมถ่อมตน อาจได้รับการชื่นชมในแวดวงศาสนา ภาวะที่มีความขัดแย้งอยู่ในตัวที่เกิดจากกรอบของศาสนาที่กำหนดการรับผิดชอบศีลธรรมตนเองที่ไม่คำนึงถึงภาวะสังคมปัจจุบัน อาจเป็นอุปสรรคให้กับสตรีที่ต้องอยู่ในสังคมยุคใหม่ ความจริงก็คือว่าสังคมปัจจุบันของโลกเรียกร้องที่จะรับรู้ความสำเร็จของเรา

อะไรเป็นกลไกหลักที่อยู่เบื้องหลังความไม่สมัครใจของผู้หญิงในการแสดงออกและแสวงหาความประสงค์และความต้องการของตนเองอย่างเหมาะสม ความเชื่อที่แพร่หลายที่ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากรู้สึกว่าการแสวงหาการยอมรับของความสำเร็จของตนเองคือการบารอความภาคภูมิใจของตนเอง ในการตรวจสอบว่าทำไมผู้หญิงมักจะมีแนวโน้มที่จะไม่แสดงออกและมีความมั่นใจในแรงจูงใจของตัวเองอยู่น้อย ฉันหวังว่าจะตอบคำถามต่อไปนี้ให้ได้:

- ทำอย่างไรผู้หญิงจึงจะบูรณาการคำสอนทางพระพุทธศาสนากับมุมมองของอนาคตได้?
- มีวิธีการใดที่แสวงหาการยอมรับของตนเองโดยที่ไม่เน้นความโลภและความภาคภูมิใจตนเอง?

ฉันต้องการจะใช้หลักคำสอนทางพุทธศาสนาของอนาคตในสถานการณ์เช่นนี้เพื่อที่จะแก้ปัญหาของความไม่มั่นใจของผู้หญิง

พุทธศาสนาในยุคต้นๆมีทฤษฎีของอนาคตเป็นคำสอนหลัก คำสอนนี้ปฏิเสธการดำรงอยู่ของตนเองอย่างถาวรที่เป็นอิสระ โดยเชื่อว่าความรู้สึกของความเป็นตัวเราเองมาจากการหลอมของสังคม ที่จริงแล้ว เราไม่มีตัวตนที่

เป็นรูปธรรมและไม่เปลี่ยนแปลง ตามหลักพุทธศาสนา การยึดมั่นในความคิดผิๆที่คิดว่าเรามีตัวมีตนจะนำไปสู่ความ ผิดหวังและความยุ่งยากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เรามีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าโลกนี้และสิ่งที่อยู่ในนั้นอยู่ตลอดเวลาในลักษณะ เดียวกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว ตามหลักพุทธศาสนา ไม่มีสิ่งใดในโลกที่จะคงรักษาเอกลักษณ์ของตนเองอย่างไม่ เปลี่ยนแปลงไปชั่ววันรันดร์ หลักคำสอนอนัตตาสอนให้เป็นอิสระจากความเป็นตัวตนเพราะตนเองไม่ได้ดำรงอยู่ตลอด กาล สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการเชื่อมโยงเพื่อให้กำเนิดแค่สิ่งต่างๆ ไม่มีสิ่งใดที่เกิดขึ้นโดยตัวของมันเอง ไม่มีอะไร ยั่งยืนด้วยตนเอง และไม่มีสิ่งใดสามารถรักษาเอกลักษณ์ของตัวมันเองอย่างถาวร สูตรพุทธศาสนากล่าวว่า “สิ่งที่ เกิดขึ้นโดยไม่มีการเชื่อมโยง สิ่งนั้น ว่างเปล่า”

ตามหลักคำสอนของอนัตตาเราดำรงอยู่และให้กำเนิดซึ่งกันและกันในความสัมพันธ์ระหว่างกัน และเราไม่ สามารถดำรงอยู่โดยไม่ต้องเชื่อมโยงกับผู้อื่น เราเติบโตในความสัมพันธ์เหล่านี้และเรากำลังเรียนรู้และเข้าใจตัวเอง จากความสัมพันธ์ของเรากับผู้อื่น Vimalakīrtinirdeśa (วิมาลคีรีทินิรเดชา) คือข้อความพุทธศาสนาเถรวาทที่ให้ความหมายของพระโพธิสัตว์ว่า มนุษย์ที่มีความมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป็นคนที่เข้าใจในความว่างเปล่าของสิ่งต่างๆ แต่ก็ ตัดสินใจอุทิศตนในการช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเสียสละ เธอผู้นั้นและผู้อื่นที่ล้อมรอบเธอไม่ได้แยกจากกันอย่างอิสระ แต่ เป็นพฤติกรรมของแต่ละคนที่กระทำอยู่ในบริบทของความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน บรรดาผู้ที่เข้าใจความจริงของสิ่งที่ว่าง เปล่าจะเป็นอิสรภาพจากการยึดมั่นในทิวภาวะเช่น: ตนเอง-ผู้อื่น, อัตวิสัย-วัตถุ, ความคืออย่างสมบูรณ์-ความชั่ว, ความ งาม-วิถิการ บุคคลดังกล่าวสามารถรับรู้อย่างกระจ่างแจ้งถึงความไม่เป็นตัวเป็นตนของบรรดาสิ่งเหล่านี้ และสามารถ ดำเนินการในการแสวงหาประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นอย่างเป็นเสรีจากทิวภาวะ หลักเกณฑ์นี้มีแสดงอยู่ในข้อความหนึ่งเมื่อ บรรดาเทพดึกเดือน śariputra (ซารีพุทรา) สำหรับการเน้นความแตกต่างของชายและหญิงอย่างหนักแน่นเกินไป ผู้ที่ เป็นอิสระจากการยึดมั่นในทิวภาวะนั้นมีอิสระอย่างแท้จริงจากการยึดมั่นและสามารถเข้าใจแก่นแท้ของนิยามของ ความว่างเปล่า

นอกจากนี้ Vimalakīrtinirdeśa (วิมาลคีรีทินิรเดชา) สอนให้รู้ว่า เฉพาะผู้ที่เข้าใจความว่างเปล่าและการ กำเนิดด้วยความสัมพันธ์ สามารถเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอย่างเต็มที่ พระโพธิสัตว์ เป็นต้น สามารถเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยมีความสามารถที่จะรับรู้ความรู้สึกของคนอื่น จึง ไม่เลือกที่จะปฏิบัติระหว่างอัตวิสัยและวัตถุ และแสวงการตัดสินใจ คำที่เป็นกลาง ตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเมื่อผู้ปฏิบัติธรรมสามารถเล็งเห็นกฎของทิวภาวะด้วยการปฏิบัติธรรม อย่างอนัตตา เธอก็จะมีความสามารถในการฝึกความเห็นอกเห็นใจอย่างแท้จริง โดยการแบ่งปันความเจ็บปวดของผู้อื่น ให้เป็นความเจ็บปวดของตนเอง

ในทางกลับกัน เป็นที่แปลกใจ ที่ข้อความเดียวกันนี้ยังกล่าวว่า: “แต่คนที่เห็นแก่ตัวขนาดใหญ่เท่าภูเขาพระ สุธเมร ยังคงสามารถตั้งใจด้วยความมานะและหวังผลสำเร็จสูงสุดได้ จากบทความนี้คุณควรเข้าใจว่าทุกกิเลสมีจุด กำเนิดจาก Tathāgata (ธาทากาตา) ถึงแม้เราจะต้องทำความเข้าใจคำสอนนี้ในบริบทของการโต้เถียงที่แสดงถึงความ ขัดแย้งที่มีชื่อเสียงแต่ก็ยังคงแสดงออกถึงความรุนแรง ฉันต้องการที่จะใช้รูปแบบการโต้เถียงนี้กับบทความนี้ เป็นดัง “วิธีที่ชาญฉลาด” (upāya) (อุปยา) เราว่ามุมมองที่เห็นแก่ตัว (สันสกฤต : sat-kāya-d [สารท-คายา-ด]) เป็นสิ่งที่พุทธ ศาสนาสอนให้เอาชนะ แต่ข้อความนี้ถือว่าผู้ที่รักษาความเห็นแก่ตัวของตนก็ยังจะหวังผลการตรัสรู้ในระดับสูงสุดได้ แล้วอะไรคือสิ่งที่ Mañjuśrī (มาญจุสรี) หมายถึงกับความหมาย “มุมมองที่เห็นแก่ตัว” ในข้อความนี้? นักวิชาการเกาหลี ที่มีชื่อเสียง Wonhyo (617-686) (วนหาโย) กล่าวถึงปริศนาใน Essentials of Observing and Transgressing the Code of Bodhisattva Precepts (ประเด็นหลักในการปฏิบัติตามและการละเมิดศีลของพระโพธิสัตว์) “ถึงแม้ว่าเราจะ ก่อให้เกิดทัศนคติของตัวเราเองด้วยตนเอง [นั่นคือ การเห็นแก่ตัว] ที่ใหญ่เท่าภูเขาพระสุเมร เราก็ไม่ควรปล่อยให้ตนเอง ก่อให้เกิดทัศนคติของความว่างเปล่า [นั่นคือ ลัทธิทำลาย] แม้จะน้อยนิดขนาดเส้นผมก็ตาม” Wonhyo (วนหาโย)

เปรียบเทียบมุมมองของตัวเองที่เห็นแก่ตัวและมุมมองของความว่างเปล่ากับลัทธิทำลายและยอมรับว่าการเห็นแก่ตัวจะดีกว่าลัทธิทำลาย เพื่อประโยชน์ของการตรัสรู้ ใน Siksāsamuccaya (สิกขาชาวมุกายา) โดย Śāntideva (ชันทิเดวา) ก็มีเนื้อเรื่องที่คล้ายคลึงกัน

มันเป็นไปไม่ได้หรือในการตีความ "มุมมองที่เห็นแก่ตัว" นี้ในแง่ความชั่วร้ายที่มีความจำเป็น? ในการที่จะดำเนินการโครงการเปลี่ยนแปลงโลกและกระทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น พระโพธิสัตว์ต้องอนุญาตตัวเองให้มักใหญ่เพื่อดำเนินการให้แก่ความยุติธรรม แรงจูงใจที่ได้กำเนิดจากความไม่พอใจซึ่งทำให้เกิดความทะเยอทะยานแสวงหาความยุติธรรมให้แก่สังคมที่มีอยู่ในโลกนี้ พระโพธิสัตว์เป็นแบบอย่างของผู้ที่ตรัสรู้ที่ยังคงมีอารมณ์และความรู้สึกเช่น ความประสงค์ ความปรารถนาและความรัก พระโพธิสัตว์ไม่ได้เป็นผู้ที่ไม่มีอารมณ์ ที่แท้จริงแล้ว "อรหังการ" ของพระโพธิสัตว์คือการให้กำเนิดแต่ปณิธานอันสูงส่ง: "ฉันควรทำงานนี้", "ฉันถูกเลือกให้ทำ", "ฉันควรจะทำ", "ฉันก็ไม่สามารถคาดหวังให้คนอื่นทำได้" และ "ฉันต้องริเริ่มเอง" นั่นคืออหังการหรือการทำตามความเห็นชอบของตนในนาม และเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่น อารมณ์ที่เข้มข้นอาจมาพร้อมกับความรู้สึกของความเป็น "ฉัน" และแล้วความรู้สึกของตัวเองนี้สามารถแสดงออกถึงแรงจูงใจซึ่งเห็นแก่ผู้อื่น นั่นคือการมีสติกำกับตนเองที่ทำหน้าที่อันสูงส่งในการทำดีแก่ผู้อื่นด้วยวิธีที่ชาญฉลาด นอกจากนี้ ตามเส้นทางของการกระทำเพื่อคนอื่นในความคิดชอบธรรมและตามหน้าที่ ผู้ปฏิบัติธรรมจะเข้าใจการเชื่อมโยงของทุกสิ่งทุกอย่างมากขึ้น สิ่งที่คุณคนหนึ่งกระทำสำเร็จมีต้นกำเนิดจากมหาสมุทรของสภาวะการณและต้นเหตุเท่านั้น อย่างแน่นอนการรับรู้ถึงการเชื่อมโยงของทุกสิ่งจะนำเราความเห็นอกเห็นใจอย่างแท้จริงมากขึ้น นั่นคือความรู้สึกของความเป็นตัวของตัวเองจะหายไป ดูเหมือนว่าข้อความสองข้อของ pāramitās (ปารามิตาส) ที่สำคัญที่สุดคือการรักษา "ปัญญา" และ "วิเฉลิขยลาค" สนับสนุนความคิดนี้

ด้วยความเข้าใจดังกล่าว เราจะรู้ว่าความสำเร็จทั้งปวงนั้น ไม่ใช่เพราะการกระทำของเราเอง แต่เกิดจากเครือข่ายความสัมพันธ์ แม้ว่าการกระทำของตัวเองอาจเป็นแรงช่วยเหลือ แต่ผลโดยรวมที่สร้างขึ้นก็เพราะการดำเนินงานจากความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของสาเหตุต่างๆ ผู้ที่เห็นผ่านการยึดมั่นไปถึงการกระทำและผลการกระทำที่แจ้งด้วยภูมิปัญญาและความเมตตา จะเป็นอิสระจากการยึดมั่นในความสำเร็จของตัวเอง การกระทำในลักษณะที่เป็นอิสระจาก: การยึดมั่น, อุปสรรคของการยึดมั่น, ความต้องการและ ความกลัว ก็พิชิตได้ การกระทำที่ปราศจากการยึดมั่นจะทำให้คุณค่าของงานเราประจักษ์จากความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานของเรา จริยธรรมของอนัตตานำมาซึ่งความพยายามร่วมกัน และการดำเนินการของค่านิยมหลักเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น

การปฏิบัติในสังคมในแง่พุทธศาสนาหมายถึงการค้นหาคำหมายของการกระทำของตนเองในบริบทของความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยคำนึงถึงดวงจิตทุกดวงที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกันและก่อให้เกิดชุมชน มุมมองนี้จะมาจากความกระจำถึงความจริงของความว่างเปล่าและอนัตตาผู้ปฏิบัติธรรม การกระทำของฉันทในขณะนี้ไม่อาจทำได้ด้วยความตั้งใจและความพยายามของตัวเองแต่เพียงผู้เดียว และผลของการกระทำจะไม่ตอบสนองเฉพาะแต่บรรดาผู้ที่กระทำ และผลตอบแทนก็จะไม่ปราศจากอิทธิพลจากบรรดาสาเหตุและพฤติกรรมของหลายฝ่าย การกระทำของฉันทสร้างผลกระทบไม่เพียงแต่สำหรับฉันทแล้ว แต่ยังกระทบทุกอย่างที่ฉันทมีการเชื่อมโยงอยู่ การตัดสินใจที่แสดงในรูปแบบของความคิดของคำพูดและการกระทำของฉันทมีความสัมพันธ์กับความคิดและการกระทำของคนอื่น ความมุ่งมั่นของฉันทเพื่อกระทำการที่ดีจะนำผลที่ดีไปสู่ผู้อื่นด้วย เช่นเดียวกับที่ผลสำเร็จของฉันทจะกระทบผลสำเร็จของคนอื่นในที่สุด ความเข้าใจถึงการเชื่อมโยงระหว่างกันและกันในทุกกริยาคือการปฏิบัติธรรมด้วยการเข้าใจอนัตตาอย่างถ่องแท้ การทำตามหลักการนี้ไม่ว่าจะหวังผลประโยชน์แก่ตัวเราเอง แต่เพราะฉันทเชื่อมั่นว่ามันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นเช่นกัน การตระหนักถึงความเกี่ยวข้องของสิ่งมีชีวิตผ่านการกระทำและการปฏิบัติเป็นการดำเนินชีวิตตามทฤษฎีอนัตตา เราสามารถเดินหน้าต่อไปเมื่อเรามีความมั่นใจในตนเองและความมุ่งมั่น แต่ในเวลาเดียวกัน การกระทำที่เกิด

จากแรงบันดาลใจด้วยความเมตตา กรุณา เป็นการแสดงออกของอนัตตา ทฤษฎีของอนัตตาไม่ใช่การปฏิเสธตนเองเท่านั้น เราเริ่มต้นด้วยความเข้าใจของตนเองที่มีอยู่แล้วค่อยๆเคลื่อนไปข้างหน้าเพื่อที่จะสำนึกถึงอนัตตาดำรงใจอ่อนน้อมถ่อมตน ถ้าเราเริ่มต้นกระบวนการนี้ด้วยการหลบหน้าหลบตาและด้วยความขี้เกรงใจมากเกินไปมันก็จะขัดขวางความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้

ฉันได้นำเสนอการอภิปรายอย่างตรงไปตรงมา ในการใช้หลักคำสอนอนัตตาในเรื่องของความเข้าใจตนเองของสตรีและการพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองที่จำเป็นต่อการประสบความสำเร็จในการปฏิบัติธรรม ฉันเชื่อว่าได้เวลาแล้วที่จริยธรรมทางพุทธศาสนาได้รับการพัฒนาต่อไปเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมทางสังคมร่วมสมัยในรูปแบบที่จะช่วยให้ผู้หญิงตื่นตัวและทำให้พวกเขากล้ามากขึ้นในการทำกิจกรรมที่มีคุณงามความดี ทฤษฎีของอนัตตาไม่จำเป็นต้องบั่นทอนความเชื่อมั่นของสตรีในตนเอง ในทางตรงกันข้ามมันอาจสามารถเอื้อต่อความสำเร็จที่ใหญ่หลวงในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเราพบหญิงกล้าหาญที่ถูกสะเทือนใจโดยมายาที่กระชากความกลัว ความทรงจำของอดีตที่เจ็บปวดของพวกเขาให้พัง แต่เขายังเอาชนะความไม่มั่นใจของตนเองและกรานด้วยความมั่นใจในความบริสุทธิ์ของแรงจูงใจของพวกเขา และปฏิบัติอย่างกล้าหาญเพื่อที่จะบรรลุอิสรภาพในการปฏิบัติธรรม ถึงเวลาแล้วสำหรับผู้หญิงในแวดวงพุทธศาสนาที่จะใช้แรงบันดาลใจจากเรื่องเช่นนี้ และค้นหาความกล้าหาญในตนเองเพื่อที่จะพิชิตความเข้าใจผิดและความไม่มั่นใจของตัวเอง

Yu-chen Li

การไม่ปรากฏทฤษฎีสืบทอดทางธรรมส่งผลอย่างไรต่อการสนับสนุนและโครงสร้างบทบาทของผู้สำหรับภิกษุณี
นิกายเซ็นชวจิน มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องสองปัจจัย หนึ่ง วัฒนธรรมการสืบทอดทฤษฎีของครอบครัวชาวจีนจะเน้นการส่ง
ต่ออำนาจให้แก่ฝ่ายชายและทายาทชายเท่านั้น สอง การไม่มีสถาบันภิกษุณีส่งผลส่งเสริมการศึกษา การฝึกปฏิบัติ
และสร้างโอกาสให้แก่สตรีเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่บทบาทการเป็นผู้นำของภิกษุณีเหล่านี้ เมื่อปราศจากสิทธิในการ
กำหนดการสืบทอดทฤษฎีฝ่ายสตรี สร้างระบบการศึกษาของตนเองและประกอบกิจกรรมและพิธีกรรมทางศาสนา
สภาพแวดล้อมจึงไม่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นสถาบันอย่างจริงจังหรือส่งเสริมให้ภาวะผู้นำเติบโตและพัฒนาไปได้ หากแต่
สิ่งที่เกิดก็คือ อำนาจในการเป็นผู้นำมีแนวโน้มจะพัฒนาเป็นอำนาจส่วนตัวซึ่งมิใช่ความตั้งใจดั้งเดิมสำหรับการจัดตั้ง
ภิกษุณีสงฆ์และทำให้มีข้อจำกัดไม่เฉพาะตนเอง แต่มีข้อจำกัดในการปฏิบัติต่อชุมชนสงฆ์และฆราวาสด้วย

การลดอำนาจผู้หญิงอย่างเป็นระบบ

สถาบันทั้งหลายเพิ่มอำนาจให้แก่ผู้ชายโดยการให้สิทธิ ดังนั้นการอยู่ในสังฆะของชาย จึงถือเป็นเรื่องจำเป็น
และการประสบความสำเร็จนั้นถือเป็นสิ่งที่ยังประโยชน์แก่โครงสร้างทางศาสนา และสถาบัน ในทางตรงข้าม ผู้หญิงซึ่ง
ทรงอำนาจ เมื่อเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้รับการมอบอำนาจหรือสนับสนุนโดยสถาบันเหล่านี้ จำเป็นต้องทำงานของตน
ให้เป็นที่ยอมรับโดยผ่านช่องทางอื่นๆ อิทธิพลและอำนาจของสตรีเหล่านั้นจะถูกละเลยว่าเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจส่วน
บุคคลมากกว่าสิทธิอำนาจแห่งสถาบัน

เมื่อมีการมองว่าความสำเร็จของสตรีเป็นเรื่องส่วนตัวไปเสียแล้ว ประสบการณ์และทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ก็
จะไม่สามารถสืบทอดส่งต่ออย่างเป็นระบบลงไปยังผู้อื่นเพราะผู้ที่สอนสตรีเหล่านั้น และตัดสินใจเกี่ยวกับหน้าที่การงาน
และการอุทิศตนนั้นมิใช่เพศสตรี หนังสือที่สตรีเหล่านั้นอ่านและสอนนั้นไม่ได้กล่าวถึงสิทธิและความจำเป็นที่สตรี
จะต้องได้รับการฝึกฝนภาวะผู้นำ นอกจากนี้ ความเป็นผู้นำและอำนาจก็ไม่สามารถยืนยันได้ว่า สตรีจะมีสิทธิเข้าไปร่วม
ในกระบวนการกำหนดนโยบายได้ ตรงกันข้าม ความสำเร็จของสตรีเหล่านี้กลับทำให้คนอื่นๆ มีความคาดหวังที่สูง
เกินไปหรือต่ำเกินไปสำหรับสตรีผู้ปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น การทำงานของมาตามคูรี กลายเป็นการสร้างมาตรฐานที่สูงมาก
สำหรับนักวิทยาศาสตร์ที่ทำงานตามหลังเธอมา

สถาบันสืบทอดตระกูลของจีน: การสืบทอดธรรมะและเชื้อสายครอบครัว

ในเอกสารที่นำเสนอนี้ ขอนำเสนอการสืบทอดสายธรรมะที่เป็นระบบที่สำคัญยิ่งของประเพณีธรรมะของจีน
ในพุทธศาสนา การบวชถือเป็นการเข้าสู่สังฆะเพื่อการฝึกศึกษา เข้าสู่จุดมุ่งหมายของความสำเร็จ คือ เพื่อเข้าสู่สายธาร
ธรรม และเป็นผู้นำทั้งตามความเป็นจริงและโดยสัญลักษณ์ การบวชเพื่อรับศีลเป็นช่องทางเดียวที่จะเรียนรู้ศึกษาบท
เหล่านั้นและรับบทบาทสำคัญในคณะสงฆ์เช่น ทำหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์ ผู้สอนธรรมะและเจ้าอาวาสในที่สุด

ข้าพเจ้าไม่ปฏิเสธความจริงที่ว่า มีปวัตตินี ครูผู้สอนธรรมะสตรีและเจ้าอาวาสหญิง เราก็เห็นกันแล้วว่า มี
สำนักภิกษุณีมากมายในสังคมพุทธของจีน และภิกษุณีจำนวนมากได้เข้าไปโปรดสัตว์โลกเช่นกัน บ่อยครั้งที่ภิกษุณีจะ

เข้าไปข้องเกี่ยวกับโลกและการหาทุนทรัพย์จนมีเวลาน้อยมากเพื่อจะมุ่งเน้นการปฏิบัติธรรม ประเด็นปัญหาคือ ความพยายามอันยาวนานนี้ของพระภิกษุณีไม่ค่อยได้มีการบันทึกไว้ และขาดการสนับสนุนจากสถาบันใดๆ เพราะภิกษุณีไม่ได้นับว่าเป็นหนึ่งในผู้สืบทอดสายพระพุทธศาสนา

การสืบทอดสายพระพุทธศาสนาในจีนนั้นต่างจากในอินเดียมาก เพราะจะเหมือนการสืบสายสกุลด้วยฝ่ายชายของตระกูลต่างๆ ในจีนมากกว่า ตระกูลของจีนล้วนกระตือรือร้นที่จะกำหนดทายาทเพื่อที่จะสืบทอดให้ตระกูลอยู่อย่างยั่งยืน ยิ่งตระกูลอยู่ยืนยาว ตระกูลก็จะมีสถานะสูงส่ง ในสายตระกูลหนึ่งๆ สิ่งแรกสุด คือการบันทึกการสืบสายตระกูลฝ่ายชายเท่านั้น ลำดับที่สอง คือ ลูกชายหัวปีเป็นทายาทคนเดียวของสำหรับแต่ละรุ่น และท้ายที่สุด จะมีการกำหนดระบบสายตระกูล กล่าวคือ ในครอบครัวคนจีน บุตรชายคนโตจะสืบทอดทรัพย์สมบัติทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดของตระกูล บิทรสาวไม่เคยอยู่ในระบบการสืบสายสกุล บุตรชายคนอื่นๆ นั้นจะสามารถตั้งสายตระกูลของตนได้แต่ว่าสกุลนี้ก็จะสืบทอดโดยบุตรชายหัวปีเท่านั้นเช่นกัน

ระบบการสืบสกุลแบบจีนนั้นได้กลายเป็นระบบการสืบสกุลทางพุทธศาสนาจีนด้วย ตัวอย่างก็คือระบบสงฆ์ของนิกายเซ็นที่สืบทอดกันทางบุรุษ พระเซ็นแต่ละรุ่นจะมีพระผู้ใหญ่ซึ่งส่งต่ออำนาจของตนต่อไปยังศากยบุตร หากพระรูปอื่นๆ โคตรเด่นมากพอก็อาจตั้งสายใหม่ของตนขึ้นมา ด้วยเหตุนี้ จึงมีสายปฏิบัติเกิดใหม่ในพุทธศาสนานิกายเซ็นของจีนห้าสาย สายแรกคือ หลินจี (LINJI) สายที่สองคือ เจาต้ง (CAODONG), หยุนเหมิน (YUNMEN) เว่ยหยาง (WEIYANG) และฟาเหียน (FAYAN) วัดจีนส่วนใหญ่จะอยู่ในสายการสืบทอดพุทธศาสนานิกายเซ็น ของ หลินจี และ เจาต้ง หลักฐานของการสืบทอดสายพระพุทธศาสนาเหล่านี้จะเห็นได้ในระบบสมณญานามพระสงฆ์ ในการตั้งชื่อนี้ สมาชิกของคณะสงฆ์จะสามารถสืบได้ว่าตนเองสืบทอดมาจากสายใดรุ่นใด พระที่แยกไปตั้งวัดใหม่สาขาใหม่ อาจกำหนดใช้สมณญานามใหม่เพื่อสืบสกุล สายสกุลที่ประสบความสำเร็จสืบทอดต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ในขณะที่สมณญานามที่ไม่ประสบความสำเร็จก็จบสิ้นลงไป

สตรียุคปัจจุบันและการสืบทอดสายพระพุทธศาสนา

พระอาจารย์นิกายเซ็นที่เป็นสตรีแทบจะไม่มีชื่อบันทึกไว้ในสายการสืบสกุลพุทธศาสนานิกายเซ็นในจีนเลย¹ เราพบบันทึกเพียงสองสามคน เช่น พระภิกษุณี Muoshan แต่ไม่ปรากฏว่าท่านได้รับศิษย์เข้ามาหรือตั้งสำนักของท่านเองหรือไม่ ปัญหาสำคัญไม่ใช่ที่ว่า ท่านพระภิกษุณี Muoshan รับศิษย์ไว้หรือไม่ แต่ที่น่าสนใจคือ เนื่องจากเป็นสตรี จึงไม่ได้รับสิทธิบันทึกไว้ในสายสืบทอดพระศาสนา ซึ่งฟังดูแปลก เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้หญิงจะไม่ถือเป็นผู้สืบทอดสกุลทางโลก เพราะผู้หญิงแต่งงาน “ออก” และอาจคูศุภทรัพย์สินที่ดินออกไปนอกสกุลก็ได้ หากได้รับการยอมรับเป็นทายาทแต่ในกรณีของพระภิกษุณีนี้นั้นไม่เหมือนฆราวาส เพราะภิกษุณีอยู่ในสถานะเดียวกับสงฆ์ คือเป็นสาวกของพระศากยมนี ในทางตรงข้าม ได้มีการนำแนวความคิดของจีนในการแยกสายการสืบสกุลมาให้ความชอบธรรมแก่นิกายต่างๆ ที่ได้ตั้งขึ้น

เมื่อฉันศึกษาเรื่องภิกษุณีสงฆ์ในประวัติศาสตร์จีน ฉันค้นพบว่าการสืบทอดสำนักพระภิกษุณีส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น สำนักบางแห่งตั้งมานานกว่าสองร้อยปี อีกหลายแห่งได้เปลี่ยนไปเป็นการรับช่วงโดยพระภิกษุ แต่ไม่เคยมีที่พระภิกษุณี จะรับช่วงต่อจากภิกษุ สำนักภิกษุณีเหล่านี้มีการบวชและสืบสายสกุลเป็นของตนเอง แต่ไม่เคยมีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์จีน แม้กระทั่งสำนักที่อยู่ในนิกายหลินจี และ เจาต้ง ของพุทธศาสนานิกายเซ็นก็ไม่สามารถเป็นทายาททางธรรมได้ สายสกุลทางศาสนาของท่านเหล่านั้นไม่เป็นที่ยอมรับ

เมื่อฉันทำงานวิจัยอยู่ที่เมืองต้าลี่ในมณฑลยูนนานของประเทศไทย ฉันมีความเข้าใจเรื่องความสำคัญของการสืบทอดสกุลน้อยมาก ในตอนนั้น วัดเซินทงถันเพิ่งจะฟื้นตัวจากการปฏิวัติวัฒนธรรม ในสุสานของวัดวัดหนึ่ง ฉันพบแผ่นศิลาที่จารึกถึงพระภิกษุที่ระบอบสมัญญานามทางธรรมและนิกายของหลินจี้ต่อเนื่องมาเป็นรุ่นๆ ในครัว ก็ยังมีจารึกอีกแผ่นที่เต็มไปด้วยชื่อพระภิกษุ (ซึ่งน่าจะเป็นท่านเจ้าอาวาสรุ่นต่างๆ) ซึ่งเป็นการสืบทอดสกุลหลัก และมีชื่อเล่นของภิกษุณียบางท่านจดไว้ข้างๆ แม้ว่าเจ้าอาวาสขณะนั้นจะเป็นภิกษุ ในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรมนั้น วัดได้มีพระภิกษุณีกอขุดดูแลอย่างลับๆ เพื่อให้วัดอยู่รอดได้

ที่วัดพุทธอีกแห่งหนึ่ง ผู้แทนของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เล่าให้ฟังว่าสตรีที่วัดนี้ (เรียกว่า เจิงเหล่า jinglao สตรีที่ถือตนเองว่าเป็นนักบวชหญิง) นั้นสนใจแต่เรื่องโศกกลางและไม่มีความสำคัญใดๆ เลย แต่เมื่อฉันแอบกลับไปมองในช่วงเย็น กลับพบคนมากมายเข้ามาพบสตรีเหล่านี้ บางคนก็มาขอร้องให้ประกอบพิธีกรรมเพื่อการรักษาหรือการให้พร

ในบริเวณเดียวกัน ฉันก็ไปพบวัดอีกแห่งหนึ่งที่เจ้าอาวาสเป็น “ภิกษุ” ที่กลับไม่ได้พ้นักที่วัดแต่กลับไปปลูกบ้านอยู่ที่เชิงเขาภักขิยาและครอบครัว เจ้าอาวาสท่านนี้เดินทางไปยังหมู่บ้านต่างๆ อยู่บ่อยๆ เพื่อสอนให้สตรีสวดพระนามของพระผู้มีพระภาคเจ้าและจะกลับมาที่วัดเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น ตรุษจีนและพิธีกรรมเซ่นไหว้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายในช่วงเดือนเจ็ด ผู้ที่อยู่ที่วัดกลับเป็นสมณะสตรีเจ็ดท่านที่ไม่ได้ปลงผม แต่ไม่เคยแต่งงาน ท่านเหล่านี้อายุเฉลี่ย 70 และได้ฝึกปฏิบัติธรรมจำพรรษาที่วัดมาแล้วอย่างน้อย 40-50 ปี ท่านเหล่านี้เป็นผู้นำปฏิบัติสวดมนต์ทำวัตรเช้าและเย็นด้วยกัน แม้ว่าจะรู้หนังสือเพียงสองคน เจ้าอาวาสเป็นองค์เดียวเท่านั้นที่รู้วิธีประกอบพิธีกรรมและพระสูตรต่างๆ จะถูกเก็บปิดล็อกไว้ในห้องของท่าน

การสืบทอดทายาททางธรรมในไต้หวันในช่วงที่ผ่านมามีความซับซ้อนมากกว่าเดิม ถ้าจะกล่าวไปแล้ว การสืบทอดสายธรรมนี้ได้ให้ความเคารพต่อพระภิกษุณิมากกว่า พระภิกษุ Baisheng (1904-1989) ได้ส่งต่อทายาทธรรมให้แก่พระภิกษุ Jingxin (1929-) และพระภิกษุณี Tianyi (1924-1980) ซึ่งเป็นสายนิกายหลินจี้ รุ่นที่ 42 ของนิกายที่ได้วางพื้นฐานการบวชแบบสงฆ์สองฝ่ายไว้ในไต้หวัน ต่อมาพระภิกษุ Jiangxin ยังได้อนุมัติให้ภิกษุณีสามารถเป็นธรรมทายาทสืบทอดพระศาสนาของท่านได้ ในปี 2005 พระภิกษุ Shenyan แห่งสำนัก Dharma Drum Mountains ได้กำหนดการสืบทอดสายพุทธศาสนาสองแบบคือ โดยทายาทธรรม (dharma heirs) และ ทายาทปฏิบัติธรรม (dharma functioning heirs) และมีการอนุญาตให้ทายาทเป็นได้ทั้งภิกษุและภิกษุณีในทั้งสองแบบ

ในทางตรงกันข้าม พระภิกษุ Yinshun (1906-2005) ได้ตั้งสายสำนักเพื่อสืบทอดทายาทสตรีแยกออกมาในไต้หวัน ท่าน Yinshun บวชเป็นพระภิกษุในทางตอนใต้ของมณฑล Min ในจีน แต่เพราะสงครามที่อุบัติขึ้น จึงต้องระหกระเหินไปหลายแห่งจนมาอยู่ที่ไต้หวันในระหว่างปี 1963-2005 ก่อนหน้านั้น ในประเทศจีน พระอาจารย์ของท่าน Yinshun ได้มอบให้ท่านดูแลศิษย์หลายรูปเพื่อให้สายการสืบทอดของสำนักท่านจะได้ไม่หมดลง อย่างไรก็ตาม นอกจากการนำศิษย์ที่เป็นพระภิกษุไปไต้หวันแล้ว ท่านยังได้ก่อตั้งสายพระภิกษุณีที่ท่านได้รับมาดูแลในไต้หวันด้วย เช่น พระภิกษุณี Zhenyan ผู้ก่อตั้งมูลนิธิ Ciji และเป็นศิษย์หญิงรุ่นแรกของท่าน Yinshun ในไต้หวัน ก็ยังคงมีพระภิกษุณีท่านอื่นอยู่ เช่น พระภิกษุณี Lianchan ที่อยู่ในสาย Linji ของนิกายเซ็น และพระภิกษุณีที่ขอมรับกันว่า ปฏิบัติอยู่ในสายหรือนิกายทิเบตอีกด้วย

ความจำเป็นที่จะต้องมีการสืบทอดสายสกุลพระภิกษุณี

หากพระภิกษุณีมิได้เป็นผู้สืบทอดสกุลของพระพุทธศาสนาหรือตั้งสายการสืบทอดของตนแล้ว ก็จะต้องถูกกีดกันออกจากหน้าประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอยู่เรื่อยไป และจะทำให้สายการสืบทอดธรรมของพระภิกษุณีตกอยู่ในอันตราย เนื่องจากการบวชพระภิกษุณีจำเป็นต้องมีการรับรองทั้งจากพระภิกษุสงฆ์และพระภิกษุณีสงฆ์ตามหลักพระวินัยแล้ว พระภิกษุณีจะไม่สามารถรับศิษย์ที่เป็นบุรุษได้ การสืบทอดสายธรรมของพระภิกษุณีจึงมีความเสี่ยงมากกว่าของพระภิกษุ หากพระภิกษุยังคงสืบทอดพระศาสนาโดยส่งต่อให้เฉพาะภิกษุและไม่ส่งต่อให้พระภิกษุณีแล้ว พระภิกษุณีก็จะตกอยู่ในภาวะผู้ช่วยที่มีความด้อยกว่าตลอดเวลา ในขณะเดียวกัน หากพระภิกษุณีสามารถส่งต่อทายาทธรรมให้แก่เฉพาะพระภิกษุณีด้วยกันเท่านั้น ก็จะมีโอกาสในการดำรงสายธรรมน้อยกว่าเมื่อเทียบกับพระภิกษุที่ส่งต่อให้พระภิกษุด้วยกัน เพราะแม้พระสงฆ์กำหนดให้สืบทอดพระธรรมโดยส่งต่อให้บุรุษ ไม่ส่งต่อให้พระภิกษุณี แต่หากระหว่างที่ทายาทยังไม่ปรากฏ ก็สามารถวางใจให้ภิกษุณีเป็นผู้สืบทอดสายพระธรรมแม้พระภิกษุณีไม่มีสิทธิเข้ารับการสืบทอดทายาท ทรายใดที่สตรียังมิได้รับการยอมรับให้เป็นทายาทตัวจริงในการสืบทอดพระศาสนาได้ การสืบทอดสายพระภิกษุณีก็ยังคงมีปัญหาอยู่

คำถามพื้นฐานก็คงเป็นเรื่องของความเท่าเทียม พระพุทธองค์ให้โอกาสเท่าเทียมกันแก่ทั้งสตรีและบุรุษในการปฏิบัติธรรม แต่หากการสืบทอดพระศาสนายังส่งต่อให้แต่เพียงบุรุษไม่ใช่สตรี ก็จะเป็นการบิดเบือนเหตุผลอันแท้จริงของการถ่ายทอดอำนาจ เมื่อการถ่ายทอดอำนาจกลายเป็นเรื่องของสถาบันและได้รับการสนับสนุนเชิงวัฒนธรรม โอกาสในการศึกษาและการอบรมเป็นผู้นำของนักบวชสตรีก็ไม่เพียงถูกจำกัดเท่านั้น แต่การจำกัดนั้นกลับกลายเป็นที่ยอมรับของสังคมอีกด้วย ไม่เพียงแต่ไม่มีการยอมรับผลงานของพระภิกษุณีเท่านั้น หากแต่ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศในสังคมพุทธก็กลายเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับเหมือนเป็นปกติวิสัย และก่อให้เกิดอันตรายต่ออัตวิสัยของพุทธสาวิกาโดยรวม

เชิงอรรถ

1 ดู มีเรียม เลเวอริง “Lineage or Family Tree? The Implications for Gender,” in *Innovative Buddhist Women: Swimming Against the Stream*, ed. Karma Lekshe Tsomo (Surrey, England: Curzon Press, 2000).

Jetsunma Tenzin Palmo

เมื่อหลายปีก่อน อาตมาได้มีโอกาสดำเนินงานกับภวสตรีทิเบตทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย และได้เข้าชมห้องพระซึ่งในขณะนั้นได้ใช้เป็นหอฉันด้วย พระประธานที่ห้องนั้นคือ พระศาสดามุนีพุทธเจ้าโดยมีพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรและพระมัญชุศรีโพธิสัตว์อยู่ซ้ายขวา ท่านได้ชี้ภาพลามะผู้สืบทอดเชื้อสายที่ได้รับจากพระอาจารย์ใหญ่รินโปเชให้อาตมาด้วยความภูมิใจ มีภาพบนฝาผนังประมาณ 10 กว่าภาพซึ่งแต่ละภาพประดับด้วยสัญลักษณ์ของลามะผู้เป็นต้นสายปฏิบัติแต่ละสาย โดยเริ่มตั้งแต่ผู้ก่อตั้งสายปฏิบัติในศตวรรษที่ 10 จนถึงช่วงเวลาไม่นานมานี้ อาตมาปรารภว่า “ท่านเคยสังเกตหรือไม่ว่าบุคคลในรูปภาพในห้องพระนี้ทั้งหมดเป็นผู้ชาย ที่นี้เป็นสำนักภวสตรีแต่ไม่แสดงภาพนักภวสตรีที่บรรลुरुทธมเลยหรือ” นักภวสตรีที่ตนเองก็แปลกใจเพราะต่างก็ไม่เคยคิดถึงเรื่องนี้มาก่อน พวกท่านยอมรับมาโดยตลอดว่า สัญลักษณ์แห่งพระนิพพานจะเป็นบุรุษเพศ

พระพุทธศาสนาทิเบตก็เหมือนประเทศอื่นๆ ในทวีปเอเชียคือ มีรากฐานวัฒนธรรมที่เพศชายเป็นใหญ่ ซึ่งหมายความว่า คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันได้ถูกบันทึกและถ่ายทอดผ่านนักวิชาการและนักปฏิบัติธรรมชายซึ่งมักเป็นพระภิกษุ ในปัจจุบัน พวกเราตระหนักมากขึ้นว่า ธรรมเนียมนำเสนอจากมุมมองของผู้ชายเป็นส่วนใหญ่และมักเป็นผู้ชายที่ตั้งแต่เล็กจนโตไม่ค่อยได้ปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้หญิง ดังนั้น พวกเขามองสตรีด้วยความระแวงหรือไม่ก็คิดว่าผู้หญิงเป็นภัยต่อการปฏิบัติ

สาเหตุหนึ่งที่มีการสืบทอดสายปฏิบัติทิเบตอยู่ในกลุ่มผู้ชายเกือบทั้งหมดคือ ปราภฏการณ (ที่จำกัดอยู่ในทิเบตและพื้นที่ใกล้เคียง) ที่เรียกว่า ตูลกู (tulku) นั่นคือ การกลับมาเกิดของผู้บรรลुरुทธม ซึ่งหมายความว่า เมื่อใดที่ลามะหรือครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียงละสังขาร หลังจากนั้นสักระยะหนึ่ง เหล่าศิษย์ก็จะออกตามหาผู้กลับมาเกิด โดยอาศัยเครื่องบ่งชี้ สัญลักษณ์ นิมิตร ความฝัน และการพยากรณ์ของรินโปเชผู้มีญาณสูง เมื่อค้นพบเด็กผู้กลับมาเกิดแล้ว ก็จะพาเด็กผู้นี้มาที่วัดของลามะตั้งแต่เด็ก ผู้กลับมาเกิดที่เป็นอาจารย์ของอาตมาเองก็ได้รับตำแหน่งตั้งแต่อายุเพียง 2 ขวบซึ่งตอนนั้นท่านยังต้องนุ่งผ้าอ้อมไว้ได้จิวและยังคืบคลานมาคลานอยู่เลย

ลามะผู้กลับมาเกิดใหม่นี้ซึ่งมีเป็นร้อยๆ รูปจะได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษเพื่อให้เหมาะสมกับสถานภาพ พวกท่านจะได้รับการสั่งสอนและรับการเพิ่มพลังจากลามะระดับสูงในสายการปฏิบัติของท่าน พวกท่านจะได้รับการดูแลแยกเป็นพิเศษจากพระทั่วไปเพื่อได้รับการดูแลและอบรมเพื่อเตรียมตัวเป็นอาจารย์และผู้นำของวัดนั้นๆ ในอนาคต

สำหรับลามะผู้สืบทอดสายการปฏิบัติจะได้รับการดูแลดูเจ้าชาย เขาจะได้รับการเพิ่มพลัง การถ่ายทอดทางวาจาและความรู้ที่ต้องใช้ในการสืบทอดเพื่อรักษาคำสั่งสอนดั้งเดิมไว้ส่งมอบให้ลามะรุ่นต่อไปในอนาคต ท่านอาจารย์ใหญ่ในสายการปฏิบัติจะถ่ายทอดขุมทรัพย์ทางพระธรรมทั้งมวลของสายการปฏิบัติของตนเองไปให้กับลูกศิษย์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งมักจะเป็นอาจารย์ของตนที่กลับมาเกิดนั่นเอง ดังนั้น เมื่อเวลาผ่านไป สายสืบทอดของลามะก็กลายเป็นที่ชุมชนเฉพาะเพศชายที่ส่งการสืบทอดกันไปมาในกลุ่มเท่านั้น จึงไม่มีที่สำหรับผู้หญิงในองค์กรชายล้วนนี้

ครั้งหนึ่ง อาตมาเคยถามอาจารย์ของอาตมา คือ ท่าน Khamtrul Rinpoche ว่าทำไมไม่ดูแลผู้หญิงน้อยเหลือเกิน ท่านตอบว่า ก่อนที่สาวท่านจะเกิด มีสัญญาณบ่งชี้ต่างๆ มากกว่าสัญญาณที่มีก่อนท่านจะเกิดเสียอีก ทำให้ทุกคนมีความหวังว่าเด็กที่จะเกิดน่าจะเป็นลามะกลับมาเกิด แต่พอเกิดเป็นเด็กผู้หญิง ทุกคนจึงผิดหวังและคิดว่า สัญญาณ

นั่นผิดพลาด ท่านรินโปเชธิบายต่อว่า “ถ้าเป็นเด็กผู้ชาย เขาก็คงได้รับการดูแลที่ดีมาก คงได้ไปอยู่วัดแล้วได้รับการศึกษาบ่มเพาะเป็นพิเศษ แต่เพราะเป็นเด็กผู้หญิง การเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนด้านจิตวิญญาณจึงถูกละเลยไป และเธอไม่มีโอกาสได้ศึกษาธรรมะ” ท่าน Khamtrul Rinpoche กล่าวว่า นี่เป็นเรื่องธรรมดาในทิเบตและผู้หญิงพวกนี้ก็จะมาทำงาน ต่อเมื่อลูกหลานโตแล้ว จึงจะมีโอกาสที่จะปลีกวิเวกไปปฏิบัติธรรมส่วนตัวได้ แต่เพราะเธอไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควร เธอจึงไม่สามารถทำประโยชน์ให้ผู้อื่นโดยการสั่งสอนธรรมะได้ ทั้งที่อาจจะบรรลุธรรมแล้วก็ได้ ท่าน Khamtrul Rinpoche กล่าวว่า “ผู้ชายมีได้เหนือผู้หญิงโดยกำเนิด แต่เป็นเพียงเพราะสภาพสังคมที่ทำให้ลามะรู้สึกว่ายากที่จะเลือกกลับมาเกิดใหม่ในร่างผู้หญิง” และลามะผู้ใหญ่ก็ยากที่จะยอมรับว่า พวกลามะในกลุ่มของท่านจะมาเกิดใหม่ในร่างผู้หญิง

อย่างไรก็ตาม มีอาจารย์หญิงปรากฏขึ้นบ้างในยุคแรกๆ ของสายการปฏิบัติ เช่น ในพุทธศาสนาลัทธิตันตระแบบวัชรโยคินีและจักรสัมมาราของนิกายดรุกปะกักยูนี มีโยคินี 2 คนชื่อ Kunden Rema และ Machik Konjo ซึ่งสืบทอดมาจาก Rechungpa ผู้เป็นบุตรทางจิตวิญญาณของ Milarepa ผู้หญิงจะได้รับการยอมรับเพียงในสายการปฏิบัติแบบโยคินีเท่านั้น เมื่อใดที่แนวปฏิบัติซึมเข้าไปในวัฏวาทารม สายการปฏิบัติจะกลายเป็นสายที่มีแต่ผู้ชายเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม มีสายการปฏิบัติบางสายที่ริเริ่มโดยนักปฏิบัติธรรมะสตรี เช่น สายการปฏิบัติ Nyungne ซึ่งมีการปฏิบัติชำระจิตใจโดยการอดอาหารและกราบอัญญาประดิษฐ์เพื่อถวายพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรพันมือ ผู้เป็นพระโพธิสัตว์แห่งความกรุณา สายปฏิบัตินี้เริ่มจากวิสัยทัศน์ของท่าน Gelongma Palmo (หรือภิกษุณีสิกขมี ในภาษาสันสกฤต) ซึ่งเป็นนักบวชหญิงจากราชวงศ์ในอินเดียที่หายจากโรคเรื้อนด้วยการปฏิบัติแบบนี้ สายการปฏิบัติ Nyungne เป็นสายเดียวในทิเบตที่นักบวชหญิง ชายและฆราวาสปฏิบัติร่วมกัน

สายการปฏิบัติที่เกี่ยวกับผู้หญิงที่สำคัญอีกสายหนึ่งคือ Shangpa Kagyu โดยเป็นสายการปฏิบัติที่เผยแพร่อย่างไม่เปิดเผยหลังจากเริ่มปฏิบัติมาหลายศตวรรษและได้เปิดตัวกลับมาใหม่ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 จากความพยายามของ Jamgon Kongtrul เมื่อไม่นานมานี้ ท่าน Kalu Rinpoche และศิษย์ของท่านได้ช่วยกันฟื้นฟูสายการปฏิบัตินี้ สายการปฏิบัติ Shangpa Kagyu ยังมีความเกี่ยวข้องกับโยคินีชื่อดัง 2 ท่านคือ นิกูมา (Niguma) และสุขะสิทฐิ (Sukhasiddhi) แม้ทั้ง 2 ท่านจะเกิดในแคว้นแคชเมียร์ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันแต่ท่านทั้งสองก็ไม่เคยได้พบกัน ท่านนิกูมาเป็นพี่สาวของท่านนารोปะซึ่งเป็นโยคีวิชาการที่เก่งมาก แต่ท่านนิกูมาได้รับคำสอนโดยตรงจากพระพุทธวัชรธรรมา และจากครูที่เป็นมนุษย์จนได้สำเร็จเป็นกายรุ้ง (rainbow body) ตั้งแต่วัยเยาว์

เดิมท่านสุขะสิทฐิแต่งงานแล้วมีบุตร 6 คน ภายหลัง ท่านได้พบนักบวชผู้ยิ่งใหญ่ชื่อวิรูปา และได้รับการส่งเสริมจากท่าน เช่นวันหนึ่ง ท่านสุขะสิทฐิได้บรรลุธรรมและสำเร็จเป็นกายรุ้ง ทั้งท่านนิกูมาและสุขะสิทฐิเป็นอาจารย์ของท่าน Kyungpo Naljor นักปฏิบัติชาวทิเบตในช่วงศตวรรษที่ 11 ผู้ริเริ่มสายปฏิบัติ Shangpa Kagyu

สายการปฏิบัติที่สำคัญอีกสายหนึ่งเรียกว่า chod (แปลว่า ตัดออก) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในศตวรรษที่ 11 โดยโยคีสตรีที่โด่งดังชื่อ Machik Labdron วิธีการปฏิบัติแบบ chod นี้ถูกนำไปใช้ในสายการปฏิบัติในทิเบตทุกแห่ง ถึงแม้ว่าหลังจากช่วงแรก สายการปฏิบัติเหล่านี้ต่อมากลายเป็นสายที่มีแต่ผู้ชายเกือบทั้งหมด แต่จนถึงปัจจุบัน วิธีการปฏิบัติแบบนี้เป็นที่ชมชอบในหมู่สตรีเป็นพิเศษ สายการปฏิบัติสำคัญอื่นเป็นการสืบทอดผ่านทางครอบครัวแทนที่จะเป็น การกลับชาติมาเกิด แต่ก็อีกนั่นแหละที่มักเป็นผู้ชายที่ได้รับคัดเลือกให้ได้รับตำแหน่งสูงๆ ทางศาสนา

น่าเสียดายที่การสืบทอดแบบนี้ทำให้ผู้หญิงหมดความมั่นใจและแรงบันดาลใจ ซึ่งนักปฏิบัติหญิงต้องการเพื่อเป็นกำลังใจในการพัฒนาการปฏิบัติธรรม ทุกวัน ในการสวดอวยกย่องอาจารย์ที่บรรลุธรรมในสายปฏิบัติ แทบไม่มีชื่อของผู้หญิงเลย

ในสมัยปัจจุบันนี้มีชื่อยกเว้นที่น่าสนใจคือ Khandro Rinpoche Tsering Paldron ซึ่งเป็นลูกสาวคนโตของท่าน Mindrolling Trichen Rinpoche ลามะสำคัญในสาย Nyingma ที่เพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อ 2-3 ปีที่แล้ว เนื่องจากท่านลามะไม่มีลูกชาย ท่าน Khandro Rinpoche ซึ่งเป็นนักบวชหญิงจึงได้รับตำแหน่งหัวหน้าของสายการปฏิบัติ Mindrolling และดูแลปกครองทั้งสำนักนักบวชหญิงของตนเองและสำนัก Mindrolling ที่กว้างใหญ่อีกด้วย สายการปฏิบัตินี้มีชื่อเสียงว่ามีการปฏิบัติหญิงผู้เข้มแข็งที่เรียกว่า Mindrolling Jetsunmas ซึ่งริเริ่มโดย Mingyur Paldron ในศตวรรษที่ 18 บางที ท่าน Khandro Rinpoche อาจจะสละตำแหน่ง ถ้าและเมื่อทราบว่าบิดาของท่านได้กลับมาเกิดใหม่ หรืออาจจะไม่สละตำแหน่งก็ได้ ในบรรดาสายการปฏิบัติในทิเบตทั้งหลาย สาย Nyingmapa น่าจะเป็นสายที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้ปฏิบัติหญิงมากที่สุด

นอกจากนี้ ในทิเบตยังมีสายการปฏิบัติที่เป็นผู้หญิงล้วนอย่างน้อย 2 สายซึ่งเป็นชื่อยกเว้นเป็นกรณีพิเศษ สายแรกริเริ่มโดยเจ้าหญิงชื่อ เจ้าหญิง Chokyi Dronme ในช่วงศตวรรษที่ 15 ท่านได้รับการยอมรับว่าเป็นรูปปรากฏของเทพตันตรา วัชรวารารสี (หรือ Dorje Phagmo ในภาษาทิเบต) อยู่ในฐานะราชินีแห่ง Dakinis ซึ่งเป็นตัวแทนของสตรีที่บรรลุนิพพาน นี่เป็นสายการปฏิบัติที่อาศัยร่างผู้หญิงในการกลับชาติมาเกิดโดยเป็นสายที่เกี่ยวข้องกับสำนักแซมดิง (Samding) ซึ่งที่สำนักแห่งนี้มีนักบวชชายหญิงอย่างละครึ่ง ท่าน Chokyi Dronme เป็นผู้หญิงคนเดียวที่ท่านดาไลลามะให้พรโดยวางมือลงบนศีรษะของท่าน Chokyi Dronme ได้ ปกติแล้ว แม้กระทั่งมารดาของท่านดาไลลามะเอง ท่านก็ยังต้องใช้ผู้หญิงเพื่อให้พร ทายาทรุ่นที่ 12 ที่เรียกกันว่า Samding Dorje Phagmo ปัจจุบันอาศัยและทำงานเป็นข้าราชการระดับสูงอยู่ที่เมืองลาซา ในปีค.ศ. 1993 อาตมาได้ไปเยี่ยมสำนักแซมดิงซึ่งมองเห็นทิวทัศน์ที่สวยงามของทะเลสาบ Yamdrok เราได้พบพระภิกษุที่อาศัยอยู่ที่นี่ซึ่งเป็นมิตรมาก พวกเขาเล่าว่า ท่าน Dorje Phagmo คนปัจจุบันได้สร้างสำนักสงฆ์ขึ้นใหม่หลังจากที่ถูกทำลายลงในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม และมาพักที่นี่เป็นช่วงสั้นๆทุกปี อย่างไรก็ตาม กัจิ ท่าน Karmapa รุ่นที่ 16 เล่าให้อาตมาฟังว่า ท่านได้พบปะและสอนท่าน Dorje Phagmo ในสมัยที่เธอยังเด็กและไม่คิดว่าเธอจะเป็นผู้ที่กลับชาติมาเกิดที่แท้จริง

สายสืบทอดการปฏิบัติแบบกลับชาติมาเกิดที่เป็นผู้หญิงอีกสายหนึ่งเกิดขึ้นไม่นานนักคือในช่วงศตวรรษที่ 19 โดย Ani Lochen Chonyi Zangmo ท่านเกิดเมื่อปีค.ศ. 1865 ในเมือง Rewalsar ที่มีทะเลสาบศักดิ์สิทธิ์ของท่านครูปัทมาสัมภวา ใกล้เมืองแมนดี้ ในรัฐหิมาจัลประเทศทางเหนือของอินเดีย ท่านเป็นนักปฏิบัติชั้นเยี่ยมผู้ก่อตั้งสำนักสงฆ์สตรี Shugseb ทางตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองลาซา ชื่อเสียงของท่านขยายไปจนมีลามะชื่อดังและข้าราชการระดับสูงหลายคนไปเยี่ยมคารวะท่าน ท่านได้รับสมญานามว่า Shugseb Jetsun Rinpoche และนักบวชหญิงในสำนักของท่านมีชื่อเสียงด้านการปฏิบัติ Chod ตามสาย Nyingma ท่าน Shugseb Jetsun Rinpoche ละสังขารในช่วงต้นทศวรรษ 1950 ปัจจุบัน สำนักสงฆ์สตรี Shugseb ได้มีการสร้างสาขาขึ้นใหม่ทั้งในทิเบตและภาคเหนือของอินเดีย และนักบวชหญิงที่สำนักก็ยังคงปฏิบัติตามแบบของท่าน

ในเวียดนาม อาตมารู้สึกซาบซึ้งใจยิ่งนักที่ได้เห็นวิหารในสำนักสงฆ์สตรีหลายแห่งที่ตั้งขึ้นเพื่อบูชาครูบาอาจารย์ที่เป็นผู้หญิงในสายของท่าน เริ่มด้วยภาพเขียนของพระนางมหาปชาบดีโคตมีที่ให้โอวาทสั่งสอนภิกษุณีลูกศิษย์ และมีรูปถ่ายของเจ้าอาวาสสตรีผู้ก่อตั้งและเจ้าอาวาสรุ่นต่อๆ มาจนถึงปัจจุบัน นักบวชหญิงทุกรูปได้รับการบูชาด้วยดอกไม้รูปเทียน ธรรมเนียมนี้ได้ปฏิบัติสืบกันต่อมาในประเทศที่นับถือพุทธศาสนาบางประเทศ และเราหวังว่าธรรมเนียมนี้จะแผ่ขยายกว้างไปยังประเทศอื่นๆ

ขอสรุปว่า ในขณะที่นักบวชหญิงในนิกายทิเบต อย่างน้อยผู้ที่อยู่ในสำนักสงฆ์สตรีในอินเดียและเนปาล ยังคงพัฒนาความสามารถในการศึกษาปริยัติและเข้าปฏิบัติกรรมฐานเป็นเวลานาน พวกเราหวังว่าพวกท่านจะได้รับพลังแรงใจเพื่อจะเปล่งเสียงของสตรีที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะไปผสานเสียงในแวดวงที่มีแต่ผู้ชายเพื่อว่า สารแห่งธรรม จะได้รับการสวดประสานอย่างไพเราะกลมกลืนโดยคณะนักบวชที่มีทั้งชายและหญิง

Christie Chang

เมื่อวาระการดำรงตำแหน่งของภิกษุณี Karma Lekshe Tsomo ใกล้จะสิ้นสุดลงเมื่อสองปีที่แล้ว มีคนมาขอให้ข้าพเจ้าลงสมัครรับตำแหน่งประธานสาขาศึกษาซึ่งข้าพเจ้าตอบตกลง โดยส่วนตัวแล้ว การเป็นประธานไม่ได้สำคัญสำหรับข้าพเจ้า เพราะข้าพเจ้ามองว่าตัวเองก็เป็นอาสาสมัครของสาขาศึกษาอยู่แล้ว ข้าพเจ้าไม่เคยนึกเลยว่าการได้มาซึ่งตำแหน่งประธานสาขาศึกษาจะเปลี่ยนแปลงชีวิตข้าพเจ้าเช่นใดจนกระทั่งการประชุมสาขาศึกษาครั้งที่ 11 ที่ประเทศเวียดนามได้สิ้นสุดลง

ในคืนถัดมาหลังจากที่มีการจัดพิธีปิดและก่อนที่จะมีการพาชมวัด ผู้เข้าร่วมประชุม 2-3 ท่านได้ดึงตัวข้าพเจ้าไปยังห้องห้องหนึ่งภายในโรงแรมที่จัดการประชุมและพยายามที่จะ “ย่ำเตือน” ข้าพเจ้าถึงบทบาทของข้าพเจ้าในฐานะประธานสาขาศึกษา โดยกล่าวว่า “คริสตี้ ถ้าคุณเป็นประธาน คุณก็ต้องทำตัวให้เหมือนประธาน” แน่นนอน ข้าพเจ้าทราบดีว่าพวกเขาหมายถึงอะไร พวกเขากำลังพูดถึงเรื่องที่ต้องอดระยาะเวลาการประชุม คณะกรรมการท้องถิ่นของเวียดนามไม่ได้ยอมรับข้าพเจ้าในฐานะประธานสาขาศึกษาเลย ผู้เข้าร่วมประชุมเหล่านี้คิดว่าข้าพเจ้าควรจะ “แสดงให้เห็น” ถึงบทบาทของตนในฐานะประธานและ “พูดอะไรสักอย่าง” พวกเขาารู้สึกว่าข้าพเจ้ากำลังถูก “ดูหมิ่น” อย่างรุนแรง ข้าพเจ้าตั้งใจฟังอย่างอดทนและได้แต่เพียงหัวเราะให้กับคำแนะนำที่หวังดีของพวกเขา จากนั้น ข้าพเจ้าก็พยายามที่จะอธิบายถึงสถานการณ์ทางสังคมอันซับซ้อนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมพุทธของประเทศเวียดนาม หลังจากนั้น ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ให้ความสนใจต่อเหตุการณ์นี้อีกเลย

อย่างไรก็ตาม หลังจากวันนั้น ข้าพเจ้าก็ได้รับทราบข้อคิดเห็นอีกมากมายเกี่ยวกับบทบาทของข้าพเจ้าในฐานะประธานสาขาศึกษา โดยปกติ พอข้าพเจ้า “ยืนยัน” ว่าข้าพเจ้าเป็นประธานสาขาศึกษา ปฏิกริยาที่พบเห็นได้บ่อยๆ ก็อย่างเช่น “โอ้โฮ ฆราวาสสามารถเป็นประธานสาขาศึกษาได้ด้วยเหรอ” จากนั้น ก็อาจจะมีการแนะนำตามมามากมาย เช่น “คุณควรจะซื้อเสื้อผ้าที่ดูเป็นทางการมากขึ้น” “คุณต้องแต่งตัวให้สวยกว่านี้” “คุณควรจะคิดผมนะ” “คุณดูเด็กเกินไปที่จะเป็นประธาน” บางครั้ง ข้าพเจ้าก็ได้รับคำแนะนำที่ขัดแย้งกันเอง เช่น บางคนแนะนำให้ข้าพเจ้าลดน้ำหนัก แต่บางคนบอกไม่ต้องลด โดยที่คำแนะนำเหล่านั้นล้วนแล้วแต่มีเหตุผลอย่างเดียวกันก็คือ เพื่อ “ให้ออกมาดูแล้วเหมือนเป็นประธานมากขึ้น” ท่ามกลางคำถามและความคิดเห็นเหล่านี้ เราสามารถสังเกตเห็นลักษณะของภาพเหมารวม ข้อสมมติฐาน และความคาดหวังของผู้คนที่มีต่อประธานสาขาศึกษาว่าต้องเกี่ยวข้องกับเพศ อายุ วัฒนธรรม และภาพลักษณ์

ท่ามกลางกระบวนการอันซับซ้อนและยากลำบากในการเตรียมเอกสารฉบับนี้ ข้าพเจ้าพยายามที่จะสอบถามความคิดเห็นของผู้คนทั่วโลกเพื่อที่จะได้ทราบว่าผู้คนคาดหวังอะไรจากประธานขององค์กรสตรีชาวพุทธที่ใหญ่ที่สุดในโลก ข้าพเจ้าคิดว่าบางทีข้าพเจ้าอาจจะสามารถนำมุมมองต่างวัฒนธรรมเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้คนทั่วโลกที่มีต่อประธานสาขาศึกษามารวมไว้ในเอกสารฉบับนี้ได้ แต่หลังจากที่ได้รับรายการคุณสมบัติเกี่ยวกับความคาดหวังในตัวประธานจากผู้หญิงชาวพุทธหลายท่าน ข้าพเจ้าก็พบว่าคุณสมบัติเหล่านั้นดูออกจะน่าเกรงขาม ผู้หญิงเหล่านี้ดูจะคาดหวังว่าประธานสาขาศึกษาที่จะมาเป็นผู้นำจิตของพระพุทธเจ้าจะต้องเป็นพระโพธิสัตว์หรือพระพุทธเจ้าที่บรรลุนิพพานขั้นสูง ซึ่งก็นับว่าเป็นเรื่องที่น่าทึ่งได้ เพียงแต่ว่ามันไม่ได้สะท้อนความเป็นจริงเลยแม้แต่น้อย เพราะในความเป็นจริง ข้าพเจ้าเพิ่งจะเริ่มเรียนรู้ที่จะเดินบนเส้นทางของพระโพธิสัตว์ ในความเป็นจริง นอกเหนือจากการเป็นอาสาสมัครสาขาศึกษา ข้าพเจ้ายังมีงานอีกสองงานและภาระหน้าที่อื่นๆ อีกมากมาย ในความเป็นจริง ข้าพเจ้ากำลัง “เรียนรู้อีกครั้ง” ถึงวิธีการเป็นผู้นำ แต่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าจะเรียนรู้อย่างตั้งใจและมีสติเพื่อที่จะเป็นผู้นำ ทั้งในฐานะสตรีและที่สำคัญกว่านั้น

“เป็นผู้นำโดยธรรมชาติ” ก่อนที่จะรู้ว่าตัวเองเป็นผู้หญิง

ในการกล่าวหัวข้อเรื่อง “สตรีชาวพุทธในฐานะผู้นำ” ที่ประเทศเวียดนามนั้น ภิกษุณี Karma Lekshe ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งและอดีตประธานสาขาสตรี ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงส่วนใหญ่ โดยเฉพาะผู้หญิงเอเชีย มีโอกาสน้อยที่จะได้รับการฝึกอบรมเพื่อเป็นผู้นำ¹ แต่ครั้งหนึ่งท่านเคยบอกข้าพเจ้าเป็นการส่วนตัวว่า “คริสต์ เธอมีธรรมชาติของการเป็นผู้นำ” จริงอยู่ที่ข้าพเจ้าเคยเป็น “ผู้นำ” แต่นั่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนที่ข้าพเจ้าจะรู้ตัวว่าเป็นผู้หญิงเสียอีก ต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะเล่าให้ฟังว่าตัวเองเคยเป็น “ผู้นำ” แบบไหนมาก่อน

ข้าพเจ้าเป็นลูกคนแรกของครอบครัวแบบขยายที่อบอุ่น ข้าพเจ้าโชคดีมากที่พ่อแม่ไม่ได้กดดันทางเพศเหมือนกับคนอื่นๆ ในยุคสมัยของท่าน ข้าพเจ้าถูกผู้คนรอบข้างตามใจ ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ลุงป้าน้าอา รวมไปถึงญาติอาวโสท่านอื่นๆ ในตระกูล “ซาง” ข้าพเจ้าเป็น “ราชา” ของครอบครัวและแม้ครอบครัวจะไม่ได้ร่ำรวย ข้าพเจ้าก็จะได้ทุกสิ่งที่ต้องการ (สิ่งที่น่าสนใจคือ ตั้งแต่เด็กแล้วที่ข้าพเจ้าเคยฝึกตัวเองไม่ให้เกิดความต้องการในสิ่งต่างๆ ทั้งนี้ อาจเพราะข้าพเจ้าได้ทุกอย่างมาง่ายดายเกินไปจนเกิดรู้สึกเบื่อระทม)

สมัยเป็นเด็ก ข้าพเจ้า “ซน” มาก ข้าพเจ้าเป็น “ทอมบอย” อันที่จริงแล้วข้าพเจ้านึกว่าตัวเองเป็นผู้ชายและข้าพเจ้าก็เล่นแต่กับเด็กผู้ชาย ข้าพเจ้าทนเด็กผู้หญิงไม่ได้ ถึงแม้ว่าพ่อแม่จะไม่เคยทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณค่าเพราะเป็นผู้หญิง ข้าพเจ้าก็มองว่าตัวเองเป็นผู้ชายมาตลอดโดยไม่รู้ตัว การที่ไม่มีใครเคยปฏิบัติกับข้าพเจ้าเหมือน “ผู้หญิง” ก็อาจเป็นเพราะว่าข้าพเจ้าเป็นคนที่มี “อำนาจ” และมักจะได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ ข้าพเจ้ามีลักษณะนิสัย (หรืออันที่จริงแล้วก็คือ ภาพเหมารวมต่างๆ) ที่ไม่เหมือนเด็กผู้หญิงในยุคนั้น เช่น ข้าพเจ้าไม่เคยเป็นเด็กจ้อขำ ข้าพเจ้าชอบร้องเพลงและเต้นรำ และเมื่อมีคนร้องขอ ก็จะแสดงให้ดู ที่โรงเรียนนั้น ข้าพเจ้าเก่งในเกือบทุกๆ ด้าน ข้าพเจ้าเป็นตัวแทนห้องและโรงเรียนในการทำกิจกรรมทุกอย่าง ซึ่งรวมถึงกีฬาที่ไม่เคยเล่นมาก่อน ข้าพเจ้าลงแข่งก่อนที่จะรู้จักกติกาเสียอีก

ก่อนที่ข้าพเจ้าจะอายุ 16 ปี ข้าพเจ้าได้รับรางวัลมากมายและคุ้นเคยกับการเป็นผู้ชนะ ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนโปรดของบรรดาครูและได้รับสิทธิพิเศษมากมาย ไม่ว่าข้าพเจ้าจะเรียนรู้มาจากโทรทัศน์หรือผู้มีอิทธิพลรอบตัว (ตามอย่างของผู้เฒ่าที่ใช้ปกครองครอบครัว) ก็ตาม ข้าพเจ้ายังได้เรียนรู้ที่จะใช้อำนาจ (และใช้ไปในทางที่ผิด) เช่น ข้าพเจ้าใช้ความรู้สึกของตัวเองตัดสิน “ความยุติธรรม” ด้วยการปกป้องผู้ที่อ่อนแอและถูกทำร้าย ข้าพเจ้าทำทนายผู้มีอำนาจซึ่งรวมถึงครูและผู้อำนวยการโรงเรียนเมื่อใดก็ตามที่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็น เพื่อนร่วมชั้นเรียนของข้าพเจ้าจะระมัดระวังเป็นพิเศษที่จะไม่ทำให้ข้าพเจ้า “เคือง” เพื่อว่าพวกเขาจะได้ไม่สูญเสียความไว้วางใจจากครู เด็กผู้ชายพยายามจะทำให้ข้าพเจ้าพึงพอใจด้วยการนำขนมที่ข้าพเจ้าชอบมาให้ สรุปแล้ว ก่อนที่ข้าพเจ้าจะอายุ 16 ปี บรรดาครูและเพื่อนๆ ต่างก็ชอบข้าพเจ้า แต่ในขณะเดียวกันพวกเขาก็กลัวข้าพเจ้าด้วยเหมือนกัน นั่นคือ ลักษณะของผู้นำที่ข้าพเจ้าเป็น คือมีความมั่นใจ (และบางทีอาจหยิ่งยะโส) และชอบจัดการ (อาจจะคล้ายพวกทรราช)

ผู้นำที่ “หลงทาง”...

ข้าพเจ้าสูญเสียความมั่นใจและความเป็นผู้นำหลังเกิดเหตุการณ์สำคัญสองเหตุการณ์คือ ตอนที่ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองเป็นผู้หญิงและตอนที่ข้าพเจ้าไม่สามารถทำตามความต้องการของพ่อแม่ได้ ซึ่งทั้งสองเหตุการณ์มีสาเหตุจากความจริงที่ว่าข้าพเจ้าเป็นผู้หญิง ครั้งแรกคือ เมื่อข้าพเจ้ามีประจำเดือน ข้าพเจ้าถามคุณย่าว่ามันจะหยุดเมื่อไหร่ คุณย่าตอบว่า “เด็กโง่เอ๊ย ต่อไปนี้หนูจะมีประจำเดือนทุกเดือนแล้ว” ข้าพเจ้าคิดกับตัวเอง “ทุกเดือนเลยหรือ” ตอนนั้นข้าพเจ้ารู้สึกกลัวกับว่าโลกได้แตกสลายลง คุณย่ากล่าวต่อไปว่า “มันเป็นกรรมของผู้หญิง” “อะไรนะ ผู้หญิงหรือ กรรมหรือ” ข้าพเจ้ายังจำลานบ้านซึ่งเป็นสถานที่ที่ข้าพเจ้าถูกบังคับให้ยอมรับ “คำตัดสิน” นั้นได้อยู่เลย แม้คุณย่าจะยังคงปฏิบัติกับข้าพเจ้าเยี่ยง “ราชา” แต่หลังจากวันนั้นแล้วข้าพเจ้าก็รู้ว่า “อย่างมากข้าพเจ้าก็เป็นได้เพียงแค่ราชินี” ซึ่งในความคิดของข้าพเจ้านั้นเป็นตำแหน่งที่ด้อยต่ำกว่ากันมาก

สำหรับความล้มเหลวของข้าพเจ้าครั้งที่สองนั้น อันที่จริงเป็นเหตุการณ์แห่งการเรียนรู้สองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันในช่วงระยะเวลาสามปี และเกิดขึ้นเมื่อข้าพเจ้าตระหนักว่าไม่สามารถทำตามความปรารถนาของพ่อแม่ที่ต้องการให้ข้าพเจ้าสอบเข้าเรียนที่วิทยาลัยครูซึ่งคนทั่วไปมองว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับผู้หญิง แม้ว่าพ่อแม่จะภาคภูมิใจในตัวข้าพเจ้ามาตลอดและไม่เคยกีดกันทางเพศ แต่พวกเขาก็ยังได้ได้รับอิทธิพลจากค่านิยมและความคิดดั้งเดิมในเรื่องอาชีพที่ดีที่สุดสำหรับผู้หญิง เช่นเดียวกับผู้ปกครองคนอื่นๆ ที่อยู่ทางตอนใต้ของไต้หวัน พวกเขาคาดหวังว่าลูกสาวคนเก่งจะต้องเข้าเรียนที่วิทยาลัยครู ตามระบบการทดสอบของไต้หวัน ข้าพเจ้ารู้ว่าตัวเองมีโอกาสถึงสองครั้งที่จะได้เข้าเรียนที่วิทยาลัยครูซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการทดสอบทั่วไปของโรงเรียนอื่นๆ โอกาสแรกก็คือ หลังจากจบมัธยมต้น และครั้งที่สองก็คือ หลังจากจบมัธยมปลาย สำหรับโอกาสแรกของข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าขาดเพียง 0.5 คะแนนแม้จะทำคะแนนได้สูงและสามารถเข้าโรงเรียนมัธยมปลายสำหรับสตรีที่ดีที่สุดในไต้หวันตอนกลางได้ก็ตามตลอดระยะเวลาสามปีที่เรียนมัธยมปลาย ข้าพเจ้ามีเป้าหมายเพียงอย่างเดียวก็คือ การสอบเข้าวิทยาลัยครูเพื่อทำตามความฝันของพ่อแม่ แต่ข้าพเจ้าก็พลาดอีกแม้จะทำคะแนนได้สูงและสอบติดมหาวิทยาลัยแห่งชาติไต้หวันซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่เพื่อนร่วมห้องทุกคนอยากจะเข้า เหตุการณ์ดังกล่าวนับว่าเป็นเรื่องน่าขันสำหรับพ่อแม่และตัวข้าพเจ้า อีกทั้งยังเป็นบทเรียนอันใหญ่หลวงสำหรับข้าพเจ้าเกี่ยวกับเรื่องทุกซ์

ในช่วงเวลาสามปีที่ข้าพเจ้าอ่านหนังสือเตรียมตัวสอบเข้าวิทยาลัยครูครั้งที่สอง ข้าพเจ้าได้กลายเป็น “ผู้นำ” ชั้นเรียนอีกประเภทหนึ่ง ความล้มเหลวครั้งแรกส่งผลให้ข้าพเจ้ากลายเป็นคนที่ชอบเก็บตัว ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและใช้เวลาเดินทางไปกลับระหว่างบ้านและโรงเรียนมากกว่าสองชั่วโมงโดยมีเป้าหมายเพียงอย่างเดียวคือการสอบเข้าวิทยาลัยครูแห่งชาติ แม้ข้าพเจ้าไม่ได้มีความตั้งใจที่จะเป็นผู้นำแต่ก็ถูกเลือกให้เป็นตัวแทนห้องเหมือนเช่นทุกครั้ง เพียงแต่ครั้งนี้ข้าพเจ้าเป็นตัวแทนที่ค่อนข้างจะเจี๊ยบและนิ่งเฉย เพื่อนร่วมห้องทุกคนในโรงเรียนหญิงล้วนแห่งนี้ต่างก็รักข้าพเจ้า พวกเขามองข้าพเจ้าว่าเป็น “สมบัติล้ำค่าของห้อง” พวกเขาจะมาเล่าเรื่องส่วนตัวและปัญหาครอบครัวให้ข้าพเจ้าฟังทุกวันซึ่งข้าพเจ้าก็ได้แต่รับฟัง บรรดาอาจารย์เองก็รักข้าพเจ้าเช่นกัน ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนที่ดีและไม่ค่อยเหมือนอย่างเด็กผู้หญิงคนอื่นๆ ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนตัวอย่าง เวลาที่เด็กผู้หญิงไม่กล้าแกล้งอาจารย์ๆ ในวันแห่งการโกหก (April's Fools Day) พวกเขาก็จะมาแกล้งข้าพเจ้าแทนและข้าพเจ้าก็ไม่เคยโกรธ ข้าพเจ้ามีความสุขเวลาที่คนอื่นมีความสุข สิ่งที่คุณอื่นไม่เข้าใจก็คือ เพราะเหตุใดข้าพเจ้าถึงไม่มีความสุขที่สามารถสอบเข้า “มหาวิทยาลัยในฝัน” ของทุกๆ คนได้ ตัวข้าพเจ้าเองก็ไม่ค่อยเข้าใจเหมือนกัน ข้าพเจ้ารู้เพียงแต่ว่าข้าพเจ้ากำลังทุกข์ใจเช่นเดียวกับพ่อแม่ของข้าพเจ้า เพื่อนนักเรียนของข้าพเจ้าไม่ว่าจะรู้สึกยินดีหรืออิจฉาใน “ความสำเร็จ” ของข้าพเจ้าต่างไม่เข้าใจว่าเพราะเหตุใดข้าพเจ้าถึงทุกข์ใจ แต่พวกเขาก็พลอยทุกข์ใจไปด้วย ดวงใจของข้าพเจ้าสะท้อนไปถึงบทกวีที่เรียนในวิชาวรรณคดีภาษาอังกฤษสมัยอยู่ปี 1 “น้ำตา น้ำตาอันไร้ประโยชน์ ฉันไม่รู้ว่าน้ำตาเหล่านี้หมายความว่าอย่างไร”² ความทุกข์นี้เป็น

ครั้งที่สองที่ข้าพเจ้าได้สัมผัสซึ่งความทุกข์ในวัฏสังสารในชีวิตที่ดูเหมือนจะมีความสุขของข้าพเจ้า

การเดินทางสู่ภาวะ “ความเป็นผู้นำ” บนเส้นทางแห่งการรู้แจ้ง

ในปีต่อๆ มา ซึ่งเป็นเวลาสี่ปีในรั้วมหาวิทยาลัย และสองปีในฐานะครูสอนภาษาอังกฤษและอีกเจ็ดปีที่ได้ไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยวอชิงตันได้งานในปัจจุบัน ข้าพเจ้ามีโอกาสนในการเป็นผู้นำหลายครั้ง อาจเป็นเพราะข้าพเจ้าตัวสูงขึ้นไป อาจเป็นเพราะข้าพเจ้าดูเข้มแข็งและไว้ใจได้ อาจเป็นเพราะข้าพเจ้าเป็นคนชอบทำโน่นทำนี่ หรืออาจเป็นเพราะกรรมที่ทำให้ข้าพเจ้าต้องเรียนรู้ที่จะรับหน้าที่ผู้นำ ข้าพเจ้าขอสารภาพก่อนเลยว่า ในอดีตข้าพเจ้าไม่เคยประหม่าที่จะต้องเป็นผู้นำและก็ไม่เคยใส่ใจในเรื่องของการเป็นผู้นำ แต่อยู่ดีๆ หลังจากที่ข้าพเจ้าได้เป็นประธานขององค์กรสตรีชาวพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการประชุมสภากายิกาที่ประเทศเวียดนาม ข้าพเจ้าก็เริ่มตระหนักว่าตนอยู่ในตำแหน่งผู้นำนี้ เพราะเหตุใดนะหรือ แน่แน่นอนว่ามีหลายสาเหตุและหลายเงื่อนไขซึ่งรวมถึงเส้นทางและประสบการณ์ส่วนตัวที่ข้าพเจ้าได้เล่ามาข้างต้น ตลอดจนการที่ข้าพเจ้าได้เรียนรู้และปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนาตลอดสิบหกปีที่ผ่านมา หลังจาก that ข้าพเจ้าเป็นอิสระจากความคาดหวังของพ่อแม่ ตอนนี้ข้าพเจ้าได้เป็น “นายของตัวเอง” กระนั้นก็ตาม ข้าพเจ้าก็ยังไม่มีอิสระจากความคาดหวังที่คนเรามีต่อผู้หญิงชาวพุทธคนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคาดหวังที่มีต่อผู้นำชาวพุทธที่เป็นสตรี

ท่านภิกษุณี Karma Lekshe Tsomo ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้นำสภากายิกามาเป็นเวลาหลายปี ได้เล่าประสบการณ์ของท่านในเรื่อง “ความคาดหวัง” ให้ข้าพเจ้าฟัง³

ผู้นำจำเป็นต้องมีบทบาทสาธารณะ ผู้คนจะมีความคาดหวังมากมายต่อตัวผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกาย การปฏิบัติตัว หรือแม้แต่การหัวเราะว่าควรจะได้ดังได้แก่ไหน เธอไม่สามารถที่จะทำให้ทุกคนพอใจได้ และเมื่อเธอทำให้ทุกคนพอใจไม่ได้ เธอก็จะถูกวิพากษ์วิจารณ์ การวิจารณ์ในทางสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ แต่การวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงทำลายอาจจะบั่นทอนกำลังใจได้ สิ่งนี้เป็นความจริงอย่างมากสำหรับคนอย่างพวกเราที่เข้ามารับตำแหน่งผู้นำด้วยจิตอาสา เราทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างตอบแทนซึ่งต่างกับเหล่าประธานบริหารของบริษัททั้งหลาย แล้วยังมักจะต้องออกค่าใช้จ่ายของเราเอง ถึงกระนั้น ในบางครั้ง เรายังโดนวิพากษ์วิจารณ์ ไม่ว่าจะเป็นพยายามทำดีที่สุดเพียงใดก็ตาม

การที่สภากายิกาสามารถอยู่รอดมาได้จนถึงปัจจุบันต้องถือว่าเป็นเรื่อง “มหัศจรรย์” อย่างมาก เพราะเราไม่มีอาคารสำนักงานและไม่มีรายได้เงินเดือนพนักงานตลอด 23 ปีที่ผ่านมา อีกทั้งการหาอาสาสมัครที่จะมาช่วยงานได้อย่างสม่ำเสมอก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย เหมือนอย่างที่ภิกษุณี Tsomo เล่าว่า

การเป็นผู้นำไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะมีงานมากมายที่จะต้องทำและผู้นำจะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบเพื่อให้งานสำเร็จ ผู้นำต้องการคนช่วยงานแต่ก็มีงบประมาณไม่มาก เธออาจพยายามหาอาสาสมัครมาช่วยและมีอาสาสมัครผู้หญิงดีๆ จำนวนมากในโครงการทางพุทธศาสนาแทบจะทุกโครงการ แต่ผู้หญิงก็ยังไม่มีความรับผิดชอบอื่นๆ อีกมากมายในการดูแลครอบครัว พวกเธอจึงไม่สามารถอยู่ช่วยงานได้ตลอดเวลา

ผู้นำศาสนิกจะคุ้นเคยกับการได้รับ “คำขอโทษ” แต่เราจะไปพูดหรือทำอะไรได้นอกจากแสดงความเข้าใจและอดทน อันที่จริงแล้ว สิ่งที่ทำหายที่สุดก็คือ การได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์ที่เกี่ยวกับการเป็นหญิงหรือชาย ดังจะเห็นได้จากข้อสังเกตการณ์นี้⁴

คนมักตั้งมาตรฐานผู้หญิงไว้สูงกว่าผู้ชาย ทั้งผู้ชายและหญิงสามารถทำผิดพลาดได้ แต่ดูเหมือนว่าสังคมจะมองเห็นความผิดพลาดของผู้หญิงมากกว่าและตัดสินผู้หญิงรุนแรงกว่าผู้ชาย ซึ่งหมายความว่า ผู้นำที่เป็นผู้หญิงจะต้องระมัดระวังพฤติกรรมของตนอย่างมาก นี่อาจเป็นหลักปฏิบัติที่ดีแต่ก็ทำให้เกิดความเครียดได้ด้วยเช่นกัน

ฉะนั้น ตำแหน่งใดที่จะช่วยให้เราปฏิบัติธรรมบนเส้นทางของพระโพธิสัตว์ซึ่งได้ดีไปกว่าการเป็นผู้นำชาวพุทธที่เป็นสตรีละคะ

บทสรุป: เป็นผู้นำเพื่อเรียนรู้และเป็นผู้นำไปสู่หลุดพ้น

จะเป็นหรือไม่เป็น (ไม่ว่าในตำแหน่งใดก็ตาม) สิ่งนี้ไม่ใช่คำถาม คำถามก็คือเราจะเรียนรู้ต่อหรือไม่ และเราจะนำพาตัวเองและผู้อื่นไปสู่เป้าหมายอันสูงสุดแห่งการหลุดพ้นหรือไม่ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะความเป็นผู้นำของข้าพเจ้าในอดีตก่อนที่จะรู้ตัวว่าเป็นผู้หญิงและก่อนที่จะเป็นชาวพุทธ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเองไม่ได้เรียนรู้อะไรมากนักและไม่ได้นำตัวเองและคนรอบข้างไปสู่การหลุดพ้นเลย ข้าพเจ้าอาจสร้างกุศลกรรมเอาไว้มากกว่ากุศลกรรมตอนที่อยู่ในตำแหน่งนั้น เพราะข้าพเจ้าไม่เคยตระหนักถึงอำนาจและสิทธิพิเศษต่างๆ ที่ได้รับ อีกทั้ง ยังได้สร้างความกลัวและความทุกข์มากกว่าประโยชน์สุขให้แก่ผู้อื่น *อมิตาพุทธ!* ข้าพเจ้าต้องขอโทษอย่างจริงจังต่อทุกคนที่ได้รับความทุกข์จากผู้นำเช่นนี้

การตระหนักว่าตัวเองเป็นสตรีและเป็นชาวพุทธ และการตระหนักถึงการเป็นฆราวาสและการดำรงตำแหน่งผู้นำนับเป็นส่วนหนึ่งแห่งการเรียนรู้แจ้งอันยิ่งใหญ่ แม้ว่าในปัจจุบัน เราไม่ค่อยพบเห็นสตรีชาวพุทธที่จะเป็นตัวอย่างของผู้นำร่วมสมัยได้มากนัก แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกโชคดีและยินดีที่มีครูซึ่งเป็นสตรีชาวพุทธที่วิเศษอยู่รอบตัว โดยครูเหล่านี้ได้บำรุงข้าพเจ้าด้วยปัญญาและความเมตตา อีกทั้งยังสอนให้ข้าพเจ้าเข้าใจถึงความหมายของคำว่า “สตรีชาวพุทธ” และการเป็นผู้นำ ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งอย่างยิ่งในความเมตตาและความอดทนของพวกท่านในการสั่งสอนข้าพเจ้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านภิกษุณี Karma Lekshe Tsomo ข้าพเจ้าสามารถที่จะเดินบนเส้นทางแห่งการเรียนรู้แจ้งนี้ได้ก็เพราะเครือข่ายศาสนิกและการทำงานให้กับศาสนิก และข้าพเจ้าก็มั่นใจว่า มันจะเป็นเส้นทางอันแสนวิเศษสำหรับศาสนิกอีกจำนวนมาก

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณพี่น้องศาสนิกว่า จริงๆ แล้วพวกเราล้วนแต่เป็นผู้นำในช่วงเวลาของเราเองอยู่แล้ว สิ่งที่เรากำลังทำอยู่นี้เป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เครือข่ายสตรีชาวพุทธของเรามีอยู่ทั่วโลกซึ่งทำงานด้วยความตั้งใจอันบริสุทธิ์และปราศจากความเห็นแก่ตัวที่จะช่วยให้การศึกษา เป็นแรงบันดาลใจ และส่งเสริมให้สตรีชาวพุทธทุกคนในช่วงอายุนี้มีพลังในการสร้างสันติภาพให้แก่โลกใบนี้เป็นสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน พวกเราทุกคนล้วนแต่กำลังเรียนรู้ที่จะเป็นผู้นำในบทบาทและตำแหน่งชั่วคราวต่างๆ ของแต่ละคน และเรายังคงเป็นผู้นำของตัวเองเองอีกด้วย เรากำลังนำตัวเองสู่การหลุดพ้นผ่านเครือข่ายนี้และผ่านการทำงานให้กับศาสนิกทุกคน

ข้าพเจ้าขอสรุปด้วยประโยคที่มีการปรับเปลี่ยนจากคำปฏิญาณตนถึงพระไตรสรณคมน์ให้เข้ากับประเพณี

ของจีนว่า “โดยการถือหมอนอันยิ่งใหญ่ (ของศากยธิดา) เป็นที่พึ่ง ขอให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย (โดยเฉพาะพี่น้องศากยธิดา) นำสมาชิกในชุมชนนี้ไปได้โดยปราศจากอุปสรรคใดๆ และขอให้พวกเราเคารพนับถือผู้ปฏิบัติธรรมชาวพุทธทุกท่าน (รวมทั้งสตรี บัณฑิต ฆราวาสและนักบวช) และปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีของท่านเหล่านั้น¹ ขอให้สรรพสัตว์ทั้งหลายมีความสุข และขอให้สรรพสัตว์ทั้งหลายจงพ้นทุกข์

เชิงอรรถ

---

1 This talk has been published as Karma Lekshe Tsomo, “Buddhist Women as Leaders.” *Gender and Women's Leadership*. Edited by Natalie Green and Karen O'Connor (Thousand Oaks, CA: Sage Publications. 2009).

2 Poem written in 1847 by Alfred, Lord Tennyson (1809–1892), the Victorian-era English poet.

3 Personal correspondences.

4 Bhiksuni Karma Lekshe Tsomo, personal correspondence.

5 The modifications are rendered in the parentheses.

รากเหง้าทางสังคมและศาสนา คือ ค่านิยมหรือความเชื่อที่สังคมปฏิบัติต่อกันมาโดยขนบธรรมเนียมประเพณี จะมาโดยแนวทางการคิดความเชื่อของศาสนาอื่นๆหรือรูปแบบทางการเมืองการปกครอง รูปแบบการทำธุรกิจการค้า รูปแบบการทำสงคราม เป็นต้น

ส่วนประวัติศาสตร์ของประเทศไทยได้ถูกเปิดเผยโดยนักวิจัย นักวิชาการ นักวิเคราะห์สังคมนิยม หรือผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญว่า ประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลางของเส้นทางตามแผนที่ภูมิศาสตร์ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คู่ตะวันตก อาทิ เช่น ธุรกิจการค้ามนุษย์ ธุรกิจการค้ายาเสพติด สงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามเวียดนาม ศาสนาฮินดู พราหมณ์ อิสลาม คริสต์ จุดเอเย่นกลางการนำสินค้าและวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนหมุนเวียน คือ ประเทศไทย แม้โดยทางเครื่องบิน รถยนต์ รถไฟ ทางเรือ เป็นต้น เพราะฉะนั้น พ่อค้าคนกลางทุกชนิดการขายอยู่ในประเทศไทยเป็นหลัก

การศึกษาค้นคว้าจำนวนมากเกี่ยวกับสตรีกับสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามเวียดนาม ได้ใช้สตรีเป็นผู้บริการแก่ทหารที่พักรอทำสงครามอยู่ในไทย ได้รับผลกระทบมากคือสตรีจากเกาหลี แพ้สงครามสตรีเหล่านี้ถูกฆ่าตาย การค้ายาเสพติดต่างๆรวมการค้ามนุษย์ด้วย นุรุษเพศจะกระทำการดังกล่าว ไม่ว่า สงครามหรือธุรกิจใดๆฝ่ายนุรุษนำสตรีเข้าเกี่ยวข้องด้วย เพื่อบริการความสะดวกสบายให้กับชีวิตตนในความเป็นอยู่ประจำวัน ทั้งเสพและขายเพื่อผลประโยชน์กำไรสุทธิอันสูงสุดอย่างคุ้มค่า

ยังพยายามสร้างวงจรให้ครบอย่างสมบูรณ์เพิ่มขึ้นโดยผ่านการตีตราประทับด้วยศาสนา ความเชื่อของศาสนาฮินดู เชื่อว่าสตรีเป็นทรัพย์สินสมบัติของฝ่ายสามีและลูกชาย จะต้องรับใช้สามีทั้งชาตินี้ กระโดดตายตามกองไฟวันเผาศพของสามี เพื่อรับใช้ชาติหน้าอีก ตลอดถึงศาสนาพราหมณ์ สตรีกระทำพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ต่างๆไม่ได้ สตรีสกปรก เป็นมลทิน สตรีเป็นมาร สตรีเป็นศัตรูต่อพรหมจรรย์ ตลอดถึงวัฒนธรรมของจีน ลูกสาวต้องตกเป็นของฝ่ายสามีไป ความเชื่อเหล่านี้ ห้ามพิสูจน์ วิเคราะห์ วินิจฉัย ห้ามใครแตะต้อง เชื่อและปฏิบัติตามเพียงอย่างเดียว อิทธิพลของผังแนวความคิดนี้ได้แทรกซึมมาทางศาสนาพุทธ นิกายเถรวาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีปรากฏในศาสนาพุทธนิกายมหายานน้อย

ประเทศไทยได้รับเต็มที่ ดังกฎหมายมนุษยธรรมศาสตร์ในสมัยอยุธยา ให้ ทูบ ดี ค่า ข่า ขย สตรีได้ เมื่อรวมกับความเชื่อว่า สตรีบวชไม่ได้ และผ้าเหลืองไม่ได้ ห่มผ้าเหลืองไม่ได้ ทดแทนพระคุณบิดามารดาด้วยการบวชไม่ได้ กระทำพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้ ตลอดจนสตรีเป็นข้าศึกของพรหมจรรย์ สตรีเป็นมลทิน เสรีหมอง สตรีเข้าสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้ ผู้ชายไทยห้ามลอดเชือกราวตากผ้าสตรี สตรีทำผิดศีลข้อสามข้อแรกมาก่อน จึงมาเกิดเป็นผู้หญิง ต้องทำบุญมากกับวัด พระภิกษุ สามเณร จึงจะได้เกิดมาเป็นผู้ชายชาติหน้า หาเงินเลี้ยงดูพ่อแม่ พี่ชายน้องชายทุกคนในครอบครัว ได้ถูกผู้ชายโชคดีสำหรับครอบครัว หากใครกำลังได้บุตรน้อยก็จะถามเหมือนกันว่า ได้ลูกหญิง ลูกชาย ให้ความแบ่งแยกเพศหญิง ชาย ตั้งแต่ก่อนเข้าครรภ์ อธิษฐานต้องการลูกผู้หญิง ผู้ชาย หากผิดหวังก็จะเศร้าตลอดชีวิต หรือ ครอบครัวไม่มีความสุข สันติภาพ

บทบาทของสตรีถูกจำกัดแค่ หาเงินเพื่อปัจจัยสี่ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค แต่ฝ่ายนุรุษในทุกรูปแบบ ทางเลือกที่ง่ายที่สุดก็คือ ใช้อำนาจอันบอบบางของตนเองลงโทษข่มขู่ให้กับนุรุษเพศที่มีใจตนรักชอบ กล่าวทำในสิ่งที่ไม่ชอบธรรม เพียงเพื่อให้ได้เงินมาเพื่อกระทำการดังกล่าวมาข้างต้น

สตรีอีกจำนวนหนึ่งมีทางเลือกอื่น อาทิ เช่น เป็นครู เป็นหมอ เป็นพยาบาล เป็นนักกฎหมาย เป็นนักปกครอง นักบริหาร ตลอดถึง เป็นนักบวช สังคมไทยขณะนี้เปิดกว้างมากขึ้นในทุกรูปแบบ แต่ยากมากที่สุดคือ กล่าวถึง รายละเอียดของทางศาสนา มีนักวิชาการจำนวนน้อยมากที่กล้าที่จะทำการศึกษาค้นคว้าด้าน สตรีกับศาสนา เท่าที่ปรากฏมี นักวิชาการ คุณจิต ภูมิศักดิ์ คุณสุกัญญา หาญตระกูล คุณ ดร.กรวิภา บุญเชื้อ ข้อมูลในภาครัฐ เช่น นโยบาย และวางแผนพัฒนาสตรี ระยะยาว จาก วิจัย เรื่อง สถานภาพและบทบาทของสตรีไทยในพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งวิถีชีวิตจริงของผู้นำเสนออีกด้วย และเนื่องด้วยเป็นสิ่งที่ต้องห้ามกระทำการใดๆ ต้องเชื่อและปฏิบัติตาม

รากเหง้าของวงจรความรุนแรงต่อสตรี ที่ผสมผสานผนึกแน่นผ่านศาสนาสู่สังคมผ่านเข้าสู่ครอบครัว รวมทั้ง โรงเรียน ที่ทำงาน และทุกสถานที่เข้าครอบงำจิตใจเด็กหญิงมาตั้งแต่เกิด เพราะฉะนั้นเด็กหญิงก็เก็บและปิดผนึกไว้ในใจตลอดพร้อมกับต้องการคำตอบที่ถูกต้องด้วย

คำตอบอยู่ที่ไหน? เมื่อสตรีและเด็กหญิงได้รับความทุกข์ ความทรมาน ความรุนแรงจากสังคมด้วยความคิดที่ดี วาจาที่ดี ด้วยกายที่ดี เป็นความจริงแท้แน่นอนนั่นคือ ศาสนา แล้วหากต้องการที่พึ่งพิง พึ่งพาที่ดี ในศาสนาแล้วแต่เป็นเพศชาย หรือ บุรุษเพศ ย่อมได้รับคำตอบที่ไม่ตรงใจเพราะว่า ท่าน มิใช่พระพุทธเจ้ามีตัวตนในยุคนี มีเพียงตัวแทน สมมุติสงฆ์เท่านั้น แล้วสตรีและเด็กหญิงจะคอยคำตอบนี้จากใครต่อไป.....

การค้นพบคำตอบ พระไตรปิฎก ศาขยธิดานานาชาติ พุทธศาสนานานาชาติ เกี่ยวกับ

* พุทธบริษัท 4 คือ พระภิกษุ พระภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา

* อัครสาวก อัครสาวิกา เอตทัคคะเถระ-เถรี เอตทัคคะ อุบาสก- อุบาสิกา

* การบรรลุลหกรรม ของสาวก - สาวิกา

* ธรรมะ ของแคว้นวัชชี ที่สามารถอยู่อย่างสงบร่มเย็นมีสันติภาพได้ คือ .....เคารพนับถือ สตรีและเด็กหญิง

สตรีมิใช่สินค้ามาซื้อขายทอดตลาด หรือวัตถุทางเพศของบุรุษ มิใช่ทาส ดี ค่า ฆ่า ได้ตามใจชอบว่าเป็นทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวของเพศชายเพราะไปซื้อมาด้วยเงินทอง มิใช่สิ่งที่ต้องปกป้องว่าเป็นเพศอ่อนแอ ทางจิตใจ อาจจะอ่อนแอทางการใช้แรงงานยกสำหรับยกของหนัก แต่บุรุษเพศไม่เข้าใจ เรื่อง การคลอดบุตร ส่วนการพัฒนาจิตใจ ปัญญาทางสมอง ย่อมเท่ากัน และเพศบุรุษได้มีชีวิตเพราะว่าคลอดออกมาจากสตรีเพียงเท่านั้น

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่มีคำสอนอย่างบริสุทธิ์และชัดเจนอย่างเสมอภาค พระพุทธองค์ไม่เคยกล่าว ประณามว่า สตรีบวชไม่ได้ สตรีบรรลุลหกรรมไม่ได้ สตรีเป็นมารของพรหมจรรย์ สตรีเป็นมลทินเศร้าหมอง สตรีเป็นสินค้าซื้อขาย ค่า ฆ่า ทาส ได้ สตรีเป็นวัตถุทางเพศ สตรีเป็นแม่บ้านหน้าที่เดียว สตรีเป็นมารดาเพียงหน้าที่เดียว ฯลฯ แต่พระพุทธองค์กลับบัญญัติไว้ว่า บวชได้ บรรลุลหกรรมได้ เผยแผ่ธรรมะได้ ปกป้องพระพุทธศาสนาได้ เพราะฉะนั้นก็ต้องทดแทนคุณได้ สวดมนต์ได้ นั่งสมาธิได้ เรียนปริยัติธรรมได้ ดัดต่อทางจิตวิญญาณได้ สร้างบุญบารมีกุศลครบสิบ ทศได้ ไม่ต้องรอได้เกิดเป็นผู้ชายชาติหน้า ไม่ต้องหาเงินมาทำบุญฝ่ายเดียวแต่เป็นเขตเนื่อนานบุญให้อุบาสก อุบาสิกาได้ ไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใดแม้ในเพศหญิง ชาย พระพุทธเจ้าเป็นได้เพียงเพศเดียว คือ บุรุษเพศ ข้อมูลนี้ใครเป็นผู้บัญญัติขึ้นก็ต้องศึกษากันต่อไป

สรุป รากเหง้าของพุทธศาสนาไม่เคยมีความรุนแรงต่อสตรีในทุกสถานที่ ในทุกรูปแบบ ให้ความเคารพนับถือ ให้เกียรติ ให้ศักดิ์และสิทธิ์ในสังคม ต่างก็แบ่งเบาภาระหน้าที่ทั้งในบ้าน ชุมชน สังคม และโลก อย่างเสมอภาค

ยุคปัจจุบันผ่านมาเพียง 2500 ปีนี้ วงจรรากเหง้าความรุนแรงทางสังคมและศาสนาต่อสตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมประเทศไทย มีปัจจัยอย่างอื่นที่มีให้หลักทางศาสนาพุทธเข้ามาแทรกแซงเพิ่มความรุนแรงมากยิ่งขึ้นทุกวัน ดังปรากฏตามข่าวหน้าหนังสือพิมพ์ทั่วไป

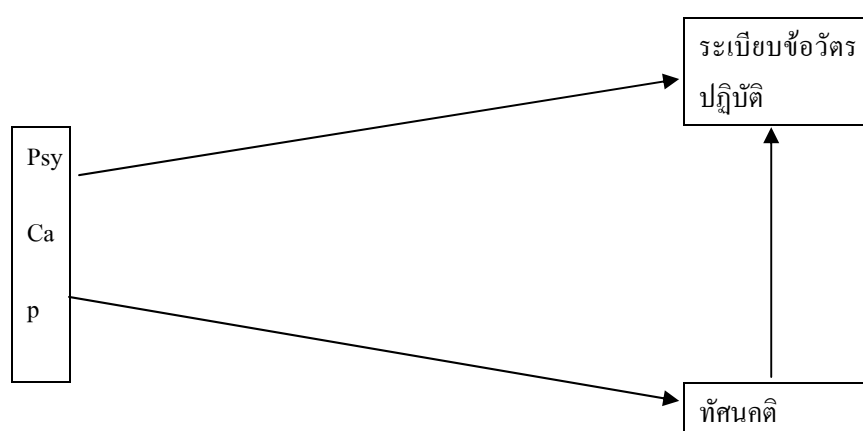
การเคลื่อนไหวขับเคลื่อนของพระภิกษุณีเถรสาวที่เกิดขึ้นในเมืองไทย คือสิ่งที่แสดงให้เห็นเป็นหลักฐานว่า พระพุทธศาสนานั้นเกื้อประโยชน์แก่สตรีชาวพุทธด้วย ผลกระทบจากการที่พระพุทธศาสนาในเมืองไทยเน้นเรื่องเพศเป็นใหญ่นั้น ส่งผลให้สตรีมีสถานะภาพด้อยต่ำในสังคมไทยซึ่งเป็นที่ที่สตรีมีความเสี่ยงต่อการถูกทำร้าย ความรุนแรงในครอบครัว การค้าประเวณีและการแพร่ระบาดของอย่างรวดเร็วของเชื้อ HIV หรือโรคเอดส์

งานวิจัยชิ้นนี้ทำการวิจัยโดยใช้การทดสอบเชิงบวกยังกลุ่มเป้าหมายซึ่งก็คือพระภิกษุณีและสามเณรีเถรสาวที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยในช่วงที่ทำการวิจัยนั้น ทั้งได้ทดสอบแนวโน้มศักยภาพของพระเถรฝ่ายหญิงในด้านการพัฒนาสังคมด้วยการแบ่งการวิจัยออกเป็นสามโมเดลคือ

1. การพัฒนาของพระภิกษุณีและสามเณรี พิจารณาโดยใช้ทฤษฎีจิตวิทยาที่เกี่ยวกับความหวัง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถข้ามผ่านอุปสรรคและการมองในแง่ดีส่วนที่สัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ กฎระเบียบ ข้อวัตรปฏิบัติ (Psychological Capital หรือ PsyCap) ในชีวิตพรหมจรรย์ของพวกเขา
2. การพัฒนาชุมชนสงฆ์ของพระภิกษุณีและสามเณรี พิจารณาจากการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม สังคมและระบบศาสนาความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสังคม
3. การพัฒนาสังคมของพระภิกษุณีสงฆ์ไปในทิศทาง การเข้าถึงการจัดกิจกรรมอบรมธรรมะหรืออื่น ๆ ณ วัดหรือสำนักของพระภิกษุณีสงฆ์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางจิตวิญญาณและการพัฒนาผ่านกระบวนการกลุ่ม ส่งผลต่อถึงความตั้งใจมั่นที่จะทำโครงการใหญ่ ๆ หลากหลายโครงการเพื่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ต่อไปนี้จะเป็นการแสดงผลการวิจัยในลักษณะ โมเดลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลตามแนวทางที่ได้กล่าวคร่าว ๆ ไว้แล้วข้างต้น

Model ๑. การพัฒนาของพระภิกษุณีและสามเณรี

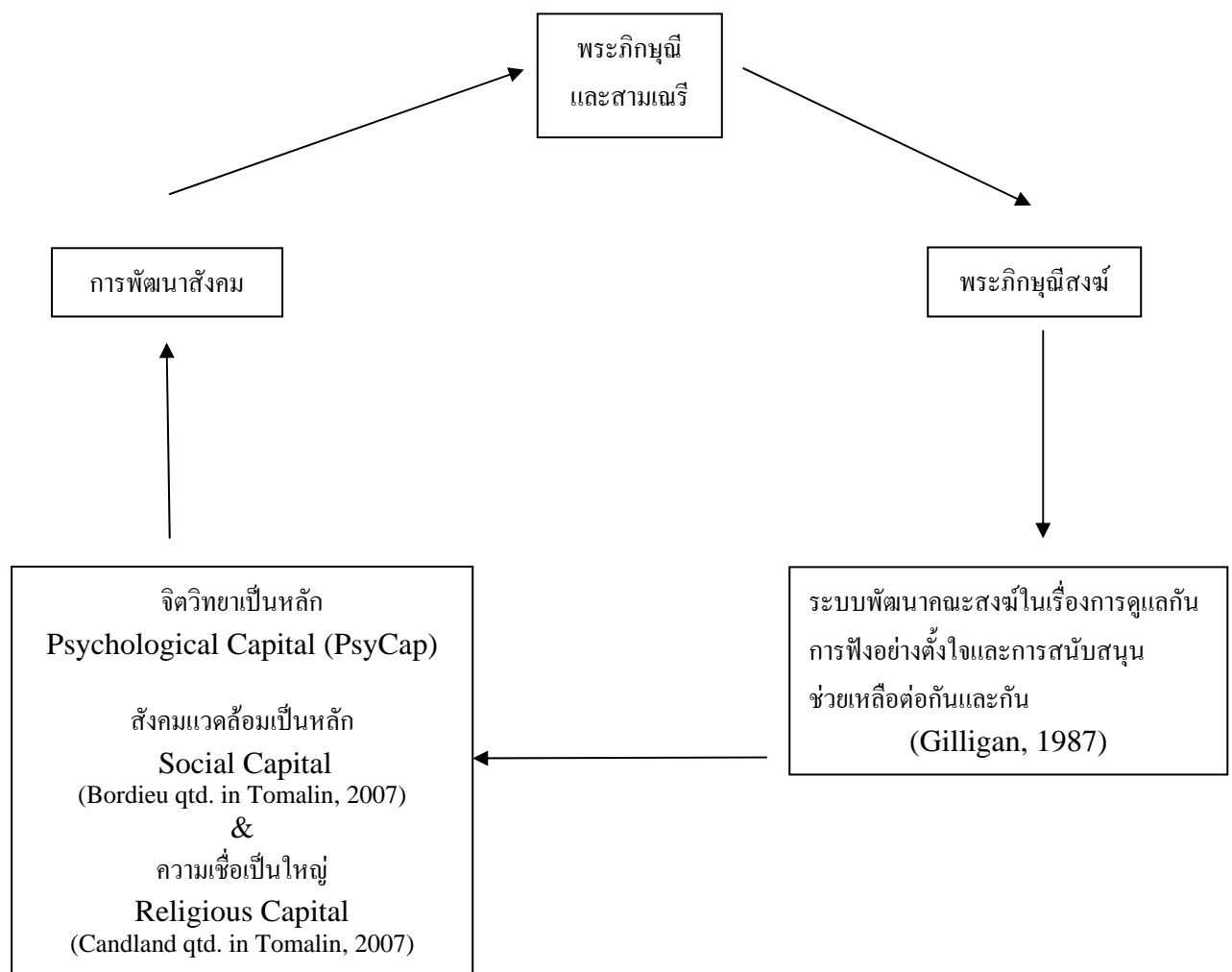

โมเดลนี้ได้รวมผลการพัฒนาความสัมพันธ์ต่อกันของบุคคลด้วย ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่าความหวัง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถข้ามผ่านอุปสรรคและการมองในแง่ดีของพระภิกษุณีและสามเณรีมีความสัมพันธ์เป็นบวกกับบทบาทหน้าที่ ข้อวัตรปฏิบัติ ($r = .64, p < .01$) และมีค่าความหมายเป็นบวกกับทัศนคติ ($r = .51, p < .01$) ท้ายสุดผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและบทบาทหน้าที่ข้อวัตรปฏิบัติ พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกเช่นกัน

จากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าความหวัง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถข้ามผ่านอุปสรรคและการมองในแง่ดี เป็นตัวแปรรวมให้เกิดวิวัฒนาการ กล่าวได้ว่าจิตใจที่ประกอบด้วยความหวัง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถข้ามผ่านอุปสรรคและการมองในแง่ดีเป็นสิ่งสำคัญมากในการท่ายหรือมองไปข้างหน้าได้ ถึงความอึดใจพอใจปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ข้อวัตร ซึ่งประกอบทั้งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ชีวิตพรหมจรรย์ ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานเป็นทีมของท่านพระภิกษุณีและสามเณรี ผลการวิจัยบ่งบอกว่าตัวแปรรวมดังกล่าวมีนัยสำคัญในความสัมพันธ์กับทัศนคติความพึงพอใจในบทบาทความรับผิดชอบและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกของสำนักและหมู่คณะของตน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พบว่าทัศนคติที่ดีมีผลกับการทำหน้าที่ในบทบาทของท่านเหล่านั้นด้วย

ว่าโดยสรุปในการพัฒนาพระภิกษุณีและสามเณรี ปัจจัยที่สำคัญคือการบ่มเพาะความหวัง ความมั่นใจในตนเอง การข้ามผ่านอุปสรรคและการมองในแง่ดีของผู้บวช

Model ๒: คำจำกัดความของการพัฒนาพระภิกษุณีสงฆ์

ตัวแปลของโมเดลนี้ผู้วิจัยใช้วิธีสำรวจแบบเข้าถึงพื้นที่ของพระภิกษุณีและสามเณรีไปศึกษาวิถีความเป็นอยู่อย่างคร่าว ๆ โดยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยออกเป็น 9 พื้นที่ของพระภิกษุณีและสามเณรีในช่วงการวิจัยนั่นเอง โดยมีสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้คือ

วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ จ.สงขลา

ศูนย์ปฏิบัติธรรมแห่งสตรีนานาชาติระยอง จ.ระยอง

สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี กรุงเทพฯ

ศูนย์ปฏิบัติธรรมแห่งสตรีนานาชาติทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช

ศูนย์ปฏิบัติธรรมแห่งสตรีนานาชาติโสธร จ.ยโสธร

นิโรธาราม 1 และนิโรธาราม 2 จ.เชียงใหม่

วัตรทรงธรรมกัลยาณี จ.นครปฐม

สวนศิริธรรม จ.สมุทรสาคร

ในที่นี่จะนำตัวอย่างคำถามในแบบสอบถามบางข้อที่เกี่ยวกับระบบการพัฒนาพระสงฆ์ด้านการดูแล การฟังอย่างตั้งใจและการสนับสนุนส่งเสริมต่อกันและกันดังนี้

คำถาม:

ท่านได้รับความเอื้ออำนาจด้านปัจจัยสี่เพียงพอหรือไม่และท่านมีความรู้สึกอบอุ่นในสังฆพระภิกษุณีหรือไม่
ตัวอย่างคำตอบที่ได้รับจากกลุ่มเป้าหมาย:

ข้าพเจ้ารู้สึกถึงความเป็นญาติกันกับพระภิกษุณีที่เป็นพระอาจารย์

พระภิกษุณีที่เป็นพระอาจารย์ท่านให้การเอาใจใส่ข้าพเจ้าและให้ความรักแก่ข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าเข้าใจผู้อื่น ข้าพเจ้าได้รับคำแนะนำจากเพื่อน ๆ เมื่อข้าพเจ้าทำบางสิ่งผิด

เรามีเป้าหมายร่วมกันที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์

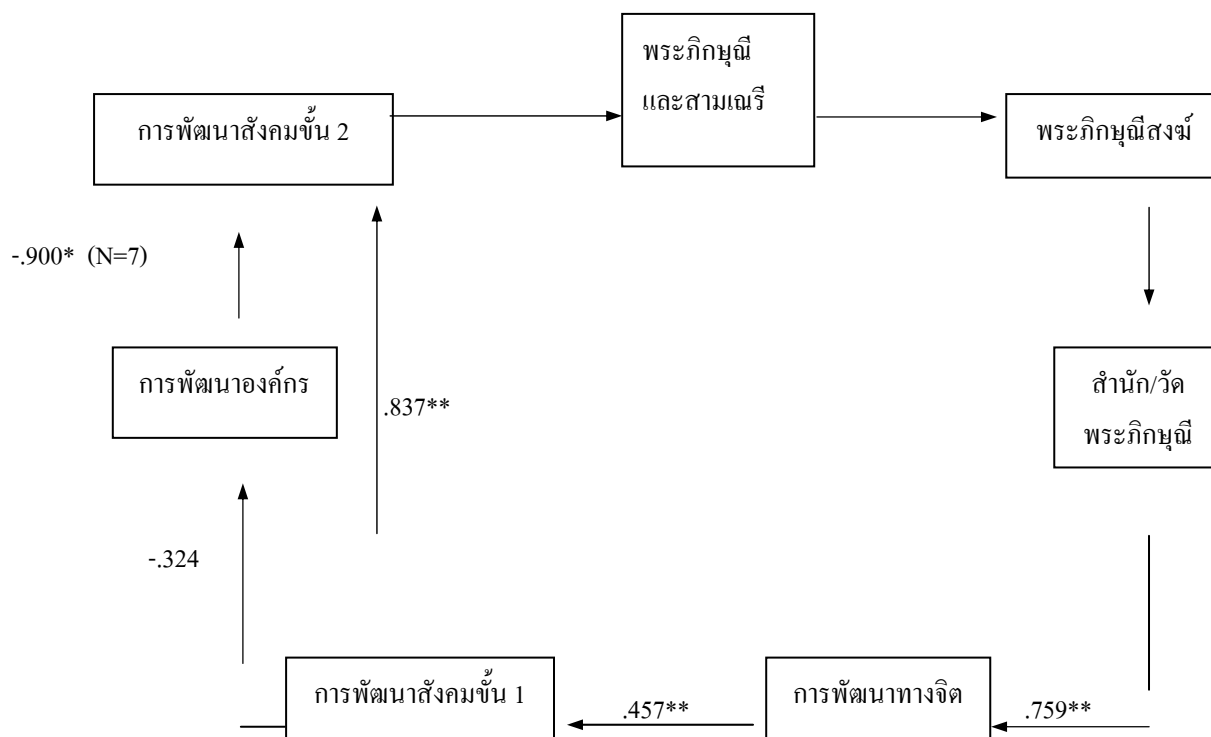
มีมิตรภาพร่วมกัน นึกถึงกันด้วยเมตตากรุณา มีความเห็นใจต่อกันและกัน

ข้าพเจ้ารู้สึกได้ถึงการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในตัวข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าฉันอาหารได้และนอนหลับสบาย

พวกเรามีการจัดการและช่วยเหลือผู้อื่น

Model ๓: การพัฒนาของพระภิกษุณีและสามเณรีที่นำไปสู่การพัฒนาสังคม

การอบรมสั่งสอนพระภิกษุณีและสามเณรีภายในสำนัก/วัดพระภิกษุณีและการพัฒนาจิตมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาจิต ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นเป็นที่แน่ชัดว่าการมีวัดหรือสำนักพระภิกษุณีนั้นมีความสำคัญต่อการปลูกฝังและพัฒนาจิตของพระภิกษุณีและสามเณรี ($r = .457$, $p < .05$) ผลลัพธ์ถัดมาแสดงการพัฒนาจิตมีความสัมพันธ์เสมือนเครือญาติกับการพัฒนาสังคมขั้น 1 สิ่งนี้ชี้ชัดว่าการพัฒนาทางจิตใจที่เกิดขึ้นจากการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุณีและสามเณรีโดยได้รับการอบรมสั่งสอนจากวัดของพระผู้หญิงเอง มีผลเป็นการพัฒนาขึ้นของสังคมในขั้นแรกโดยตรงแล้ว (กล่าวคือเป็นการส่งเสริมคนในการจัดสวัสดิการของสังคมไทยและสังคมที่เป็นอยู่ที่ดีโดยพระภิกษุณีและสามเณรีมีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัย และด้วยเหตุนี้เขาทั้งหลายจะเป็นอย่างพระธรรมทูต สอนธรรมะ เผยแพร่ธรรมและการปฏิบัติธรรมวินัย ทั้งด้านพิธีกรรมและศาสนพิธีภายในประเทศ) ผลการวิจัยต่อมามีค่าความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญเชิงบวกระหว่างการพัฒนาสังคมขั้น 1 และการพัฒนาสังคมขั้นสอง ($r = .837^{**}$) สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อพระภิกษุณีและสามเณรีเริ่มบำเพ็ญหรือปฏิบัติอยู่ในการพัฒนาสังคมขั้น 1 ดังที่กล่าวมานั้น ท่านเหล่านั้นย่อมดำเนินต่อหรือมีความปรารถนาต่อไปข้างหน้าเพื่อทำการพัฒนาสังคมในโครงการที่ใหญ่ ๆ ขึ้นไป

ผลการสำรวจในตอนท้ายสุด ค้นพบสิ่งที่น่าสนใจยิ่งคือ ในกระบวนการที่เกิดขึ้นใหม่ต่อการก่อตั้งองค์กรสตรีผู้สละเรือนมาบวชเป็นพระนี้ มีข้อเท็จจริงว่า ยังมีวัด/สำนักพระภิกษุณีในเมืองไทยอยู่น้อยมากในปัจจุบัน(ช่วงทำการวิจัย) และหลายสำนักมีพระผู้หญิงที่เป็นหลักและสอนธรรมะในสำนักอยู่เพียง 1-2 รูปองค์ ฉะนั้นในช่วงนี้ (2551-2552) วัดหรือสำนักส่วนมากจึงยังมีโอกาสน้อยนักที่จะมีกระบวนการพัฒนาเป็นทีม ดังนั้นการพัฒนาสังคมขั้น 1 และการพัฒนาทีม จึงยังไม่มีความสัมพันธ์กัน ($r = -.324$) เช่นเดียวกับการพัฒนาทีมและการพัฒนาสังคมขั้น 2 ซึ่งได้แก่การสร้างโรงพยาบาล วิทยาลัยสงฆ์หรือศูนย์วิปัสสนาที่มีสาขาหลาย ๆ สาขาเป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงทดลองย้ายจำนวนประชากรของวัดที่มีพระภิกษุอยู่มากที่สุดและจำนวนประชากรสามเณรที่สำนักเล็กที่สุด แล้วได้ตรวจสอบอย่างลึกในความสัมพันธ์กันระหว่างพระภิกษุทั้งหลายที่อยู่อาศัยในสำนักกับวัดที่มีอยู่เพียงไม่กี่แห่ง ปรากฏได้พบสิ่งที่สำคัญที่สุดในการวิจัยคือ การพัฒนาเป็นทีมมีค่าความสัมพันธ์เป็นลบกับการพัฒนาสังคมด้วยโครงการใหญ่ ๆ ($r = -.900$) บนข้อมูลที่ว่า แม้คณะพระภิกษุสงฆ์จะมีจำนวนน้อยมากๆ มีโอกาสในการพัฒนาเป็นทีมน้อยเช่นกัน แต่ท่านเหล่านั้นก็มีความตั้งใจและปรารถนาที่จะทำโครงการใหญ่ ๆ เพื่อสังคมต่อไปในอนาคตด้วย

ผลการวิจัยชิ้นนี้มีข้อสรุปว่าประเทศไทยจำเป็นต้องมีสตรีที่มาร่วมด้วยช่วยกันรับผิดชอบเต็มที่ในการเป็นผู้นำทางจิตใจในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น การปรากฏของพระภิกษุเถรวัทเป็นสิ่งที่สำคัญที่น่าจับตามองสำหรับประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นเมืองพุทธเถรวัท ในปี 2551 และปี 2552 มีกลุ่มพระภิกษุกลุ่มเล็ก ๆ ได้เริ่มรวมตัวกันเป็นสังคมสงฆ์ สิ่งนี้นำไปสู่กระบวนการทางบวกของหมู่ภิกษุสงฆ์ด้านการดูแลเอาใจใส่ การฟังอย่างตั้งใจและการสนับสนุนส่งเสริมต่อกัน อันเป็นการส่งเสริมพลังแห่งความหวัง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถข้ามผ่านอุปสรรคและการมองในแง่ดี สังคมแวดล้อมผู้บวชและความเชื่อในศาสนาทั้งในคนผู้อื่นโดยองค์รวม จากการพัฒนาเหล่านี้คือด้านหนึ่งของการพัฒนาสังคมไทยซึ่งกำลังเริ่มดำเนินไปเพราะการมีท่านพระภิกษุและสามเณรมีผลต่อการพัฒนาของสังคม และทั้งจะส่งผลให้มีกำลังใจเต็มตั้งใจพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ ต่อไปในอนาคต

Susmita Barua

จากการที่เติบโตในบ้านเกิดชุมชนชาวพุทธซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในเมืองกัลกัตตา ท่ามกลางความยากจนและทุกข์เข็ญ ข้าพเจ้ารู้สึกปีติและโล่งใจในฐานะเด็กคนหนึ่งซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบหนทางพ้นทุกข์ จินตนาการในวัยเยาว์ของข้าพเจ้าได้เจริญไปกับพระธรรมบทที่ว่า “เราเป็นเช่นสิ่งที่เราคิด” ความคิดหล่อหลอม ประสบการณ์ความเป็นจริง ความคิดประการแรกของข้าพเจ้าผุดขึ้นด้วยคำถามที่ว่า แล้วความคิดภายในหัวเราสร้างความ เป็นจริงภายนอกได้อย่างไร พระพุทธองค์เล่า ทรงตรัสรู้หรือริสัจโดยปราศจากความอำนวยการช่วยเหลือของ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีหรือ ข้าพเจ้าก็ได้แต่เก็บคำถามเหล่านี้ไว้ เพราะธรรมะไม่ได้อยู่ในหลักสูตรการเรียนวัยเด็ก ของเรา เมื่อก้าวเข้าสู่มหาวิทยาลัย ข้าพเจ้ามีโอกาสเลือกเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์อันเป็นวิทยาศาสตร์ที่หาได้ให้ความ กระจางทางความคิดต่อสาเหตุความแตกต่างระหว่างคนรวยและคนจนหรือระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่ กำลังพัฒนาแต่อย่างใด

บทความนี้พยายามประยุกต์ธรรมะในการบันดาใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจอย่างใช้ความคิด พิจารณาและสร้างสรรค์ โดยการควบคุมความสนใจและความตั้งใจทั้งหมด ข้าพเจ้าเลือกใช้ศัพท์ “เศรษฐศาสตร์ ธรรมะ” แทน “เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ” ที่ซูมาร์เกอร์¹ ได้นิยามเอาไว้ เพื่อให้สอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์ที่มองภาพ การสร้างสรรค์สังคมธรรมะ อารยธรรมอันกระจางที่ให้คุณค่าแก่ชีวิตอันมีปัญญาพร้อมด้วยความตระหนักรู้ อย่างมี เกียรติและปราศจากความกริ่งเกรงใด พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเองก็ทรงใช้ธรรมะชี้นำทาง การพินิจไตรตรองธรรมะ ก็เป็นหนึ่งในปัจจัยเจ็ดประการในการตรัสรู้² ท่านดิช นัท ฮาน พระสงฆ์ชาวเวียดนามได้ให้แง่คิดถึงอันตรายของอารย ธรรมและโลกจากภัยร้ายแห่งลัทธิทุนนิยมไว้ เดวิด ลอยด์ นักวิพากษ์สังคมผู้เลื่องลือในพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า “สภาวะการณ์ในโลกเราทุกวันนี้ล้วนแล้วแต่เกิดจากการผลิตและการบริโภคอันไร้สติพิจารณา เราบริโภคเพื่อลิ้มความ กังวลและความประหวั่นกังวล การทำให้ตนเองสงบด้วยการบริโภคอย่างเกินควรนั้นไม่ใช่วิถีทางออก”³

ธรรมะ (สันสกฤตคือ ธรรมะ) ในภาษาบาลีมีความหมายลึกซึ้งและครอบคลุมมาก ธรรมะหมายรวมถึงกฎ สากลและธรรมชาติทั้งมวลซึ่งก่อเกิดและค้ำชูชีวิตและสภาวะต่างๆ ในข้อที่สี่ของสติปัฏฐาน ๔ นั้น เราพิจารณาธรรมะ (อริยสัจแห่งคำสอน) ใน ธรรม (ได้แก่วัตถุและสภาวะ) ในเศรษฐกิจวิถีธรรมนั้นความอยู่ดีมีสุขของผู้คนและโลกใบนี้ อีกทั้งชีวิตอันมีศีลธรรมและความเกื้อกูลกันอย่างมีสติมีความสำคัญเหนือกว่าความโลภ เจตนาร้ายอันเนื่องด้วยการ แก่งแย่งแข่งขันและความขลาดเขลาอันสะเพร่า อย่างน้อยการพัฒนาองค์ประกอบโดยรวมของจิตและเสรีภาพภายใน ก่อให้เกิดคุณค่าอันเสมอภาคเช่นเดียวกับโครงสร้างสถาบันอันเป็นประชาธิปไตยภายนอก การกำหนดวัดคุณค่า รูปแบบใหม่เช่น จีดีพี หรือ ความสุขมวลรวมประชาชาติ GDP ดัชนีชี้วัดริเริ่มโดยสมเด็จพระราชาแห่งราชอาณาจักร ภูฏาน ในปี ค.ศ. 1972 HPI หรือ ดัชนีโลกมีสุข ได้รับการส่งเสริมโดยมูลนิธิเศรษฐกิจวิถีใหม่ New Economic Foundation หรือ ดัชนีสันติภาพโลก GPI ก็เป็นดัชนีชี้วัดอันดีในแง่ของเศรษฐศาสตร์วิถีพุทธแทนที่การชี้วัดแบบเก่า ได้แก่ จีเอ็นพี ดัชนีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ส่วนด้านที่ถูกกลืนกลายไปเป็นชายขอบของระบบเศรษฐกิจได้แก่ หมู่บ้าน เศรษฐกิจนอกระบบ หน้าที่ของแม่ในการเลี้ยงดูลูกโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน ผู้ให้การช่วยเหลือดูแลผู้อื่น การ สงวนพื้นที่สาธารณะ และสิ่งนอกเหนืออื่นต่อสิ่งแวดลอมล้วนแล้วแต่ต้องบูรณาการเข้ากับเศรษฐศาสตร์วิถีธรรม ทั้งสิ้น

เดวิด ลอยได้ชี้ให้เห็นว่า รากฐานสามประการของความเป็นอติดา หรือ ทุกข์ ได้แก่ ความโลภ เจตนาร้าย และ โมหะ ความเห็นผิด เกิดจากความรู้สึกลึกซึ้งหรือพร่องในสิ่งที่สังคมประกอบสร้างและให้คุณค่า แสดงออกหลายรูปแบบ ซึ่งเดวิด ลอยเรียกว่า อติดา นอกจากนี้ ทฤษฎีสังคมในพระพุทธศาสนามีความเข้มแข็งในการวินิจฉัย (อริยสัจสอง ประการแรก) มากกว่าทางออกในการแก้ปัญหา (อริยสัจสองประการหลัง) ⁴ บทความนี้เกิดจากความพยายามของผู้เขียนในการศึกษาวินิจฉัยการล่มสลายของระบบความคิดที่มนุษย์สร้างขึ้นที่เรียกว่า ระบบทุนนิยม นอกจากนี้ยังอภิปรายว่าระบบดังกล่าวมีส่วนสร้างความคิดมนุษย์และสถาบันในสังคม และค้นหาว่าเราใช้ธรรมะมาแก้ไขสภาวะดังกล่าวได้อย่างไร การวินิจฉัยสาเหตุและสภาวะอาจจะช่วยให้เราพบวิถีทางอันเกิดผล หรือ อุปายะเพื่อบรรเทาทุกข์ ในสังคมทุกวันนี้ให้น้อยลง มรรคมงคลแปดมีได้เป็นเพียงแนวปฏิบัติสำหรับภิกษุสงฆ์และอุบาสิกเท่านั้น หากยังมุ่งหมายเพื่อให้สังคมและอารยธรรมโดยรวมได้ต้นจากความไม่รู้และเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้พิจารณาบรรคอันเป็นเบื้องต้นแห่งมรรคทั้งปวง คือ ปุพเพกมา ซึ่งให้แนวทาง และสัมฤทธิ์ผลแก่บรรคทั้งเจ็ด

ภิกษุทั้งหลาย รุ่งอรุณคือผู้นำทางแรกแห่งแสงอาทิตย์ฉันใด สัมมาทิฐิคือผู้นำทางแรกแห่งสภาวะอันบริบูรณ์ฉันนั้น ภิกษุทั้งหลาย เมื่อมีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะก็จะบังเกิด เมื่อมีสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา ก็บังเกิด ดังนั้น สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวาชามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิก็จักบังเกิด เมื่อ สัมมาสมาธิบังเกิด ปัญญา ก็บังเกิด เมื่อปัญญาบังเกิด ความหลุดพ้นก็บังเกิดด้วยประการฉะนี้⁵

สัมมาทิฐินั้นมีอยู่สองจำพวก คือ สัมมาทิฐิอันเป็นแนวคิดและสัมมาทิฐิอันเป็นการทดลองปฏิบัติ สัมมาทิฐิอันเป็นแนวคิดนั้นเกิดจากความเข้าใจอันต้องแท้ในพระธรรม มีฐานจากการพิจารณาความหมายของคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังที่ พระภิกษุบดี Bhikkhu Bodhi กล่าวว่า “สัมมาทิฐินี้ถ่ายทอดปัญญาจากประสบการณ์ปัจจุบันของบุคคล นอกจากนี้สัมมาทิฐิดังกล่าวยังก่อให้เกิดความเข้าใจในทางสายกลางอันสมดุลและละทิ้งซึ่งความเห็นอันสุดโต่งและการยึดติดมิจฉาทิฐิ “แล้วสัมมาทิฐิคืออะไร ความรู้อันเนื่องด้วยทุกข์ ความรู้อันเนื่องด้วยสาเหตุแห่งการเกิดทุกข์ ความรู้อันเนื่องด้วยการดับทุกข์ ความรู้อันเนื่องด้วยข้อปฏิบัติอันนำไปสู่หนทางแห่งการดับทุกข์ ความรู้ดังกล่าวคือ สัมมาทิฐิ”⁶

ในสมัยพุทธกาล สังคมเสื่อมทรามภายใต้อำนาจครอบงำของศาสนาพราหมณ์ ความอยุติธรรมในสังคม พิธีกรรมปฏิบัติอันเคร่งครัด การทำพิธีกรรม และการแบ่งแยกชนชั้นวรรณะ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสละราชสมบัติ เพื่อเลี่ยงการรุกรานดินแดนอันเป็นวิถีปฏิบัติของวรรณะกษัตริย์ซึ่งพระองค์ประสูติ พระองค์ทรงละทิ้งพระราชวังอันสะดวกสบาย พระชายาและพระโอรสน้อยอันเป็นที่รักเพื่อการตรัสรู้ ทางอันดำเนินโดยเหล่าพราหมณ์ พระองค์ทรงตั้งพระสงฆ์ขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้คนทุกชั้นวรรณะได้เข้ามาศึกษาพุทธศาสนาแล้วทรงเรียกผู้เลื่อมใสเหล่านี้ว่า ปฏิโสธกามา และ ปทัสโสธกามินี แปลว่า ผู้ด้านกระแส' ลัทธิทุนนิยมตลาดเสรีกลายเป็นเทววิทยาใหม่และเศรษฐศาสตร์ก็กลายมาเป็นศาสนาใหม่ในตลาดเสรี ดังนั้นเมื่อใดที่มีการเสื่อมสลายดังเช่น ระบบเศรษฐกิจของเราเป็นต้น ถึงเวลาแล้วที่เราจะหันมาเรียนรู้สาเหตุและสภาวะ รวบรวมปัญญาของบุคคลและกรรมปฏิบัติ อีกทั้งการพึ่งพาอาศัยกัน ในสังคมแห่งการเรียนรู้ การด้านกระแสดหมายถึงการด้านความเสื่อมถอยและวัฒนธรรมอติดาถือตนเองเป็นที่ตั้ง โดยการปลดปล่อยจิตของเราจากเครื่องตรวนความเห็นผิดทั้งหลาย

กรรมเป็นปัจจัยปฐมเหตุอันนำไปสู่ความสุขในชีวิตคนเราทั้งชาตินี้และชาติหน้า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตระหนักว่าบทบาทของจิตเรามีหน้าที่กำหนดศีลธรรมของกรรมคือการกระทำ พระองค์ได้ทรงวิเคราะห์กระบวนการ

เกิดกรรมแล้วทรงพบว่ากรรมมิได้อาศัยการกระทำทางกายเท่านั้น หากอาศัยลักษณะของจิตใจอันได้แก่ การรับรู้ การมีส่วนร่วมและเจตนา ในบรรดาลักษณะของจิตใจทั้งสามประการนั้น เจตนาเป็นหัวใจสำคัญของกรรมเพราะเจตนาเป็นตัวตัดสินใจการกระทำ ในขณะที่การรับรู้และการมีส่วนร่วมคอยชี้ทาง ดังนั้นเมื่อใดที่มีการเสื่อมสลายดังเช่น ระบบเศรษฐกิจของเราเป็นต้น ถึงเวลาแล้วที่เราจะหันมาเรียนรู้สาเหตุและสภาวะ รวบรวมความเข้าใจอันต้องแท้ต่อกรรมปฏิบัติที่เราสร้างขึ้นร่วมกันเป็นในสังคม

ระบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีวัตถุประสงค์ในการผลิตครอบครองและสร้างให้เกิดผลกำไรส่วนบุคคล ประกอบด้วยต้นทุนห้าประการ ได้แก่ ต้นทุนทางธรรมชาติ แรงงาน โครงสร้างพื้นฐาน ต้นทุนทางสังคมและเงินทุน ระบบเงินทุนได้เข้ามามีบทบาทเหนือกว่าทุนใดๆ สร้างความเป็นสากลและแข่งขันกับทุนรูปแบบอื่นๆ ข้อเสียสองประการที่คาบเกี่ยวกันอยู่และเป็นเหตุผลต่อกันของระบบทุนนิยมสมัยใหม่มีรากฐานจาก “ระบบการธนาคารสำรองบางส่วน” และ “การให้กู้ยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยสูง” หรือเรียกว่า ต้นทุนเงินทุนและ ค่าเงินแปรผันตามเวลา ความเกี่ยวข้องในระบบดังกล่าวประกอบขึ้นในช่วงสามร้อยปีที่ผ่านมา ในขณะที่รัฐประชาธิปไตยกำลังพัฒนาขึ้นและการปฏิวัติอุตสาหกรรมกำลังดำเนินอย่างเต็มที่ในคริสต์วรรษที่ 18 และ 19 ความไม่เชื่อใจในศาสนจักร ระบบกษัตริย์ รัฐบาลและการสงครามทำให้คนเกิดความแตกแยกอย่างถึงราก คนทั่วไป รัฐบาลและกษัตริย์ไม่เข้าใจธรรมชาติของ “เงินที่มีมูลค่าไม่เต็ม” (เงินตราทางกฎหมาย) อย่างถ่องแท้และกว้างขวาง มีเพียงเศรษฐกิจและผู้ถืออำนาจการที่มีเส้นสายกับราชสำนักยุโรปไม่กี่รายเท่านั้นที่มีบทบาททางการเงินก่อนหน้านี้ช่วงเวลาดังกล่าว

ราวคริสต์วรรษที่ 16 บริษัทอีสต์อินเดียคอมพานี เป็นบริษัทแรกๆที่ได้รับอนุญาตจากกษัตริย์หรือจากรัฐในการเดินเรือสำรวจ ผูกขาดการค้าและการล่าอาณานิคมอย่างทารุณ ในช่วงคริสต์วรรษที่ 17 ธนาคารแห่งอังกฤษ(ซึ่งเรียกว่า เป็นธนาคารกลางทั้งมวล รวมถึงในอาณานิคมอเมริกาด้วย) ได้กล่าวไว้ตอนเปิดให้จองหุ้นช่วงแรกว่า “ธนาคารอังกฤษเก็บเกี่ยวผลกำไรจากเงินที่ธนาคารไม่ได้ลงทุนใดเลย” อำนาจในการควบคุมเงินตราในชาติถูกถ่ายโอนจากรัฐและถูกทำให้เป็นของเอกชนโดยผ่านระบบที่เรียกว่า “การธนาคารสำรองบางส่วน” ซึ่งก่อให้เกิดความเชื่อลวงที่ว่าทองเป็นตัวกำหนดและรักษาค่าของเงินตรา

ระบบการนับจำนวน (ใช้กับการนับเงิน) ของอังกฤษอาศัยไม้แท่งขนาดเล็กแสดงจำนวนเงินจำนวนมากมายเป็นเวลากว่าห้าร้อยปี(ในช่วงคริสต์ศักราช 1100-1650) ก่อนที่จะมีการใช้ธนบัตร เหล่ารัฐอาณานิคมอเมริกาในยุคแรกๆได้ทดลองใช้เงินสาธารณะแบบไร้หนี้ซึ่งประกาศใช้โดยรัฐท้องถิ่น ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ธนาคารกลางแห่งอังกฤษเกิดความตระหนักในความสงบสุขและความรุ่งเรืองแห่งอาณานิคมเหล่านี้ เบนจามิน แฟรงคลินได้บันทึกไว้ว่า “ในรัฐอาณานิคมเหล่านี้ หากได้มีผู้คนตกงานแม้แต่คนเดียว หรือแม้แต่คนขอทาน คนร่อนเร่พเนจรก็หาไม่” แฟรงคลินกล่าวว่า “จะเห็นได้ว่า รัฐบาลอันชอบธรรมจะใช้จ่ายเงินและให้กู้ยืมเงินหมุนเวียนในระบบ(ปราศจากหนี้)ก็ย่อมได้ ในขณะที่ธนาคารต่างๆทำได้เพียงแต่ให้ยืมเงิน (โดยมีหนี้และดอกเบี้ยแพง) ธนาคารเหล่านี้จะให้หรือใช้จ่ายก็ยาก ทำได้เพียงแต่ให้เงินยืมจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น”⁸ ผู้ให้กู้ยืมเงินรายใหญ่ของอังกฤษเช่น รอยชาด ซึ่งมีฐานที่ประเทศเยอรมนี ได้สนับสนุนค่าใช้จ่ายให้ฝ่ายตรงข้ามในสงครามประกาศอิสรภาพของอเมริกา สงครามในปี ค.ศ. 1812 และทั้งฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ในสงครามกลางเมืองอเมริกา ประธานาธิบดีลินคอล์นพยายามที่จะสกัดกั้นแผนของธนาคารที่จะแยกสหรัฐอเมริกาคือรัฐฝ่ายเหนือโดยการประกาศใช้ธนบัตรแบบไร้หนี้ให้แก่เหล่าทหารในสงคราม⁹ ฮิตเลอร์นำเอาแนวทางดังกล่าวมาใช้ในการยกระดับสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของเยอรมนีให้ดีขึ้นเป็นมหาอำนาจของโลกภายในห้าปี เยอรมนีให้งบประมาณรัฐบาลและการสงครามทั้งหมดตั้งแต่ปี ค.ศ. 1935 ถึงปี 1945 โดยไม่ต้องใช้ทองคำและไม่มีหนี้ การที่จะทำลายอำนาจของเยอรมนีได้และนำยุโรปกลับสู่สันติได้นั้นต้องอาศัยโลกทุนนิยมและสังคมนิยมทั้งหมดภายใต้การนำของเหล่านักธนาคารทั้งหลาย¹⁰

ระบบธนาคารกลางของสหรัฐอเมริกาได้รับการก่อตั้งขึ้นหลังจากภาวะการเงินระส่ำระสายของธนาคารในปี ค.ศ. 1970 ตามมาด้วยหุ้นในตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์กที่ร่วงลงถึงร้อยละห้าสิบ การประชุมที่เบรตตัน วูดส์ ในปี ค.ศ. 1944 โดยมีประเทศอุตสาหกรรมหลักเข้าร่วมประชุมกว่า สี่สิบประเทศนำไปสู่การกำหนดข้อตกลงนโยบายทางการเงิน การก่อตั้งกองทุนการเงินระหว่างประเทศ IMF และธนาคารโลกขึ้น ทั้งนี้ได้มีการกำหนดให้เงินดอลลาร์สหรัฐเป็นสกุลเงินสำรองของโลกอีกด้วย ในปี ค.ศ. 1971 รัฐบาลสหรัฐอเมริกายกเลิกการแปลงเงินดอลลาร์เป็นทองคำชั่วคราว เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศอย่างรวดเร็ว อีกทั้งทำให้เกิดการเปลี่ยนจากระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตายตัวเป็นแบบลอยตัว ก่อให้เกิดภาวะที่สกุลเงินภายในประเทศของหลายประเทศมีความอ่อนแอากที่จะคาดเดา ประเทศพัฒนาแล้วหลายประเทศได้ควบคุมกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลกให้ให้กู้เงินเพื่อบรรเทาเศรษฐกิจหลังจากราคาน้ำมันพุ่งสูงถึงสี่เท่าในปี ค.ศ. 1974 หลังจากที่โอเปกหรือองค์กรประเทศผู้ส่งออกน้ำมันตกลงกับสหรัฐอเมริกาที่จะขายน้ำมันโดยใช้สกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ ดังนั้นน้ำมันจึงมาแทนที่ทองคำด้วยการหนุนหลังเงินดอลลาร์สหรัฐ

เบอร์นาร์ด ลีเทอร์ นักเศรษฐศาสตร์ เจ้าหน้าที่ธนาคารกลางและผู้สนับสนุนเงินตราเสริมกล่าวว่า “ค่าเงินถูกกำหนดโดยบ่อนการพนันโลกซึ่งมีสัดส่วนอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนคือ มีการซื้อขายเงินกว่า 1.3 ล้านล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐต่อวันในตลาดแลกเปลี่ยนต่างประเทศซึ่งมีปริมาณการซื้อขายถึง หนึ่งร้อยเท่าของการซื้อขายในตลาดหุ้นทั่วโลก รวบรวมร้อยละ 96 ของธุรกรรมการเงินเหล่านี้เป็นเพียงตัวเลขล้วนๆ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสถานะเศรษฐกิจจริงๆ กับสินค้าและบริการ สถานการณ์การเงินที่สั่นคลอนอย่างยั่งยืนก่อให้เกิดวิกฤตการณ์แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศซึ่งมีผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ไม่น้อยกว่า 87 ประเทศในระยะ 25 ปีที่ผ่านมา เช่น ในประเทศเม็กซิโก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัสเซียและอาร์เจนตินา¹¹ ปัจจุบันมีสกุลเงินตราเสริมกว่า สี่พันสกุลเงินทั่วโลกซึ่งกำลังเติบโตขึ้น สกุลเงินที่เก่าแก่และใช้มาอย่างต่อเนื่องได้แก่ WIR ของสวิสเซอร์แลนด์ (1934) และธนาคารแรงงานของญี่ปุ่น

เงินกำเนิดมาจากนวัตกรรมทางสังคมและชุมชนซึ่งอาจเกิดจากผู้หญิงเพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดของการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือเจรจาต่อรองในขณะที่การค้าเติบโตไปพร้อมกับการพัฒนาเกษตรกรรม การตั้งชุมชนเมืองและตลาดซื้อขายกลางต่างๆ แต่เดิมที ไม่ได้ใช้เงิน(สินเชื่อ)ในการชำระหนี้ หรือ หลักฐานหนี้ IOU เงินสดหรือเหรียญกษาปณ์ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นธนบัตรอันเป็นสัญญา(หลักฐานหนี้) หากแต่ใช้วัตถุที่เชื่อถือยอมรับในสังคม ใบเสร็จที่แลกเงินได้ หรือบัตรขอบคุณหรือสมณนาคุณ (ITU) ซึ่งสมาชิกในสังคมดังกล่าวสามารถแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการได้อย่างเสรี มีการใช้เบี้ยหอยและสกุลเงินหลายร้อยปีในแอฟริกา จีนและอินเดียเพราะสื่อความหมายถึง ความเป็นสตรี ความอุดมสมบูรณ์ การเกิดและความมั่งคั่ง ชาวพื้นเมืองอินเดียนแดงในอเมริกาเหนือใช้ลูกปัดหอยแทนเงินตราแลกเปลี่ยน แนวคิดระบบเศรษฐกิจวัตถุแทนกำเนิดมาจากแม่และผู้สูงอายุ จากการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วและเศรษฐกิจอุตสาหกรรมชุมชนทำให้ความรู้ที่ว่า “เงินตราแลกเปลี่ยนอย่างง่าย” ถูกกลืนไปพร้อมกับความสูญสิ้นวัฒนธรรมพื้นเมืองดั้งเดิม เงินตราแบบตามสั่งสมัยใหม่วิวัฒนาการมาจาก “ใบเสร็จทองคำ” ที่เก็บไว้กับช่างทองและนายธนาคารยุคแรกๆ ทองคำมีน้ำหนักมาก อีกทั้งไม่ปลอดภัยและถือไปมาซื้อขายไม่สะดวก ผู้คนใช้ใบเสร็จทองคำชำระในฐานะเงินเพราะมีไม่กี่คนที่นำใบเสร็จดังกล่าวกลับมาแลกทองคำคืน จากนั้นไม่นานช่างทองก็เริ่มออกใบเสร็จสินเชื่อมากกว่าที่ตนสำรองไว้ และนั่นก็เป็นจุดเริ่มต้นของ การธนาคารสำรองบางส่วน

การให้กู้เงินดอกเบี้ยสูงเป็นการสร้างผลกำไรโดยอาศัยดอกเบี้ยที่แพงมากซึ่งไม่ต้องลงแรง การเงิน การธนาคารสมัยใหม่และการปล่อยกู้ดอกเบี้ยสูงนั้นน่าจะมีที่มาจากสุเมเรียนโบราณ (เมโสโปเตเมีย) ดังที่มีหลักฐานปรากฏในนครอูรุก¹² ในทางประวัติศาสตร์ การปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยสูงนี้เป็นต้นเหตุของการฉ้อราษฎร์บังหลวง การใช้แรงงานทาสและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ โรคภัยทางความอดอยากมีมาแต่โบราณนี้ได้ถูกสร้างกำหนดบรรทัดฐาน

ผ่านระบบธนาคารสำรองบางส่วนแบบใหม่ ทำให้ชีวิตของคนเราและโลกใบนี้ไม่ยังยืนถาวร ประมวลกฎหมายฮามูราบีแห่งบาบิโลเนีย (1760 ปีก่อนคริสตกาล) ได้กล่าวถึงการให้แรงงานทาสและพระคัมภีร์ไบเบิลอ้างถึงการปล่อยเงินกู้ดังกล่าวว่าไม่ต่างจากสถาบันสำคัญในสังคมที่มีการจัดตั้งขึ้น บรรดานักปราชญ์ทั้งหลายได้แก่ เปเลโต อริสโตเติล เคโต เซเนกา พลูทาร์ค โซโลมอน เอกวินิส โมฮัมหมัด โมเสส ฟิโล และสมเด็จพระสันตปาปาสมเด็จพระเจ้าล้วนแล้วแต่ประณามการปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยสูงด้วยอำนาจที่หลอกลวงประชาชน ทำให้สังคมฉ้อฉล และก่อให้เกิดระบบทาสที่ซ่อนเร้น ในพระสูตร *Mahacattarisaka Sutta* ได้บรรยายถึงวิธีการหาเงินโดยมิชอบไว้ได้แก่ การหลอกลวง การคดโกง การทำนายพยากรณ์ การต้มตุ๋น และการปล่อยเงินกู้ อันเป็นมิจฉาอาชีวะทั้งสิ้น¹³ อำนาจในการประกาศใช้เงินตรา กักตุนหรือควบคุมเงินล้วนแล้วแต่เป็นหัวใจสำคัญของเหล่ามหาจักรพรรดิ ชัยชนะ การรณยุทธ สงครามศาสนาต่างๆ ในสมัยปัจจุบันสงครามเงินตราเกิดขึ้นผ่านช่องทางคอมพิวเตอร์ในเวลาอันรวดเร็ว

เมื่อมีความเข้าใจเรื่องระบบเงินตราที่ถูกต้อง ก็สามารถนำแนวคิดเรื่องระบบประกันรายได้ขึ้นพื้นฐาน (BIG) มาใช้เป็นเครื่องมือที่มีอำนาจหยุดยั้งความยากจนและความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้น ระบบดังกล่าวเป็นประกันสังคมหรือการจ่ายเงินซื้อสังคมให้แก่พลเมืองทุกคนโดยรัฐ ซึ่งมีศักยภาพตอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติได้ แนวคิดเศรษฐกิจของมหาตมา กานธีว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งตนเอง ชีวิตอันเรียบง่าย การส่งเสริมหรือฟื้นฟูเศรษฐกิจหมู่บ้าน เช่น ที่ดินในอินเดีย และแรงงานในขบวนการเคลื่อนไหวสรโรวัท (Sarvodaya) นำโดยอริยรัตน์ (Ariyaratne) ในประเทศศรีลังกา ขบวนการดังกล่าวเป็นตัวอย่างการเคลื่อนไหวที่มีธรรมะเป็นฐานเพื่อคนยากจนที่ใหญ่ที่สุดในโลก

นามิเบียเป็นประเทศที่มีประชากรถึงสองล้านคน มีทรัพยากรแร่ธาตุและทรัพยากรทางทะเลอย่างอุดมสมบูรณ์ ได้เคยรับเอาระบบเศรษฐกิจอันมีการตลาดเป็นฐานหลังจากได้รับอิสรภาพจากการยกเลิกการเหยียดเชื้อชาติในแอฟริกาใต้ในปี ค.ศ. 1990 แม้ว่าการเมืองจะมีเสถียรภาพแต่นามิเบียก็ไม่สามารถด้วงจรรวภาวะการไร้งานทำของคนจำนวนมาก ความไม่เท่าเทียมกันและความยากจนลงได้ หลังจากที่เกิดการต่อต้านทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศหลายปี โดยเฉพาะจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ IMF ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2008 ได้มีการจัดโครงการนำร่องในพื้นที่ชุมชนที่มีชื่อว่า ออติเวโร Ojivero ซึ่งประชาชนอายุต่ำกว่าหกสิบปีได้รับเบี้ยรายได้ขึ้นพื้นฐานเดือนละ 12 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนโดยไม่มีข้อผูกมัด ภายในระยะเวลาหกเดือน อัตราการขาดแคลนสารอาหารและโภชนาการของเด็กและโรงเรียนลดต่ำกว่าร้อยละห้าสิบ หลังจากนั้น 16 เดือนประชากรส่วนใหญ่ก็สามารถเพิ่มปริมาณการผลิตและรายได้อย่างรวดเร็ว รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจากค่าแรงเพิ่มขึ้นร้อยละ 19 แบ่งเป็น ร้อยละ 36 จากการเกษตร และร้อยละ 301 จากการจ้างงานหรือธุรกิจตนเอง

ในสมัยพุทธกาลมีระบบการปกครองสองแบบคือ ระบบกษัตริย์และรัฐขนาดเล็ก พระสันตปาปาสมเด็จพระเจ้ามิได้โปรดระบบใดระบบหนึ่งมากกว่ากัน หากแต่ทรงแนะนำให้รัฐปกครองโดยใช้กฎศีลธรรมอันได้แก่ ธรรมะ พระองค์ทรงประทานข้อปฏิบัติสิบประการหรือทศปิตราชธรรมแก่พระจักรพรรดิ เหนือสิ่งอื่นใด พระจักรพรรดิจักต้องไม่ยึดติดกับทรัพย์สินสฤงคารทั้งปวง แต่ต้องแจกจ่ายเพื่อความสุขสวัสดิ์แก่ประชาชน ผู้ปกครองรัฐต้องพร้อมที่จะเสียสละชื่อเสียงหรือแม้แต่วิตตนเพื่อประโยชน์แห่งประชาชน ส่งเสริมสันติสุข ไม่ลวงหลอกหรือเป็นปรปักษ์ต่อประชาชน ไม่ขัดขวางความต้องการของประชาชน¹⁴ ในการนี้ ท่านทั้งหลายลองพิจารณาว่าที่กล่าวมานั้นเกี่ยวข้องกับความคิดเรื่องความมั่งคั่งและทรัพย์สมบัติส่วนตนอย่างไร ตลอดจนการปฏิบัติของผู้นำ เจ้าใหญ่ นายโศ และผู้บริหารระดับสูง ที่เราเลือกไปเป็นตัวแทน

จากบทความนี้ จะเห็นได้ว่าข้าพเจ้าได้แสดงภาพรวมพัฒนาการของระบบทุนนิยมเงินตราซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าความมั่งคั่งทางธรรมชาติอันแท้จริง เศรษฐกิจที่แท้จริงของคนเรา ครัวเรือนและโลกใบนี้ ท่านดิช นัท ฮันน์

ได้กล่าวไว้เพื่อเตือนใจเมื่อไม่นานนี้ว่า “ระบบทุนนิยมเป็นเชื้อโรค หากปราศจากการตื่นตัวรู้เท่าทันแล้ว ก็จะนำมาซึ่งหายนะ หากเราไม่เข้าใจข้อเสียของการปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยสูง ระบบธนาคารสำรองบางส่วน ระบบเงินตราโดยมีหนี้เป็นฐาน เนื่องจากการคาดคะเน และธรรมชาติที่แท้จริงของเงินตราอย่างถาวรแล้ว เราจะต้องพลาดโอกาสในการแสดงความคิดการสนทนาเกี่ยวกับรูปแบบเศรษฐกิจสมัยใหม่และการเปลี่ยนแปลงระบบ” “ความฉลาดเฉลียวเป็นบ่อเกิดของการสร้างปลอมแปลงขึ้น ไม่ว่าตลาดจะกำเนิดขึ้นมาหรือไม่ คุณลักษณะดังกล่าวย่อมมีอยู่ ความปกติของธรรมชาติ ความเป็นระบบระเบียบของธรรมชาติ สภาวะนี้/นั้นแล” ความฉลาดเป็นปรากฏการณ์ร่วมอันอาศัยต่อกัน¹⁵

ความยั่งยืนเป็นเป้าหมายและความรับผิดชอบของสังคมที่คงไม่สามารถฝากไว้กับบริษัท รัฐบาลหรือองค์กรสหประชาชาติได้ ท่านคะโลลามะ ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบสากลเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของมวลมนุษยชาติและโลกของเรา เราไม่สามารถปิดความรับผิดชอบให้แก่ธนาคารระหว่างประเทศ บริษัทและสถาบันสากลใดๆ ความยั่งยืนในระยะยาวของสิ่งแวดล้อม ชีววัฒนธรรมชาติและศักยภาพในการพัฒนาเทียบไม่ได้กับเป้าหมายการเงินระยะสั้นและระบบเงินตราที่หลงยึดติดในปัจจุบัน วิถีแห่งพันธะทางสังคมพุทธมีศักยภาพที่จะหลอมรวมผู้ปฏิบัติทั้งหลายเป็นสังคมเดียวกันภายใต้ธรรมะและพระสงฆ์ กรอบการศึกษาและปฏิบัติของเศรษฐกิจเชิงธรรมะอาจรวมเอาอริยสัจสี่ ไตรลักษณ์ ปฏิจ্ঞาสุมปบาท และแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ด้วยความไม่รู้ ความไม่เข้าใจ ความไม่รู้แจ้งแทงตลอด ปฏิจ্ঞาสุมปบาทนี้ซึ่งคนรุ่นหลังคิดบ่วงเสมือนม้วนเส้นด้าย...ไม่สามารถก้าวข้ามความเสื่อม ความโทมนัส ความทุกข์และการเกิดอันไม่สิ้นสุด”¹⁶ การที่จะทดลองเปลี่ยนสภาพเงื่อนไขความตั้งใจนี้ให้เบ่งบานพร้อมกับปัญหาทำได้โดยการประชุมระดมความคิดซึ่งเราจะกำหนดและรักษาความตั้งใจในประเด็นที่ได้ยกไปแล้วในบทความนี้ การที่เราไม่ยึดติดกับมุมมองใดมุมมองหนึ่งหรือผลที่เกิดอย่างใดอย่างหนึ่งทำให้เราสามารถควบคุมการเสาะแสวงหาที่ตั้งใจไว้ ดำเนินความพยายามเพื่อเข้าถึงการตระหนักรู้ปัญหาแห่งการแก้ปัญหาย่างลึกซึ้งจากภายใน

เชิงอรรถ

---

1 E. F. Schumacher, *Small Is Beautiful: Economics As If People Mattered* (1973), p. 52

2 *Bhujjhangā*, Sutta Nipata 46.1.

3 “Thich Nhat Hahn,” interview by Joe Confinio, *The Guardian*, Aug. 26, 2010.

4 David R. Loy, *The Great Awakening: A Buddhist Social Theory* (Boston: Wisdom Publications, 2003).

5 *Anguttara Nikaya* 10:121.

6 *Digha Nikaya* 22.

7 Richard Reoch, “Going Against The Stream, Personal And Social Radicalism Of Buddha,” *Daily News*, Sri Lanka, Dec. 8, 2009.

8 Ellen H. Brown, *Web of Debt: The Shocking Truth About Our Money System And How We Can Break Free* (Third Millennium Press, 2007), pg 41.

9 Ibid.

10 Emry Sheldon, “Billions for The Bankers, Debt For The People,” Lord’s Convenient Church, America’s Promise Broadcast, 1982.

11 Bernard Lietaer, *Future of Money: Beyond Scarcity and Greed* (London: Random House, 2001).

12 Glynn Davies, *A History Of Money From Ancient Times To Present Day* (Cardiff: University of Wales Press,

---

2002).

13 Madhyama Nikaya 117.

14 Walpola Rahula, *What the Buddha Taught*, 1959.

15 *Paccaya Sutta*, SN 12.20.

16 K.S. II, p. 64.

ในปี ค.ศ. 2006 หลังจากองค์ทะไลลามะได้ประกอบพิธีกาลจักรที่วัดอัมราวดี ข้าพเจ้ากับชาวทิเบตหลายคนได้เข้าร่วมการแสวงบุญเพื่อสักการะปูชนียสถานในอินเดีย ณ ถ้าที่มีชื่อเสียงสำหรับชาวพุทธที่อัญตากับเอลโลรา ข้าพเจ้ารู้สึกแปลกใจเมื่อได้เห็นบริการเสลี่ยงที่อัญตาคาซึ่งหมายความว่าผู้สูงวัยที่มาเยี่ยมชมซึ่งมีปัญหาในการเดินก็สามารถที่จะนั่งเสลี่ยงที่หามโดยชาวอินเดียสี่คนเพื่อชมวัดได้ นับเป็นวิธีแก้ปัญหาการมาเยือนวัดของบุคคลทุพพลภาพทางกายที่ฉลาดมาก ถ้าเหล่านี้อยู่บนที่สูงและต้องขึ้นบันไดหลายชั้น ซึ่งการใช้เสลี่ยงช่วยให้ทุกคนสามารถขึ้นไปได้

อย่างไรก็ตาม ในสถานที่ที่มีผู้เยี่ยมชมน้อย อย่างเช่นที่ถ้าเอลโลราซึ่งไม่ไกลจากอัญตาก็จะไม่มีคนหามเสลี่ยงไว้คอยให้บริการ สำหรับในสถานการณ์เช่นนี้ คนทุพพลภาพทางกายก็อาจจะไม่สามารถเข้าถึงตัววัดได้ ข้าพเจ้าคิดว่า หากชาวพุทธต้องการให้ธรรมะเข้าถึงคนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ สิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งคือ ทางวัดต้องหาทางช่วยให้คนที่ไม่สามารถเดินด้วยตัวเองได้และคนที่นั่งรถเข็นหรือใช้ไม้เท้าหรือใช้เครื่องช่วยเดินอื่นๆ สามารถเข้าเยี่ยมชมวัดได้

ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าสังเกตเห็นว่า ในปี ค.ศ. 2006 อาจีนตามีเสลี่ยงและที่เอลโลราไม่มีเสลี่ยง ข้าพเจ้าก็ไม่ได้นึกถึงเรื่องนี้เลยจนกระทั่งปี ค.ศ. 2009 เมื่อข้าพเจ้าได้รับเชิญเข้าร่วมกลุ่มอ้างอิงในฐานะตัวแทนชาวพุทธในโครงการระหว่างศาสนาเกี่ยวกับบุคคลทุพพลภาพซึ่งจัดขึ้นโดยรัฐวิกตอเรีย (รัฐหนึ่งในประเทศออสเตรเลีย) และกลุ่ม Uniting Church โครงการนี้พยายามนำปัญหาการเข้าถึงวัดของบุคคลทุพพลภาพมาเป็นประเด็นพิจารณาและได้เสนอหนทางสำหรับกลุ่มชุมชนศาสนาต่างๆ หลังจากเตรียมการและปรึกษาหารืออยู่สองปี โครงการได้ผลิตวิธีดีและรายงานซึ่งใช้ได้กับทุกชุมชน ศาสนาไม่ว่าจะเป็นชาวพุทธ คริสต์ ยิว มุสลิม และบาไฮ

รายงานดังกล่าวนำเสนอข้อเสนอแนะต่างๆ ซึ่งพิจารณาตามบริบทของหลักการและกฎหมายพื้นฐานบางประการ หลักการพื้นฐานที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน เช่น ไม่ควรมีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลทุพพลภาพ และควรยึดมั่นในค่านิยมแห่งความเสมอภาค สักดิ์ศรี ความหลากหลายและการกำหนดการปกครองด้วยตนเอง หรือแม้กระทั่งสิทธิในการเลือก แผนว่าด้วยบุคคลทุพพลภาพของรัฐบาลรัฐวิกตอเรียกำหนดว่าหลักการของความเสมอภาคยอมรับว่า “บุคคลทุพพลภาพก็เป็นพลเมืองที่มีสิทธิที่จะได้รับการเคารพและมีสิทธิที่จะมีโอกาสเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง และจิตวิญญาณที่มีอยู่ในสังคม ในฐานะพลเมือง บุคคลทุพพลภาพยังมีความรับผิดชอบต่อสังคมรัฐวิกตอเรียเท่าเทียมกับผู้อื่นและควรได้รับการสนับสนุนให้แสดงความรับผิดชอบเหล่านี้”¹ ประเด็นสำคัญในประโยคนี้คือแนวคิดที่ว่า บุคคลทุพพลภาพมีสิทธิในโอกาสที่เท่าเทียมกันในการเข้าร่วมกิจกรรมทางจิตวิญญาณของสังคม การสามารถเข้าวัดได้ย่อมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในบริบทนี้

รายงานฉบับนี้ได้พิจารณาถึงลักษณะทั้งที่บุคคลทุพพลภาพได้รับเข้าร่วมและที่ถูกกันออกมา อีกทั้งยังแนะนำกลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วม บันทึกประสบการณ์ส่วนตัว และเน้นความสำคัญของผู้นำในชุมชนศาสนาเพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก² การให้เข้ามามีส่วนร่วมไม่ได้หมายถึงเพียงการสามารถเดินทางเข้าได้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงทัศนคติที่จะยอมรับบุคคลทุพพลภาพโดยไม่มีอคติและไม่คิดว่าบุคคลทุพพลภาพทำอะไรไม่ได้ เป็นที่ยอมรับว่า อุปสรรคในการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นจากทัศนคติ โครงสร้างและสถานการณ์ส่วนบุคคล บุคคลทุพพลภาพไม่ได้ต้องการความสงสารและไม่ต้องการได้รับความกรุณาเป็นพิเศษ พวกเขาแสวงหาการยอมรับถึงความเท่าเทียมกันสมาชิกในครอบครัวที่เป็นห่วงบุคคลทุพพลภาพมากเกินไปบางครั้งก็กั้นพวกเขาจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

เพราะเกรงว่าจะได้รับการปฏิบัติเชิงลบ ดังนั้น บุคคลทุพพลภาพจึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ มีข้อสังเกตว่า บุคคลทุพพลภาพได้รายงานถึงทัศนคติเชิงลบต่อการทุพพลภาพซึ่งได้รับการยืนยันจากการตีความคำภีร์ศักดิ์สิทธิ์อย่างลำเอียง ผู้นำศาสนายอมรับว่ามีปัญหานี้อยู่จริงและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข พวกเขายืนยันสนับสนุนค่านิยมที่ดีงาม เช่น ความซื่อสัตย์ การมีมิตรจิตต่อนับและความเมตตา มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ดีกำลังเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิธีดำเนินการ และทรัพยากร ตามที่บทความนี้จะกล่าวต่อไป

ถ้าพวกเราชาวพุทธยึดมั่นในหลักแห่งความเมตตา เรา่อมเห็นว่า หน้าที่ของเราคือการเริ่มที่ตัวเราเองและช่วยเหลือผู้อื่นให้บรรลุธรรมด้วยวิธีที่เป็นไปได้และเหมาะสม หากเราอ่านพระไตรปิฎกและตีความว่า ความพิการเป็นวิบากกรรม เราก็จะมองไม่เห็นคุณค่าของบุคคลทุพพลภาพและความจริงที่ว่า คนเราทุกคนในวันใดวันหนึ่งก็อาจจะสูญเสียความสามารถเนื่องจากอายุมากขึ้นและความเจ็บป่วย การตัดสินบุคคลอื่นเป็นความเกียจคร้านทางปัญญา เราพบเห็นอยู่เสมอถึงเรื่องราวที่น่าทึ่งของบุคคลทุพพลภาพที่มีปัญญาและความเข้าใจสูงกว่าคนอื่น เมื่อเรามีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น เราต้องมองเขาให้ลึกกว่าสภาพร่างกายภายนอก

การหาวิธีให้บุคคลทุพพลภาพสามารถเข้าวัดได้เป็นปัญหาเกี่ยวเนื่องกับหลักการของโอกาสที่เท่าเทียมกัน การกำหนดการปกครองด้วยตนเอง ความหลากหลายและสิทธิมนุษยชน ในแง่ของหลักการ ประเด็นนี้เป็นเรื่องใหญ่ อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นชาวพุทธเกือบสามสิบปีจนกระทั่งได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่เคยยกเรื่องนี้ให้เป็นประเด็นสำคัญที่สุด ข้าพเจ้าเป็นผู้อำนวยความสะดวกศูนย์พุทธธรรมเขตในเมลเบิร์นเป็นเวลาสิบปี และมักเช่าห้องพักและสถานที่สวดธรรมะที่คนที่ไม่เท่าหรือன்றรถเข็นไม่สามารถเข้าใช้ได้ บางครั้ง ข้าพเจ้าก็นึกถึงประเด็นนี้บ้าง แต่ก็ไม่บ่อยนัก แม้ว่าสมาชิกของเราคนหนึ่งที่ต้องใช้ไม้เท้าและบางครั้งก็นั่งรถเข็นจะบอกว่าเธอเดินขึ้นบันไดลำบากมาก นอกจากนี้ ข้าพเจ้าได้รับทราบจากคณะกรรมการชุดนี้ว่า ศาสนาอื่นก็มีทางเดินที่เป็นขั้นไม่ลาดเรียบเช่นกัน ในปัจจุบัน รัฐบาลกำหนดว่า โบสถ์ วัด โบสถ์ยิว และมีสยิจะต้องจัดทางเดินสำหรับบุคคลทุพพลภาพ โดยมีทางลาดไปยังบริเวณสำคัญต่างๆ เช่น หอสวดมนต์ แต่สำหรับสถานที่ทางศาสนาขนาดเล็กและสร้างนานแล้ว เช่น ศูนย์พุทธธรรมหลายแห่งก็ยังไม่มีความเหมาะสมสำหรับบุคคลทุพพลภาพ ถ้าเช่นนั้น เราควรจะทำอย่างไร

ข้าพเจ้าได้ตรวจสอบวัดพุทธจำนวนสิบวัดในซานเมืองใกล้ๆ และพบว่า ส่วนใหญ่มีการจัดทางเดินสำหรับบุคคลทุพพลภาพให้เข้าถึงพื้นที่สวดธรรมะได้ แต่ก็ยังไม่มีห้องน้ำสำหรับบุคคลทุพพลภาพเลย ในขณะที่ห้องประชุมสำหรับคณะกรรมการวัดก็มักจะไม่มีทางเดินสำหรับบุคคลทุพพลภาพ ข้าพเจ้าได้ปรึกษากับเพื่อนข้าพเจ้าที่ใช้ไม้เท้าชื่อ จอยซ์ลิน อิวจ์ ถึงสิ่งที่วัดจำเป็นต้องพิจารณาในการแก้ไขสถานการณ์นี้ ข้าพเจ้าทราบว่า สิ่งที่จะไม่ได้ผลคือการกลับไปวัดและบอกพวกเขาว่าพวกเขาจำเป็นต้องใช้เงินหลายแสนดอลลาร์เพื่อปรับปรุงสถานที่ เราต้องหาวิธีที่ดีกว่านี้

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นคณะกรรมการของสหพันธ์แห่งสภาพุทธศาสนาในออสเตรเลียหรือ Federation of Australian Buddhist Councils ข้าพเจ้าได้ยกความจำเป็นในการกำหนดแผนงานนี้เข้าไปในวาระการประชุมประจำปี ค.ศ. 2009 และสหพันธ์ฯ ได้มีมติเห็นชอบให้มีแผนงาน ข้าพเจ้าแสดงไว้ชัดเจนว่า ข้าพเจ้าไม่มีความตั้งใจที่จะสั่งทางวัดว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่เราต้องทำให้ทุกคนตระหนักถึงปัญหานี้ จากนั้น จึงเสนอนโยบายและทรัพยากรให้แก่ทางวัด และส่งเสริมให้พวกเขาคิดหาแนวทางแก้ไขเอง สิ่งหนึ่งที่ควรกล่าวในที่นี้คือประเด็นทางวัฒนธรรม ในระบบของพุทธที่มีลำดับชั้นบังคับบัญชา การหาวิธีดำเนินการที่เหมาะสมเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ไม่ใช่อำนาจหน้าที่ของสหพันธ์แห่งสภาพุทธหรือฆราวาสคนใดที่จะไปบอกเจ้าอาวาสผู้ดูแลแล้วบอกว่าควรบริหารวัดอย่างไร ฉะนั้นสิ่งที่ข้าพเจ้าขอเน้นสำหรับโครงการนี้คือ การสร้างความตระหนักและการสนับสนุนด้วยทรัพยากร

ข้าพเจ้าได้ทราบถึงแนวทางการตรวจสอบสภาพเข้าถึงได้สำหรับบุคคลทุพพลภาพจากสมาชิกในกลุ่มอ้างอิง และได้คุยกับจอยส์ลิน ถึงสิ่งที่เธอคิดว่าจะเป็นประโยชน์ เธอกล่าวว่ามันจะเป็นประโยชน์มากถ้าตอนที่เธอโทรไปที่วัดหรือศูนย์พุทธ และมีคนที่สามารถบอกเธอได้ว่า วัดนี้มีทางเดินสำหรับคนที่นั่งรถเข็นหรือไม่ เธอบอกว่า จะดีมากเลยหากเวลาที่เธอไปวัด แล้วมีคนมาต้อนรับและช่วยเหลือคนที่นั่งรถเข็น ในทำนองเดียวกัน จะเป็นประโยชน์มากถ้าเว็บไซต์ของวัดหรือศูนย์พุทธระบุว่า ศาลา ห้องน้ำ หรือห้องประชุมมีทางสำหรับบุคคลทุพพลภาพโดยใช้สัญลักษณ์เหมือนกับที่ใช้ในโรงแรมที่แสดงว่ามีสระว่ายน้ำหรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เธอเสริมอีกว่า จะเป็นประโยชน์อย่างมากถ้าวัดมีโครงการสอนธรรมะทางไกลเพื่อให้นักที่ไม่สามารถทนกับความลำบากในการไปวัดได้มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลการศึกษาจากบ้านได้ ดังนั้น ข้าพเจ้าได้นำคำแนะนำของจอยส์ลินมาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายของสหพันธ์ฯ

จากการเป็นสมาชิกในกลุ่มอ้างอิง ข้าพเจ้ายังได้ตระหนักถึงความสำคัญของบุคคลทุพพลภาพ ที่มีโอกาสเป็นผู้นำภายในชุมชนศาสนาของพวกเขา เห็นได้ชัดว่า ถ้าคณะกรรมการวัดประชุมเป็นประจำบนชั้นสูงสุดของตึกที่ไม่มีลิฟต์ คนที่นั่งรถเข็นก็จะไม่สามารถเป็นคณะกรรมการได้ เพราะพวกเขาไม่สามารถไปเข้าร่วมประชุมได้

ข้าพเจ้าได้คัดแปลงเอกสารการตรวจสอบสภาพเข้าถึงได้สำหรับบุคคลทุพพลภาพที่มีอยู่ก่อนแล้ว และได้เพิ่มเติมลักษณะพิเศษที่เหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์ของการเข้าถึงวัด ซึ่งรวมถึงการประกันว่าทางเข้าตึกไม่มีสิ่งกีดขวางให้เกิดอันตรายเช่น รองเท้า เป็นต้น รานี อิวจ์ พี่สาวของจอยส์ลิน ซึ่งเป็นนักบวชได้ได้อ่านเอกสารการตรวจสอบและแนะนำให้ปรับเปลี่ยนบางเรื่องเหมือนกับกรรมการของสหพันธ์ฯ คนหนึ่ง สหพันธ์ฯ ได้รับนโยบายและการตรวจสอบนี้เข้าเป็นนโยบายแห่งชาติในปี ค.ศ. 2010

ขั้นตอนต่อไปคือ การนำนโยบายนี้ไปสู่วัด ในกรณีนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า เราจำเป็นต้องแปลนโยบายเป็นภาษาต่างๆ ที่สมาชิกของวัดในประเทศออสเตรเลียใช้ และเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์นี้ข้าพเจ้าได้ขอแบบประมาณจากคณะกรรมการการพิพัตนธรรมแห่งรัฐวิกตอเรียสำหรับการแปลและการตีพิมพ์ ซึ่งได้รับอนุมัติงบประมาณเรียบร้อยแล้ว เอกสารได้รับการตีพิมพ์เป็น 7 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ จีน เขมร ลาว สิงหล ไทยและเวียดนาม และเอกสารนี้ก็ได้อัปโหลดขึ้นเว็บไซต์ของ Faith Communities Council ทันที โดยรัฐบาลของรัฐและโบสถ์ต่างๆ เป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่าย ทั้งนี้เพื่อให้แนวคิดที่น่าเสนอนี้เป็นแม่แบบแก่ชุมชนศาสนาอื่นๆ ด้วย เอกสารนี้จะได้รับการนำเสนอในการประชุมระหว่างศาสนาว่าด้วยเรื่องบุคคลทุพพลภาพซึ่งจัดโดยกลุ่ม Uniting Church ที่เมืองเมลเบิร์นในวันที่ 17 พฤษภาคม 2011 จากนั้น แนวคิดนี้จะได้รับการเผยแพร่ไปยังวัดต่างๆ ในรัฐวิกตอเรีย สหพันธ์ฯ เพิ่งได้รับเอกสารนี้พร้อมทั้งฉบับแปล

เราเพิ่งเริ่มกระบวนการใหม่ในการสร้างความตระหนักเรื่องความทุพพลภาพในชุมชนพุทธ เมื่อเราพิจารณาว่าผู้ที่ไปวัดส่วนใหญ่ในออสเตรเลียเป็นผู้พหุรุ่นก่อนผู้สูงอายุ จึงมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาในการเคลื่อนไหวและการเดินทางในอนาคตอันใกล้ ฉะนั้น การดำเนินการอำนวยความสะดวกแก่บุคคลทุพพลภาพจึงเป็นประโยชน์แก่ทางวัดทั้งในระยะสั้นและยาว หากเรามีภารกิจอำนวยความสะดวกแก่ชีวิตทั้งหลาย การไม่ช่วยให้บุคคลบางคนในกลุ่มของเราได้ไปทำบุญที่วัดก็ถือว่าเป็นการพลั้งเผลอที่ร้ายแรงมาก

เอกสารอ้างอิง

Australian Government, 'Disability Discrimination Act 1992', <http://www.comlaw.gov.au/Details/C2010C00023>, accessed 14 March 2011

Calder, Andy, *'To belong, I need to be missed', Disability and inclusion in faith communities*, Report of the Multifaith Disability Project, published by Uniting Church in Australia, Synod of Victoria and Tasmania, Melbourne 2010.

Cousens, Diana, *Federation of Australian Buddhist Councils, Statement of Intention, Provision of Access to Places of Worship for the Buddhist Community*, Buddhist Council of Victoria, Melbourne 2011.

Disability Services Division, Department of Human Services, *Victorian State Disability Plan 2002-2012*, Melbourne 2002.

United Nations, Convention on the Rights of Persons with Disabilities',
<http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=150>, accessed 14 March 2011

เชิงอรรถ

---

1 Calder, Andy, *"To belong, I need to be missed": Disability and Inclusion in Faith Communities*. Report of the Multifaith Disability Project. Melbourne: Uniting Church in Australia, Synod of Victoria and Tasmania, 2010, p. 8.

2 Ibid., pp. 8-9.

Hsiao-Lan Hu

ศาสนาพุทธกับจรรยาบรรณในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างยิ่ง¹ เอียน แฮริส ตั้งข้อสังเกตว่า มีนักเขียนบางคนถึงกับกล่าวว่า “ในบรรดาศาสนาหลักๆ ของโลก ศาสนาพุทธเหมาะสมมากที่สุดที่จะกำหนดแก่นของจริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อมของโลก”² ศาสนาพุทธสอนให้มีเมตตาแก่สิ่งมีชีวิตทุกชนิด ครูบาอาจารย์ในพุทธศาสนา มักสอนการใช้ชีวิตอย่างยับยั้งชั่งใจและการบริโภคแต่พอเพียง ด้วยวิธีการแยกวิเคราะห์ของพุทธ การมีอยู่เป็นอยู่ของตัวตนจึงปฏิเสธแนวคิดมานุษยประมาณนิยม (แนวคิดที่มนุษย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล) ไปโดยปริยาย³ อีกทั้งคำสอนของศาสนาพุทธเกี่ยวกับปัจเจกสมุปบาทแสดงให้เห็นการเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์⁴ ดังนั้นพุทธธรรมจึงดูเหมือนจะเป็นพันธมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ครูบาอาจารย์และผู้นำชาวพุทธทั้งหลายสนับสนุนการรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เวลาพูดถึงสิ่งแวดล้อมและวิกฤติในระบบนิเวศ พวกเขามักใช้ภาพของแม่พระธรณี⁵ ความสัมพันธ์ระหว่างโลกและธรรมชาติกับมนุษย์ก็คล้ายกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก เพราะแม่ทั้งสองประเภทนี้ต่างสร้างชีวิต⁷ อย่างไรก็ตาม การใช้ภาพของแม่พระธรณีไม่ได้ใช้เปรียบเทียบกับหน้าที่สร้างชีวิตของแม่เท่านั้น- บ่อยครั้งที่เราเห็นภาพของแม่พระธรณีเหมือนกับแม่ของมนุษย์ก็เพื่อเสียดสีและต่อต้านการถูกทารุณจากลูกที่ไร้ความรับผิดชอบและอกตัญญู ลูกที่เอาทุกอย่างที่ต้องการโดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะตามมาจากการกระทำนั้นดังที่ท่าน Shengyan ได้กล่าวไว้ว่า

แผ่นดินนี้เปี่ยมไปด้วยความเมตตา ดังแม่ที่ต้องยอมทนต่อพฤติกรรมของลูก มนุษย์มีแต่จะกอบโกยสิ่งที่ต้องการ แสวงประโยชน์ ทำลายและทำร้ายธรรมชาติทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้ และในยามนี้เมื่อเราทำได้ทำลายธรรมชาติจนถึงที่สุดและก่อให้เกิดภัยพิบัติทั้งหลาย เราพยายามโทษธรรมชาติด้วยการกล่าวหาว่าภัยธรรมชาติเหล่านี้เป็นฝีมือของโลก/ธรรมชาติ⁸

องค์คาโลลามะก็แสดงความเห็นในลักษณะเดียวกันว่า “นับแต่ครั้งหลังของศตวรรษที่ 20 ธรรมชาติไม่สามารถทนต่อนิสัยอันละเออะของมนุษย์ได้อีกต่อไป การกระทำทารุณต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไม่ยั้งคิดของมนุษย์ได้ทำให้โลกนี้ไม่สามารถนิ่งเฉยต่อพฤติกรรมของมนุษย์ได้อีกต่อไป”⁹

ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าเราจะโน้มน้าวจิตใจมนุษย์ให้เคารพธรรมชาติและปกป้องสิ่งแวดล้อมโดยใช้ภาพแม่พระธรณีได้หรือไม่ เท่าที่เราราบ คนส่วนใหญ่ไม่เห็นคุณค่าของแม่ หรือตอบแทนบุญคุณของแม่น้อยมาก บ้างก็เข้ากับแม่ไม่ได้ หรืออาจถึงกับเกลียดชังแม่ เพราะตัวเองมีประสบการณ์วัยเด็กที่ไม่ดี มีนักเรียกร้องสิทธิสตรีชาวตะวันตกจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้ภาพของแม่พระธรณี¹⁰ ข้าพเจ้าขอเสริมคำวิจารณ์ของคนเหล่านี้ โดยจะชี้ให้เห็นว่า 1) การใช้ภาพของแม่พระธรณีนี้นั้นมีผลทางสารัตถะ และบอกเป็นนัยว่าบทบาทของผู้หญิงคือแม่ผู้เสียสละที่ควรให้ชีวิตและยอมนิ่งเงียบอดทนต่อความทุกข์ร้อนที่เกิดจากลูกอกตัญญู และ 2) ผลทางสารัตถะนี้ไม่ได้เป็นปัญหาในเรื่องของความเท่าเทียมทางเพศหรือความสัมพันธ์ระหว่างมารดาและบุตรเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาในเรื่องของความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมด้วย

พุทธธรรมให้ความสำคัญกับประสบการณ์ และเป็นไปได้ที่ครูบาอาจารย์ในพุทธศาสนาใช้ประสบการณ์ของแต่ละท่านในการสอนโดยไม่มีความตั้งใจที่จะเน้นเรื่องความสำคัญของเพศหญิง

ครูบาอาจารย์เหล่านี้ล้วนเติบโตมาในสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ และในสังคมแบบนี้ ก็เป็นเรื่องปกติที่ผู้หญิงจะต้องอดทน และเสียสละ แต่การที่ครูบาอาจารย์เหล่านี้ ซึ่งแทบจะไม่เคยพูดถึงเพศในการเทศน์กลับเปรียบเทียบผู้หญิงกับแม่พระ ธรรมิยังเน้นถึงความคาดหวังของท่านที่จะเห็นเพศหญิงสวมบทบาทที่เหมาะสม คือเป็นผู้ให้ชีวิต เลี้ยงดู และเสียสละ และทนต่อความทุกข์ยาก ด้วยการเชื่อมโยงภาพของแม่พระธรรมิกับผู้หญิงเข้าด้วยกัน เป็นการบอกว่าผู้หญิงก็คือ ธรรมชาติและธรรมชาติของผู้หญิงก็คือเป็นแม่ และการเป็นแม่ถือว่าเป็นหน้าที่ตามธรรมชาติของผู้หญิง ดังนั้น ถ้าผู้หญิงไม่ทำหน้าที่ให้กำเนิดชีวิตใหม่¹¹ หรือไม่เสียสละตัวเองเพื่อลูก ก็ถือเป็นเรื่องผิดธรรมชาติและไม่เป็นที่ยอมรับ ของสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้หญิงจึงถูกสังคมกดดันให้ต้องเป็นแม่ โดยไม่ได้สนใจว่าผู้หญิงแต่ละคนคิดว่าอะไรคือสิ่งที่ เหมาะสมสำหรับชีวิตของตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

จริงหรือที่ธรรมชาติของผู้หญิงคือการให้กำเนิด และผู้หญิงที่เคยให้กำเนิดทุกคนมีคุณลักษณะของความเป็น แม่ตามที่กล่าวมาข้างต้นหรือเปล่า? ที่สำคัญกว่านั้นก็คือ แม้ผู้หญิงทุกคนถูกธรรมชาติกำหนดมาให้ เป็นแม่ แต่เราควร คาดหวังหรือกดดันให้ผู้หญิงทุกคนทำหน้าที่แม่อย่างนั้นหรือ? ในมุมมองของธรรมะ อะไรคือธรรมชาติ และ ธรรมชาติควรกำหนดการกระทำของมนุษย์อย่างนั้นหรือ?

คำสอน การปฏิบัติ และสถาบันในศาสนาพุทธแสดงให้เห็นว่าประเพณีการปฏิบัติของชาวพุทธไม่ได้ยึดถือว่า สิ่งที่ธรรมชาติกำหนดมานั้นถูกต้อง แต่ศาสนาพุทธสอนว่าเราไม่ควรหลงผิดว่าร่างกายและการทำหน้าที่ของร่างกาย เป็นของเที่ยงและไม่เปลี่ยนแปลง ในปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรของมหายานกล่าวว่า “รูปคือความว่าง ความว่างคือ รูป”¹² ซึ่งหมายความว่า รูปต่างๆ นั้นเกิดตามหลักปฏิจจสมุปบาทสมุทัย และเป็นเพียงความว่างเปล่าอันปราศจาก สารัตถะหรือ “ธัมมะ” ใดๆ ยิ่งกว่านั้น ข้อปฏิบัติทางพุทธศาสนายังชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ควรละหรือควบคุมพฤติกรรม ทางชีววิทยาหรือพฤติกรรมสัตว์ ตัวอย่างเช่น การมีสอร์โมนเพศชายมากทำให้คนก้าวร้าว ครูบาอาจารย์จึงมักสอนการ ปฏิบัติเพื่อลดความก้าวร้าวและแค้นเคือง ในทำนองเดียวกันคนเราอาจถูกธรรมชาติสร้างมาให้มีราคะ ครูบาอาจารย์ก็ จะแนะนำให้เรารักษาใจและควบคุมตัณหา ทำไมผู้หญิงทุกคนจะต้องถูกคาดหวังให้เป็นแม่? เพียงเพราะว่าเธอเกิดมา พร้อมอวัยวะสืบพันธุ์เช่นนั้นหรือ? ถ้าเป็นเช่นนั้น ผู้ชายทุกคนก็ต้องถูกคาดหวังให้เป็นพ่อเช่นเดียวกันเพราะมีอวัยวะ สืบพันธุ์เช่นกัน แล้วเพราะเหตุใด ตั้งแต่อดีตกาล ศาสนาพุทธทุกนิกายจึงมีสังฆมณฑลซึ่งมีบรรพชิตชายถือเพศ พรหมจรรย์เป็นศูนย์กลางแห่งการปฏิบัติธรรม การที่เรายกสังฆมณฑลซึ่งมีบรรพชิตชายถือเพศพรหมจรรย์เป็น ศูนย์กลางและแม่แบบของศาสนาพุทธสะท้อนสิ่งที่ริต้า กรอสส์ ศตริศึกษาทฤษฎีชาวพุทธกล่าวไว้ เธอกล่าวไว้ว่า “การสืบพันธุ์อาจรบกวนการช่วยเหลือโลกหรือการบรรลุศักยภาพสูงสุดของบุคคลได้”¹³

พุทธศาสนาไม่ได้สรรเสริญยกย่องการสืบพันธุ์อย่างไรชอบเขตหรือลับหูลับตา การสืบพันธุ์ในมุมมอง พุทธศาสนานั้นเป็นเพียงการสืบต่อของอัตตาและเป็นผลของความต้องการในการทำให้ตนเองคงอยู่ต่อไป¹⁴ แต่เรา ไม่ควรมองมุมมองดังกล่าวอย่างสุดโต่งและตีความว่าเป็นมุมมองที่เกลียดชังโลกหรือปฏิเสธเพศสัมพันธ์ของมนุษย์ ริต้า กรอสส์ ชี้ว่า “ศาสนาพุทธไม่ได้กำหนดว่าพุทธศาสนิกชนมีหน้าที่ต้องให้กำเนิดชีวิต อีกทั้งนิกายส่วนใหญ่ใน พุทธศาสนาก็ไม่ได้มองเรื่องเพศในแง่ลบ หรือมองเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายที่ต้องละเว้น ยกเว้นเกี่ยวข้องกับการสืบพันธุ์”¹⁵ พุทธ ศาสนาไม่ได้เห็นว่าการมีเพศสัมพันธ์หรือการสืบต่อชีวิตในโลกเป็นปัญหา สิ่งที่เป็นปัญหาคือพฤติกรรมชั่วช้าที่เกิดขึ้น โดยไม่รู้ตัวหรือเกิดจากจิตใต้สำนึกที่ก่อให้เกิดความทุกข์อย่างไม่สิ้นสุดกับตัวเองและผู้อื่น

ในสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงถูกคาดหวังให้เป็นผู้ให้กำเนิดที่เสียสละ สิ่งนี้เป็นหนึ่งในความหลงผิดของ วิสัยมนุษย์ซึ่งก่อให้เกิดทุกข์อย่างไม่สิ้นสุด และสร้างความทุกข์ให้ผู้หญิงที่ไม่มีลูก ไม่สามารถมีลูก และไม่ต้องการมีลูก เมื่อสังคมมองว่าธรรมชาติของผู้หญิงคือ การให้กำเนิด ผู้หญิงก็จะไม่ได้รับการยอมรับจนกว่าเธอจะให้กำเนิดแม้ว่าเธอ จะมีความสามารถมากในด้านอื่นๆ ที่มีคุณค่า เท่ากัน เช่น การสอน การรักษา การให้คำแนะนำ การดูแลโลก และการทำ

กิจกรรมต่างๆ ในสังคมเพื่อบรรเทาทุกข์ เธอถูกผลักออกจากสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นแม่ หรืออาจไม่มีสิทธิ์ที่จะเลือกในสิ่งที่คิดว่าสำหรับตัวเธอเองหรือสังคม แม้ว่าเธอจะได้ทำหน้าที่แม่ผู้เสียสละตลอดชีวิตของเธอเพื่อดูแลลูกๆ โดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน เธอก็ยังต้องมีความทุกข์จากความผูกพันที่มีต่อลูก โดยเฉพาะลูกชาย เพราะในสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่นั้น ลูกชายถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายของการมีชีวิตอยู่ของมารดา¹⁶

ในสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ การที่ผู้หญิงถูกคาดหวังให้เป็นแม่ก็สร้างความทุกข์ให้กับลูกเช่นกัน กรอสส์กล่าวว่า “ความต้องการที่จะทำให้ตัวเองคงอยู่ตลอดไป มักทำให้พ่อแม่เลี้ยงลูกให้เติบโตมาเหมือนตัวเอง และไม่ปล่อยให้ลูกมีชีวิตตามแบบของตนเอง เรามักมองความทุกข์ที่เกิดจากแรงจูงใจในการสืบพันธุ์เช่นนี้ไม่ค่อยเห็น และมันจะถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่งไปเรื่อยๆ”¹⁷ เมื่อคุณค่าของผู้หญิงถูกกำหนดด้วยความสามารถในการให้กำเนิด โดยเฉพาะให้กำเนิดลูกชายเพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูล ผู้หญิงจึงมักจะมียศหึงหวงลูกชาย และบงการสามีเพราะการได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทองของเธอนั้นจะต้องผ่านสามีและลูกชายเท่านั้น นอกจากนี้ เธออาจสร้างความทุกข์ให้กับลูกสาวด้วยการบังคับให้ลูกสาวยอมรับหน้าที่โดยธรรมชาติของผู้หญิงและเป็นผู้เสียสละอย่างที่เธอเป็นมา นอกจากนี้ เมื่อผู้หญิงที่ไม่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และทักษะทางสังคมเพียงพอ แต่ถูกสังคมกดดันให้ต้องเป็นแม่คน ผู้หญิงเหล่านี้ก็อาจทอดทิ้งลูกได้ และเมื่อผู้หญิงไม่ต้องการที่จะมีลูกบุตร แต่ถูกบังคับให้เป็นแม่ ความขุ่นเคืองอาจถูกส่งผ่านไปยังเด็กโดยไม่รู้ตัว ส่งผลให้เกิดความรุนแรงทางอารมณ์หลากหลายรูปแบบ เช่น ผู้เป็นแม่อาจทำให้เด็กรู้สึกเสียใจเมื่อทำไม่ได้ดังใจแม่ หรือตำหนิอย่างรุนแรงเพราะเด็กเป็นตัวแทนของสิ่งที่เธอไม่ต้องการ

ความคาดหวังแบบผิดๆ ให้ผู้หญิงต้องเป็นแม่ ยังเป็นผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมด้วย วิฤตติสิ่งแวดล้อมของโลกยุคใหม่ส่วนใหญ่เกิดจากจำนวนประชากรและการบริโภคที่มากเกินไปซึ่งในส่วนของบริโภคนั้นมิใช่สาเหตุจากวิทยาศาสตร์สมัยใหม่¹⁸ แจ็ค เทรเวอร์ส และมิลตัน ไชเออร์ นักชีววิทยาสิ่งแวดล้อมกล่าวว่า “ไม่ต้องปฏิเสธเลยว่าจำนวนประชากรมนุษย์ที่มากเกินไปนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่สุดประการเดียวที่ทำให้เกิดปัญหาลingkungan”¹⁹ จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น 80 ล้านคนต่อปี²⁰ ทำให้พวกเรามาถึงจุดที่ประชากรและการบริโภคที่มากเกินไปนี้ไม่เพียงทำลายสิ่งแวดล้อมและสัตว์ชนิดอื่นๆ เท่านั้น แต่ยังทำลายอนาคตของพวกเราบนโลกนี้อีกด้วย กรอสส์วิเคราะห์ว่าเรามีทางเลือก 3 ทางในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศ การบริโภค และจำนวนประชากร “คือ 1) มีจำนวนประชากรน้อย มีความเป็นอยู่ที่ดี และมีทรัพยากรที่กลับมาใช้ใหม่ได้ 2) มีประชากรที่สิ้นเปลือง สภาพชีวิตความเป็นอยู่แย่ลง เพราะทรัพยากรขาดแคลน หรือ 3) สังคมปัจจุบันซึ่งมีลักษณะเป็นปรัมาดที่คนส่วนน้อยมีชีวิตอยู่อย่างสบาย แต่คนส่วนใหญ่แทบไม่มีกิน”²¹ เมื่อการดับทุกข์หรืออย่างน้อยที่สุดการลดความทุกข์เป็นเป้าหมายสำคัญของศาสนาพุทธชาวพุทธก็จะไม่เลือกแบบที่สองหรือสาม เพราะคนจำนวนมากต้องทนทุกข์ เมื่อเราได้เห็นความเกี่ยวเนื่องแล้วว่าจำนวนประชากรที่มากเกินไปและจำนวน 2 ใน 3 ต้องทนทุกข์อยู่ในโลก เมื่อเรามองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างประชากรที่มากเกินไปกับความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นในพื้นที่มากกว่าสองในสามของโลก “การส่งเสริมให้ทุกคนพยายามสืบสานสกุลของตนต่อไป ย่อมเป็นการกระทำที่ขาดความรับผิดชอบ”²² ดังนั้น การบังคับให้ผู้หญิงเป็นแม่ย่อมเป็นการกระทำที่ขาดความรับผิดชอบเช่นกัน

โดยเฉพาะการบังคับผู้หญิงในประเทศอุตสาหกรรมที่มั่งคั่งซึ่งมีการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยให้เป็นแม่ เพราะในความเป็นจริงนั้น ผู้ที่อยู่ในประเทศร่ำรวยจะบริโภคและทำลายสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศที่ยากจนหรือกำลังพัฒนา หรืออีกนัยหนึ่ง การเกิดใหม่ของคนๆ หนึ่งในประเทศที่ร่ำรวยนั้นจะเป็นผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าการกำเนิดของคนๆ หนึ่งในประเทศยากจน²³ เราดูตัวอย่างได้จาก การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ รายงานของโครงการพัฒนาของสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2550/2551 ประชาชน 19 ล้านคนในรัฐนิวยอร์กปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์มากกว่าประชากร 766 ล้านคนที่อาศัยอยู่ใน 50 ประเทศที่ด้อยพัฒนา และในหนึ่งปี ปริมาณ

คาร์บอนไดออกไซด์ที่เครื่องปรับอากาศหนึ่งเครื่องในรัฐฟลอริดาปล่อยออกมานั้นสูงกว่าปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ที่คนในออฟฟิศงาน/กัมพูชา ปล่อยออกมาตลอดช่วงชีวิตของเขา²⁴ ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่สูงขึ้นนั้นส่งผลให้เกิดอากาศปรวนแปร เช่น เกิดพายุฤดูร้อนหรือน้ำท่วมบ่อยขึ้น ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2547 มีรายงานการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติเฉลี่ยปีละประมาณ 326 ครั้ง เพิ่มขึ้นเท่าตัวจากช่วงปี พ.ศ. 2523-2527 ในแต่ละปี มีประชากรประมาณ 262 ล้านคนได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์เหล่านั้น และ 98 เปอร์เซนต์เป็นประชากรที่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา²⁵ การผลิตและการบริโภคที่มากเกินไปในประเทศอุตสาหกรรมเป็นเหตุให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างมาก และทำให้ผู้คนในประเทศกำลังพัฒนาได้รับความทุกข์ทรมาน

การผลิตที่มากเกินไปในประเทศที่ยากจนได้ทำร้ายผู้ยากจนเหล่านั้น²⁶ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ผู้หญิงมักได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศมากกว่าผู้ชาย อันเนื่องจาก

“ข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากร การถูกจำกัดสิทธิ และการไม่มีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจ”²⁷ การเกิดอุทกภัยก็ทำให้ผู้หญิงเสียชีวิตมากกว่าชายเพราะผู้หญิงเคลื่อนไหวได้ช้ากว่าและผู้หญิงมักไม่ได้รับการสอนให้ว่ายน้ำเป็น ตัวอย่างเช่น เมื่อพายุไซโคลนพัดเข้าที่บังกลาเทศและทำให้เกิดน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2534 พบว่าอัตราการเสียชีวิตของผู้หญิงนั้นสูงกว่าผู้ชายถึงห้าเท่า²⁸ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อคนยากจนได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางภูมิอากาศ พวกเขาไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการลดการบริโภคอาหารและให้ลูกออกจากโรงเรียน ในกรณีนี้ เขาจะเลือกลดการบริโภคของลูกสาวและเลือกให้ลูกสาวออกจากโรงเรียน²⁹ การที่เด็กหญิงเหล่านี้ขาดอาหารและการศึกษามีผลระยะยาวและยังทำให้เด็กผู้หญิงซึ่งด้อยโอกาสอยู่แล้วต้องมีสุขภาพแย่และขาดศักยภาพในการทำงานหาเงิน

การมีจำนวนประชากรมากเกินไป การบริโภค มลภาวะ การเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและความทุกข์ทรมานของมนุษย์เป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ ดังนั้นเพื่อการอนุรักษ์หรือข้าพเจ้าขอใช้คำว่า“กอบกู้” สิ่งแวดล้อม เราไม่เพียงแต่ต้องลดการบริโภคเท่านั้น แต่ยังต้องลดจำนวนประชากรด้วย³⁰ ณ ที่นี้ข้าพเจ้าอยากจะทำให้ชัดเจนว่าข้าพเจ้าไม่ได้แนะนำให้รัฐบาลบังคับการคุมกำเนิดดังเช่นที่รัฐบาลจีนได้กำหนดนโยบาย “บุตรคนเดียว”หรือบังคับการทำหมันในทิเบต สิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการชี้แจงคือ เมื่อพิจารณาหลักสำคัญของพุทธเกี่ยวกับปฏิจสงมุปบาท การอภิปรายเรื่องนิเวศวิทยาแบบพุทธจะต้องให้มีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเกี่ยวกับการแพร่เผ่าพันธุ์และการเป็นพ่อแม่ ซึ่งหมายความว่าในระดับปัจเจกชน ความเป็นแม่ไม่ควรจะถูกบังคับหรือกดดันโดยความคาดหวังของสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่³¹ อีกทั้งสังคมไม่ควรมองว่าการเป็นแม่เป็นเหตุผลเดียวที่ผู้หญิงเกิดมา ในการรับมือกับปัญหาการทำลายธรรมชาติของมนุษย์ให้ถึงฐานรากนั้น รัฐบาลอารยชาพุทธควรสนับสนุนความคิดที่ว่า “เด็กที่จะได้รับการดูแลอย่างดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และจิตใจเท่านั้น ที่ควรจะเกิดขึ้นมา”³² ซึ่งการสนับสนุนแนวคิดเช่นนี้เป็นการตัดความสำคัญของบทบาทความเป็นแม่ของผู้หญิง ดังนั้นหากมองในมุมมองนี้ การที่นักสิ่งแวดล้อมทั้งที่นับถือศาสนาพุทธและนับถือศาสนาอื่น ยังคงใช้ภาพของแม่พระธรณีนี้นั้น ก็ถือว่าเป็นสิ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์

คำสอนทางศาสนาพุทธที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธมักกล่าวขย่งการมีชีวิตแบบเรียบง่าย การวิเคราะห์ การคิดเห็นการบริโภคที่เกินพอ กระตุ้นให้มีการรับผิดชอบต่อส่วนรวม และนำเสนอการวิจัยโครงสร้างของ “การพัฒนา”³³ ดูเหมือนว่า ณ ขณะนี้ เมื่อเราพิจารณาความเกี่ยวข้องระหว่างภาระอันสำคัญของผู้หญิงในฐานะแม่ การสืบพันธุ์ จำนวนประชากรที่มากเกินไป และการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม นักสิ่งแวดล้อมชาวพุทธควรจะยุติการใช้ภาพที่ย้ำความสำคัญของผู้หญิงในฐานะแม่และผลักดันให้ผู้หญิงทุกคนเป็นแม่ การเปรียบเทียบผู้หญิงกับแม่พระธรณีไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและไม่ช่วยบรรเทาทุกข์ของมนุษย์อย่างแน่นอน

-
- 1 Lambert Schmithausen, "The Early Buddhist Tradition and Ecological Ethics," *Journal of Buddhist Ethics* 4 (1997): 15-6; Steven C. Rockefeller, "Buddhism, Global Ethics, and the Earth Charter," in *Buddhism and Ecology: The Interconnection of Dharma and Deeds*, edited by Mary Evelyn Tucker and Duncan Ryuken Williams (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1997), 316-21; Malcolm David Eckel, "Is There a Buddhist Philosophy of Nature?," in *Buddhism and Ecology*, pp. 327-33; Sunyana Graef, "The Foundations of Ecology in Zen Buddhism," *Religious Education* 85, no. 1 (Winter 1990): 42-50.
- 2 Ian Harris, "Buddhism and the Discourse of Environmental Concern: Some Methodological Problems Considered," in *Buddhism and Ecology*, 378.
- 3 Alan Sponberg observes, "The different levels in the Buddhist cosmology, while indicating spiritually significant differences in awareness and consciousness, do not entail the theocentric and anthropocentric perspective and privilege so familiar in our own [Western] cultural tradition. They represent, rather, the range of progressively greater degrees of awareness and ethical sensibility available to all life-forms." Alan Sponberg, "Green Buddhism and the Hierarchy of Compassion," in *Buddhism and Ecology*, 358-9. However, Lewis Lancaster suggests that there have been traces of anthropocentrism within early Indian Buddhism. See Lewis Lancaster, "Buddhism and Ecology: Collective Cultural Perceptions," in *Buddhism and Ecology*, 10-1; also Schmithausen, "The Early Buddhist Tradition and Ecological Ethics," 24-8. On the other hand, Rita Gross points out that the Buddhist concept of "precious human body," which may be misinterpreted to suggest anthropocentrism, is by no means due to human rights over other forms of life. Rather, it is due to "the human capacity for cultural and spiritual creativity leading to enlightenment." See Rita M. Gross, "Buddhist Resources for Issues of Population, Consumption, and the Environment," in *Buddhism and Ecology*, 296-7; also Lambert Schmithausen, "Buddhism and the Ethics of Nature—Some Remarks," *Eastern Buddhist* 32, no. 2 (2000): 45-6.
- 4 For examples, see Joanna Macy, *World as Lover, World as Self* (Berkeley, California: Parallax Press, 2007), and *Mutual Causality in Buddhism and General Systems Theory: The Dharma of Natural Systems* (Albany, New York: State University of New York Press, 1991); Ian Harris, "Buddhism," in *Encyclopedia of Environmental Ethics and Philosophy*, edited by J. Baird Callicott and Robert Frodeman (Detroit, Michigan: Macmillan Reference USA, 2009), 122 and 124; David Landis Barnhill, "Relational Holism: Huayan Buddhism and Deep Ecology," in *Deep Ecology and World Religions: New Essays on Sacred Ground*, edited by David Landis Barnhill and Roger S. Gottlieb (Albany, New York: State University of New York Press, 2001), 83-91; Eckel, "Is There a Buddhist Philosophy of Nature?" 342-4; Rita M. Gross, "Interdependence and Detachment: Toward a Buddhist Environmental Ethic," in *Soaring and Settling: Buddhist Perspectives on Contemporary Social and Religious Issues* (New York: Continuum, 1998), 79. See also Barbara Paterson's study of Daisaku Ikeda's philosophy concerning environment in "Ethics for Wildlife Conservation: Overcoming the Human-Nature Dualism," *BioScience* 56, no. 2 (February 2006): 147-8. Alan Sponberg offers a very thoughtful critique of the over-emphasis on interrelatedness at

---

the expense of Buddhist developmental practices. See Sponberg, “Green Buddhism and the Hierarchy of Compassion,” 364-74.

5 See, for examples, John Stanley, David R. Loy, and Gyurme Dorje, eds., *A Buddhist Response to the Climate Emergency* (Boston, Massachusetts: Wisdom Publications, 2009); Allan Hunt Badiner, ed., *Dharma Gaia: A Harvest of Essays in Buddhism and Ecology* (Berkeley, California: Parallax Press, 1990); and the Dharma teacher/scholar signatories on

http://www.ecobuddhism.org/index.php/350_target/350_target/signatories_main/signatories_teachers/

6 For examples, see Dalai Lama, “Universal Responsibility and the Climate Emergency,” in *A Buddhist Response to the Climate Emergency*, 22-3; Gylawang Karmapa XVII, Orgyen Trinley Dorje, “Pure Aspiration, Bodhisattva Activity, and a Safe-Climate Future,” in *A Buddhist Response to the Climate Emergency*, 81; Thich Nhat Hanh, “The Eyes of the Elephant Queen,” http://www.ecobuddhism.org/wisdom/interviews/thich_nhat_hanh/; Thich Nhat Hanh, “The Bells of Mindfulness,” in *A Buddhist Response to the Climate Emergency*, 265; Shih Shengyan, “Ziran lunli (Environmental Ethics),” in *Xin liulun* (Six Ethics of the Mind) (Taipei, Taiwan: Dharma Drum Cultural Center, 2010), 36-46; Khondung Gyana Vajra Rinpoche, “Dharma & Ecological Responsibility,”

http://www.ecobuddhism.org/wisdom/interviews/khondung_gyana/; David Tetsun Loy, “The Evolving God?”

http://www.ecobuddhism.org/wisdom/interviews/david_lo/; Wes Nisker, “The Evolution Sutra,” http://www.ecobuddhism.org/wisdom/interviews/wes_nisker/

7 Dalai Lama, “Universal Responsibility and the Climate Emergency,” 22.

8 Shengyan, “Ziran lunli (Environmental Ethics),” p. 45.

9 Dalai Lama, “Universal Responsibility and the Climate Emergency,” pp. 22-3.

10 For examples, see Ellen Cronan Rose, “The Good Mother: From Gaia to Gilead,” *Frontiers: A Journal of Women Studies* 12, no. 1 (1991): 77-97; Karen J. Warren, “Feminism and Ecology: Making Connections,” *Environmental Ethics* 9 (Spring 1987): 3-21; Rosemary Radford Ruether, *New Woman/New Earth: Sexist Ideologies and Human Liberation* (New York: Seabury, 1975).

11 In the early Buddhist literature, there were accounts of women being ridiculed by society until they bore sons. See Isaline Blew Horner, *Women Under Primitive Buddhism: Laywomen and Almswomen*, reprinted (Delhi, India: Motilal Banarsidass, 1975), 4-5.

12 *Heart Sutra*, *Taisho*, Vol. 8, Nos. 251-255.

13 Gross, “Buddhist Resources for Issues of Population, Consumption, and the Environment,” 301; Rita M. Gross, “Buddhist Values for Overcoming Pro-natalism and Consumerism,” in *Soaring and Settling*, 116.

14 Gross, “Interdependence and Detachment,” 80-1; Gross, “Buddhist Resources for Issues of Population, Consumption, and the Environment,” 302 and 304; Gross, “Buddhist Values for Overcoming Pro-natalism and Consumerism,” 116-20.

15 Gross, “Buddhist Values for Overcoming Pro-natalism and Consumerism,” 109; Gross, “Buddhist Resources for Issues of Population, Consumption, and the Environment,” 293.

-
- 16 *The Sutra of the Son and His Five Mothers* is a text describing the suffering of a mother in pre-modern times when infant mortality rate was very high. *Taisho*, Vol. 14, No. 555b. The English translation can be found in Diana Y. Paul, *Women in Buddhism: Images of the Feminine in the Mahayana Tradition*, 2nd edition (Berkeley, California: University of California Press, 1985), 68-70. From a Buddhist point of view, motherhood is necessarily filled with suffering due to the mother's strong attachment to her children. See Paul, "The Mother," in *Women in Buddhism*, 60-7.
- 17 Gross, "Buddhist Resources for Issues of Population, Consumption, and the Environment," 304.
- 18 *Ibid.*, 295.
- 19 Jack T. Trevors and Milton H. Saier, Jr., "UN Climate Change Conference, Copenhagen 2009: Whatever Works?" *Water Air Soil Pollut* 207 (2010): 1.
- 20 *Ibid.*, 1. In an earlier article Trevors put the number at 75 million people per year. See Jack T. Trevors, "Total Abuse of the Earth: Human Overpopulation and Climate Change," *Water Air Soil Pollut* 205 (2010 Suppl 1): S113.
- 21 Gross, "Buddhist Resources for Issues of Population, Consumption, and the Environment," 292. Gross further notes that "The tragedy of pronatalism is that although excessive populations could be cut quite quickly by voluntary means, lacking those, they probably will be cut by involuntary means involving great suffering—diseases, violence, and starvation." *Ibid.*, 294; Gross, "Buddhist Values for Overcoming Pro-natalism and Consumerism," 110; Gross, "Interdependence and Detachment," 90.
- 22 Gross, "Buddhist Values for Overcoming Pro-natalism and Consumerism," 118; Gross, "Buddhist Resources for Issues of Population, Consumption, and the Environment," 304.
- 23 Gross, "Interdependence and Detachment," 82.
- 24 United Nations Development Programme, *Human Development Report 2007/2008: Fighting Climate Change: Human Solidarity in a Divided World* (http://hdr.undp.org/en/media/hdr_20072008_en_complete.pdf), 43-4. See also Rebecca Todd Peters, *In Search of the Good Life: The Ethics of Globalization* (New York and London: Continuum, 2004), 114-5.
- 25 UNDP *Human Development Report 2007/2008*, 25-31 and 73-89.
- 26 Gross, "Interdependence and Detachment," 82.
- 27 UNDP *Human Development Report 2007/2008*, 81-2.
- 28 *Ibid.*, pp. 81-2 and 76-7.
- 29 *Ibid.*, 86.
- 30 Trevors and Saier "UN Climate Change Conference, Copenhagen 2009: Whatever Works?" 2; Lancaster, "Buddhism and Ecology," pp. 12-3.
- 31 Gross, "Buddhist Resources for Issues of Population, Consumption, and the Environment," 293.
- 32 *Ibid.*, 293; also Gross, "Buddhist Values for Overcoming Pro-natalism and Consumerism," 109.
- 33 For examples, see Stanley, Loy, and Gyurme Dorje, eds., *A Buddhist Response to the Climate Emergency*; Stephanie Kaza, ed., *Hooked!: Buddhist Writings on Greed, Desire, and the Urge to Consume* (Boston,

---

Massachusetts: Shambhala, 2005); Sulak Sivaraksa, *Conflict, Culture, Change: Engaged Buddhism in a Globalized World* (Boston, Massachusetts: Wisdom Publications, 2005); Badiner, ed., *Dharma Gaia*.

เมตตาต่อโลก : “มนุษย์มิได้เป็นเจ้าของโลก หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของโลก”

Bhiksuni Chuehmen

คนส่วนใหญ่รู้ว่าเมตตาคืออะไรและคนส่วนมากกำลังฝึกเจริญเมตตา เมื่อได้รับรู้ว่ามีคนกำลังตกทุกข์ได้ยาก ประสบความลำบากยากเข็ญหรือแม้แต่เจ็บป่วย หลายคนจะรู้สึกเห็นอกเห็นใจ และรู้สึกเสียใจแทนพวกเขา อีกทั้งยังต้องการจะให้ความช่วยเหลือพวกเขาด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง กรณีที่เห็นได้ชัดเป็นพิเศษก็คือเวลาที่สื่อรายงานเกี่ยวกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในโลก ผู้คนจำนวนมากจะสนองตอบอย่างกระตือรือร้นเพื่อช่วยเหลือและร่วมกันบริจาคด้วยความเอื้อเฟื้อ ทว่าคำถามก็คือจะมีสักกี่คนที่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและมีความเพียรอย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่นเมื่อพ่อแม่ตามใจลูกของตนเองมากเกินไปจนความพอดีด้วยการให้มากเกินไป สิ่งนี้เรียกว่าเป็นความเมตตาด้วยหรือไม่ สองสามเดือนก่อนมีรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมได้วันที่เพิ่งได้รับการแต่งตั้งหมาดๆ ได้พิพากษาความตายให้กับคน 5 คนที่กระทำความผิดขั้นอุกฤษณ์ หลังจากนั้น ก็มีนักสิทธิมนุษยชนบางกลุ่มจากประเทศตะวันตกออกมาแสดงปฏิกิริยาอย่างท่วมท้นเพื่อประณามการพิพากษารั้วนี้ ประเด็นก็คือนักสิทธิมนุษยชนกลุ่มนี้กำลังมีเมตตาหรือว่ากำลังทำเป็นมองไม่เห็นพฤติกรรมกระทำความผิดต่อผู้อื่นของคนเหล่านั้น ถึงแม้ว่าความเมตตาจะมีความสำคัญ แต่ถ้าปราศจากมาตรการสร้างความเข้าใจทางปัญญาร่วมกัน ผลสะท้อนในเชิงลบก็มักเกิดขึ้นตามมา นอกจากความพยายามอย่างแรงกล้าที่จะช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากแล้ว เรายังมองเห็นทุกข์ที่เกิดขึ้นกับบรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยหรือไม่

ในบทความนี้ ข้าพเจ้าต้องการที่จะเจาะลึกถึงรูปแบบอันหลากหลายของเมตตาที่เราต้องพบเจอในชีวิตประจำวัน แต่หลังจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวและสึนามิที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 11 มีนาคมที่ผ่านมา ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการเมตตาต่อธรรมชาติเป็นเรื่องที่สำคัญมากเช่นกัน เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา ภาวะโลกร้อนได้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากขึ้น ในขณะที่ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ส่งผลให้เกิดการทำลายล้างอย่างใหญ่หลวง อันเป็นผลสืบเนื่องจากการกระทำกรรมที่ส่งผลกระทบต่อเนื้อกันมาของพวกเราที่มีต่อแผ่นดินมาตุภูมิ ได้เกิดขึ้นในส่วนต่างๆ ของโลกซ้ำแล้วซ้ำเล่า รายงานจาก IPCC (UN Intergovernmental Panel on Climate Change หรือคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของสหประชาชาติ) ในเดือนพฤศจิกายนปี ค.ศ. 2007 ระบุว่าภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้นในระยะ 50 ปีที่ผ่านมา เกิดจากฝีมือของมนุษย์ทั้งสิ้น มนุษย์ที่อ้างว่าตนเองเป็นสิ่งมีชีวิตที่ฉลาดที่สุดกลับกลายเป็นผู้สร้างเหตุปัจจัยในการทำลายล้างไปทั่วโลกอย่างน่าเศร้าสลดใจนัก

ขณะนี้เรากำลังเผชิญอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ถูกทำลายลงและระบบนิเวศน์ที่ขาดสมดุลบนพื้นพิภพที่เต็มไปด้วยบาดแผล แล้วมนุษยชาติที่ปราศจากความเมตตาต่อการกระทำของตนเองจะรักษาโลกไว้ได้อย่างไร ผืนดิน ภูเขา แม่น้ำ ป่าไม้ หายน่าภัยและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ล้วนแต่มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการดำรงไว้ซึ่งความอยู่รอดของพวกเราและของคนรุ่นต่อไปในอนาคต ในบทความนี้ ข้าพเจ้าต้องการที่จะกระตุ้นให้พวกเราแสดงความห่วงใยและเมตตาในการกระทำของพวกเราที่มีต่อสิ่งไม่มีชีวิตทั้งหลายบนผืนโลก เนื่องจากเรามีหน้าที่รับผิดชอบต่อบาดแผลของผืนพิภพนี้

เมตตาในพระพุทธศาสนา

ทุกครั้งที่มีการกล่าวถึงพระพุทธศาสนา เราก็จะนึกถึงคำว่าเมตตาอยู่เสมอ องค์ดาไลลามะกล่าวว่า “ถ้าท่านต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข ให้ฝึกเจริญเมตตา ถ้าคุณต้องการมีความสุข ให้ฝึกเจริญเมตตา สิ่งนี้มีได้มีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของเราเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์ต่อสังคมมนุษยชาติทั้งมวลด้วย” ท่านอาจารย์ Hsing Yun ผู้ก่อตั้ง Fo Guang Shan Buddhist Order และ Buddha's Light International Association ได้เปรียบเทียบความเมตตาเอาไว้ว่า “เมตตาเปรียบเสมือนมุกแท้ที่ทำให้มนต์ศรัทธาของเราแจ่มชัด ส่องสว่างผ่านภาพลวงตา เปลี่ยนความซับซ้อนสู่ความเรียบง่าย และเปลี่ยนความยุ่งเหยิงสู่ความสงบ....เมตตานำความหวังมาสู่อากาศของเรา....เมตตาเป็นแหล่งพลังงานที่ไม่มีวันหมดสิ้นซึ่งจะทำทุกสรรพสิ่งในโลกนี้มีชีวิต เมตตาคือสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีคุณค่าที่จะดำรงอยู่ต่อไป....”¹

การได้อ่านทัศนะเกี่ยวกับความเมตตาผ่านผู้นำชาวพุทธผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสองท่าน ทำให้เราเข้าใจได้อย่างง่ายดายด้วยคำพูดกว้างๆว่ามุมมองของชาวพุทธเกี่ยวกับความเมตตานี้เป็นมากกว่าการแบ่งปันให้คนยากจนหรือการให้สวัสดิการทางสังคมแก่คนตกงาน หรือเป็นแรงบันดาลใจในการช่วยเหลือคนที่กำลังตกทุกข์ได้ยาก เพราะความเมตตายังแสดงออกในรูปแบบของปัญญาและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับทุกสิ่งทุกอย่าง การที่มนุษย์จะอยู่บนโลกนี้ได้เราต้องการผืนดินเพื่อให้เราขึ้นห้อยอยู่ได้ นอกจากนั้น เรายังต้องการแสงแดด อากาศ และน้ำเพื่อความอยู่รอด ความอยู่รอดของมนุษยชาติจึงไม่สามารถแยกออกจากธาตุทั้งสี่คือดิน น้ำ ไฟ และลม ได้ สรรพสัตว์ล้วนสัมพันธ์อิงแอบด้วยการอาศัยกันและกันในการมีขึ้น เรามีชีวิตอย่างพึ่งพาอาศัยอยู่กับผู้คนและสิ่งต่างๆทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตจุลรอบครวญเดียวกัน พระอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาวบนท้องฟ้าต่างทอแสงรัศมีไปทั่วโดยปราศจากการแบ่งแยก ภูเขาและหุบเขาเล็ก ทั้งสูงและต่ำ ทั้งที่ยาวไกลไร้ขีดจำกัด รวมถึงสรรพสัตว์ที่หายากและแปลกประหลาดทั้งมวล ไม่ว่าจะเผ่าพันธุ์ใดก็ตาม ล้วนแล้วแต่พึ่งพิงซึ่งกันและกัน หลักปฏิจกสมุปบาทในพระพุทธศาสนากล่าวว่าทุกสิ่งในโลกนี้ล้วนมีเหตุปัจจัยและเงื่อนไขในการดำรงอยู่ ดังนั้น จักรวาลนี้จึงเป็นระบบที่มีบูรณภาพในการดำรงอยู่ร่วมกันที่สมบูรณ์แบบที่สุด จนกล่าวได้ว่าทุกสรรพสัตว์ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ล้วนมีธรรมชาติของพุทธอยู่ในตัว

สำหรับพุทธศาสนิกายมหายาน หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ต้นโพธิ์ พระองค์ได้ประกาศตนเป็นพระพุทธเจ้า² หลักคำสอนของพุทธศาสนาเรื่องความเท่าเทียมมองว่าสรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนเท่าเทียมกัน และไม่เพียงแต่มนุษย์หรือสัตว์เท่านั้นที่สมควรได้รับความรักความเอาใจใส่ หากหมายรวมถึงภูเขา แม่น้ำ ผืนดินอันยิ่งใหญ่ก็ต้องได้รับการปกป้องเช่นกัน ในพระสูตรสัทธาปะริบุตระโพธิสัตว์ (Sutra of Sadaparibhuta Bodhisattva) กล่าวว่าพระโพธิสัตว์องค์นี้ไม่ยอมทิ้งของเสียหรือขยะโดยไม่เลือก เนื่องจากไม่ต้องการทำให้เกิดมลภาวะในดิน พระองค์ทรงใช้คำพูดทุกคำอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้ดินตกใจกลัว พระองค์เดินด้วยความระมัดระวังทุกอย่างก้าวเพราะเกรงว่าจะทำให้ดินบาดเจ็บ ความใส่ใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมของพระสัทธาปะริบุตระโพธิสัตว์ได้แสดงให้เห็นถึงความเมตตาและความห่วงใยที่พระองค์ทรงมีต่อทุกๆสิ่ง

พุทธศาสนามีได้เพียงเน้นย้ำถึงเรื่องของการปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยความเมตตาเท่านั้น หากแต่ยังสอนให้เราปลูกฝังความเมตตาต่อแผ่นดินถิ่นอาศัยและห้วงมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ไพศาลอีกด้วย ศีลข้อห้ามที่ไม่ให้ฆ่าสัตว์นั้นในคำจำกัดความที่กว้างที่สุดยังหมายรวมถึงการไม่ตัดไม้ทำลายป่า ส่วนข้อห้ามลักทรัพย์ยังหมายรวมถึงการไม่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างผิดกฎหมายอีกด้วย

โลกที่เต็มไปด้วยบาดแผล

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้สนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้กับมนุษย์ แต่ความต้องการที่เกินความพอดีของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสุดโต่ง จนกลายเป็นการทำลายโลกในท้ายที่สุด แม้ว่ามนุษย์จะเผชิญกับภัยพิบัติและหายนะจากธรรมชาติมาตลอดประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ แต่สถานการณ์ตอนนี้กำลังอยู่ในขั้นวิกฤต เหตุการณ์แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำท่วม ภัยแล้ง พายุเฮอริเคน ไฟป่า พายุและดินถล่มที่ทวีความรุนแรงกำลังเกิดบ่อยมากขึ้นไปทุกที ธารน้ำแข็งและชั้นน้ำแข็งที่ไม่เคยละลายก็กำลังละลาย ภาวะแห้งแล้งและน้ำท่วมได้เข้าจู่โจมมนุษยชาติและระบบนิเวศน์วิทยา เหตุการณ์เหล่านี้กำลังส่งสัญญาณว่าโลกกำลังได้รับบาดเจ็บและร้องไห้เพื่อบอกว่า “ฉันกำลังป่วยหนัก”

ก่อนหน้านี้มนุษย์ตัดต้นไม้เพื่อเป็นที่พักอาศัยหรือหุงหาอาหารเพื่อการดำรงชีพ แต่ปัจจุบันการตัดไม้ทำลายป่าจำนวนมากและผิดกฎหมายได้กลายเป็นประเด็นทางสังคมการเมืองและการพาณิชย์ไปแล้ว อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากลัทธิบริโภคนิยมจนเกินความพอดี “ครั้งหนึ่ง ผืนป่าเคยปกคลุมบริเวณครึ่งหนึ่งของผืนดินบนโลก แต่ปัจจุบันกลับเหลือไม่ถึง 1 ใน 10 การตัดและเผาต้นไม้เป็นการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกมา การถอนเอาต้นไม้ออกจากพื้นที่ปกคลุมผืนดิน ทำให้ดินปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกมาอีก หรือบางทีอาจรวมไปถึงก๊าซมีเทนด้วย ซึ่งมีอันตรายมากยิ่งขึ้นไปอีก การทำลายป่าไม้ถือเป็นการทำลายสภาพภูมิอากาศมากขึ้นถึงสองเท่าตัว เพราะไม่เพียงแต่จะทำให้การเก็บกักคาร์บอนต้องสูญเสียไปและแถมยังไม่ทำให้ได้อะไรกลับคืนมา แต่ยังเป็นการสร้างก๊าซเรือนกระจกให้เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย⁴

การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซมีเทนที่มีผลมาจากกิจกรรมของมนุษย์ อย่างเช่นเครื่องใช้ในบ้าน เครื่องปรับอากาศ อุตสาหกรรม การขนส่ง ก๊าซจากการเกษตรและสถานีพลังงาน ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งของปัญหาภาวะโลกร้อนด้วยเช่นกัน เมื่ออุณหภูมิที่ีแล้ว (ค.ศ. 2010) ความร้อนและภัยแล้งอย่างรุนแรงในประเทศรัสเซียทำให้เกิดไฟป่าในที่ต่าง ๆ กันถึง 550 แห่ง ส่งผลให้คาร์บอนโมโนออกไซด์ขึ้นไปอยู่สูงกว่าระดับที่ไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพสองถึงสามเท่าตัว จากข้อมูลของกรมสุขภาพมอสโคว์ระบุว่าโรคลมแดดและโรคที่เกิดจากสภาพอากาศเป็นพิษ ทำให้มีจำนวนคนตายเพิ่มจากประมาณ 360 คนเป็น 700 คนต่อวัน ภาพจากดาวเทียมขององค์การนาซ่าแสดงให้เห็นร่องรอยของการตัดไม้เป็นบริเวณกว้างในภูมิภาคทั้งบริเวณรอบๆและทางตอนใต้ของกรุงมอสโก จนทำให้อุณหภูมิของผืนแผ่นดินสูงขึ้นถึง 12 องศาเซลเซียส ซึ่งนับว่าสูงกว่าอุณหภูมิโดยเฉลี่ยในช่วงระยะเวลาเดียวกันของปี ค.ศ. 2000 ถึงปีค.ศ. 2008

การจับปลามากเกินไปได้ก่อให้เกิดการลดปริมาณของสิ่งมีชีวิตในห้วงมหาสมุทร ปลาขนาดใหญ่ที่กินสัตว์อื่นเป็นอาหารประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ก็สูญพันธุ์ไปหมดแล้ว ส่งผลให้เกิดปัญหาใหญ่สองประการ ประการแรกเรากำลังสูญเสียสิ่งมีชีวิตหลายสายพันธุ์พร้อมกับสูญเสียระบบนิเวศน์ทั้งระบบ ซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะกดดันต่อเอกภาพของระบบนิเวศน์ในมหาสมุทรตามมา ซึ่งตอนนี้กำลังมีความเสี่ยงที่จะล่มสลายได้ ประการที่สอง เรากำลังเผชิญกับความเสี่ยงต่อการสูญเสียแหล่งอาหารที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีพของมนุษย์ทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจและการกินอยู่

สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างเล็กน้อยเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษยชาติกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน มีคำทำนายถึงวันสิ้นโลกว่าจะเกิดขึ้นในปีค.ศ. 2012 แล้วมันจะเกิดขึ้นจริงหรือเปล่า พุทธศาสนาเชื่อว่าพุทธสรรพสัตว์จะต้องผ่านวงจรของการเกิด แก่ เจ็บและตาย ความคิดที่เกิดขึ้นในจิตใจก็ต้องผ่านกระบวนการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ เปลี่ยนแปลงและดับไป อากาศก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาลจากฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง และฤดูหนาว ในขณะที่โลกก็ต้องผ่านขั้นตอนของการก่อกำเนิด การคงอยู่ การเสื่อมสลายและการดับสูญ ดังนั้น จุดจบของโลกจะต้องเกิดขึ้นในวันใดวันหนึ่งอย่างแน่นอน ทว่า ในมุมมองเกี่ยวกับเวลาในพระพุทธศาสนา “จุดจบของธรรมะ” ยังอยู่อีกห่างไกลนับ

พันๆปี อาจมีภัยธรรมชาติอันเกิดจากแผ่นดินไหว อุทกภัย อัคคีภัยและวาตภัย แต่เราพบได้ที่เราสร้างแต่สภาวะที่ถูกต้อง รักและทะนุถนอมสิ่งดีงามที่เราเมื่ออยู่ สะสมบุญและประกอบกรรมดี และดูแลโลกใบนี้ เราจะสามารถชี้ชะตาของโลกเราได้ อนาคตของโลกใบนี้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของมนุษย์ จึงทำทุกสิ่งทุกอย่างในโลกตามหลักอทิปปัจจยตาอันเป็นหลักของเหตุและผล

เรามีหน้าที่รับผิดชอบ

เมื่อปีค.ศ. 1853 ชนพื้นเมืองอเมริกันคนหนึ่งที่อยู่กันมานาน Chief Seattle ได้กล่าวไว้ตอนที่รัฐบาลอเมริกันประกาศความต้องการที่จะซื้อดินแดนของชนเผ่าสำหรับผู้ตั้งถิ่นฐานใหม่ว่า

ท่านจะสอนลูกหลานของท่านเหมือนที่เราสอนลูกหลานเราหรือไม่ว่าแผ่นดินนี้คือมารดาของเรา ไม่ว่าสิ่งใดบังเกิดขึ้นกับแผ่นดิน สิ่งนั้นก็ย่อมจะบังเกิดขึ้นกับบุตรของแผ่นดินเช่นกัน สิ่งที่เราทราบก็คือแผ่นดินไม่ได้เป็นของมนุษย์ และมนุษย์ก็ไม่ได้เป็นของแผ่นดิน ทุกสรรพสิ่งล้วนเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันดุจสายเลือดที่หลอมรวมพวกเราเป็นหนึ่งเดียว มนุษย์มิได้เป็นผู้ชักทอสายใยชีวิตขึ้นมา เขาเพียงแค่ผูกโยงมันเข้าด้วยกัน สิ่งใดก็ตามที่มนุษย์กระทำต่อสายใยนั้น ก็เท่ากับเขาได้กระทำสิ่งนั้นต่อตัวเขาเอง

อย่างไรก็ตาม จริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจะไม่เป็นที่รู้จักกันคุ้นกันในยุคนี้ เนื่องจากภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้นมาในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาล้วนเกิดจากน้ำมือมนุษย์ทั้งสิ้น

ตอนนี้เราได้ตระหนักแล้วว่าโลกกำลังเต็มไปด้วยบาดแผล ดังนั้น ปัญหาเร่งด่วนก็คือการที่มนุษยชาติจะต้องตื่นขึ้นมา โลกที่เราอาศัยอยู่คือจักรวาลที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองท่ามกลางพื้นที่อันกว้างใหญ่ไพศาล ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนมีชีวิต เราไม่ควรจะดูแลแต่ชีวิตของตนเองเพียงอย่างเดียว แต่เราต้องดูแลรักษาชีวิตของผู้อื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม เราต้องยินดีในเหตุและเงื่อนไขแห่งชาติภพของเรา และ “เป็นหนึ่งเดียวกัน” และ “อยู่ร่วมกับ” ทุกสรรพสิ่ง หลายคนอาจจะยังรู้สึกกังขาและกล่าวว่า “เราทำอะไรไม่ได้มากนักหรอก” หรือรู้สึกว่าคุณเองไม่มีความสามารถที่จะปกป้องการทำลายล้างอันใหญ่หลวงที่เกิดจากการทิ้งสารพิษโดยไม่เลือก การทิ้งวัสดุของเสียทางชีวการแพทย์ และการผลิตพลังงานนิวเคลียร์ สิ่งเหล่านี้อาจจะถูก แต่ทว่าเรากำลังมีส่วนร่วมในทางอ้อมต่อกระบวนการผลิตดังกล่าว นอกจากนั้น ยังมีความขัดแย้งระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความต้องการของมนุษย์ในการมีชีวิตเชิงวัตถุที่หรูหรามากขึ้น คนส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับความสะดวกสบายทางร่างกายเหนือสิ่งอื่นใด จึงทำให้เกิดการบริโภควัตถุเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ (ด้วยตู้ทำความเย็นหรือเครื่องปรับอากาศ) การคมนาคมที่สะดวกขึ้น (หลายครอบครัวมีพาหนะจำนวนมากต่อบ้านหนึ่งหลัง) และการบริโภคเกินความพอดีเพื่อสนองต่อผัสสะต่างๆ (การกินเนื้อสัตว์และเนื้อปลามากเกินไป การใช้ชีวิตหรูหราฟุ่มเฟือย การทิ้งขยะไม่เลือก ฯลฯ) ดังนั้น ปัญหาจึงไม่ได้อยู่ที่ว่าเราทำได้แค่ไหน แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือเรามีจิตใจที่เข้มแข็งพอจะลดความเป็นวัตถุนิยมของตนเองลงได้หรือไม่ต่างหาก

การเปลี่ยนทัศนคติและวิถีชีวิตของเรา

ความละโมภโลกมากและความเพิกเฉยของมนุษย์ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม การที่จะสามารถอนุรักษ์พระแม่ธรณีเอาไว้ได้นั้น พวกเราทุกคนจำเป็นต้องตระหนักรู้ด้วยตัวเองและฝึกการเจริญเมตตาในความหมายเชิงกว้างให้มากขึ้น เราจำเป็นต้องเปลี่ยนทัศนคติและรูปแบบชีวิต และเพื่อให้ตรงกับความต้องการทางกายภาพ ก็ควรฝึกการบริโภคอย่างชาญฉลาด อย่างพอเพียงและพอใจ คุณค่าของชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับความเมตตาและความกรุณาด้วยความรัก ในขณะที่ความหมายของชีวิตคือการชื่นชมพระคุณ หากเราทะนุถนอมและดูแลสิ่งต่างๆ เป็นอย่างดี อายุขัยของการใช้ประโยชน์ของสิ่งนั้นย่อมมีระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น เราต้องดูแลรับผิดชอบต่ออนาคตของหมู่บ้านแห่งโลกใบนี้และเหตุปัจจัยในการดำรงอยู่สืบไปของคนรุ่นต่อไป มีหลายสิ่งที่เราสามารถทำได้ในชีวิตประจำวันโดยไม่ต้องลงแรงอะไรมากนัก ตัวอย่างเช่น แทนที่จะใช้จานกระดาษและภาชนะพลาสติกทิ้งได้ เราก็หันมาใช้วัสดุที่นำกลับมาใช้ได้ อีก เราสามารถใช้ถุงใส่ของของเราเอง ใช้กระดาษรีไซเคิล กระป๋องอลูมิเนียม และขวดพลาสติก ส่งเสริมการปลูกต้นไม้และการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรอันรวมไปถึงไฟฟ้าและน้ำ

กฎแห่งธรรมชาติได้ถูกละเมิดเนื่องจากความกระหายจากการบริโภควัตถุที่มากเกินไปของมนุษย์ รวมไปถึงความไม่เอาใจใส่และการเพิกเฉยต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หากเรารู้จักพอใจกับการใช้ชีวิตสมถะ ยินดีกับสิ่งดีๆ ที่ได้รับ และทะนุถนอมสิ่งต่างๆ รอบตัวเราตลอดจนทรัพย์สินและชีวิตของเรา เราจะสามารถมากขึ้นในการรักษาโลกใบนี้ เราทุกคนล้วนมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เมื่อเดือนมีนาคมปี ค.ศ. 1992 ในระหว่างการประชุมประจำปีของ BLIA General Conference ได้มีการผ่านมติเพื่อส่งเสริม “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและจิตวิญญาณ” ในระยะหลายปีที่ผ่านมา สมาชิกของ BLIA และวัดจาก Fo Guang Shan ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการปลูกป่าหลายล้านต้น⁷ ผู้ที่อาศัยอยู่ในวัด Fo Guang Shan ในเมืองต้าซู่ (ใกล้เมืองเกาสง) และสาขาต่างๆ ต่างก็มีส่วนช่วยส่งเสริมเรื่องการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้น หนึ่งในวัดสาขาของ Fo Guang Shan ยังเป็นที่รู้จักกันในนาม “วัดแห่งสิ่งแวดล้อม” เนื่องจากผู้ให้การสนับสนุนและอาสาสมัครได้ก่อตั้งกองทุนเพื่อสร้างวัดโดยการรวบรวมวัสดุที่ถูกทิ้งและนำกลับมาใช้ใหม่ ขยะก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ไม่ดีเสมอไป การนำขยะกลับมาใช้ใหม่สามารถสร้างสรรค์ชีวิตใหม่ขึ้นมาได้

รักษาผืนดินเพื่อลูกหลานด้วยความรัก

ทุกสรรพสัตว์ล้วนพึ่งพาอาศัยโลกเพื่อความอยู่รอด โลกจึงเป็นบ้านของมนุษยชาติ โลกได้ปกป้องชีวิตเรา และได้มอบแหล่งทรัพยากรเพื่อให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้ หากปราศจากโลกเสียแล้ว มนุษยชาติและสิ่งมีชีวิตทั้งหลายจะไปอยู่ที่ไหน ดังนั้น เมื่อโลกต้องเผชิญกับการหายนะ พวกเราในฐานะ “เจ้า” แห่งการสร้างสรรค์สรรพสิ่งขึ้นมาในโลกใบนี้ ก็ต้องเป็นคนแรกที่จะออกมาปกป้องสิ่งแวดล้อมด้วยการให้ความเอาใจใส่ดูแลชีวิตสัตว์ป่าและธรรมชาติ ไม่น่าอย่างไม่คิดคำนึง ฝึกฝนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ปลูกต้นไม้ ป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าที่มากเกินไป พอดี ปกป้องแหล่งน้ำ ทั้งขยะในที่ๆ สมควร ใช้ของด้วยความมัธยัสถ์และนำของกลับมาใช้ใหม่

ดังคำกล่าวของ Chief Seattle ที่ว่า “ในเมื่อเราเป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดิน ท่านก็ย่อมเป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดิน ด้วยเช่นกัน แผ่นดินนี้มีค่าต่อเรามากมายนัก และมันก็มีค่าต่อท่านเช่นเดียวกัน สิ่งหนึ่งที่เราทราบก็คือมีพระเจ้าอยู่เพียงองค์เดียวเท่านั้น ไม่มีผู้ใด ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ผิวแดงหรือมนุษย์ผิวขาวจะสามารถแบ่งแยกออกจากกันได้ เราล้วนเป็นพี่น้องกัน”

ในการประชุมชาวพุทธแห่งนี้ ขอเชิญชวนพวกเรา ในฐานะสตรีผู้มีจิตวิญญาณทั้งหลายให้ช่วยกันแจ้งบอก และเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและจิตวิญญาณ “ทะนุถนอมสิ่งที่เราต้องนำมาเลี้ยงและ ห่อหุ้มร่างกาย ไม่ใช่เพราะว่ามันคือโภคทรัพย์ของเรา แต่เพราะสิ่งเหล่านี้คือ สิ่งที่ธรรมชาติกรุณามอบให้เรา”⁸

เชิงอรรถ

---

1 *The Buddhist Perspective of Compassion*, by Venerable Master Hsing Yun

2 “Everything on earth possesses Buddha nature” and “sentient and non-sentient beings are integrated with wisdom.”

3 Taisho Canon Vol. 3, No. 174.

4 Extracted from the Allianz Knowledge website.

5 Over-fishing – a global disaster website – Pepijn Koster.

6 Green-house gas emissions by air-conditioning and freezers, carbon dioxide emitted by vehicles have been the main causes of global warming.

7 The UN has declared 2011 the International Year of Forests to better protect the planet’s lungs. Forests regulate the air we breathe, the water we drink, and the climate that shapes our lives. Forests also provide more than one in six humans with a living as part of a 270 billion dollar-a-year industry. By protecting trees we also protect ourselves. (Allianz Knowledge website)

8 *Environmental and Spiritual Preservation*, by Venerable Master Hsing Yun.

Susan Su-chen Wu

คำนำในการแปล เพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นก่อนเข้าสู่เนื้อหา

คำสอนหลักในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน ได้กล่าวถึงการที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและมีความสามารถที่จะบำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ และสามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ หากฝึกฝนชำระจิตใจจนบริสุทธิ์ผุดผ่องด้วยเมตตาบารมี พระโพธิสัตว์ของฝ่ายมหายานจึงมีมากมาย แม้พระพุทธเจ้าก็มีปริมาณที่ไม่อาจคาดคำนวณได้ และพระโพธิสัตว์ทุกองค์ย่อมโปรดสรรพสัตว์เช่นเดียวกับจริยาของพระพุทธเจ้า คำสอนของพระโพธิสัตว์จึงมีน้ำหนักเท่ากับพระไตรปิฎก ในพุทธศาสนามหายานจึงมีคัมภีร์สำคัญๆ ระดับเดียวกับพระไตรปิฎกเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก เพื่อให้เหมาะสมกับจิตและอินทรีย์ของสรรพสัตว์แต่ละจำพวก อีกทั้งเพื่อเป็นกุศโลบายในการสั่งสอนพุทธธรรม ทั้งนี้เพื่อเจตจำนงจะเกื้อกูลสรรพชีวิตทั้งหมดให้ถึงพุทธธรรมและบรรลุความหลุดพ้นจากสังสารวัฏ

หลักการพื้นฐานนิเวศวิทยาแนวเล็ก

1. ทุกชีวิตมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
2. นิเวศวิทยาแนวเล็กมีทัศนะการมองที่ไปพ้นหลักตรรกะ " เหตุผล ซึ่งหมายถึงการมองสัมพันธ์ภาพระหว่างสรรพสิ่งในระดับที่ลึกซึ้งกว่าการมองในระดับที่ผิวเผินภายนอก
3. สรรพชีวิตมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นเครือข่ายในแนวระนาบ ทุกชีวิตมีสิทธิที่จะดำรงอยู่และเติบโต มีความสำคัญหรือคุณค่าภายในตัวเอง เราไม่อาจบอกได้ว่าสิ่งหนึ่งจะเหนือกว่าอีกสิ่งหนึ่งได้ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างต่างมีความงดงามและมีคุณค่าภายใน ดังนั้นการแทรกแซงต่อธรรมชาติ จะต้องเกิดขึ้นในลักษณะที่มุ่งตอบสนองความต้องการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่จริงๆ
4. เราเบียดเบียน ทำลายธรรมชาติกันมากเกินไป และจะต้องหยุดยั้ง
5. ระบบคุณค่าทั้งสำหรับบุคคลและสังคมเป็นพื้นฐานของนิเวศวิทยาแนวเล็ก ซึ่งได้แก่

- การตระหนักรู้ถึงคุณค่าภายในของทุกสรรพสิ่ง
- การเคารพสิทธิของสิ่งมีชีวิตที่จะดำรงสภาพที่เป็นอยู่ได้
- การเคารพสิทธิของสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่จะเติบโตและงอกงามได้
- การมุ่งรักษาความหลากหลาย

จิตสำนึกตระหนักรู้ : จิตสำนึกด้านนิเวศวิทยา ในลัทธิเต๋าพุทธ พุทธศาสนิกนิกาย

Susan Su-chen Wu

บทความ

ปัจจุบัน นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมได้ให้ความสำคัญกับศาสนาต่าง ๆ มากขึ้น ด้วยถือว่า ศาสนาสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติของผู้คนในการทำงานเพื่อสิ่งแวดล้อมได้ ในบทความของ เดวิด ออร์ตัน เขาได้ให้ความเห็นว่าการเชื่อในด้านศาสนา สามารถที่จะช่วยให้สังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างหลากหลาย ให้เข้าใจในเรื่องผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมได้ ศาสนาจึงมีส่วนสำคัญอย่างมาก จนใครก็ตามที่ต้องการทำงานด้านระบบนิเวศวิทยาให้เกิดผลสำเร็จ จะต้องหันมาสนใจว่า ณ พื้นฐานหลักแหล่งบ้านเมืองนั้นๆ มีศาสนาใดดำรงอยู่ และศาสนาต่างๆ เหล่านั้น กล่าวถึงธรรมชาติในโลกนี้ไว้อย่างไร ผู้คนในแวดวงศาสนานั้นมีจุดยืนอย่างไร และชาวนิเวศวิทยา จะสามารถนำสิ่งที่ศาสนากล่าวไว้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างไรบ้างⁱ โดยที่ปัจจุบันนี้ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจะเป็นเรื่องที่ท้าทายมาก ข้าพเจ้าจึงมีความประสงค์ที่จะนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นรูปแบบพื้นฐานที่เป็นศาสนาชั้นนาศาสนาหนึ่งของโลกที่สามารถช่วยการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์นิเวศวิทยาของโลกได้ ศาสนาพุทธ ได้กำหนดวิถีปฏิบัติ ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของปัจเจกชน และ โลก และระหว่างตัวตน กับธรรมชาติ ข้าพเจ้ารู้สึกต้องการความคิดเชิงบวก ในการที่จะให้ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานในลักษณะของการพัฒนาจิต กับ การศึกษาผลของมันที่มีต่อการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ในคำสอนของพระพุทธศาสนา กล่าวถึงการทำงานด้านจิต การตระหนักรู้ในระดับจิตสำนึก และการรู้แจ้งในธรรม ที่ชี้ให้เห็นความแตกต่างอย่างสำคัญระหว่างประสบการณ์ความจริงของแต่ละบุคคล ซึ่งจะเกิดผลกระทบอย่างลึกซึ้งกับความรู้สึกที่เรามีส่วนเกี่ยวข้องกับทางโลก แนวคำสอนนี้อาจทำให้เห็นว่า มีพุทธศาสนิกนิกายที่มีจุดยืนที่สำคัญในการช่วยสนับสนุน งานทางนิเวศวิทยา เรื่องนี้ Brian Brown ได้ให้ความเห็นว่า ชาวโลกรับรู้ถึงพุทธนิกายมหายาน เป็นศาสนาที่มีลัทธิประเพณีเก่าแก่ที่สามารถกล่าวได้เต็มปากว่า จิตสำนึกในการตระหนักรู้ของมนุษย์ เป็นจุดสูงสุดของการที่ตัวตนของเรา สะท้อนจิตวิญญาณของธรรมชาติ (ส่วนรวม) ⁱⁱ

ในพระสูตรลัทธิเต๋า ซึ่งเป็นพระสูตรเก่าแก่ลำดับแรกๆ และเป็นพระสูตรที่มีเนื้อหา อันตรงอิทธิพลต่อพุทธศาสนิกนิกายมหายานเป็นอันมาก พระสูตรนี้โด่งดังในฐานะที่เป็นรากฐานของสายพุทธมหายาน ⁱⁱⁱ โดยที่มีสารัตถะที่ให้ความสำคัญต่อจิตสำนึกตระหนักรู้แต่เพียงอย่างเดียว (Consciousness-only school) ^{iv} ในแนวทางนี้ได้กล่าวถึง พระคำรัสของพระพุทธองค์ ตั้งแต่ในระยะเริ่มแรกที่ศาสนาพุทธเข้ามาสู่ศรีลังกา (ที่เดิมเรียกกันว่า ซีลอน) ^v ว่า จิตสำนึกตระหนักรู้ หมายถึง ปรากฏการณ์ ที่บุคคลรับรู้หรือเห็นว่าจริงนั้น เป็นการสร้างสรรค์ของจิตทั้งหมด สิ่งที่เป็นโลกทางวัตถุ ที่ถูกรับรู้นั้น เป็นเพียงสิ่งที่จิตสำนึกของเราสร้างขึ้น แท้จริงแล้ว สิ่งเหล่านั้น **วัตถุนั้นๆ ไม่มีอยู่ในความเป็นจริง เป็นเพียงแต่สิ่งที่จิตเท่านั้นได้สร้างขึ้น**(Mind-only or Cittamatra) ^{vi} พระสูตรลัทธิเต๋านี้ ได้ให้คำจำกัดความ ในช่วงต้นๆของการก่อตั้งแนวคิดของพุทธศาสนิกนิกายมหายาน เช่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมะ ห้าประการ (The five dharmas) รูปแบบสามอย่างของการปรากฏ (the three types of being : Svabhava) อลายาจิต (alaya

consciousness) ศักยภาพในจิตที่ตื่นรู้สมบูรณ์แบบ (tathagata-garbha) การตระหนักรู้ในตนเอง

(pratyatmaryajanagocara) หรือการรับรู้ภายในตนเอง (inner perception)

การขับเคลื่อนของนิเวศวิทยาแนวลึก กำลังสนใจในการดำเนินโครงการที่มีผลกระทบต่อการจัดระเบียบทางสังคม ที่สอดคล้องกลมกลืนไปกับธรรมชาติทางโลก ได้มีการพิจารณาเพื่อปรับใช้ มิติทางด้านจิตวิญญาณ ในกระบวนการเคลื่อนไหวพัฒนางานด้านสิ่งแวดล้อม นักนิเวศวิทยาแนวลึก ได้เรียกร้องให้มีการพัฒนาจิตสำนึกด้านนิเวศวิทยา โดยการสร้างการเปลี่ยนแปลงระดับจิตสำนึกของมนุษย์ ซึ่งแต่เดิมแนวทางการพัฒนา จะเป็นการมุ่งเอาประโยชน์เพื่อมวลมนุษยชาติ ถือเอามนุษย์เป็นจุดศูนย์กลาง (เป็นมนุษย์ที่เอาเปรียบผู้อื่น สัตว์อื่น หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ : ผู้แปล) ปรับเปลี่ยนเป็น แนวทางการขับเคลื่อนใหม่ เน้นที่ระบบปฏิสัมพันธ์ ระหว่าง สิ่งต่างๆบนโลกด้วยตนเอง และความสัมพันธ์ กับสิ่งอื่นๆ ที่คงอยู่ในจักรวาล และให้ธรรมชาติว่ามนุษย์ควรที่จะปรับเปลี่ยนแนวโน้มจากการที่เคยเป็นพวกที่ทำการทุกอย่างเพื่อเผ่าพันธุ์มนุษย์ (an anthropocentric perspective) มาเป็นพวกที่ให้ความสำคัญแก่ระบบนิเวศวิทยา (สรรพสัตว์ สรรพสิ่งคือสิ่งเดียวกัน ควรเคารพแบ่งปัน พึ่งพา ยึดโยง เกื้อกูลกัน : ผู้แปล) ทั้งนี้ เพื่อช่วยกันแก้วิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังหนักหนาสาหัสอยู่ในปัจจุบัน

การตระหนักรู้ภายในตนเอง (Self-realization : pratyatmaryajanagocara), ซึ่งเป็นแกนความคิดสำคัญของพระสูตรลึงกาวตาร หมายความว่า การที่บุคคลได้พัฒนาญาณหยั่งรู้ในตน ไปจนถึงขั้นเกิดจิตสำนึกที่ลึกล้ำ นักนิเวศวิทยาแนวลึกได้ก็อ้างว่า ทุกชีวิต มีศักยภาพที่จะพัฒนาไปสู่ การตระหนักรู้ในตนอย่างแท้จริง จนถึงจุดนี้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า แก่นกลางการปฏิบัติในระดับจิตวิญญาณของพระสูตรลึงกาวตารตรงกับความเห็นของนักนิเวศวิทยาแนวลึกนี้ แต่ยังมีส่วนที่คลาดเคลื่อนแตกต่าง กันอยู่บ้าง ในรายงานนี้ ข้าพเจ้ามีจุดประสงค์ที่จะตรวจสอบ จิตวิญญาณทางด้านนิเวศ และการหยั่งรู้ในตน ที่สอนในลึงกาวตารสูตรกับหลักการของนักนิเวศวิทยาแนวลึกซึ่งจะพิสูจน์ถึงอัจฉริยภาพทางภูมิปัญญาในด้านนิเวศวิทยาที่พระสูตรลึงกาวตารสืบทอดมานั้น ตรงกับหลักวิชาการสมัยใหม่ของนักนิเวศวิทยาแนวลึก และทั้งสองแนวทางเป็นไปเพื่อตอบโจทยการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ระบบนิเวศของโลก เนื่องมาจากการที่ทั้งสองแนวทางได้กล่าวถึงสิ่งเดียวกันคือ จิตสำนึกภายในตน และจะนำไปสืบแนวทางของโลกในการที่จะพัฒนาการตระหนักรู้ปัญหาของนิเวศวิทยาด้วย ข้าพเจ้าหวังว่า จะทำให้เกิดความสนใจในหมู่สาธารณชนในส่วนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ของตนเอง จิต และสัมพันธ์ภาพต่อกันเอง และปฏิสัมพันธ์ที่เรามีต่อโลก

จากการศึกษาพบว่า พุทธศาสนาเถรวาทนิกายเซ็น ได้มีการพัฒนาเรื่องนี้ไปค่อนข้างโดดเด่น มีพระสูตรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้คือลึงกาวตารสูตร ได้มีการแปล จากภาษาดั้งเดิมคือภาษาสันสกฤต ไปเป็นภาษาญี่ปุ่น โดย นักรรณธัชชาคนสำคัญของนิกายเซ็น คือท่านไดเซทสึ เตอิทาโร ชูซูกิ นอกจากนั้น ท่านยังได้แปลพระสูตรนี้ไว้เป็นภาษาอังกฤษ อีกภาษาหนึ่งด้วย ข้าพเจ้าจะยึดถือเอาฉบับแปลภาษาอังกฤษไว้เป็นส่วนสำคัญในการเสนอรายงานการวิจัยที่เป็นสารนิพนธ์ฉบับนี้

ในลึงกาวตารสูตร จะถือว่าบุคคลสามารถบรรลุถึงระดับของการเป็นผู้หยั่งรู้ภายในตนได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องพ้นจากการผูกพันเบื่องันจากการทำหน้าที่ของการรับรู้ ทั้งแปดอย่าง (The eight types of consciousness) อันได้แก่การรับรู้ทางทวาร คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และอีกสองอย่างที่ไม่ได้กำหนดไว้ในฝ่ายตรงคือการยึดมั่นถือมั่นในอัตตาตัวตน : มนสจิตวิญญาณ (ซึ่งแปลจากภาษาสันสกฤต *klistamanas* ว่าเป็นจิตที่ว่องไวประหนึ่งเป็นลิง เป็น

การสังสมของกรรมอย่างหนึ่งจนกลายเป็นอุปสรรค ตัวขัด ศัตรู และยาพิษอันร้ายกาจ : ผู้แปล) และประการสุดท้าย
อภยวิญญาน : *alayavijnana* (เป็นจิตที่เป็นธาตุ)^{vii} มีหน้าที่สามประการ คือหนึ่ง รู้เก็บหมายความถึง เป็นอยู่ ที่อาศัย
ที่สะสมของพลังงานกรรม กรรมเก่าเก็บสัญญาต่างไว้ในอภยวิญญาน ส่วนสิ่งที่ถูกเก็บ จะเรียกว่า พืช ซึ่งมี
ความหมายว่างอกได้ นั่นคือการมีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ สอง รู้ก่อ หมายถึงการประกอบขึ้นเป็นอารมณ์ของจิต หรือการ
กำหนดอารมณ์อื่นๆ ที่จิตรับรู้ได้ รู้ก่อ สาม คือรู้ปรุง หมายถึง การปรุงอารมณ์ ที่มีอยู่แล้ว เพิ่มระดับให้วิจิตรพิสดารไป
โดยกำลังแห่งจิต:ผู้แปล) จิตสำนึกรับรู้ทั้งแปดประการนี้ เป็นที่มาของปรากฏการณ์ วงจรการเกิด- มีชีวิตอยู่และ
ตายไป

การเกิดจิตสำนึกตื่นรู้ จะมีโอกาสเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสภาวะธรรมถึงขั้นที่สุดแห่งธรรม จะเป็นระดับจิต ของ
พระอรหันต์ ที่เรียกกันว่าเป็น ตถาคตครรภ์ - ตถาคตคัพพะ(the *tathagata-garbha*) ครอบครองดวงจิตในทุกขณะจิต
คำว่า *Garbha* หมายความว่า ในครรภ์ หรือ ในคัพพะ หรือสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใน นั่นคือ ต้นกำเนิดแห่ง ดวงจิตที่ตื่นรู้
เนื่องมาจากสภาวะธรรมของการเป็นผู้ตรัสรู้ รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมทั้งปวง (พุทธศาสนมหายานมีพระสูตรที่อธิบาย
ตถาคตครรภ์นั้นก็คือพุทธภาวะ กล่าวคือจิตของนครธรรมดานั้นแม้จะถูกหุ้มห่อด้วยกิเลส แต่ภายในก็ยังมีความเท่าเทียม
พระตถาคตเจ้า และทั้งนี้ ไม่เกี่ยวกับโลกนี้จะมีพระพุทธรูปเจ้าเสด็จมาปรากฏให้เห็นนั้น ก็เพื่อจะให้สัตว์โลกทราบถึงข้อ
นี้ คือจะให้ทราบว่า สัตว์โลกมี "พืช" ของ "พุทธ" อยู่แล้ว) ในหนังสือพระสูตร ลังกาวตาร(หน้า 60) พระพุทธองค์ ได้
ทรงตรัสอธิบายความรู้อันยิ่งใหญ่ที่ถูกถ่วงสมบรูณ์แบบ ต่อ ท่านมหามติโพธิสัตว์ ด้วยทรงกล่าวว่า เป็นที่รู้กันอยู่ว่า
เมื่อ(พระภิกษุ) ได้ตัดตรงเข้าถึงพระธรรมอันประเสริฐยิ่งแล้ว จะจำแนกจัดเสียได้ซึ่งมีจิตทิฐิ ความเห็นผิดในรูป
ในชื่อ ในความจริง และในลักษณะทั้งปวง การตระหนักรู้ภายในนี้ เป็นสุดยอดของอัจฉริยภาพทางภูมิปัญญา เป็น
การตรัสรู้ ที่สมบรูณ์แบบ ท่านมหามติโพธิสัตว์ สิ่งนี้คือแก่นสารตถะธรรมของ ตถาคต ซึ่งหมายความว่า ผู้ไม่กลับมา
เกิดในครรภ์อีกเป็นแท้

พระสูตรลังกาวตารนี้กล่าวถึงสภาวะที่เป็นตถาคต : พุทธภาวะ เป็นแนวคิดที่มาจากหลักการของการพึ่งพา
อาศัยซึ่งกันและกัน ที่เกิดขึ้น หลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนาคือ ทุกผลของการกระทำย่อมเกิดแต่เหตุ ดังนั้น จะ
ไม่มีต้นเหตุ ไม่มีเหตุอันแรกเริ่ม พระสูตรยังกล่าวเพิ่มเติมถึง ทุกสรรพสิ่ง อยู่ในภาวะยังไม่เกิด (*Unborn*) ภาวะใน
ครรภ์ เป็นพืช เมล็ดพันธุ์ของการเป็นพุทธะ ไม่เป็นทั้งตลอดกาลหรือชั่วครู่ชั่วยาม ไม่ได้เกิดจากการสร้างขึ้นหรือไม่
สร้างขึ้น ไม่ว่าจะพรรณนาได้หรือไม่สามารถพรรณนา เป็นสภาวะที่ไม่สามารถนับวัดได้ ไม่อาจจำแนกแจกแจงได้
พรรณานี้ เน้นย้ำให้เห็น พระสัจธรรมอันสูงสุด ที่เกี่ยวพันกันระหว่างความมีความเป็นกับความไม่มีไม่เป็น

พระพุทธองค์ ทรงมีพระดำรัสต่อไปว่า ท่านมหามติโพธิสัตว์ การสอนที่เกี่ยวกับ ตถาคตจะสอนว่า ทั้งใน
อดีต ปัจจุบันและอนาคต ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่ยังไม่เกิด เหตุใดเล่า คำตอบคือเพราะว่า มันไม่มีอยู่จริง ทุก
สิ่งที่เห็นที่สัมผัส ที่คิดว่าจริง ที่แท้คือคือกระบวนการทำงานในการสร้างสรรค์ของดวงจิตของตนเท่านั้นเอง
ท่านมหามติโพธิสัตว์จงทราบว่า เพราะเหตุที่ เป็นสภาวะที่กั้นกลางอยู่ระหว่างความมีอยู่เป็นอยู่ กับความไม่มี
มีอยู่ ไม่เป็นอยู่ จึงเรียกว่าพวกนั้น สิ่งนั้นยังไม่ได้กำเนิดเกิดขึ้น (therefore, all things are unborn)^{viii}

พรรณษะที่ว่าทุกสิ่งยังไม่เกิดขึ้น มีแนวทางกำหนดว่า ไม่มีสิ่งใด ถูกทำให้ปรากฏ ในทางความสัมพันธ์แบบ เหตุและผล สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างอิสระ ถูกมองว่าสรรพสิ่งเป็นหนึ่งเดียว ไม่แบ่งแยก แนวคิดของUnbornนี้ พื้นฐานของ ชาวพุทธมหายาน เป็นมุมมองที่เป็นจุดเด่นของพระสูตรลึงกาวตาร เพราะในพระสูตรนี้ได้มีการขยายความ ให้เกิด ความชัดเจนถึง ธรรมชาติของพุทธะ: พุทธภาวะ หรือตถาคตตรรก ตถาคตคัพพะ (*tathagata-garbha*)) เน้นแนวคิดที่ว่า เนื่องจากสรรพสิ่งในจักรวาลเป็นสิ่งที่ยังไม่ได้เกิด ดังนั้น สิ่งเหล่านั้น จะมีศักยภาพในการเข้าถึงสภาวะแห่งพุทธะ (Buddhahood) ได้ แต่เหตุที่บรรดาสรรพสัตว์ยังไปไม่ถึงจุดนี้ ทั้งนี้เพราะยังคงอยู่ในกฎเกณฑ์ของการพึ่งพาผูกพันกัน เพราะมีสิ่งนี้เกิด สิ่งนี้จึงเกิด นอกเสียจากว่ามีผู้ที่เข้าใจสารัตถะ แก่นธรรมของคำว่ายังไม่เกิดนี้อย่างถ่องแท้ คนนั้นก็ จะเกิดความกระจ่างแจ้ง ในจิต รู้ถึงความเท่าเทียมกัน หรือทุกอย่างเหมือนกันในทุกปรากฏการณ์ เมื่อถึงระดับนี้ ดวงจิต ของผู้นั้นก็จะเป็นอิสระจากค้นหาทั้งปวง และเป็นอิสระต่อความคิดอย่างโง่ๆ ที่คิดว่ามีเรา มีเขา มีสิ่งที่มี ที่เป็นและมีสิ่ง ที่ไม่ได้มี ไม่ได้เป็น ณ จุดนี้ จะเป็นความระลึกรู้อันยิ่งใหญ่ (ปรีชาญาณถึงขั้นตรัสรู้: ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนเป็น หนึ่ง หนึ่งนั้นคือสัจธรรมสูงที่สุด พุทธะ จิต เอกจิต จิตที่เป็นหนึ่ง : ผู้แปล) ซึ่งเป็นผลให้จะไม่มีการแบ่งแยกสรรพสิ่ง และไม่มีการแบ่งจิตสำนึกที่แบ่งโลกออกเป็นคู่ (เช่นดี เลว ขาว ดำ และอื่นๆ) อีกต่อไป

ในหลักการที่พระสูตร ลึงกาวตาร ได้อธิบายต่อไปว่า สภาวะแห่งดวงจิตพุทธะ (*tathagata-garbha*) เป็นการ ย้ำแนวทางใน ปฏิจัสมุปบาท (*pratītyasamutpāda*) การเกิดขึ้นพร้อมแห่งธรรมทั้งหลายเพราะอาศัยกัน การที่สิ่ง ทั้งหลายอาศัยกัน จึงเกิดมีขึ้น ในสภาวะที่อยู่ในปรมัตถธรรม (ultimate truth) ดวงจิตที่บริสุทธิ์ ไม่ยิ่งหย่อนกว่า สภาวะตถาคตตรรก ด้วยพุทธภูวะนั้น จะทำให้ปลอดจากมิจฉาวิญญู การเห็นผิด ตัดสินผิด และหมดความพยายามที่ จะจำแนกมวลกิเลส เมื่อจิตเป็นอิสระจากอวิชชา คือกิเลสและความหลงผิดที่ปิดบังสภาวะพุทธะอยู่ สภาวะตถาคต ตรรก ก็จะเปิดออก เกิดการหลอมรวมกับธรรมกายของพุทธะ กลายเป็นดวงจิตอันทรงความบริสุทธิ์ ณ เวลานั้นผู้ ปฏิบัติ จะพบว่า จิตสำนึกนั้น บริสุทธิ์สมบูรณ์แบบ มีพลังเต็มเปี่ยม อยู่ใน อยู่เหนือ อยู่ถ้วนทั่ว ในดวงจิตของมนุษย์ ของตน ดังให้ดวงจิตมนุษย์นั้นแจ้งกระจ่างในพระปรมัตถธรรม ในพุทธศาสนมหายานเรียกว่าเป็นเส้นทางแห่งการ ตรัสรู้ ที่เคลื่อนออกจากสภาวะที่อยู่ในตรรก มาเป็นการตระหนักรู้ในตนเองอย่างสมบูรณ์

การให้ความหมายโดยนัยแห่งการระบุว่า ตถาคตตรรก เป็นธรรมกาย นั้น เป็นจุดที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่า พระสูตรลึงกาวตาร เป็นพระสูตรที่เนื่องด้วยจักรวาลวิทยา ด้วยการทำให้หลายวิญญูณบริสุทธิ์ และการเข้าถึง ตถาคต ตรรก ที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของแต่ละบุคคล จะทำให้เกิดสภาวะตื่นรู้ ที่เป็นการรู้แจ้ง ถึงความเกี่ยวพันของบรรดา สรรพสิ่ง โดยพลัน ผู้รู้แจ้งย่อมหลุดพ้นจากอวิชชา การจำแนกธรรมทั้งปวงก็เกิดพระปรีชาญาณ จากการตรัสรู้ เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงคำสอนที่เกี่ยวกับตถาคตตรรกและหลักการที่ว่าทุกสรรพสิ่งย่อมพึ่งพาซึ่งกันและกัน และช่วยให้ผู้ ปฏิบัติก้าวถึง สภาวะพุทธะ เมื่อหมดสิ้นการจำแนกสรรพสิ่งที่เคยชินกับความคิดแบบแบ่งขั้ว (ทุกอย่างในโลกแบ่งเป็น สองขั้วเช่น หญิง ชาย ดี เลว ดำขาว ไป มา: ผู้แปล) ที่เป็นผลมาจากการเกิดขึ้นของปรีชาญาณแล้ว ความเป็นตัวตน *ego* (*atma*) จะเกิดเป็นบุคลิกภาพใหม่ ที่บริสุทธิ์ เกิดจากการที่อยู่ในพุทธสภาวะ

ตถาคตตรรกที่ไม่ได้ตรงกับขอบเขตของนักทฤษฎีใดๆเลย มันเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในของจิตสำนึก โดย ที่มีการตัดอวิชชาได้หมดสิ้น และธรรม รวมทั้งปัญญาญาณ ได้รวมกันจนเกิดเป็นพระบริสุทธิ์คุณ ในพระสูตร ลึง กาวตารได้มีการเสนอกรอบของพระปรมัตถธรรมไว้ ซึ่ง แสดงว่า พระปรมัตถธรรม ปรากฏเป็นธรรมที่ไม่แบ่งแยกขั้ว ที่เห็นว่าทุกอย่างในโลกเป็นของสองด้านที่ตรงกันข้ามกัน พระธรรมนี้ เป็นสิ่งหนึ่งเดียว ที่เชื่อมโยงกัน และเป็นสิ่งที่ พึ่งพาซึ่งกันและกัน มีคล้ายคลึงกับแนวความคิดทางนิเวศวิทยาที่ว่าทุกสิ่ง เกี่ยวข้องกัน ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อได้ เข้าถึงสภาวะธรรมแห่งการรู้แจ้งแล้ว ท่านผู้นั้น จะเกิดความตระหนักรู้ว่า ทุกปรากฏการณ์ ต่างมีรากฐานในการผูกพัน สืบสานเป็นเครือข่าย โยงใย และกระทบไปถึงกันทั้งหมด ตั้งแต่ หุมชนของหมู่มนุษย์ ไปจนถึงหมู่สัตว์ และหมู่พืช

พรรณไม้ กับโลก (เช่นเมื่อผีเสื้อขยับปีกอาจสะเทือนไปถึงดวงดาว : ผู้แปล) จุฬารวมศูนย์กลางของวิญญาณที่ซึ่งเกิด
สภาวะรู้แจ้งนั้น ได้นำไปสู่เส้นทางในทรรศนะเดียวกับนิเวศวิทยาของโลก ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนของจิตสำนึก
ด้านนิเวศวิทยา

ถ้าประชาชนสามารถบรรลุ ระดับของจิตสำนึกที่รู้แจ้ง มีความตระหนักในตน มีการหยั่งรู้ ถึงความสัมพันธ์
ของสรรพสิ่ง ก็จะเกิดการปรับเปลี่ยนไปสู่ จิตสำนึกทางด้านนิเวศวิทยาได้เอง ในทำนองเดียวกัน ประชาชน ก็จะ
ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาล้างแควล้น ได้ด้วยการรับรู้ที่แตกต่างไปจากพฤติกรรมแบบเดิม ในพระสูตรลังกาวตาร
ได้ระบุอย่างชัดเจนว่า ดวงจิตที่พัฒนาแล้ว จะมีศักยภาพในทางสติปัญญาความเฉลียวฉลาดเพิ่มมากขึ้น และมีการรับรู้
ที่สมบูรณ์แบบขึ้น รวมทั้งจะมีวิสัยทัศน์ด้านศีลธรรมหน้าที่จรรยา ที่สอดคล้องกลมกลืนไปกับการรักษารัชมชาติและ
สิ่งแวดล้อม

นักนิเวศวิทยาแนวลึกได้อ้างว่า สรรพสิ่งที่มีชีวิตในโลกนี้ ต่างมีศักยภาพในการที่จะบรรลุถึงจิตสำนึกภายใน
ตน ในทรรศนะของ Stephan Harding ปทัสถานสูงสุดของ Arne Naess' นักปรัชญานิเวศ คือจิตสำนึกภายในตนอย่าง
ชัดเจน ในการสัมภาษณ์ เมื่อถูกถามเพื่อให้อธิบาย จิตสำนึกภายใน เขากล่าวว่า มันมีความตระหนักรู้ชัดในตัวเอง
ทั้งในด้านลึกและด้านกว้าง มันเป็นการระบุน หรือสามารถมองเห็นบางส่วนของตัวเราในคนอื่น ๆ เราจะมีความรู้สึก
บางอย่างว่า เราสามารถที่จะปรับเข้าผู้อื่นที่เราประสงค์ได้ เราสามารถต่อเชื่อมความสัมพันธ์ ออกไปยังหมู่มวลมนุษย์
เราสามารถที่จะจำแนกตัวเรา กับสัตว์เลี้ยง กับสัตว์อื่น กับพืชพรรณ กับธาตุอื่นในธรรมชาติ การระบุตัวเราต่อสิ่งอื่นจะ
ทำให้เรา สามารถค้นหาจิตสำนึกภายใน ได้ คำนี้หมายความว่ารวมถึงจิตสำนึกของเราเองและจิตสำนึกร่วมของชุมชนด้วย

การเรียกกลุ่มนักนิเวศวิทยา ที่ใช้คำว่า“แนวลึก”มาประกอบนี้ มีความหมายเป็นนัยสำคัญซ่อนอยู่ เพราะคำว่า
ลึกนั่นเอง เป็นคำถามที่เกี่ยวกับสิ่งที่ลึกลงไปในจิตใจของมนุษย์ นั่นคือจิตสำนึกและความเชื่อ ซึ่งเป็นทัศนคติที่มีผลต่อ
พฤติกรรมและการแสดงออก ในกลุ่มนักนิเวศวิทยาเชิงลึก เรื่องของภววิทยาแห่งการดำรงอยู่ร่วมกัน (gestalt
ontology) ได้ถูกเจิดชูขึ้น ในความหมายที่เป็นการพิจารณาถึงการคงอยู่ และการมีปฏิสัมพันธ์ภายในส่วนรวม นัก
นิเวศวิทยาคนสำคัญ Arne Naess ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมว่า พวกเราเลือกใช้คำว่า gestalt ontology เพื่อผลในการกำจัด
ลักษณะอันเป็นส่วนบุคคล หรือ อัตวิสัย เพื่อให้เหลือแต่ภววิสัย และลักษณะอื่นๆที่ใกล้เคียงกับการถือเอาผลเชิง
ประจักษ์มากกว่าการตีความส่วนตัวที่เป็นเรื่องของ ความสัมพันธ์ระหว่างฉัน กับสิ่งอื่นๆ ที่ ฉันเกี่ยวข้องกับด้วย ทั้งนี้
เพื่อให้ความสำคัญกับการเป็นส่วนรวม ซึ่งต้องการให้เห็นภาพของทั้งหมดรวมเป็นหนึ่งเดียว ทรรศนะของการเป็น
gestalt ถูกเรียกกันว่า holism นั่นคือการมองอย่างเป็นองค์รวม พิศุทธพิเคราะห์พิจารณาทุกอย่างด้วยการมององค์ประกอบทุก
อย่างที่รวมกันขึ้นเป็นโลก ในสายตาของ Rothenberg นิเวศวิทยาแนวลึกนี้ถือว่าเป็นปรัชญาสมัยใหม่ เป็นความหวัง
ใหม่ ณ ขอบปลายฟ้า มีทิศทางที่มุ่งสู่การมองแบบภววิทยา (Ontology) การได้อยู่ในโลกนี้เป็นความงดงามประหนึ่ง
บทกวี ด้วยความเข้าใจในด้าน ภววิทยาแห่งการดำรงอยู่ร่วมกันของ gestalt ontology นักนิเวศวิทยาแนวลึกเชื่อว่า
คนจะบรรลุถึงสภาวะการตระหนักรู้ เกิดจิตสำนึกส่วนรวมขึ้นได้ Naess นักนิเวศวิทยาชาวนอร์เวย์ อ้างว่า
กระบวนการที่จะสร้าง การตระหนักรู้จากจิตสำนึกภายในนี้ ควรดำเนินการต่อเนื่องไปทั่วโลก เพราะในที่สุดแล้ว ผู้คน
จะเข้าใจว่า คำว่า Self นี้ มีความหมายที่กว้างออกไป ไม่ใช่ความหมายเฉพาะตัวตนภายใน แต่ต่อเชื่อมออกไปทุกสิ่งทุก
อย่างที่อยู่กันอยู่ภายในโลก ที่ร่างกายและจิตใจของเราอาศัยอยู่ จิตสำนึกตระหนักรู้ในความหมายของ Naess
ตีความไปในทางกว้าง และทางลึก ที่รวมเอาความรู้สึกที่เกี่ยวกับตนเอง ที่ล่วงเลยขอบเขตของส่วนตัว (ego)ออกไปจน
รวมไปถึงสิ่งมีชีวิตอื่นๆทุกชีวิต ดังนั้นคำว่าตัวตน สำหรับมนุษย์จึงไม่ใช่ความหมายเชิงแคบที่หมายความว่า “ส่วนตัว-
เฉพาะตัว” แต่กินความรวมถึง นิเวศของตน (ecological self) เมื่อความว่า self มีความหมายที่กว้างขึ้นเป็น Self เช่นนี้
เท่ากับว่า นิเวศวิทยาแนวลึกก้าวเข้ามาใกล้ชิดกับความหมายของ จิตสำนึกหยั่งรู้ในพระพุทธศาสนาพุทธนิกายมหายาน เพราะใน

พระพุทธศาสนาพยายาม เมื่อจะก้าวถึงสภาวะการหยั่งรู้ภายในตน ก็จะพบว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้น จิตเป็นกลไกดำเนินการสร้างขึ้นเองทั้งนั้น รวมทั้งการมีความเป็นอยู่สุขสบายของทุกชีวิตบนโลกนี้ด้วย Naess กล่าวว่ามนุษย์สามารถบรรลุถึงการมีจิตสำนึกตระหนักรู้ได้หลายแบบ แต่ตัวเขาเองได้ให้แนวทางไว้ในทางที่จะขยายตัวตนให้เกิดจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นการขยายคำว่า Self ให้กว้างขวางออกไป โดยรวบรวมเอาความหมายแนวกว้างที่รวมถึงสิ่งอื่นๆ ที่เหลืออยู่ในธรรมชาติ ครอบคลุมถึงจิตสำนึกที่ห่วงใยเมตตาต่อสรรพสิ่งเท่านั้น เขาจึงจะสามารถบรรลุถึงศักยภาพที่เป็นจริงของตนเอง ความหมายนี้เองที่จะทำให้คนเกิดความเข้าใจ และขยายความรัก เมตตาและห่วงใยระบบนิเวศ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของตัวตน หรือนั่นคือ ขยายขอบเขตของตัวตนไปสู่ระบบนิเวศ เป็น Ecological Self และสามารถบรรลุถึงสถานะแห่งการมีจิตสำนึกตระหนักรู้ ที่ Naess ให้บรรยายไว้ ด้วยคำจำกัดความใหม่ตามที่เขาได้ให้ความหมายเชิงกว้างไว้ มนุษย์ สามารถที่จะเกิดความรู้สึกตระหนักรู้ว่า เติบโตเองกำหนดขอบเขตการรับรู้ไว้อย่างจำกัดมาก และหากว่าพวกเขาได้มีจุดยืนด้านการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมากขึ้น ก็จะเกิดความหวังว่า สิ่งนี้จะสามารถกระตุ้นเตือนจิตสำนึกที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับธรรมชาติในโลกนี้ และเกิดความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของการมีอยู่ คงอยู่ของตัวตนในโลกใบนี้ดีขึ้น และนี่คือจุดบรรจบของนักนิเวศวิทยาแนวเล็กและพระพุทธศาสนา พยายาม ซึ่งเชื่อว่าหากทำให้มนุษย์เข้าใจและเกิดจิตสำนึกตระหนักรู้ ที่ก้าวข้ามขอบเขตของตัวตนแบบดั้งเดิมไปสู่การมีตัวตนที่ครอบคลุมถึงระบบนิเวศวิทยาด้วยแล้ว พวกเขาจะรับผิดชอบ ตอบสนองต่อปัญหาวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมของโลกได้ดีขึ้น เมื่อเขาเห็นมองผ่านเลนส์ที่แตกต่างออกไป นั่นคือมองผ่านอัจฉริยภาพและภูมิปัญญาในพระพุทธศาสนา

เชิงอรรถ

^{i.} See David Orton, "Reflections on Buddhism and Deep Ecology."

[<http://home.ca.inter.net/~greenweb/DE-Buddhism.html>]

^{ii.} Brown, "Toward a Buddhist Ecological Cosmology."

[<http://www.nembutsu.info/brown01.htm>] Accessed March 28, 2007.

^{iii.} Taken from Peter Della Santina's *The Tree of Enlightenment*, Taiwan: The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation, 1997, pp. 149-155.

^{iv.} Edward Conze, *Buddhist Thought in India* (Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, 1973), p. 164.

^{v.} *Lankavatara Sutra*, [http://en.wikipedia.org/wiki/Lankavatara_Sutra]

^{vi.} M. Alan Kazlev, "The Vijnanvada Conception Of "Consciousness-Only."

[<http://www.kheper.net/topics/Buddhism/consciousness.htm>]

^{vii.} Taken from Peter Della Santina, *The Tree of Enlightenment* (Taiwan: The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation, 1997), pp. 149-55.

^{viii.} *Lankavatara Sutra*, op cit, pp. 55-56.

Chialuen Chen

การไถ่ชีวิตสัตว์เพื่อสร้างกุศลเป็นเรื่องสำคัญในทางจริยธรรมที่ต้องพิจารณา บทความนี้จะแสดงเหตุผลโดยชัดเจนว่าทำไมชาวพุทธบางกลุ่มในไต้หวันจึงมีการไถ่ชีวิตสัตว์ในขณะที่คนกลุ่มอื่นไม่ทำตาม เป็นการ ค้นหาเหตุผลต่างๆของการไถ่ชีวิต ความเสี่ยงของชีวิตสัตว์ และผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมจากการกระทำนี้ โดยพิจารณาจากปรัชญาและพื้นฐานของจริยธรรม ในการไถ่ชีวิตสัตว์และข้อขัดแย้ง ถึงแม้ว่าการไถ่ชีวิตสัตว์อาจจะเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดแนวร่วมแต่การกระทำที่อ้างเหตุผลอย่างเข้าข้างตนเองนี้ ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันว่า เป็นเรื่องที่ขัดแย้งต่อหลักคำสอนและเป็นความเข้าใจที่ผิดเพี้ยนไปจากพุทธศาสนา

Karma Tashi Choedron

มนุษย์ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผองสัตว์โลกมาตั้งแต่การเริ่มต้นของมนุษยชาติ ทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วินกล่าวว่า สิ่งมีชีวิตทั้งหลายบนพื้นโลกมีสัมพันธ์เกี่ยวพันแบบเครือญาติกันทั้งสิ้น พุทธศาสนาเองก็เห็นด้วยในเรื่องนี้และอธิบายถึงความแตกต่างกันระหว่างสิ่งมีชีวิตกับระดับความเป็นสรรพสัตว์ ดาร์วินระบุว่าในทางชีววิทยานั้นมนุษย์นั้นมิใช่วิวัฒนาการสูงกว่าสิ่งที่เราเรียกว่าเป็นสิ่งมีชีวิต ในขณะที่ทางพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่โชคดีที่สุดในบรรดาชาติภพทั้งหลายที่มีอยู่ด้วยเหตุที่มนุษย์มีความสามารถในการรับรู้ในระดับสูง อย่างไรก็ตามทั้งวิทยาศาสตร์และพุทธศาสนาต่างก็เน้นความเกี่ยวพันกันระหว่างสิ่งมีชีวิตในทุกรูปแบบในด้านองค์ประกอบทางพันธุศาสตร์กับทางกายภาพ

ปรัชญาพุทธศาสนาหาญยังก้าวไปอีกขั้นหนึ่งด้วยการเน้นย้ำอย่างมั่นคงว่าไม่เคยมีสิ่งมีชีวิตแม้เพียงสิ่งเดียวที่มีได้เป็นมารดาผู้ให้กำเนิดเรามาตั้งแต่โลกล้านปีก่อน พุทธศาสนาสอนถึงอุดมคติแห่งโพธิจิตหรือชีวิตที่มุ่งแสวงหาความหลุดพ้นพร้อมๆ กับการช่วยเหลือสรรพสัตว์ คำสาบานแห่งพระโพธิสัตว์ในอันที่จะบรรลุการรู้แจ้งเพื่อประโยชน์ของสัตว์โลกทั้งผอง ในวงจรทั้งหกแห่งโลฏตระภพแห่งนี้ ดังนั้นเนื่องจากสรรพสัตว์ทั้งหลายต่างก็เคยเป็นมารดาของเรามาแล้ว และในภพทั้งหมดทั้งสิ้นแต่ละภพแห่งวัฏสงสาร พวกเราในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่างก็มีหน้าที่จะตอบแทนคุณความดีดังกล่าวโดยไม่เพียงแต่จะช่วยปลดปล่อยสิ่งมีชีวิตต่างๆ ให้ออกจากวัฏสงสารแห่งการเวียนว่ายตายเกิด แต่ต้องยังดำรงไว้เพื่อให้มนุษย์ทั้งหลายสามารถบรรลุธรรมและเห็นแจ้งได้ ในความเป็นจริงแล้ว สรรพสัตว์ที่อาศัยอยู่ในประเทศที่นับถือพุทธศาสนาทุกวันนี้ บ่งบอกเรื่องราวที่แตกต่างไปเป็นอย่างมาก สัตว์ต่างๆ ยังคงต้องทนทุกข์ทรมานกันมากมายในประเทศที่นับถือศาสนาพุทธโดยบ่อยครั้งที่การกระทำที่เป็นการทรมานดังกล่าวเกิดจากน้ำมือของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธด้วยกันนั่นเอง

บทความเรื่องนี้เสนอการวิเคราะห์ความทุกข์ของสัตว์ในประเทศที่นับถือศาสนาพุทธ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่าในประเทศเหล่านี้ความแตกต่างระหว่างอุดมการณ์อันสูงส่งไม่ว่าจะเป็นความเมตตาหรือกรุณากับความเป็นจริง ช่องว่างดังกล่าวอยู่ที่ความเมตตากรุณาต่อสัตว์ บทความเรื่องนี้หรือที่จะยกระดับความสนใจของพุทธศาสนิกชนที่เป็นสตรีโดยเฉพาะ ตลอดจนผู้นับถือศาสนาพุทธโดยทั่วไป ถึงการที่จะเชื่อมรอยต่อระหว่างความปรารถนาที่จะเห็นสิ่งมีชีวิตทุกสิ่งมีความสุข (การคาดหวังโพธิจิต) กับการลงมือทำงานเพื่อประโยชน์ของสัตว์โดยตรง (การมีส่วนร่วมในโพธิจิต) ในชีวิตประจำวันของเราทั้งหลายโดยการฝึกปฏิบัติทานบารมี อันเป็นบุญประการแรกในหกประการกับการทำความดีในองค์กรพุทธที่คิดสรรที่ดั่งขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งหมายในการสงเคราะห์สัตว์ บทความเรื่องนี้จุดประสงค์ที่จะจุดประกายให้เกิดความเวทนาอย่างแท้จริงในหัวใจและด้านความคิดในหมู่ผู้ปฏิบัติตามธรรมะแห่งพุทธศาสนาทั้งมวล โดยการเน้นให้เห็นว่าพวกเราทั้งที่เป็นกลุ่มและโดยปัจเจกมีส่วนในการก่อให้เกิดการทรมานสัตว์ต่างๆ อย่างไรบ้าง

สรรพสัตว์ : เรารู้กันไหมว่าแท้จริงมันคืออะไร

สัตว์ก็คือสิ่งมีชีวิตซึ่งไม่ต่างจากมนุษย์ในแง่ที่ว่าสามารถรู้สึกเจ็บปวด และสิ้นสละท้อด้วยความเกรงกลัวความตาย ด้วยความเข้าใจสายใยที่ยึดโยงระหว่างมนุษย์กับสัตว์จะทำให้เราต้องไม่ฆ่าหรือก่อให้เกิดการฆ่าสัตว์ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิแห่งสัตว์ที่จะนำเสนอต่อองค์กรภาคประชาชนกล่าวว่า “เพื่อให้ทราบว่าคุณสัตว์นั้นมีความรู้สึก

และสามารถทุกข์ทรมานได้ เพื่อการพื่อความต้องการที่จะได้รับการสงเคราะห์ และเพื่อยุติความโศกเศร้าทรมานต่อสัตว์...โดยสิ้นเชิง” ความรู้สึกนั้นสามารถเข้าใจได้โดยประการแรกและเป็นประการสำคัญว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งของสำนักแห่งการรับรู้หรือทุกข์เวทนาที่สนับสนุนโดยความสามารถในอันที่จะมีความรู้สึกและมีประสบการณ์ด้านการทรมานและความสุขใจ” นี่คือเหตุผลที่ว่าเพราะเหตุใดในพุทธศาสนาสิ่งมีชีวิตจึงมักเรียกกันว่า “สรรพสัตว์ที่มีความรู้สึก” เพื่อเป็นความจริงที่ว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ต่างก็มีความรู้สึก ถึงแม้ว่าจะรู้สึกในระดับที่แตกต่างกันที่ต่างกัน อยู่ในระดับของการรับรู้มิใช่ความรู้สึก

พุทธศาสนาได้จัดประเภทสัตว์ต่างๆ ให้อยู่ในอาณาจักรแห่งสังสารวัฏขั้นต่ำลงไปสามชั้น –ในวัฏจักรแห่งการเกิดและการตาย อาณาจักรดังกล่าวเป็นที่ๆ ไม่น่าปรารถนาเท่าใดนักในอาณาจักรแห่งการดำรงชีวิตทั้งหกที่รวมกันเป็นสังสารวัฏ อาณาจักรแห่งความเป็นสัตว์นั้นในพุทธศาสนาถือว่าไม่พึงปรารถนาที่สุด เพราะเป็นที่ๆ สิ่งมีชีวิตต้องรับการทรมานจากการถูกเข่นฆ่า จอมจำและเพราะความโง่เขลา แต่ถึงแม้ว่าจะไม่น่าปรารถนาชีวิตของการเป็นสัตว์ก็มีชีวิตที่ทรมานน้อยกว่าหรือไร้ซึ่งคุณค่าเสียทีเดียว แก่นธรรมประการหนึ่งทางพุทธศาสนากล่าวถึงความไม่จีรังของปรากฏการณ์ที่กำหนดมาแล้ว กับกฎแห่งกรรมและการเกิดใหม่และการเกิดใหม่ ตำแหน่งของเราในวัฏสงสารจึงไม่ใช่สิ่งที่ถาวร เราเลื่อนขึ้นขึ้นหรือลงในอาณาจักรแห่งการมีชีวิตโดยขึ้นอยู่กับกรรมที่เราทำไว้ ดังนั้นสัตว์ต่างๆ จึงเป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่มารองรับเป็นมนุษย์เป็นการชั่วคราว นอกจากนี้จากแนวคิดเรื่องตลาคตรรกข์ของมหายาน สรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายต่างก็มีธรรมชาติแห่งพระพุทธเจ้าและด้วยเหตุนี้สามารถถูกปลุกให้ตื่นได้

มโนทัศน์เรื่องความเป็นสัตว์ของมนุษย์

วิธีที่เราปฏิบัติต่อสัตว์มีพื้นฐานทางประเพณีทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ ด้วยเหตุนี้เราจำเป็นต้องสำรวจพื้นฐานทางจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะเห็นว่ามนุษย์มีทัศนคติที่แตกต่างกันในการมองธรรมชาติและสิ่งที่ดำรงชีวิตอยู่ในธรรมชาติ ดังนั้นเราสามารถเข้าใจได้ว่า ทำไมบางคนจึงปฏิบัติต่อธรรมชาติด้วยความเคารพสูงสุด ส่วนคนอื่นไม่ปฏิบัติเช่นนั้น

จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมเป็นวิชาที่ค่อนข้างใหม่ จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมร่วมสมัยนำไปสู่การคิดในเชิงวิเคราะห์ต่อตำแหน่งทางศีลธรรมของสายพันธุ์นับร้อยนับพัน ที่ดำรงอยู่ในโลกและท้าทายความคิดที่มีมานุษยวิทยาเป็นศูนย์กลางที่มีมาแต่โบราณกาล ข้อถกเถียงที่มีอยู่ในจริยธรรมสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นระหว่างการให้ความสำคัญต่อมานุษยวิทยาหรือชีววิทยา มุมมองในเชิงมานุษยวิทยาสิ่งแวดล้อม มีรากฐานอยู่ในจริยศาสตร์แบบคริสต์และจริยศาสตร์ทางโลกของตะวันตก (ปรัชญาของคานท์หรือสิทธิประโยชน์นิยมเป็นต้น) กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ ผู้ที่ให้ความสำคัญด้านนิเวศจะมุ่งเน้นไปที่คุณค่าหรือประโยชน์ของธรรมชาติ พวกเขาอ้างว่าการพิทักษ์ปกป้อง พืชพรรณไม้และสัตว์หรือแม้แต่กระบวนการที่เป็นระบบเช่น วงจรของคาร์บอนนั้นมีคุณค่าในเชิงศีลธรรมด้วยเช่นกัน พวกที่ให้ความสำคัญกับประเด็นทางชีวภาพจะใส่ใจในคุณค่าที่มีอยู่ในตนเองของธรรมชาติ พวกเขาอ้างว่าสิ่งมีชีวิตต่างๆ มีจุดยืนในทางศีลธรรม ไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่ก็ตาม ด้วยเหตุนี้เราสามารถที่จะพัฒนาและเติบโตลงงามได้ นักจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมยุคหลังสมัยใหม่เรียกร้องให้มีจริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวมมากกว่าจริยธรรมสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจเจก พวกเขาถกเถียงกันถึงความกินอยู่ของชุมชนเชิงนิเวศและเห็นว่าควรจะมีจุดมุ่งหมายที่ได้ผลที่สุดหรือมีละอันก็เป็นตัวแทนที่จะเดินหน้าต่อไปในเรื่องของจริยธรรมสิ่งแวดล้อม

ทัศนคติต่อสรรพสัตว์แบบพุทธ

แก่นของจริยศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมในคำสอนทางพุทธศาสนา คือความกรุณาและการมีเมตตาต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เมตตา คือความปรารถนาอย่างแท้จริงที่จะมีความสุขทั้งของตนเองและผู้อื่นในขณะที่กรุณา คือความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ทรมาน พุทธศาสนายังเน้นในเรื่องของอหิงสา จึงเป็นหลักของสันติวิธีและการไม่ใช้ความรุนแรงที่มนุษย์มักจะมีต่อผู้อื่น

พุทธศาสนามีหลักการห้าประการที่เรียกว่าศีลห้า ที่ให้ความสำคัญแก่การเคารพชีวิตและทรัพย์สิน การลดละเลิกความเป็นอยู่ที่มุ่งเน้นการปรนเปรอตนเอง และหลักการในเรื่องของสังขะเพื่อประโยชน์ของตนเองและหลักการในเรื่องของสังขะเพื่อประโยชน์ของตนเองและชุมชน พุทธศาสนาสอนว่าการประพฤติดุศีลที่เป็นกรรมร้ายแรงที่สุดคือการคร่าชีวิตของผู้อื่น สิ่งสำคัญที่สุดคือการละเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ซึ่งเป็นศีลข้อแรกสำหรับพุทธศาสนิกชน เมื่อพิจารณาจากมรรค 8 จะเห็นว่าการจับปลาล่าสัตว์หรือการจัดการกับอาวุธต่างๆ ถือว่าเป็นกรรมที่ผิดต้องในการดำรงชีวิต เพราะทั้งหมดนี้มีส่วนในการทำลายชีวิต ในคัมภีร์กฎทันทสูตร พระพุทธเจ้าทรงประกาศต่อต้านการฆ่าสัตว์เพื่อใช้ในพิธีบูชาอัญญาทางศาสนา การฆ่าสัตว์ยังถือเป็นการผิดวินัยสงฆ์ด้วยเช่นกัน

พุทธศาสนานิยามหาหนายานให้ความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการก่อให้เกิดโพธิจิตซึ่งสามารถนิยามได้ว่าเป็น “จิตชั้นปฐมที่ต้องการจะบรรลุอรหัตต์เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น โพธิจิตหรือธรรมฐานแห่งความเมตตา ที่ต้องการให้ผู้อื่นหลุดพ้นจากการทรมาน และเป็นความรู้ที่ว่าประโยชน์สูงสุดที่เกิดได้กับตนเองและผู้อื่นก็คือการบรรลุเห็นแสงได้แก่การเป็นอรหัตต์ นี่คือแรงจูงใจในการปฏิบัติของผู้นับถือนิกายมหาหนายานทั้งหลาย “สานติเทวะ จิตโพธิจิตไว้สองกลุ่ม ผู้ตั้งใจแน่วแน่ที่จะบรรลุโพธิจิต” กล่าวคือ จิตที่มุ่งมั่นที่จะเป็นผู้ตื่น กับ “ผู้ปฏิบัติโพธิจิต” เมื่อมีจิตตั้งแน่วแน่ที่จะเป็นเช่นนั้น

ความเป็นจริงในภพแห่งสรรพสัตว์

ทั้งพุทธศาสนาและประสบการณ์ของเราในโลกบอกเราว่าสัตว์ส่วนใหญ่มักจะพบกับความทุกข์ทรมานแสนสาหัส อย่างไรก็ตามก็คิดคนส่วนใหญ่ “ไม่ทราบถึง” ประเภทและระดับของการทรมานที่สรรพสัตว์ต้องประสบ ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ได้แก่ ประเภทของความทรมานที่สัตว์นับล้านต้องประสบในโบกของเราทุกวันนี้

อย่างแรกก็คือ การทำฟาร์มสัตว์ในโรงงาน ระบบการทำกรรมแบบดั้งเดิมที่เคยเอื้อประโยชน์ต่อ มนุษย์สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงเป็นระบบโรงงานหมดแล้ว ปัจจุบันสัตว์ที่เลี้ยงในฟาร์มส่วนใหญ่ต้องพบกับความทุกข์ทรมานอย่างหนักด้วยการเลี้ยงดูแบบที่เป็นอุตสาหกรรม ที่จับสัตว์ไปขังในกรงแคบๆ ในคอกที่แออัดยัดเยียด มีชีวิตสั้นๆ ที่ระทมทุกข์ โดยไม่มีหลักประกันว่าจะพบความตายแบบมีมนุษยธรรม การที่ต้องถูกจองจำแบบแออัดทำให้ไม่สามารถดำรงชีวิตตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการกิน การยืดเส้นยืดสายหรือการสังสรรค์กับสัตว์อื่นๆ ในกรณีร้ายแรงที่สุดโดยเพราะในฟาร์มเลี้ยงไก่ พวกมันจะไม่เคยได้เห็นเดือนเห็นตะวันกันเลย มีการใช้ยาปฏิชีวนะเพื่อให้มันมีชีวิตยืนยาวพอที่จะเป็นอาหารได้ สัตว์เหล่านี้จะเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและด้านอารมณ์ เพราะใช้ชีวิตแบบผิดธรรมชาติ ขณะที่รอคอยความตาย

ประการที่สอง ได้แก่ สัตว์ที่ใช้แรงงานในหลายประเทศ มีการใช้ม้า ลา หรือฟัว เพื่อการไถนาพรวนดินตลอดจนการขนส่งสิ่งของและผู้คน ถึงแม้ว่ามักจะอุทิศตนทำงานอย่างซื่อสัตย์ แต่ก็ต้องทนทรมานโดยส่วนใหญ่มัก

ไม่ได้รับการดูแลด้านสวัสดิภาพ ต้องอาศัยในสภาพที่โหดร้าย ไม่ได้รับอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ต้องแบกรับ น้ำหนักเกินปกติ ต้องลากจูงเกวียน ต้องทำงานในอากาศร้อนโดยไม่ได้พักผ่อนหรือขาดน้ำดื่ม

ประการที่สาม ได้แก่ ปัญหาสัตว์จรจัดที่มีอยู่ทั่วโลก ที่เห็นได้บ่อยคือสุนัขและแมวจรจัด และยังมีลิงกับวัวเพิ่มเติมขึ้นมาในประเทศกำลังพัฒนา กว่า 3 ใน 4 ของสุนัขจรจัดต้องทรมาณเพราะถูกมนุษย์ทรมาณหรือรังแก พวกมันจะออกหาอาหารและที่พักอาศัยในชุมชนของมนุษย์ พยายามคุ้ยหาอาหารและต้องแย่งกันหาทรัพยากรที่มีจำกัดเป็นเหตุให้ต้องแย่งแย่งตีกันได้รับบาดเจ็บที่มักไม่ได้รับการดูแลรักษา ลูกสุนัขนับพันตายด้วยความทรมาณเจ็บปวดจากโรคภัยอย่างโรคพิษสุนัขบ้า และโรคไข้หัดสุนัข ในหลายประเทศมีการจัดการกับสัตว์เหล่านี้โดยเฉพาะสุนัขด้วยวิธีการอย่างการวางยาพิษ และใช้ไฟฟ้าช็อตหรือการยิงทิ้ง ซึ่งล้วนแล้วแต่นำความทรมาณและความเจ็บปวด ดันต่อปัญหาอยู่กับการถูกทอดทิ้งโดยเจ้าของสัตว์เลี้ยงหรือมันก็เป็นสัตว์เลี้ยงที่ถูกปล่อยให้ใช้ชีวิตอย่างเป็นอิสระ สัตว์จรจัดเหล่านี้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็นทวีคูณ อันเป็นการเพิ่มวงจรแห่งความทุกข์ทรมานมากขึ้นไปอีก

การให้การสงเคราะห์สัตว์ถือเป็นแนวคิดที่ประเทศในทวีปเอเชียไม่คุ้นเคยกันนัก เพราะแม้แต่ประชากรที่เป็นคนก็ต้องดิ้นรนเพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ถึงแม้ว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ในประเทศที่นับถือพุทธศาสนามาแต่ดั้งเดิมจะได้เปรียบที่มีประเพณีทางจิตวิญญาณที่ร่ำรวยที่สุดในโลกและคุ้นเคยกับแนวคิดแบบพุทธที่ห้ามการทำร้ายสัตว์ แต่สัตว์ในประเทศเหล่านั้นก็ได้รับการทำร้ายและทรมาณด้วยวิธีการต่างๆ บุคคลที่มาจากประเทศที่เป็นชาวพุทธดั้งเดิมซึ่งเป็นประเทศที่ยากจนที่สุดหลายประเทศในโลกมีรายได้ต่ำ ทั้งยังมีปัญหาในการเข้าถึงน้ำสะอาดและสุขอนามัยที่ดีอีกด้วย

ประเทศไทย

นักท่องเที่ยวมากมายเสียเงินเป็นจำนวนมากเพื่อที่จะหา “ประสบการณ์สุดยอดเยี่ยมครั้งเดียวในชีวิต” ด้วยการไปร่วมซาฟารีช้างหรือชมการแสดงช้างโดยที่ไม่เคยทราบถึงความจริงที่เจ็บปวดที่อยู่เบื้องหลัง “ความบันเทิง” ดังกล่าวความเป็นจริงก็คือช้างส่วนใหญ่ถูกฝึกให้แสดงได้ด้วยวิธีการที่น่าสยดสยองที่สุด วิธีการเหล่านี้ใช้เพื่อบังคับให้ช้างเชื่องและยอมอยู่ใต้การบังคับของมนุษย์ พวกมันจะถูกล่ามโซ่เพื่อมิให้เคลื่อนไหวได้และถูกทรมาณด้วยวิธีการที่เป็นระบบนานนับสัปดาห์ รวมทั้งถูกเขี่ยดิน และบังคับให้อดน้ำหรืออาหาร ช้างที่ใช้ในส่วนสัตว์ละครสัตว์ หรือในการเดินป่าจะจับมาจากป่า ซึ่งถือเป็นปัญหาที่ใหญ่มากสำหรับความพยายามที่จะสงวนพันธุ์สัตว์ของประเทศไทย การกระทำเหล่านี้ยังคงดำเนินมาจนถึงทุกวันนี้ และบริษัทนำเที่ยว ตลอดจนผู้จัดการทัวร์และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังไม่ทราบข้อเท็จจริงและมีส่วนร่วมในทางอ้อมต่อปัญหาการจับสัตว์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์อย่างช้างพันธุ์เอเชีย และนำไปขายเพื่อให้มันต้องใช้ชีวิตที่จมปลักอยู่กับการทารุณกรรม เจ็บปวด ถูกทำร้ายและจองจำ

ประเทศไทยมีช้างที่เป็นสัตว์เลี้ยงประมาณ 2,400 เชือก และเนื่องจากความต้องการสัตว์เหล่านี้ให้ทำงานแบบที่เคยใช้งานในอดีต เช่นการลากจูงเริ่มลดน้อยลง เจ้าของจึงมักจะให้เขาหรือให้ยืมช้างเพื่อออกขอทานจากนักท่องเที่ยว และคนทั่วไปตามเมืองใหญ่ๆ ทั่วประเทศ นอกจากที่จะก่อให้เกิดการเบี่ยงเบนความสนใจและเป็นภัยทางจรรยาบรรณสำหรับผู้อาศัยในเมืองแล้ว สัตว์ที่มีอารมณ์อ่อนไหว เหลียวลาด เหล่านั้นยังต้องทนอยู่ในสภาพที่เลวทราม มีชีวิตที่หนักหนาสาหัส ถูกขายจากเจ้าของคนหนึ่งไปยังอีกคน จวบจนสิ้นอายุขัยของมัน

การลักลอบจับสัตว์ป่า นั้น มีผลร้ายอย่างมาต่อการดูแลสัตว์และการสงวนพันธุ์สัตว์โดยผ่านทางนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกไปจากช้างแล้วพันธุ์สัตว์ป่าอื่นๆ ยังถูกลักลอบนำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านและจำหน่ายในประเทศไทย ผู้ซื้อส่วนใหญ่ไม่ทราบความจริงว่าการซื้อสัตว์ที่ลักลอบนำมาจากชายเถื่อนเป็นการทำร้ายสัตว์และก่อให้เกิด

การสูญหายของพันธุ์กรรมหลากหลาย สัตว์ที่ถูกลักลอบขายโดยผิดกฎหมาย เช่น ตัวนัม จูหลาม หรือหมีหมา นั้น นำเข้ามาจากมาเลเซีย ช้างมาจากประเทศพม่า และสัตว์เลื้อยคลานอีกจำนวนมากจากประเทศเพื่อนบ้าน และมาขายในตลาดในประเทศไทยอย่างตลาดนัดสวนจตุจักรในกรุงเทพฯ ความเป็นอยู่ที่โหดร้ายทำให้สัตว์เหล่านี้ล้มตายไปเป็นจำนวนมาก ขณะที่กำลังขนย้ายเพื่อไปถึงจุดมุ่งหมายแล้วก็ยังถูกกักไว้ในสภาพที่ชวนสยดสยอง ตลาดนัดสวนจตุจักรเป็นที่ขึ้นชื่อในหมู่นักท่องเที่ยว มีการจำหน่ายสุนัขและแมวน่ารักกอดที่ผู้คนจากกลุ่มชนชั้นกลางชาวไทยที่ขายตัวขึ้นเรื่อยๆ มักชอบซื้อและใช้เวลาในการประดับประดาตกแต่งสัตว์เลี้ยงของตน ตลาดแห่งนี้ถือว่าเป็นตัวการสำคัญโดยตรงในธุรกิจการลักลอบค้าสัตว์ป่า จนทำให้จำนวนสัตว์เหล่านี้ลดน้อยถอยลงเป็นจำนวนมากในประเทศเพื่อนบ้าน สัตว์เลี้ยงเหล่านี้มักจะมีชีวิตที่น่าเวทนาในกรงแคบๆ ตามร้านค้าที่ไม่มีอากาศถ่ายเทและอุณหภูมิร้อนจัด ไม่ได้รับอาหารและน้ำอย่างเหมาะสม เลยไปอีกหน่อยจะพบภาพการเล่นไก่ชนที่ดูแล้วน่ากลัวยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการเพิกเฉยต่อพระธรรมคำสอนที่เน้นเรื่องความเมตตา กรุณา

กรณีการทรมานสัตว์ที่น่าตกใจอีกกรณีหนึ่งในประเทศไทยก็คือ วัดเสือที่จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่มีเสือ 15 ตัวให้ชมและเล่นได้ วัดแห่งนี้มีชื่อเสียงขึ้นมากในช่วงปีที่ผ่านมา แต่จากการสอบสวนที่ดำเนินไปกว่าสองปีพบว่าวัดแห่งนี้จัดให้เสือพักในสภาพที่เลวร้าย พวกมันจะถูกปล่อยออกจากกรงขังที่อัดแน่นเฉพาะเวลาที่นักท่องเที่ยวเสียเงินเพื่อถ่ายภาพกับเสือ ถ้าหากผู้ทรงศีลในศาสนาที่ถือศีลว่าจะเป็นผู้รักษาสรรพสัตว์ทั้งหลายยังเกี่ยวข้องกับเรื่องการทารุณกรรมสัตว์แล้วคงไม่ต้องพูดกันแล้วถึงปณณธรรมคาที่ใส่สัตว์เพื่อหาเลี้ยงชีพของเขา

เราจะช่วยเหลือสัตว์ได้อย่างไร

พุทธศาสนานิกายมหายานให้ความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการเป็นมังสวิรัต ในพรหมมณสูตร การกินเนื้อถือว่าการละเมิดคำสาบานแห่งโพธิสัตว์ การกินเนื้อของสัตว์ประเภทใดก็ตามโดยตั้งใจถือว่าการละเมิดกฎแห่งความเมตตา กรุณา ในลังกาตารสูตรมีข้อกำหนดกล่าวว่า “การรับประทานเนื้อทุกประเภทในลักษณะใดก็ตาม ณ ที่ใดก็ได้เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับทุกคน” แม้แต่พุทธศาสนาแบบทิเบตก็มีข้อขัดข้องเกี่ยวกับการกินเนื้อ การกินเนื้อก่อให้เกิดกรรมชั่ว สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการฆ่า การเตรียมอาหารหรือการบริโภคเนื้อสัตว์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรของประเทศภูฏาน เลียงโป คินซัง ดอร์จี กล่าวว่า “ถ้าหากเราต้องการจะยุติการค้าเนื้อสัตว์และการสั่งห้ามการฆ่าสัตว์ เราต้องหยุดกินเนื้อ ถ้าเราหยุดกินเนื้อได้ก็จะไม่มีความต้องการเนื้อสัตว์ และถ้าไม่มีความต้องการเนื้อสัตว์ก็ไม่ต้องมีการฆ่าสัตว์”

เราสามารถที่จะยุติการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการใช้สัตว์ ถ้าเราเป็นนักท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบและมีความรู้ เราควรจะหยุดไปท่องเที่ยวในที่ๆ เราเห็นว่ามีการทรมานสัตว์ เรายังสามารถโน้มน้าวจิตใจเพื่อนๆ ไม่ให้ไปเที่ยวในสถานที่ดังกล่าว ตัวอย่างเช่น ถ้านักท่องเที่ยวจำนวนมากเลิกเข้าชมเวลาที่มาเยือนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เจ้าของช้างก็จะหยุดกิจกรรมขี่ช้าง ผู้จัดการทัวร์และตัวแทนด้านการท่องเที่ยวที่นำเสนอการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวควรได้รับการบอกกล่าวว่า เรื่องแบบนั้นเป็นเรื่องที่รับไม่ได้เมื่ออุปสงค์ยุติลง อุปทานก็จะยุติลงด้วย

การรับสัตว์เลี้ยงจากสถานพิทักษ์สัตว์เป็นความคิดที่ดีอีกอย่างหนึ่ง สัตว์จำนวนมากนับแสนตัวถูกฆ่าทุกปีเพราะไม่มีคนรับเลี้ยง แทนที่จะซื้อสัตว์และสนับสนุนอุตสาหกรรมสัตว์เลี้ยงที่ร้ายกาจ เราสามารถเลือกที่จะรับสัตว์เร่ร่อนจากสถานที่พักพิงมาอยู่และให้โอกาสมันมีชีวิตอยู่ต่อไป การกระทำที่เปี่ยมด้วยความกรุณาเช่นนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยชีวิตสัตว์ตัวหนึ่งแต่ยังช่วยลดจำนวนสัตว์เร่ร่อนและเปิดโอกาสให้สัตว์ตัวอื่นๆ ได้รับการสงเคราะห์เนื่องจาก

สถานพิทักษ์สัตว์ส่วนใหญ่มีขนาดเล็กและแออัด การรับสัตว์มาเลี้ยงดูได้อย่างรวดเร็วจะช่วยให้แน่ใจว่าสัตว์ตัวอื่นๆ ก็จะได้มีโอกาสหาบ้านพักไปอยู่ได้ เรายังสามารถที่จะทำหน้าที่ผู้ช่วยเหลือสัตว์เลี้ยง โดยการช่วยออกจันสัตว์และนำมาเลี้ยงไว้ในบ้าน ขณะที่รอคอยเวลาที่จะหาบ้านใหม่ของสัตว์ที่หามา กลุ่มผู้ช่วยชีวิตสัตว์กลุ่มหนึ่งได้แก่ กลุ่มสตรีชาวพุทธที่เรียกกลุ่ม “เมตตากรุณา” ในกัวลาลัมเปอร์ประเทศมาเลเซีย ที่ได้ช่วยชีวิตสัตว์เร่ร่อนมามากกว่า 100 ตัว ตั้งแต่ปีที่ก่อตั้งขึ้นในปี 2548

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งราชอาณาจักรไทย ทรงเสด็จนำพระทัยเมตตาปราณีต่อสุนัขเร่ร่อนอย่าเปี่ยมด้วยพระทัยกรุณา พระองค์ทรงรับสัตว์เร่ร่อน สัตว์พิการและที่ถูกทอดทิ้ง และได้ทรงพระราชทานพันธุ์สุนัขเร่ร่อนที่มีชื่อว่าทองแดง หนังสือเล่มนี้ได้พิมพ์ออกจำหน่ายหารายได้ช่วยโครงการสงเคราะห์สัตว์ในพระบรมราชูปถัมภ์มากมายหลายโครงการ พระราชดำริในการส่งเสริมการสงเคราะห์ให้สัตว์มีส่วนให้ประชาชนโดยทั่วไปหันมาสนใจให้การดูแลสุนัข เมื่อสามารถยุติการซื้อสัตว์ได้ก็จะยุติการฆ่าสัตว์ด้วย

เราทุกคนสามารถที่จะช่วยเหลือในกิจการนี้ได้ ในยุคสมัยนี้การสื่อสารได้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นอย่างมาก เกิดองค์กรพิทักษ์สัตว์ต่างๆ มากมายในทางอินเทอร์เน็ต เราสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ตามเว็บไซต์ต่างๆ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับการทารุณสัตว์ และลงชื่อในจดหมายเรียกร้อง กัดคันรัฐบาลเพื่อยุติการทารุณสัตว์ หรือเพื่อปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับความโหดร้ายที่สัตว์ การเรียกร้องเช่นนี้เป็นกิจการที่จะแสดงการต่อต้านวิธีการหาทำไรที่ทารุณโหดร้าย

เรายังสามารถใช้วิธีคว่ำบาตรไม่ซื้อสินค้าที่ผลิตโดยผ่านขั้นตอนที่ทารุณต่อสัตว์เช่น ผู้หญิงที่ใช้เครื่องสำอางจะต้องรับรู้ถึงที่มาของเครื่องสำอางโดยการตรวจสอบที่สลากบนบรรจุภัณฑ์เพื่อให้ทราบว่ามีการใช้สัตว์ในการทดลองผลิตภัณฑ์หรือไม่ นอกจากนี้เราควรเขียนจดหมายไปถึงบริษัทผู้ผลิตเพื่อประท้วงการใช้สัตว์ทดลองในการผลิตสินค้า หากมีคนสร้างแรงกดดันมากๆ บริษัทเหล่านั้นก็ต้องหาหนทางอื่นๆ ในการทดสอบผลิตภัณฑ์โดยไม่ใช้สัตว์

เมื่อเกิดความเมตตาสูงขึ้น เรายังสามารถช่วยเหลือสัตว์โดยตรงโดยการทำงานหรือเป็นอาสาสมัครในองค์กรพิทักษ์สัตว์ บุคคลที่โดดเด่นในเรื่องที่ใช้สถานะตำแหน่งหรือความเมตตาสงสารของตนในการก่อตั้งมูลนิธิที่ต่อสู้เพื่อสิทธิของสัตว์ ได้แก่ โชโรดา ซาลวาตา ที่ก่อตั้งมูลนิธิเพื่อนช้างแห่งเอเชียในปี 2536 เป็นกลุ่มเอ็นจีโอที่ช่วยเหลือช้างที่บาดเจ็บหรือถูกทำร้าย องค์กรศาสนาพุทธหลายแห่งได้ร่วมจัดตั้งเขตพิทักษ์สัตว์ นอกจากนี้ยังมีชมรมป้องกันสัตว์ในมหานครใหญ่ๆ เกือบทุกแห่งในโบก อินดิรับอาสาสมัครไปทำงานสนับสนุนองค์กรเหล่านี้ทำได้ทั้งโดยการอุทิศเงินหรือสิ่งของ

การปลดปล่อยสัตว์ที่จะถูกฆ่าให้เป็นอิสระเป็นการกระทำที่สำคัญมาก โดยเฉพาะสำหรับผู้ป่วยโรคร้ายแรง มีผู้แนะนำให้กระทำการดังกล่าวเพื่อช่วยยืดอายุของผู้ป่วยได้ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ถ้าคนเราช่วยเหลือชีวิตของผู้อื่น ก็จะช่วยเหลือชีวิตของตนเองได้ สิ่งที่ดีที่สุดคือการปล่อยสัตว์ที่เราสามารถดูแลได้เอง ส่วนใหญ่คนที่จะชอบซื้อนก ปลา และเต่า และนำไปปล่อยเพียงเพื่อที่มันจะถูกจับถูกล่าอีกครั้งหนึ่ง เราต้องใช้ปัญญาในการปฏิบัติและแสดงความเมตตาเพื่อประโยชน์ต่อสรรพสัตว์ องค์กรชาวพุทธและศูนย์ธรรมะต่างๆ สามารถจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในหมู่ผู้ปฏิบัติธรรมในเรื่องประโยชน์ของการปลดปล่อยสัตว์ การปล่อยสัตว์เกี่ยวข้องกับบารมี 6 ประการอย่างครบถ้วน ได้แก่ จาคะ ศีล ขันติ ความปิติในความเพียร สมาธิและปัญญา ที่สำคัญก็คือจาคะ ซึ่งช่วยปกป้องสัตว์จากความเกรงกลัวซึ่งไม่เพียงแต่นำความสุขมาสู่สัตว์ที่ได้รับการปลดปล่อย แต่ยังเป็นเหตุให้เกิดความสุขสำหรับตนในอนาคตอีกด้วย

จากะ เป็นบารมีหนึ่งในหกประการและการให้ธรรมแก่สรรพสัตว์ถือเป็นทานที่สูงส่งที่สุด ถ้าเราหวังจะช่วยเหลือใครแต่เป็นเรื่องเงินกำลังเราสามารถทอมนตร์หรือร่ายบทสวดอุทิศให้ได้ เราสามารถปลุกเมตตพินธุแห่งการตรัสรูกลงไปในกระแสน้ำของสัตว์ โดยการตั้งใจเอ่ยนามพระพุทธเจ้าเพื่อให้สัตว์นั้นได้ขึ้นก็ได้

สรุป

บุคคลเพียงคนเดียวสามารถที่จะก่อให้เกิดความแตกต่างในชีวิตของสัตว์ได้ ถึงแม้จะมีสมาชิกคนเดียวในครอบครัว ชุมชนสงฆ์หรือองค์กรหนึ่งๆ ที่ตั้งใจปฏิบัติการแสดงเมตตากรุณา ก็จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น นอกจากนี้ประโยชน์ของการทำสมาธิแบบเมตตา และการปฏิบัติธรรมอื่นๆ ก็คือการบรรลุซึ่งโพธิจิต และไม่ปล่อยให้ความเมตตา กรุณาอยู่ที่ปากที่นิ่งปฏิบัติธรรม การกระทำของเราจะบังเกิดผลที่ลึกซึ้ง และช่วยเผยแผ่แสงแห่งความเมตตา กรุณาไปยังประเทศชาติของเรา ขอสรุปด้วยการยกคำพูดของท่านมหาตมะ คานธี ผู้นำขบวนการอหิงสาคนสำคัญในศตวรรษที่ 20 ที่ว่า “ความยิ่งใหญ่ของชาติหนึ่งๆ และความก้าวหน้าทางศีลธรรมสามารถตัดสินได้จากวิธีการที่ปฏิบัติต่อสัตว์ในประเทศนั้นๆ”

Beth Goldring

เอกสารนี้เป็นความพยายามที่จะสำรวจการใช้คำสอนของพระพุทธเจ้ากับการปฏิบัติกรรมที่ปฏิบัติจริงในโลกนี้ ด้วยประสบการณ์ของฉันเกือบ 12 ปีในการทำงานช่วยเหลือผู้ป่วยเอดส์ในโครงการพรหมวิหาร ประเทศกัมพูชา ซึ่งฉันเข้าร่วมงานในปี 2000 เพื่อการช่วยเหลือผู้ป่วยที่ยากไร้ในกรุงพนมเปญ โครงการนี้มีเจ้าหน้าที่ 10 คน เป็นชาวกัมพูชาทั้งสิ้นยกเว้นตัวฉัน โดยที่เจ้าหน้าที่ 7 คนติดเชื้อเอดส์ งานของเราแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่สำคัญที่สุดคืองานจิตตาศาสนาซึ่งเป็นหน่วยงานที่บรรเทาจิตใจ อารมณ์ของผู้ป่วยและครอบครัว และยังทำงานด้านสังคม เช่นการส่งต่อผู้ป่วย การให้ความอนุเคราะห์สิ่งของ ประสานงานกับองค์กรอื่นๆ นอกจากนี้หน่วยงานจิตตาศาสนายังทำงานด้านการรักษาด้วยพลังจักรวาลหรือเรกิ (Reiki) อีกด้วย เป็นการรักษาด้วยการสัมผัสประสานกับพลังชีวิตจากจักรวาล จากประสบการณ์ของเราพบว่าวิธีการนี้ช่วยให้คนไข้ที่อ่อนแอและไม่สามารถทำวิปัสสนากรรมฐานได้ด้วยตนเองมีสมาธิดีขึ้น ตัวอย่างต่อไปเป็นเรื่องที่ฉันอ้างถึง

ในสถานพักฟื้น Maryknoll Kunthea กำลังจะตายด้วยโรคมะเร็งและเอดส์ เจ้าหน้าที่ของเราชื่อSouen เป็นเพื่อนเก่าแก่กับเธอได้ไปเยี่ยมเธอเกือบทุกวัน เราให้อิสระแก่Souen ให้ไปเยี่ยมคนไข้รายอื่นได้ด้วย ส่วนตัวSouen เอง เธอก็ใช้เวลาของเธอที่กำลังจะมาถึง

วันนี้ลามของฉันที่ชื่อRoma และฉันได้ไปที่สถานพักฟื้นเพื่อคุยเรื่องงานกับท่านผู้อำนวยการ พวกเราถือโอกาสนี้แวะไปเยี่ยมKunthea ก่อนที่Souen จะมาถึง ในขณะที่ไปถึงKunthea กำลังร้องไห้เพราะผ้าอ้อมของเธอหลวมและรั่วเนื่องจากขากับสะโพกยึด ประกอบกับมีคนพูดไม่ดีกับเธอ เราจึงทำความสะอาดตัวให้เธอ แล้วพูดปลอบประโลมให้เธอสงบลง จากนั้นฉันทำเรกิให้เธอที่ขา ส่วนRoma ทำให้ที่หลังและบ่า ฉันพยายามทำเรกิที่ท้องซึ่งบวมโตจากเนื้องอกแต่เนื้อเยื่อของเธอไม่ตอบสนอง เธอพร่ำบ่นว่าอยากจะนอนหลับ แต่เธอไม่ได้พักผ่อนเลยเพราะร่างกายของเธอไม่สามารถอยู่ในท่าหนึ่งท่าใดได้นานเกินกว่านาที

Roma และฉันเตร็ดเตร่อยู่บริเวณนั้น ทำอะไรเท่าที่จะทำได้จนกระทั่งSouen มาถึงและไปนั่งที่เตียงกับKunthea จากนั้นเราได้ไปประชุม หลังจากเสร็จจากการประชุมเราได้กลับมาที่เยี่ยมKuntheaอีกครั้ง Souen ได้ห่มผ้าให้เธอและยังคงนั่งอยู่ข้างๆศีรษะของเธอพร้อมกับสวดมนต์คำสอนของพุทธศาสนาอย่างเบาๆ บรรยายกาศในห้องช่างสุขสงบเสียเหลือเกินและความสุขสงบนั้นได้แพร่กระจายออกมา จากนั้นRoma ได้เข้าร่วมวงกับSouen ส่วนฉันกลับไปทำงานอื่นต่อ

หลังจากนั้นRoma บอกกับฉันว่า ไม่สามารถรู้ได้ว่าKuntheaหลับแล้วตายจากไปเมื่อไร ทั้งเขาและSouenได้เฝ้าดูแลเธออย่างระมัดระวัง ตระหนักว่าเธอได้จากไปแต่ไม่รู้ว่าเธอหยุดหายใจเมื่อใด (มีช่วงเวลาสั้นๆ ระหว่าง 2 เหตุการณ์ หยุดหายใจและตาย) การส่งผ่านจากภพหนึ่งไปสู่อีกภพหนึ่งได้เกิดขึ้นแล้ว

ปรากฏว่างานของเราตลอดระยะเวลา 11 ปีที่ผ่านมาไม่ได้ผลิตผลอันใดเลยนอกจากความตาย แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกับฉันก็นับได้ว่ามีคุณค่าคุณประโยชน์นับประการ

ฉันอยากจะตั้งสมมติฐานและตั้งคำถามว่า การปฏิบัติตามวิธีพุทธจะช่วยให้การทำงานของเรได้อย่างไรและงานของเราจะเป็นห้องทดลองให้เรามีความเข้าใจในคำสอนพุทธศาสนาได้อย่างไร นี่เป็นคำถามง่ายๆในระดับหนึ่ง ที่ที่เราเป็นองค์กรพุทธสอนวิปัสสนากรรมฐานและคำสอนของพระพุทธองค์ เราปฏิบัติตามคำสอนนั้น เราปฏิบัติตามประเพณีพุทธนิกายเถรวาทสายเขมรโดยสวดมนต์และปฏิบัติภาวนาทุกวันก่อนที่จะไปเยี่ยมเยียนคนไข้ สวดมนต์ให้กับคนไข้ คนตายและคนที่กำลังจะตาย บริจาคเงินให้กับครอบครัวคนตาย เพื่อจัดงานสวดมนต์ทำบุญอุทิศส่วนกุศลครบ 7 วันให้กับผู้วายชนม์ จัดให้มีการสอนคำสอนพุทธศาสนาและการรักษาศีล 8 เราได้ซ่อมแซมห้องดับจิตประดิษฐานพระพุทธรูป ทาสีให้ท่านและสวดมนต์เป็นประจำ จัดพิธีเปิดเป่าสถานที่ที่ฝังอยู่ เรียนรู้“Smur” ซึ่งเป็นบทสวดภาษาเขมรที่ไพเราะ เพื่อคลาย กระตุ้นอารมณ์การเจ็บให้ลดลง บทสวดดังกล่าวเป็นคำอธิบายเกี่ยวกับ “สังเวชะ” และ “ปสาทะ” (ความหดหู่สลดใจ และความเลื่อมใจ แจ่มใส) จัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน 10 วันให้กับเจ้าหน้าที่เป็นประจำทุกปี การที่ทั้งเราและคนไข้ได้ปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนาจึงเป็นปัจจัยให้เรายังคงปฏิบัติงานอยู่ได้

เราฝึกปฏิบัติ ศีล บารมี อริยสัจ 4 และคำสอนอื่นๆของพระพุทธองค์ การฝึกปฏิบัติศีลและบารมีจะช่วยไม่ให้เราทำร้ายผู้อื่นและยังเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการพัฒนาวิปัสสนาภาวนา อีกทั้งยังเป็นส่วนสำคัญให้เราฟันฝ่าอุปสรรคและงานที่ยากลำบากให้ผ่านพ้นไปได้ ทำให้เราเข้มแข็งมากกว่าอ่อนแอต่ออุปสรรคนั้น

ตอนที่ฉันเริ่มทำงานที่นี่ใหม่ๆ หัวหน้าโครงการMaryknollซึ่งเป็นหัวหน้าอย่างไม่เป็นทางการของฉันเคยพูดกับฉันว่า “ถ้าสิ่งนั้นมันไม่ใช่สิ่งดีสำหรับชีวิตคุณ มันก็ไม่ใช่สิ่งดีสำหรับคนไข้เช่นกัน” ฉันเคยได้ตอบว่า “เป็นเพราะมันยากลำบาก มันคงไม่ได้หมายความว่ามันไม่ใช่สิ่งดีในชีวิต” ฉันคิดว่าเขาคงเห็นด้วย หลังจากนั้นอีกหลายปีสิ่งต่างๆก็เปลี่ยนไป ฉันเริ่มคุ้นเคยและสงบขึ้นกับคนไข้แม้ในสถานการณ์ที่ยากยิ่งและน่าสะพึงกลัว แม้ในภายหลังฉันหวังและรอคอยความใกล้ชิดผูกพันนี้อาทรนั้นจะเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ของเราทุกคนมีประสบการณ์อันยาวนาน เราเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับความกรุณาเกื้อกูลกันและกัน เราคุ้นเคยอย่างมากกับเวลา บางครั้งก็เป็นเพียงเสี้ยววินาที บางครั้งก็กินเวลายาวนาน ทั้งเราเองและคนไข้ตลอดจนญาติของคนไข้ได้ผ่านบางสิ่งบางอย่างที่สำคัญยิ่ง ไม่มีคำพูดใดๆ มีแต่ความใกล้ชิดผูกพันนี้อาทร เข้าใจกันและกันอย่างลึกซึ้ง

ด้วยประสบการณ์ทั้งด้านเวลาและความกรุณาทำให้งานนี้ยังคงดำเนินต่อไปได้และทำให้เรายังคงยืนหยัดที่จะให้ทำงานที่ยากยิ่งนี้ต่อไป ทั้งการฝึกอบรมทั้งหมด ทั้งการงานทั้งหมดในการพัฒนาตัวคนและความเข้าใจที่ถ่องแท้ของชีวิต ทั้งการปฏิบัติตามหลักศาสนาของเรา สิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนห้องทดลองและเติมเต็มให้เกิดความใกล้ชิดผูกพันนี้อาทร

Ieng Sung ชายชาวเวียดนาม- กัมพูชา วัย 28 ปี ตายเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2010 ที่ตึกคนไข้วัณโรคของโรงพยาบาลมิตรภาพ เขมร-โซเวียต เขาถูกล้ามน้ำไว้กับเตียงเพราะเป็นนักโทษถูกส่งตัวมาจากคุก เขาเป็นทั้งเอดส์และวัณโรค มีก้อนเนื้อบวมมากที่ด้านข้างของคอและเจ็บปวดมาเป็นเวลาหลายเดือนแล้ว ก่อนที่เขาจะพูดไม่ได้ เขาคิดถึงครอบครัวมาก เขาไม่ได้พบหรือทราบข่าวคราวของครอบครัวเป็นเวลาหลายปีแล้ว ผู้อำนวยการPheap และฉันจึงออกตามหา เราได้พบเพียงเพื่อนบ้านของเขาซึ่งบอกกับเราว่าทุกคนในบ้านยกเว้นน้องชายของเขาได้เสียชีวิตหมดแล้ว นี่คือการเล่าที่เขาเล่าให้พวกเราฟัง

ประมาณปี 2005 พ่อของSung เข้าไปในบ้านของเพื่อนบ้านกลางดึกเพื่อจะไปขอยืมเงินมาช่วยเหลือเพื่อนบ้านคนอื่นที่มีปัญหาด้านแรงงาน พ่อของเขาถูกกล่าวหาว่าเป็นขโมยและถูกตีอย่างหนักโดยเฉพาะบริเวณศรีษะ เมื่อครอบครัวพาไปคลินิกจึงทราบว่าต้องใช้เงิน 600 ดอลลาร์ในการรักษา พวกเขาจึงพาพ่อกลับมาตายที่บ้าน เมื่อตอนที่พ่อใกล้จะตาย ลูกชายทั้งห้าไม่เคยมีใครมาเยี่ยมเยียนเลย ด้วยความเจ็บแค้นพ่อจึงสาปแช่งให้ลูกชายทั้งหมดตายเร็วๆ

หลังจากนั้นอีก 2 ปี แม่ของSung ซึ่งชาวบ้านบรรยายว่าเป็นคนสุภาพอ่อนโยน น่าจะตายด้วยโรคมะเร็งโดยไม่ได้ทำการรักษา ไม่มีใครมีเงินที่จะเดินทางไปคุกเพื่อไปแจ้งให้Sung ทราบ พี่น้องผู้ชาย 3 คนตายด้วยโรคเอดส์ ยังอยู่เพียงน้องชายซึ่งเป็นหัวหน้าแก๊งในสลัม บ้านเช่าที่ครอบครัวเคยเช่าอยู่ได้ถูกผู้อื่นเช่าต่อมานานหลายปีแล้ว

เราไม่ได้แจ้งเรื่องดังกล่าวให้Sung ทราบ ด้วยเกรงว่าเขาจะท้อแท้สิ้นหวัง เราบอกแต่เพียงว่าครอบครัวเขาได้ย้ายออกไปอยู่ที่อื่น เขาเรียกพวกเราว่าคนโกหกและพูดว่าแม่ของเขาไม่มีวันย้ายไปอยู่ที่อื่นเด็ดขาด หลังจากนั้นไม่นานร่างกายเขาก็เข้าสู่ขั้นวิกฤต

เราโชคดีที่ ณ เวลานั้นเรามีอาสาสมัครชาวเวียดนาม - อเมริกัน ชื่อ Jayvy เธอได้เคยเป็นเพื่อนSung เป็นชั่วโง่ รักษาด้วยพลังจักรวาล จับมือ พูดภาษาเวียดนามและร้องเพลงกล่อมเด็ก สัมผัสกับเขาในภาษาและจังหวะเสียงเหมือนกับประสบการณ์ของเขาในวัยเด็กเล็กๆ เราดูแลSung เป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่ของเราไปเยี่ยมเขาแทบทุกวัน บางวันใช้เวลาหลายชั่วโมง ในการสวดมนต์ ทำพลังจักรวาล หรืออาจเป็นเพียงนั่งเป็นเพื่อนเขา ในที่สุดSung ก็ตายอย่างสงบราบเรียบ จากการชันสูตรพบว่า วันโรคของเขาเป็นวันโรคชนิดดีอย่า ถ้าได้มีการตรวจสอบวินัยก่อนหน้านี้เขาก็คงยังมีชีวิตอยู่

ประสบการณ์ของความใกล้ชิดผูกพันนี้อาทรไม่ได้จำกัดอยู่ในวงการทำงานของเรากับคนไข้เท่านั้น แต่ยังเป็นที่เราใจได้ว่าเราเป็นหน่วยช่วยเหลือสังคมในทุกรูปแบบของชีวิตของเรา อย่างไรก็ตามงานของเรากับคนไข้ถูกทดสอบอย่างหนักอยู่เสมอ ณ สถานที่แห่งนี้เราไม่เพียงมีประสบการณ์ด้านความเอื้ออาทรเท่านั้น แต่ยังมีประสบการณ์ด้านที่ ได้เห็นและพญากับอุปสรรคขวากหนามที่ขวางกั้น ยิ่งเรามีความใกล้ชิดผูกพันเอื้ออาทรมากขึ้นเท่าไรเรายังตระหนักว่าเรายังมีความกังวลใจ ถ้าถามใจ ต่อต้าน ว่าวุ่น ไม่สามารถอยู่กับปัจจุบันขณะได้ เจ้าหน้าที่อาวุโสผู้หนึ่งของฉันขอบพูดเสมอว่า “คนไข้คือครูของเรา” ยิ่งเราทำงานนานขึ้นเท่าไร เรายังมีความรู้สึกว่าเป็นหนี้คนไข้มากเท่านั้น

การศึกษาและการปฏิบัติตามวิถีพุทธเป็นปัจจัยช่วยให้เรามีทั้งประสบการณ์และช่วยสร้างเข้าใจในสิ่งต่างๆ หากปราศจากปัจจัยนี้เราก็คงหมดแรงและไปไม่ถึงข้อจำกัดของงานที่ยากยิ่งในลักษณะนี้ หากปราศจากความเข้าใจเราคงทำอะไรไม่ถูกเมื่อเกิดเหตุการณ์คับขันขึ้น ทั้งนี้เพราะการทำงานของเราก่อเกี่ยวข้องกับสถานการณ์วิกฤต สัมผัสโดยตรงกับชีวิตและความตายซึ่งบ่อยครั้งเป็นสภาพที่น่าสะพรึงกลัว บ่อยครั้งที่เราล้มเหลว แต่เพราะเราได้ศึกษาธรรมไม่เฉพาะกับการศึกษาตามรูปแบบเท่านั้นแต่เป็นการศึกษาด้วยความทุ่มเททั้งใจ ทำให้เรายังดำเนินชีวิตอยู่ได้เหนือสิ่งที่จะเกิดผล และบางครั้งเป็นประสบการณ์ของโลกุตตร

Guo Cheen Shi

คุณจะ “ยอมรับไหมว่า เราไม่ได้ใช้ชีวิตด้วยความเมตตา และบางคนกลับเพิ่มความทุกข์ให้ผู้อื่นโดยอสังศาสนา”¹ ในฐานะชาวพุทธ เรามีเมตตาในความคิด วาจา และการกระทำหรือไม่ เรา “สนับสนุนให้มนุษย์รู้จักชื่นชมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนาหรือไม่”² เราได้ “ส่งเสริมความเห็นอกเห็นใจในความทุกข์ของผู้อื่น หรือแม้แต่ผู้ที่เรามองว่าเป็นศัตรูหรือไม่”³

หากคุณสะดุ้งด้วยความสงสัยสักเพียงนิดกับคำถามเหล่านั้น คุณจะอ่านรับกบฏบัตรแห่งความเมตตาอย่างเต็มหัวใจ หากคนเรามีเมตตาอย่างแท้จริงกว่านี้ ข้อขัดแย้งต่างๆ ด้านความคิด คำพูดและการกระทำ ตลอดจนการสู้รบที่เกิดขึ้นรอบตัวเรา ทั้งในชุมชนของเราและทั่วโลก ย่อมสลายไปอย่างแน่นอน สำหรับเรื่องนี้ อดีตแม่ชีท่านหนึ่งที่เคยประสบทุกข์มาแล้วได้แสดงความปรารถนาว่า “พวกเราจะช่วยสร้าง ผลักดัน และสนับสนุนให้มีกบฏบัตรแห่งความเมตตาซึ่งร่างโดยนักคิดชั้นนำจากศาสนาฮินดู คริสต์และอิสลาม โดยตั้งอยู่บนหลักการสนับสนุนพื้นฐานของความยุติธรรม และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน”

คาเรน อาร์มสตรอง เคยเป็นแม่ชีในนิกายโรมัน คาทอลิก และเป็นหนึ่งในนักคิดเกี่ยวกับบทบาทของศาสนาในโลกปัจจุบัน คาเรน ลาสิกขาเพื่อเข้าศึกษาปริญญาสาขาวรรณคดียุคใหม่ ที่มหาวิทยาลัย Oxford ในปี 1982 เธอเริ่มเขียนหนังสือเกี่ยวกับช่วงเวลา 7 ปี ที่เธออยู่ในคอนแวนต์ชื่อ *Through the Narrow Gate* ซึ่งทำให้ชาวคาทอลิกทั่วโลกไม่พอใจ หนังสือเล่มล่าสุดของเธอคือ *The Spiral Staircase* กล่าวถึงการเข้าถึงธรรมะของเธอหลังจากที่เธอลาสิกขาแล้ว และเริ่มมีแนวคิดเกี่ยวกับศาสนาที่มีลักษณะเอกเทวนิยมเปลี่ยนไปเป็นแนวคิดที่ไม่เน้นถือรูปเคารพ⁴

คาเรนเล่าถึงความทรงจำ “ที่เจ็บปวด” ของเธอว่า “ในปี 1962 ดิฉันเข้าสู่รั้วคอนแวนต์ในฐานะเด็กวัยรุ่น ไฟแรง มีอุดมการณ์ ไม่ค่อยเรียบร้อยและเพื่อฝัน แต่อีก 7 ปีต่อมา ดิฉันก็ก้าวออกมาหลังจากที่เกิดโรคเครียด ประสบความผิดหวังรุนแรงและจิตใจบอบช้ำมาก”⁵ อาตมาเชื่อว่าความมุ่งมั่นของคาเรนที่จะส่งเสริมการพัฒนาเมตตาจิตเพิ่มมากขึ้นหลังจากประสบการณ์ทุกข์ทรมานทั้งนั้น ดังที่ ลอร์ดไบรอนได้กล่าวไว้ว่า “หยดน้ำค้างแห่งความกรุณาคือหยาดน้ำตา”

ภายหลังจากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 11 กันยายน คาเรนเป็นผู้นำการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างความเข้าใจอันเป็นเอกภาพ เธอเขียนหนังสือกว่า 20 เล่มเกี่ยวกับแนวความคิดว่า ศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู และศาสนาคริสต์มีความคล้ายคลึงกันอย่างไร และศาสนาเหล่านี้มีผลต่อเหตุการณ์ต่างๆ ในโลกอย่างไร รวมไปถึง *A History of God* และ *Holy War: The Crusades and Their Impact on Today's World* หนังสือเล่มล่าสุดของคาเรนคือ คัมภีร์ไบเบิลในฐานะหนังสือชีวประวัติ นอกจากนี้ การทำสมาธิโดยภาวนาตามศรัทธาและศาสนาส่วนบุคคลของเธอ (เธอเรียกตัวเองเป็นผู้นับถือเอกเทวนิยมอิสระ) ได้ก่อให้เกิดการอภิปรายอย่างมาก โดยเฉพาะแนวคิดของเธอเรื่อง รากฐานนิยม (Fundamentalism) ซึ่งเธอมองจากบริบททางประวัติศาสตร์เห็นว่าเป็นผลของวัฒนธรรมสมัยใหม่⁶

การเรียกร้องของ คาเรน อาร์มสตรอง ที่ให้มีความเข้าใจระหว่างศาสนาต่างๆ เป็นที่รู้จักของสังคมเมื่อความปรารถนาของเธอที่จะให้มีกบฏบัตรแห่งความเมตตาได้รับความเห็นชอบจาก TED (Technology, Entertainment and Design) เมื่อปี 2008 กบฏบัตรแห่งความเมตตากลายเป็นความพยายามแห่งความร่วมมือที่ทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมได้ ในปลายปี 2009 คนจากทุกประเทศ ทุกความเชื่อ ทุกพื้นเพ ต่างส่งความเห็นของตนเองเพื่อรวมไว้ในกบฏบัตรนี้ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2009 ถ้อยคำต่างๆ ของชาวโลกนี้ได้รับการรวบรวมและยื่นต่อ Council of Conscience ซึ่งคือคณะผู้นำทาง

ศาสนาและนักคิดระดับสูงเพื่อจัดทำร่างเอกสารขั้นสุดท้าย เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2009 กฎบัตรแห่งความเมตตาได้ปรากฏต่อโลก และนับจากนั้นเป็นต้นมา กฎบัตรแห่งความเมตตาก็กลายเป็นการเคลื่อนไหวแนวใหม่ของยุคปัจจุบันที่มีคนมีส่วนร่วมมากขึ้น

อาตมาจำได้ว่ารู้จักคารน อาร์มสตรอง ครั้งแรกเมื่อตอนที่ได้อูเธอในวิดีโอแสดงภาพร่ายนาทของ TED ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงกำไร อาตมาคิดว่า “ความคิดนี้ดีมาก แต่เสียดายที่เป็นแนวคิดสำหรับศาสนากลุ่มอับราฮัมเท่านั้น ตอนนั้น อาตมาก็คิดเหมือนที่พวกคุณคิดอยู่ในขณะนี้ว่า แล้วแนวคิดนี้เกี่ยวอะไรกับชาวพุทธอย่างฉันด้วย”

ครั้งที่สองที่อาตมาได้เห็น คารน อาร์มสตรอง เธออยู่ใกล้กว่าเดิมมาก ในตอนนั้นอาตมาเพิ่งถูกขับจาก Dharma Realm Buddhist Association และพักอยู่ที่บ้านของมารดาในเมืองซีแอตเติล ขณะนั้นคารนอยู่ที่เมืองแวนคูเวอร์ในงานประชุมสุดยอดสันติภาพปี 2009 กับองค์ดาไลลามะซึ่งจัดโดยศูนย์สันติภาพและการศึกษาดาลามะ ตอนนั้นอาตมาคิดว่า “ดีจัง เธอติดต่อกับองค์ดาไลลามะด้วย บางทีนี่อาจหมายถึงชาวพุทธก็ได้” ช่วงเวลานั้นเป็นช่วงเวลาที่ตกต่ำในชีวิตของอาตมาและอาตมาตระหนักว่าวิธีเดียวที่จะมีความสุขในชีวิตได้ก็คือการช่วยเหลือผู้อื่น ตามที่องค์ดาไลลามะได้กล่าวไว้ว่า “ถ้าคุณอยากให้ผู้อื่นมีความสุข คุณต้องฝึกมีเมตตา และถ้าคุณอยากมีความสุข คุณก็ต้องฝึกมีเมตตาเช่นกัน” นอกจากนี้ อาตมายังรู้สึกตัวเองมีบาดแผลเหมือนคารน และรู้สึกชื่นชมปัญญาของเธอ และเข้าใจว่าหากปราศจากสันติภาพระหว่างศาสนายูดาห์ คริสต์และอิสลาม (เช่น ในตะวันออกกลาง) ก็จะไม่สันติภาพ

ด้วยการสนับสนุนของ Northwest Interfaith Community Outreach และศูนย์สันติภาพและการศึกษาดาลามะ อาตมาได้สมัครเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือของกฎบัตรแห่งความเมตตาหรือ Charter for Compassion ของเครือข่าย Compassionate Action Network และได้ร่วมจัดงานเปิดตัวกฎบัตรฯ ในเมืองซีแอตเติลเมื่อเดือน พฤศจิกายน 2009

ทันทีหลังจากการเปิดตัวกฎบัตรแห่งความเมตตา อาตมาได้เป็นตัวแทนเมืองซีแอตเติลในฐานะทูตประจำ Parliament of World Religions อาตมาตระหนักถึงความสำคัญที่กฎบัตรแห่งความเมตตาจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของเวทีโลกแห่งนั้น และได้เสนอแนวคิดที่จะเชื่อมโยงกฎบัตรฯ กับ Council of the Parliament of World Religions อาตมา รู้สึกยินดีที่ Sister Joan Chittister จาก Council of Conscience ในกฎบัตรฯ ได้จัดเวทีถาม-ตอบ ซึ่งทำให้อาตมามีโอกาสนำเสนอความคิดกับ Dr. Chandra Muzaffar และคนอื่น ๆ จากเมลเบิร์น จากนั้น ได้มีความพยายามประสานงานระหว่าง Charter for Compassion กับ Parliament ทำให้เกิดความร่วมมือในการรณรงค์และเครือข่ายของเมืองแห่งเมตตาและเมืองแห่งสันติหรือ Compassionate Cities and Peace Cities

เมื่อกลับจาก Parliament อาตมาก็เริ่มโครงการรณรงค์เมืองซีแอตเติลแห่งความเมตตา และได้เปิดตัวเครือข่ายการดำเนินงานความเมตตาหรือ Compassionate Action Network ผ่านเว็บไซต์ The Point เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2009 นาย Jon Ramer ผู้อำนวยการ Compassionate Action Network ได้ทำข้อตกลงกับสภาเมืองซีแอตเติลและนายกเทศมนตรีว่า ถ้ามีคน 1,000 คนสนับสนุนการรณรงค์เมืองซีแอตเติลแห่งความเมตตานี้ เมืองซีแอตเติลจะลงนามเป็นเมืองแห่งความเมตตา การรณรงค์ได้เริ่มขึ้นและวันที่ 24 เมษายน 2010 ได้กลายเป็นวันที่เมืองซีแอตเติลได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเมืองแห่งความเมตตา ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับเรา!

ในนามของเครือข่ายการดำเนินงานความเมตตา อาตมาได้เสนอแนวคิดนี้ต่อแคเรน โดยผ่านการประชุมทางไกลที่จัดขึ้นโดยบริษัท Global Tolerance ซึ่งในขณะนั้นเป็นบริษัทประชาสัมพันธ์หลักของกฎบัตรแห่งความเมตตา และเป็นผู้เปิดเส้นทางสื่อสารและช่วยให้การดำเนินงานตามแนวคิดต่างๆเป็นไปได้อย่างดี ต่อมา อาตมาได้เชิญคารนมาเข้าร่วมกิจกรรมที่เมืองซีแอตเติลซึ่งเธอก็ยินดี และยังดูแลค่าใช้จ่ายในการเดินทางของตัวเองทั้งหมดด้วย

ในช่วงที่วางแผนจัดงานพบปะระหว่างองค์กรและกลุ่มอาสาสมัคร เราทราบว่าสถาบันเฟตเซอร์ (Fetzer Institute) เข้ามาช่วยงานบริหารจัดการให้กับกฎบัตรแห่งความเมตตา โดยเป็นกุญแจสำคัญในการจัดการทางการเงิน

ของกิจกรรมในโครงการเมืองซีแอตเติล รวมถึงโครงการรณรงค์เมืองแห่งความเมตตาที่กำลังเริ่มดำเนินไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ สถาบันฯ ยังชักนำบุคคลในวงการต่างๆ เข้ามาให้การสนับสนุนกฎบัตรฯ เช่น Chade Meng Tan ซึ่งเป็น Bhuddist jolly good fellow จาก Google, Fred Luskin แห่งโครงการอภัยทานของ Stanford และ Methier Ricard พวกเขาต่างปราศรัยในงานครบรอบหนึ่งปีของกฎบัตรฯ ในงาน TEDPrize ผ่าน webcast ที่จัดโดยองค์การสหประชาชาติ

ในอีกสองปีข้างหน้า สถาบันเฟทเซอร์จะเน้นไปที่สามชุมชนสำคัญในการดำเนินงานเกี่ยวกับกฎบัตรฯ คือ (1) ชุมชนระหว่างศาสนา (2) คนหนุ่มสาว และ (3) เมืองแห่งความเมตตา โดยซีแอตเติลจะเป็นเมืองต้นแบบและศูนย์ประสานงานความสัมพันธ์ของชุมชนทั้งสาม ซึ่งรวมถึงการเป็นแม่แบบและจัดเตรียมทรัพยากรให้แก่เมืองต่างๆ ทั่วโลกที่จะเป็นเมืองแห่งความเมตตา เรื่องนี้มีสาระมากกว่าที่จะเป็นแค่แผ่นกระดาษ เราสามารถส่งเสริมให้ผู้ลงนามและชุมชนมีความรับผิดชอบได้ ซีแอตเติลเป็นผู้นำในการสำรวจเพื่อเปรียบเทียบเมืองในช่วงก่อนและหลังการประกาศเป็นเมืองแห่งความเมตตา และยังได้พัฒนาทีมงานปฏิบัติเมตตาจิตและจัดตั้งสถาบันเมืองแห่งความเมตตาอีกด้วย วัฏจักรแห่งความเมตตายังคงเติบโตและสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกที่ ด้วยการใส่ใจสองขั้นตอนในการสร้างความเมตตาของกฎบัตรฯ และของคาเรน

"ความเมตตาเป็นความคิดที่เยี่ยมที่สุดที่มนุษยชาติเคยมีมา" เป็นคำพูดของ Chris Anderson แห่ง TED ที่มักมีคนนำไปกล่าวอ้างเสมอ ขณะที่ Jeanne Tsai แห่งศูนย์วิจัยและการศึกษาความเมตตาและความกรุณา (Stanford Center for Compassion and Altruism Research and Education) ได้ค้นพบว่า ความเมตตานำไปสู่ความหวัง เมื่อเปรียบเทียบระดับความเห็นอกเห็นใจของกลุ่ม 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่ไม่ได้มีการอบรมใดๆ 2) กลุ่มที่ได้รับการอบรมด้านการละคร 3) กลุ่มที่ฝึกสติปัญญา และ 4) กลุ่มที่ฝึกเมตตากรรมฐาน Tsai ค้นพบว่าคนในกลุ่ม 3 ที่ฝึกสติปัญญา และกลุ่ม 4 ที่ฝึกเมตตากรรมฐาน มีระดับความเมตตาพอๆ กันและมีมากกว่าอีกสองกลุ่มแรก ในการทดสอบว่าบุคคลเหล่านี้มีเมตตา มากกว่าเพราะการฝึกหรือว่าพวกเขาเป็นเอง Tsai พบว่าการเลือกความประพฤติดของตนเองก็มีส่วน และลักษณะเด่นของผู้ฝึกเมตตากรรมฐานก็คือ พวกเขามีทัศนคติที่ดีทั้งต่อตนเองและต่อโลกมากกว่ากลุ่มอื่น⁷ การทดสอบนี้เป็นการสนับสนุนข้อมูลว่าการมีเมตตาเป็นประโยชน์และความมีเมตตาทำให้เรามีความสุข

ผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากกว่าผู้ชาย Simon Baron-Cohen อธิบายคำว่า "สมองแบบชาย" และ "สมองแบบหญิง" ว่าเป็นโครงสร้างทางจิตวิทยา โดยพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยเมื่อทดสอบกลุ่มผู้หญิง และคะแนนเฉลี่ยเมื่อทดสอบกลุ่มผู้ชาย ผลปรากฏว่าโครงสร้างทางจิตวิทยาของสมองแบบชายจะคิดเป็นระบบมากกว่า ในขณะที่โครงสร้างจิตวิทยาของสมองแบบหญิงมีความเห็นอกเห็นใจมากกว่า⁸ อนึ่ง นี่ไม่ใช่ข้อสรุปตายตัวเกี่ยวกับลักษณะของผู้หญิงหรือผู้ชาย และไม่ใช่ว่าการอ้างว่าสมองประเภทไหนดีกว่าหรือเลวกว่าราวกับว่ามีสมองอยู่เพียงสองประเภทเท่านั้น⁹

ในฐานะพุทธสาวิกา เราปรารถนาที่จะช่วยสรรพสัตว์ กฎบัตรแห่งความเมตตาจึงเป็นหลักการสำคัญที่พบอยู่ในทุกศาสนาและทุกประเพณี "อย่าทำในสิ่งที่เราไม่ต้องการให้คนอื่นทำกับเรา" ซึ่งหลักการนี้ก็สอดคล้องกับกฎแห่งเหตุและผล "บุคคลที่ขณะแสวงหาความสุขแต่กลับใช้ความรุนแรงข่มเหงบุคคลอื่นที่ปรารถนาความสุขเช่นเดียวกัน บุคคลคนนั้นจะไม่ได้พบความสุข"¹⁰ การที่เราประกาศเจตนารมณ์และปฏิบัติตามเจตนานั้นอาจจะดูเป็นการกระทำแนววัฒนธรรมตะวันตก แต่อาจมาขอแย้งว่านี่คือคำปณิญา และปณิญานี้ได้รับการรับรองจากกว่า 60,000 คนทั่วโลก (เป็นจำนวนในขณะที่กำลังเขียน) วิธีการนี้เป็นวิธีการง่ายๆ ที่ได้สร้างขึ้นมาแล้ว และสามารถนำไปใช้สำหรับบุคคลและชุมชนที่นับถือศาสนาเดียวกันหรือต่างศาสนาในการสร้างกุศล พัฒนาปัญญา และปิติสุขร่วมกัน

เทวดาในวิมลเกียรติบทสสูตร ได้กล่าวกับพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าที่ยังไม่ได้บรรลุนิพพานว่า "ดูพระโพธิสัตว์สิ ดอกไม้ไม่ติดตัวท่าน เพราะท่านได้ก้าวพ้นไปจากความคิดที่แยกแยะ" เรารู้ว่าพระกรุณาธิคุณของพระ

โพธิสัตว์นั้น “ไร้ขอบเขตดุจท้องฟ้ากว้าง” และพระกรุณาธิคุณนั้น “ไม่มีจำกัด” ¹¹ เนื่องจากกฎบัตรแห่งความเมตตา ไม่ได้ถูกคิดขึ้นกับสถาบันหรือประเทศใดๆ กฎบัตรฯ นี้จึงเปิดกว้างโดยไม่จำกัดอยู่ในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ฉะนั้น โครงการริเริ่มและความคิดอีกมากมายที่เกี่ยวกับความเมตตา จึงสามารถดำเนินการได้

คุณสามารถให้การสนับสนุนได้โดยลงมือปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการทำสมาธิเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่พื้นที่ที่มีปัญหา เข้าร่วมอภิปรายกับคนต่างศาสนาและความเชื่อ เติมน้ำใจให้กับชุมชนที่มีปัญหา สร้างคณะสงฆ์แห่งความเมตตา หรือสร้างเมืองแห่งความเมตตา “อย่าฝันเล็กๆ เพราะความฝันเล็กๆ จะไม่มีพลังที่จะผลักดันหัวใจของชายและหญิง” ¹²

นี่คือโอกาสที่เราจะได้แสดงความเมตตาออกแวดวงที่เราอยู่เป็นปกติ ตลอดจนเป็นโอกาสที่จะแลกเปลี่ยนความเข้าใจเรื่องเมตตาในแนวทางพุทธร่วมกับผู้อื่น ขณะนี้ การเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์แห่งภavana และความเมตตา โดยอิงการวิจัยทางประสาทวิทยา และสิ่งที่จิตใจอาตมาก็คือ บทบาทของพุทธสาวิกาในการประสานนำความเมตตาสู่ทุกภาคส่วนที่เราจะบริหารจัดการในเวลาเดียวกันได้อย่างไร ผู้หญิงสามารถเป็นผู้นำซึ่งความสงบสุขในยุคนี้ได้!

Paul Ekman กล่าวว่า “ความเมตตาระหว่างเผ่าพันธุ์” เป็นประเด็นปัญหาใหญ่ของยุคนี้และของศตวรรษนี้ トラบใดที่เราจะไม่พาตัวเองให้หลุดพ้นจากกรอบนี้ได้และส่งเสริมเมตตาทั่วโลกและรักสรรพสัตว์คู่ลูกหลานของเราเอง トラบนั้นมนุษย์เราอาจจะทำลายเผ่าพันธุ์ของเรา ¹³ ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องก้าวข้ามความถือตน และความเป็นปรปักษ์ต่อศัตรูทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งต้องเข้มแข็งอย่างยิ่ง เข้มแข็งพอที่จะมีเมตตาให้สรรพสัตว์

เมตตา “คือพลังที่เกิดขึ้นจากการเห็นธรรมชาติแห่งความทุกข์ในโลก ความเมตตาช่วยให้เราทนเป็นพยานแห่งความทุกข์นั้น ไม่ว่าจะเป็นทุกข์ในตัวเราหรือผู้อื่นโดยปราศจากความกลัว ความเมตตาช่วยให้เราสามารถระบุถึงความอยู่ดีธรรมได้โดยไม่ลังเล และช่วยให้เราดำเนินการแก้ไขอย่างเข้มแข็งเต็มความสามารถ การพัฒนาให้จิตเรามีเมตตานั่น... คือการเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ด้วยจิตกรุณาต่อสรรพสัตว์โดยไม่มีข้อยกเว้น” ¹⁴

เชิงอรรถ

---

1 คาเรน อาร์มสตรอง and the Council of Conscience. *The กฎบัตรแห่งความเมตตา*. November 2009.

<http://charterforcompassion.org/share/the-charter>.

2 Ibid.

3 Ibid.

4 <http://charterforcompassion.org>.

5 Karen Armstrong *The Spiral Staircase: My Climb Out of Darkness* (New York: Anchor Books, 2004), p. xi.

6 <http://charterforcompassion.org>.

7 His Holiness the Dalai Lama, Jeanne Tsai, Phillippe Goldin, and Erika Rosenberg at Session Three: CCARE Research and Experiments on Compassion of the Scientific Explorations of Compassion and Altruism Conference. Stanford University: October 15, 2010.

8 Simon Baron-Cohen. *The Essential Difference: The Truth About the Male and Female Brain* (Basic Books: New York, 2003).

9 คู่มือทศวรรษของผู้เขียนเพิ่มเติมที่: <http://thecompassionnetwork.blogspot.com/2010/12/remember-to-exercise-during-holidays.html>.

-
- 10 *The Dhammapada*. <http://www.buddhanet.net/e-learning/buddhism/dp10.htm>.
- 11 Burton Watson, trans., *The Vimalakirti Sutra* (Columbia University Press: New York, 1893).
- 12 Attributed to Johann Wolfgang von Goethe: <http://www.iwise.com/qCGep>.
- 13 His Holiness the Dalai Lama and Paul Ekman, *Emotional Awareness: Overcoming the Obstacles to Psychological Balance and Compassion* (New York: Times Books, 2008).
- 14 Sharon Salzberg. *Loving-Kindness: The Revolutionary Art of Happiness* (Boston: Shambhala, 2008).

Ranjani de Silva

ในฐานะหนึ่งในคณะกรรมการสวัสดิการกรมราชทัณฑ์ดิฉันได้ดำเนินให้มีการสอนการปฏิบัติธรรมสำหรับผู้ต้องหาหญิงในเรือนจำเวลิกาตา (Welikada Prison) กรุงโคลัมโบ ผู้ต้องหา 500 รายที่ถูกคุมขัง บางคนถูกศาลตัดสินจำคุกตลอดชีวิต ในศรีลังกา การตัดสินโทษประหารชีวิต ยังไม่นำมาใช้สำหรับผู้ต้องหาในเรือนจำ ดิฉันได้รับอนุญาตให้นำแม่ชีเข้าเยี่ยมนักโทษหญิงเป็นกรณีพิเศษ อาทิตย์ละครั้ง ต่อเนื่องเป็นเวลาสองปีแล้ว

ตอนที่เราเปิดประตูเข้า ผู้ต้องหาจะให้การต้อนรับแม่ชี จัดสถานที่ปูเสื่อ และจัดเก้าอี้อย่างรวดเร็ว เพื่อรอฟังคำสอนปฏิบัติธรรม ส่วนดิฉันจะนั่งเก้าอี้มุมห้องและเชิญพวกเขาเข้าสู่การอบรมผู้ต้องหาบางราย ก็ไม่ยอมมีส่วนร่วม แม่ชีได้ให้ศีลแก่ ! 'นักโทษ จากนั้นแม่ชีได้ถามแต่ละรายว่า เขาทำผิดศีลข้อใด จึงทำให้พวกเขาต้องเข้ามาอยู่ในที่แห่งนี้ ผู้ต้องหาหญิงทั้งหมดต่างเข้ามาบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์อันแสนเศร้า ที่จริงแล้วแต่ละรายล้วนทำผิดศีลมากกว่าหนึ่งข้อ แม่ชีได้สอนให้พวกเขารักษาศีลในช่วงเวลาที่อาศัยอยู่ในเรือนจำนี้ พวกเขาต่างเห็นด้วยและบอกกับแม่ชีว่า พวกเขาจะพยายามทำให้ได้

การนำเสนอครั้งนี้ ดิฉันจะแบ่งปันเรื่องราว ของผู้ต้องหาหญิงและการปฏิบัติธรรมมีผลต่อพวกเขาอย่างไร พวกเขามีความสุขมากที่ได้พบแม่ชีและบ่อยครั้งที่การบอกเล่าเรื่องราวของพวกเขา จะเปลี่ยนไปด้วยคราบน้ำตา พร้อมกับหวังการปล่อยโทษและการบำบัดทางใจจากแม่ชี เป็นที่น่าแปลกใจว่าเบื้องหลังเรื่องราวเหล่านี้ ผู้ชายล้วนมีส่วนกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้น

เทียน ดอกไม้ และต้นไม้

บริเวณที่ตั้งของสถานราชทัณฑ์ มีศาลเจ้าเล็กๆตั้งอยู่ใกล้ต้นไม้โพธิ์ต้นหนึ่ง ทุกๆเช้า เย็น ผู้ต้องหาหญิงบางคนจะมานับนาคศาลเจ้า เดินบนรอบๆต้นไม้โพธิ์ ขอให้พวกเขาหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งหมดบางรายก็คิดว่า นี่เป็นหนทางเดียวที่ทำให้พวกเขาพบกับความหวังและสันติภาพ พวกเขาจะมีการจุดเทียน ถวายดอกไม้ และเชิญแม่ชีเป็นผู้นำพิธีบูชาศาลเจ้า ขณะที่เริ่มปฏิบัติธรรม

สี ลาวาดี ผู้ต้องหาหญิงที่เป็นที่รู้จักของคนในเรือนจำแห่งนี้ รู้สึกสำนึกผิดที่ได้ฆ่าผู้หญิงคนหนึ่งขณะหลบหนีกับสามีตนเอง เธอถูกศาลตัดสินจำคุกตลอดชีวิตเพียงลำพัง แต่นั่นทำให้หลายคนพบว่า เธอเป็นคนซื่อสัตย์และมีระเบียบวินัยสูง เธอจึงได้รับมอบหมายให้ทำงานในสำนักงาน ! ! และเธอได้รับความไว้วางใจให้ทำหน้าที่หลักหลายๆอย่างจากเจ้าหน้าที่บริหาร จัดการ

สี ลาวาดี เล่าว่า เธอได้วางแผนสังหารอัน โหดเหี้ยมไว้แล้ว เดิมทีเธอยินยอมยกสามีให้กับผู้หญิงคนนั้น โดยที่เธอเองต้องอยู่กับลูกสองคนเพียงลำพัง ที่สุดแล้วเธอไม่สามารถทนอยู่แบบนี้ได้อีกต่อไป เธอจึงใช้ขวานฆ่า หญิงคนนั้นขณะที่เขากำลังนอนอยู่กับสามีเธอ จนหญิงคนนั้นเสียชีวิตในที่สุด หลายครั้งเธอได้ถามเราว่า เธอจะหลุดพ้นจากผลแห่งกรรมที่เธอสร้างไว้ได้อย่างไร เธอเล่าว่าโดยปกติแล้วเธอถือศีลห้าทุกวัน แต่เธอควบคุมสติจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้ ตอนที่เธอทำงานในสวน แม้แต่หนอนตัวเดียวเธอก็ยังไม่คิดที่จะฆ่า เธอไม่ได้กังวล ว่ากรรมจะตามสนองเธอในชาตินี้แต่เธอเกรงว่ากรรมจะตามสนองเธอในชาติหน้า เธอจึงตั้งคำถามเกี่ยวกับ วิธีที่ทำให้เธอหลุดพ้นจากกรรมนี้ แม่ชีได้ปล่อยโชนแล ! 'วบอกเธอว่า ต่อจากนี้ไปให้เธอตั้งใจหมั่นบำเพ็ญศีล และนำเหตุการณ์ที่ผ่านมาเป็นบทเรียน

แม่ชีได้ยก ตัวอย่างของเจ้าชายของกุหลิมาล ที่ได้ฆ่าคน 999 ชีวิต เพื่อนำน้ำของผู้ตายมาทำเป็นสร้อยคอ 1000 นิ้ว มอบให้กับอาจารย์ของเขา และเพียงนิ้วเดียว เขาจะสามารถทำสร้อยเส้นนั้น ได้สำเร็จ แต่ในขณะที่องค์กุหลิมาลกำลังวิ่งตามฆ่า พระพุทธเจ้าอยู่นั้น ด้วยพลังแห่งเมตตาธรรมและหลักคำสอนของพระองค์ที่มีต่อองค์กุหลิมาล ทำให้องค์กุหลิมาลสำนึกผิด และได้ปฏิบัติธรรมอย่างอุทิศสาธุจนบรรลุอรหัตต

นักโทษหญิงชอบฟังธรรมเทศนา แม่ชีจะสอนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า สอนวิธีการนั่งสมาธิ เจริญสติภาวนา ทุกคนก็ให้ความร่วมมืออย่างตั้งอกตั้งใจ จากนั้นทั้งหมดจะนั่งสมาธิอย่างพร้อมเพรียงกันสักครู่หนึ่ง ก่อนจบการเทศนาธรรม

นักโทษหญิงที่มีการศึกษาบางคนได้ก่อเหตุอาชญากรรมคล้ายกับสีลาวาดิ ชาลอด หญิงที่มีรูปร่างสูงใหญ่ เธอเคยเป็นภรรยานายแพทย์ เรื่องราวของเธอค่อนข้างซับซ้อน แต่โดยรวมแล้วสามีเธอเป็นต้นเหตุให้เธอต้องทำเรื่องร้ายแรงดังกล่าว แต่โดยปกติ เธอเป็นคนดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น และเรียนรู้สิ่งต่างๆ เนื่องจากเธออ่านออกเขียนได้ เธอจึงเป็นผู้นำและผู้ช่วยให้การสอนการปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างราบรื่น

อุปสรรคและความสำเร็จ

เจน เป็นเพื่อนของดิฉัน เธอเคยเป็นผู้ช่วยกรรมการสมาคมเพื่อเด็กและสตรี เธอเป็นครูที่ดิฉันหนึ่ง และเป็นผู้ริเริ่มให้มีการอบรมนักโทษหญิงในเรือนจำ ทุกคนที่เข้าร่วมจะต้องสาบานตนในแบบของสมาคม พร้อมทั้งสัญญาว่าจะซื่อสัตย์ บำเพ็ญประโยชน์และช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสุดความสามารถ

โครงการของศักยาดิศา ศรีลังกาและโครงการเพื่อเด็กและสตรีได้ร่วมมือกัน จนได้ผลเป็นที่น่าพึงพอใจ นักโทษหญิงต่างมีความสุขมากและตั้งใจที่จะเป็นพลเมืองดีของประเทศ หลักจากที่นักโทษหญิงบางคนถูกปล่อยตัว พวกเราได้ติดตามผลของโครงการและเดินทางเยี่ยมเยียนบ้านของพวกเรา หลายบ้านมีความสุขทั้งครอบครัว แต่ก็ยังมีอีกหลายบ้านที่นักโทษยังคงก้าวร้าว รุนแรง และอยากจะกลับเข้าไปอยู่ในเรือนจำ หลังจากที่นักโทษถูกปล่อยตัวและส่งกลับบ้าน พวกเขาก็ถูกจับเข้ามาเรือนจำด้วยข้อหาเดิม ส่วนมากผู้หญิงจะเป็นฝ่ายผิด โดยมีสามีเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง บางคนคิดยถาถึงขนาดต้องให้เพื่อนที่ไม่ได้อยู่เรือนจำ เข้ายกก้อนหินที่มียาเสพติดติดมดติดอยู่ ชำมก่าแพงมาให้ มีอยู่ครั้งหนึ่ง ก้อนหินได้ตกไปที่ห้องเด็กทารกและหลังคาพังเสียหาย

ใน เรือนจำ มีหญิงตั้งครรภ์และแม่ลูกอ่อน บางรายคลอดลูกอยู่ในนั้นได้รั ! บสวสดีการ ห้องสำหรับเด็กและเครื่องใช้ต่างๆ มีทั้งเปล มุ้ง เตียง ของใช้สำหรับเด็ก รวมไปถึง ยา วิตามิน นม และแป้ง เด็กที่อายุต่ำกว่าหกปีจะอาศัยอยู่กับแม่ในเรือนจำ ศูนย์การเรียนรู้ก่อนวัยเรียนและสนามเด็กเล่น ถูกจัดเตรียมไว้ให้เด็กเหล่านี้พร้อมสวัสดิการอาหารกลางวัน แม่ของเด็กจะอ่านเรื่องราว คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาให้เด็กฟังโดยแม่ชีเป็นผู้ให้คำปรึกษา

สองสามปีต่อมา ดิฉันได้พบหญิงชาวพุทธจากสมาคมได้เข้าเยี่ยมนักโทษหญิงเพื่อให้คำปรึกษาและ แนะนำ พวกเขาไปในทางที่ถูกต้อง บางคนเป็นนักกฎหมายก็ให้ความช่วยเหลือโดยไม่คิดมูลค่า นักโทษที่อยู่ในคุกส่วนมากยากจน พวกเขามีไม่มี แม้กระทั่งทรัพย์สินที่จะจ่ายค่าปรับอันน้อยนิดเพื่อแลกกับอิสรภาพที่ควรจะได้ หลายคนไม่มีเงินเพื่อจ่ายค่าทนายเพื่อต่อสู้ดำเนินคดี

สาวชาวคริสต์นิกายคาทอลิกได้ไปเยี่ยมนักโทษหญิงอยู่บ่อยๆ คอยให้คำปรึกษาและช่วยเหลือแก่พวกเขา ชุมชนชาวมุสลิม ก็ได้ช่วยเหลือด้านการเงินแก่ชาวมุสลิม เป็นค่าทนายและค่าปรับ เพื่อให้พวกเขาได้อิสรภาพ ในด้านของนักโทษชาย จำนวนหลายพันรายก็ได้รับประโยชน์จากโครงการการเจริญสมาธิ โดยพระสงฆ์ของศาสนาพุทธเป็นผู้ดูแล

สา โวคาชา เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่เป็นที่รู้จักในด้านการช่วยเหลือสังคม ทางองค์กรได้เชิญนักโทษชาย เข้าร่วมโครงการเจริญสมาธิและฟังธรรมเทศนาเป็นเวลาหนึ่งวัน บรรยายโดยพระสงฆ์รูปหนึ่ง พร้อมกับอำนวยความสะดวกทุกด้าน นักโทษจะเดินทางโดยรถบัสและแต่งตัวด้วยเสื้อและเชิ้ตสีขาว เมื่อถึงเข้าไปถึงเหตุการณ์ ดินันแทบไม่อยากจะเชื่อว่าชายเหล่านั้นเป็นนักโทษ ในศาลาจะเต็มไปด้วยชายล้วนที่กำลังนั่งสมาธิอย่างเงียบและสงบนิ่ง เสมือนอุบาสก โครงการ!! ะสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก และนักโทษชายเองก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

นักโทษที่เข้ารับการอบรมบางคนเป็นผู้มีการศึกษา จึงทำความเข้าใจในเนื้อหาที่ได้รับจากการอบรมอย่างถ่องแท้ ในคืนวันเพ็ญ นักโทษบางกลุ่มจะบำเพ็ญศีลแปด ตลอดทั้งวัน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ดูแลนักโทษชาย และแม่ชีดูแลนักโทษหญิง

ผู้นำแห่งศาสนา ได้มอบหลักธรรมคำสอนอันมีค่าแก่นักโทษ แม้ซีที่เป็นผู้ดูแลโครงการนี้ได้บอกว่า เป็นโครงการที่ดีที่สุดตั้งแต่ท่านเคยเป็นผู้ดูแลมา สิ่งสำคัญที่พึงตระหนักคือ นักโทษหญิงที่อยู่ในเรือนจำนั้น ถูกตกเป็นเหยื่อทางอาชญากรรม จากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ พวกเขายังต้องการความเห็นอกเห็นใจเป็นอย่างมาก พวกเขเป็นแม่ที่ต้องดูแลลูกๆ ถ้าพวกเขาสามารถถูกส่งกลับไปหาครอบครัวได้ นี่จะเป็นอีกหนทางหนึ่งในการช่วยเหลือสังคม

Barbara Wright

แผนผังแห่งความเมตตา หรือ เมตตา แมป (Metta Map) ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาในช่วงเวลา 30 ปีที่ฉันทำงานเป็นนักจิตวิทยาประจำคลินิก พร้อมด้วยการฝึกปฏิบัติในพุทธศาสนา วัตถุประสงค์ของเมตตา แมป คือเพื่อที่จะเป็นเครื่องมือที่มีหลายมิติ ในการแสวงหาและทดลองความรู้เบื้องต้นทางธรรมกับการใช้งานที่หลากหลาย ฉันได้ใช้เมตตาแมปในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในหลายสถานการณ์ ทั้งที่เกี่ยวกับการบำบัดในเรื่องที่ทำงาน การเรียน เรื่องในศาล ครอบครัว หรือเกี่ยวกับปัญหาบุคคล ปัญหาวัยรุ่น หรือ ประชาชนที่ติดยาและเรื่องอื่นๆ ฉันใช้เมตตาแมปได้อย่างมีประสิทธิภาพกับกลุ่มบุคคลดังกล่าวที่ประสบกับความเศร้าโศกหรือความชอกช้ำทางจิตใจ รวมทั้งสถานการณ์ต่างๆซึ่งถูกสร้างขึ้นจากการนึกคิดของเขา

ดังนั้นในบทความนี้ เราจะให้คำจำกัดความของคำว่า ชอกช้ำ (traumas) ใน 2 ลักษณะ ลักษณะที่หนึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันกับบุคคล ครอบครัว หรือระบบองค์กร เช่น ระบบครอบครัวแบบขยาย ธุรกิจ เมือง หรือ รัฐบาล ซึ่งอาจเกิดขึ้นในรูปของ อุบัติเหตุจากรถยนต์ การถูกทำร้าย เช่น การถูกข่มขืน การเจ็บป่วยขั้นร้ายแรงถึงตาย การสูญเสียธุรกิจ ครอบครัว หรือเงินเก็บสำหรับวัยชราภาพ หรือ การถูกรุกทางการทหาร ลักษณะที่สอง เป็นลักษณะที่มักจะไม่ได้ได้รับความสนใจมากนักคือ การถูกข่มขู่ หรือถูกเป็นระยะเวลาอันซึ่งส่งผลร้ายสะสมกับบุคคล ครอบครัว หรือระบบ สำหรับตัวบุคคลอาจอยู่ในรูปของการถูกทอดทิ้งเป็นเวลานาน หรือ การทำร้ายหรือข่มเหงภายในครอบครัว ความยากจนต่อเนื่อง หรือการเจ็บป่วยเรื้อรัง สำหรับกลุ่มบุคคลอาจเป็นผลมาจากการฉ้อฉลในองค์กร หรือระบบการทำงานของรัฐบาลซึ่งทำลายจิตวิญญาณของชุมชน หรือ การเข้าครอบงำโดยกองกำลังทหารต่างชาติ ในความหมายของความชอกช้ำลักษณะที่สองนี้เป็นลักษณะพิเศษที่การสะสมของสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ มีมากจนกระทั่งถึงจุดแตกหักของบุคคล ครอบครัว หรือระบบ จนกลายเป็นความชอกช้ำทางจิตใจ หรือ ความเศร้าโศก ความหมายในทางพุทธศาสนาคือสถานการณ์ได้แปรเปลี่ยนจากสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วครั้งชั่วคราวในการดำเนินชีวิตปกติ เป็นความรู้สึกทุกข์ทรมานถาวรที่ถูกสร้างขึ้นจากภาพหลอนของตนเอง

เนื้อหาในการนำเสนอของดิฉันจะอธิบายถึงวิธีการที่จะใช้เมตตาแมป เพื่อเป็นเครื่องมือในการช่วยผู้เคราะห์ร้ายทั้งสองลักษณะในพ้นจากผลของความชอกช้ำทางจิตใจ หาหนทางพ้นทุกข์หรืออย่างน้อยเพื่อลดความทุกข์ทรมาน สำหรับจิตวิทยาในพุทธศาสนาแนวดั้งเดิมนั้น องค์ประกอบสำคัญของคำสอนในเรื่องความตั้งใจ ความเมตตา ได้ถูกใส่เข้าไปในเมตตา แมป อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสอนและถ่ายทอดธรรม และเพื่อลดผลในทางลบที่เกิดจากการดำเนินชีวิต มีเป้าหมายเพื่อสร้างความตระหนักและทราบถึงการมีอยู่ของเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันในชีวิต และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดไปสู่ขั้นบึงของเหตุการณ์เลวร้ายในชีวิตจนนำไปกำหนด “ตัวตน” ยกตัวอย่างเช่น ถ้ามีใครถามว่า คุณเป็นใคร คำตอบอาจเป็นว่า ฉันเป็นผู้เคราะห์ร้ายจากการถูกข่มขืน ฉันเป็นเหยื่อจากชีนามิ ฉันเป็นผู้ป่วยโรคมะเร็ง หรือฉันเป็นผู้ลี้ภัย ในการแนะนำตัวเองดังกล่าว ผู้ตอบได้สูญเสียการมองภาพหลายมิติในความจริงของชีวิตมนุษย์และนำตัวเองไปยึดติดกับเหตุการณ์เลวร้ายที่เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะเป็นเพียงด้านเดียวของชีวิต

ในการใช้เมตตาแมป เราจะแยกความฉลาดออกเป็น 3 ลักษณะ ความหมายของความฉลาดในที่นี้หมายถึงวิธีที่บุคคลคนหนึ่งนำเอา ประมวลผล และแสดงออกเมื่อได้รับข้อมูล ลักษณะที่หนึ่งคือระดับของความฉลาดทางความคิด (Mind Intelligence) ซึ่งถูกกำหนดโดยการจัดการกับความคิดและรูปทรงที่รับเข้าและถูกประมวลผลอย่างชาญฉลาดแต่ยังยึดติดกับตัวตน ความรู้ทางความคิดเป็นส่วนสำคัญของการแบ่งปันความจริง (เช่น เราทั้งหมดนี้อยู่ในห้อง

ที่ใหญ่) ลักษณะที่สองคือระดับความฉลาดทางจิตใจ (Heart Intelligence) ซึ่งสามารถอธิบายได้จากความรู้ทางอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งแสดงออกถึงพลังที่มากกว่าความรู้ที่เกิดจากความคิด ความฉลาดทางจิตใจเป็นสิ่งสำคัญของความเป็นมนุษย์ (เช่น บางคนอาจรู้สึกโดดเดี่ยวที่อยู่ในห้องกว้าง ในขณะที่บางคนอาจรู้สึกถึงความอบอุ่นของการอยู่ร่วมกัน)

ลักษณะที่สามคือระดับความฉลาดภายในหรือพลังความฉลาด(Energy Intelligence) ซึ่งเป็นความรู้ระดับดั้งเดิม เป็นประสบการณ์ก่อนที่จะมีภาษา เป็นพื้นฐานของประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้สึก สัญชาตญาณ และเป็นกลจักรที่จะนำไปสู่การกระทำทั้งภายนอกและภายใน ความฉลาดภายในเป็นส่วนสำคัญของความอยากรและการสร้างสรรค์ และเป็นที่รวมของกรรมหรือการกระทำ (เช่น การอยู่ในห้องนี้เป็นการแสดงออกทางร่างกายตามสติสัมปชัญญะของฉันทัน และด้วยจิตใจสำนึกที่มุ่งมั่น)

การใช้เมตตาแบบ มิจูดมุ่งหมายที่จะแสดงให้เห็นว่าแต่ละบุคคลมองตนเองอย่างไรในแต่ละระดับของความฉลาด ณ เวลานั้นของชีวิต ในขั้นต่อมาคือการใช้แผนผังเพื่อที่จะบอกว่าในอุดมคติจุดไหนบนแผนผังที่แต่ละคนอยากอยู่และจะไปสู่จุดนั้นอย่างไร ด้วยความมุ่งหวังดังกล่าวแต่ละบุคคลจะพยายามหาทางเดินบนแผนผัง โดยตนเองหรือด้วยความช่วยเหลือจากผู้ฝึกสอน เป้าหมายคือเพื่อที่จะหาเส้นทางที่จะเดินออกจากสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อไปยังสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมใหม่ที่ต้องการ ในการกระทำดังกล่าวผู้ศึกษาต้องระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องการไม่ทำร้ายตนเองและผู้อื่น และพยายามที่จะอธิบายถึงจุดที่ตนเองเผชิญอยู่บนแผนผัง ในกระบวนการนี้เราต้องการที่จะฝึกฝนการมองเห็นภาพที่ถูกต้องโดยสร้างความกระจำให้เกิดขึ้น เพื่อที่จะเตรียมตัวไปสู่การดำเนินการที่ถูกต้อง เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จโดยการแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญเป็นส่วนๆ ไป ในการดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ผู้ฝึกมีความชำนาญในการแก้ปัญหาความขัดแย้งมากขึ้น ทั้งที่เกิดจากภายในและภายนอก ลดระดับความเครียด ความทุกข์ทรมาน และความชอกช้ำซึ่งไปครอบงำความคิดและอารมณ์ การเพิ่มความชำนาญจะเพิ่มความเป็นไปได้ในผลลัพธ์ที่ต้องการมากขึ้น

เมตตาแบบ เป็นเครื่องมือศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเมื่อนำไปปฏิบัติ เราจะต้องมีจิตใจที่บริสุทธิ์ และยึดมั่นที่จะให้กระบวนการแสดงให้เห็นถึงความจริงของปัญหาที่เราพยายามจะทำความเข้าใจ ในกระบวนการดังกล่าวเราต้องการค้นหา การลดทอน การใกล้เคียง การแก้ไข ในปัญหาหรือความชอกช้ำที่เราค้นพบ

โครงสร้างของเมตตาแบบ ถูกวางกรอบในรูปแนวตั้งและแนวนอนของเมตริก โดยมีระดับความฉลาดทั้งสามระดับแสดงอยู่บนแกนตั้ง และเมตริกของกิจกรรมต่างๆบนแกนนอน แกนตั้ง แกนนอนและการเคลื่อนไหวเปรียบได้กับการมองภาพสามมิติของกระดานหมากรุกหรือสี่เหลี่ยมลูกบาศก์

องค์ประกอบทางแนวนอนของเมตริกคือ ความอิสระ การกระทำ ศูนย์กลาง ความสงสัย และกฎเกณฑ์ซึ่งแสดงถึงการเคลื่อนตัวจากซ้ายไปขวาและขวาไปซ้าย การไหลแสดงถึงการเคลื่อนตัวของความฉลาด จากสถานะที่มีความเป็นอิสระปราศจากความกลัว ไปสู่สถานะที่มีข้อกำหนด กฎเกณฑ์ซึ่งถูกทำให้เกิดขึ้นหรือคงอยู่ด้วยความกลัว การเคลื่อนที่ไปในระดับต่างๆบนเมตตาแบบ สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกทิศทาง โดยที่ระดับการยึดติดกับช่องสี่เหลี่ยมส่งผลอย่างมากต่อความสัมพันธ์ที่แต่ละบุคคลมีต่อสถานการณ์ที่ตนเผชิญอยู่ขณะนั้น การยึดติดเป็นมิติในทางลึกของสี่เหลี่ยมซึ่งเราสามารถอ้างอิงได้ในรูปของเปอร์เซ็นต์ หรือระดับ ความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลบนสี่เหลี่ยมเป็นไปได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบขึ้นกับการมองของแต่ละบุคคล

เมื่อพิจารณาเมตตาแบบ สี่เหลี่ยมด้านบนสุดในระดับของความฉลาดทางความคิด คือ “ฉันมีความคิดว่า” แสดงถึงอิสระทางความคิด และ “คิดแตกต่างออกไป” เป็นการแสดงออกของอิสรภาพ ในสดมภ์ศูนย์กลาง “ความเข้าใจ” แสดงถึงการรับรู้ของการมีอยู่ของความคิดและสามารถมองเห็นในมุมที่แตกต่างไป และถัดไปในสดมภ์ของความสงสัยหรือข้อควรระวังเมื่อเริ่มเคลื่อนที่ไปทางขวาคือ “ความเป็นไปไม่ได้” ส่วนในสดมภ์ของกฎเกณฑ์จะมี

ลักษณะเหมือนกับช่องอื่นๆคืออาจมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เช่นกฎเกณฑ์ที่ร่วมสมัยและเชื่อถือได้ หรือกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดเกินไปหรือล้าสมัย

เมื่อพิจารณาที่ระดับความฉลาดทางจิตใจ เราเริ่มจากสี่เหลี่ยมในสดมภ์ของความอิสระคือ “ฉันเชื่อว่า” จากนั้นเราเคลื่อนไปที่ช่องการกระทำ “ความไว้วางใจ” ศูนย์กลางของแผนผังคือ “ความเมตตา” และเคลื่อนไปสู่ “ความอ่อนแอ” ในช่องความสงสัย ในสดมภ์ขวาสุดเราจะพบกับ “การตัดสินใจทางอารมณ์” ซึ่งเป็นสถานะที่จิตใจอยู่ภายใต้กฎของความกลัว เมื่อพิจารณาแล้วอาจจะดูเหมือนขาดความเมตตาแต่เพื่อให้เกิดการหยั่งรู้ของจิต บางครั้งเพื่อให้สามารถมองเห็นอย่างถ่องแท้ ก็จำเป็นที่จะต้องเคลื่อนเข้าสู่สภาวะของการตัดสินใจทางอารมณ์ชั่วคราว สถานะดังกล่าวไม่ควรจะอยู่นานเกินไปแต่ก็จำเป็นต้องมีในบางครั้ง

ในแถวล่างสุดของแผนผังคือที่ระดับความฉลาดภายใน ด้านซ้ายมือสุดในสดมภ์ของความอิสระเป็นจุดที่ “พลังงานไม่มีขีดจำกัดและท้องฟ้าไม่มีขีดขึ้น” คุณรู้ว่าคุณอยู่ที่นั่นเพราะในสดมภ์ของการกระทำ “เวลาหยุดอยู่กับที่” ที่สดมภ์ศูนย์กลางคือ “การยึดมั่น” และระดับของการยึดมั่นที่มีต่อสิ่งต่างๆคือเครื่องยนต์หรือปริมาณพลังงานที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการทั้งหมด เมื่อเกิดความสงสัยคุณจะเคลื่อนสู่ช่องสี่เหลี่ยมของ “การต่อต้าน” และเมื่อเคลื่อนไปภายใต้กฎของความกลัวคุณจะไปสู่ช่องสี่เหลี่ยมของ “ความอดทนเท่ากับศูนย์”

ความซอกซำที่กล่าวถึงข้างต้น จะถูกแสดงบนเมตตาแบบเมื่อสามเหลี่ยมของเหตุการณ์ต่างๆถูกทำให้หยุดอยู่กับที่ และถูกตรึงอยู่ในสี่เหลี่ยมที่เวลาหยุดหมุน ความเศร้าโศกและความซอกซำทางจิตถูกตรึงให้หยุดอยู่กับที่ โดยมีความหลากหลายของสามเหลี่ยมและส่วนผสมต่างๆของสี่เหลี่ยมบนเมตตาแบบ การถูกตรึงในที่นี้หมายถึงในทุกสามเหลี่ยมของความซอกซำจะมีองค์ประกอบที่เหมือนกันคือช่องสี่เหลี่ยมเวลาหยุดหมุน

นิทานชาดกเรื่องที่มีจะนำมายกตัวอย่างในการอธิบายสามเหลี่ยมดังกล่าวและวิธีการแก้ปัญหาที่มีนี้ หญิงคนหนึ่งชื่อกิสาโคตมิ ได้แต่งงานกับเศรษฐีและมีบุตรชายด้วยกันคนหนึ่ง โชคไม่ดีที่ลูกชายของนางตายตั้งแต่อายุ 3 ขวบ นางจึงเต็มไปด้วยความเศร้าโศกและไม่สามารถยอมรับความจริงได้ว่าลูกชายของนางได้ตายไปแล้ว กรณีนี้เป็นตัวอย่างที่ดีของความเศร้าโศกของครอบครัว ซึ่งอยู่บนสดมภ์ขวาสุดของแผนผังแห่งความเมตตา ในความคิดของหญิงผู้นี้กฎแห่งชีวิตได้ถูกทำลายไปด้วยการตายของลูกชาย นางขาดความเชื่อต่อทางอารมณ์และมีความทันทานเป็นศูนย์สำหรับความเจ็บปวดจากความสูญเสียที่นางได้รับ ในความเศร้าโศกนางอุ้มลูกชายไปรอบเมืองเพื่อหาหาที่จะรักษาให้ลูกชายฟื้นขึ้นมา ในช่วงเวลานี้ เวลาหยุดอยู่กับที่ บนแผนผังแห่งความเมตตาช่วงที่เวลาหยุดอยู่กับที่ ความเป็นจริงจะหายไป และความเศร้าโศกจะตกอยู่ในสามเหลี่ยมแห่งความซอกซำ

หลังจากที่กิสาโคตมิหลุดไปจากโลกความเป็นจริง นางได้พบกับผู้รู้ซึ่งแนะนำให้นางไปหาพระพุทธรเจ้า เมื่อนางได้พบพระพุทธรเจ้าได้ขอให้ท่านช่วยให้ลูกของนางกลับฟื้นคืนชีพ ด้วยความเข้าใจ เมตตา สงสารและต้องการช่วยเหลือสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นทุกข์ของพระพุทธรเจ้า ท่านได้กล่าวกับนางว่า ถ้าเจ้าสามารถหาเมล็ดพันธุ์ฝักกาดมาจากบ้านใดก็ได้ซึ่งไม่เคยมีคนตายมาก่อนมาให้เราได้ เราจะช่วยเหลือตามที่เจ้าร้องขอ พระพุทธรเจ้าด้วยรู้ว่าคำขอดังกล่าวของท่านไม่มีทางทำให้เป็นไปได้ ได้พยายามให้นางลองทำดู ถ้าเปรียบเทียบกับบนเมตตาแบบ พระพุทธรเจ้าท่านทรงมีความเมตตาไว้กับการสูญเสียของนาง และเชื่อในความจริงแห่งธรรม

กิสาโคตมิ เต็มไปด้วยความหวังเมื่อนางเดินทางไปตามบ้านต่างๆเพื่อหาเมล็ดพันธุ์ฝักกาด ทุกบ้านยินดีที่จะให้เมล็ดพันธุ์แก่นาง แต่เมื่อนางถามว่าบ้านนี้เคยมีใครเสียชีวิตหรือไม่ กลับพบว่าทุกบ้านเคยประสบกับความตายของสมาชิกมาแล้วทั้งนั้น ในไม่ช้านางจึงเข้าใจว่าส่วนใหญ่แล้วเกือบทุกบ้านมีเมล็ดพันธุ์ฝักกาด แต่ไม่มีบ้านใดเลยที่ยังไม่เคยมีสมาชิกเสียชีวิต เมื่อกิสาโคตมิเริ่มมองเห็นและเข้าใจในความจริง นางเริ่มเปลี่ยนแปลงกฎของตน เริ่มมีความเมตตาให้กับตนเองและผู้อื่น และเริ่มที่จะเคลื่อนออกจากช่องสี่เหลี่ยมที่แสดงถึงความปวดร้าวอย่างแสนสาหัส

จนกระทั่งเวลาหยุดหมุน พัฒนาไปสู่ความมุ่งมั่นที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป ตอนนี้นางได้ทำลายสามเหลี่ยมแห่งความชอกช้ำแล้ว

ในขณะนี้ กิสาโคตมี ได้เข้าใจถึงความไม่เที่ยงอันเป็นธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ และขออุปสมบทจากพระพุทธเจ้าในการเป็นภิกษุณี ด้วยความช่วยเหลืออย่างเต็มกำลังของพระพุทธเจ้าและการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ กิสาโคตมีได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ถ้าดูจากฝั่งแห่งความเมตตา จะเห็นได้ว่ากิสาโคตมีเริ่มด้วยความมุ่งมั่น และขยายไปสู่ความเมตตาและความเข้าใจ และในที่สุดก็หลุดออกจากแผนผังไปสู่การบรรลุโสดาบัน

เรื่องน่าเศร้าอีกเรื่องหนึ่งจากประวัติศาสตร์ยุคใหม่ เป็นตัวอย่างแสดงถึงสามเหลี่ยมแห่งความชอกช้ำและยังแสดงให้เห็นว่าด้วยความทรหดแห่งจิตวิญญาณของมนุษย์ ทำให้สามารถหลุดจากความกลัวแห่งการว่าร้าย ความละอาย ความผิด จนสามารถก้าวไปสู่การเป็นวีรสตรี

บ้านแห่งการเผื่อแผ่ (House of Sharing) เป็นที่พักและพิพิธภัณฑสถานในเมืองโซล ประเทศเกาหลีใต้ ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1992 สำหรับผู้ที่รอดชีวิตจากการถูกทารุณทางเพศจากทหารญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ปัจจุบันมีผู้หญิงอาศัยอยู่ 9 คน

บนเมตตา เมฆ ในอดีตผู้หญิงเหล่านี้อยู่บนสี่เหลี่ยมช่องขาวสุด ด้วยความกลัวของสังคม และถูกละทิ้งให้อยู่ในการตัดขาดทางอารมณ์ พวกเขาไม่สามารถจะทนต่อตนเอง ผู้กระทำความผิด และสังคมที่ละทิ้งพวกเขา การอยู่ในโลกของความละอายที่เวลาหยุดอยู่กับที่เป็นเวลานานถึง 60 ปี ทำให้การรักษาแทบเป็นไปไม่ได้ เส้นสมมติของกฎเกณฑ์การตัดขาดทางอารมณ์ การขาดความอดทน และการหยุดหมุนของเวลา ได้สร้างสามเหลี่ยมแห่งความชอกช้ำให้กับผู้หญิงที่โชคร้ายเหล่านี้

ผู้หญิงที่หน้าทั้ง 9 คนดังกล่าว เป็นตัวแทนของผู้ที่รอดชีวิตซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่ชัดแต่ยังมีชีวิตอยู่ในขณะนี้ พวกเขาได้ก้าวออกมาจากเงามืดสู่ความมุ่งมั่นใหม่ของชีวิต ด้วยการสนับสนุนจากองค์กรทางพุทธศาสนามากมาย พวกเขาไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวอีกต่อไป พวกเขามีความเมตตา สงสารให้กับตัวเองและผู้หญิงคนอื่นๆ ทั่วโลก พวกเขาได้รับความเมตตา จากผู้มาเยี่ยมเยียนและเชื่อว่า เรื่องราวของพวกเขาได้ถูกเล่าขานกันต่อไป พวกเขาได้ทำลายสามเหลี่ยมแห่งความชอกช้ำซึ่งกักขังพวกเขาให้อยู่ในความโดดเดี่ยว สิ้นหวัง ทรมาณมานานถึง 60 ปี

หญิงทั้ง 9 คนสามารถที่จะคิดได้แตกต่างจากเดิม และเข้าใจถึงความหมายของการมีชีวิตอยู่ เขาเป็นตัวแทนในการเรียกร้องต่อต้านการทารุณทางเพศทั่วโลก และหวังว่าการข่มเหงสตรีดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นอีก

การรวมตัวกันของคุณยายในบ้านแห่งการเผื่อแผ่ ได้ก้าวไปสู่ ศตวรรษที่ 21 ในความพยายามที่จะเผยแพร่เรื่องราวของตน พวกเขามีเฟสบุ๊คที่จะนำเสนอศิลปะในวิธีการรักษาเยียวยา และเผยแพร่เสียงเรียกร้องของตน ทุกวันพุธตอนเที่ยง พวกเขาจะไปเดินขบวนที่สถานทูตญี่ปุ่นในประเทศเกาหลีใต้ โดยหวังว่าข้อเรียกร้องจะได้รับการยอมรับ พวกเขาถือวีรสตรีในอดีต

พวกผู้หญิงในบ้านแห่งการเผยแพร่ได้ทำลายสามเหลี่ยมแห่งความชอกช้ำ และเดินทางสู่ส่วนกลางของเมตตาเมฆ มีความมุ่งมั่นในชีวิต มีความเมตตาให้ตนเองและผู้อื่น และเห็นถึงคุณค่าของชีวิต พวกเขาเป็นต้นแบบให้เรา

เป็นที่น่าเศร้าใจว่า กรณีของหญิงที่บ้านแห่งการเผื่อแผ่ไม่ใช่เหตุการณ์เดียวที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นในอดีต สามเหลี่ยมแห่งความชอกช้ำเกิดขึ้นในทั่วทุกมุมโลก ไม่ว่าจะเป็นทหารเด็ก นักโทษทางการเมือง ผู้หญิงและเด็กที่ค้าขายหรือหนีจากความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ถูกบังคับให้ทำแท้ง เราคงเคยได้ยินเรื่องราวเหล่านี้มามากมาย และไม่ควรลืมหรือกลัวสิ่งเหล่านี้ ความมุ่งหวังของเราคือนำตัวอย่างความเมตตาของพระพุทธเจ้ามาใช้รักษาบรรเทาความเดือดร้อน ทุกข์ทรมานที่มีอยู่ในทุกที่

หมายเหตุ: เพิ่มเติมตารางด้านล่างซึ่งนำมาจาก website ของผู้เขียนบทความ เนื่องจากคิดว่าจะทำให้เข้าใจบทความได้มากขึ้น

เมตตาแมป (Metta Map)

	Freedom ความอิสระ	Action การกระทำ	Center ศูนย์กลาง	Doubt ความสงสัย	Rules กฎเกณฑ์
Mind Intelligence ความฉลาดทาง ความคิด	I have an idea ฉันมีความคิดว่า	Think about it differently คิด ในมุมที่ แตกต่าง ออกไป	Understanding ความเข้าใจ	Not possible เป็นไปได้	Breaks the rules ฝ่าฝืนกฎ
Heart Intelligence ความฉลาดทาง จิตใจ	I believe ฉันเชื่อว่า	Trusting ฉันไว้ใจ	Compassion ความเมตตา	Vulnerable ความอ่อนแอ	Emotionally disconnected ขาดการเชื่อมต่อ ทางอารมณ์
Energy Intelligence พลังความฉลาด หรือความฉลาด ภายใน	The sky is no limit ท้องฟ้าไม่มีขีดจำกัด	Time Stops เวลาหยุดหมุน	Commitment ความยึดมั่น	Defensive การต่อต้าน	Vengeful with no regards to consequence ความพยาบาท โดยไม่คำนึงถึง ผลลัพธ์

ที่มา: เรียบเรียงตารางมาจากบทความข้างต้นและ website: www.metta4all.com/video.htm

Emma Tomalin

เอกสารฉบับนี้ย่อมาจากส่วนหนึ่งของหนังสือที่กำลังจะตีพิมพ์เรื่อง เพศ, ศาสนา และการศึกษาในโลกหลังสมัยนิยม

ในเอกสารฉบับนี้ เราจะค้นคว้าถึงบทบาทของพุทธศาสนาที่ยังคงรักษาความต่างทางเพศในด้านการศึกษา เช่นเดียวกันกับการส่งเสริมวาระการประชุมเพื่อการปฏิรูป เราเน้นสามเรื่อง คือ การศึกษาความสัมพันธ์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติร่วมสมัย ทางพุทธศาสนาและสังคม: บทบาทของการศึกษาภายในรูปแบบการกำหนดของสงฆ์, ความสำคัญของการศึกษาศาสนาภายใต้การกำหนดของพุทธศาสนา และบทบาทของพุทธศาสนศึกษาที่สามารถกระทำได้ในการศึกษาปฏิรูปสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จุดมุ่งหมายของเราเพื่อสะท้อนในแต่ละรูปแบบของการศึกษาสำหรับทุกเพศ และ มีนัยสำคัญสำหรับสตรีชาวพุทธ ในทั้งสองด้าน ทั้งจิตใจ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางสังคม ในขณะที่ทั้งสามเรื่องที่เรากำลังจะเกี่ยวข้องกับแนวทางพุทธศาสนาที่แตกต่างกัน และมาจากแต่ละสถานที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งเราจะพิจารณาพุทธศาสนาแบบนิกายเถรวาทเท่านั้น และเราจะเจาะลึกโดยเฉพาะในเรื่องประสบการณ์ของผู้หญิงในประเทศไทยและประเทศเขมร

ในเอกสารฉบับนี้ เราได้มีการมีการพูดคุยกันว่า ถึงแม้ว่าการศึกษามีบทบาทสำคัญภายในพุทธศาสนา และ จุดมุ่งหมายของการสอนพุทธศาสนาเป็นการให้การศึกษากับปัจเจกบุคคล ทั้งผู้ชายและผู้หญิง เพื่อจัดความทุกข์ (ทุกข์) แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้หญิงมีโอกาสน้อยกว่าในการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม เรายังได้มีการพูดคุยกันอีกว่า นี่ไม่เกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้หญิงในการปฏิบัติทางพุทธศาสนา แต่ในทางกลับกันเราสามารถมองได้นี้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีที่พบมากในแต่ละวัฒนธรรมทางศาสนา โดยที่ผู้หญิงถูกปฏิเสธในการรับเข้าสถาบันซึ่งปกครองโดยผู้ชาย ยิ่งไปกว่านั้น ตั้งแต่สตรีชาวพุทธในแต่ละบริบทไม่มีบทบาทในตำแหน่งสำคัญที่จะเปิดเผยการมีอคติทางเพศ และส่งเสริมการตีความเรื่องความเสมอภาคทางเพศ, ตำแหน่งพระราชกณะซึ่งดำรงตามประเพณีที่ส่วนใหญ่ยังคงไม่มีการท้าทาย องค์ประกอบที่สำคัญของเอกสารฉบับนี้คือการสำรวจความแตกต่างของวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของภิกษุณี และแม่ชี, ผู้การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่าง สงฆ์ และ อุบาสิกา และสุดท้าย เราตั้งคำถามว่า อะไรคือความสัมพันธ์ระหว่างการยืนยันสิทธิในการบวชของผู้หญิง และ การส่งเสริมอำนาจของผู้หญิงสู่ด้านการศึกษา?

พุทธศาสนา, เพศ และการศึกษาในรูปแบบของสงฆ์ไทย

ตั้งแต่สมัยก่อนจนถึงปัจจุบัน เด็กหญิงในประเทศไทยได้รับประสบการณ์ทางการศึกษาอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบเมื่อเทียบกับเด็กชายแล้ว ซึ่งมีหลักฐานยืนยันจากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP).¹ อย่างไรก็ตาม UNDP ก็ได้แจ้งว่าประเทศไทยได้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติในการศึกษาและมีแนวโน้มว่าจะประสบความสำเร็จในด้านอื่นๆสูงตามมาเป็นลำดับ² แต่คุณภาพในการจัดการศึกษายังมีความน่าเป็นห่วงอยู่ในปัจจุบัน เช่นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กยากไร้หลายๆทุนการศึกษาทั้งหมดของไทย และ จากต่างชาติซึ่งเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่เป็นปัจจัยใช้อธิบายประวัติของความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ, โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีความยากจนมาก³ ในขณะที่เด็กผู้ชายสามารถอาศัย

อยู่ในวัดได้ในลักษณะ “เณร” ได้รับศาสนา(ศึกษาธรรมะ) และ การศึกษาทั่วไปฟรี ซึ่งโอกาสแบบนี้ไม่มีสำหรับเด็กผู้หญิง การอุปสมบทเป็น “เณร” ยังคงเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดต่อไปยังคนรุ่นหลัง และเป็นการนำบุญมาสู่สังคม เช่นเดียวกันกับเป็นการเพิ่มการศึกษา และ เป็นข้อได้เปรียบในเรื่องของจิตวิญญาณที่มากกว่า นอกเหนือจากที่ทางภาครัฐได้จัดไว้ ซึ่งโอกาสแบบนี้ไม่มีสำหรับเด็กผู้หญิง ผลก็คือเด็กหญิงที่ยากไร้มีข้อจำกัดในการศึกษา(และด้านจิตวิญญาณ)ข้อจำกัดในการได้รับคำแนะนำและ ต้องรับผิดชอบในการช่วยเหลือฐานะทางการเงินในครอบครัว เราได้วิเคราะห์ไปไกลกว่านั้นว่าทำไมเมื่อมีความยากจนขนาดนั้น เด็กหญิงจากชนบทอพยพเข้าสู่เมืองหลวง เช่น กรุงเทพฯ เพื่อช่วยเหลือครอบครัว บางคนต้องค้าประเวณี

นักกิจกรรม อวยพร ขวัญแก้ว ชี้ให้เห็นจุดเหมือนเมื่อมีการพูดคุยกันว่า: จำนวนตัวเลขโสเภณีในประเทศไทยมีจำนวนเกือบเท่ากันกับจำนวนพระ หากว่าเด็กหญิงที่มาจากพื้นที่ด้อยโอกาสได้รับโอกาสเช่นเดียวกันกับเด็กผู้ชายเพื่อเข้าสู่ชีวิตสงฆ์ พวกเขาเหล่านั้นก็จะได้รับการศึกษา และในเวลาเดียว ก็ยังสามารถตอบแทนด้านจิตวิญญาณกลับสู่ครอบครัว ซึ่งโอกาสแบบนี้สามารถจัดหาให้แก่เด็กหญิงพร้อมกับการศึกษาด้านศาสนาที่เหมาะสม และ ทั้งคำแนะนำด้านจิตวิญญาณ ดังนั้นพวกเขาก็จะสามารถเป็นผู้ให้คำปรึกษาด้านจิตวิญญาณสำหรับผู้อื่นในพื้นที่ด้อยโอกาสได้ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้หญิงและเด็ก

เนื่องจากศาสนาพุทธในประเทศไทยมีการปกครองโดยผู้ชาย เด็กหญิง และผู้หญิงไม่เคยได้รับโอกาสเช่นนั้น และผลลัพธ์ที่ตามมาคือ พวกเขาเหล่านั้นตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในหลายๆรูปแบบ เช่น ความรุนแรงที่มีจากภายในบ้าน, ถูกข่มขืน และ ถูกบังคับให้เป็นโสเภณี⁴

อย่างไรก็ตาม ทำไมครอบครัวที่ยากจนถึงมีความต้องการที่จะให้ลูกสาวของพวกเขาได้รับการศึกษาจากวัดเมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาแบบ “ให้เปล่า” จากทางภาครัฐ? การพูดคุยนี้อยู่บนข้อสันนิษฐานที่ว่า การศึกษาจากทางวัดน่าจะเพิ่มคุณค่าสำหรับเด็กหญิงที่ยากไร้ ซึ่งตั้งแต่มีความเกี่ยวข้องกับระหว่างการขายเด็กออกไป หรือ ส่งเข้าโรงเรียนและการย้ายถิ่น ในขณะที่ขวัญแก้วไม่เข้ากรณีต่างๆ กรณีของเธอเหมือนจะขึ้นอยู่กับความจริงที่ว่า ปัจจุบันเด็กหญิงยากไร้ถูกปฏิเสธไม่ให้เข้ารับการศึกษาดังกับเด็กชายที่มีความยากจน ถ้าหากว่าพวกเขาเลือกที่จะทำเช่นนั้น และยิ่งไปกว่านั้น หากว่านี่เป็นทางเลือกให้แก่เด็กผู้หญิง และดูเหมือนว่าจะเป็นทางเลือกที่ครอบครัวยากจนจะเลือก เนื่องจากมีความสำคัญในการทำบุญทางศาสนา และเป็นเกียรติในการเข้าสู่เส้นทางการศึกษานี้โดยเฉพาะ

มีการพูดคุยกันเกี่ยวกับการให้เด็กหญิงสามารถเข้าเรียนเช่นเณรในประเทศไทยนั้นบ่อยครั้งที่นำเข้าไปสู่การอภิปรายกันเกี่ยวกับการฟื้นฟูการอุปสมบทของภิกษุณี ในการพูดคุยกันนี้ได้สร้างความนับถือและจดจำกลุ่มของผู้หญิงที่ได้รับการบวชอย่างเต็มรูปแบบในประเทศไทยในที่สุดก็เปิดสถาบันด้านการศึกษาภายในวัดสำหรับเด็กผู้หญิงเช่นเดียวกันกับเด็กผู้ชาย ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นทั้งด้านสังคมและด้านจิตวิญญาณที่มีผลต่อเด็กหญิงและผู้หญิง

การสนับสนุนการฟื้นฟูการบวชเป็นภิกษุณีได้นำความสนใจในด้านที่เกี่ยวกับลำดับชั้นทางเพศซึ่งภายในพุทธศาสนามีขอบเขตเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่มีผลกระทบระหว่างทัศนคติของสังคมที่ให้อำนาจกับผู้หญิงและ จำกัดการพัฒนาหลายการสนับสนุนการบวชภิกษุณีพิจารณาว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างสถานะที่ด้อยของผู้หญิงในหลายพุทธวัฒนธรรม และ ฐานะที่ด้อยกว่าของผู้หญิงภายในสังคมพุทธศาสนา ดังนั้นในการกล่าวว่าการบวชภิกษุณีไม่เพียงแต่พิจารณาว่ามีความสำคัญสำหรับเหตุผลทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีผลประโยชน์ต่อผู้หญิงที่ต้องการที่จะใช้ชีวิตอยู่ในศาสนานี้ อีกทั้งยังมีผลที่แฝงอยู่ด้วยคือการมีอำนาจของผู้หญิงที่ขยายออกไปรวมถึงการสร้างเงื่อนไขสำหรับเด็กหญิงให้สามารถอุปสมบทเป็นเณรได้ และดังนั้นก็สามารถได้รับการศึกษา

เพิ่มขึ้นและสังคมสนับสนุนมากขึ้น ในเอกสารของเราแน่นอนว่าไม่ต้องสงสัยในจำนวนแผนจากการสัมมนาครั้งนี้ การท้าทายที่เราต้องเผชิญจากการสนับสนุนการบวชภิกษุณีภายในนิกายเถรวาทจะได้อธิบายเพิ่มเติมอย่างไรก็ตามก็ยังมีปฏิกิริยาเพิ่มขึ้น ในประเทศไทยมีจำนวนของภิกษุณีเพิ่มขึ้นในสังคม และ มีการพัฒนาทางศาสนาสำหรับผู้ที่มีความสำคัญทางศาสนา ในการสนับสนุนการบวชภิกษุณีน้น หัวใจสำคัญก็เพื่อยกระดับให้ผู้หญิงได้มีโอกาสในการฝึกฝนธรรมะ; เพื่อให้ความรู้แก่สาธารณะเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชาย; และเพื่อให้เกิดการวางพื้นฐานด้านการศึกษาในวัด, โรงเรียน และ การสร้างสังคม แม้ว่าจะมีการแพร่ขยายการยอมรับความเคลื่อนไหวของภิกษุณีในประเทศไทยยังคงห่างไกล และลึกลงไปแล้วก็ยังห่างไกลกับการพัฒนาและประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ฉะนั้นสถาบันทางการศึกษาสำหรับเด็กผู้หญิงเช่นเดียวกันกับเด็กผู้ชายภายในวัดผ่านทางกลุ่มที่สนับสนุนภิกษุณีก็ไม่ได้ได้รับการยอมรับเช่นกัน

ในทางกลับกัน ผู้คนเพิ่งความสนใจไปที่การปฏิรูปของสถาบันแม่ชี(8-10 กฎ แม่ชี) ซึ่งเป็นตัวทำทางขึ้นเยี่ยมสำหรับการเข้าสู่การศึกษาสำหรับผู้หญิง และหมายถึงการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ในเชิงลบที่ได้รับจากประเพณีเดิม แต่กระนั้นก็ยังคงมีความคิดเห็นด้านลบปรากฏอยู่เกี่ยวกับความถูกต้องของสถาบันแม่ชี และความสามารถของแม่ชีแต่ละบุคคล ในความมีประสิทธิภาพ และได้รับความนับถือเช่นดังอาจารย์ในสังคม ที่ซึ่งมักมองว่าแม่ชีคือผู้หญิงที่ด้อย น่าอนาถา และไม่มีทางเลือกแต่เลือกที่จะเป็นผู้ถูกละทิ้ง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันก็ยังมีการศึกษา ที่ให้ความสำคัญกับแม่ชีที่มีคุณภาพผู้ซึ่งประสบผลสำเร็จในระดับชาติ(และระดับนานาชาติ)ที่ได้รับการสนับสนุนและน่าเลื่อมใส สำหรับความสามารถทางด้านจิตวิญญาณ รวมถึงจากผู้ที่มีความสูงส่งของสงฆ์ไทย⁵ ถึงแม้ว่าภาพลักษณ์ของแม่ชีจะมีความแตกต่างไปเนื่องจากการได้รับทุนการศึกษาต่างชาติ แต่ก็ยังคงมีจำนวนน้อยที่ประสบผลสำเร็จเมื่อเทียบกับสงฆ์ฝ่ายชาย และมีความตึงเครียดจากสถานภาพทางสังคมและสถานภาพทางศาสนา และยังมีผลกระทบตามมาในการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้หญิงที่ยังคงมีอยู่

ศาสนาพุทธในประเทศไทยไม่เพียงแต่มีความเกี่ยวข้องกับเพศ เมื่อวิเคราะห์ถึงด้านการจัดการศึกษาภายในสงฆ์ซึ่งก็ยังคงมีจำนวนกว้างขวาง เพราะว่าพระยังคงมีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับด้านจิตวิญญาณ และบทบาทพื้นฐานด้านการศึกษาภายในสังคม ไม่ต้องมีข้อสงสัยเลยว่ามีผลกระทบในคุณภาพในพื้นฐานการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาสำหรับผู้หญิง และ มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมที่ตีความหมายจากประเพณีโบราณ

ศาสนศึกษาสำหรับอุบาสิกา

ตั้งแต่มีการจัดตั้งการศึกษาขึ้นในปี พ.ศ. 2537ขององค์กรเพื่อการศึกษาแห่งชาติ เก็บเป็นอย่างต่ำของ “ทางโลก” (ไม่ใช่ทางศาสนา) การศึกษามีความจำเป็นสำหรับเด็กชายและเด็กหญิงในประเทศไทย ถึงกระนั้นแม้ว่าเราได้บัญญัติไว้ก็ตามแต่ก็ยังคงไม่เข้ากัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างคนรวยและคนจน สำหรับอุบาสิกาโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ ผู้ที่ไม่ต้องการใช้ชีวิตแบบแม่ชี โอกาสทางการศึกษาด้านศาสนาและด้านจิตวิญญาณดูเหมือนว่าจะมีความจำกัด พระคือผู้ที่ฝึกฝนเพื่อความรู้และพัฒนาจิตวิญญาณทั้งสองสิ่งนี้กระทำภายในวัดสู่ชุมชนภายนอกในรูปแบบบทบาทของการศึกษา ถึงแม้ว่าบทบาทของสงฆ์จะช่วยปลดปล่อยมนุษย์จากสารวัตร ก็ยังมีการถกเถียงกันถึงแนวทางปฏิบัติหลายๆวัดในประเทศไทยที่ยังคงสืบทอดตามพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม⁶ เพราะว่าผู้หญิงถูกมองว่าเป็นสาเหตุให้ต้องครองตนสันโดศ สถานที่สำหรับสงฆ์เป็นที่หวงห้ามสำหรับใช้ในการติดต่อเป็นส่วนตัวกับผู้หญิง ดังนั้นเราต้องลดแนวทางเช่นนี้ให้ได้มากที่สุดเพราะพวกเขามีความสามารถในการให้คำแนะนำด้านจิตวิญญาณให้แก่อุบาสิกาได้อย่างลึกซึ้ง ในด้านประวัติศาสตร์

เรียนรู้ และแปลหนังสือพระพุทธศาสนาจากภาษาบาลีซึ่งก่อนเคยมีไว้สำหรับพระ หรือ การเรียนเฉพาะของผู้ชาย เพราะฉะนั้นจึงเป็นวิชาเลือกที่จะสอนฆราวาสเพื่อที่จะอธิบายเกี่ยวกับพระ ดังนั้น หนังสือเรียนภาษาบาลีเกี่ยวกับวินัยทางศาสนาจึงมีไว้เป็นภาษาไทย มีการอภิปรายถกเถียงกันว่า มีการอ่านและ เป็นประโยชน์มากน้อยเพียงไร ดังนั้นพระจึงยังคงเป็นหลักในการนำในการศึกษาด้านจิตวิญญาณ และพัฒนา และเลือกที่จะวางพื้นฐานส่งสารออกไปเกี่ยวกับผู้หญิงว่า “มีบาป” และมีสถานะที่แตกต่าง ตัวอย่างเช่น ดูเหมือนว่าจะมีข้อความที่เป็นด้านบวกที่บรรจุอยู่ในหนังสือ เช่น ทาริกาถา(บทกวีแปลของแม่ชีอาวุโส Therigatha). ลูวินด้า จอย ฟิช นำเรื่องนี้ที่เกี่ยวข้องกับภายในเรื่อง “สิทธิความเสมอภาคของสตรีในศาสนา” เพื่อมองดูด้านบวกของการสอนซึ่งปรากฏขึ้นภายในหนังสือพุทธศาสนา และ มีการแปลเพื่อฝึกฝน และ เรามีคำถามว่า “ใครเป็นผู้อธิบาย และเพื่อผู้ฟังแบบไหน?”⁷

ขณะที่โรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์มีการสอนแนะนำเกี่ยวกับด้านจิตวิญญาณสำหรับเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย ปัจจุบันเด็กผู้หญิงไม่มีทางเข้าถึงโลกทางธรรมอย่างจริงจังในการศึกษาธรรมะ และ ความรู้เกี่ยวกับศาสนาที่ซึ่งมีไว้สำหรับเด็กผู้ชายผ่านทางวัดและการบวช(ชั่วคราว) เนื่องจากข้อจำกัดของสถาบันแม่ชีที่ปรากฏว่ามีจำนวนน้อย ซึ่งนี่ปล่อยให้อุบาสิกาอยู่ในสถานะที่ลำบาก พวกเขาไม่มีทางเลือกที่ชัดเจนในการเข้าถึงพระในการจัดการศึกษา สนับสนุน หรือ ในการทำบุญ ซึ่งผู้ชายสามารถเข้าถึงจากการคลุกคลีกับภิกษุ อย่างไรก็ตาม แม็คแคนเนล ได้คัดค้านว่า คุณภาพและความสำคัญของโอกาสทางการศึกษาที่มีไว้สำหรับเด็กผู้ชายภายในวัดนั้นสามารถขยายเพิ่มขึ้นทุกวัน และ การฝึกฝนที่ไม่มีความเท่าเทียมกันทางโอกาสระหว่างเด็กหญิงและเด็กชายก็ยังคงมีให้เห็นอยู่⁸ ในขณะที่ภิกษุณีเป็นที่ปรึกษาตัวอย่างให้กับฆราวาสโดยการให้คำปรึกษา และ สนับสนุน แต่ภาวะบีบบังคับทางวัฒนธรรมทำให้ยากสำหรับผู้หญิงในการมองหาที่ปรึกษาในด้านจิตวิญญาณและในการฝึกฝนจากผู้รู้ด้านศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ หรือแนะนำที่ลึกซึ้งในเรื่องเพศศึกษา ข้อมูลของเราในประเทศไทยมีการถกเถียงกันอย่างรุนแรงสำหรับบทบาทที่เป็นไปได้ที่ภิกษุณี และ แม่ชี ที่สามารถทำได้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมของสถาบันที่สนับสนุน อันที่จริงแล้ว มีหลายสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศาสนาอย่างไม่เป็นทางการ และงานที่รับใช้สังคมให้กับผู้หญิง และเด็กที่หลายๆคนรู้สึกว่ายากที่จะให้คำปรึกษาด้านศาสนาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหานี้ในการให้คำปรึกษา หรือ ให้คำแนะนำในทั้งด้านจิตวิญญาณ และ วิธีการฝึกฝน

มองดูที่บทบาทของภิกษุณี และ แม่ชีในศาสนสถานและ ฆราวาสในประเทศไทย เราจะเห็นได้ว่ามีความจำกัดในการดำเนินการปฏิรูปที่สามารถพัฒนาโดยสังเกตได้จากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ถึงอย่างไรก็ตามปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ที่เกี่ยวข้องกับการบวชของภิกษุณีในนิคายเถรวาท ที่ยังคงมีความสำคัญสำหรับบทบาทในการสอนศาสนาสำหรับผู้หญิง เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษา ในบทสุดท้ายของเอกสารฉบับนี้ เรามองที่บทบาทของอุบาสิกาในการพัฒนาสังคมในประเทศเขมร

ศาสนศึกษาและ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมสำหรับผู้หญิง

ในประเทศเขมร ประเทศที่ถูกทำลายจากสงคราม และ ความรุนแรงทางการเมือง ในประเทศเขมร มีแปด ถึงสิบที่ที่ยอมรับผู้หญิงเข้าศาสนา (ดอนชี) หรือเรียกว่า แม่ชี ในประเทศไทย ซึ่งมีบทบาทด้านการศึกษาที่เชื่อมต่อการพัฒนาสังคม ประเทศเขมรเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญในความพยายามเพิ่มสถานศึกษาในระดับประถม และ UNDP ได้พยายามแบ่งแยกความไม่เท่าเทียมกันทางเพศเพื่อให้เกิดผลสำเร็จทางการศึกษา⁹

ผู้หญิงชาวเขมรไม่สามารถแสดงออกได้ในที่สาธารณะ ต้องพบกับความเสี่ยงสูงในการเสียชีวิตจากการให้กำเนิด และ ติดเชื้อเอชไอวี และมีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับความรุนแรงภายในครอบครัว¹⁰ เช่นเดียวกันกับประเทศไทยที่เป็นประเทศเพื่อนบ้าน ศาสนาในประเทศเขมรคือพุทธศาสนานิกายเถรวาท เขมาคาโร กล่าวว่า “ทุกวันนี้พุทธศาสนาคือสถาบันเดียวที่ฝากกลางสถาบันทางการเมืองที่ยังรากลึกแบ่งแยกชาวเขมร”¹¹ ตามที่ได้ก่อตั้งขึ้นใหม่อีกครั้งของสถาบันสงฆ์ หลังจากสมัยเขมรแดง ตัวเลขของทุนการศึกษาแบ่งแยกเป็นทางสังคม และ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพุทธศาสนาในเขมร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิง ซึ่งมีการกล่าวว่า เป็นศาสนา (สำหรับผู้หญิง) ที่มีการปฏิบัติซึ่งดูเหมือนจะได้รับความไว้วางใจและประสบความสำเร็จมากที่สุด¹² ตัวอย่างหนึ่งคือแม่ชีและวัดจัดโปรแกรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการให้นมลูกทางธรรมชาติ สถาบัน The Reproductive and Child Health Alliance (RACHA, จัดตั้งโดยองค์กรการพัฒนานานาชาติ USAID) ซึ่งมีการทำงานร่วมกันกับองค์กรของแม่ชีและ อุบาสิกา (จัดตั้งโดย เฮนริช โบลล์ ก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ. 2533) เพื่อฝึกอบรมคอนซิมมากกว่า 2000 และอุบาสิกาในการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อผู้หญิงในการฝึกอบรมการให้นมลูกทางธรรมชาติโดยจัดที่จังหวัด ภูสัด เสียมเรียบ และ คัมพด ผู้หญิงในศาสนาเช่น คอนชี หรือ อุบาสิกา สนับสนุนโดยผู้หญิงที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ โดยการใช้อาณาเขตที่เข้าถึง (เช่นตลาด) และที่บ้าน อิทธิพลของการศึกษาเรื่องสุขภาพระดับรากหญ้านี้ได้เพิ่มจำนวนของผู้หญิงในการฝึกอบรมการให้นมลูกทางธรรมชาติมากขึ้น และผลที่ตามมาคือจำนวนเด็กทารกที่มีสุขภาพดีเพิ่มมากขึ้น¹³ องค์กรของ RACHA ยังได้ทำงานร่วมกันกับ คอนชี และอุบาสิกา ในการให้การศึกษากับผู้หญิงและผู้ชายในเรื่องการคุมกำเนิด และ เรื่องการป้องกันเชื้อ HIV และโรคเอดส์; ในปี 2545 ทั้งสองโครงการได้เริ่มขยายพื้นที่มากขึ้นในประเทศเขมร¹⁴ ตามที่ RACHA ประสบผลสำเร็จในการทำงานร่วมกับผู้หญิงในศาสนาท่ามกลาง “ความไม่เชื่อถือนโยบายรัฐบาล” คอนชี และ อุบาสิกาดูเหมือนว่าจะมีอิทธิพลมากกว่า ดังที่เห็นได้จากการที่พวกเขามีความความมุ่งมั่นในศาสนาพุทธมากกว่า¹⁵

ยิ่งไปกว่านั้น ในขณะที่ยังคงมีของแม่ชีและอุบาสิกา เช่นดังสถาบันแม่ชีไทยในประเทศไทย ที่ได้สนับสนุนให้การศึกษากับผู้หญิงทั้งในด้านทางโลกและทางธรรม แต่ว่าระดับทางการศึกษาของคอนชีเองก็ยังคงมีจำกัด¹⁶ เช่นเดียวกันกับประเทศไทย ผลกระทบโดยตรงของสถานะทางศาสนาของพวกเขาที่มีในสังคมเขมรเองเมื่อเปรียบเทียบกับโดยตรงกับสงฆ์ สถานะของคอนชี : “พวกเราส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อย พวกเราต้องเรียนก่อนถึงจะสามารถเทียบกันในระดับเดียวกับพระในสังคมเขมรได้”¹⁷ นอกเหนือจากนั้น ผู้หญิงในพุทธศาสนาที่ปฏิบัติงาน ยังมีความตึงเครียดระหว่างการทำงานร่วมกันกับสังคม และการศึกษาในการพัฒนาทางโลกและทางด้านจิตวิญญาณภายในที่เกี่ยวกับศาสนา ซึ่งธรรมเนียมนิยมไม่มีความเกี่ยวข้องกับ “ทางโลก”¹⁸ อย่างไรก็ตาม หากว่าสามารถประสบผลสำเร็จในความสมดุลด้วยการให้โอกาสแก่ คอนชี ในการสนับสนุนทางสังคม และ การพัฒนาการศึกษา พร้อมๆกันกับการเพิ่มการสนับสนุนจากทางสังคมอย่างกว้างขวาง

บทสรุป

ในเอกสารฉบับนี้ เราได้แยกแยะความซับซ้อนในเรื่องของเพศ พุทธศาสนา และการศึกษา จากประสบการณ์ของผู้หญิงในประเทศไทย และ เขมร พุทธศาสนาไม่เพียงให้รากฐานความนิยมแบบดั้งเดิมสู่ผลกระทบทางการศึกษาของผู้หญิงและโอกาสในชีวิต แต่ยังมิบทบาทในเรื่องของแหล่งที่มาของอำนาจของผู้หญิงในการถูกกดขี่ และ ค่อยโอกาสเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชาย ในแนวทางของผู้หญิงในการ “เสริมสร้างอำนาจ”¹⁹ ซึ่งเราได้พิจารณาในเชิงลึกในหนังสือของเรา ทั้งในเรื่องศาสนา และ ทั้งทางโลกประกอบกัน ทั้งสาม

เรื่องของการศึกษาที่เกี่ยวข้อง (สงฆ์ ฆราวาส และการพัฒนาสังคม) ดังที่เราได้ทำการแสดงความคิดเห็นนั้น
ทั้งหมดนี้มีผลกระทบที่สำคัญ ต่อประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงแต่ละคน และไม่สามารถพิจารณาแยกออกจาก
กันได้ ในที่สุดแล้วทั้งหมดก็มีความเชื่อมต่อกันในการเคลื่อนไหวเพื่อการปฏิรูป ที่สามารถสนับสนุน และเพื่อ
พิจารณาได้ในระเบียบวาระการประชุมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม

เอกสารอ้างอิง

-
- สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมในการทำงานของสำนักงานแห่งการพัฒนาสหประชาชาติในประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง
กับการพัฒนามนุษย์ เป้าหมายแห่งการพัฒนาเพื่อสหัสวรรษ เรื่องรายงานการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทย ปี
2540: http://hdr.undp.org/en/reports/nationalreports/asiathepacific/thailand/THAILAND_2007_en.pdf. เข้า
ครั้งล่าสุดเมื่อ :15 ธันวาคม2552
- เป้าหมายแห่งการพัฒนาเพื่อสหัสวรรษเพื่อการศึกษาในประเทศไทยมีดังนี้ (1) รับรองผลภายในปี 2558
เด็กชายและเด็กหญิงจบการศึกษาระดับประถม และ (2) ขจัดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางเพศในด้าน
การศึกษา ระดับประถม และระดับมัธยม ภายในปี 2548 และในทุกระดับการศึกษาภายในปี 2558 UNDPมองว่า
ประเทศไทย “ดูเหมือน” จะประสบผลสำเร็จในอดีต และ “ประสบผลสำเร็จ” ภายหลังในเวลาต่อมา สืบค้น
ข้อมูลได้ที่ http://hdr.undp.org/en/reports/nationalreports/asiathepacific/thailand/THAILAND_2007_en.pdf.
เข้าครั้งล่าสุดเมื่อ :15 ธันวาคม2552
- สืบค้นได้ที่ Chatsumarn Kabilsingh, *Thai Women in Buddhism*. Berkeley: Parallax Press, 1991; Emma
Tomalin, “The Thai *Bhikkhuni* Movement and Women’s Empowerment,” *Gender and Development*
14:3(2006): 385-97.
- <http://www.american-buddha.com/thai.buddh.patriarchy.htm>. Last accessed: December 12, 2010.
- M. Seeger, “The Changing Roles of Thai Buddhist Women: Obscuring Identities and Increasing Charisma,”
Religion Compass, 3/5(2009): 810.
- Lucinda Joy Peach, “Human Rights, Religion, and (Sexual) Slavery.” *Annual of the Society of Christian
Ethics* 20, 2000, pp. 65-87.
- Ibid., p. 80.
- J. McDaniel, “Buddhism in Thailand: Negotiating the Modern Age.” in *Buddhism and World Cultures:
Comparative Perspectives*, edited by S. Berkowitz. (ABC-Clio, 2006), p. 122.
- UNDP (2008) ‘How Does Cambodia Measure Up Now?’
Online: <http://www.un.org.kh/undp/CMDGs/How-Does-Cambodia-Measure-up-now.html>.
Last Accessed: November 24, 2009, 08.47am.
- R. Surtees, “Negotiating Violence and Non-Violence in Cambodian Marriages,” in *Gender and
Development* 11:2 (2003) 38.
- Y. H. Khemacaro, “Steering the Middle Path: Buddhism, Non-violence, and Political Change in
Cambodia,” Conciliation Resources. 1998. Online: [www.c-r.org/our-work/accord/cambodia/middle-
path.php](http://www.c-r.org/our-work/accord/cambodia/middle-path.php). Last Accessed: February 12, 2008.

S. Suksamran, "Buddhism, Political Authority and Legitimacy in Thailand and Cambodia," in *Buddhist Trends in Southeast Asia*, edited by T. Ling (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1993), p. 102.

B. T. Crookston, K. A. Dearden, K. Chan, D. D. Stoker, "Buddhist Nuns on the Move: An Innovative Approach to Improving Breastfeeding Practices in Cambodia," *Maternal and Child Nutrition* 3:1(2007) 10-24.

K. Kong, T. Savery, and M. Stewart Titus, "Member Voices: EngenderHealth Makes Creative Strategies in Low-Resource Settings," HealthLink, 2002, p. 114. Online:

<http://www.globalhealth.org/publications/article.php3?id=714>. Last Accessed: November 24, 2009, 08.44am.

Ibid.

Heike Loschmann, "The Revival of the Don Chee Movement in Cambodia," in *Innovative Buddhist Women: Swimming Against the Stream*, edited by Karma Lekshe Tsomo (Surrey, U.K.: Curzon Press, 2000). Quoted by Loschmann 2000.

E. Guthrie, "Khmer Buddhism, Female Asceticism and Salvation," in *History, Buddhism and New Religious Movements in Cambodia*, edited by J. Marston and E. Guthrie (Honolulu: University of Hawai'i Press, 2004).

ในขณะที่เราเห็นแจ้งในความยุ่งยากในความหมายของคำว่า "มีอำนาจ" ในเอกสารฉบับนี้ เราเราใช้ความหมายจาก Rowlands (1998): "...ผู้หญิงมีความสามารถเพิ่มขึ้นในทางปฏิบัติ ในการยอมรับความสามารถของพวกเขาเอง ยึดมั่นในอุดมการณ์ ใช้เวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการควบคุมทรัพยากร ในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความคิดริเริ่มกิจกรรมต่างๆ มีการตอบสนองสถานการณ์ต่างๆ (women increasing their ability to act, to perceive themselves as capable, to hold opinions, to use time effectively, to control resources, to interact with others, to initiate activities, to respond to events.)" J. Rowlands, "A Word of the Times, But What Does it Mean? Empowerment in the Discourse and Practice of Development," in *Women and Empowerment: Illustrations of the Third World*, edited by H. Afshar (Basingstoke, U.K.: Macmillan, 1998), p. 23.

Monica Lindberg Falk

บทความนี้ให้ความสนใจเรื่องเพศภาวะและพุทธศาสนาในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2533 สำนักชีและสาขาของสถาบันแม่ชีไทยได้เปิดโรงเรียนแบบการศึกษานอกระบบและจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กผู้หญิงและแม่ชี นับแต่นั้นเป็นต้นมาเด็กผู้หญิงและแม่ชี (แม่ชีในพุทธศาสนา) ได้มีโอกาสศึกษาระดับมัธยมในท่ามกลางชุมชนแม่ชี

ในปีพ.ศ. 2542 รัฐบาลไทยได้กำหนดนโยบายปฏิรูปการศึกษา โดยมีพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับของเด็กไทยเป็น 9 ปี และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย ซึ่งแต่ก่อนเด็กผู้ชายมีโอกาสทางการศึกษามากกว่าเด็กผู้หญิง โรงเรียนธรรมจารินีซึ่งจัดเป็นโรงเรียนเอกชนประเภทการศึกษาสงเคราะห์แบบอยู่ประจำได้รับการสนับสนุนยังไม่เพียงพอ บทความนี้พยายามหาคำตอบว่าทำไมโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นจาก 50 คนในปีพ.ศ. 2541 เป็น 300 คนโดยประมาณในปีพ.ศ. 2552 ทั้ง ๆ ที่มีการปฏิรูปการศึกษาแล้ว โรงเรียนธรรมจารินีมีพัฒนาการตลอดมาจากการที่เคยเป็นโรงเรียนแบบการศึกษานอกระบบมาเป็นการศึกษาระบบปกติ จัดการศึกษาทั้งในระดับเตรียมอนุบาล อนุบาล ประถม และมัธยมสำหรับเด็กหญิง การเปลี่ยนแปลงจากแบบนอกระบบมาเป็นการศึกษาในระบบ ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างต่อสำนักชี สิ่งที่มาพร้อมกับขนาดโรงเรียนที่ใหญ่ขึ้นคือความรับผิดชอบที่สูงขึ้นและสร้างความท้าทายสำหรับสังคมนักบวช ซึ่งจะกล่าวไว้ในบทความนี้

การศึกษาทางมานุษยวิทยาในบทความนี้อยู่ในพื้นฐานของข้อมูลที่รวบรวมในระหว่างปีพ.ศ. 2540 และ 2552² วิธีที่ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างมีส่วนร่วมในการสังเกตและการสัมภาษณ์ ข้าพเจ้าได้ศึกษาภาคสนามที่สำนักชีในปีพ.ศ. 2540 และ 2541 ซึ่งในช่วงเวลานั้นมีแม่ชีอยู่ประมาณ 50 รูป และธรรมจารินี 47 คน³ ธรรมจารินีเรียนชั้นมัธยมและศึกษาพุทธศาสนาที่โรงเรียนธรรมจารินี นักเรียนมาจากหลายจังหวัดและมาเรียนร่วมกันที่โรงเรียนเป็นเวลาสองหรือสี่ปี แม่ชีที่มีอายุมากก็มีโอกาสได้ศึกษาในระดับมัธยมที่โรงเรียนด้วยเช่นกัน⁴

โรงเรียนวิถิพุทธสำหรับเด็กผู้หญิง

โรงเรียนธรรมจารินีก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2531 ที่สำนักชี และเป็นโรงเรียนแห่งแรกในประเทศไทยสำหรับเด็กผู้หญิง ที่ได้ตั้งขึ้นโดยแม่ชี โรงเรียนธรรมจารินีจากเคยเป็นโรงเรียนที่มีรูปแบบการศึกษานอกระบบมานานถึง 14 ปี มีแม่ชีเป็นผู้สอนในทุกวิชา เปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนในระบบช่วงพ.ศ. 2547 เนื่องจากแม่ชีส่วนใหญ่ไม่มีประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ดังนั้นแม่ชีจึงสอนได้เพียงวิชาพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามแม่ชียังคงปฏิบัติงานด้านงานบริหารอยู่ และ

---

¹ บทความนี้แปลโดยนันทนา ปิตทอง

² ข้าพเจ้าสัมภาษณ์ในปีพ.ศ. 2552 ร่วมกับนันทนา ปิตทอง ผู้ช่วยเหลืองานของข้าพเจ้า

³ ข้าพเจ้าขอขอบคุณแม่ประทีน แม่ชี ครูผู้สอน และนักเรียน จากโรงเรียนธรรมจารินี ที่เอื้อเฟื้อแบ่งปันความรู้และประสบการณ์แก่ข้าพเจ้า .

⁴ ดู Falk, Monica, Lindberg. *Making Fields of Merit: Buddhist Female Ascetics and Gendered Orders in Thailand*. Copenhagen/Washington: NIAS Press/University of Washington Press, 2007.

ควบคุมดูแลครูมารวาส แม่ชีที่สำนักซึ่งคงมีวิถีชีวิตแบบนักบวชในพระพุทธศาสนา ทั้งปฏิบัติตามข้อวินัยและกิจวัตรประจำวันเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติมา อย่างไรก็ตามโรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงหลัก ๆ ได้แก่ จากที่เคยเป็นสถานศึกษาในระบบที่มีเฉพาะระดับมัธยมเท่านั้น แต่หลังจากนั้น โรงเรียนธรรมจารินีได้เปิดชั้นอนุบาลและประถมในพ.ศ. 2547 การศึกษาในระบบและนอกระบบมีหลักสูตรต่างกัน ซึ่งการศึกษาในระบบมีจำนวนวิชาเรียนมากกว่า ดังนั้นนักเรียนจึงมีเวลาไม่มากพอเหมือนเมื่อก่อนที่จะทำสวนผักหรืองานฝีมือ

คุณแม่ประทีน ผู้อำนวยการ โรงเรียน เห็นว่าโรงเรียนมีภาระหน้าที่จัดการศึกษาให้กับเด็กผู้หญิงที่ด้อยโอกาส แต่อดีตมาสังคมไม่ได้เปิดโอกาสให้กับเด็กผู้หญิงที่ยากจน เช่นเดียวกับที่รัฐบาลสนับสนุนเด็กผู้ชายที่ยากจนโดยผ่านโอกาสทางการศึกษาที่เขาสามารถเข้าศึกษาเล่าเรียนที่วัดได้ ห้าปีแรกของโรงเรียนธรรมจารินี โรงเรียนอยู่ได้ด้วยเงินบริจาคจากชาวบ้าน พระสงฆ์ และแม่ชี ปัจจุบันก็ยังอยู่ได้ด้วยเงินบริจาค แต่รัฐบาลก็ช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้นจากเดิมที่เคยเป็นโรงเรียนแบบการศึกษาแบบนอกระบบ คิดเป็นร้อยละ 25 ของรายจ่ายทั้งหมด ส่วนที่เหลือร้อยละ 75 มาจากเงินบริจาค ค่าใช้จ่ายสำหรับดำเนินกิจการโรงเรียนนั้นค่อนข้างสูง แต่โรงเรียนก็ไปได้ด้วยดีในหลาย ๆ ปีที่ผ่านมา และจำนวนคนมาบริจาคเพิ่มมากขึ้น คุณแม่ได้ทำให้เห็นบทบาทสำคัญของแม่ชี และการทำงานของแม่ชีในโรงเรียนธรรมจารินี คุณแม่บอกว่าแม่ชียังคงทำงานปกติและต่อเนื่องมาตลอด และยังคงเป็นเรี่ยวแรงสำคัญต่อการคงอยู่ของโรงเรียนธรรมจารินี ตามคำบอกเล่าของคุณแม่ โรงเรียนธรรมจารินีจะไม่สามารถอยู่ได้เลยถ้าปราศจากการปฏิบัติงานของแม่ชี

การปฏิรูปการศึกษา

กับเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของไทย เด็กหญิงและเด็กชายมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษา โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเรียน อุปสรรคทางกฎหมายถูกปลดปล่อยออกจากเด็กผู้หญิง และสร้างการศึกษาที่เป็นธรรมขึ้น การศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยแบ่งออกเป็น ประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษา 3 ปี และมัธยมศึกษา 3 ปี ในพ.ศ. 2542 รัฐบาลได้ริเริ่มการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลานานจนกว่าจะครอบคลุมทั้งประเทศ ระบบการศึกษาที่มีภาคบังคับ 9 ปีนั้นมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2545 พร้อมกับไม่เสียค่าใช้จ่ายพื้นฐานเป็นเวลา 12 ปี ระดับอนุบาลสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี ประถมระหว่าง 6 – 11 ปี มัธยมศึกษา 12 – 14 ปี และมีมัธยมศึกษาหรือระดับปว. ระหว่าง 15 – 17 ปี⁵

ถึงแม้ว่านโยบายของรัฐที่จัดการศึกษาให้กับเด็กผู้หญิงไทยทุกคน โรงเรียนธรรมจารินีที่ดำเนินการโดยแม่ชี ยังคงมีความจำเป็นอยู่ จำนวนนักเรียนกินนอนของโรงเรียนยังคงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไม่น่าเชื่อระหว่างทศวรรษที่แล้ว คุณแม่ได้ให้เหตุผลว่าทำไมเด็กผู้หญิงจึงเข้ามาเรียนที่โรงเรียนธรรมจารินี ซึ่งเหตุผลได้เปลี่ยนไปตามธรรมชาติจากอดีต แต่ความยากจนยังคงเป็นปัญหาหลักที่ทำให้เด็กผู้หญิงไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ แม้ว่าไม่ต้องเสียค่าเทอม แต่ผู้ปกครองยังต้องมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น เครื่องแบบ แบบเรียน อุปกรณ์ และค่าเดินทาง ถือว่าเป็นภาระที่หนักสำหรับครอบครัวยากจน ยิ่งกว่านั้นการให้ลูกหนึ่งคนเรียนหนังสือจนจบ หมายความว่าลูกคน ๆ นั้นจะไม่สามารถช่วยเหลืองานครอบครัวได้เลย และครอบครัวยังต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อให้ลูกได้เรียนหนังสือ ซึ่งเกิดขึ้นกับหลายครอบครัว

จากที่กล่าวมาแล้ว จำนวนนักเรียนของโรงเรียนธรรมจารินีเพิ่มขึ้นอย่างเหลือเชื่อ ณ ปัจจุบันสำนักชีได้เปิด

⁵ สัมภาษณ์เมื่อสิงหาคม พ.ศ. 2552.

⁶ ข้อมูลเกี่ยวกับระบบการศึกษาไทยเข้าดูได้ที่ : www.oec.go.th

สอนชั้นเตรียมอนุบาล อนุบาล และจัดการศึกษาระดับประถมและมัธยมต้น โรงเรียนยังคงมีแผนการที่จะเปิดสอนระดับมัธยมปลายในอนาคตอีกด้วย นักเรียนที่จบมัธยมต้นและต้องการเรียนต่อมัธยมปลาย โรงเรียนก็ให้การสนับสนุนโดยพักอยู่ที่โรงเรียน และไปเรียนที่โรงเรียนรัฐในชุมชนใกล้เคียง ๆ แต่สำนักชื้อออกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ให้

การเปลี่ยนแปลงจากการศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาในระบบส่งผลต่อจำนวนบุคลากรในองค์กรจากเดิมมีแม่ชีเป็นผู้สอนในทุกวิชา แต่ปัจจุบันครูฆราวาสเป็นผู้สอนในเกือบทุกวิชา เหตุผลที่ครูในระบบการศึกษาปกติต้องมีประกาศนียบัตรวิชาชีพครูและจบในสาขานั้น ๆ แต่แม่ชีส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาดังกล่าว จึงไม่อนุญาตให้สอนในวิชาสามัญได้ ดังนั้นแม่ชีสอนได้แต่เพียงวิชาพระพุทธศาสนา ส่วนวิชาทางโลกอื่น ๆ เป็นหน้าที่ของครูฆราวาส โรงเรียนมีสัดส่วนระหว่างครูกับนักเรียนอยู่ที่ครู 1 คนต่อนักเรียน 10 คน และเมื่อสิงหาคม พ.ศ. 2552 โรงเรียนมีจำนวนครูฆราวาสทั้งสิ้น 25 คน

โรงเรียนธรรมจารินี - ยังเป็นที่พักพิงสำหรับเด็กผู้หญิงด้วย

โรงเรียนธรรมจารินียังเป็นที่พักพิงสำหรับเด็กผู้หญิงอีกด้วย ในช่วงปลายปี 2533 นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวยากจนในพื้นที่อีสานและภาคกลาง มาเรียนและพักที่โรงเรียนไม่สองก็สี่ปี ในปี 2541 เด็กผู้หญิงที่มาจากครอบครัวฐานะยากจนยังมีโอกาสน้อยที่จะเข้าเรียนระดับมัธยม และโรงเรียนธรรมจารินีจึงเป็นความหวังสำหรับเด็กหญิงเหล่านั้นที่จะได้เรียนต่อในระดับมัธยม โรงเรียนธรรมจารินีเปิดโอกาสให้เด็กผู้หญิงที่จบชั้นประถมศึกษา ระหว่าง 11 หรือ 12 ปีเข้าศึกษาต่อ

ข่าวสารเกี่ยวกับโรงเรียนธรรมจารินีได้เผยแพร่ผ่านทางเครือข่ายแม่ชีทั่วประเทศ และผ่านทางสื่อต่าง ๆ ความนับหน้าถือตาของโรงเรียนในสายตาของผู้ปกครองถือเป็นสถานที่ปลอดภัยสำหรับเด็กหญิงที่มาพักและเรียนหนังสือ โรงเรียนและวัดในหมู่บ้านพื้นที่ห่างไกลได้เชิญคุณแม่และแม่ชีท่านอื่น ๆ ไปแนะนำและแนะนำโรงเรียนธรรมจารินี สองสามปีที่แล้วพระสงฆ์ได้แนะนำและส่งนักเรียนหญิงชาวกระเหรี่ยง 13 คน เพื่อมาพักและศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียนธรรมจารินี⁷ หลังจากนั้นเด็กนักเรียนกลุ่มนี้ได้กลับไปเยี่ยมบ้านและได้เล่าถึงประสบการณ์ที่ดีจากการมาเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้ให้กับผู้ปกครองและชาวบ้านอื่น ๆ ในหมู่บ้านเดียวกัน ส่งผลให้มีนักเรียนหญิงจำนวนมากในพื้นที่ขอสมัครเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนธรรมจารินี นักเรียนชนเผ่ากระเหรี่ยงมีทั้งหมดประมาณ 40 คนในปี 2552

ในปี 2533 ที่โรงเรียนก่อตั้งขึ้น มีนักเรียนหญิงจำนวนมากมาจากอีสาน ปัจจุบันพระสงฆ์ในหมู่บ้านมีความสำคัญในการแนะนำโรงเรียนธรรมจารินีให้กับนักเรียนและผู้ปกครอง อย่างไรก็ตามที่เห็นชัดเจนในปัจจุบันคือนักเรียนจำนวนมากที่โรงเรียนธรรมจารินีมาจากชนกลุ่มน้อยชาวกระเหรี่ยง ชาวอาข่า และมอญ นักเรียนชาวกระเหรี่ยงและอาข่ามาจากภาคเหนือ ส่วนมอญมาจากจังหวัดราชบุรี

การศึกษาที่รัฐจัดให้ยังไกลเกินเอื้อมสำหรับเด็กไทยจำนวนมาก แม่ชีคนหนึ่งได้อธิบายว่าการเข้าถึงการศึกษาที่รัฐจัดให้นั้นยังมีอุปสรรคสำหรับเด็ก ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เด็กผู้หญิงชนกลุ่มน้อยจำนวนมากในพื้นที่ห่างไกลไม่สามารถเดินทางมาโรงเรียนได้สะดวก เพราะว่าพวกเด็ก ๆ ต้องเดินเท้าออกมาจากหมู่บ้านเป็นเวลาหลายชั่วโมงกว่าจะ

⁷ ชาวกระเหรี่ยงประมาณ 250,000 คนในประเทศไทย จัดเป็นชนเผ่ากลุ่มใหญ่ที่สุด มีวัฒนธรรมของตนเอง อย่างไรก็ตามหลายคนเป็นคริสเตียน เนื่องจากกิจกรรมเผยแผ่ศาสนาคริสต์เป็นไปอย่างแข็งขัน ส่วนหนึ่งนับถือศาสนาพุทธและร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนากับคนไทยทั่วไป จังหวัดที่โรงเรียนธรรมจารินีอยู่และจังหวัดใกล้เคียงกาญจนบุรีนั้น มีชนเผ่ากระเหรี่ยงอาศัยอยู่มาก

ถึงถนนเพื่อนั่งรถต่อไปยังโรงเรียน และเป็นไปไม่ได้เลยที่พวกเขาจะเดินเท้ากลับบ้านในเวลากลางคืน

ความปลอดภัยสำหรับเด็กผู้หญิงเป็นประเด็นหลักที่มักเอ่ยถึงในระหว่างการประชุมกับครูมารวาสและแม่ชี คือเรื่องสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กผู้หญิง คุณแม่บอกว่า เป็นที่รู้กันทั่วไปว่าโรงเรียนธรรมจารินีมีนักเรียนหลายคนมาจากสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี คุณแม่สังเกตเห็นว่าโรงเรียนมีภาระหน้าที่ที่ต้องดูแลเด็กเหล่านี้ และหาทางจัดหาทุนให้กับโรงเรียนและดูแลเด็ก ๆ สำหรับคุณแม่แล้ว คุณแม่ให้ความสำคัญไม่ใช่เฉพาะเด็กและครอบครัวของเด็ก ๆ เท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับทุกอนาคตของสังคมไทย⁸

โรงเรียนธรรมจารินีปฏิบัติตามหลักสูตรทั่วไปของระบบการศึกษาไทย แม่ชีบอกว่าหลักสูตรของโรงเรียนได้ปรับปรุงตลอดมา ซึ่งเป็นผลการประเมินหลักสูตรจากภายนอก⁹ ข้อกำหนดนั้นคือครูผู้สอนในโรงเรียนธรรมจารินีต้องจบวิชาเอกนั้น ๆ และมีประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ซึ่งแม่ชีส่วนใหญ่ไม่ผ่านหลักสูตรดังกล่าว

ปัจจุบันโรงเรียนธรรมจารินีจ้างครูมารวาส และทำให้เกิดภาวะที่ต้องรับดูแลเด็กเล็กขึ้นมาอีกนั้น เหตุผลสำคัญหนึ่งก็คือเด็กผู้หญิงไทยต้องรับผิดชอบดูแลน้อง ๆ ชัดเจนเลยว่าน้องสาวจำเป็นต้องตามพี่สาวมาด้วย พ่อแม่บางคนขอให้พี่สาวต้องดูแลน้องสาวเมื่อมาเรียนที่โรงเรียน มันคือเงื่อนไขสำหรับเด็กผู้หญิงบางคนใจที่จะทำให้เธอได้เรียนต่อ คุณแม่ได้พูดว่าพวกเราไม่ต้องการให้เด็กผู้หญิงเหล่านี้เสียโอกาสในการศึกษา มันเป็นเรื่องที่น่าจดจำว่าถ้าโรงเรียนธรรมจารินีไม่รับน้อง ๆ ของนักเรียนเข้าเรียน เพราะความรับผิดชอบของเด็กผู้หญิงต่อน้องสาวน้องชายของเธอ เธออาจต้องกลับบ้านและยากที่จะเรียนจนจบ ดังนั้นการเปิดชั้นเรียนสำหรับเด็กเล็กตั้งแต่อายุ 3 ขวบนั้น ทำให้พี่สาวมีโอกาสเรียนหนังสือ

ข้อสรุป

โรงเรียนธรรมจารินีได้ก่อตั้งที่สำนักชินในปี 2533 กับเป้าหมายที่จะช่วยเหลือเด็กผู้หญิงที่มีฐานะยากจน ให้มีอนาคตที่ดีขึ้น การแยกตัวออกจากคณะสงฆ์ของแม่ชีทำให้เกิดโอกาสในการก่อตั้งโรงเรียนขึ้น ทำให้เด็กผู้หญิงได้เรียนหนังสือในสังคม แม่ชีที่โรงเรียนธรรมจารินี การศึกษายังคงเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่สร้างสถานะแวดล้อมที่ดีกว่าสำหรับผู้หญิงที่มีฐานะยากจน และเด็ก ๆ มันเป็นเรื่องที่แม่ชีต้องการทำมานานแล้วที่จะตั้งโรงเรียนเพื่อเด็กผู้หญิงที่ขาดโอกาสทางการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาเมื่อเร็ว ๆ นี้ในประเทศไทย มีเป้าหมายที่ให้เด็กหญิงและชายเข้าถึงการศึกษาที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตามเด็กหญิงจำนวนมากโดยเฉพาะจากพื้นที่ห่างไกล ยังคงยากที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐ จึงเป็นเหตุผลว่าทำไมพวกเธอจึงออกจากบ้านและมาเรียนที่โรงเรียนธรรมจารินี หัวหน้าแม่ชีจากโรงเรียนธรรมจารินีกล่าวว่า นักเรียนหญิงส่วนใหญ่ของโรงเรียนธรรมจารินี มาเรียนที่นี่ด้วยเหตุผลหลักคือ ปัญหาสังคม ความยากจน และความลำบากในครอบครัว

มีการคาดหวังว่าการศึกษาจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ และมันเปรียบเหมือนยานพาหนะที่จะนำพาไปถึงสิ่งที่ปรารถนา หลักสูตรของโรงเรียนธรรมจารินีเป็นไปตามที่การปฏิรูปกำหนดไว้ นอกจากนั้นโรงเรียนยึดมั่นการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม ซึ่งให้ความสำคัญต่อความรู้ทางศีลธรรมและการสอนพุทธศาสนา เพื่อบรรลุการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปลุกฝังจริยธรรมของการเป็นชาวพุทธที่ดี เปรียบเสมือนเป็นเกราะป้องกันให้เด็กแต่ละคนเติบโตอย่างมีคุณค่าในสังคม

เกี่ยวกับผู้เขียน

⁸ สัมภาษณ์เมื่อพฤษภาคมและสิงหาคม พ.ศ. 2552

⁹ สัมภาษณ์เมื่อเมษายน พ.ศ. 2552

โมนีก้า ลินเบอกร์ ฟิลล์ นักมานุษยวิทยาด้านสังคม รองผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศสวีเดน งานวิจัยที่ผู้เขียนสนใจประกอบด้วย เพศภาวะ พุทธศาสนา มานุษยวิทยาทางกัญชามีติ การเคลื่อนไหวทางพุทธศาสนา การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้เขียนได้รับทุนทำวิจัยและศึกษาในประเทศไทย และตีพิมพ์หนังสือและบทความต่าง ๆ ในประเด็นที่เกี่ยวกับเพศภาวะและศาสนาพุทธ ศาสนาพุทธกับงานเพื่อสังคม และศาสนาพุทธกับวิกฤติ งานวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่คือเพศภาวะและบทบาทของศาสนาพุทธต่อกระบวนการฟื้นฟูหลังจากกัญชามีติในในประเทศไทยปี 2547 ส่วนอีกงานวิจัยเกี่ยวกับเพศภาวะและการเคลื่อนไหวทางการศึกษาในเอเชีย

ศาสนศึกษาของแม่ชีที่วัดคงอักในประเทศเกาหลี

Dong Geon Sunim

ตามประวัติของ Jogye Order ของพุทธศาสนาในเกาหลี ความเป็นมาอันยาวนานของวิทยาลัยสงฆ์มาวาสสำหรับ ภิกษุณี และ *sramanerika* (สามเณรี?) เริ่มในปีคศ 1954 ที่วัดคงอัก (Dong Hak Temple) ซึ่งตั้งอยู่บนเขา Geryong (1) โดย ภิกษุณี Dae Hyun Sunim หัวหน้าแม่ชีของวัดคงอักได้ก่อตั้งวิทยาลัยแห่งแรกสำหรับ *bhiksunis* และ *sramanerika* ด้วยความร่วมมือกับภิกษุ Kyung Bo Sunim (1885-1969) โดยท่านภิกษุได้ดำรงตำแหน่งเป็นคณบดี

วัดคงอักมีประวัติความเป็นมาร่วม 1300 ปีในประเทศเกาหลี และได้รับการบูรณะในปีคศ 1864 โดย Bhiksu Man Hwa Sun Bo Sunim ดูเหมือนว่าในเวลานั้น วัดคงอักสระ (Dong Hak Sa) ได้เปิดวิทยาลัยสงฆ์สำหรับพระสงฆ์ เท่านั้นแต่มีใช้สำหรับภิกษุณีและ *sramanerikas* ถึงกระนั้นก็ตามวิทยาลัยสงฆ์แห่งนี้ ได้วางรากฐานสำหรับวิทยาลัย ภิกษุณีซึ่งต่อมาได้ถูกก่อตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในปีคศ 1954 วิทยาลัยภิกษุณิดังกล่าวถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อผลิตภิกษุณีที่มีความรู้ ความสามารถ และ บ่งเพาะสมรรถภาพในการพัฒนาจิตความสามารถของตนเอง ดังความต้องการของสังคมยุค ปัจจุบัน

The Buddhist Purification Movement ในช่วงปี 1950 เปิดโอกาสให้ภิกษุณี ชาวเกาหลี ในการจัดตั้งวิทยาลัย สงฆ์สำหรับภิกษุณีและ *sramanerikas*. เนื่องจากภิกษุณีชาวเกาหลี ร่วมกันมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันใน Buddhist Purification Movement พวกเขาตระหนัก ว่า ภิกษุณีก็เป็นสมาชิกของ Jogye Order เช่นเดียวกับพระภิกษุ ภายหลัง The Buddhist Purification Movement, วัดคงอักก็ได้กลายเป็นพุทธสถานศึกษาสำหรับภิกษุณี ภิกษุณีรุ่นแรกได้พัฒนา ความคิดและความรับผิดชอบโดยค่อยๆช่วยแปลงวัดคงอักให้เป็น พุทธสถานศึกษาสำหรับภิกษุณีและ *sramanerikas*

By 1963, ภิกษุ Gyeong Bo Sunim, คณบดีรูปแรกของวิทยาลัยได้ผลิตผู้สำเร็จ การศึกษาเป็นจำนวนมาก มีลูกศิษย์หลายคนที่เป็นภิกษุสำคัญๆ อาทิ Hye Seong Sunim , Myo Eom Sunim, คณบดีของ Bong Nyeong Sangha College, Myung Seong Sunim ภิกษุที่ได้กลายมาเป็นคณบดีของ Un Mun Sangha College และที่ได้รับการฝึกอบรม ที่ วัดคงอักเมื่อ Bhiksu Seong Hyeon Sunim เป็นคณบดี ในปี 1956, Bhiksu Myo Eom Sunim ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ของ เขาแก่ Bhiksu Gyeong Sunim Bo และนี่เป็นครั้งแรก ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของเกาหลีที่พระภิกษุได้ ถ่ายทอดความรู้ให้ภิกษุณี

ประเพณีการศึกษาของ Dong Hak Sa Sangha College

แม้จะมีความพยายามทุ่มเทของภิกษุณีผู้สูงอายุในการสร้างภิกษุณีที่มีพรสวรรค์ ในหลายทศวรรษที่ผ่านมาได้ เห็นว่ากว่า 20 สถาบันการศึกษาชั้นสูงสำหรับภิกษุณี ค่อยๆจางหายไป นี่แสดงให้เห็นว่ามันไม่ย่นักสำหรับวัดแบบ ดั้งเดิมในการรักษาประเพณีการศึกษา ของแม่ชี แม้จะมีปัญหาดังกล่าว Dong Hak Sa Sangha College ได้ผลิตบัณฑิต 869 รูปในระยะเวลา 50 ปี นับตั้งแต่การก่อตั้งของวิทยาลัย ความสำเร็จนี้ส่วนใหญ่สืบเนื่องจาก ความพยายามของ คณบดีท่านที่สิบเอ็ด, Gyeong Bong Sunim และคณบดีท่านที่สิบสาม, Ho Gyeong Sunim Gyeong Bong Sunim ได้มี ส่วนเป็นอย่างมากในการสร้างและขยายเครือข่าย สนับสนุนการดำรงอยู่ของ Dong Hak sa Sangha College วิทยาลัย แห่งแรกสำหรับภิกษุณีและ *sramanerikas*. จากปลายทศวรรษที่ 1960 ถึงกลาง 1980s, Ho Gyeong Sunim ได้ใช้ความ

พยายามทั้งหมดในการพัฒนาวัดคงอักขาให้เป็นแบบอย่างวิทยาลัยสำหรับภิกษุณี และ *sramanerikas*

หลักสูตรการศึกษาที่วิทยาลัยสงฆ์คงอักขาพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน Ho Gyeong Sunim ได้แปล *A Commentary on Yogacara* และ *A Commentary on the Awakening of Faith in the Mahayana* ด้วยความร่วมมือกับสาวก Beop Seong, Myeong Seon, Bo Ryeon, GyeongJin, Haeng O, Do Il, และ Beop Song Sunim Il Cho Sunim เป็นผู้เขียน *The Great Teaching on One Mind* ซึ่งถือว่าเป็นกรอบอุดมการณ์ ของวิชาบังคับที่วิทยาลัยภิกษุณี ผู้รู้เหล่านี้ได้สร้างประเพณีทางวิชาการที่เป็นรากฐานสำหรับ ระบบการศึกษาของวิทยาลัยภิกษุณีจนถึงปัจจุบัน

ชีวิตประจำวันในวิทยาลัยสังฆาวาส (monastic college)

ในวิทยาลัย Dong Hak sa Sangha, ผู้มาฝึก 100คนจะต้องร่วมกันปฏิบัติตนในกฎเกณฑ์ที่เคร่ง ครัดอย่างมีวินัย ในสถานที่เดียวกันตลอดระยะเวลาการศึกษา หลังจากสำเร็จตามหลักสูตรแบบ ดั้งเดิมเป็นเวลา 4 ปี ผู้มาฝึกกรรมเหล่านี้ก็จะได้เป็นภิกษุณี และ *sramanerikas*

วิทยาลัย Dong Hak sa Sangha แตกต่างจากวิทยาลัยทางฆราวาสในประเทศเกาหลี กล่าวคือ การศึกษาเป็นไปตามรูปแบบของชั้นวิชาที่ต่อเนื่องไม่ใช่แบบตามปีการศึกษา ดังเช่น วิชา Chi Mun วิชา Sah Jip วิชา Sah Gyo และ วิชา Dae Gyo เป็นต้น แนวทางการศึกษาเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดย the Bureau of Monastic Training in the Jogye Order ซึ่งบัญญัติการฝึกฝนแนวดั้งเดิมสำหรับสังฆาวาสชาวเกาหลี และก็เป็นไปในแนวเดียวกันกับการศึกษาในยุคปัจจุบัน

รูปแบบการศึกษานี้มีข้อจำกัดเช่นกัน นอกจากการเรียนที่มากมายตามหลักสูตรแล้ว ผู้มาฝึกยังต้องทำหน้าที่อื่นๆในชีวิตประจำวันในวัด หลักสูตรการเรียนยังประกอบด้วย การ สวดมนต์และการสนทนา the sutras ในรูปแบบการเรียนแบบดั้งเดิม (2) นักเรียนอ่านสิ่งที่ได้เรียนรู้ระหว่างปีแรกในวิชา Chi Mun และในปีที่สองในวิชา Sah Jip ในทุกคาบวิชา นักเรียนแปลเนื้อหาและทำการจดจำ ในแต่ละคาบวิชา นักเรียนต้องอ่านและแปล ข้อความในแต่ละ Sutra จากนั้นก็รวมกลุ่มกันสนทนาหน้าห้องในแต่ละจุดที่พวกเขายังไม่เข้าใจ แต่ละวิชาดำเนินไปเช่นนี้โดยที่นักเรียนขอให้พระผู้สอนอธิบายในสิ่งที่พวกเขาไม่เข้าใจในเนื้อหาของคาบวิชาเมื่อวานแล้วก็ฟังคำตอบของพระผู้สอน

หลักสูตรแบบดั้งเดิมใช้การเรียนรู้แบบวิธีตีความหมาย (exegetical) โดยเน้นประเด็นภายใน the Zen school ปัญหาของหลักสูตรดั้งเดิมก็คือการที่ไม่ค่อยสอดคล้อง กับวิธีการศึกษาแบบสมัยใหม่และมันยังไม่เข้ากับคณาธรรมคาสามัญที่ต้องการดำเนินตามให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางศาสนา (วิญญาณ) ด้วยวิธีอื่นๆ ในวิทยาลัยสังฆาวาสนี้ยังมีการเสริมหลักสูตรแบบดั้งเดิมด้วยวิชาอื่นๆตามแบบวิทยาลัยฆราวาสดังเช่นอักษรวิจิตร (calligraphy) การวาดเขียนแบบดั้งเดิม (ดอกท้อ, กล้วยไม้, ดอกเบญจมาศ และไผ่) โยคะ ภาษาต่างประเทศ และอื่นๆ วิชาเหล่านี้สอนโดยผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับเชิญมาสอนที่วิทยาลัย Dong Hak Sa Sangha

กิจกรรมนอกหลักสูตรของวิทยาลัย Dong Hak Sa Sangha

ทุกสามครั้งต่อปีจะมีการจัดกลุ่มเดินเขาหลายคณะซึ่งเปิดให้ทุกคนได้เข้าร่วม กิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกันของผู้อาศัยในวัดคงอัก ความสามัคคีปรองดองระหว่างผู้อาศัยรวมถึงนักเรียนและคณะอาจารย์ ถูกเน้นให้เป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาแบบดั้งเดิมในวิทยาลัยสังฆาวาสของภิกษุณี และ *sramanerikas*

งานฉลองในเทศกาลต่างๆก็มีความสำคัญในหลักสูตรแบบดั้งเดิมนี้ ดังเช่นเทศกาล Dong Hyang เป็นการนิทรรศการซึ่งถูกจัดขึ้นเพื่อแสดงผลงานของนักเรียนในทางกวี การจัดดอกไม้ อักษรวิจิตร และการวาดรูปดอกท้อ ดอกกล้วยไม้ ดอกเบญจมาศและไผ่แบบดั้งเดิมของ วัฒนธรรมเอเชีย

วิชาเฉพาะทาง

sramanerikas บางท่านที่ได้สำเร็จภาควิชาของวิทยาลัยสังฆาวาสหรือสถาบันการศึกษา ฆราวาสอื่นได้แสดงความสนใจในวิชาพิเศษเฉพาะทางเพื่อเพิ่มความเข้าใจแก่นพุทธศาสนาต่อไป เพื่อจุดประสงค์นี้วิชาระดับ post graduate (หลังจบปริญญา) ได้ถูกจัดขึ้นที่วิทยาลัย Dong Hak Sa Sangha ในความพยายามที่จะส่งเสริมเพิ่มเติมขอบเขตความรู้ทางการศึกษาของ ภิกษุณีโดยการรวมหลักสูตรการสอนพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมกับการศึกษาแบบสมัยปัจจุบัน โดยมีคณบดีคนที่ 18 Hae Joo Sunim ซึ่งเป็นอาจารย์สอนพุทธศาสนาศึกษาที่มหาวิทยาลัย Dongguk เป็นผู้ควบคุมดูแลการก่อตั้งหลักสูตรผสมเหล่านี้ จุดมุ่งหมายคือการเสนอการศึกษา ระดับสูงกว่าปริญญาพื้นฐานในการศึกษาพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถผู้ซึ่งมี การศึกษาทางพุทธศาสนาขั้นพื้นฐานอยู่แล้ว หลักสูตรขั้นสูงนี้เป็นการตอบรับ ความต้องการ ของภิกษุณี ผู้ซึ่งต้องการพัฒนาความสามารถของตนเองในฐานะพุทธศาสนิกชน

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ วิทยาลัย Dong Hak Sa Sangha ซึ่งเป็นวิทยาลัยสังฆาวาสแห่งแรก สำหรับภิกษุณีและ sramanerikas ได้ดำรงการศึกษาแบบดั้งเดิมสำหรับ ภิกษุณีในพุทธศาสนา ในประเทศเกาหลี ดังนั้นวิทยาลัยแห่งนี้เป็นสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ทางพุทธศาสนา ของประเทศเกาหลี และยังเป็นสถานที่กำเนิดการศึกษาแบบสมัยใหม่สำหรับภิกษุณี ในประเทศเกาหลีในปัจจุบัน

เชิงอรรถ

- (1) Korean National Bhiksuni Association ed., *The History and Culture of Monastic College for Bhiksuni*, Seoul:YemoonSeowon, 2009.
- (2) Korean National Bhiksuni Association ed., *The Life and Practicing Asceticism of Bhiksuni in Korea*, Seoul:YemoonSeowon, 2007.

Tenzin Dadon (Snam Wangmo)

ภูฏานเป็นประเทศเล็กที่ตั้งอยู่ในแถบเทือกเขาหิมาลัย มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนิกายวัชรยาน ปัจจุบัน ภูฏานอยู่ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่าน ภูฏานเป็นประเทศที่แยกตัวจากโลกภายนอก จนกระทั่งในช่วงทศวรรษ 1960 เอกอัครราชทูตของประเทศเริ่มส่งคนลงอย่างช้าๆจากการเปิดรับเอาความทันสมัยเข้าสู่ประเทศ นโยบายการศึกษาสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ผูกติดกับแนวคิดทางพุทธศาสนา หรือที่เรียกว่า “ความสุขรวมภายในประเทศ” เป็นตัวชี้วัดหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นนโยบายที่มีชื่อเสียงของประเทศ รัฐบาลภูฏานกำลังให้ความสำคัญต่อพุทธศาสนาอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เพราะว่าวัยรุ่นภูฏานกำลังมีพฤติกรรมเสื่อมถอย อันเนื่องมาจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมกำลังถูกแทรกแซงจากระบบเศรษฐกิจที่อาศัยกลไกการแข่งขันทางการตลาด ขณะนี้รัฐบาลภูฏานได้ให้สถาบันสงฆ์ เป็นผู้ชักจูงโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆจนถึงระดับตติยภูมิ นำเอาวิชาพุทธศาสนาบรรจุเข้าเป็นวิชาสำคัญลำดับต้นๆของหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติ ภูฏานจึงมีความต้องการนักวิชาการด้านพุทธศาสนาจำนวนมาก เพื่อรองรับกับความต้องการศึกษาพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปแบบที่ได้แผ่ขยายออกไปนอกสถาบันสงฆ์แล้ว

รายงานฉบับนี้มุ่งเน้นที่บทบาทของสตรีภูฏานในการช่วยทำให้ปณิธานของชาติและส่วนตัวต่อการศึกษาศาสนาประสบความสำเร็จ ประเด็นหลักคือสตรีภูฏานมีการรับรู้ต่อพุทธศาสนาและการแสวงหาทุนการศึกษาพุทธศาสนาอย่างไร โดยประเพณีแล้วสังคมภูฏานเป็นสังคมที่มีความเท่าเทียมกันในเกือบจะทุกด้าน ยกเว้นด้านการเมืองและศาสนา โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเพศ สตรีภูฏานถูกจัดเป็นชนชายขอบของทุนการศึกษาพุทธศาสนาตามธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ในขณะที่ผู้ชายที่มีเอกสารการรับรองด้านสติปัญญาจะมีโอกาสได้รับทุนการศึกษาพุทธศาสนามากกว่า รายงานฉบับนี้ยังสืบค้นเพื่อหาโอกาสที่เปิดไว้สำหรับสตรีภูฏานต่อการศึกษาศาสนาอย่างเป็นรูปแบบ และสืบค้นด้วยว่าสตรีภูฏานที่แสวงหาทุนการศึกษาพุทธศาสนาได้รับการสนับสนุนเพียงพอหรือไม่ ประเด็นสุดท้ายคือการวิเคราะห์แนวทางที่เป็นไปได้สำหรับนักวิชาการสตรีชาวภูฏานในการนำเอาความรู้และความเชี่ยวชาญไปสร้างประโยชน์ให้กับการศึกษาพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปแบบของประเทศภูฏาน

สาระสำคัญของรายงานฉบับนี้คือบทบาทของสตรีภูฏานในการช่วยทำให้ปณิธานของชาติและส่วนตัวต่อการศึกษาศาสนาประสบความสำเร็จ ประเด็นหลักของการสืบค้นคือความท้าทายที่สตรีภูฏานเผชิญและโอกาสที่เปิดให้กับแม่ชีภูฏานในการเรียนรู้พุทธศาสนาอย่างเป็นรูปแบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้แม่ชีมีความสุขเพิ่มมากขึ้นและส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในด้านการศึกษาของแม่ชีในประเทศภูฏาน รายงานฉบับนี้มีการอภิปรายด้วยว่าแม่ชีนักวิชาการมีบทบาทอย่างไรในการที่จะช่วยปิดช่องว่างของความไม่เท่าเทียมทางเพศ ความไม่เท่าเทียมทางด้านถิ่นที่อยู่อาศัย ทางด้านความรวยและจน รวมถึงทางด้านความรู้หนังสือและความไม่รู้หนังสือ รายงานฉบับนี้ยังได้อภิปรายถึงวิธีการที่แม่ชีจะอุทิศตนต่อการพัฒนาประเทศและการดำรงรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณในสังคมวงกว้าง การศึกษาของแม่ชีในภูฏานเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพราะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้บรรลุถึงความมุ่งหมายของความสุขรวมภายในประเทศซึ่งเป็นกลยุทธ์และปรัชญาการพัฒนาประเทศที่กษัตริย์องค์ก่อนของภูฏานได้ทรงประกาศไว้หลังขึ้นครองราชย์ในปี ค.ศ. 1972 สุดท้ายนี้ รายงานได้อภิปรายถึงว่า การสนับสนุนแม่ชีและสำนักชีเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้มั่นใจว่าเด็กหญิงและสตรีภูฏานทุกคนมีคุณค่า มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จในชีวิตทั้ง

ทางด้านรายได้ สถานะภาพและถิ่นอาศัย

ข้อมูลพื้นฐาน

ภูฏาน หรือดินแดนแห่งมังกรสายฟ้า เป็นประเทศที่รู้จักกันว่ามีภูมิประเทศสวยงาม รวมถึงประชากรมีความสุขรวมภายในประเทศสูง ภูฏานเป็นประเทศเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจรดเขตปกครองอิสระทิเบต ส่วนทิศใต้ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกจรดประเทศอินเดีย ภูฏานเป็นประเทศเดียวในโลกที่มีศาสนาพุทธนิกายวัชรยานเป็นศาสนาประจำชาติ ภูฏานมีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 700,000 คน ครกปากคือประชากรท้องถิ่นของภูฏาน โดชามหรือคนใต้ คือประชากรที่มีถิ่นดั้งเดิมอยู่ในประเทศเนปาลแต่อพยพมาอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศภูฏาน งามลองปาหรือคนภูฏานตะวันตกพูดภาษาซองคาซึ่งเป็นภาษาราชการ ซองคาเป็นภาษาที่ถูกดัดแปลงมาจากภาษาทิเบตแต่ใช้ภาษาเขียนระบบเดียวกัน หลายศตวรรษที่ผ่านมา ภูฏานหรือดินแดนต้องห้าม เป็นประเทศที่ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกเนื่องจากภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน ในตอนต้นของช่วงทศวรรษ 1960 ทหารอินเดียช่วยสร้างถนนเหนือ-ใต้สายแรกเพื่อเชื่อมพื้นที่ราบเบงกอลของอินเดีย กับพื้นที่หุบเขาสูงของภูฏาน ซึ่งเป็นเขตที่ตั้งของเมืองพาโรและเมืองหลวงทิมพู ในช่วงเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1952-1972 ซึ่งตรงกับสมัยที่สมเด็จพระราชาธิบดี จิกมี ดอร์จี วังชุก เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์องค์ที่ 3 ของภูฏาน เป็นช่วงเวลาที่ภูฏานถูกกล่าวขานว่าเป็นการเริ่มต้นยุคใหม่ของภูฏาน พระมหากษัตริย์องค์ที่ 3 นี้ได้นำเอาความทันสมัยหลายอย่างมาสู่ภูฏาน ทรงโปรดจัดตั้งระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่เน้นเรื่องทางโลก ทรงโปรดให้มีการกระจายอำนาจการเมืองการปกครองจากเมืองหลวงสู่มณฑลต่างๆ ทั้ง 24 มณฑลทั่วประเทศ ทรงโปรดให้มีการออกกฎหมายทางโลกและจัดตั้งศาลสูง มีการจัดตั้งระบบแลกเปลี่ยน เงินตรา การธนาคารและการไปรษณีย์ ความทันสมัยของภูฏานที่เกิดขึ้นในตอนต้นของทศวรรษ 1960 ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวภูฏานเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความเป็นชาติล้าหลังกลายเป็นชาติสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม ภูฏานยังคงอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านเพราะชาวชนบทของภูฏานยังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เป็นไปเพื่อความอยู่รอด ประชากรประมาณ 69% ยังคงอาศัยผลิตผลทางการเกษตรเพื่อการยังชีพ

ชาวภูฏานส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนิกายวัชรยาน ส่วนชาวเนปาลที่อาศัยอยู่ในภูฏานนับถือศาสนาฮินดู ซึ่งเป็นศาสนาเดียวนอกจากศาสนาพุทธที่ได้รับการยอมรับจากประเทศภูฏาน ชาวภูฏานมีศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนานิกายวัชรยานเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถพบเห็นได้จากวิถีชีวิตของชาวภูฏานในเกือบจะทุกด้าน ประเทศภูฏานมีวัดวาอารามมากกว่า 2000 แห่ง แต่ละหมู่บ้านมีวัด 1 แห่งซึ่งถูกรายล้อมด้วยบ้านและชุมชน ในแต่ละมณฑลมีของหรือป้อมปราการใหญ่ซึ่งเป็นสถานที่ทำการขององค์กรบริหารรวม ซึ่งประกอบด้วยฝ่ายการศาสนา ฝ่ายฆราวาส และฝ่ายตุลาการ

นักบุญและครูผู้ยิ่งใหญ่ชาวอินเดียชื่อว่า กูรู ปัทมสัมภวะ หรือเป็นที่รู้จักกันในนามว่า กูรู รินโปเช ถือบุคคลที่นำเคารพเชื่อกันจากการที่ท่านเป็นผู้จัดตั้งพุทธศาสนาและโรงเรียน Nyingma ซึ่งเป็นโรงเรียนพุทธศาสนานิกายวัชรยานในทิเบต ท่านเป็นผู้ที่ก่อตั้งพุทธศาสนาในภูฏานในปี 747 CE. และท่านได้รับความเคารพยกย่องจากชาวภูฏานว่าเป็นพระพุทธรูปองค์ที่ 2 กูรูท่านนี้ยังเป็นศูนย์รวมของพุทธศาสนาในภูฏานและเป็นบุคคลที่ได้รับการสักการะบูชาในเกือบทุกวัดวาอารามของประเทศภูฏาน ภูฏานประกาศให้ศาสนาพุทธนิกายวัชรยานเป็นศาสนาประจำชาติในคริสต์ศตวรรษที่ 17 พร้อมกับได้มีการก่อตั้งโรงเรียน Drukpa Kagyu ซึ่งเป็นโรงเรียนพุทธศาสนานิกายวัชรยาน

พุทธศาสนาในภูฏานอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยปราศจากการคุกคาม ซึ่งเป็นผลพลวงจากการที่คณะสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการปกครองประเทศและมีอำนาจเหนือโรงเรียน Drukpa Kagyu โรงเรียนแห่งนี้มีอำนาจ

หน้าที่ควบคุมดูแลกิจการศาสนาและโรงเรียนพุทธศาสนาอื่นๆของประเทศ รวมทั้งต่อต้านการขายตัวของศาสนา ดั้งเดิมอื่นๆในภูฏาน กรณีขกเว้นคือโรงเรียน Nyingma เป็นโรงเรียนพุทธศาสนานิกาย วัชรยานเพียงแห่งเดียวของภูฏาน ที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของพระบรมวงศานุวงศ์ ดังนั้นสถาบันสงฆ์ของภูฏานจึงยังคงอนุรักษ์ความเป็นดั้งเดิมอยู่ ได้เป็นอย่างมาก และสามารถปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับความต้องการของคนทั่วไป ทั้งๆที่ความทันสมัย ได้แผ่ขยายเข้ามาสู่วิถีชีวิตของชาวภูฏาน ในเกือบจะทุกด้าน ความเป็นอนุรักษ์นิยมของสถาบันสงฆ์ทำให้ความไม่เท่าเทียมทางเพศด้านการศาสนาคงอยู่อย่างเหนียวแน่น ผู้ชายเป็นเพศที่มีสถานะภาพด้านศาสนาสูงมากอย่างแทบจะไม่มี การเปลี่ยนแปลงเลยนับตั้งแต่ได้มีการก่อตั้งพุทธศาสนาในภูฏาน

ในปี ค.ศ. 1990 รายงานของธนาคารโลกแสดงว่ามีเด็กอายุระหว่าง 6 ถึง 11 ปี ประมาณจำนวนมากกว่า 150 ล้านคนที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน เด็กส่วนใหญ่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา และในจำนวนนี้เป็นเด็กหญิงมากกว่า 60% ประเทศทางแถบเอเชียได้มีช่องว่างทางเพศกว้างมากและมีความไม่เท่าเทียมค่อนข้างสูงในการเข้าถึงการศึกษา สถานการณ์แบบนี้ยังคงเกิดขึ้นทุกๆที่มีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า การลงทุนในการศึกษาของสตรีให้ผลตอบแทนด้าน เศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าการลงทุนในการศึกษาของบุรุษ ประเทศกำลังพัฒนาอย่างเช่นภูฏานเริ่มที่จะยอมรับว่า การศึกษาของเด็กหญิงและความรู้หนังสือของสตรีเป็นปัจจัยหนึ่งของกลยุทธ์การพัฒนาทุกๆด้านถ้ากลยุทธ์นั้นๆ ต้องการได้รับความสำเร็จและเพิ่มคุณภาพชีวิต อย่างไรก็ดีตามแทบจะไม่มี ความแตกต่างทางเพศและภูมิภาคในประเทศในด้าน การกระจายการศึกษา การสมัครเข้าเรียนของเด็กหญิงมีจำนวนประมาณ 47% ในขณะที่การสมัครเข้าเรียนของเด็กชาย มีจำนวนประมาณ 53% พ่อแม่ชาวภูฏานส่วนใหญ่เป็นคนชนบทไม่สามารถส่งบุตรเข้าโรงเรียนได้ทั้งๆที่ต้องเสีย ค่าใช้จ่ายเพียงแค่ค่าชุดนักเรียน ค่าเครื่องเขียนและค่าลงทะเบียนพื้นฐาน

เป้าหมายหลักด้านการศึกษาของภูฏาน คือการเข้าถึงการศึกษาโดยถ้วนหน้า ภูฏานได้พยายามพัฒนาแผนการ เข้าถึงการศึกษาในระดับประถมโดยถ้วนหน้า เพื่อเป็นการทำให้แน่ใจว่าทั้งเด็กหญิงและเด็กชายสามารถเข้าเรียนจนจบ ขึ้นประถมศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน ภูฏานได้พัฒนาแผนกลยุทธ์ลดความยากจนโดยมุ่งเน้นที่ระบบการศึกษาเพื่อที่จะ แก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน แผนกลยุทธ์ลดความยากจนนี้มุ่งพัฒนาการเข้าถึงการศึกษาในระดับประถมด้วยการเพิ่ม จำนวนโรงเรียนโดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายของโรงเรียนชุมชน ผลคืออัตราร้อยละของนักเรียนที่จบการศึกษา ระดับประถม (จาก ก่อนประถมจนถึงประถมศึกษา 6) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 60.5 ในปี ค.ศ. 1996 เป็นร้อยละ 69.3 ในปี ค.ศ. 2000

เป้าหมายของแผนกลยุทธ์ลดความยากจนของภูฏานสอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ 5 ปี ครั้งที่ 9 และยัง สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาสหัสวรรษปี ค.ศ. 2015 แผนพัฒนาเหล่านี้ล้วนสอดคล้องเป็นอย่างดีกับกลยุทธ์ ความสุขรวมภายในประเทศ แผนพัฒนาประเทศ 5 ปี ครั้งที่ 9 ของเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 2008 เน้นย้ำถึงความสำคัญ ของการศึกษาต่อการบรรลุความสุขรวมภายในประเทศ เป้าหมายของนโยบายนี้ครอบคลุมแผนพัฒนาการศึกษาในทุก ระดับหน่วยงานและภาคส่วนการศึกษา พร้อมทั้งให้มีการสนับสนุนการดูแลเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ส่งเสริมให้เด็ก ระหว่างอายุ 6 ถึง 12 ปีเข้าโรงเรียน เพิ่มการเข้าถึงการศึกษาและเพิ่มอัตราการรู้หนังสือจากร้อยละ 54 เป็นร้อยละ 80 ในปี ค.ศ. 2007 เป้าหมายย่อยเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายรวมเพื่อที่จะให้ประชาชนทุกคนสามารถได้รับ การศึกษาจนตลอดช่วงชีวิต ข้อบกพร่องของแผนพัฒนาครั้งที่ 9 นี้คือ แผนฯไม่ได้เล็งเห็นถึงบทบาทความสำคัญ ของแม่ชีและสำนักชีในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของเด็กหญิงและสตรี รวมทั้งความสุขรวมภายในประเทศ

บทบาทและสถานะภาพของแม่ชีภูฐาน

นักวิชาการพุทธศาสนามีความคิดเห็นว่ากฎเหล็ก 8 ข้อสำหรับแม่ชีตามพระวินัยเป็นต้นเหตุทำให้แม่ชีตกอยู่ในสถานะภาพเป็นเบี้ยล่างในหมู่สงฆ์ Kim Gutschow กล่าวว่า “ประเด็นสำคัญประเด็นแรกของกฎเหล็ก 8 ข้อ คือการบอกว่าแม่ชีที่บวชมานาน 100 ปีต้องกราบคารวะพระสงฆ์ที่บวชเพียงวันเดียว” กฎเหล็กข้อนี้กำหนดชีวิตของแม่ชีไว้อย่างแน่นอน เพราะเป็นการรับรองโดยเห็นชอบอย่างเป็นทางการว่า แม่ชีมีสถานะภาพด้อยกว่าพระสงฆ์ ผลกระทบที่ตามมา คือเกิดการแบ่งชนชั้นภายในหมู่สงฆ์ทางแถบเทือกเขาหิมาลัย อาทิเช่น การจัดลำดับการนั่ง นุรุษจะได้รับที่นั่งในลำดับก่อนสตรี ผู้อาวุโสมากจะได้รับที่นั่งในลำดับก่อนผู้อาวุโสน้อย ส่วนแม่ชีก็ตกอยู่ภายใต้การดูแลของพระสงฆ์ ตัวอย่างของการแบ่งชนชั้นระหว่างแม่ชีกับพระสงฆ์ เช่น แม่ชีขาดการเข้าถึงการศึกษาพุทธศาสนา แม่ชีไม่มีสิทธิ์เป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม และต้องเป็นผู้ใช้แรงงาน ในกรณีที่เราจะพูดถึงคือแม่ชีถูกทารุณกรรมทั้งทางกายและทางเพศ

พุทธศาสนิกชนหญิงแถบหิมาลัยมีทัศนคติว่า ร่างกายสตรีเปรียบเสมือนการถูกลงโทษที่ได้กระทำชั่วไว้ก่อนหน้านี และสตรีจะต้องอดทนต่อความทุกข์นี้โดยปราศจากการบ่น สตรีภูฐานมักจะพูดว่า “ศัตรูของสตรีเราก็คือร่างกายของเรา” นี่คือนิยามของสตรีภูฐานที่มีต่อความเป็นเพศหญิง สตรีภูฐานมองว่าไม่บริสุทธิ์เนื่องจากกระบวนการทางชีววิทยา เช่นการมีรอบประจำเดือนและการมีบุตร พุทธศาสนิกชนชาวทิเบตมีความคิดว่า สตรี ศพ จันทราล ผู้ที่เป็นผู้หรือผู้ที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เด็ก ความตาย รอบประจำเดือน ปัสสาวะ อุจจาระ เหงื่อ เลือด น้ำหนอง เสมหะ น้ำลาย ผม ผิวหนัง เล็บและรัก สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นของไม่บริสุทธิ์

ชาวภูฐานมองว่าสตรีเป็นสิ่งมีชีวิตชั้นต่ำที่ไม่บริสุทธิ์ เป็นความทุกข์ยากน่าสังเวชและเป็นบาปที่คิดตัวมาโดยกำเนิด ต้นกำเนิดของความคิดนี้มาจากตำนานดั้งเดิมของภูฐานและชีวประวัติของผู้นำศาสนา มีหลักฐานเรื่องเล่ามากมายจากหลายส่วนของภูฐานว่า พุทธศาสนิกายวัชรยานมักจะใช้สัญลักษณ์ความรุนแรงในการพิชิตพลังอันตรายของสตรี ตัวอย่างของเรื่องเล่าทำนองนี้มีมากมาย อาทิเช่น เรื่องเล่าจาก Menchari, Haa, และ Dungsam มีเรื่องเล่าจากชาวภูฐานตะวันออกเกี่ยวกับผู้ชายที่มีร่างกายแข็งแรงเหนือธรรมชาติ (Masang)¹ กล่าวคือ อาจารย์ผู้สูงแก่วิชาพระสงฆ์และวิระนุรุษประจำถิ่นมักจะเป็นบุรุษร่างกำยำแข็งแรงที่คอยช่วยปราบภูตผีปีศาจสตรี

ภูฐานมีตำนานเรื่องเล่า สุภายิต โคลงกลอน ละคร เพลง การเดินร่ำมากมายที่พูดถึงเสียให้ร้าย เยาะเย้ยถึงความอ่อนแอประมาทของสตรี ขณะเดียวกันก็เน้นถึงความมั่งคั่งของลูกสาวของนุรุษในเชิงที่คอยควบคุมสตรีชีวประวัติของครูบาอาจารย์ทางพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้เขียนถึงสตรีและแม่ชีไว้ในฐานะที่เป็นสิ่งที่ชั่วช้าเลวร้าย ในทางตรงข้ามเขียนถึงนุรุษว่าเป็นผู้ค้ำจุนศาสนาและช่วยผู้คนให้พ้นจากสิ่งเลวร้าย ทนจะไม่มีมีการกล่าวถึงแม่ชีในชีวประวัติทางศาสนาและเรื่องเล่าต่างๆเลย แต่เมื่อใดที่มีการกล่าวถึงแม่ชี ก็มักจะถูกกล่าวถึงว่าเป็นฆาตกรหรือผู้ก่อปัญหาที่ต้องพึ่งผู้ชายในการข้ามวิญญูสงสาร ชิวประวัติเหล่านี้เขียนว่าสตรีไม่สามารถเข้าสู่นิพพานได้ด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น มีความเชื่อว่าสตรีจะเข้านิพพานได้จำเป็นต้องเกิดใหม่เป็นนุรุษก่อน ความเชื่อดังกล่าวนี้นำให้สถานะภาพอันต่ำต้อยของแม่ชีในหมู่สงฆ์ดำรงคงอยู่อย่างถาวร

ความท้าทายของแม่ชีภูฐาน

เด็กหญิงและสตรีในภูฐานไขว่คว้าหาวิถีชีวิตที่สงบ เรียบง่าย ไร้ตัวตนเข้าถึงจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตทางเลือกที่แตกต่างจากวิถีทางโลก พวกเขาเหล่านี้มีความเชื่ออย่างแรงกล้าว่า แม่ชีสามารถอุทิศตนเพื่อช่วยเหลือผู้คน

ความผาสุกได้ทั้งทางตรง ทางอ้อมหรืออย่างน้อยที่สุดก็สวดมนต์ให้ผู้ตกทุกข์ แม้ชีที่มาพำนักอยู่ในสำนักชีมีพื้นฐานชีวิตแตกต่างกัน บางคนมาเพื่อหาที่พึ่งพิงเพราะความยากจนข้นแค้น บางคนมีปัญหาารุมเร้ามากมาย บางคนสูญเสียครอบครัวหรือถูกตัดขาดจากครอบครัว แม้ชีจำนวนมากมาพำนักที่สำนักชีเพื่อไฝหาความรู้ แม้ชีบางคนมาจากครอบครัวชั้นกลางแต่ส่วนใหญ่แล้วมาจากครอบครัวที่ยากจน และครอบครัวก็ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือใดๆแก่แม่ชีได้เลย แม่ชีภูฐานส่วนใหญ่ต้องใช้ชีวิตอย่างทรหดมาก สำนักชีส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งห่างไกลมากไม่มีถนนที่เข้าถึงได้ สำนักชีมักจะขาดแคลนน้ำสะอาดและอาหาร ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีห้องน้ำและห้องส้วม ในยามเจ็บป่วยต้องเดินอย่างน้อย 3 ชั่วโมงเพื่อที่จะไปให้ถึงศูนย์อนามัยที่ใกล้ที่สุด ปัจจุบันพื้นฐานเพื่อการดำรงชีพ เช่นห้องนอน ห้องเรียนและห้องภาวนา มีสภาพที่แย่มากและไม่เพียงพอ สำนักชีส่วนใหญ่อยู่ในสภาพทรุดโทรมและไม่ปลอดภัย

แม้ชีไม่มีสถานะภาพทางการบวชและขาดการฝึกอบรมในการเป็นผู้ดำเนินการพิธีกรรมต่างๆทางพุทธศาสนานิกายวัชรยาน ตามหลักพระวินัยของนิกายวัชรยาน แม่ชีไม่ได้ถูกจัดว่าเป็นภิกษุณี แต่เป็นเพียงสามเณรี ภิกษุสงฆ์ที่ได้รับการบวชอย่างถูกต้องเท่านั้น จึงจะสามารถทำหน้าที่เป็นผู้บวชให้กับแม่ชีได้แทนที่จะเป็นภิกษุณีสงฆ์ตามที่ไ้ระบุไว้ในพระวินัย ดังนั้นแม่ชีจึงไม่ได้เป็นทั้งภิกษุณีสงฆ์และภิกษุสงฆ์ และอยู่ในสถานะภาพที่ต่ำกว่าหมู่สงฆ์ สถานการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดช่องว่างสำหรับแม่ชีซึ่งมีสถานะภาพต่ำกว่าและทำให้แม่ชีสูญเสียโอกาสในการเป็นผู้ดำเนินการทางพิธีกรรมต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น แม่ชีทางแถบหิมาลัยจะศึกษาเรียนรู้มากมายเกี่ยวกับคำสั่งสอนทางศาสนานิกายตันตระที่รู้กันเฉพาะในกลุ่มเท่านั้น แต่กลับไม่มีสิทธิ์ที่จะถ่ายทอดความรู้นั้นให้กับนักเรียน ยิ่งกว่านั้นในแวดวงการศาสนา ไม่มีผู้เชี่ยวชาญสตรีที่มีชื่อเสียง ไม่มีคำสอนหรือผู้สืบสายที่มาจากสตรี อุบาสิกอุบาสิกาล้วนต้องการคำอวยพรจากลามะชั้นสูงเพราะเชื่อว่าลามะชั้นสูงน่าจะช่วยให้คำอวยพรสัมฤทธิ์ผลมากกว่า จะเห็นได้ว่า “แม่ชีและอุบาสิกายังคงเป็นกลุ่มบุคคลชายขอบที่ไม่ค่อยมีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาเลย ทั้งๆที่แนวคิดของนิกายตันตระปฏิเสธการแบ่งชนชั้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วเรื่องของเพศยังคงถูกแบ่งเป็น 2 ชั่ว”²

โอกาสและโครงสร้างการสนับสนุนสำหรับสตรีภูฐานที่ค้นหาทุนการศึกษาพุทธศาสนา

ก่อนที่ระบบการศึกษาสมัยใหม่จะเข้ามาในภูฐาน วัดเป็นผู้บริหารจัดการระบบการศึกษา มีคำกล่าวว่า “ผู้มีสิทธิ์เข้าเรียนหนังสือคือพระและครอบครัวที่มีอภิสิทธิ์พิเศษเท่านั้น สตรีไม่มีสิทธิ์เข้าเรียนยกเว้นแม่ชีบางคน” แม่ชีในภูฐานไม่ได้รับโอกาสเท่ากับพระสงฆ์ ไม่มีหลักสูตรการเรียนใดที่แม่ชีสามารถเรียนรู้พุทธศาสนาและได้ตระหนักรู้ถึงคำสอนสูงสุด แม่ชีทำได้ย่งดีที่สุดในแง่สวดมนต์และบริกรรม *มันตรา* โดยไม่เข้าใจความหมาย แม่ชีและอุบาสิกาที่สนใจเรียนพุทธศาสนาต้องเดินทางไปเรียนที่ประเทศอินเดียและเนปาล ทั้งสองประเทศนี้มีหลักสูตรที่เปิดรับสตรี ความเหลื่อมล้ำทางเพศด้านการศึกษาในภูฐานมีหลักฐานปรากฏมาตั้งแต่ปี 1370 CE. ในยุคสมัยนั้น ดอร์จี ลินปา ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น 1 ใน 5 ผู้นำที่ทรงคุณค่าของกลุ่มความเชื่อ Nyingma และเป็นอาจารย์ทาง Dzogchen คนสำคัญของกลุ่มความเชื่อ Bonpo ท่านได้แสดงความเห็นไว้ว่าแม่ชีมีความรู้ทางพุทธศานาอย่างมาก เมื่อครั้งที่คณะแม่ชีจากเมืองปุนาคาได้มาขอให้ท่านช่วยสอนวิชาศาสนา (dampa) ท่านตกลงยินดีที่จะสอนให้กับคณะแม่ชีด้วยความรู้สึกสงสารที่แม่ชีไม่ได้รับสิทธิ์ในการเรียนรู้ สถานการณ์เริ่มที่จะดีขึ้นบ้างหลังจากที่พระราชมารดาของพระมหากษัตริย์ภูฐาน พระนามว่า สมเด็จพระราชมารดา อาชิ เซอริง ยางดอน วังชุก ได้ก่อตั้งสถาบันแม่ชีภูฐาน ในปี ค.ศ. 2009 และที่สำคัญคือสมเด็จพระราชมารดาได้ทรงจัดทำหลักสูตรการเรียนสำหรับแม่ชีภายใต้การดำเนินงานของสถาบันแม่ชีภูฐาน แต่อย่างไรก็ตามแม่ชีในภูฐานยังคงเข้าไม่ถึงการศึกษาพุทธศาสนา

การเข้าถึงการศึกษาจำเป็นต้องมีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการดำเนินชีวิตของแม่ชีในทุกมิติ แม่ชีภูฐาน

ถูกจำกัดให้ทำหน้าที่แค่เฉพาะงานครัวและงานประจำวันภายในวัดและสถานที่พำนัก จนไม่มีเวลาพอที่จะเรียนรู้และพัฒนาจิตวิญญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม่ชีต้องคอยดูแลพระเยี่ยงคนรับใช้โดยไม่ได้รับผลตอบแทนใดๆ เนื่องจากแม่ชีไม่สามารถเข้าถึงทุนการศึกษาพุทธศาสนาได้ แม่ชีจึงต้องพยายามดูแลเอาใจใส่เจ้าอาวาสและครูบาอาจารย์เพื่อแลกกับความรู้ทางพระศาสนา ในพื้นที่ทางแถบหิมาลัยลูกสาวเป็นแรงงานสำคัญของครอบครัว ดังนั้นแม่ชีจึงเป็นแรงงานที่ถูกต้องการพึ่งจากครอบครัวของตัวเอง จากสำนักชีและจากวัดวาอาราม หน้าที่การเป็นผู้ให้แรงงานประจำเป็นอุปสรรคของแม่ชีต่อการเจริญภาวนา ถ้าแม่ชีปฏิเสธที่จะช่วยทำงานให้กับครอบครัวของตนเอง คนในครอบครัวก็จะอดตาย ถ้าแม่ชีไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายในสำนักชีก็จะถูกหมั่นคะลงโทษ การที่แม่ชีคอยดูแลเอาใจใส่พระสงฆ์เปรียบเสมือนการทำบุญและช่วยเพิ่มสถานะภาพ การดูแลพระสงฆ์ถือว่าเป็นหน้าที่ที่ประเสริฐกว่าการดูแลบุคคลทั่วไปหรือการดูแลแม่ชีด้วยกันเอง พระประสงค์ขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าคือให้อุปมาว่าพระสงฆ์เป็นเสมือนพี่ชาย และแม่ชีเป็นเสมือนน้องสาว ทั้งสองฝ่ายเป็นเสมือนลูกของพระพุทธเจ้าที่มีความทัดเทียมกัน มิอะไรก็ให้แบ่งปันกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว แม่ชีในพุทธศาสนาทุกนิกายและทุกสังคมยังคงมีหน้าที่ต้องดูแลพระสงฆ์โดยไม่มีโอกาสได้ดูแลตัวเอง

วัดวาอารามซึ่งเป็นที่พักของพระสงฆ์และเณรได้รับเงินสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชน ในขณะที่แม่ชีและสำนักชีในภูฏานไม่ได้รับเงินสนับสนุนใดๆเลยจากรัฐ ถึงแม้ว่าแม่ชีและสำนักชีจะได้รับการสนับสนุนบ้างจากภาคส่วนเอกชนและชุมชน แต่มันก็น้อยมากไม่เพียงพอสำหรับสำนักชีหลายๆแห่ง เป็นเรื่องน่าเศร้ามากที่ศักยภาพของแม่ชีในการช่วยเหลือสังคมและการอุทิศตนเพื่อสร้างความสุขให้ผู้อื่นได้ถูกละเลยและมองข้ามไป ไม่มีใครสามารถอธิบายได้ว่าสถานการณ์อันน่าหดหู่เช่นนี้ เกิดขึ้นภายในประเทศที่มีความภาคภูมิใจว่าไม่มีความลำเอียงทางเพศได้อย่างไร สรุปได้ว่า เกือบจะไม่มีสำนักชีใดในภูฏานที่มีสถานะแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษาเรียนรู้ แม่ชีมีศักยภาพและความใฝ่ฝันที่จะได้รับการศึกษาที่ดีจากสำนักชี แต่กลับไม่มีสำนักชีใดเลยที่มีหลักสูตรการเรียนมาตรฐานและระบบการประเมินผล และยิ่งไปกว่านั้น ไม่มีครูผู้ทรงคุณวุฒิที่จะคอยช่วยประสิทธิ์ประสาทความรู้ทั้งด้านจิตวิญญาณและด้านการใช้ชีวิตทางโลกให้กับแม่ชี คำถามคือแม่ชีควรจะก้าวออกไปให้พ้นจากสำนักชีหรือไม่

แม่ชีภูฏานกับปณิธานของชาติ

ภายหลังจากการประชุมโลกเรื่องการศึกษาโดยถ้วนหน้าในปี ค.ศ.1990 แล้ว ก็เริ่มมีการยอมรับมากขึ้นว่าการศึกษาสำหรับสตรีมีส่วนสำคัญต่อการลดลงของอัตราการตายของแม่และเด็ก และการลดอัตราการสืบพันธุ์ นักวิชาการพบว่าสตรีที่มีการศึกษามีความสัมพันธ์กับโอกาสการเรียนรู้ของเด็ก และยังยืนยันอีกด้วยว่าประโยชน์ที่ได้รับจากสตรีที่มีการศึกษานั้นมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับจากบุรุษที่มีการศึกษา การพัฒนาการศึกษาของเด็กหญิงและสตรีจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อทั้งตัวเองและครอบครัวของเด็กหญิงและสตรี ดังนั้นรัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจึงควรให้ความสนใจต่อการศึกษานี้ของเด็กหญิงและสตรี นโยบายการศึกษาของภูฏานเกิดขึ้นเพื่อช่วยพัฒนาและส่งเสริมหลักปรัชญาความสุขรวมภายในประเทศ ถึงแม้ว่าเป้าหมายของความสุขรวมภายในประเทศช่วยส่งเสริมการศึกษาและความเท่าเทียมกัน ภูฏานก็เช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ที่ยังคงต้องเร่งสร้างความเท่าเทียมทางเพศในการเข้าถึงการศึกษาและต่อผลลัพธ์ทางการศึกษา

การพัฒนาสิ่งที่ช่วยยั้งชีพและการศึกษาของแม่ชีจะเป็นประโยชน์อย่างมากที่ทำให้โครงการการศึกษาถ้วนหน้าภายใต้กรอบแนวคิดความสุขรวมภายในประเทศประสบความสำเร็จ ในช่วงชีวิตหนึ่งของหญิงสาวภูฏานจะบวชเป็นแม่ชี ดังนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่หญิงสาวเหล่านี้ควรที่จะได้รับการเอาใจใส่อย่างเหมาะสม แม่ชีคือ

บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการทำนุบำรุงรักษานับธรรมนิยมประเพณีดั้งเดิมของ ภูฏานเพราะช่วยเพิ่มความสุขรวมภายในประเทศ ปรัชญาความสุขรวมภายในประเทศเป็นสิ่งสำคัญต่อการรักษาสมดุลระหว่างความต้องการทางวัตถุและความต้องการด้านจิตวิญญาณ สตรีที่เจริญภูฏานมักจะมีชีวิตอยู่บนทางสายกลางและอุทิศตนเพื่อความสุขของผู้อื่นแม้ว่าเธอจะดำเนินชีวิตอยู่บนโลกของวัตถุนิยม แม้จะมีภูฏานเป็นต้นแบบของสตรีรากหญ้า ความเป็นต้นแบบของแม่ชีเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยรักษาค่านิยมดั้งเดิมของภูฏานให้รอดพ้นจากอิทธิพลของโลกภายนอก การสนับสนุนแม่ชีจะนำไปสู่สตรีและเด็กหญิงภูฏานโดยเฉพาะในเขตชนบท

แม้ว่าการรักษาประเพณีดั้งเดิมเป็นส่วนหนึ่งของหลักปรัชญาความสุขรวมภายในประเทศ แต่ชนรุ่นใหม่หรือผู้นำในอนาคตของภูฏานกำลังถูกความทันสมัยและความเป็นตะวันตกครอบงำ ดังนั้นผู้ปฏิบัติเจริญภูฏานที่ทุ่มเทกำลังเพื่อรักษาค่านิยมดั้งเดิมและความสามัคคีทางจิตวิญญาณควรจะได้รับ การสนับสนุนช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของภูฏานเป็นสิ่งล้ำเลิศที่ประมาณค่าไม่ได้ ซึ่งควรจะต้องถูกสืบทอดต่อไปยังชนรุ่นใหม่ เพื่อช่วยให้ชนรุ่นใหม่รอดพ้นจากการถูกรอบงำโดยโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ถ้าหากไม่มีใครเล็งเห็นถึงความสามารถของแม่ชีในการทำนุบำรุงรักษาประเพณีดั้งเดิมแล้วไซ้ หลักปรัชญาความสุขรวมภายในประเทศคงจะเป็นเพียงแค่ความฝัน

ปณิธานต่อทุนการศึกษาของสตรีภูฏานและแนวทางการพัฒนาประเทศ

ภูฏานมีแม่ชีอยู่หลายพันคนอาศัยอยู่ทั้งในและนอกสำนักชี เมื่อไม่นานมานี้ได้มีการประมาณว่า สตรีที่มีอายุระหว่าง 12 ถึง 50 ปีจำนวนมากมาอาศัยอยู่ที่สำนักชีเพราะเป็นหนทางเพื่อการเรียนรู้แบบดั้งเดิม หญิงสาวจำนวนมากอาศัยที่สำนักชีเพราะเป็นหนทางเลือกที่ช่วยให้เธอสำเร็จการศึกษา เด็กหญิงจำนวนไม่น้อยบวชชีเพราะพ่อแม่ไม่สามารถส่งเสียให้ไปโรงเรียนได้ เด็กหญิงบางคนต้องลาออกจากโรงเรียนกลางคันแล้วมาอาศัยที่สำนักชีด้วยความหวังที่จะได้รับการศึกษาแบบดั้งเดิม บางคนมีความปรารถนาที่จะศึกษาพุทธศาสนา เจริญภูฏานและใช้ชีวิตอย่างสงบสุข และสตรีบางคนก็หมดภาระทางครอบครัวแล้วจึงมาบวชชีเพื่อศึกษาหาความรู้และอุทิศตนเพื่อพระศาสนา กล่าวโดยสรุปคือสตรีสาวและสูงวัยมาพำนักอาศัยที่สำนักชีเพราะความมุ่งมั่นที่จะศึกษาพุทธศาสนา และความปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่อย่างสงบและมีคุณค่าซึ่งเป็นชีวิตที่น่าเอาความสมดุลและปัญญากลับมาสู่โลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปไม่มีความจริงจังขึ้น

สำนักชีมอบโอกาสให้กับสตรีทุกคนโดยไม่จำกัดอายุและความสามารถเรียนรู้ ซึ่งเป็นส่วนที่แตกต่างจากการศึกษาในโรงเรียน ถ้าเด็กหญิงและสตรีได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพจากสำนักชี กลุ่มเด็กและหญิงสาวจำนวนมากเหล่านี้จะกลายเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่า โดยพวกเขาสามารถเป็นครูในสำนักชีหรือนักสังคมสงเคราะห์ในหมู่บ้านของพวกเขา แม่ชีมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับชุมชนทั้งทางกายและทางจิตใจ เพราะฉะนั้นการสนับสนุนการศึกษาของแม่ชีจะเป็นการช่วยเพิ่มทุนทางสังคม ช่วยเพิ่มบทบาทของสตรีในการพัฒนาประเทศ และยังช่วยให้ประเทศบรรลุเป้าหมายของหลักปรัชญาความสุขรวมภายในประเทศ การส่งเสริมการศึกษาของแม่ชีและการเล็งเห็นคุณค่าในบทบาทของแม่ชีเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้การพัฒนาของประเทศภูฏานเป็นไปอย่างยั่งยืน ปัจจัยดังที่กล่าวมานี้รวมถึงความจำเป็นที่ต้องให้สตรีมีสิทธิมากขึ้นเป็นเสียงเรียกร้องให้ทุกฝ่ายต้องให้ความสนใจต่อการศึกษาของแม่ชีอย่างเร่งด่วน การศึกษาของแม่ชีให้ผลตอบแทนมากกว่าการลงทุนที่ต้องเสียไป และแน่นอนว่าการศึกษาสำหรับแม่ชีเป็นความจำเป็นที่ขาดไม่ได้ในการนำมาซึ่งความสำเร็จตามหลักปรัชญาความสุขรวมภายในประเทศและเป้าหมายการพัฒนาประเทศภูฏาน

เชิงอรรถ

1 *Masang* in Sharchokpa means a man with extraordinary physical strength.

2 Kim Gutschow, *Being a Buddhist Nun: The Struggle for Enlightenment in the Himalayas*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2004), p. 233.

Ong Yee Choo

ในปัจจุบันนี้ได้เกิดกระแสเรียกร้องให้ก่อตั้งภิกษุณีสงฆ์ขึ้นใหม่เหมือนที่เคยมีมาครั้งพุทธกาลหลังจากที่ได้ขาดหายไปเป็นเวลานาน ซึ่งนานาประเทศกำลังให้ความสนใจกันเป็นอย่างมาก ในเวลาเดียวกันผู้คนก็ได้ลืมเลือนไปแล้วว่า ครั้งหนึ่งได้เคยมีประเพณีจีนที่พุทธสาวิกาสังเกตอย่างสันโดษโดยเฉกเช่นนักบวช เพียงแต่ละเว้นจากการมีสถานะภาพของสงฆ์เท่านั้น ซึ่งก็ไม่ต่างไปจากจารีตของทศศีลามาตา (dasasilamata) ในศรีลังกา หรือศีลาชิน (Silashin) ในพม่า ซึ่งประเพณีนี้เรียกว่า ไชเจี้ยว (Zhaijiao - การเป็นผู้ถือมังสวิรัตตลอดชีวิต) โดยผู้หญิงในจารีตนี้จะต้องปวารณาที่จะไม่ครองเรือนและดำรงชีพอยู่ด้วยอาหารมังสวิรัตเท่านั้น พุทธสาวิกานี้มีชื่อเรียกขานกันว่า ไชกุ (Zhaigu - vegetarian woman) ถึงแม้ว่าวิถีของ ไชเจี้ยว (Zhaijiao) จะมีได้เป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา แต่สมาชิกของกลุ่มโดยมากก็มักจะนิยมเรียกขานตนเองว่า พุทธศาสนิกชน

ไชเจี้ยว (Zhaijiao) มีอยู่หลายลัทธิ แต่ลัทธิที่จะกล่าวถึงในรายงานฉบับนี้ก็คือ แขนเทียน เต้า (Xiantian Dao) ชุมชนสันโดษโดยเก่าแก่ซึ่งบรรดาไชกุ (Zhaigu) ใช้ชีวิตในสถานะของนักบวช แต่มิได้ยึดถือพระธรรมวินัย แม้ว่าภิกษุณีเช่นนี้ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่ากลุ่มมังสวิรัต ไชเจี้ยว (Zhaijiao) เป็นรูปแบบของพุทธศาสนาหรือไม่ แต่ไชกุ (Zhaigu) หลายคนก็ได้รับการบรรพชาเป็นภิกษุณีและเปลี่ยนจากผู้ถือมังสวิรัต ไชเจี้ยว (Zhaijiao) ไปอยู่ในสังฆะของพุทธศาสนาจีน

ข้าพเจ้าเป็นผู้มีบุญอย่างยิ่งที่ได้รับการเลี้ยงดูจากนักบวชสตรีท่านหนึ่ง และประสงค์จะเล่าเรื่องราวชีวิตอันน่ามหัศจรรย์ของท่านผู้หนึ่งที่สลายเกินไป เนื่องจากปัจจุบันท่านชรามากและมีไข้เพียงแต่ความก้าวหน้าในการปฏิบัติของท่านเท่านั้น หากแต่ประเพณีของ ไชเจี้ยว (Zhaijiao) กำลังจะเลือนหายไป เท่าที่ข้าพเจ้าทราบนั้น ไชกุ (Zhaigu) เหลือจำนวนสมาชิกอีกไม่มากนัก ข้าพเจ้าเรียกท่านผู้ใหญ่ว่าอาจารย์ใหญ่ (grandmaster) เพราะท่านเป็นผู้ลงมือและบรรพชาให้แก่ภิกษุณีที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ด้วย ฉายาในทางธรรมของท่านคือ Zhaode และขณะนี้ท่านมีอายุกว่า 90 ปีแล้ว ท่านก้าวผ่านวิถีของไขกุญแจปริศนา และเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากในมาเลเซีย

ภิกษุณี Zhaode เกิดใน Chaoyang มณฑลกวางตุ้ง (Guangdong) ทางตอนทางใต้ของประเทศไทย เมื่อยังเยาว์วัย ท่านเป็นไชกุ (Zhaigu) ในลัทธิ แขนเทียน เต้า (Xiantian Dao) ระหว่างที่มีการรื้ออพยพจากประเทศจีนในทศวรรษที่ 19 ท่านและพี่น้องไชกุอีก 3 คนได้เดินทางมาที่เมืองอิโปห์ (Ipoh) ประเทศมาเลเซีย ในระยะแรก ทั้ง 4 คนอาศัยอยู่ในเพิงสูงอย่างเรียบง่าย ซึ่งใช้เป็นสถานที่ที่กวนอิมพระโพธิสัตว์กวนอิม ท่านเรียกเพิงนี้ว่า “หอกวนอิม” และได้กลายเป็นที่พักพิงทางใจของชาวจีนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น

การที่ไม่มีสังฆะภิกษุ ส่งผลให้ลัทธิไชเจี้ยว (Zhaijiao) กลายเป็นลัทธิที่แพร่หลายของชุมชนชาวจีนในประเทศมาเลเซียเวลานั้น และเมื่อเวลาผ่านไป ภิกษุณี Zhaode ก็ยิ่งคร่ำเคร่งในการศึกษาคำสอนในพระสูตรต่างๆ ในพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกัน ก็เกิดการแพร่หลายของสังฆะในศาสนาพุทธเพิ่มมากขึ้นจนในที่สุด ภิกษุณี Zhaode ตัดสินใจที่จะกลับบ้านเกิดของท่านเพื่อรับศีลห้าจากพระภิกษุที่ท่านเคารพนับถือคือ พระ Xuyun ผู้ซึ่งมีอายุถึง 117 ปีในเวลานั้น และด้วยความตั้งใจที่จะเผยแผ่พระธรรมท่าน ได้ขอบรรพชาในปี 1986 กับพระภิกษุ Jihuang แห่งวัด Furong Miaoyin ต่อมาในปีเดียวกันท่านก็ได้เดินทางไปไต้หวันเพื่อขอบวชเป็นภิกษุณีโดยมีท่าน Guangqin แห่งวัด Miaoton เป็นพระอุปัชฌาย์ หลังจากนั้น เหล่าไชกุ ณ “หอกวนอิม” ก็ได้ดำเนินรอยตามด้วยการบวชเป็นภิกษุณีเช่นกัน บรรดา

ไซกุในชุมชนจึงเปลี่ยนไปเป็นสังฆะของพุทธศาสนาจีน

ในการเล่าเรื่องราวของอาจารย์ใหญ่นี้ ข้าพเจ้าจะเปิดเผยถึงการต่อสู้ฝ่าฟันอุปสรรคของพุทธสาวิกาในประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม การปรับเปลี่ยนจากชุมชนชาวพุทธจีนไปเป็นสังฆะภิกษุณี และ อิทธิพลของการใช้ชีวิตอย่างสันโดษในศาสนาพุทธที่มีต่อบทบาททางศาสนาของสตรี และที่เหนือสิ่งอื่นใด เรื่องราวของท่านภิกษุณีผู้นี้จะถูกจารึกในหน้าประวัติศาสตร์ของพุทธสาวิกา เรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสตรีที่กำลังจะถูกลืม

Ruting Xiao

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรในภาคสตรีที่รู้จักกันในหมู่ชาวจีนในชื่อของเจ้าแม่กวนอิม ได้กลายเป็นแรงบันดาลใจทางจิตวิญญาณให้แก่สตรีที่นับถือศาสนาพุทธทั่วโลกซึ่งรวมถึงสตรีในประเทศไต้หวันด้วย การบูชาเจ้าแม่กวนอิมเป็นพฤติกรรมทางศาสนาที่แพร่หลายที่สุดอย่างหนึ่งของไต้หวันในปัจจุบัน บทความนี้พิจารณาการบูชาเจ้าแม่กวนอิมในไต้หวันปัจจุบันโดยใช้วัดเจ้าแม่กวนอิม 3 แห่งเป็นกรณีศึกษา

การบูชาเจ้าแม่กวนอิมในไต้หวัน

ความนิยมในการบูชาเจ้าแม่กวนอิมในไต้หวันสามารถสังเกตเห็นได้จากหิ้งบูชาที่พบในบ้านของชาวไต้หวันทั่วไป โดยมักจะพบภาพเขียนของเจ้าแม่กวนอิมในชุดสีขาวตั้งอยู่ด้านหลังของป้ายชื่อบรรพบุรุษของครอบครัว เรียกภาพนี้ว่า “ภาพพระพุทธรูปเจ้า” (*fozu qi*) หรือ “ภาพเจ้าแม่กวนอิม” (*quanyinma lian*) เมื่อกลายเป็นภาพด้านหลังของหิ้งบูชาประจำครอบครัว คนในบ้านกราบไหว้บรรพบุรุษและเทพพิทักษ์องค์อื่นๆ จึงกลายเป็นว่าได้บูชาเจ้าแม่กวนอิมไปพร้อมๆ กันด้วย เจ้าแม่กวนอิมได้รับความนิยมในไต้หวันมากจนถูกจัดให้เป็นหนึ่งใน “เทพเจ้าประจำครอบครัวทั้งห้า” (*jiatang wushen*)¹

หากต้องการทราบถึงความนิยมในการบูชาเจ้าแม่กวนอิมในไต้หวัน ต้องดูด้วยความเชื่ออื่นๆ ในวัฒนธรรมจีนบูชาเจ้าแม่กวนอิมกันอย่างไร ชาวจีนที่นับถือศาสนาพุทธมักเชื่อว่าเจ้าแม่กวนอิมเป็นเทพเจ้าแห่งความเมตตา คำว่ากวนอิมในภาษาจีนมีความหมายว่า “ได้ยินทุกเสียง” รับฟังคนทุกคน พระสูตรในศาสนาพุทธของชาวจีนกล่าวว่าเจ้าแม่กวนอิมเป็นพระโพธิสัตว์ผู้ทรงเมตตาที่ลงมาโปรดมนุษย์ทุกคนที่เปล่งเสียงเรียกพระองค์ ทุกวันนี้ในไต้หวันเราจะได้ยินผู้นับถือลัทธิเต๋าเรียกท่านว่าพระโพธิสัตว์กวนอิม (*guanyin dashi*) พระผู้นำทางด้วยความเมตตา (*cihang zhenren*) หรือเทพผู้นำทางด้วยความเมตตา (*cihang dashi*) ผู้นับถือลัทธิ Yinquandao (ซึ่งเป็นศาสนาที่รวมลัทธิขงจื้อ เต๋า พุทธและความเชื่อพื้นฐานอื่นๆ เข้าด้วยกัน) เรียกว่าพระโพธิสัตว์ว่า “พระพุทธรูปเจ้าแห่งทะเลใต้” (*nanhai gufo*) ชาวจีนทั่วไปเข้าใจว่าเจ้าแม่กวนอิมเป็นผู้ช่วยเหลือสตรีและเด็ก โดยมักมาช่วยสตรีในระหว่างการคลอดบุตร จึงมักเรียกท่านว่ากวนอิมแห่งการคลอด (*songzi guanyin*) จึงอาจกล่าวได้ว่าการบูชาเจ้าแม่กวนอิมได้ซึมซาบเข้าไปในวัฒนธรรมทางศาสนาของชาวจีนในหลายระดับ

กระบวนการแปลงความเชื่อเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรให้กลายเป็นความเชื่อในวัฒนธรรมจีน (Sinicization) มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน แนวคิดพระโพธิสัตว์น่าจะแพร่มาถึงประเทศจีนในราวศตวรรษที่ 2 โดยเข้ามาพร้อมกับการแปลพระสูตรเรื่อง *Mental Fixation of Integral Illumination* (*Cheng-chi kuang-ming ting-i ching*)² ในศตวรรษที่ 6 และ 7 ความเชื่อพระโพธิสัตว์เริ่มเข้าไปเกี่ยวพันกับตำนานเจ้าหญิงเมี่ยวซ่าน³ เรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวประวัติโดยย่อของพระโพธิสัตว์กวนอิม (*Guanshiyin pusa chuanlue*) ที่เขียนขึ้นโดยกวีและช่างวาดภาพสตรีชื่อ Guan Daosheng (1262-1319 CE) เป็นหลักฐานยืนยันว่าความเชื่อพระโพธิสัตว์ภาคบุรุษของอินเดียได้เปลี่ยนมาเป็นพระโพธิสัตว์ภาคสตรีของจีนอย่างช้าที่สุดในศตวรรษที่ 14⁴

การแปลงพระโพธิสัตว์จากชายมาเป็นหญิงในวัฒนธรรมจีนเป็นเหตุผลที่มักนำมาอธิบายถึงการบูชาเจ้าแม่กวนอิมในหมู่ชาวจีน Glen Dudbridge กล่าวว่าความนิยมนี้มาจากตำนานเจ้าหญิงเมี่ยวซ่านที่พระสงฆ์และผู้มีการศึกษา

ชาวจีนสร้างขึ้น เพราะหญิงจีนสามารถเข้าใจและผูกพันกับความทุกข์ยากของเจ้าหญิงเมี่ยวซานได้ดีกว่า⁸ Xing Li เชื่อว่าการเกิดสงครามต่อเนื่องในยุคราชวงศ์ฝายเหนือและฝายใต้ (420-589 CE) ก่อให้เกิดช่องว่างทางจิตวิญญาณขึ้นจนคำสอนของขงจื้อและลัทธิเต๋าไม่สามารถเติมเต็มให้ได้ ประชาชนจึงเปิดใจรับพระโพธิสัตว์ผู้พร้อมจะให้ความช่วยเหลือกับใครก็ได้ที่เอ่ยนามของพระองค์ได้โดยง่าย นอกจากนี้คำสอนในพระสูตรทางพุทธศาสนาของจีนยังกล่าวว่าพระโพธิสัตว์กวนอิมจะประทานบุตรชายให้ทุกคนที่ร้องขอ ในช่วงแรกสตรีจีนพอใจกับคุณสมบัติข้อนี้ของพระโพธิสัตว์กวนอิมมากเนื่องจากสถานภาพในครอบครัวและในสังคมของสตรีจีนขึ้นอยู่กับความสามารถในการให้กำเนิดบุตรชาย จนถึงขณะนี้งานการศึกษาพระโพธิสัตว์กวนอิมที่ละเอียดรอบคอบมากที่สุดได้แก่งานของ Yü Chü-Fang ที่ตีพิมพ์ในปีพ.ศ. 2544 เรื่อง กวนอิม: การเปลี่ยนแปลงของอวโลกิเตศวรในจีน (*Kuan-yin: The Chinese Transformation of Avalokiteśvara*) Yü สืบย้อนให้เห็นถึงกระบวนการแปลงกวนอิมให้เป็นสตรีและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนที่เริ่มต้นขึ้นเมื่อความเชื่อพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเข้ามาถึงประเทศจีน และกล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้การบูชาเจ้าแม่กวนอิมเป็นที่นิยมในหมู่ชาวจีนแต่ยังมีส่วนช่วยให้พุทธศาสนาสามารถหยั่งรากลึกกลงในประเทศจีนได้

แม้ว่าพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรจะเป็นชาวอินเดีย ชาวพุทธและเป็นบุรุษในเวลาเดียวกัน เทพเจ้ากวนอิมของจีนไม่จำเป็นต้องมีคุณลักษณะเหล่านี้ด้วย ตำนานเจ้าหญิงเมี่ยวซานมีกลิ่นอายของวัฒนธรรมจีนอย่างเห็นได้ชัด การที่เจ้าหญิงทรงเต็มใจพลีตนเพื่อความสุขของพระบิดาสะท้อนถึงความเชื่อเรื่องความกตัญญูต่อบุพการีซึ่งเป็นค่านิยมสูงสุดในวัฒนธรรมจีน ตำนานเรื่องนี้ยังเชื่อมคำสอนของศาสนาพุทธเข้ากับคำสอนของขงจื้อผ่านค่านิยมอย่างเดียวกัน⁹ คำรลัทธิเต๋ารื่อง *Guanyin Jing* กล่าวว่ากวนอิมเป็นบุคคลอมตะที่ลงมาจากสวรรค์เพื่อช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากตามบัญชาของเง็กเซียนฮ่องเต้ ในหนังสือเล่มนี้คำสอนของพุทธศาสนาถูกกดทับด้วยความเชื่อเรื่องเง็กเซียนฮ่องเต้ และการมีชีวิตอมตะของลัทธิเต๋า คำรทางศาสนาอีกเล่มหนึ่งของจีนชื่อ สารานุกรมเทพเจ้าของสามศาสนา (*The Encyclopedia on Deities of the Three Religions*) ระบุว่ากวนอิม (พระโพธิสัตว์กวนอิมผู้มีความรักและความเมตตาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด) เป็นชื่อที่เง็กเซียนฮ่องเต้ประทานให้ ตำนานเรื่องนี้ชี้ชัดว่าเง็กเซียนฮ่องเต้มีสถานภาพเหนือเจ้าแม่กวนอิมเนื่องจาก เง็กเซียนฮ่องเต้เป็นเทพสูงสุดในการจัดลำดับชั้นของเทพตามความเชื่อของชาวจีน ตำนานนี้แสดงว่าการบูชาเจ้าแม่กวนอิมได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อแบบชาวบ้านของชาวจีนทั่วไปแล้ว⁹

ตามความเชื่อแบบชาวบ้านนี้กวนอิมมีคุณลักษณะที่แตกต่างไปจากพระโพธิสัตว์ของศาสนาพุทธ โดยมิใช่ลักษณะที่โน้มเอียงไปทางวัฒนธรรมจีนซึ่งทำให้ชาวจีนยอมรับได้ง่ายกว่า จากตำนานดัดแปลงต่างๆ เกี่ยวกับพระโพธิสัตว์กวนอิมเราจะเห็นได้ถึงความเชื่อเรื่องเมตตาและกรรมในศาสนาพุทธ ความเชื่อเรื่องความกตัญญูต่อบุพการีและค่านิยมในสังคมชายเป็นใหญ่ในคำสอนของขงจื้อ ตลอดจนความเชื่อทางไสยศาสตร์และชีวิตอมตะของลัทธิเต๋าปะปนกันอยู่ อาจกล่าวได้ว่าการแปลงพระโพธิสัตว์กวนอิมให้เป็นสตรีในวัฒนธรรมจีนเป็นผลมาจากการผสมกลมกลืนของความเชื่อพื้นฐานในศาสนาพุทธ คำสอนของขงจื้อและลัทธิเต๋าร่วมกัน¹⁰ การผสมกลมกลืนความเชื่อในลักษณะนี้เห็นได้จากการบูชาเจ้าแม่กวนอิมที่วัด 3 แห่งในเมือง Hsinchu ทางเหนือของไต้หวัน เราสามารถสืบย้อนไปได้ว่ากลุ่มคนจีนฮั่นซึ่งเป็นชาวจีนกลุ่มแรกสุดที่เข้าไปตั้งหลักแหล่งในเกาะไต้หวันอพยพเข้ามาในพื้นที่นี้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 17¹¹ วัดต่างๆ ในเมือง Hsinchu สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ข้อมูลในงานชิ้นนี้ได้มาจากการเดินทางไปยังวัดทั้งสามแห่งระหว่างเดือนพฤศจิกายนปีพ.ศ. 2554 ตลอดจนจากเอกสารสิ่งพิมพ์และป้ายที่ติดประกาศอยู่ในวัดทั้งสามในเวลาเดียวกัน

วัด Zhulian

วัด Zhulian ตั้งอยู่ในเขตนอกเมืองเก่า Hsinchu ซึ่งยังมีผู้นับชาเจ้าแม่กวนอิมแวะเวียนไปไม่ขาดจนถึงทุกวันนี้ ในบรรดาวัดที่ใช้เป็นกรณีศึกษาทั้งสามแห่ง วัด Zhulian เป็นวัดเก่าแก่ที่สุด เดิมมีชื่อว่า ศาลากวนอิม (*guanyin ting*) มีตำนานเล่าว่าในปีพ.ศ. 2326 ผู้อพยพชาว Minnan นำรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมจากประเทศจีนมาประดิษฐานไว้ในกระท่อมเล็กๆ เพื่อกราบไหว้บูชา ต่อมานาย Wang Shijie ได้บริจาคที่ดินและทุนทรัพย์เพื่อสร้างวัด Zhulian ขึ้นในที่ดังปัจจุบัน

มีคำกล่าวอ้างว่ารูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมดั้งเดิมของวัดแห่งนี้มีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่กวนอิมที่ตั้งอยู่ในประเทศจีน โดยเป็นรูปปั้นที่นำมาจากวัดเจ้าแม่กวนอิมที่เขา Putuo ในทะเลจีนใต้ (*bukenu guanyin yuan, nanhai putuoshan*) ซึ่งเป็นสถานที่ที่ชาวจีนเชื่อว่าพระโพธิสัตว์กวนอิมเคยมาเทศนาที่นี่ ก่อนประเทศจีนจะเปลี่ยนการปกครองไปเป็นระบบคอมมิวนิสต์ผู้ศรัทธาเจ้าแม่ที่วัด Zhulian จะจาริกแสวงบุญไปยังเขา Putuo ทุกๆ 12 ปี

ศาลาที่วัด Zhulian เป็นศาลเจ้าที่มีสี่ส่นสวยงาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของความเชื่อแบบชาวบ้านของชาวจีนทั่วไป นอกจากจะมีศาลของพระโพธิสัตว์กวนอิม พระโพธิสัตว์มัญจุศรี (Manjusri) พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ (Samantabhadra) และพระองค์สำคัญอื่นๆ ในพุทธศาสนา วัดแห่งนี้ยังมีศาลของเทพนอกศาสนาพุทธอีกหลายองค์ด้วย เช่น เทพธิดาแห่งการทำการตลาด (*zhusheng niangniang*) เทพธิดาผู้พิทักษ์เด็กๆ (*qiniang furen*) หมอตำแยสิบสองนาง (*shier pozhe*) เทพผู้พิทักษ์วัด (*jing zhu*) เจ้าที่ (*fude*) และเทพอื่นๆ ในการจัดลำดับชั้นของเทพจะเห็นได้ชัดเจนว่าวัด Zhulian ไม่ใช่วัดที่สร้างขึ้นเพื่อการพัฒนาจิตวิญญาณ เทพเกือบทั้งหมดที่มีอยู่ในวัดนี้เป็นเทพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกิดขึ้นทั่วไปในชีวิตประจำวัน (เช่น การคลอดลูกอย่างปลอดภัย การปกป้องเด็กๆ ให้พ้นจากอันตราย ฯลฯ) วัดนี้สร้างขึ้นเพื่อปลอบขวัญคนที่ต้องเผชิญหน้ากับความยากลำบากในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ผู้จัดการดูแลวัด Zhulian จะเป็นคนธรรมดาโดยตลอด ไม่ใช่คณะสงฆ์

นอกจากนี้วัด Zhulian ยังมีธรรมเนียมปฏิบัติทางศาสนาแบบชาวบ้าน คือ มีรูปปั้นถือของเจ้าแม่กวนอิมถึงสามองค์ด้วยกัน ทั้งสามรูปมีลักษณะเหมือนกันและถูกเรียกขานด้วยชื่อที่บ่งถึงความรักความผูกพันว่า เจ้าแม่องค์ที่ 1 (*da ma*) เจ้าแม่องค์ที่ 2 (*er ma*) และเจ้าแม่องค์ที่ 3 (*san ma*) เมื่อผู้นับถือมีความเดือดร้อนก็สามารถ “อัญเชิญ” เจ้าแม่องค์ใดองค์หนึ่งกลับไปนับถือที่บ้านได้ เชื่อกันว่าหากทำเช่นนี้เจ้าแม่กวนอิมจะประทานพรให้ครอบครัวนั้นๆ เป็นพิเศษ แม้ว่าวัด Zhulian จะขึ้นทะเบียนไว้กับกระทรวงมหาดไทยว่าเป็นวัดพุทธ แต่วัดนี้ควรจัดเป็นวัดในศาสนาแบบชาวบ้านของคนจีนมากกว่าวัดในพุทธศาสนา

วัด Falian

เมื่อเปรียบเทียบกับวัด Zhulian ซึ่งเป็นวัดที่ตั้งอยู่ริมถนนในย่านจอแจและมองเห็นได้อย่างชัดเจน วัด Falian มีสถานภาพที่ค่อนข้างคลุมเครือเพราะตั้งอยู่ติดกับวัดของเทพประจำเมือง (*cheng huang*) ของไต้หวันซึ่งเป็นวัดที่ผู้คนให้ความนิยมมาก วัด Falian จึงมักถูกเข้าใจผิดว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัดเทพประจำเมือง

วัด Falian ถูกสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2346 โดยมีพระโพธิสัตว์กวนอิมเป็นเทพเจ้าหลักของวัด ว่ากันว่าในอดีตเคยมีการบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิมที่วัดของเทพประจำเมืองด้วย เดิมมีที่ว่างผืนหนึ่งอยู่ติดกับวัดของเทพประจำเมืองซึ่งมีบ่อน้ำเก่าแก่อยู่บ่อหนึ่ง มีเรื่องเล่าลือกันว่าบ่อน้ำแห่งนี้เป็นทางเข้าออกของทหารของเทพประจำเมือง เริ่มแรกผู้นับ

เจ้าแม่กวนอิมประสงค์จะสร้างวัดขึ้นบนที่ผืนนี้แต่ยังเกรงเรื่องเล่านี้อยู่ ท้ายที่สุดกลุ่มผู้บูชาเจ้าแม่กวนอิมได้จัดพิธีเข้าทรงเสี่ยงทายขึ้นเพื่อขออนุญาตเทพประจำเมืองในการสร้างวัด เรื่องเล่านี้แสดงว่าผู้สร้างวัดยอมรับให้เจ้าแม่มีสถานภาพต่ำกว่าเทพประจำเมืองตั้งแต่ต้น แม้จะมีเรื่องเล่านี้อยู่แต่ป้ายในวัดกลับให้ข้อมูลที่ต่างออกไปโดยอธิบายว่าเจ้าแม่กวนอิมอาจมีส่วนในการรักษาวัดของเทพประจำเมืองไว้ได้ โดยกล่าวว่าในช่วงที่ชาวญี่ปุ่นเริ่มมีการเคลื่อนไหวให้ยอมรับวัฒนธรรมญี่ปุ่น (Kominka Movement ราวปลายทศวรรษที่ 1930s - 1945)¹² กองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่นเข้ามาครอบงำการแสดงออกทางวัฒนธรรมและศาสนาในเกาะไต้หวัน สั่งห้ามไม่ให้มีการแสดงออกทางศาสนาตามความเชื่อของลัทธิเต๋าและความเชื่ออื่นที่ไม่ใช่ศาสนาพุทธ วัดหลายแห่งถูกทำลาย¹³ แต่เนื่องจากวัดของเทพประจำเมืองตั้งอยู่ใกล้กับวัดของเจ้าแม่กวนอิมมากกองทหารญี่ปุ่นจึงเข้าใจผิดว่าเป็นวัดเดียวกัน ด้วยเหตุนี้วัดของเทพประจำเมืองจึงรอดพ้นจากการถูกทำลายไปได้ เนื้อหาของเรื่องเล่านี้ดูออกจะคลุมเครืออยู่บ้าง เพราะในช่วงที่ เกิด Kominka Movement ขึ้นไต้หวันได้ตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นมานานกว่า 3 ทศวรรษแล้ว จึงน่าสงสัยว่าฝ่ายญี่ปุ่นจะไม่รู้จักวัดของเทพประจำเมืองได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลราชวงศ์จีนเคยจัดงานฉลองอย่างยิ่งใหญ่ให้เทพองค์นี้เป็นประจำก่อนญี่ปุ่นจะเข้าครอบครองไต้หวันเสียอีก¹⁴ อย่างไรก็ตามคำกล่าวอ้างนี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเด่นของเจ้าแม่กวนอิมคือการให้การปกป้องดูแลของแม่ การปกป้องวัดของเทพประจำเมืองก็เหมือนกับพฤติกรรมของแม่ที่คอยดูแลลูกให้พ้นภัยอันตราย ใครก็ตามที่เป็นคนเริ่มดำเนินเรื่องขึ้นใช้ภาพลักษณ์ของเจ้าแม่กวนอิมในฐานะแม่ผู้มีเมตตาเป็นต้นแบบในการเล่าเรื่อง

ทุกวันนี้ทั้งวัดของเทพประจำเมืองและวัด Falian ถูกห้อมล้อมด้วยแผงขายอาหารของพ่อค้าแม่ค้า เพราะวัดทั้งสองตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวของ Hsinchu จึงมีคนมากหน้าหลายตาผ่านไปมาอยู่เสมอ การอยู่ใกล้แผงขายอาหารทำให้มีคราบเขม่าสีดำจับเกาะวัด Falian อยู่เต็มไปหมด ประกอบกับระบบการให้แสงสว่างภายในวัดที่ไม่มีการดูแลที่เหมาะสมทำให้วัดนี้ดูมืดครึ้ม รุงรังและทรุดโทรม นักท่องเที่ยวที่หลงใหลมากราบไหว้วัดของเทพประจำเมืองมักจะหลงเข้ามาที่วัด Falian โดยบังเอิญ ในเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของเมือง Hsinchu¹⁵ แนะนำให้นักท่องเที่ยวไปที่วัดของเทพประจำเมือง แต่ไม่ได้กล่าวถึงวัด Falian ไปด้วย แต่การละเลยเช่นนี้ไม่มีผลต่อวัด Falian นัก เพราะวัดนี้ไม่ได้ถูกสร้างมาเพื่อเป็นแหล่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญของเมือง เจ้าแม่กวนอิมของวัด Falian เป็นตัวแทนของแม่ตามอุดมคติของขงจื้อ¹⁶ กล่าวคือเป็นแม่ที่จะออกมาปกป้องลูกของเธอเฉพาะในสถานการณ์วิกฤติเท่านั้น (เช่น การนำโครงการ Kominka Movement มาใช้) แต่แม่จะไม่มาแย่งชิงชื่อเสียงของลูก

วัด Zhiguan

ในขณะที่วัดสองแห่งแรกบริหารงานโดยคนธรรมดา วัด Zhiguan มีคณะภิกษุเป็นผู้บริหาร จารึกบนแผ่นศิลาในวัดระบุว่ามารดาของภิกษุ Dagan เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้บริจาคที่ดินให้เมื่อ พ.ศ. 2500 โดยระยะแรกวัดมีเพียงกระท่อมเล็กๆ เพียงหลังเดียว วัดสร้างเสร็จลงในปี พ.ศ. 2523 แผ่นศิลายังระบุว่าวัด Zhiguan เป็นวัดในพระพุทธศาสนานิกายสุขาวัด (Buddhist Pure Land)

ภิกษุ Dagan เป็นชาวเมือง Hsinchu ท่านมีลักษณะเหมือนกับภิกษุไต้หวันรุ่นเก่าส่วนใหญ่คือไม่ต้องการชื่อเสียง ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้เขียนจึงหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวท่านได้ยากมาก ขณะนี้ท่านอายุราว 60 ปีกว่า ผู้ติดตามของท่านเล่าว่าท่านสร้างวัดขึ้นโดยมีจุดประสงค์ในการฝึกฝนจิตวิญญาณ เหตุผลนี้สามารถอธิบายที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของวัดได้ว่าทำไมวัด Zhiguan จึงมาตั้งอยู่ย่านชานเมืองที่มีความร่มเย็น เงียบสงบไม่มีพ่อค้าแม่ค้ามาขายของพลุกพล่าน ในบริเวณวัด ที่เด่นที่สุดก็คือวัดนี้ตั้งอยู่ใกล้กับสำนักชี่ Yitong และวิทยาลัยพุทธศาสนา Fuyan ซึ่งเป็นสถาบันสองแห่ง

ที่ภิกษุ Yinshun (พ.ศ. 2449-254) พระหัวก้าวหน้าเลขสอนอยู่¹⁷ วัด Zhiguan ถือตามหลักปฏิรูปศาสนาของท่าน Yinshun จึงไม่ทำตามธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ ของพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน เช่น ไม่มีการเผากระดาษเงินกระดาษทองให้คนตาย เป็นต้น

เจ้าแม่กวนอิมได้รับการยกย่องอย่างสูงจากคณะภิกษุณีที่วัด Zhiguan ดังจะเห็นได้จากรูปปั้นของเจ้าแม่ตรงประตูทางเข้าวัดที่สูงถึง 7.3 เมตร ในมือถือคนโทน้ำทอดสาคูที่เปี่ยมด้วยความเมตตาหลงสรพสิ่งต่างๆ ในโลกตามบันทึกของวัด ภิกษุณี Daguan ได้เริ่มแปลพระสูตรเป็นภาษาถิ่นของไต้หวันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 งานแปลชิ้นแรกๆของท่านเป็นเรื่องเจ้าแม่กวนอิมในสัทธรรมปุณฑริกสูตรหรือพระสูตรบัวขาว (Lotus Sutra)¹⁸ เห็นได้ชัดว่าเจ้าแม่กวนอิมเป็นแรงจูงใจที่สำคัญของภิกษุณีที่วัด Zhiguan

บทสรุป

แม้ว่าวัดทั้งสามแห่งที่กล่าวมาจะบูชาเจ้าแม่กวนอิมเหมือนกัน แต่การแสดงออกทางศาสนากลับต่างกันออกไป วัด Zhulian กล่าวว่าตนเป็นวัดในพุทธศาสนา วัด Falian กล่าวว่าตนเป็นวัดในลัทธิเต๋าในขณะที่ข้อมูลภาคสนามในงานชิ้นนี้พบว่าทั้งสองวัดมีคำสอนและแนวปฏิบัติต่างๆ ที่แสดงออกถึงความเชื่อของพุทธศาสนาแบบชาวบ้านค่อนข้างมาก ซึ่งแตกต่างไปจากวัด Zhiguan ที่มีรูปเหมือนของเจ้าแม่เป็นแรงบันดาลใจให้แก่คณะภิกษุณีในบริบทของวัดในพุทธศาสนา

การนับถือเจ้าแม่กวนอิมในวัดทั้งสามแห่งมีบทบาทที่แตกต่างกันอย่างมากด้วย ผู้อพยพจากจีนแผ่นดินใหญ่กลุ่มแรกๆ เป็นคนสร้างวัด Zhulian ขึ้น การบูชาเจ้าแม่กวนอิมที่วัดนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องที่คนทั่วไปมีความกังวล วัด Falian ไม่ค่อยมีใครรู้จักมากนักเพราะตั้งอยู่ใกล้วัดของเทพเจ้าประจำเมือง Hsinchu ที่ใหญ่โตและเป็นที่ยอมรับมากกว่า แต่มีตำนานว่าเมื่อมีวิกฤตเกิดขึ้นเจ้าแม่กวนอิมได้เสด็จมาปกป้องวัดใกล้เคียงราวกับแม่ผู้กล้าหาญที่ปกป้องลูกของเธอ การบูชาเจ้าแม่กวนอิมที่วัดนี้อยู่ในบริบทของคำสอนของขงจื้อเกี่ยวกับมารดาในอุดมคติ แต่ที่วัด Zhiguan การบูชาเจ้าแม่กวนอิมกลับเป็นแรงบันดาลใจทางจิตวิญญาณและเป็นต้นแบบในการปฏิบัติตนของคณะภิกษุณีที่วัด ดังนั้นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรภาคสตรีจึงไม่จำเป็นต้องเป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อสตรีนิยมเสมอไป การบูชาเจ้าแม่กวนอิมที่วัด Falian ทำหน้าที่ส่งเสริมค่านิยมการเป็นแม่ตามคำสอนของขงจื้อ ความเชื่อเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านบวกของรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมที่วัด Zhiguan เท่านั้นที่จะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีได้

เชิงอรรถ

1. เทพประจำครอบครัวห้าวางค์หรือ *Jiatang Wushen* ได้แก่ กวนอิม Tianshang Shengmu (มารดาแห่งสวรรค์), Guansheng Dijun (เทพแห่งความยุติธรรม), Zaojun (เทพแห่งครัว), และ Tudi Gong (เทพรักษาดิน)
2. ดู Chü-Fang Yü, *Kuan-yin: The Chinese transformation of Avalokiteśvara* (New York: Columbia University Press, 2001), หน้า 33
3. สำหรับเพิ่มเติมเกี่ยวกับตำนานเจ้าหญิงเมี่ยวซาน ดู Glen Dudbridge, *The Legend of Miaoshan* (New York: Oxford University Press, 1978)
4. Shi Houzhong, *Guanyin Yu Mazu* (Taipei: Dowtien, 2005), หน้า 89

-
3. สำหรับข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับตำนานเจ้าหญิงเมี่ยวชาน ดู Glen Dudbridge, *The Legend of Miaoshan* (New York: Oxford University Press, 1978)
  4. Shi Houzhong, *Guanyin Yu Mazu* (Taipei: Dowtien, 2005), หน้า 89
  5. Glen Dudbridge, *The Legend of Miaoshan* (Oxford: Ithaca Press, 1978).
  6. Xing Li, *Guanyin Xinyang* (Taipei: Hanyang Publication, 1994).
  7. Shi Houzhong, หน้า 103
  8. Zhu Jianming, “Shanghai Doushi Bai Guanyin Xisu,” *Minsu Quyi* 114(1998) 54.
  9. Xing Li, หน้า 96-98
  10. Shi Houzhong, หน้า 104
  11. *Encyclopedia of Taiwan* (online).
  12. อ้างแล้ว [<http://taiwanpedia.culture.tw/web/content?ID=3714>] Accessed January 22, 2011.
  13. เนื่องจากศาสนาพุทธเป็นศาสนาดั้งเดิมของผู้ป็นอยู่แล้ว ผู้ป็นจึงไม่เห็นว่าการเชื่อนี้จะป็นกัยต่อการปกครองในระบบอาณานิคมของตน
  14. [http://www.idn.com.tw/temple/intro_t_history.php?t_id=20] Accessed January 22, 2011.
  15. [<http://dep-tourism-en.hccg.gov.tw/web/SG?pageID=24245&FP=4140>] Accessed January 22, 2011.
  16. สำหรับอุดมคติเกี่ยวกับความเป็นแม่ตามคำสอนของขงจื้อ ดู Wang Chun-Fei, “Nushen yu Nucong: zhonguo wenxue zhong de nuxing lunli liangxinghua,” *Nankai Xuebao* 6 (2006), หน้า 23-29
  17. สำหรับข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับภิกษุ Yinshun ดู Charles B. Jones, *Buddhism in Taiwan: Religion and the State, 1660-1990* (Honolulu: University of Hawai'i Press, 1999), หน้า 124-210
  18. [<http://tw.myblog.yahoo.com/yehsc12/article?mid=1811&sc=1>] Accessed January 22, 2011.

“ทำไมเราต้องเดิน” การเดินจงกรมและการเดินทางแสวงบุญ : สตรีเอเซียและมุมมองตะวันตกต่อการพัฒนาจิตเชิงรูปธรรม

Suellen S. Semekoski

“ทำไมเราต้องเดิน” แน่นอนว่าการเดินเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเรา การเดินส่งผลดีต่อสุขภาพกายและใจ อีกทั้งยังช่วยขจัดความคิดอันรบกวนซึ่งช่วยให้สมองปลอดโปร่งและทำให้ร่างกายสงบ นอกจากนี้การเดินยังช่วยให้เรามีสุขภาพดี ในฤดูใบไม้ผลิของปีนี้ หนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ได้รายงานผลการวิจัยประโยชน์ของการเดินและผลดีของการเดินที่มีต่อสมอง มีการพิสูจน์ประโยชน์ของการเดินโดยการวิจัยผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งซึ่งมีการควบคุมปัจจัยต่างๆ ผลปรากฏว่าการเดินนั้นส่งผลให้อิปปोแคมป์สในผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีขนาดใหญ่ขึ้น อิปปอแคมป์ส คือ ส่วนของสมองที่ทำหน้าที่ประมวลผลความทรงจำใหม่ ๆ เป็นเรื่องน่ามหัศจรรย์อย่างยิ่งที่ส่วนของสมองสามารถเติบโตได้จากการเดิน ห้องเรียนเพื่อการเติบโตทางจิตของดิฉันมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเดินค่อนข้างมากทั้งการเดินในมุมมองของตะวันตกในเชิงคริสต์ศาสนาที่มองว่าการเดินเป็นการแสวงบุญ และมุมมองตะวันออกในเชิงพุทธศาสนาที่มองการเดินจงกรมว่าเป็นการปฏิบัติทางจิตวิญญาณ ขนบธรรมเนียมของคริสต์ศาสนาส่งผลให้ข้าพเจ้ารับรู้ถึง “สวรรค์บนโลก” และขนบธรรมเนียมของพุทธศาสนาก็ช่วยให้ข้าพเจ้าสัมผัส “ดินแดนอันบริสุทธิ์” ขณะที่เดิน การใช้ชีวิตอย่างไม่เร่งรีบและการเดินจะช่วยรักษาโลกและตัวเราเอง

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้หญิงตะวันตกที่อาศัยอยู่ในเมืองอันเร้งริบ ข้าพเจ้าทราบดีถึงพลังของการเดินที่เดินด้วยความตั้งใจและการเดินจงกรมซึ่งเป็นการฝึกหัดทางจิตวิญญาณที่เรียบง่ายและลึกซึ้ง ทุกก้าวของเราสามารถที่จะแสดงออกถึงความสัมพันธ์ของเรากับพระแม่ธรณี แม้ก้าวแรกของเราจะเป็นจุดสำคัญของชีวิตที่ค่อยๆ พัฒนาแต่ก็ยังเป็นสิ่งมหัศจรรย์ เรื่อยขึ้น มองไปรอบๆ และขณะที่เราเคลื่อนที่ผ่านอากาศ ความปิติก็เกิดขึ้น ซึ่งแม้จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจและน่าอัศจรรย์แต่ในขณะเดียวกันเราก็เผชิญโลกด้วยความอัศจรรย์ ในฐานะที่แม่เป็นพยานผู้เห็นก้าวแรกของพวกเรา แม่พยายามปกป้องเราจากภัยอันตรายและการกระทำเช่นนี้ของแม่ก็เป็นการสร้างความสามารถในการชื่นชมชีวิตและการเติบโต ความต้องการของแม่ที่จะให้เรา มีความมั่นคงเริ่มต้นที่ก้าวแรกของเราและสิ้นสุดที่ก้าวสุดท้าย ความต้องการอันลึกซึ้งนี้เป็นความต้องการของผู้เป็นแม่ทั่วโลก ไม่ว่าแม่จะมีชีวิตหรือเป็นดวงวิญญาณที่อยู่เคียงข้างเรา ความต้องการของท่านที่จะให้เรา มีความมั่นคงนั้นก็ไม่มีวันสิ้นสุด ประสบการณ์การหลงทาง ค้นพบหนทาง ล้มแล้วลุก ค้นหาคำถามสมมูลของชีวิต และการมองเห็นความผิดพลาดในชีวิตล้วนแต่จะกลายเป็นสัญลักษณ์แทนการเติบโตของเราเช่นเดียวกับสภาพความเป็นอยู่ของเราและการเดินทางของจิตวิญญาณ ความต้องการของแม่นั้นลึกซึ้งเพราะท่านทราบว่าหากเรามีศักยภาพที่จะมีความมั่นคง ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างและทุกคนรอบๆ ตัวเราก็มีโอกาสที่จะมีความมั่นคงเช่นเดียวกัน

หากเราสามารถเดินด้วยความใส่ใจและตั้งใจ เราก็จะมีโอกาสมากขึ้นที่จะเรียนรู้วิถีเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งและเรียนรู้ที่จะเป็นคนที่เราอยากจะเป็น ถ้าเรามีความมั่นคง เราก็จะได้สัมผัสความมหัศจรรย์และความปิติในโลกและเคารพพระแม่ธรณี ในอดีตที่เราเริ่มเดินนั้น เราไม่เคยหยุดคิดถึงความอัศจรรย์ของสิ่งที่โอบอุ้มเราได้ทำ เราแม้แต่วิ่ง กระโดด กลิ้ง และล้ม และพระแม่ธรณีก็ช่วยเหลือและโอบอุ้มเราทุกอย่างก้าว ทุกครั้งที่เราเดิน พระแม่ธรณีจะพยุงเท้าเราข้างหนึ่งของและเท้าอีกข้างเราก็ใช้ตอบแทนท่าน มีการไหลเวียนของการแลกเปลี่ยนพลังงานระหว่างการให้และรับ และการรับและให้ แรงโน้มถ่วงของโลกซึ่งเป็นของขวัญอันล้ำค่าจากจักรวาลเป็นสิ่งที่คอยเตือนเราถึงการอุปถัมภ์ค้ำชูของพระแม่ธรณี อีกทั้งยังช่วยย้ำเตือนว่าเราเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่เดินบนความมหัศจรรย์ ในปี 2002 ข้าพเจ้า

ได้เดินทางบน คามิโน เดอ ซานติอาโก หรือ เส้นทางของเซนต์ เจมส์ ซึ่งเป็นเส้นทางเดินจาริกแสวงบุญยาวห้าร้อย ไมล์ (800 กิโลเมตร) ผ่านตอนเหนือของสเปน ในช่วงแรกเริ่มของการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในยุโรปมีเส้นทางแสวงบุญทั้งหมดสามเส้นทางโดยเส้นทางนี้เป็นหนึ่งในสาม เส้นทาง เส้นทางแรกมีจุดหมายปลายทางที่กรุงเยรูซาเล็ม เส้นทางที่สอง คือ กรุงโรม และสามคือ ซานติเอโก ซึ่งอยู่ทางชายฝั่งตะวันตกของสเปน ปัจจุบันเส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่ลอบล่อมไปด้วยธรรมชาติอันสวยงาม และอุดมไปด้วยประวัติศาสตร์และความลึกลับ เส้นทางคามิโน เดอ ซานติอาโก สามารถดึงดูดผู้คนที่ต้องการค้นหาคำตอบทางจิตวิญญาณทั้งจากทวีปยุโรปและจากทั่วโลก จุดที่ข้าพเจ้าเริ่มเดินทางนั้นอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของฝรั่งเศสใกล้กับชายแดนฝรั่งเศส-สเปน และข้าพเจ้าก็ได้สิ้นสุดการเดินทาง ๔๕ วันถัดมาที่ซานติเอโก สภาพภูมิศาสตร์ของคามิโนหรือเส้นทางแสวงบุญนั้นบีบบังคับให้เราต้องหันมาใส่ใจสุขภาพตัวเอง

เวลาที่เรารับรู้ความอ่อนแอทางกายของตัวเอง ความเห็นใจจะเกิดขึ้นในใจเพื่อให้เกิดโอกาสในการรักษา “ภายในกาย” (Embodied healing) เริ่มต้นที่การยอมรับการทุกข์ทรมานของกาย ใจ และวิญญาณ อีกทั้งยังรวมถึงการดูแลตัวเองตามวิถีชีวิตของธรรมชาติ อาสาสมัครจิตอาสา ความสงบ มิตรภาพ และระเบียบวินัยทางจิตวิญญาณในการเดิน อีกส่วนที่สำคัญของการรักษา “ภายในกาย” (Embodied healing) คือ ความเข้าใจที่ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนักแสวงบุญซึ่งประกอบด้วยผู้คนเป็นล้านๆ ที่เคยเดินทางแสวงบุญในอดีตและมีความตั้งใจที่จะเดินทางอีกในอนาคต เวลาที่เราเปิดใจเดิน เราจะเปิดตัวเองกับภูมิทัศน์ ภูมิศาสตร์กายภาพก็จะกลายเป็นภูมิศาสตร์ทางจิตวิญญาณ เราจะได้รู้ถึงการสั่นสะเทือนของภูมิทัศน์ซึ่งหมายความว่าเรากำลังกลายเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ เรามองหาสัญญาณจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สั่นสะเทือนกลมกลืนเป็นอันเดียวกับสัญลักษณ์ของภูมิประเทศ สถานที่ที่เต็มไปด้วยโคลนซึ่งเราจมปลักอยู่ อุปสรรคในชีวิตที่ดูเหมือนหนักหนาเกินไป ความเขียวและชุ่มชื้นของต้นไม้ที่หายใจเอาชีวิตจิตวิญญาณกลับคืนมาให้เรา หรือทะเลทรายอันแห้งแล้งดังสถานที่ที่เรามักมองหาสัญญาณแต่กลับไม่พบส่งผลให้รู้สึกหลงทางและห่างไกลจากพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า

การเดินทางจึงกลายเป็นการสวดมนต์ที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ โบสถ์ซาน นิโคลัส เป็นสถานที่แห่งเดียวที่เราสามารถพักพิงใจ และเป็นทีเดียวยะหว่างทางที่เราจะได้รับปฏิบัติด้วยพิธีกรรมโบราณของการ “ล้างเท้า” ของผู้แสวงบุญโดยเจ้าบ้าน หรือ Hostelier ที่พำนักเป็นโรงเรียน บ้าน และวัด โดยเป็นสถานที่อยู่อาศัยของผู้แสวงบุญซึ่งมีความเรียบง่าย Hostelier คือ อาสาสมัครที่ดูแลผู้แสวงบุญ โดยพวกเขาเหล่านี้จะต้องเคยเดินทางจาริกแสวงบุญมาก่อน และพูดภาษาได้มากกว่าหนึ่งภาษา การเดินทางแสวงบุญได้เปลี่ยนแปลงชีวิตผู้คนหลายคนและพวกเขาก็มาเป็นอาสาสมัครเพราะสำนึกในบุญคุณ พวกเราเดินเข้าไปในเซนต์ นิโคลัส ด้วยความหิวโหยจากการเดินทางยาวนานถึงเก้า ชั่วโมงและเมื่อก้าวเข้าไปก็ได้กลิ่นพาสต้าทันที พวกเราเห็นถ้วยใบใหญ่ซึ่งบรรจุผักสดสีเขียวจากไร่ชาวนาใกล้ๆ โบสถ์ อีกทั้งยังมีโต๊ะขนาดใหญ่หลายตัวซึ่งมีความยาวเท่ากับตัวโบสถ์ศตวรรษที่ 8 ที่กลายมาเป็นที่พำนักของผู้แสวงบุญแห่งนี้ บนโต๊ะซึ่งปูด้วยผ้าปูโต๊ะลายหมากรุกสีชาวนั้นมีจานเซรามิกสีขาวเรียงรายอยู่ มีเก้าอี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้ๆ แทนบูชาโดยพื้นบริเวณนี้มีกรวยสูง พวกเรานักแสวงบุญนั่งบนเก้าอี้เหล่านี้เพื่อรับการล้างเท้าพร้อมกับรับพร หลังรับประทานอาหารเช้าเสร็จ เจ้าบ้านจะเตรียมน้ำและคำอธิษฐานเอาไว้ให้พรเท้าของเรา เจ้าบ้านคนหนึ่งจะอ่านคำอธิษฐานนักแสวงบุญในภาษาของนักแสวงบุญแต่ละคนในขณะที่อีกคนจะค่อยๆ เทน้ำบนเท้าของเรา เมื่อการให้พรและการล้างเท้าเสร็จสิ้น ผู้ที่อ่านคำอธิษฐานจะก้มลงและจูมพิศเท้าเราข้างหนึ่ง นักแสวงบุญแต่ละคนจะสังเกตการรับพรของนักแสวงบุญคนอื่นๆ อย่างเงียบๆ และทุกคนก็รู้สึกซาบซึ้งกับความอ่อนโยน ความเอาใจใส่และความรักที่สะท้อนออกมาจากพิธีดังกล่าว ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนย้อนกลับไปยังอดีตสมัยพระคัมภีร์ไบเบิล ในสมัยที่การล้างเท้านั้นเป็นพิธีที่มีความจำเป็นและศักดิ์สิทธิ์เพื่อผ่อนคลายและแสดงความเคารพต่อส่วนของร่างกายที่สัมผัสพื้น เจ้าบ้านได้เริ่มเทน้ำบนเท้าของนักแสวงบุญหญิงคนหนึ่งและ เจ้าบ้านอีกคนก็เริ่มให้พร ข้าพเจ้านั่งอยู่อีกฟากของห้องแต่ก็สามารถมองเห็นแผล

บนเท้าเธอ เธอกระซิบเบาๆ ว่า “ไม่ ไม่ ย่าคะ ขอร้อง ฉันไม่อยากให้ทำผิดเชื่อ” เธอเริ่มโบกมือเหนือเท้าเพื่อป้องกันไม่ให้เท้าโดนน้ำ เจ้าบ้านจึงวางเหยือกน้ำลงและ

ทำท่ายกเหยือกน้ำล่องหนพร้อมกับทำท่าเทน้ำบนเท้าด้วยความเคารพ อีกคนก็อ่านคำอวยพรเสร็จและส่งจูบไปที่เท้าของเธอ ผู้หญิงคนนี้พลาดการล้างเท้าเพราะเธอกลัวแต่ก้มตัวอยู่ ศิริษะเธออยู่ใกล้เท้าโดยเธอพยายามปกป้องเท้าของเธอ แม้พิธีและการให้พรอันปราศจากน้ำจะเสร็จแล้ว เธอก็ยังโบกมือไปมาและพูดว่า “ไม่คะ ขอร้อง” เป็นเรื่องที่น่าเศร้าที่ข้าพเจ้าจะต้องเห็นเธอปฏิเสธ

พิธีซึ่งสามารถช่วยสร้างกำลังใจทางจิตวิญญาณ เธอเป็นครูเพราะเธอเปรียบดังกระจกที่สะท้อนให้พวกเราเห็นถึงความล้นเกิน (excesses) ในทุกรูปแบบ ในเช้าวันรุ่งขึ้น พวกเราเดินขึ้นตอนพระอาทิตย์ขึ้นและเข้าพิธีการทาน้ำมันบนเท้า การหาแผลผุพองบนเท้า และการตัดถุงเท้าเพื่อให้เกิดการเสียดสีระหว่างที่เดิน ข้าพเจ้านั่งอยู่ข้างๆ นักแสวงบุญที่ปฏิเสธการรับพรเมื่อคืน เธอเริ่มสนทนากับข้าพเจ้าเกี่ยวกับตัวเธอ โดยเธอบอกว่าที่ประเทศของเธอนั้น เธอเป็นที่รู้จักในฐานะนักไต่เขา เธอเป็นเจ้าของร้านอาหารเพื่อสุขภาพและเธอเดิน 38-48 กิโลเมตรทุกวัน (ประมาณ 21-30 ไมล์) ตอนที่เธอถอดรองเท้า ข้าพเจ้าเห็นแผ่นรองส้นเท้า อุปกรณ์ป้องกันเท้า กระดาษทิชชู ผ้าพันแผล และเทปที่ใช้ทางการแพทย์ติดอยู่ที่นิ้วเท้า เธอค่อยๆ ถอดอุปกรณ์ที่เธอติดไว้ที่นิ้วแต่ละนิ้วและเอามาติดใหม่หลังจากที่ปฐมพยาบาลนิ้วเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าข้อมเท้าของเธอแล้วรู้สึกทึ่งใส่ปั่นป่วนเพราะเท้าของเธอนั้นบวมและเต็มไปด้วยแผลผุพอง ข้าพเจ้าถามเธอว่า “วันนี้คุณจะเดินไกลแค่ไหน” เธอตอบข้าพเจ้าว่า “ฉันอาจจะเดินแค่ 38 กิโลเมตร” ข้าพเจ้าไม่รู้ความรู้สึกของเธอ และเธอก็ไม่รู้ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นว่าร่างกายของเธอนั้นถูกควบคุมอยู่ แทนที่จะใช้ชีวิต รักและดูแลร่างกาย เธอกลับบังคับให้ร่างกายอยู่ภายใต้อุดมคติที่เธอยึดถือ

ข้าพเจ้าได้ใจที่ได้พบครูหนึ่งคนจากหลายๆ คนที่จะได้พบเจอระหว่างการเดินทางแสวงบุญ ในปีถัดมาข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมวัดหมู่บ้านพลัมซึ่งอยู่ไม่ไกลนักจากจุดที่ข้าพเจ้าเริ่มต้นการเดินทางสู่คามิโน วัดแห่งนี้ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของฝรั่งเศส ณ ที่แห่งนี้ ข้าพเจ้าได้เรียนรู้คำสอนของพระอาจารย์ ดิช นัท ฮัน หรือ Thay อีกทั้งยังได้เป็นลูกศิษย์ของพระธรรมและได้รับชื่อทางธรรม การเดินทางของข้าพเจ้าจะเปลี่ยนไป เส้นทางจะเปลี่ยนทิศทาง แต่ข้าพเจ้าก็จะคงเดินต่อไป..

ในปี 2005 ข้าพเจ้าเป็นหนึ่งในสี่สิบห้าคนจาก 15 ประเทศที่ได้เดินทางร่วมกับ Thay โดยการเดินทางครั้งนี้เป็นการเดินทางกลับเวียนตามครั้งแรกในรอบ 39 ปีของ Thay หลังจากที่ท่านโดนเนรเทศ ในฐานะที่เป็นชาวตะวันตก พวกเราไม่เข้าใจและไม่สามารถประมวลข้อมูลใหม่ๆ จำนวนมากในแต่ละวัน ตารางกิจกรรมนั้นท้าทายมากและพวกเราใช้เวลาส่วนใหญ่ด้วยการนั่งเงียบๆ ซึ่งช่วยให้เรามีพลังงานและสมาธิมากขึ้น ทุกวันเราจะเดินจงกรม ขณะที่พวกเราเดินตามขบวน Thay และพระ เราก็มุ่งมั่นที่จะเดินอย่างสง่างามและมีรอยยิ้มตลอดเวลาเพื่อแปลงสิ่งที่ได้รู้มาเป็นการปฏิบัติ ช่วงเวลาค่ำ พวกเราก็จะเดินกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ภายในห้องโรงแรม พวกเราชาวอเมริกันไม่ได้คาดหวังที่จะเห็นความรักอันท่วมท้นของชาวเวียดนาม โดยหลายคนนั้นยังมีแผลเป็นทั้งที่มองเห็นได้และมองไม่เห็นจากสงครามในอดีตกับอเมริกา ระหว่างหัวรั้นนั้น พวกเราหาวาสก็จะต้องเดินอย่างไม่เป็นทางการกับคนเวียดนามกลุ่มเล็กๆ โดยระหว่างที่เดินนั้นเราก็มักคุยกับผู้คนเหล่านี้อย่างเงียบๆ เกี่ยวกับความสงบที่เกิดขึ้นในใจจากการเดินจงกรม เรากำลังรักษาขาของเราอยู่ภายใน ขณะที่กำลังรอพระขึ้นเครื่องบินที่สนามบินฮานอย ข้าพเจ้าได้ไถ่ค่านับให้กับแม่ชีคนโปรดคนหนึ่งซึ่งกำลังเดินจงกรมอยู่นอกสนามบิน ท่านไถ่ค่านับและหยุดเดินเพื่อให้สัญญาณว่าท่านสามารถเริ่มคุยได้ “สาวสตีลคะซิสเตอร์ คุณดูมีความสุขมากนะคะ” ใบหน้าของท่านนั้นส่องไสและข้าพเจ้าก็อดไม่ได้ที่จะยิ้มให้ท่าน เธอกระซิบตอบเบาๆ ว่า “ใช่ เธอรู้หรือไม่ว่าที่สนามบินนี้ ระหว่างเรากับโลกนั้นมีพื้นและยางมะตอยมากเกินไป ข้าพเจ้ากำลังเดินจงกรมโดยมีความหวังว่าโลกจะรู้สึกถึงความอ่อนโยนของข้าพเจ้า เธอทราบดีว่าพื้นที่ส่วนนี้ได้เคยเผชิญกับ

เหตุการณ์ต่างๆ มากมาย ข้าพเจ้าอยากให้โลกรับรู้ความสำคัญในบุญคุณสำหรับทุกสิ่งทุกอย่างที่โลกเคยประสบและยังคงอยู่เคียงข้างพวกเรา” ท่านโค้งคำนับเพื่อส่งสัญญาณว่าท่านจะกลับไปเดินต่อ ในแต่ละก้าวของท่าน ท่านจะค่อยๆ วางเท้าบนพื้นราบกับกำลังสัมผัสโลกด้วยความรัก ท่านมีความสุขเช่นเดียวกับข้าพเจ้าและพระแม่ธรณีก็มีความสุขด้วยในช่วงเวลานั้น

ในเดือนมีนาคมของปีนี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวในงานประชุมนานาชาติภายใต้หัวข้อ “ความบอบช้ำและจิตวิญญาณ: การสนทนานานาชาติ” ที่เมืองเบลฟาส ประเทศไอร์แลนด์เหนือ การประชุมครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนักเคลื่อนไหวกลุ่มหนึ่ง นักบวชและแพทย์แคทอลิกและโปรเตสแตนต์ และกลุ่มที่เชื่อว่าการเดินทางสู่การรักษา อีกทั้งยังได้รับเงินสนับสนุนจากสมาคมสุขภาพจิตไอร์แลนด์เหนือ เป้าหมายของการประชุมคือ เพื่อรวมตัวนักเคลื่อนไหวทั่วโลก นักบวชและแพทย์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแลด้านจิตวิญญาณในผู้ที่บอบช้ำทางจิตใจหลังเกิดเหตุความรุนแรงในเบลฟาสมายาวนานกว่า 40 ปี ในงานประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การเดินและการรักษาภายใน (embodied healing) ตะวันออกและตะวันตก” ข้าพเจ้าได้อ่านเรื่องราวต่างๆ ที่ได้เล่าให้พวกท่านฟังในวันนี้ หลังจากนั้นพวกเราที่ย้ายโต๊ะและเก้าอี้ออกจากตรงกลางห้องและเริ่มเดินจงกรมกันในห้องบอลรูมของโรงแรม คุณคงคิดว่าพวกเราบ้าใช่ไหมล่ะ ไม่หรอก โรงแรมยูโรป้าเคยถูกระเบิดมามากกว่า 30 ครั้งในรอบ 40 ปี แม้จะมีการลงนามในข้อตกลงเพื่อความสงบ แต่เราก็สามารถเห็นอาการต่างๆ ของความบอบช้ำทางจิตใจที่สะสมมายาวนานกว่า 40 ปีในสังคม เช่น การคิดเหวี่ยง ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล และความรุนแรงในครอบครัว ภายหลังจากข้าพเจ้าได้พูดคุยกับจิตแพทย์หนุ่มคนหนึ่งจากเบลฟาส เขาเป็นหนุ่มที่ฉลาดและยังได้เข้าร่วมการประชุมปฏิบัติการด้วย เขาเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่าเขาเติบโตท่ามกลางความรุนแรงในไอร์แลนด์เหนือ ปัจจุบันเขารักษาคนไข้ที่ได้รับ ความบอบช้ำทางจิตใจซึ่งหลายคนนั้นเคยเป็นทหาร คนไข้บางคนเคยเป็นศัตรูฝ่ายตรงข้ามและเคยก่อความรุนแรงในหมู่บ้านที่เขาเติบโตมา “เพราะฉะนั้น...” เขายิ้ม “มันง่ายเหมือนกับการก้าวเท้าเดินใช่ไหมครับ” ข้าพเจ้าเข้าใจความยิ่งใหญ่ของคำถามนี้และยิ้มให้เขา “ใช่ ฉันคิดว่ามันง่ายแต่ขณะเดียวกันมันก็เกี่ยวกับก้าวแรกของเราโดยเราต้องก้าวด้วยความมั่นคง หายใจ...และค่อยจดจำไว้เสมอว่าโลกนั้นสวยงามเหลือเกิน

Carol L. Winkelmann

ในพุทธศาสนาในอินเดีย ประชาชนทั่วไปจะประเมินความดีของพระสงฆ์ โดยพิจารณาบุคลิกภายนอก รวมทั้งรูปร่างลักษณะ พฤติกรรม และการดูแลจิ๋ว การประเมินศีลธรรมของผู้คนที่เช่นกัน จะดูที่ลักษณะหน้าตาและสัญลักษณ์อื่น ๆ ทางกายหรือลักษณะที่แสดงออกมา

ในขณะที่ พุทธศาสนาแนวอเมริกัน อาจไม่ยอมรับว่าบุคลิกภายนอกที่ดีงาม จะแสดงออกถึงการบรรลธรรมแล้วภายใน แต่ผู้ปฏิบัติที่ไม่ระมัดระวังอาจตกเป็นเหยื่อของการจัดบุคลิกที่สวยงาม ที่ยังทำให้เชื่อว่ามีคุณสมบัติระหว่างบุคลิกภายนอกกับความสงบภายในจริง การโฆษณาเรื่องของกาย แม้ในทางพุทธศาสนา ก็สามารถเสริมความมั่นใจในตัวตน (ego) และส่งเสริมให้เกิดความผูกพันทางจิตกับวัตถุได้ การบรรยายเรื่องราวธรรมจึงกลายเป็นการบรรยายเรื่องการบริโภคไปได้โดยง่าย

ภาวะอื่น ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกัน (homology) ยิ่งทำให้ระบบเผยแพร่ Homology คือแบบแผน ลำดับ "รายละเอียดสำคัญของสิ่งที่ต่างกัน และประสบการณ์ที่แยกออกจากกัน" ซึ่งส่งผ่านประสบการณ์ทางอ้อมและทางอื่น โดยสร้างแบบลักษณะที่อ่อนแอและเข้มแข็ง ก่อเกิดพลังอำนาจให้ผู้ใช้ และแนวอุดมคติ เมื่อพิจารณาหน้าหน้าที่ทางสังคม และการเมืองของแนวทางการทำความบริสุทธิ์ สำหรับทั้งเอเชียและตะวันตกแล้ว ก็ยังเห็นชัดเจนว่าความสวยงามทางกายนั้นน่าหลงใหลเช่นใด

อย่างไรก็ตาม เราสามารถสร้างคำพูดที่โน้มน้าวจิตใจคนให้หันเหออกจากกระแสอุดมคตินี้ได้ แม้จะดูว่าแทบจะเปลี่ยนแปลงกระแสไม่ได้ ในการศึกษาพระสูตรดั้งเดิม และการจัดระเบียบลักษณะองค์การเรื่องความดีที่เน้นเรื่องลักษณะบุคคล จากประเด็นการทำงานเพื่อสังคม เรื่อยไปจนถึงเรื่องการต่อต้านทางการเมือง จากการพัฒนาลักษณะผู้นำไปจนถึงเรื่องการวิพากษ์ทางเทววิทยา ภิกษุสงฆ์ในเอเชียได้เริ่มเข้าใจมากขึ้นว่า การแสดงออกต่อสาธารณชนและการทำงานเพื่อสังคมนั้น เป็นการสร้างทักษะและการเข้าถึงซึ่งศีลธรรมจรรยา การทำงานด้านวัฒนธรรมที่เป็นการด้านกระแส อาจจะเป็นเรื่องที่สร้างแรงบันดาลใจให้แก่สตรีตะวันตก ไปจนวัยกลางคนแม้จนถึงวัยอาวุโสมาก ที่กำลังมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องภาพพจน์ตนเอง และสำหรับผู้ก้าวเดินมาทางธรรม ให้เข้าใจเรื่องการตัดสินใจด้วยตัวเองได้

ในการบรรยายจะมีภาพประกอบจากเอกสารพุทธศาสนาและโยคะแบบตะวันตก เพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพที่สร้างขึ้นให้ชาวตะวันตกเชื่อมโยงระหว่าง ความดีความบริสุทธิ์ (virtue) ความสุนทรีย์ (aesthetics) และการบริโภค (consumerism)

Brooke Schedneck

เจน ฮามิลทอลล์ แมริท เขียนหนังสือเกี่ยวกับการเรียนสมาธิวิปัสสนาในเมืองไทย (A Meditator's Diary -บันทึกของโยคี) เจน เขียนเกี่ยวกับความลำบากในการหาอาจารย์ เพราะว่าเธอเป็นผู้หญิงชาวต่างชาติ และ เธอยังเล่าว่า “เป็นเรื่องยากมากที่จะหาวัดที่ยอมรับเธอ เพราะเป็นชาวต่างชาติ เธอพยายามมากกว่า 1 ปี แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ความต้องการของเธอที่จะอาศัยอยู่ที่วัดได้รับความเห็นใจแต่ก็ไม่มีการตอบรับใดๆ ปกติเจ้าอาวาสบอกอย่างเห็นใจว่าเธอสามารถดูวัดได้แต่อยู่ไม่ได้ เพราะว่าไม่มีกุฏิสำหรับผู้หญิง” ในที่สุด เจนก็ได้ยินว่า วัดบวรนิเวศวิหารที่กรุงเทพรับสอนสมาธิในภาษาอังกฤษทุกๆเย็น และหลังจากนั้นเธอได้พบกับอาจารย์ ทอง ที่วัด เชิงใหม่ ทุกวันนี้คนต่างชาติมีโอกาสนในการอาศัยและศึกษาสมาธิวิปัสสนาที่วัดทั่วประเทศไทย ความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร

เรื่องราวของชาวต่างชาติที่สนใจพุทธศาสนาในเมืองไทย : หนังสือแนะนำ

คนแรกที่ช่วยเหลือชาวต่างชาติหาวัดในการนั่งสมาธิในประเทศไทยคือ นักเขียนหนังสือแนะนำซึ่งจัดพิมพ์โดยสหพันธ์ชาวพุทธ (World Federation of Buddhists) จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2521 โดย พระสุโณ ภิกขุ ชื่อ A Brief Guide to Meditation Temples of Thailand หนังสือเล่มนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับหนังสือเล่มถัดไป และหนังสือเล่มนี้มีความสำคัญกับชาวต่างชาติที่สนใจเรียนสมาธิในประเทศไทย สองปีหลังจากนั้น หนังสือของเจนก็ได้ตีพิมพ์ หนังสือเล่มที่สองของสหพันธ์ชาวพุทธจัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2531 ชื่อ A Brief Guide to Meditation Centres in Thailand เพื่อให้ชาวต่างชาติได้มีโอกาสเพิ่มขึ้นในการเลือกวัดและศูนย์ฝึกสมาธิ เนื่องจากบางวัดไม่เปิดรับชาวต่างชาติอีกต่อไป หนังสือเล่มที่สามได้จัดพิมพ์ออนไลน์ในปี พ.ศ. 2534 หนังสือออนไลน์เล่มนี้ยังคงใช้เพื่อให้ชาวต่างชาติหาสถานที่ที่เหมาะสมในประเทศไทย

นอกเหนือจากหนังสือของสหพันธ์ชาวพุทธแล้ว ยังมีนักเขียนชาวต่างชาติคนอเมริกันที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานาน ชื่อ โจ คัมมิงส์ จัดพิมพ์หนังสือชื่อ The Meditation Temples of Thailand: A Guide ในปี พ.ศ. 2531 ในคำนำโจอธิบายว่าทำไมเขาถึงเขียนหนังสือเล่มนี้ “เพื่อเพิ่มความสนใจในพระพุทธศาสนา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิปัสสนา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเรียนพุทธศาสนาในเมืองไทยที่หาได้ง่ายขึ้นสำหรับชาวต่างชาติ” หนังสือเล่มนี้เขียนเพื่อช่วยชาวต่างชาติ ซึ่งเมื่อก่อนชาวต่างชาติมาถึงเมืองไทยพร้อมกับชื่อวัดเพียงแห่งเดียว หรือก็ไม่มีเลย โจหวังว่าหนังสือแนะนำเล่มนี้จะช่วยแก้ปัญหาของชาวต่างชาติที่ไม่มีประสบการณ์ เช่นเดียวกับการเปิดโอกาสให้กับผู้ที่มีความสนใจจริงจัง

โจอธิบายว่าทำไมเมืองไทยถึงน่าสนใจสำหรับชาวต่างชาติ เขาเขียนถึงประเทศที่มีพุทธศาสนานิกายเถรวาท เมืองไทยเป็นประเทศที่ยินดีต้อนรับชาวต่างชาติมากที่สุดและมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งคอยสนับสนุน และยังมีการสอนวิธีนั่งสมาธิแบบให้เปล่า โดยไม่เปลี่ยนศาสนาเดิมของชาวต่างชาติ เขายังเขียนว่ามีความนิยมเพิ่มขึ้นในประเทศไทย เนื่องมาจากความพยายามของอาจารย์ที่มีชื่อเสียงในการสนับสนุนการนั่งสมาธิให้กับฆราวาส เพิ่มปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติ และมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วอย่างทันสมัย

หนังสือเล่มที่สี่ของสหพันธ์ชาวพุทธชื่อ A Guide to Buddhist Monasteries and Meditation Centres in Thailand โดย พัทธพร ศิริการจนา จัดพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2547 ซึ่งเขียนคำนิยมโดยประธานของสหพันธ์ชาวพุทธ ซึ่งมี

ใจความว่า มีหนังสือแนะนำหลายเล่มเกี่ยวกับประเทศไทยที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดที่มีชื่อเสียง แต่ว่า หนังสือเล่มนี้ “ช่วยให้คนที่หาความรู้เกี่ยวกับสถานที่ในประเทศไทยที่มีการสอนเกี่ยวกับพุทธศาสนา” ประธานยังเขียนว่าความนิยมของหนังสือแนะนำทั้งหมดแสดงให้เห็นว่ามีการเติบโตของศูนย์ฝึกสมาธิ และ เป็นทางสู่ความสำเร็จแห่งสันติภาพบนโลก นักเขียน เขียนคำนำว่าหนังสือฉบับปรับปรุงนี้มีความตั้งใจเพื่อช่วยชาวต่างชาติให้หาศูนย์ฝึกสมาธิที่เหมาะสม

หนังสือแนะนำเล่มล่าสุดซึ่งปรากฏออนไลน์ในปี พ.ศ. 2550 ชื่อ “Meditation Retreats in Southeast Asia” ที่รวบรวมโดย ไคเตอร์ บัลทรัสซัท ซึ่งแปลโดย แคททรินน่า ทิตเคมเมอร์ ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทซึ่งเก็บรวบรวมโดย Munich Buddhist Society และจงใจปฏิบัติตามรูปแบบหนังสือแนะนำที่จัดพิมพ์ขึ้นของ WFB ในคำนำนักเขียนได้จัดทำรายการของประโยชน์ในการทำสมาธิในประเทศไทย : ประเทศไทยมีอาจารย์สอนการทำสมาธิที่เก่ง ในบางวัดมีเงื่อนไขที่เป็นเยี่ยมในการฝึกปฏิบัติ ประเทศไทยยังมีการนำเสนอการรื้อทูลหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าคุณอยู่ในระดับเริ่มต้นที่ต้องการเรียนการทำสมาธิร่วมกันกับการพักผ่อนที่ชายหาด หรือผู้ทำสมาธิที่ต้องการ บวชที่วัดป่า หรือผู้ที่ต้องการที่จะปฏิบัติอย่างเคร่งครัดก็สามารถหาสถานที่ที่เหมาะสมได้ หากแต่ว่าการพูดภาษาอังกฤษไม่ใช่เรื่องปกติทั่วไป และการสื่อสารก็อาจกลายเป็นเรื่องยากได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัดที่มีคนรู้จักไม่มาก

หนังสือแนะนำเล่มนี้ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญสำหรับชาวพุทธที่ชอบท่องเที่ยว และ เรื่องราวของชาวต่างชาติที่ได้วิปัสสนาในประเทศไทย สำหรับชาวต่างชาติที่ไม่เคยมาเมืองไทย และ มีความสนใจในการนั่งสมาธิเพื่อรื้อทูล ได้ใช้ข้อมูลเหล่านี้เพื่อเลือกสถานที่และวางแผนการเดินทาง

ชาวต่างชาติหลายคนได้เดินทางมาเยี่ยมชมที่นี่(ประเทศไทย)มาเป็นเวลานานแล้ว การที่ได้จัดรวบรวมข้อมูลที่สำคัญเพื่อช่วยในการหาสถานที่ และ เป็นเช่นไปตามที่คาดหมาย พร้อมกันนี้ หนังสือแนะนำการทำสมาธิยังเขียนถึงคุณค่าในการทำสมาธิในประเทศไทย ชาวต่างชาติที่ชอบนั่งสมาธิยังได้มีความสนใจในการจัดทำหนังสือแนะนำเล่มนี้ ซึ่งทำให้เพิ่มจำนวนของผู้เข้าร่วมและยังทำให้เพิ่มจำนวนของผู้ที่สนใจในต่างประเทศในการนั่งสมาธิที่ศูนย์มาสู่ความสำเร็จ และมีการจัดตั้งศูนย์ฝึกสมาธิในระยะยาวเพิ่มมากขึ้น

เรื่องราวของนักท่องเที่ยวชาวพุทธในประเทศไทย : “ภาคสนาม”

ในการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ที่สนใจพระพุทธศาสนา และ ความดึงดูดในการนั่งสมาธิ ได้ทำให้ชาวต่างชาติมีโอกาสในการสำรวจเพื่อเรียนเกี่ยวกับพุทธศาสนาในประเทศทางเอเชีย ด้วยมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนฆราวาสในการทำสมาธิซึ่งมีไว้สำหรับชาวไทย หลายๆวัดต้องหาทางในการจัดหาสถานที่ให้กับชาวต่างชาติในการสอนรูปแบบภาษาอังกฤษ ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นหลายๆพื้นที่ในประเทศไทย

หนึ่งในโปรแกรมแรกๆที่ชาวต่างชาติสนใจในการทำสมาธิอยู่ที่กรุงเทพฯ ที่วัดมหาธาตุ และที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ มหาจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย(MCU) อาจารย์ เฮเลน จันดามิต เป็นสื่อช่วยจัดตั้งโครงการนี้ ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่อาจารย์มาถึงประเทศไทย เมื่อกลางปี พ.ศ. 2513 ซึ่งอาจารย์เฮเลนได้รับการแนะนำมาจาก วัดพุทธพาณิชย์ในลอนดอน ที่ได้แนะนำกลุ่ม 5 ของวัดมหาธาตุในกรุงเทพฯ เพื่อให้อาจารย์เฮเลนสอนเป็นภาษาอังกฤษสำหรับชาวต่างชาติ ที่มาเรียนวิปัสสนาที่วัด และสำหรับผู้สนใจเรียนการนั่งสมาธิ อาจารย์ได้ทำงานร่วมกันกับพระมานานมากกว่า 20 ปี ในการสอนการนั่งสมาธิวิปัสสนา และ ให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาในรูปแบบภาษาอังกฤษ ในปี 2517 อาจารย์ได้ร่วมก่อตั้งสถาบัน International Buddhist Meditation Centre (IBMC) ซึ่งตอนนี้เป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่มีทั้งการพูดคุย เรียนในชั้นเรียน อภิปราย และ วัชรปฏิบัติในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ทั้งหมดในภาษาอังกฤษ ในปี 2537 อาจารย์เฮเลนได้เปลี่ยนบ้านของตัวเองเป็นศูนย์ฝึกสมาธิส่วนตัวเรียกว่า บ้านธรรมะ (House of Dhamma)

นอกเหนือจากวัดมหาธาตุในกรุงเทพฯ แล้วยังมีที่ที่มีชื่อเสียงสำหรับชาวต่างชาติที่ต้องการบวชเป็นพระ ซึ่งมีวัดที่มีชื่อเสียงในกรุงเทพฯ เช่น วัดบวรนิเวศ พระชาวต่างชาติที่อยู่ที่นี่เคยได้รับเรียนสมาธิในภาษาอังกฤษ จนกระทั่งต้นปี 2523 เมื่อมีชาวต่างชาติบางคนเริ่มประพฤติตนไม่สมควร เช่น นอนหลับบนพื้นในวัด ดังนั้นทางวัดจึงได้กำหนดกฎเกณฑ์ให้ชาวต่างชาติในระยะยาวก่อนใช้ชีวิตเป็นสงฆ์ และ ต้องพิสูจน์โดยการบวชเป็นเณรอย่างน้อยหนึ่งปีขึ้นไป ซึ่งมีสถานะแตกต่างจากผู้ชายไทยผู้ที่ต้องการจะบวช เพราะนี่เป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งทางสังคมที่พวกเขาต้องปฏิบัติ ดังนั้นพวกเขาจึงสามารถบวชได้โดยไม่ต้องมีข้อกำหนด และสามารถบวชได้ในระยะสั้น ในอดีต วัดปากน้ำในกรุงเทพฯ ได้จัดงานบวชที่มีชื่อเสียงขึ้น เพราะว่าได้บวชให้พระชาวต่างชาติ คือ พระกะพิลัคโช ในปี 2497 ซึ่งสองปีต่อมาก็ได้มีการบวชให้กับชาวต่างชาติจากประเทศอังกฤษ สามคน ดังนั้นวัดนี้จึงเป็นที่แรกที่ชาวต่างชาติเลือกมาบวช ทั้งนี้เพราะว่าประวัติศาสตร์และใกล้ชิดกับเมืองหลวงที่ซึ่งชาวต่างชาติเดินทางมาถึง

ยังมีพระชาวต่างชาติหลายคนติดตามพระอาจารย์ชา ซึ่งเริ่มต้นการเดินทางจากวัดใหญ่ๆ ในกรุงเทพฯ ที่ซึ่งได้รับการบวชราวต้นปี พ.ศ.2513 ต่อมาพระหลายรูปก็ย้ายไปอยู่ที่อีสาน หลังจากได้ยินถึงชื่อเสียงของพระอาจารย์ชาผู้มีความกล้าลึกในการสอน ที่เริ่มจากพระชาวอเมริกัน อาจารย์สุเมโธ ซึ่งเริ่มในปี พ.ศ.2510 ต่อมาผู้ชายชาวต่างชาติที่มีความสนใจในพุทธศาสนาได้ยื่นเกี่ยวกับกลุ่มของพระที่อยู่รอบๆ พระอาจารย์ชา จึงได้เข้าร่วมที่ วัดหนองป่าพง หรือย้ายเข้าวัดใดวัดหนึ่งของวัดป่าสาขา ซึ่งรวมถึงวัดป่านานาชาติ (International Forest Monastery) วัดป่านานาชาติเริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2518 ยังมีกลุ่มของพระเถิกๆ ที่เติบโตอยู่รอบๆ พระอาจารย์ช้อยดั่ง หลวงตามหาบัว ที่เริ่มเมื่อปี พ.ศ.2506 เมื่อพระอาจารย์ ปณณวัตร ได้ไปอาศัยอยู่ที่วัดป่าบ้านตาด และพระชาวต่างชาติองค์อื่นๆ ก็ได้ตามท่านไป กลุ่มของพระชาวต่างชาตินี้ได้ทำให้มีกลุ่มของฆราวาสชาวต่างชาติได้เดินทางมาเพื่อที่จะเรียนกับพระชาวต่างชาตินี้ หรืออย่างน้อยก็เพื่อให้สามารถเข้าใจเกี่ยวกับการอาศัยอยู่ในวัดในประเทศไทยโดยได้รับความช่วยเหลือในภาษาอังกฤษ

ในทางภาคใต้ของประเทศไทยกลุ่มปริทธีได้มีความนิยมเพิ่มขึ้น กลุ่มปริทธีนานาชาติกลุ่มแรกตั้งอยู่ที่วัดสวนโมก วัดของพระพุทธทาสภิกขุ ซึ่งได้เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2528 เริ่มอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2533 ด้วยความกระตือรือร้น และ ให้ความสนับสนุนของ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน พระอาจารย์ โพ อาศรมธรรมเมฆานาถิ ถูกสร้างขึ้นเพื่อกลุ่มปริทธี ให้ชาวต่างชาติ และชาวไทย โดยไม่รวมกัน พระอาจารย์โพเคยได้ยื่นเกี่ยวกับ สิบวันกลุ่มปริทธี ซึ่งเกิดขึ้นจากความสนใจของชาวต่างชาติมิได้เดินทางมาที่บ้านเกิดของท่าน ที่เกาะสมุย พระอาจารย์จึงช่วยคิดโปรแกรมเพื่อปริทธีร่วมกับพระพุทธทาสภิกขุ

ศูนย์ปริทธีแห่งที่สองที่มีชื่อเสียงในภาคใต้ ชื่อว่า วัดเขาถ้ำ บนเกาะพัง แม่ชีอมรจากวัดเขาถ้ำได้รับเอาชาวต่างชาติที่มีความสนใจในการปฏิบัติสมาธิ เมื่อชาวต่างชาติสองคนที่มีประสบการณ์ในการทำสมาธิ ชื่อ โรสแมรี และ สตีฟ ไวสแมน มาถึงในปี พ.ศ.2530 แม่ชีอมรได้ขอให้พวกเขาช่วยสอนการปฏิบัติสมาธิให้กับชาวต่างชาติ ซึ่งพวกเขาได้สอนมาจนถึงปัจจุบัน

ในทางภาคเหนือของประเทศไทย ที่วัดเมืองม่อน พระอาจารย์ทอง แนะนำวิถีวิปัสสนาใหม่ซึ่งมาจากพม่า ด้วยมีความเป็นอย่างมากจึงทำให้เกิดศูนย์ฝึกสมาธิอื่นๆ เพิ่มขึ้น ตอนแรกพระอาจารย์ทองได้สร้างศูนย์ฝึกสมาธินี้ให้กับคนไทย แต่ตอนนี้มีศูนย์ฝึกสมาธินานาชาติที่มีชื่อเสียงอยู่สามที่ คือ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดพระธาตุนครจอมทอง และ วัดไร่เปิง ซึ่งทั้งหมดได้ปฏิบัติตามวิถีของพระอาจารย์ทอง และต้อนรับชาวต่างชาติด้วยการมีอาจารย์ที่สอนในภาษาอังกฤษ วัดจอมทอง และวัดไร่เปิง ได้เปิดรับชาวต่างชาติเมื่อต้นปี พ.ศ. 2533 และต่อมาวัดพระธาตุดอยสุเทพได้เปิดในปี พ.ศ. 2549

เนื่องจากชาวต่างชาติที่มีเยือนประเทศไทยมีความนิยมในการฝึกสมาธิและความสนใจในพระพุทธศาสนา ปัจจุบันนี้มีการคิดโปรแกรมใหม่ๆ ออกมาอย่างต่อเนื่อง โปรแกรมต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้สอนปฏิบัติสมาธิเป็นหลัก แต่กลับ

สอนเกี่ยวกับเรื่องราวพื้นฐานของศาสนาพุทธและเกี่ยวกับการบวชเป็นพระ ซึ่งมีการสอนเกี่ยวกับพุทธศาสนาในประเทศไทยและวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ยังมีการสอนสมาธิซึ่งจัดตั้งขึ้นที่ มจร. วัดสวนดอก ในปี พ.ศ.2548 โปรแกรมนี้จัดตั้งขึ้นโดย พระเสน่ห์ ธรรมวโร เพราะท่านอยากจะช่วยเหลือชาวต่างชาติให้สามารถเข้าถึงพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ในปัจจุบันนี้โปรแกรมระยะสั้นหนึ่งเดือนได้สอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและการทำสมาธิเป็นหลัก หลังจากนั้นสามารถบวชเณรได้ โปรแกรมนี้ได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ดังนั้นชาวต่างชาติจึงสามารถได้รับประสบการณ์ตรง

ดังนั้นเรื่องราวของชาวต่างชาติที่สนใจพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เริ่มจากกรุงเทพฯ ที่ศูนย์การฝึกสมาธิของ มจร. และการบวชที่มีชื่อเสียงในกรุงเทพฯ ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นเพราะว่ามีจำนวนของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ผู้ชายชาวต่างชาติสนใจที่จะบวชเป็นพระ กรุงเทพฯเป็นจุดศูนย์กลางของประเทศ มีอาจารย์ที่เป็นดังครูชาวต่างชาติ เช่น พระอาจารย์ชา และ หลวงตามหาบัว ซึ่งทำให้เกิดการกระจายตัวออกไปสู่ชนบท ทางภาคใต้ของประเทศก็เป็นอีกจุดมุ่งหมายหนึ่งของชาวต่างชาติ มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น เกาะสมุย เกาะพะงัน เช่นเดียวกับการมีพระที่มีชื่อเสียง พระพุทธทาสภิกขุ ซึ่งได้นำไปสู่การสร้างศูนย์วิปัสสนากรรมฐานถึงสองแห่ง ในทางภาคเหนือ พระอาจารย์ทอง ได้ประยุกต์วิธีการทำสมาธิแบบพม่าที่นำไปสู่การสร้างศูนย์ฝึกสมาธิสำหรับคนไทย ทั้งหมดนี้ได้นำไปสู่การสร้างศูนย์ฝึกสมาธินานาชาติที่ต้อนรับชาวต่างชาติ ที่ศูนย์วิปัสสนากรรมฐานได้ดึงดูดนักปฏิบัติที่จริงจัง เช่นเดียวกันกับที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปภาคเหนือเพื่อมองหาประสบการณ์ใหม่ โอกาสทั้งหมดนี้และการประสบความสำเร็จของชาวต่างชาติได้ทำให้ชาวต่างชาติสร้างโปรแกรมใหม่ๆ ซึ่งไม่ได้เพียงแค่มุ่งไปที่การทำสมาธิเท่านั้น แต่ยังช่วยให้เกิดการสอนธรรมะ และการบวชเป็นพระเช่นเดียวกัน

Sister Saradeshaprana

สำหรับสตรีในศาสนาฮินดู ความเคลื่อนไหวสำคัญที่ทำให้สตรีได้มีบทบาทมากขึ้นในการเข้าสู่กิจกรรมทางศาสนา เกิดขึ้นในช่วงราวคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้าซึ่งถือเป็นยุคทองของศาสนา ด้วยการฟื้นฟู ประเพณีการยอมรับความสามารถของผู้หญิงในการบวชเป็นสันยาสินีพระเวท เพื่อปฏิบัติกิจในศาสนาฮินดู ได้มีกระบวนการความเคลื่อนไหว มีการจัดตั้งสถาบันขึ้นรองรับ เพื่อให้เป็นสถานที่ที่ผู้หญิงสามารถเข้ามาใช้ชีวิตนักบวช และได้รับการยอมรับนับถือจากประชาชนโดยทั่วไป ในรายงานฉบับนี้ ข้าพเจ้าจะเน้นย้ำนิกายของรามกฤษณะเพื่อพระเวท Ramakrishna-Vedanta tradition ซึ่งเป็นนิกายหนึ่งที่เก่าแก่และมีอิทธิพลมากในการเปิดโอกาสให้กับผู้หญิงเป็นนักบวชในศาสนาฮินดู และอีกส่วนหนึ่งคือเป็นเพราะนิกายนี้เป็นสายอุปถัมภ์ที่ข้าพเจ้าสังกัดอยู่

ท่านศรีรามกฤษณะผู้ก่อตั้งสายการปฏิบัตินี้ เป็นผู้ที่เมตตาและอุปการแก่ผู้หญิงเป็นอย่างมาก ท่านมีความคิดว่าผู้หญิงมีสัญชาตญาณพิเศษและมีศักยภาพที่สูงพอที่จะเป็นนักบวชเพราะผู้หญิงจะได้รับและสามารถประมวลพลังศักดิ์สิทธิ์ จากหลายแหล่งกำเนิด โดยเฉพาะการได้รับพลังและพระพรจากพระแม่หลายพระองค์ รวมทั้งพระแม่ผู้ศักดิ์สิทธิ์แห่งจักรวาล ท่านศรีรามกฤษณะ และศิษย์เอกของท่านคือท่านสวามีวเณนันทะ เชื่อว่า หากผู้หญิงแต่ละคน สามารถที่จะเกิดประสบการณ์ในการหลอมรวมพลังศักดิ์สิทธิ์จากมวลเทพสตรีเหล่านั้นได้ ไม่เพียงแต่พวกเธอจะสามารถกำจัดซึ่งความทุกข์โศกส่วนตัวของเธอเองแล้ว เธอยังจะสามารถที่จะช่วยบรรเทาความทุกข์ให้กับสังคมโดยรวมได้อีกด้วย

ในยุคพระเวทโบราณพระคัมภีร์ในพระเวทจะถูกเปิดเผยให้แก่กลุ่มผู้มีปัญญา นั่นคือสอนให้ได้ทั้งบุรุษและสตรี พระคัมภีร์เหล่านี้กล่าวถึงอดีตกาลในยุคของพระเวทว่า สตรีสามารถจะได้รับการศึกษาเนื้อหาสาระใดละในพระเวท โดยอาจจะมีการถ่ายทอดจากบิดาหรือจากโรงเรียนที่สอนสตรีเป็นการเฉพาะ หลังจากที่ได้เรียนรู้พระเวทจนเจนจบครบถ้วนแล้ว พวกเธอจะมีทางเลือกสองทางคือการแต่งงาน ออกเรือนไปใช้ชีวิตครอบครัว หรือเลือกที่จะเข้าป่าเพื่อไปอยู่ยังอาศรม และใช้ชีวิตที่เหลืออยู่กับศาสนาด้วยการประพฤติพรหมจรรย์ การบำเพ็ญสมาธิภาวนา และศึกษาคำสอนในพระเวทต่อไป ในสมัยโบราณ พวกสตรีเหล่านี้ได้รับงาน คำสวดศักดิ์สิทธิ์จำนวนมาก แต่งบทเพลงและบทกวีสรรเสริญพระเจ้าและสอนคุณธรรมความดีงาม และได้รับการยอมรับว่าเป็นกลุ่มสตรีผู้ทรงภูมิรู้ ภูมิธรรม ซึ่งมีประวัติกล่าวว่า พวกเธอเคยได้รับเชิญจากพระราชวังเพื่อเข้าไปวิเศษนาธรรม ต่อหน้าพระพักตร์ของพระเจ้าแผ่นดิน มีสิทธิ์ที่จะสามารถประกอบพิธีบูชาไฟศักดิ์สิทธิ์ และทำการสวดสาธยายมนตราได้เต็มภาคภูมิ (นั่นคือสตรีก็สามารถที่ศึกษา สอน วิชา วิเศษนาคัมภีร์พระเวทเชิงลึกได้เท่าเทียมกับชาย ผู้แปล)

แต่ในช่วงห้าร้อยปีก่อนคริสตกาลได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมอินเดีย อันเนื่องมาจากการมีลัทธิประเพณีของการสมรสให้เด็กหญิงตั้งแต่วัยเยาว์เข้ามาแทนที่ ผลก็คือทำให้เด็กผู้หญิงและผู้หญิงต้องเข้าสู่สถานะของการครองคู่แต่เพียงอย่างเดียว ทำให้ประเพณีการเรียนพระเวทของสตรีหมดไป (เพราะภาวะการแต่งงานในช่วงอายุเป็นเด็กย่อมเกิดจากการจัดแจงของผู้ปกครอง เมื่อแต่งงานแล้ว ย่อมทำให้ไม่สามารถย้อนไปเลือกการใช้ชีวิตนักบวชเป็นประพฤติพรหมจรรย์ได้อีก: ผู้แปล) ทำให้สิทธิการศึกษาพระเวทแก่สตรีในประเพณีดั้งเดิมที่อนุญาตให้สตรีที่ได้รับการศึกษาพระเวทจนได้รับการยกย่องนั้นหมดไปโดยปริยาย และทำให้สถานะของสตรีตกต่ำลงอย่างมากจนกลายเป็นวรรณะที่เป็นชนชั้นต่ำที่สุดในสังคมอินเดียเรียกกันว่า วรรณะศูทร (Sudras) ด้วยเหตุนี้ สตรีก็หมดโอกาสในการที่จะเรียนรู้คัมภีร์พระเวทและสาธยายมนตรา สามารถท่องได้แต่บทสวดบางบทสำหรับสตรีที่แต่งงานแล้วเท่านั้น

พิธีบูชาไฟ viraja homa fire เป็นพิธีเฉพาะในการบวชสันยาสี และศรัทธา ในพิธีนี้ที่ผู้ที่จะออกบวชจะจัดงานศพให้กับตนเอง และประกอบพิธีกรรมพร้อมทั้งสวดมนต์ในคัมภีร์พระเวท ซึ่งเป็นบทเฉพาะที่ใช้ในการณ์นี้ ซึ่งเริ่มแรกจะเป็นบทสวดในพระคัมภีร์อุปนิษัต ที่พระผู้ประกอบพิธีเป็นองค์อุปนาย ที่เป็นผู้ของผู้นบวช จะถ่ายทอดให้กับศิษย์โดยตรง ดังนั้นพิธีนี้จึงเป็นความหมายโดยนัยว่าเป็นการตัดไม่ให้ผู้นบวชอีกต่อไป จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่มีขัดแย้งกันอยู่ ลองพิจารณาว่าเป็นการถูกต้องหรือไม่สำหรับการที่ครั้งหนึ่งผู้ผู้รับบวชสวดเหล่านี้เป็นผู้หญิง ต่อมาผู้หญิงกลับไม่มีสิทธิที่จะนำบทสวดมนต์นั้นขึ้นมาสวดเอง และด้วยประเพณีความเป็นมาที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วนี้ การบวชสันยาสีในยุคหนึ่งจึงปิดทางสำหรับผู้หญิงโดยสิ้นเชิง จากการที่เดิมทีประเพณีเดิมอันเก่าแก่โบราณนี้ ให้โอกาสผู้หญิงสามารถประกอบพิธีกรรมทางจิตวิญญาณระดับสูงได้หากว่าเธอได้รับพระเวทได้สืบทอดจากครอบครัว หรือมีครูบาอาจารย์สอนเธอ และเมื่อได้ศึกษาแล้ว ปฏิบัติตามพิธีกรรมในพระเวทเป็นแล้ว เธอมีสิทธิเลือกที่จะไม่ใช้ชีวิตการครองคู่ ซึ่งได้มีการจารึกไว้เป็นหลักฐานในพระคัมภีร์ที่เห็นได้ชัด การสืบสายประเพณีนี้ได้หายไปช่วงระยะเวลาานานมาก แต่ต่อมาได้มีความพยายามที่สำคัญคือการจัดตั้งสายปฏิบัติพระเวทของสตรีในศตวรรษที่สิบเก้า ซึ่งทำให้เกิดการกลับมาของการมีนักบวชสตรี คินสูบทาปาในศาสนาฮินดูของผู้หญิงกลับมาเป็นที่ได้รับการยอมรับมาจนถึงปัจจุบัน

ในยุคของการที่สตรีได้หมดโอกาสในการศึกษาพระเวท การบำเพ็ญพรตเป็นสิทธิของฝ่ายชายเท่านั้น เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในวัฒนธรรมพระเวท เพื่อที่จะบำเพ็ญภาวนาและประพาศพรหมจรรย์ สำหรับสันยาสี นักบวชชายแล้ว ขณะที่เมื่อผู้หญิงในสังคมศาสนาจึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก เพราะผู้หญิงกลับกลายเป็นอุปสรรค เป็นสิ่งขัดขวางต่อเพศพรหมจรรย์ เมื่อผู้บวชเป็นผู้ชาย การจะเข้าสู่ภวณักบวช จะต้องมีความอดทนความแน่วแน่ที่จะสละเรือน อุทิศตน ภาวนาของผู้หญิงกลายเป็นการขัดขวาง และทำให้จิตใจในทางธรรมะหวนไหวได้ง่าย

ในช่วงที่ได้มีการแบ่งสายการปฏิบัติตามพระเวทออกเป็นสิบนิกาย ซึ่งน่าจะเป็นช่วงต้นของศตวรรษที่เก้าได้มีการใช้รูปแบบของการใช้ชีวิตนักบวชสันยาสีสำหรับเพศชาย ผู้ชายสามารถที่จะเข้าสู่การใช้ชีวิตนักบวชได้หลายช่วงอายุ อาจจะเป็นช่วงต้นของการเริ่มเรียน หรือหลังจากเกษียณตัวเองออกจากหน้าที่การงาน และจัดแจงเรื่องราวในครอบครัวได้เรียบร้อยแล้ว พวกผู้ชายต่างจะไปแสวงหาครู เพื่อที่จะได้รับการอบรมในเรื่องของการปฏิบัติสมาธิภาวนา หรือการเรียนรู้ศึกษาจากพระคัมภีร์ ซึ่งเขาอาจจะเรียนจากศาสนสถาน หรือเรียนจากเพื่อนพระสันยาสีด้วยกัน จากนั้นเขาจะรับศีลสันยาสีเพื่อเป็นนักบวชอย่างเต็มตัว เขาจะเรียนรู้วิถีการใช้ชีวิตนักบวช และออกเดินทางเพื่อการจาริกแสวงบุญ เขาจะเดินทางไปยังที่ต่างๆ เพื่อภิกขาจาร ขอบอาหารประทังชีวิต และแสวงหาคำตอบจากการเรียนรู้จากครู และพระองค์ที่บวชแล้วอย่างถูกต้ององค์อื่นๆ เขาจะใช้ชีวิตช่วงนี้เพื่อการแสวงหาความรู้ด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ ผีกลั่นถือศีลพรตด้วยตนเองอย่างเข้มข้น เป็นชีวิตที่มีลักษณะอันเฉพาะคือ การประพาศพรหมจรรย์ การละทิ้งกิเลสและการบำเพ็ญตบะภาวนา ประสงค์ที่จะเข้าถึงภาวะโมกษะ การหลุดพ้นจากวัฏสงสาร (สำหรับชาวฮินดู ซึ่งเป็นต้นแบบของการปฏิบัติธรรม ทำสมาธิภาวนา คล้ายคลึงกับพระพุทธศาสนามากยกเว้นพวกเขามักตั้งปรารถนาจะเป็นเทพ หรือไปอยู่ในสรวงสวรรค์กับเทพ ซึ่งพระพุทธองค์พบว่าภาวะเป็นเทพเป็นพรหมนั้น แม้ว่าจะเสวยบรมสุขนานสักกี่ล้านอสงไขยจนนับเนื่องเวลาไม่ได้ก็ยังต้องกลับมาเกิดอีก เพราะยังไม่ถึงสภาวะนิพพาน : ผู้แปล)

ศาสนาฮินดูเป็นไปในลักษณะนี้จนกระทั่งปลายศตวรรษที่สิบเก้า เวลานั้น สถานะของฮินดูยังไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นสถาบันทางศาสนา(เนื่องจากยังมีความแตกต่างกันในความเชื่อวัฒนธรรมประเพณี วิถีปฏิบัติและการเลือกนับถือเทพแต่ละองค์ที่แตกต่างกันในท้องถิ่นแบ่งแยกกันเป็นแว่นแคว้น ทำให้ไม่อาจรวมลักษณะที่คล้ายกันรวมกันจัดระเบียบขึ้นมาเกิดเป็นสถาบันศาสนาได้ มีลักษณะเป็นลัทธิของพรหมณ์ที่มีความหลากหลายของลัทธิและรูปแบบ: ผู้แปล) และเป็นช่วงระยะเดียวกันกับการที่ผู้หญิงไม่ได้รับการยอมรับให้ประกอบพิธีกรรมทางพระเวทต่างๆ นี้ ยังมีผู้หญิงบางคนสวมชุดผ้า gerrua สีส้มเหลืองออกตระเวนภิกขาจาร เป็นผู้ขออาหารจากการให้ทานทั่วไป

เช่นเดียวกันกับนักบวชชาย แน่นอนว่าบางคนทำเช่นนี้ เพื่อทำการจาริกแสวงบุญในศาสนา แต่ก็หลายคนทำเพราะถูกความจำเป็นบังคับและไม่มีทางเลือกอื่น เพราะว่าพวกเขาไม่ได้รับสิทธิการเข้าถึงศาสนาอย่างการเป็นนักบุญแท้จริงเหมือนฝั่งผู้ชาย สังคมก็เห็นว่าสตรีแสวงบุญเหล่านี้ มีสถานะที่น่าดูถูกดูแคลน เบื้องหลังของการแสวงบุญของสตรีเหล่านี้กลายเป็นที่เคลือบแคลงสงสัย บ้างก็ว่าจะเป็นกลุ่มสตรีที่นับถือแนวตันตระ บ้างก็ตำหนิว่าพวกเขาเดินทางปะปนไปกับกลุ่มไสวณิกายซึ่งเป็นชาย โดยสถานการณ์ที่ไม่เป็นใจเหล่านี้ ทำให้สตรีส่วนใหญ่ที่สนใจการฝึกฝนทางจิตวิญญาณเพื่อมีความก้าวหน้าในพระศาสนา ก็เลือกที่จะปฏิบัติธรรมอยู่กับบ้าน

สถานภาพในทางสังคมของสตรีที่เคยตกต่ำมาก่อนในระยะยาว กลายเป็นอุปสรรคสำคัญของการสถาปนาสถาบันทางศาสนาของสตรีในอินเดีย ต้องใช้เวลาที่จะปรับทัศนคติในสังคมค่อนข้างนาน และต้องพยายามสร้างความเชื่อมั่นในนักบวชสตรีวัยเยาว์ที่ประสงค์จะเข้าใช้ชีวิตนักบวชสันยาสินีว่า เป็นชีวิตที่บริสุทธิ์งดงามอย่างแท้จริง เพื่อปกป้องชื่อเสียงของนักบวชชายและนักบวชสตรีซึ่งต้องปฏิบัติพรหมจรรย์อย่างเคร่งครัด ท่านสาวมีเวกนันทะ จึงตั้งกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดมากกว่า ทั้งสองกลุ่มจะต้องแยกกันอยู่อย่างเด็ดขาด ซึ่งสร้างปัญหาหนักในยุโรปและอเมริกาที่ซึ่งผู้สอนในด้านจิตวิญญาณในสายของ รามกฤษณะได้นั้นต้องเป็นพระเท่านั้น

ในอินเดียชีวิตของสตรีขึ้นอยู่กับการทำงานและการเป็นแม่ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุดของพวกเธอ ที่เรียกกันว่าธรรมะของสตรี (Stridharma) ฐานะของผู้ชายของเขามีสองสถานะ อย่างแรกคือการเป็นสามี และอีกฐานะหนึ่งคือเป็นพระเจ้าของเธอและพวกภรรยาจะต้องปรนนิบัติสามีทั้งในรูปแบบคนธรรมดา และจะต้องขออนุญาตเขา ประจวบที่เขาเป็นดังพระเป็นเจ้าผู้คุ้มครองของตนไปพร้อมๆกัน

ในสมัยนั้น มีข้อกีดกันว่าอาจมีสตรีที่ได้รับโอกาสที่จะปฏิบัติภารกิจด้านศาสนาอยู่พวกหนึ่ง นั่นคือ กลุ่มผู้หญิงที่เป็นแม่หม้ายของคนในวรรณะสูง หากว่าสามีตายและเธอไม่มีบุตร เธอจะต้องโกนผม นุ่งเฉพาะสำหรับสีขาว กินอาหารเพียงวันละหนึ่งมื้อ และต้องนอนกับพื้น ใช้ชีวิตประจำวันด้วยการบูชา บำเพ็ญตบะ ทำสมาธิ ร้องเพลงสวด และประกอบพิธีกรรมในบ้านของตน ท่านสาวฤคฺชนที่เป็นพระอาวโสรูปหนึ่ง ได้บอกกับข้าพเจ้าว่า นี่น่าจะเป็นรูปแบบหนึ่งของชีวิตแบบนักบวชสันยาสินีสตรี เพียงแต่ปฏิบัติอยู่กับบ้านเท่านั้น แม้ว่าหากดูอย่างผิวเผินจะเหมือนว่าได้รับสิทธิในการปฏิบัติตนเช่นสันยาสินีของฝ่ายชาย แต่ในข้อเท็จจริงแล้ว รูปแบบนี้ไม่ใช่เรื่องที่พวกเขาสามารถเลือกได้โดยสมัครใจ แต่เป็นเรื่องที่จะต้องทำตามสิ่งที่สังคมได้กำหนดกรอบไว้ และจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างในสถานะทางสังคม สำหรับการเป็นนักบวชสันยาสินีของฝ่ายชาย ซึ่งสังคมให้ความเคารพยกย่องอย่างสูง แต่แม่หม้ายเหล่านี้ มีสถานะที่ต่ำต้อยอย่างมากในสังคม ทั้งที่มีวิธีปฏิบัติตนในศาสนาและพิธีกรรมที่ใกล้เคียงกัน และเป็นที่เชื่อกันว่าชีวิตที่เหลือนอยู่ แม่หม้ายเหล่านี้ตกอยู่ในสถานะที่กำลังจะใช้กรรมเก่าอยู่

แม้ว่ากลุ่มสตรีแม่หม้ายนี้จะปฏิบัติตนอยู่แต่ในบ้านและใช้ชีวิตประจำวันตามปกติแต่พวกเขาก็สามารถที่รวมตัวกันสร้างการยกระดับการพัฒนาประเพณีปฏิบัติทางจิตวิญญาณขึ้นมาได้หลายประการ ด้วยการเรียนรู้จากกลุ่มผู้หญิงด้วยกันและมีการถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่น พวกเธอได้ศึกษาจากพิธีกรรม รูปปั้น ศิลปกรรมและเรื่องเล่าในตำนานต่างๆ คำสอนและรูปแบบของการพัฒนาจิตวิญญาณที่จารึกในมหากาพย์และปุราณ และการเรียนรู้ผ่านทางเพลงสรรเสริญพระเจ้า สรรเสริญนักบุญสตรีและบทกวีที่รจนาและเผยแพร่โดยสตรีนักบุญในยุคกลาง วิธีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของสตรีชาวฮินดู เช่นจาปา การกล่าวพระนามของพระเป็นเจ้าซ้ำๆ การนั่งสมาธิ การจัดพิธีกรรมในการบูชาและการศึกษาพระเวท และการปฏิบัติในกรณีพิเศษเช่นมีพระอาจารย์มาเยี่ยมบ้าน การได้ออกไปจาริกแสวงบุญ ซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกันที่ทั้งคนธรรมดาและนักบวชปฏิบัติอยู่ แต่ที่พบว่าผลที่ได้รับในการพัฒนาจิต สำหรับท่านผู้บวชหรือใช้ชีวิตนักบวช ผู้ถือพรหมจรรย์ศีลพรตครบถ้วนต่างมีพัฒนาการ มีความก้าวหน้า มีสมาธิดีกว่าได้ผลเข้มข้นกว่าชีวิตของผู้

ครองเรือน จึงมีความเชื่อกันว่า การปฏิบัติของเหล่าโยคีและผู้ปฏิบัติสมาธิภาวนาควรจะออกบวช เพื่อให้สามารถบรรลุธรรมชั้นสูง และเข้าถึงญาณหยั่งรู้ได้ถูกต้อง

ดังนั้น สำหรับหมุ่สตรีแล้ว เพลงที่สรรเสริญชีวิตของนักบวชสตรีและวรรณศิลป์ โคลงกลอน บทกวีของสตรีผู้บวชในสมัยกลางยังคงมีอิทธิพลสูง เป็นที่นิยมและยังร้องกันอยู่โดยทั่วไป **นักบุญสตรีถือว่าพระเป็นเจ้าเป็นสามีของตน มากกว่าจะถือว่าสามีของตนเป็นพระเป็นเจ้า** พวกเธอรู้สึกว่าการบวช เท่านั้นที่ทำให้ดวงจิตของเธอไม่ถูกแบ่งแยกออกไปจากพระเป็นเจ้า พวกเธอสามารถมอบกายใจให้กับการพัฒนาจิตวิญญาณ และการหยั่งรู้ในตน ความรู้สึกนี้ฝังแน่นรุนแรงถึงขนาดกระทั่งปฏิเสธการแต่งงานหรือหนีจากพิธีแต่งงาน หรือหนีออกจากบ้านของสามี ทศกศิณีเรื่องนี้ อาจเห็นได้จากบทกลอนของท่าน อัครา มหาเทวี ซึ่งเป็นนักบุญสตรี ในศตวรรษที่สิบสองของอินเดีย ตอนที่ทรงงานไว้ว่า

ข้าพระองค์ ตกอยู่ในห้วงแห่งความรัก โอ พระแม่เจ้าเจ้าข้า ข้าพระองค์หลงรักพระเจ้าผู้ทรงงดงามยิ่ง ผู้ทรงไม่รู้จักความตาย ไม่รู้จักความเสื่อมสลายแก่เฒ่า ไม่มีรูป

ข้าพระองค์ ตกอยู่ในห้วงแห่งความรัก โอ พระแม่เจ้าเจ้าข้า ข้าพระองค์หลงรักพระเป็นเจ้าผู้ทรงงดงามยิ่ง พระองค์นั้น พระผู้ทรงไม่อยู่ในท่ามกลาง ไม่มีจุดจบ ไม่เป็นส่วนแยก ไม่เป็นรูปตัวตน

ข้าพระองค์ ตกอยู่ในห้วงแห่งความรัก โอ พระแม่เจ้าเจ้าข้า ข้าพระองค์หลงรักพระเจ้าผู้ทรงงดงามยิ่ง พระองค์นั้น พระผู้ทรงไม่เกิด ไม่ทรงกลัวสิ่งใดในหล้า

ข้าพระองค์ ตกอยู่ในห้วงแห่งความรัก โอ พระแม่เจ้าเจ้าข้า ข้าพระองค์หลงรักพระเจ้าผู้ทรงงดงามยิ่ง พระองค์นั้น พระผู้ทรงไม่เป็นของครอบครัวยุคใด ประเทศใด ไม่มีใครเทียบได้

พระศิวะเจ้าผู้ทรงคุณ ทรงงดงามยิ่ง ทรงเป็นสามีแห่งข้าพระองค์

ด้วยข้าพระองค์ไม่ปรารถนาเป็นภรรยาแห่งสามีมนุษย์ที่ต้องแก่ชราและตกตายเป็นแน่แท้

อาศรมแห่งแรกของนักบวชสันยาสินีสตรีได้ตั้งขึ้นเมื่อปีค.ศ.1895 โดยลูกศิษย์ของท่าน---รามกฤษณะที่ชื่อ ท่านเกอร์ มา (1858-1938) ซึ่งใช้ชีวิตนักบวชสตรีของท่านที่ อาศรมสราเทษวารี ท่านเกอร์ มา เกิดในรัฐเบงกอล ในตระกูลพราหมณ์สมัยใหม่ ท่านได้รับการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสำหรับสตรีวรรณะสูงที่บริหารโดยนักบวช การศึกษาด้านศาสนา ท่านได้เรียนจากคุณแม่และคุณยายของท่าน การเกิดในตระกูลพราหมณ์ทำให้ท่านได้เรียนรู้การ จัดพิธีบูชา และจดจำบทสวด มন্ত্রาต่างๆ และได้มีโอกาสที่จะอ่านพระคัมภีร์ปุราณะ และคำสอนต่างๆ ท่านเรียนและ เชี่ยวชาญไวยการณส์สันสกฤต ต่อมาท่านได้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านคัมภีร์พระเวท และสามารถในการแต่งโคลงบทาต่างๆ ได้ ครั้งหนึ่งเมื่อยังวัยเยาว์ท่านได้พบกับพราหมณ์ท่านหนึ่ง ที่ได้ให้พรกับท่าน และสอนท่านให้รู้จักกับมนตราบูชา พระกฤษณะ เมื่อท่านอายุได้ ๑๓ ปี บรรดาญาติผู้ใหญ่ได้จัดงานแต่งงานให้กับท่าน แต่ท่านได้ปฏิเสธการ แต่งงานกับมนุษย์ผู้ชาย เหมือนกับที่มีแนวทางกำหนดไว้เพลงสรรเสริญพระเจ้า ท่านสนใจที่จะแต่งงานกับองค์ พระกฤษณะแต่เพียงอย่างเดียว หลังจากที่พวกญาติได้พยายามจัดงานแต่งงานให้กับท่านอีกสองสามครั้ง ท่านจึงหนีไป เดินทางแสวงบุญ ท่านสวมชุดนักบวชสีส้มและเดินทางจาริกไปทั่วภาคเหนือของอินเดียเป็นเวลาหลายปี ปฏิบัติตน บำเพ็ญภาวนาอย่างเคร่งครัด และได้เรียนรู้จากพระต่างๆ ที่ได้เดินทางแสวงบุญในระหว่างทาง บางครั้งท่านก็เดินทาง เป็นกลุ่มกับพวกจาริกแสวงบุญ และบางครั้งท่านปลอมตัวเป็นผู้ชาย ในปี ค.ศ. 1882 ท่านได้พบกับท่านศรีราม กฤษณะ ที่ดักไชรส์วาร์ และพบว่าท่านศรีรามกฤษณะก็คือพราหมณ์ที่ได้เคยสอนมนตราพระกฤษณะในอดีตและมน ตรานั้นได้สร้างแรงบันดาลใจเมื่อสมัยเด็กนั่นเอง

ท่านศรีรามกฤษณะ ได้มีส่วนร่วมในการจัดพิธีการบวชสังฆาส์พระเวทให้กับท่าน โดยเป็นอุปนาย ผู้ใส่ใบมะตูมในพิธีบูชาไฟศักดิ์สิทธิ์ในการบวชให้ ท่านได้ขอร้องให้ท่านเกอร์มารีบที่จะบำเพ็ญตนอย่างเด็ดเดี่ยวเพื่อการทำงานเพื่อพัฒนาศาสนาในสตรี ท่านเกอร์มา จึงจัดตั้งโรงเรียนและวัดขึ้น เพื่อให้บวชให้กับสตรีด้วยการให้รับศีลสังฆาส์ และกลุ่มนี้ได้ไปปฏิญาณตนว่าเป็นกลุ่มที่แต่งงานกับเทพ พวกเธอจะสวมใส่ก่าไลเช่นเดียวกับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว ภายหลังกลุ่มของท่านได้บวชด้วยพิธีการรับสังฆาส์ให้กับสตรีชาวอเมริกันหลายคน จนบัดนี้ นิยายของพวกเธอเป็นกลุ่มที่เรียกว่า เป็นพวก ออร์โทดอกซ์ พรหมณ์ อย่างจริงจัง

ในระยะแรกๆ ท่านสาวมีเวกนันทะ ได้ต้องการจัดตั้งวัดสำหรับสตรีขึ้นมา จึงจำเป็นต้องฝึกภาวะผู้นำในสตรีขึ้น ท่านมีความเชื่อว่าภาวะผู้นำจะเกิดขึ้นได้เมื่อสตรีมีการศึกษา ท่านได้เป็นผู้นำวิธีการพัฒนาอาศรมสมัยใหม่ให้กับสตรีพระเวท ดังนั้นกลุ่มสตรีของท่านจึงเป็นผู้นำด้านศาสนาและเป็นผู้หญิงที่เรียนรู้ด้วยระบบการศึกษาสมัยใหม่ หลังจากจบการเรียนในโรงเรียนนี้แล้ว พวกเธอจะสามารถเลือกทางเดินชีวิตว่าจะใช้ชีวิตแต่งงานหรือจะรับศีลสังฆาส์ เพื่อบำเพ็ญตนเป็นสังฆาส์เพื่อรับใช้ศาสนาและสังคม

รูปแบบของสตรีสังฆาส์นี้ผู้รู้พระเวทได้หายไปจากสังคมอินเดียถึงสองพันห้าร้อยปี ดังนั้น การที่จะก่อตั้งขึ้นมาใหม่ คณะผู้ดำเนินการจึงจะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคนานาประการ ในหมู่สตรีวรรณะสูงที่คาดว่าจะเข้ามาช่วยเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนกระบวนการนี้ กลับไม่ค่อยมีพลังสนับสนุน ทั้งนี้เพราะพวกนี้อยู่อาศัยกับบ้านและเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องนี้ได้ยากยิ่งกว่าพวกผู้ชายเสียอีก ผู้หญิงเหล่านี้คือกลุ่มที่แต่งงานตั้งแต่อายุน้อย ส่วนใหญ่เริ่มแต่งงานเมื่ออายุได้แปดขวบ และยังถูกสอนให้มัวแต่คิดแบบฝังหัวต่อการที่ให้เด็กผู้หญิงร่ำเรียนหนังสือ พวกที่ต่อต้านมีความคิดทำนองว่าหากรู้หนังสือ บรรดาผู้หญิงจะอ่านพวกนวนิยายเพื่อเจอและอาจนำความด่างพร้อยมาสู่วงศ์ตระกูล บางกลุ่มยังเชื่ออย่างมั่งงายอีกด้วยว่า หากปล่อยให้พวกเด็กผู้หญิงได้เรียนสูงๆ พวกนี้จะเป็นตัวขาย และเห็นว่ายิ่งเรียนสูง ยิ่งมีโอกาสมากที่จะได้เป็นแม่หม้ายภายหลัง

ท่านสาวมีเวกนันทะ ได้แก้ปัญหานี้ด้วยการนำ ชิสเตอร์ นิเวท ผู้ซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนและเป็นลูกศิษย์ชาวอังกฤษ ท่านให้ชิสเตอร์นิเวทรับศีล พรหมณชยา เพื่อประพาศพรหมจรรย์ เป็นความเชื่อว่าเป็นศีลพรตช่วงการเตรียมการเพื่อสู่สภาวะพรหม เพื่อการนี้ ท่านสาวมีเวกนันทะ ให้ชิสเตอร์นิเวท เรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตอย่างผู้หญิงอินเดียที่เป็นพรหมณชยาและยังมีลูกศิษย์สตรีชาวอเมริกา คือชิสเตอร์คริสทีน เป็นผู้ช่วยที่เข้มแข็งอีกท่านหนึ่ง

ในช่วงที่เปิดโรงเรียนแล้วมีการจัดการเรียนการสอนนี้ นักเรียนสตรีจะต้องอยู่ประจำพร้อมกับผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่งที่ประสงค์จะใช้ชีวิตนิกบวชตามแนวของท่านสาวมีเวกนันทะ ในปีค.ศ. 1954 ซึ่งเป็นปีฉลองครบรอบร้อยปีของวันเกิดท่านศรีสราดาเทวี พระผู้ใหญ่ของนิกายรามกฤษณะได้ทำการบวชให้กับสตรีเหล่านี้ ด้วยการให้รับศีลจรรยาของสตรีหม้ายของพรหมณ์ และช่วยกลุ่มของพวกเธอให้ตั้งเป็น สายปฏิบัติสราดา ซึ่งเป็นสายปฏิบัติคู่ขนานกับวัดนักเรียนคนแรกๆของโรงเรียนนี้ คือท่าน Pravrajika Bharatiprana เป็นผู้หญิงที่หนีพิธีแต่งงาน โดยการซ่อนตัวอยู่ในบ้านหลายๆหลังของพวกอาจารย์ทั้งหลาย และท่านมีความผูกพันลึกซึ้งกับท่านศรีสราดาเทวี ได้ถูกนำกลับมาจากเมืองพาราณสี ซึ่งเป็นสถานที่ที่ท่านได้ฝึกฝนการปฏิบัติจิตภาวนาอย่างเข้มงวดมาเป็นเวลาหลายๆปี เพื่อที่จะให้ท่านกลับมาเป็นประธานของนิกายใหม่นี้ พวกพระอาวุโสยังคงเป็นที่ปรึกษาให้อีกหลายปีต่อมาจนกระทั่งในปีค.ศ.1959 พวกสตรีที่ได้รับศีลสังฆาส์เป็นสังฆาส์นิกบวชสตรีที่รู้พระเวท สามารถที่จะเข้มแข็งพอที่จะดูแลตัวเองได้อย่างเป็นอิสระ

องค์กรนี้ จะรับสมัครสมาชิกและทำงานร่วมกับสตรีในทุกวรรณะ พวกเธอมีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตัวเอง เพราะพวกเธอเป็นผู้หญิงกลุ่มน้อยที่เป็นสตรีนิกบวช และไม่ต้องตกอยู่ในอาณัติของกลุ่มผู้ชาย พวกเธอมีการศึกษาสูง สามารถบริหารโรงเรียน มีโรงพยาบาลแม่และเด็ก รวมทั้งคลินิก เพื่อผู้หญิงทั่วไป และช่วยผ่อนภาระการทำงานของผู้หญิงอื่นๆ พวกเธอทำงานในแนวกับพระนิกายของรามกฤษณะคือช่วยทำงานให้กับชุมชน ในการสร้าง

ระบบเศรษฐกิจพอเพียง ในหมู่บ้าน งานทางสังคมสงเคราะห์ต่างได้รับการบริจาคโดยสมัครใจ และพวกนักบวชสตรีก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นกลุ่มที่ถวายงานรับใช้พระแม่ผู้ศักดิ์สิทธิ์

กลุ่มของเธอได้ขยายขอบเขตของงานไปในอเมริกา ซึ่งพวกอาจารย์รุ่นแรกๆต่างเป็นพระของนิกายรามกฤษณะในอินเดีย แต่ในการทำงานในอเมริกากล้วยกว่า เนื่องจากจากกลุ่มสตรีที่อยู่ที่นี่ไม่ใช่พวกคร่ำครึที่ติดอยู่กับจารีตประเพณีเดิมๆ พวกเธอประสงค์ที่จะเข้ามาเป็นศิษย์ และประสงค์ที่จะเรียนรู้การปฏิบัติจิตภาวนาโดยธรรมชาติ และท้ายที่สุดประสงค์จะเป็นพระ/แม่ชี ด้วยตนเอง

สวามีปรมานันท์ เป็นผู้บุกเบิกในการนำภิกษุณีผู้อเมริกา ตั้งแต่ปี 1907 ได้จัดตั้งโรงเรียนคอนแวนต์เพื่อผู้หญิงขึ้น ลูกศิษย์คนสำคัญของท่านคือซิสเตอร์เทเวมาตา ซึ่งได้มีญาณเห็นท่านศรีรามกฤษณะกับท่านอาจารย์ของตนล่วงหน้า ก่อนที่จะได้รับการติดต่อจากนิกายรามกฤษณะจริงๆเสียอีก ท่านได้รับการอบรมทั้งในอเมริกาและในอินเดีย จากทั้งลูกศิษย์ท่านศรีรามกฤษณะ ท่านศรีสราดาเทวี และกลุ่มสตรีที่เกี่ยวข้อง ในปีค.ศ.1926 ท่านสวามีปรมานันดา ได้นำท่านภิกษุณีเทวี ซึ่งเป็นภรรยาหม้ายของท่านเข้ามาเป็นสมาชิกของคอนแวนต์ กลุ่มนักบวชสตรี ได้จัดตั้งชุมชนที่อยู่ร่วมกันในคอนแวนต์เหมือนกับการที่มีโรงเรียนสอนศาสนาในคอนแวนต์ของคริสตศาสนานิกายคาทอลิก และให้ถือศีลพรตพรหมจรรย์ทุกคน แต่ยังไม่ได้รับพิธีบวชสันยาส์ การสอนของพวกเธอเน้นในเรื่องของการมีชีวิตในแต่ละช่วงของชีวิตอาศรม (Ashramas)

*** หลักการสูงสุดของอินดูคือ "อาศรม 4" (ข้อปฏิบัติของพราหมณ์) ที่ระบุในพระเวท ได้แก่

1. **พรหมจารี** เป็นการประพฤติตนเป็นพรหมจารีของพราหมณ์เด็ก ที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน จะต้องใช้เวลา 12 ปี ในการศึกษาจนจบหลักสูตร ภายหลังจึงจะแต่งงานได้ก่อนจะเข้าศึกษา **สมณพราหมณ์** จะทำพิธีเสกมนตราบนตัวนักศึกษาและคล้องด้วยด้ายศักดิ์สิทธิ์เรียกว่า **ยัชโญปวีต**คือ **สายคูลรา** หรือสายมงคล เฉียงบ่าให้แล้วจึงเริ่มเรียน ตอนคล้องด้ายนั้น พราหมณ์ถือว่า เกิดอีกครั้งหนึ่งเป็น **ทวิช** (เกิดครั้งที่สอง)

2. **ภฤหัสถ์** เป็นการครองเรือน คือการแต่งงาน ข้อปฏิบัติคือการบูชาเทวดาเจ้า ค่า ปฏิบัติตามหลักผู้ครองเรือน มีครอบครัว เป็นหัวหน้า ทำหน้าที่อ่านคัมภีร์ สอน บวชา และช่วยผู้อื่นบวชา

3. **วานปรสฺถ์** หลังจากมีลูกหลาน กลายเป็นผู้เฒ่าก็ให้ละทิ้งครอบครัว บำเพ็ญเพียรในที่สงบ หรือบำเพ็ญตบะเพื่อบรรลุธรรมขั้นสูง มีชื่อเรียกต่างๆ คือ **ฤาษี** (ผู้แสวงหาโมกษ) , **โยคี** (ผู้บำเพ็ญโยคะ) , **ตาปส** (ผู้บำเพ็ญตบะ ทรมานกาย) , **มุนิ** (ผู้สงบ บำเพ็ญตบะ นุ่งห่มสีเหลือง) , **ลัทธา** (ผู้สำเร็จได้ฌานสมาบัติ) , **นักพรต** (ผู้บวชบำเพ็ญพรตพรหมจรรย์) , **ขฤลิ** (ผู้มุ่นมัวสูงเป็นขลุ่ย จนตลอดชีวิต) แล้วแต่พราหมณ์ผู้นั้นจะเลือกปฏิบัติ

4. **สันยาสี** ให้สละโสดแล้วออกไปอยู่ในป่า คือเป็นนักบวชที่ออกจาริกไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นพราหมณ์ผู้ท่องเที่ยว เลี้ยงชีพด้วยภิกขาจาร ใจมุ่งตรงต่อพระพรหม (***)**คั่นคำว่าเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน : ผู้แปล**

เมื่อท่านสวามีปรมานันท์ได้เสียชีวิตลงในปีค.ศ.1940คำถามที่ติดตามมาก็คือใครคือผู้ที่เหมาะสมในการที่จะบริหารงานอาศรมนี้ต่อไป ทางอินเดียได้ส่งพระรูปหนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่ท่านปรมานันท์ได้ตั้งโนให้เป็นผู้สืบทอดแต่ท่านภิกษุณีเทวีไม่เห็นด้วยและได้ส่งจดหมายกลับไปให้ท่านของนิกายรามกฤษณะในอินเดีย ความว่า “พวกคุณ ได้อนุมัติให้เราดำเนินรอยตามท่านสวามีปรมานันท์ตลอดมาในฐานะที่เป็นขนิษฐภาพ คุณควรให้สิทธิแก่พวกเราในการบริหารงานเพราะเราเองก็ได้รับการบวชแล้ว สิ่งนี้เท่านั้นที่จะแก้ปัญหาทั้งปวงได้” ท่านผู้รักษาการที่สำนักงานใหญ่เบอร์แมท์ ไม่สามารถที่จะตัดสินใจได้โดยพลัน ทำให้การบริหารอาศรมนั้นได้แตกออกจากการอยู่ในปกครองของ

นิการามกฤษณะ สาขาทั้งสองแห่งของอาศรมผิงสตรี ขึ้นตรงต่อการบริหารของท่านกาชาตรีเทวี คุณแม่อิกริสุทธาปูลี ผู้ซึ่งได้รับศีลสันยาส์เป็นนักบวชสันยาสินี มาแล้วในสายปฏิบัติทศนมีเป็นอาจารย์ใหญ่

อาศรมที่ข้าพเจ้าสังกัดอยู่ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีค.ศ. 1920 ซึ่งเป็นสถานที่ที่ผู้หญิงที่ปรารถนาจะใช้ชีวิตในทางกร
บ่าเพ็ญตะภาวนาในทางจิตวิญญาณแบบตลอดชีวิตมาพำนักอาศัยอยู่ด้วย ในปีค.ศ. 1947 สตรีท่านแรกที่ได้รับศีล
พรหมจรรย์ของพราหมณ์ชายาได้ปฏิญาณตนถือนวข และในปีค.ศ. 1959 ได้มีนักบวชสตรีท่านแรกรับสันยาสีใน
อเมริกา แม้ว่าในพิธีกรรมทางนิกายทัศน์นี้จะกำหนดให้การบวชสันยาสินี ทำโดยสันยาสีหรือสันยาสินีที่บวชมาแล้ว
เพียงท่านเดียว แต่ท่านสาวมีปรภาวนันตะ เชิญพระอาวโสมาร่วมด้วยเป็นจำนวนมาก เพราะต้องการที่จะให้มีการ
อนุญาตบวชเป็นฉันทมติ และได้รับพรจากบาหลร์เมทท์ อย่างเต็มที่ ก่อนที่จะประกอบพิธีการบวชให้

เป็นที่เข้าใจกันว่านักบวชสตรีในอเมริกาได้ก่อตั้งองค์กรแยกออกไปภายใต้ชื่อใหม่ว่า สราคานิกาย ซึ่งสังคมผู้เรียนพระเวท ในอเมริกาไม่ค่อยได้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนามากนัก และทางอเมริกาก็ไม่ค่อยเคร่งครัดในการปฏิบัติแบบแยกชาย-หญิง ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะพวกเขออยากที่จะได้เรียนรู้กับอาจารย์ซึ่งเป็นพระอย่างต่อเนื่อง และอาจเป็นเพราะพวกเขามีความรู้สึกหวั่นเกรงว่าการตั้งเป็นองค์กรศาสนาฝั่งสตรีที่เป็นอิสระต้องพึ่งพาตนเองนั้น อาจไปไม่รอดในทางการสนับสนุนด้านเงินทุนจากแหล่งต่างๆ นักบวชสตรีเหล่านี้ จึงเลือกตัดสินใจที่จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของเหล่าพระในนิกายรามกฤษณะต่อไป

หลังจากช่วงการเตรียมตัวเตรียมใจเข้าบวชแล้วหนึ่งปี ทางอาศรมจะให้การสนับสนุนในด้านอาหาร เสื้อผ้า และการรักษาพยาบาลทั้งหมด การบวชของเรามีขั้นตอนเหมือนกับการบวชพระในนิกายรามกฤษณะทุกประการ หลังจากหกปีไปแล้ว เราก็จะเข้าสู่พิธีรับศีลพรหมณ์ชาลา ซึ่งหมายถึงการวางตัว การยึดถือพรหมจรรย์ การฝึกฝนจิต ภาวนา และการให้บริการแก่ชุมชน ช่วงนี้เราจะได้รับการสอนให้ท่องมนต์กายาตริ ซึ่งเป็นมนต์ในพิธีพรหมณ์ในการติดต่อกับเทพเจ้า ต่อมาอีกห้าปี เราก็จะได้รับพิธีปฏิญาณสันยาส์ ซึ่งถือว่าสำคัญมากเป็นการเปลี่ยนแบบการตายไปจากการเป็นปุถุชนทางโลก ก่อนที่เราจะเข้าพิธีนี้สองวันเราจะจัดงานศพของตนเอง เชิญพ่อแม่พี่น้องซึ่งยังมีชีวิตอยู่ มาร่วมงานตายของพวกเรา เนื่องจากเรากำลังจะตัดขาดจากบ้านและครอบครัวพี่น้องของเรา เราจะต้องทำพิธีกรรมในการลาจากนี้ คั่นก่อนพิธีสันยาส์ เราจะทำการอดอาหาร ขณะเข้าพิธีสาบานตนต่อหน้าไฟศักดิ์สิทธิ์ และเมื่อเสร็จพิธีบูชาไฟนี้แล้ว เราจะได้รับชุดนักบวชสีเหลืองส้ม สิ่งของเครื่องใช้นักบวชและการได้ชื่อใหม่เป็นบุคคลใหม่จากกฎของ เรา ซึ่งปกติจะเป็นพระผู้ใหญ่ที่อาวุโสที่สุดในประเทศ ในช่วงต้นของการรับศีลสันยาส์นี้ เป็นระยะเวลาสามวันที่เราจะต้องทำตัวเป็นผู้ขอ ภิกขาจารเพื่อให้ได้อาหารมาเลี้ยงชีพ และต้องกินอาหารกลางแจ้ง จากนั้นเราจะแบ่งหักของ ส่วนตัวออกเป็นสองท่อนเพื่อนำไปลอยนุขามหาสมุทร และเป็นอุดมการณ์ของชีวิตที่เราจะประกาศตัวเป็นนักบวชสันยาส์ผู้รู้พระเวท เป็นสตรีผู้สละเรือน และเป็นผู้รับใช้พระเป็นเจ้า

นักบวชสตรี จะทำหน้าที่บูชาและพิธีกรรมต่างๆในวิหาร ทำงานห้องสมุด จัดหนังสือในภาษาสเปนให้เป็นหมวดหมู่ และเดินทางไปอเมริกาเพื่อการจัดคอร์สปฏิบัติธรรมและบรรยายธรรม รวมทั้งการหาอาหารและบ้านให้กับคนจรจัด ผู้บริหารสูงสุดของเราขณะนี้คือท่านสามีสวามิภักดิ์ ซึ่งเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนและเป็นผู้ฝึกพวกเราให้เป็นผู้นำและส่งเราไปบริหารสำนักพระเวทใหม่ที่เพิ่งจัดตั้งขึ้นเพิ่มขึ้นอีกสามแห่ง

เราขอขอบคุณและขอแสดงความซาบซึ้งที่ทุกท่านได้ให้เกียรติมาฟังการบรรยายครั้งนี้ เราได้รับแรงบันดาลใจจากองค์กรศากยชิตานานาชาติ ซึ่งทำให้เราวางแผนว่าเราจะจัดสัมมนานักบวชสตรีในนิคมของเราทุกๆสองปี ซึ่งเราหวังว่านักบวชสตรีในศาสนาฮินดูท่านอื่นๆ จะให้ความสนใจเข้าร่วมการสัมมนาที่เราจะจัดขึ้นด้วยเช่นกัน

Malia Dominica Wong

นานมาแล้วก่อนที่จะมีโลกใบนี้ และก่อนที่สวรรค์จะเป็นที่รู้จัก มีดินแดนแห่งหนึ่งที่อยู่ไกลออกไป มีอณุมณีอันงดงามรวมตัวกันเป็นร่างแหแผ่ขยายตัวกันออกไปอย่างกว้างขวางที่สุดที่จะจินตนาการได้จากเบื้องบนสู่ล่าง จากซ้ายไปขวา แผ่ขยายไปในทิศทางต่างๆ อย่างมากมายมากมายมหาศาล อณุมณีแต่ละชิ้นส่องแสงเป็นประกายอย่างรุ่งโรจน์ ขณะเดียวกันก็สะท้อนแสงของอณุมณีอื่นๆ ไม่มีอณุมณีชิ้นใดอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่ละชิ้นคอยช่วยกันแสดงความสวยงามของการเชื่อมโยงถึงกันและความมหัศจรรย์ของการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวเป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกันของจักรวาล

เราทุกคนล้วนแล้วแต่กำลังเดินทางเพื่อแสวงหา บางครั้งเราก็หันกลับ แต่แล้วมันก็ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของเราในการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายอันศักดิ์สิทธิ์ หรือความใสบริสุทธิ์ของการเป็นอณุมณีในร่างแหที่เราช่วยส่องสว่างหนทางให้กับอณุมณีเม็ดอื่นๆ ซึ่งความพยายามเหล่านี้เองที่ช่วยให้เราต่อสู้แม่เหนือความสามารถทางด้านร่างกายและจิตใจของเราเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ระหว่างทางเราอาจจะได้พบเจอกับเนื้อคู่, พระสงฆ์ (sangha), กลุ่มทางศาสนา, หรือกลุ่มเพื่อนที่เราสามารถแบ่งปันความปรารถนาอันสูงสุดและช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกันไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้และเติบโตไปพร้อมๆ กัน เราขอรับข้อตกลง, ขอรับคำสัญญา, คำสาบานหรือคำชี้นำสั่งสอน, บ่อยครั้งที่เราจะแสดงต่อหน้าสาธารณชนว่าจะปฏิบัติตามคำสัญญาไป “จนกระทั่งความตายมาพราก” อย่างไรก็ตามยังมีโลกแห่งความเป็นจริงและอุปสรรคที่อยู่เหนืออุดมคติทางด้านศาสนา และในบางครั้งความคาดหวังของเราเกี่ยวกับศาสนา, พระสงฆ์, หรือชีวิตในทางศาสนาที่ควรจะเป็นก็ไม่ใช่ไปตามที่คาดหวัง

การใช้อณุมณีที่มารวมตัวกันเป็นร่างแหมาแสดงเปรียบเทียบเป็นเรื่องราวของการหลุดพ้น เราอาจจะสงสัยว่า “จะเกิดอะไรขึ้นหากมีอณุมณีชิ้นหนึ่งแตกร้าว หักออก หรือปนเปื้อนไปด้วยฝุ่นผงมากเกินไปจนทำให้หม่นหมองหรือหยุดที่จะส่องประกาย?” หรือ “จะเกิดอะไรขึ้นกับสงฆ์ (sangha) หรือกลุ่มศาสนาถ้ามีสมาชิกหนึ่งคนไม่ปฏิบัติตามหลักจริยธรรม และปนเปื้อนไปด้วยฝุ่นผงมากเกินไปจนทำให้ความสว่างหรือแสงไปในตัวดับไป?” จะเกิดอะไรขึ้นหากอณุมณีที่แตกหักชิ้นนั้นถูกซ่อนไว้อย่างไม่รู้สึกระอายหรือปฏิเสธที่จะยอมรับความเสียหายโดยอาจารย์ ผู้ให้คำปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญที่เชื่อว่าเป็นผู้ที่เกิดทุนความดีอย่างสูงสุด และกลุ่มคนทางศาสนาที่เหลือถูกขอให้เก็บเป็นความลับ? ในบางครั้งสมาชิกในกลุ่มรู้สึกว่าคุณเองติดอยู่ระหว่างก้อนหินกับตำแหน่งที่ยากลำบากเนื่องจากกลัวๆ แล้วไม่รู้ว่าควรจะทำตัวเช่นไรหรือควรจะหันไปปรึกษาใคร และเมื่อใดก็ตามที่ความเชื่อใจได้ถูกทำลายและความทรยศได้เข้ามาแทนที่ความเจียวนั้นก็จะเริ่มเข้ามาทำร้าย งานเขียนชิ้นนี้เขียนขึ้นเพื่อพยายามแลกเปลี่ยน, ปรึกษาหารือเกี่ยวกับความเจียวนั้นโดยพยายามชี้ให้เห็นและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุและอิทธิพลที่ทำลายความสว่างไสวทางด้านศีลธรรมของสงฆ์ (sangha) หรือกลุ่มทางศาสนา รวมถึงยังเสนอเครื่องมือทั้งห้าที่จะช่วยผู้ที่กำลังเผชิญหน้ากับความเจียวนั้นสามารถปฏิบัติตามได้เพื่อนำตนเองไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ของตนเอง ซึ่งหลักการปฏิบัติได้ถูกบันทึกลงใน “คำสาบานที่ยิ่งใหญ่ทั้งสี่ (Four Great Vows)”

สรรพสัตว์สิ่งมีชีวิตล้วนมีมากมาย

ข้าพเจ้าสาบานว่าจะช่วยชีวิตสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นทั้งหมด

ความโลภ ความโกรธและความเขลาเกิดขึ้นได้อย่างไรไม่มีจุดจบ

ข้าพเจ้าสาบานว่าจะละทิ้งสิ่งเหล่านั้นทั้งหมดทั้งปวง
ประดุจพุทธธรรมมีมากมายนัก
ข้าพเจ้าสาบานว่าจะตระหนักถึงธรรมนั้น
หนทางของพระพุทธเจ้ามิได้เลิกล้ำ
ข้าพเจ้าสาบานว่าจะทำตามมันจนบรรลุให้ได้อย่างสมบูรณ์

ความกังวลใจกับศีลธรรม

ทศวรรษที่ผ่านมาโลกได้เริ่มรู้เห็นถึงการปะทุขึ้นของความเจ็บที่เกิดจากการรู้เห็นร่วมกันตามรอยเชื่อมต่อต่างๆ เมื่อจุดเริ่มต้นของความอดกลั้นเริ่มมาประจบและข่าวการกระทำโดยมิชอบเริ่มปรากฏเป็นข่าวพาดหัว: บุคคลทางศาสนาทำร้ายร่างกายและฆาตกรรมภรรยาอย่างโหดเหี้ยมร่วมกับพระรูปอื่น (A.Schirmer, 2010; A.Hopkins, 2008), จ้างให้ผู้อื่นกระทำการแทน (T. Burleson, 2010, M. Baker, 2006), หรือแม้กระทั่งพระรูปหนึ่งที่มาพระและแม่ชีในจีน (W. Zhang, 2010) มีบัญชีหลักฐานมากมายที่แสดงให้เห็นว่าผู้นำศาสนามีส่วนร่วมในการหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษี; ประพฤติมิชอบทางเพศ (P. Tiruchirapalli, 2005; E. Shimano, 2010), การฉ้อโกงทางเพศกับเด็ก (D. York, 2004), ใครมีเพศสัมพันธ์กับเด็ก, มีส่วนร่วมหรือวางแผนการฆาตกรรมผู้อื่น, (M. Hale; E. LeBaron, 1981; J. Lundgren, 2006), การทำร้ายร่างกาย (F. Phelps; H. Porter, 2008), การกรรโชกสหพันธรัฐ (Y.B. Yahweh; H. Lyons), การกบฏและการฉ้อฉล (J. Bakker; H. Fukunaga; S.M. Moon, 1980's), การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และการสมรสลง (B.S. Rajneesh) รวมไปถึงข่าวการที่มีผู้นำในโบสถ์ล่อลวงหรือบีบบังคับให้ผู้อื่นมีความสัมพันธ์ทางด้านเพศร่วมกันเพื่อแลกกับเงิน การท่องเที่ยวและสิ่งของ (E. Long, 2010) ไม่มีประเพณีปฏิบัติในศาสนาใดที่ไม่ได้รับความเสียหาย ความโกรธแค้นและการกระทำที่โหดเหี้ยม สุดท้ายแล้วเมื่อความรู้สึก “พอคือพอ” ก็ได้ลงโทษผู้นำอาชญากรรมที่ได้ซ่อนมานานไปสู่การตัดสินในศาล นำเสียขายที่บทรเย็นที่ได้ชำระราคาแพงนัก บางคนต้องลาสิกขา ต้องละทิ้งกลุ่มชนหรือกลุ่มสงฆ์อันเป็นที่รักไปเพื่อยุติวงจรของการกระทำอันมิชอบ และชีวิตที่เหลืออยู่สำหรับผู้ที่ยังอยู่และพยายามที่จะรักษาตะเกียงธรรมให้ยังคงส่องสว่างไสวต่อไปอาจจะอยู่ด้วยความลำบากยากเข็ญ

ควรหรือไม่ควรพูด?

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ได้ยินเรื่องเล่ามาว่า:

ในเมืองแห่งหนึ่งมีชายสองคน คนหนึ่งร่ำรวยอีกคนหนึ่งยากจน ชายผู้ร่ำรวยมีฝูงสัตว์มากมายในครอบครอง แต่ชายผู้ยากจนไม่มีสิ่งใดเลยยกเว้นแต่ลูกแกะตัวเมียที่ได้ซื้อไว้ เขาได้เลี้ยงดูลูกแกะตัวนั้นอย่างดี ลูกแกะตัวนั้นได้โตขึ้นมาพร้อมๆ กับลูกๆ ของชายผู้ยากจน แกะกินอาหารตามอัธยาศัยที่ชายผู้ยากจนจะมีให้ และได้แบ่งกันทานอาหารและน้ำจากแก้วเดียวกันกับของชายผู้ยากจนและยังนอนหลับใกล้ๆ กันอีกด้วย แกะตัวนี้เปรียบไปแล้วเสมือนลูกสาวของเขา

วันหนึ่งมีแขกมาพบชายผู้ร่ำรวยแต่เขากลับไม่ยอมใช้สัตว์ที่ตนเองเลี้ยงไว้มาทำอาหารต้อนรับแขก แต่กลับใช้แกะของชายผู้ยากจนมาทำอาหารแทน

และเมื่อพระราชาก็ได้ยินเรื่องดังกล่าวก็ทรงกริ้วนักและได้ตรัสว่าชายผู้ร่ำรวยสมควรตาย เขาสมควรชดใช้สิ่งที่ได้กระทำไปโดยไร้ความปราณีกับชายผู้ยากจนโดยการให้ลูกแกะตัวหนึ่งเพื่อเป็นการชดใช้

คนเล่าเรื่องได้กล่าวกับพระราชาว่า “ท่านคือคนที่ใช่”

ในสถานการณ์คล้ายๆ กัน มีพวกเราที่คนถูกสอนมาว่า “อย่าถาม” “อย่าพูดใดๆ ทั้งสิ้น” “เธอคิดว่าเธอเป็นใคร?” “ยุ่งเรื่องของตัวเองไป” มีก็คนที่กลัวพอที่จะลุกขึ้นมาพูดความจริง การประนีประนอมปรองดองกันลดทอนลงเนื่องจาก “ความไม่ซื่อสัตย์” “การจงใจเปิดเผยเรื่องของคนในกลุ่มให้คนภายนอกทราบ” “การไม่เคารพเชื่อฟังผู้นำ” “มีพฤติกรรมที่ไม่ควรต่อการดำรงอยู่ในสถาบันสงฆ์หรือสมาคม” “ไม่เคารพเชื่อฟัง” “เป็นปีศาจร้ายที่ปลอมตัวมา” หรือ “พยายามก่อความทำลายความสงบสุข”

กฎทางสงฆ์ของเซนที่ออกัสตินสำหรับพระสงฆ์และแม่ชีได้กล่าวไว้ว่า หากผู้ใดได้ล่วงรู้ภัยหรืออันตรายที่อาจเกิดกับผู้อื่น ผู้นั้นควรเตือนการณให้ผู้อื่นได้รับรู้ แต่หากผู้นั้นไม่เชื่อในสิ่งที่ได้กล่าวเตือนไปแล้ว ผู้ที่กล่าวเตือนควรเสนอเรื่องไปถึงผู้เป็นพยานคนอื่น ๆ และหากผู้ที่ถูกกล่าวเตือนยังไม่เชื่อไม่ยอมรับผิดและไม่ยอมปรับปรุงแก้ไขตนเอง เมื่อนั้นเองที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นถึงจะสมควรนำออกมาให้สาธารณชนได้รับรู้ ทำไมต้องทำเช่นนั้น? เพราะเนื่องจากว่าภิกษุ ศาสนา และสงฆ์ (sangha) ไม่ได้อยู่เพียงลำพัง แต่ละคนล้วนเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายอัญมณี เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วชีวิตของเราไม่ได้เป็นเฉพาะของเรา ชีวิตของเราควรจะรวมเป็นพยานเพื่อความดีอันสูงสุดทั้งปวง

ตามประเพณีปฏิบัติทางพุทธศาสนา มีพิธีกรรมอย่างเป็นทางการในการแสดงความสำนึกผิด พิธีกรรมดังกล่าวจะเกิดขึ้นเวลาที่มีการรวมตัวกันเดือนละสองครั้งของพระสงฆ์ โดยจะมีการสารภาพและยอมรับความผิดและสมาชิกทั้งหลายในกลุ่มศาสนาจะต้องท่องจำกฎปฏิบัติ (pratimoksa) และอาจจะต้องมีการทอ้งจำบทการสำนึกผิดที่เรียกว่า The Great Compassion Repentance หรือการสำนึกผิดอื่นๆ เพิ่มเติมอีก แล้วถ้าหากว่าได้มีการทบทวนพระวินัยปิฎกแล้ว ได้ท่องจำคำสอนและกฎระเบียบวินัยต่างๆ ก็แล้วแต่ยังไม่มีการปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ดีจะทำไม? ตามประเพณีปฏิบัติทางคริสต์ศาสนาหากเกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้นจะต้องมีการสารภาพผิด (the Chapter of Faults, Review of Life, Consciousness, Examen) ต่อหน้าสาธารณชนหรือแบบลับๆ แต่จะทำเยี่ยงไรถ้าหากการกระทำผิด การกดขี่ข่มเหง หรือการล่วงละเมิดยังคงดำเนินต่อไป? เราจะทำเยี่ยงไรเมื่อผู้ที่ฝ่าฝืนกฎยังคงคือรุ่นปฏิเสฐที่จะยอมรับความผิด ซึ่งบ่อยครั้งมักสร้างความเหน็ดเหนื่อยเป็นอย่างมากจนผู้นำปล่อยให้ความผิดนั้นกลายเป็นเรื่องปกติไป? เราจะทำอย่างไรให้สามารถค้นพบการหลุดพ้นภายในตนเองไปได้เมื่อความเจียบอันสูงส่งได้ถูกนำมาใช้เป็นเกราะเพื่อปกปิดความลำบากใจทางศีลธรรมและเราเริ่มรู้สึกเจ็บปวดเกินกว่าที่หัวใจที่แตกร้าวจะทนไหว? ในเพลงสวดกล่าวไว้ว่า “ฉันจะร้องไห้ให้เธอจากเบื้องลึกของจิตใจ พระเจ้าจะได้ยินคำร้องขอของข้าพเจ้าด้วยเถิด” พระอาจารย์โทนิกายโรมันคาทอลิกคนหนึ่งได้ให้คำแนะนำไว้ว่า: (1) ให้พยายามเข้าใจแรงบันดาลใจของตนเอง (2) จงพูดความจริงหากความจริงเหล่านั้นจะก่อให้เกิดแต่สิ่งดีๆ (3) ถ้าคนอื่น ๆ เลือกที่จะประพฤติดิฉันชอบเพราะพวกเขาละทิ้งศาสนา จงโอบอุ้มพวกเขาขึ้นมา (4) จงเป็นศาสนิกชนที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ที่ปฏิบัติตาม และ (5) สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความสัมพันธ์อันดีของเราเองกับพระเจ้า

จงเข้าใจแรงบันดาลใจของตนเอง

ก้าวแรกที่เราเริ่มปฏิบัติได้เองเพื่อนำพาตนเองไปสู่การหลุดพ้นคือการรู้และเข้าใจแรงบันดาลใจของตนเอง อะไรเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เราเริ่มที่จะลงมือทำอะไรซักอย่างอย่างจริงจัง?

เป็นธรรมดาถ้าหากจะรู้สึกโกรธ แล้วถ้าต่อมาเมื่อพินิจพิจารณาแล้วปรากฏว่าเป็นตัวมันเองศัตรูของ
เธอที่เป็นคนเอารองเท้าไป หลังจากนั้นเธออาจจะเริ่มพยายามหาวิธีต่างๆ นานาเพื่อแก้แค้นคืน เธออาจจะพยายามดัด
เลื้อยของฉันทให้เป็นรู เราต่างก็รู้ดีว่าการกระทำโดยใช้อารมณ์เป็นที่ตั้งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่หากเราไม่พยายามพูดคุยกัน
อีกฝ่ายอาจเข้าใจผิดไปอีกว่าการแก้แค้นเป็นสิ่งที่ปกติ จนทำให้เกิดการแก้แค้นไปเรื่อยๆ ครั้งแล้วครั้งเล่า แม้ว่าจะศึกษา
พระวินัยปิฎกมาเราอาจจะทำการแก้แค้นไปเรื่อยเพราะความไม่มีสติ กิเลส (klesa) ดังนั้นเราจึงควรที่จะตรวจสอบแรง
บันดาลใจของตนเองเพื่อที่จะได้ช่วยเหลือคนอื่นๆ ถามตนเองว่าการแก้แค้นใช่ไหมคือทางออกหรือแท้จริงคือการ
ช่วยเหลือผู้อื่นให้ตระหนักถึงข้อเสียของตนเองเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข?

สิ่งที่ยากลำบากคือการที่ต้องแสดงและชี้แนะให้ผู้อื่นเห็นจุดด้อยของตนเองทั้งๆ ที่ตัวเราเองก็ตะหนักรว่า
เราเองก็ยังมีข้อเสียเหมือนกัน แต่เพื่อศีลธรรมอันดีแล้วเราควรที่จะกล่าวตามความเป็นจริงให้ผู้อื่นได้รับรู้อย่างมีสติ มี
เมตตาแล้วเราเองจะกลายเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในความเจียนนั้นและจะมีผู้คนมากมายที่ต้องทนทุกข์ทรมาน ไม่มีผู้ใดที่
อยากจะเผชิญปัญหาความขัดแย้งหรือการแก้แค้น ไม่มีใครที่อยากรู้สึกอับอาย ถูกดุด่าจากคนรัก ขาดความน่าเชื่อถือ
หรือถูกมองว่าเป็นตัวสร้างปัญหา ในบางครั้งเราอาจจะคิดว่า “หากเราทำไปแล้วจะได้อะไรดีขึ้นมา?” หรือ “ทำไมเรา
ต้องใส่ใจในเมื่อไม่เห็นมีใครจะใส่ใจเลย?” เราควรจะเริ่มลุกขึ้นมาพูดแสดงออกเมื่อศาสนาและพฤติกรรมที่ไม่
เหมาะสมทางการเงินมีเพิ่มมากขึ้น เมื่อความทะเยอทะยานทำร้ายผู้อื่น หรือเมื่อธรรมะถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์
ส่วนตน ดังที่ท่านดาไล ลามะกล่าวไว้ว่า “ข้าพชนั้นเชื่อว่าอย่าได้รับเอาทัศนคติของครูสอนศาสนาเพียงผู้เดียว อย่าได้
ถือว่าการกระทำทุกอย่างของอาจารย์ผู้หนึ่งเป็นสิ่งที่จะต้อง ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่สุดแล้ว....หากอาจารย์ท่านใดที่ไม่
มีคุณสมบัติที่เปรียบพร้อมผู้ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม อาจารย์ผู้หนึ่งก็สมควรที่จะรับคำวิพากษ์วิจารณ์จากศิษย์ของ
คนได้ถึงพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมดังกล่าว”

นักปราชญ์ชาวอังกฤษชื่อเอ็ดมันด์ เบอร์ก กล่าวไว้ว่า “สิ่งสำคัญที่จะเอาชนะความชั่วร้ายได้คือการที่ไม่
ต้องทำอะไรเลย” ราววลที่ตามมาพร้อมกับการกลับมาเกิดใหม่ของมนุษย์คืออิสรภาพและหน้าที่ ต้องใช้สติปัญญาใน
การที่จะนำรางวัล ไปใช้ ดังที่ครูใหญ่ท่านหนึ่งได้กล่าวไว้กับลูกสาวว่า “เราสามารถเลือกที่จะให้ชีวิตคนหรือทำลาย
ชีวิตคนอื่นได้”

จงพูดความจริงหากความจริงเหล่านั้นจะก่อให้เกิดแต่สิ่งดี

ความซื่อสัตย์คืออะไร? ทำไมความซื่อสัตย์ตามที่วัฒนธรรมหนึ่งเห็นว่าคือความซื่อสัตย์แต่ในอีก
วัฒนธรรมหนึ่งกลับเห็นต่างกัน? บนเกาะโพลินีเซียนพื้นที่ทั้งหมดบนเกาะถือว่าเป็นพื้นที่สาธารณะไม่มีผู้ใดจับจอง
ทุกคนต่างมีสิทธิที่จะใช้พื้นที่บนเกาะ การที่มีคนมาหยิบเอาสิ่งของของเราไปถือว่าเป็นการ “หยิบยื่นให้กับอีก
ครอบครัว” ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นการขโมยแต่ถือว่าเป็นการยืมที่ไม่มีผลประโยชน์จะส่งคืน แต่ในทางกลับกันที่
ประเทศสหรัฐอเมริกา หากมีคนแปลกหน้าเดินเข้ามาในสวนหลังบ้านแล้วเด็ดผักผลไม้ถือว่าเป็นการขโมย การพูดจา
เกินจริงคนหนึ่งอาจจะเรียกมันเป็นเพียงการพูดจาเกินจริงแต่อีกคนอาจจะถือว่าเป็นการโกหก เนื่องจากความแตกต่าง
ทางด้านวัฒนธรรม บางครั้งจึงยากที่จะแยกแยะสิ่งที่บุคคลๆ หนึ่งพูดระหว่าง “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” หรือการกระทำอย่าง
ใดอย่างหนึ่ง “ถูก” หรือ “ผิด” แต่อย่างไรก็ตามการกระทำบางอย่างถือว่าเป็นไม่เหมาะสมในทุกๆ วัฒนธรรมซึ่งเราควรใช้
สติปัญญาในการแยกแยะ

พระพุทธเจ้ากล่าวไว้ในกาลามสูตร (Kalama Sutra) ว่าเราไม่ควรยอมรับหรือเชื่อสิ่งใด ๆ อย่างมกมาย โดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีกว่าเชื่อ หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วพบว่าสิ่งที่เราได้รู้มา ผิดหรือ ไม่ถูกต้องเราต้องนำเรื่องดังกล่าวออกมาเสนอให้ทราบ พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับชาวกาลามา (Kalama) ดังนี้

เป็นสิ่งที่ถูกต้องสมควรแล้วสำหรับชาวกาลามาที่จะสงสัย ไม่แน่ใจหรือเกิดความไม่แน่ใจขึ้นเกี่ยวกับ สิ่งที่น่าสงสัย มาทางนี้ชาวกาลามา อย่าเพิ่งเชื่อตามสิ่งที่ฟังๆ กันมา อย่าเพิ่งเชื่อตามที่ถ่ายทอดๆ กันมา อย่า เพิ่งเชื่อตามคำเล่าลือ อย่าเพิ่งเชื่อโดยอ้างตำรา อย่าเพิ่งเชื่อโดยนิกเคา อย่าเพิ่งเชื่อโดยคาดคะเนเอา อย่า เพิ่งเชื่อโดยนึกคิดตามแนวเหตุผล อย่าเพิ่งเชื่อเพราะถูกกับทฤษฎีของตน อย่าเพิ่งเชื่อเพราะมีรูปลักษณะ ที่ควรเชื่อได้ อย่าเพิ่งเชื่อเพราะผู้พูดเป็นครูบาอาจารย์ของตน เมื่อทราบเช่นนี้แล้ว “สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ ไม่ดี เป็นสิ่งที่ควรถูกตำหนิ สิ่งเหล่านี้ถูกตำหนิจากผู้ที่มีปัญญา สัญญาแล้วลองสังเกตดูว่าสิ่งเหล่านี้จะ นำพาไปสู่อันตรายและสิ่งไม่ดี” ดังนั้นจงละมันซะ

ตามข้อความข้างต้นนี้ จึงเป็นการควรที่จะกำหนดครูอาจารย์หากมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และเป็นสิ่งที่ไม่สมควรเป็น อย่างยิ่งที่จะเชื่ออะไรง่าย ๆ

เราอาจจะคิดว่าการกำหนดผู้อื่นไม่ใช่หน้าที่ของเรา เราอาจจะมีข้อสงสัยว่า “ทำไมบุคคลที่อาวุโสกว่า ไม่ทำอะไร?” “ทำไมพวกเขาถึงมองไม่เห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเหล่านั้นแล้วแก้ไขก่อนที่จะมันจะบานปลายกันไป ใหญ่?” นักจิตวิทยาชื่อ โรมอนด์ ลอยด์ ริชมอนด์ กล่าวไว้เกี่ยวกับการที่ต้องเผชิญหน้ากับจิตไร้สำนึก, “ถ้าเราเรียนรู้ที่ จะแสดงความเจ็บปวดออกมาอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา ความหวาดกลัวที่มีอาจจะถูกเก็บไว้ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วพวก เราส่วนใหญ่มักจะไม่ใช่ข้อสงสัยต่อตนเองเท่าไร พวกเราถูกควบคุมทางด้านจิตใจ พยายามเก็บอารมณ์ที่แท้จริงไว้ไม่ให้ ถูกแสดงออกมา” เหล่านี้เองทำให้ปัญหาต่างๆ ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันความเจ็บปวดกลับถูกมองว่าเป็น ความจงรักภักดีคือสิ่งที่ถูกต้องและการแสดงออกเพื่อความถูกต้องกลับถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ผิด

ถ้าคนอื่นเลือกที่จะประพฤติดิชอบเพราะพวกเขาละทิ้งศาสนา จงโอบอุ้มพวกเขาขึ้นมา

ผู้นำศาสนาอาจประพฤติดิชอบโดยการละทิ้งศาสนาแม้ว่าจะยังอยู่ในกรอบของพระสงฆ์นั่งจิ๋วอยู่ก็ตาม กรณีเกี่ยวกับการประพฤติดิทางศีลธรรมที่เป็นที่เลื่องลือคือกรณีของซิมานา โรชิ หลังจากที่เขาเป็นที่ยอมรับใน นิยายเชนนามว่าท่านไอทเคน โรชิได้พยายามพูดคุยกับซิมานาแต่ไม่เป็นที่สำเร็จ ท่านไอทเคนจึงได้นำปัญหาไป ประกาศกับอาจารย์ของท่านที่ประเทศญี่ปุ่น เนื้อความมีว่า “ผู้คนที่คิดว่าซิมานาประพฤติดิชอบและพวกเราควรจะช่วยให้ เขาประพฤดิชอบ” ตามบันทึกดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการพยายามสนับสนุนผู้อื่นให้ประพฤดิชอบไม่เพียงพอ

ในทางศาสนาแล้วบุคคลใดที่ประพฤติดิชอบที่สร้างความเสื่อมเสียเป็นอย่างมากจะถูกขับออกจาก ศาสนา แต่อย่างไรก็ตามในหลายๆ ครั้งก็ไม่ได้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ว่าไว้ เช่นในกรณีของท่านมาร์เชียลและคณะที่ เรียกตนเองว่า Legionnaires of Christ ผู้ก่อตั้งกลุ่มนี้เองที่เป็นสาเหตุหลักหรือตัวการหลักของการเกิดเรื่องราวอื้อฉาว ในครั้งนั้น เหตุการณ์นี้ได้ถูกเปิดเผยหลังจากที่มีผู้ศึกษาศาสนาคนหนึ่งได้นำเรื่องราวดังกล่าวไปรายงานให้กับทาง เจ้าหน้าที่ในกรุงโรม จนในที่สุดการประพฤติดิชอบทางศาสนาดังกล่าวได้หยุดลง

ในบางกลุ่มศาสนาผู้อาวุโสหรือผู้ที่อยู่เบื้องสูงยังคงถูกมองว่าเป็น “ตัวแทนของพระเจ้า” เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วผู้ที่อยู่เบื้องสูงถือว่าเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำที่เกิดขึ้นภายในชุมชนทั้งหมดรวมถึงความผิดพลาดต่างๆ ด้วย ในปัจจุบันผู้ที่อยู่เบื้องสูงไม่ว่าจะมาจากการแต่งตั้งหรือถูกเลือกจะถูกมองว่าเป็นผู้ที่สร้างชีวิตชีวาให้ชุมชนเป็นผู้ที่ชุมชนมอบความไว้วางใจให้ และเป็นผู้ที่ดึงเอาความดีของแต่ละคนออกมา แต่ความรับผิดชอบส่วนบุคคลโดยทั่วไปแล้วเป็นหน้าที่ของแต่ละบุคคลในชุมชนเอง “การฝ่าฝืน” อาจจะเป็นเพียงการแสดงออกถึงความเป็นเด็ก เมื่อครั้งในอดีตการฝ่าฝืนกฎนั้นถูกมองในแง่บวก พระสงฆ์และแม่ชีบางท่านจะทดสอบนักเรียนของท่านโดยนำความศักดิ์สิทธิ์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกฝน ยกตัวอย่างเช่นในยุโรปพระที่เริ่มฝึกใหม่อาจจะต้องปลูกไม้แห้งๆ ไม้หนึ่งลงบนพื้นดินแล้วรดน้ำ หลังจากเวลาแห่งการ “อยู่ในโอวาท” และการบ่นผ่านไปเป็นปีๆ เมื่อความถือตัวได้ถูกทำลายไปเมื่อนั้นไม้แห้งๆ ที่ปักไว้ก็จะแบ่งบาน พระนักบวชชาวพุทธทิเบตนามว่าท่านมิลาริพา (Milarepa) ต้องสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ เสร็จแล้วก็ต้องทำลายแล้วก็สร้างใหม่อีกครั้งจนนับไม่ถ้วน การทำเช่นนี้เพื่อเป็นการแสดงถึงความพยายามที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นบททดสอบถึงความมุ่งมั่น และความตั้งใจที่จะชำระจิตใจจากการกระทำที่ไม่ดี การกระทำดังกล่าวเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการที่ผู้ที่เริ่มเข้ามาศึกษาทางธรรมพยายามแสวงหาความเห็นแจ้งทางด้านจิตวิญญาณและมีความมุ่งมั่นที่จะสละสิ่งต่างๆ เพื่อพัฒนาจิตวิญญาณของตนเอง

อย่างไรก็ตามวิธีการฝึกปฏิบัติทางธรรมนั้นมีหลากหลายวิธี ผู้ฝึกแต่ละคนก็มีแผนการฝึกมีกลยุทธ์ในการฝึกที่แตกต่างกันออกไปซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วก็ขึ้นอยู่กับวิธีการฝึกสอนที่ตนเองได้ร่ำเรียนมา ครูผู้ฝึกบางท่านอาจจะเก่งในเรื่องการอธิบายหรือยกตัวอย่างลักษณะนิสัยที่ดีและการประพฤติตามหลักธรรมแต่บางครั้งพวกท่านก็อาจจะไม่เก่งในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นในบางครั้งจึงเกิดการตีความกฎต่างๆ ที่หลากหลายออกไป อาจารย์บางท่านอาจจะตั้งใจที่จะประหลาดมิชอบแต่บางท่านอาจจะไม่ทราบจริงๆ ว่าสิ่งไหนถูกหรือสิ่งไหนผิด ความแตกต่างอยู่ที่กระบวนการการรับรู้เกี่ยวกับความผิดชอบทางศีลธรรมและการที่กระทำการไปโดยไม่มีอาการเกรงกลัวใดๆ หรือหวังว่าจะไม่มีใครจับได้ พวกเราจะทำอย่างไรได้บ้างเพื่อพัฒนาโปรแกรมการฝึกสอนที่จะช่วยให้ผู้ฝึกได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองในแง่ของศีลธรรม?

จะเป็นศาสนิกชนที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นที่ปฏิบัติตาม

เมื่อข้าพเจ้าเริ่มเคยชินกับการเป็นผู้เริ่มบวชใหม่แล้วนั้น ข้าพเจ้าจำได้ว่ามีคนให้ที่คั่นหนังสือกับข้าพเจ้าบนที่คั่นหนังสือนั้นเขียนว่า “ชีวิตของข้าพเจ้าจริงๆ แล้วมันไม่ใช่ตัวข้าพเจ้าเพราะพระเจ้าอยู่ในตัวข้าพเจ้า” เมื่อตอนนั้นที่ได้อ่านข้าพเจ้ารู้สึกปลาบปลื้มยินดีนัก รู้สึกมั่นใจว่าเมื่อเลือกที่จะเดินทางตามทางคริสต์ศาสนาแล้วพระเจ้าจะรวมเป็น “หนึ่ง” กับตัวข้าพเจ้าเอง หลังจากนั้นมาเป็นปีๆ ข้าพเจ้าก็ได้เกิดความรู้สึกกลัวและสงสัยเมื่อได้มานั่งพิจารณาถ้อยคำนั้นอีกครั้งว่าตกลงแล้ว “มันหมายถึงอะไร?” พระเจ้าอยู่เหนือพรหมแดนใดๆ ท่านอยู่สูงเกินกว่าที่จะมีความรู้สึกชอบและไม่ชอบ ท่านอยู่เหนือศาสนา อยู่เหนือความเป็นเชื้อชาติยิว ท่านเป็นคนของประชาชนจริงๆ แล้วสิ่งที่ทำทนายคือว่าเราจะสามารถตัดความรู้สึกชอบพอส่วนตนได้หรือไม่ เรื่องของวัฒนธรรม และแนวคิดที่จะนำพาเราให้ไปอยู่เหนือความกังวลทางโลกและหาหนทางไปสู่ความจริงอันสูงส่ง การปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับผู้สอนศาสนา คือ ต้องเต็มใจที่จะรับประทานอาหารหลากหลายชนิด, เรียนรู้ภาษาอื่นๆ, ต้องมีความอดทนอดกลั้นเพื่อพยายามทำความเข้าใจกับวิถีการปฏิบัติที่แตกต่างออกไปตามวัฒนธรรม, และต้องเคารพและยอมรับว่าคนต่างวัฒนธรรมย่อมปฏิบัติคนต่างออกไป ในทางพุทธศาสนาที่เรามักจะกล่าวกันว่า “เพื่อจะได้เห็นแจ้ง” ความจริงแล้วมันหมายถึงอะไรกันแน่? มันคือการที่เราหลุดพ้นภายในจิตของเราเองหรือว่าเป็นแสงสว่างคอยช่วยเหลือคนอื่น ๆ ให้เห็นแจ้งแบบที่เรียกว่า

“ช่วยให้ทุกสรรพสิ่งหลุดพ้น” เช่นนั้นหรือ? เราควรจะทำอะไรเพื่อจะได้เป็นตัวอย่างที่น่าเชื่อถือให้กับบุคคลที่มองหาหนทางที่จะหลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธความเกลียด และความทุกข์? ในพระคำภีร์ฮีบรูกล่าวไว้ว่า อับราฮัมได้ร้องขอต่อพระเจ้าไม่ให้ท่านทรงทำลายเมืองโซดอมและ โทมอร์ราห์ซึ่งเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยบาปและคนชั่วเพียงเพราะว่ามีคนอีกสิบคนที่เป็นคนดีอาศัยอยู่ในเมืองดังกล่าว อับราฮัมได้เสี่ยงชีวิตตนเองเพียงเพื่อที่จะช่วยชีวิตผู้อื่นแม้เพียงหนึ่งชีวิตก็ตาม

สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความสัมพันธ์อันดีของเราเองกับพระเจ้า

ในเพลง “The Greatest Love of All” ของวินนี ฮูสตัน (Whitney Houston) ได้สื่อความรู้สึกที่พวกเราเองจะสามารถสื่อถึง:

เราทุกคนพยายามแสหาวิรบุรุษชักคน
เราทุกคนต้องการใครสักคนที่เราจะไว้ใจได้ นานับถือ.....

ความหวังที่ว่าต้องการฮีโร่หรือวิรบุรุษเป็นธรรมชาติของมนุษย์ และวินนี ฮูสตันก็ได้ใส่คำตอบของเธอเองลงไปในเรื่องเพลง:

ฉันเชื่อว่าเด็กๆ คืออนาคตของพวกเรา
สอนพวกเขาให้ดีและให้พวกเขานำทาง
ให้พวกเขาได้เห็นสิ่งที่สวยงามที่อยู่ภายในพวกเขา
ให้พวกเขาได้รู้สึกภูมิใจในสิ่งที่พวกเขาทำ
ให้เสียงหัวเราะของเด็กๆ เหล่านั้นเตือนพวกเราถึงสิ่งที่พวกเราเคยเป็น
ฉันตัดสินใจนานแล้ว ที่จะไม่เดินตามใคร
ถึงฉันจะล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จ
ฉันก็คิดว่าอย่างน้อยฉันก็ได้ใช้ชีวิตในแบบของฉันเอง
ไม่ว่าคนอื่นจะเอาอะไรจากฉันไปก็ตาม
พวกเขาไม่มีทางเอาศักดิ์ศรีของฉันไปได้
เพราะความรักที่ดีที่สุดกำลังเกิดขึ้นกับฉัน
และฉันก็พบว่าสิ่งนั้นอยู่ในตัวฉันนี่เอง

ในความคิดของวินนีเองมองว่าการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็กๆ คือการที่เราใช้ชีวิตอยู่อย่างกล้าหาญในสถานที่ที่เต็มไปด้วยความรัก

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะนำพาเราไปสู่การหลุดพ้นและช่วยเหลือผู้อื่นให้หลุดพ้นด้วยคือการสำนึกถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หลักธรรมบทแรกของหลักธรรมทั้ง 37 ข้อของพุทธศาสนิกชน (37 Practices of All Buddha's Sons) กล่าวไว้ว่า

ร่างกายสังขารมนุษย์นั้นได้ถูกมอมมาพร้อมกับเวลา
ภพณะที่คตินั้นยากนักที่จะพบ
เมื่อเรามีร่างกายที่สมบูรณ์แล้ว
จงมุ่งมั่นพยายามอย่าได้ลดละ
เพื่อวันหนึ่งเราจะได้ข้ามผ่านมหาสมุทรและหลุดพ้นจากสังสารวัฏ
แต่ไม่เพียงแต่เราเท่านั้นที่หลุดพ้น คนอื่นๆ ด้วยเช่นกัน
สิ่งแรกคือจงตั้งใจฟัง คิดอย่างรอบครอบ และจงทำสมาธิให้มาก
พุทธศาสนิกชนทั้งหลายย่อมประพฤตินตามนี้

จากข้อความข้างต้นเตือนให้นึกถึงคำแนะนำของท่านนักบวชคาร์เมไลต์ที่ได้กล่าวไว้ว่า: จงเข้าใจแรงบันดาลใจของตนเอง เมื่อความเจียบเข้าทำร้ายและอาจมองดูว่าไม่มีที่สิ้นสุด จงจำไว้ว่าพระจันทร์ตกดินเพียงเพื่อให้พระจันทร์ดวงใหม่ขึ้นมาส่องสว่างอีกครั้ง ทุกขันธ์นั้นความจริงแล้วมีที่สิ้นสุด เพียงแต่เราต้องคอยพยายามชำระล้างจิตใจเราให้สะอาด อยู่เสมอและจงตั้งมั่นว่าสักวันหนึ่งเราทุกคนรวมถึงสรรพสัตว์ทั้งหลายจะต้องข้ามผ่านสังสารวัฏหรือการเวียนว่ายตายเกิดไปได้

Bhikkhuni Lee and Bayatee Dueraman

จุดมุ่งหมายของข้าพเจ้าในการเป็นครูสอนศาสนาพุทธคือ การปลูกฝังจิตวิญญาณที่เปิดกว้างและให้ความเคารพต่อผู้อื่น และเป็นความตั้งใจของข้าพเจ้าที่จะนำเสนอบทความนี้ร่วมกันกับเพื่อนร่วมงาน ซึ่งก็คือคุณ ภาวดี ดุรามัน ผู้มีศรัทธาในศาสนาอิสลาม ถึงเวลาแล้วที่สันติภาพควรจะเกิดขึ้นระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิมในประเทศไทย ปัญหาเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมุมมองของเราที่มีต่อศาสนาในทุกๆ ด้านของชีวิตและสังคมสิ่งแวดล้อม สังคมที่มีความศรัทธาที่แตกต่างกัน ควรหันหน้าเข้าหากันเพื่อเจรจาและให้ความร่วมมือ อันเป็นหนทางสู่การยกย่องและให้เกียรติกันในแต่ละวัฒนธรรมเพื่อสันติภาพ โดยเนื้อแท้แล้ว จาริตประเพณีของศาสนาพุทธและ ศาสนาอิสลาม มีแนวทางและวิธีการอันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกันในการสร้างสันติ ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว ดังตัวอย่างที่เป็นประโยชน์ที่สมควรกล่าวถึง เช่น คำว่า “มุสลิม” หมายความว่า “สงบ” และในภาษาอาหรับ คำว่า “ซาลาม” ที่เป็นรากฐานของคำว่า “อิสลาม” ก็มีหมายความว่า “การสร้างสันติ”

ท่านพุทธทาสภิกขุได้ส่งเสริมให้มีการศึกษาศาสนาเชิงเปรียบเทียบ เพื่อที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติของสังคมต่างๆ ท่านเชื่อว่าความอดกลั้น อดทน และจิตใจที่เปิดกว้างของผู้ที่มีความศรัทธาที่ต่างกัน จะยังผลให้มีชีวิตทางศาสนาที่เป็นประโยชน์ ภิกขุชิน เต่า มีความเห็นว่ามนุษย์ทั้งหลายต่างเป็นสมาชิกของครอบครัวเดียวกัน ในศาสนาอิสลาม สมาชิกทุกคนในสังคมหรือทั้งโลกต่างก็เป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน อิหม่าม अबดุล ราฮูฟ กล่าวไว้ว่า บทบาทของผู้นำทางจิตวิญญาณคือการสอนวิธีการเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ดังเช่นพระพุทธเจ้า

บทความฉบับนี้ศึกษาข้อเท็จจริงโดยปราศจากการบิดคั่นหรือเส้นแบ่งใดๆ ด้วยความเข้าใจอันลึกซึ้ง ความเคารพศรัทธาในจาริตประเพณี จนอาจกล่าวได้ว่า ผู้มีศรัทธาทั้งหลายสามารถพบปะสนทนากันได้ในเรื่องของสันติภาพไม่ว่าจะในฐานะชาวมุสลิมหรือชาวพุทธ

Karma Lekshe Tsomo

ชีวิตของคุณแม่เทเรซา แม่ชีผู้โด่งดังในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เป็นแรงบันดาลใจและแบบอย่างสำหรับหญิงชายนับล้านๆ จากภูมิหลังศาสนาต่างๆ มากมาย การถือการกุศลที่ช่วยเหลือคนยากไร้ของท่านได้รับการยกย่องว่าเป็นตัวอย่างของความรักและความยุติธรรม สะท้อนคำสอนทางด้านสังคมของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกออกมาได้อย่างเป็นรูปธรรมที่สุด แม้ท่านจะใช้ภาษาของศาสนาคริสต์และวางรากฐานงานของท่านอย่างมั่นคงในกรอบจารีตความเชื่อของตน แต่ชีวิตที่อุทิศให้แก่งานที่เปี่ยมไปด้วยเมตตาของท่านแผ่ขยายไปนอกกรอบศาสนา ท่านได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพเมื่อปี 1979 และได้รับประกาศให้เป็น บุญราศีในปี 2003 แต่น่าประหลาดใจยิ่งนักที่ชีวิตและงานกุศลของท่านกลับได้รับความสนใจในเชิงวิชาการน้อยมาก

รายงานชิ้นนี้ ผมนำเสนอการวิเคราะห์เชิงพุทธในชีวิตและการกิจเพื่อสังคมที่เป็นธรรมของสตรีที่น่าทึ่งผู้นี้ จุดประสงค์ของผมมิใช่เพื่อวิจารณ์คุณแม่เทเรซา ผู้อ่านหรือคนที่มองในแง่หักเหเช่นนั้นอาจสรุปเอาเองดังกล่าว แต่ประเด็นสำคัญของรายงานฉบับนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการทางศาสนาคริสต์ที่โน้มนำไปสู่การทำงานอย่างไม่เห็นแก่ตัวของคุณแม่เทเรซา กับหลักการที่โน้มนำสู่พระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นผู้ที่มุ่งมั่นบำเพ็ญบารมีอย่างไม่เห็นแก่ตัวในขนบธรรมเนียมศาสนาพุทธ อันดับแรก ผมจะพูดถึงชีวิตและคำสอนของ 'บุญราศีแห่งกัลกัตตา' อันดับสอง ผมจะพูดถึงอุดมการณ์พระโพธิสัตว์ และอธิบายถึงข้อกำหนดเบื้องต้นในการเข้าสู่วิถีแห่งพระโพธิสัตว์ อันดับสาม ผมจะใช้บรรทัดฐานเหล่านี้ประเมินแรงบันดาลใจและความสำเร็จของคุณแม่เทเรซาในส่วนที่สัมพันธ์กับแรงบันดาลใจและความสำเร็จของพระโพธิสัตว์ ในการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมดังกล่าว ผมจะเจาะลึกเข้าไปในค่านิยมพื้นฐานและคุณสมบัติความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏในคำบรรยายของคุณแม่เทเรซาจากมุมมองทางพุทธและคริสต์ นัยยะของรายงานชิ้นนี้คือประเด็นในการวัดจากเกณฑ์เดียวกัน – แนวคิดที่คล้ายคลึงกันในบริบทที่ต่างกันนำมาเทียบเคียงกันอย่างชอบธรรมได้มากน้อยแค่ไหน

เพื่อช่วยเหลือและชำระบาปแก่ผู้ยากไร้ที่สุดในหมู่ผู้ยากไร้

คุณแม่เทเรซา มีชื่อเดิมว่า แอ็กเนส กอนจา โบยาจู เกิดเมื่อปี 1910 ในครอบครัวคริสต์โรมันคาทอลิกชาวอัลบาเนียที่มีฐานะดีในเมืองสโกเปีย ซึ่งปัจจุบันคือประเทศมาซิโดเนีย ในวัยเด็ก ท่านเป็นคนที่เคร่งศาสนาและสนใจดูแลให้ความช่วยเหลือคนยากจนที่อยู่รอบบ้าน ในวัย 18 ท่านได้รับแรงบันดาลใจจากจดหมายของบาทหลวงชาวยูโกสลาเวียที่ทำงานในเมืองเบงกอล จึงเดินทางจากบ้านไปยังเมืองเซเกรป และต่อมาไปยังเมืองดัลลินที่ซึ่งท่านเข้าร่วมกลุ่มมิชชันนารีที่มีชื่อเสียง สำนักชีโลเรโต หลังจากนั้นไม่นาน ในปี 1928 ท่านเดินทางไปยังอินเดีย โดยเป็นซึฟีกัดสองปีที่เมืองดาร์จีลิงก่อนสาบานตนเป็นแม่ชีครั้งแรก จากนั้นท่านเป็นครูสอนประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์และกลายเป็นครูใหญ่ของโรงเรียนสตรีเซนต์มาเรีย ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงดำเนินงานโดยสำนักชีโลเรโตในเมืองกัลกัตตา ในปี 1937 ท่านสาบานตนเป็นครั้งสุดท้ายและได้รับสมญาจากศาสนาว่า แม่ชีเทเรซา ในปี 1946 ท่านได้ยื่นพระวณะของพระเจ้าที่นำทางไปสู่การทำงานอุทิศตนเพื่อคนยากจน¹

ในปี 1950 ท่านได้รับอนุมัติจากสังฆมณฑลกัลกัตตาและพระสันตะปาปาปิอุส ที่ 12 ก่อตั้งสำนักชี มีชื่อว่า คณะมิชชันนารีแห่งความรักของพระเจ้า (The Missionaries of Charity) โดยประกาศวัตถุประสงค์ที่จะรับใช้

ผู้ด้อยโอกาสและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับพวกเขาเหล่านั้น “ภารกิจเฉพาะของเราคือทุ่มเทเพื่อช่วยเหลือและชำระบาปแก่ผู้ยากไร้ที่สุดในหมู่ผู้ยากไร้”² ท่านเริ่มดำเนินการกิจการเพื่อการกุศลทันที และสองปีต่อมาได้เปิดบ้านสำหรับคนยากไร้ที่กำลังจะตายในวัดกาลีกัด ซึ่งเป็นที่พำนักสำหรับผู้แสวงบุญที่ไม่มีโคราสัย ซึ่งเป็นศาสนสถานของชาวฮินดู ตลอด 45 ปีต่อมา มีแม่ชีที่อุทิศตนราว 4,000 คนดำเนินรอยตามตัวอย่างของท่านและคนทั่วไปเป็นอาสาสมัครนับ 10,000 คนเข้ามาช่วยงาน ท่านคอยดูแลผู้ป่วย ผู้ถูกกดขี่ และทอดทิ้ง แม้ต่อมาตนเองจะคิดเชื้อวัณโรค ท่านยังคงทำงานดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเรื้อน และผู้ติดเชื้อโรคเอดส์จวบจนเสียชีวิตเมื่อปี 1997 คำรณชีวิตเฉกเช่นเดียวกับผู้ยากไร้ที่ท่านอุทิศตนให้ โดยมองว่าพวกเขาเหล่านั้น คือ “พระคริสตนั้นเอง”

แม้งานของท่านจะได้รับการยกย่องว่าเป็นภารกิจแห่งสันติภาพและกุศลบุญ แต่ตัวคุณแม่เทเรซาก็ยังได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์พอสมควร โดยเฉพาะคริสโตเฟอร์ ฮิชเซนส์ประธานมงานของคุณแม่เทเรซาทั้งในข้อเขียนและภาพยนตร์³ ขณะที่ท่านได้รับความชื่นชมว่าเป็นรูปธรรมแห่งศรัทธาทางคริสต์ศาสนาและความดีงาม เป็น “นางฟ้าแห่งความเมตตา” และ “นักบุญในสลัม” จากหลายๆ คน แต่ผู้ที่มีความเห็นต่างประมาณว่าท่านเป็นคนบ้าและจอมหลวง คุณแม่เทเรซาหลีกเลี่ยงจากความสวดสบายสมัยใหม่ทั้งปวง ใช้ชีวิตอย่างยากจนเป็นเวลาเกือบ 50 ปี แต่ก็ถูกติหาว่าไม่ยอมให้แม่ชีในสำนักของท่านใช้พัดลม เครื่องซักผ้าหรือลิฟท์เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระการทำงาน แต่ท่ามกลางกระแสเสียงอื้อฉาวเหล่านี้ เมื่อพระสันตะปาปาจอห์น ปอลประกาศให้คุณแม่เทเรซาเป็นบุญราศีแห่งกาลีกัดตา ซึ่งเป็นก้าวเริ่มต้นของการเป็นนักบุญ ประชาชนราว 150,000 คนจากทั่วโลกชุมนุมกันที่โรมเพื่อร่วมเฉลิมฉลองเป็นเกียรติแก่ท่าน

น้อยคนนักที่สงสัยในความเป็นบุคคลพิเศษของคุณแม่เทเรซา และหลายคนยกย่องว่าเป็นท่านตัวอย่างที่เสียสละและใจบุญในการทำกุศลและศรัทธาแก่กล้าของศาสนาคริสต์ ชีวิตที่เต็มไปด้วยความเมตตาและ โอบอ้อมอารีของท่านท่ามกลางผู้ยากไร้และด้อยในอินเดียเป็นการวางมาตรฐานใหม่ของความหมายของการอุทิศตนแด่พระเยซูเจ้าและกลายเป็นเครื่องมือแห่งความรักของพระเจ้า:

สำหรับฉัน พระเจ้าคือชีวิตที่ฉันต้องการดำรงอยู่ คือแสงสว่างที่ฉันต้องการสะท้อน คือหนทางไปสู่พระบิดา คือความรักที่ฉันต้องการแสดงออก คือความสุขที่ฉันต้องการแบ่งปัน คือสันติสุขที่ฉันต้องการหว่านเพาะรอบตัว พระเยซูเจ้าคือทุกอย่างสำหรับฉัน⁴

อย่างไรก็ดี ประเด็นที่เราสนใจตรงนี้คือ เราจะเรียกคุณแม่เทเรซาว่า พระโพธิสัตว์ได้หรือไม่ ปึงเจกผู้เสียสละตนเองอย่างยิ่งในความหมายทางพุทธศาสนา เพื่อตอบคำถามนี้ เราจำเป็นต้องทราบถึงคุณสมบัติของพระโพธิสัตว์ก่อน

การเข้าสู่วิถีแห่งพระโพธิสัตว์

ความห่วงใยที่ไม่เสื่อมคลายต่อความเป็นอยู่ของสัตว์โลก (สิ่งมีชีวิตที่มีจิตสำนึก) เป็นคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังปรากฏแม้ในจารึกพุทธศาสนายุคแรกๆ พระพุทธเจ้าประกาศเจตนารมณ์ในการปฏิบัติกิจของท่านเพื่อช่วยเหลือทุกคนและกระตุ้นให้คนอื่นๆ ทำเช่นเดียวกัน ในพระสูตรของมัชฌิมนิกาย ซึ่งเป็นคัมภีร์ภาษาบาลีที่ใช้นิพพานสูตร กล่าวไว้ว่า:

วางตะบองและดาบ

ฉันดำรงชีวิตที่บริสุทธิ์และเมตตา

เปี่ยมไปด้วยความเอื้ออารีและเวทนาต่อทุกชีวิต⁵

ในพุทธศาสนานิกายมหายาน ความมุ่งมั่นที่จะดำรงชีวิตด้วยเมตตา กรุณาและเวทนาต่อสรรพสิ่งที่มีชีวิต กลายเป็นเป้าหมายสูงสุดและเชื่อมโยงกับเป้าหมายใหม่ที่จะบรรลุความเป็นพุทธ ปรัชญาพระโพธิสัตว์ที่จะหลุดพ้น เป็นสิ่งที่ตามมาภายหลังโดยธรรมชาติ ปรัชญานี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่าสัตว์โลกมีจำนวนไม่จำกัดและในกฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิด (สังสารวัฏ) สัตว์โลกล้วนเชื่อมโยงถึงกันไม่ครั้งใดก็ครั้งหนึ่ง ดังนั้น สัตว์โลกทั้งหลายจึงถูกมองว่าเคยเป็นแม่ที่รักยิ่งของตนเอง ไม่ใช่เพียงครั้งเดียว แต่นับครั้งไม่ถ้วน⁶ การยอมรับดังกล่าวเมื่อรวมกับเมตตาธรรมอันยิ่งใหญ่ ส่งผลลัพท์เป็นความรู้สึกที่ทันทาโลลามะ ที่ 14 เรียกว่า “ความรับผิดชอบสากล”⁷

แต่วิถีแห่งพระโพธิสัตว์ไม่ใช่แค่ใช้ชีวิตอย่างมีเมตตา การเป็นพระโพธิสัตว์ จะต้องบรรลุเกณฑ์เฉพาะเจาะจงสามข้อ นั่นคือ การสละกิเลส ตั้งโพธิจิต และเข้าถึงธรรมชาติของความว่าง ซึ่งพระอดิษะ นักวิชาการชาวอินเดีย

ประกาศไว้ชัดเจนในผลงานทางศาสนาของท่านที่ชื่อ Lamp for the Path to Enlightenment (โพธิประทีป)⁸ ถึงแม้คำว่า “โพธิสัตว์” อาจใช้แบบค่อนข้างหลวมๆ กับคำพูดทั่วไปที่บ่งบอกถึงคนที่มีจิตใจเมตตากรุณา⁹ แต่ถ้าจะพูดให้ถูกต้อง คนที่ทำได้ครบตามเกณฑ์สามข้อนี้ท่านนั้นจึงจะเข้าข่ายเป็นพระโพธิสัตว์

ทฤษฎีแห่งการหลุดพ้นจากบาป การละทิ้งความเห็นแก่ตัว

หลักการข้อแรกของการดำเนินชีวิตแนวทางโพธิสัตว์ คือ การตัดขาดหรือละทิ้ง เช่นที่แม่ชีเทเรซาได้อุทิศตนอย่างไม่เห็นแก่ตัวเพื่อผู้ยากไร้และผู้ที่ยากจนแสนสาหัส – เช่น ผู้ที่ถูกทอดทิ้ง ผู้ที่กำลังจะเสียชีวิต ผู้ป่วยโรคเรื้อน – ตามท้องถนนในเมืองกัลกัตตา ตามข้อมูลที่ได้ศึกษาอย่างละเอียด เห็นได้ว่า แม่ชีเทเรซาก็รู้สึกว่าจะต้องละทิ้งความสะดวกสบายในชีวิตในฐานะครูใหญ่ของโรงเรียนเซนต์แมรี หลังจากที่ได้สอนหนังสือที่โรงเรียนนี้มา 20 ปีเพื่อดำเนินภารกิจที่จะช่วยรองรับกลุ่มคนยากไร้ของอินเดีย แม่ชีเทเรซาไม่เพียงแต่ใช้ชีวิตยากจนเช่นผู้ยากจนที่เธอดูแล แต่ยังได้สร้างแรงบันดาลใจแก่แม่ชีต่างๆ ที่มีความต้องการอุทิศตนในลักษณะเดียวกันและได้สร้างตำนานที่เห็นได้ในการดูแลผู้ยากไร้ในแต่ละชุมชนต่างๆ ทั่วโลก การละทิ้งอีกลักษณะหนึ่งของแม่ชีเทเรซาก็คือการตัดสินใจอย่างเด็ดขาดที่จะออกจากครอบครัวที่กำเริบเพื่อเป็นแม่ชี และตัดขาดความสัมพันธ์ทั้งกายและใจในการแต่งงานและมีบุตร ไม่มีใครสงสัยเลยว่าเธอได้รวมเอาอุดมคติในการปฏิเสธ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ ascetics ของการปฏิเสธจารีตประเพณีทุกอย่างของทุกศาสนา

เมื่อตรวจสอบแนวคิดแห่งการละทิ้ง เราพบความแนวทางที่สอดคล้องกันอย่างใกล้ชิดระหว่างระเบียบการปฏิบัติตามแนวทางของคาทอลิกและพุทธศาสนา พระสงฆ์และแม่ชีของสำนักคาทอลิกได้ปฏิบัติตามคำขอร้องของเยซูแห่งนาซาเรทที่ว่า “จงละทิ้งทุกสิ่งที่มีและตามข้ามา” พวกเขาจึงสละชีวิตการแต่งงานและชีวิตครอบครัวเพื่อมารับใช้พระผู้เป็นเจ้าโดยผ่านการดำเนินชีวิตของความยากจน การครองพรหมจรรย์ และการเชื่อฟังคำสั่ง ในทำนองเดียวกันแนวคิดแห่งการละทิ้งในบริบทของพุทธศาสนานั้นโดยทั่วไปสามารถประยุกต์ได้กับรูปแบบชีวิตของภิกษุและภิกษุณี ซึ่งเป็นพระสงฆ์และแม่ชีที่ตัดขาดชีวิตครอบครัวและเข้าร่วมกับสงฆ์ และชุมชนวัด อย่างไรก็ตามคำว่า “การละทิ้ง” ดังที่ประยุกต์ใช้กับโพธิสัตว์นั้นมีความหมายเฉพาะเจาะจง ไม่เพียงแต่หมายถึงการละทิ้งความสุขทางโลก แต่เป็นการตัดขาดจากวัฏจักรของการมีชีวิตอยู่ด้วย – ซึ่งก็คือกองล้อแห่งการเกิด การตาย และการเกิดใหม่ ซึ่งเรียกว่า สังสารวัฏ ความเข้าใจเรื่องการละทิ้งนี้ขึ้นอยู่กับทฤษฎีแห่งการเกิดใหม่ครั้งแล้วครั้งเล่าในอาณาจักรที่เรียกว่า สังสารวัฏ ในนรกและสวรรค์นับครั้งไม่ถ้วน และในอาณาจักรของมวลมนุษย์ สัตว์ และภูตผี ซึ่งต่างจากแนวคิดโรมัน คาทอลิกเรื่องชีวิตในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นสวรรค์ นรก หรือสถานที่ชำระล้างบาป

แม้จะมีความเชื่อที่คล้ายกันในเรื่องนรกสวรรค์ตามจารีตประเพณีของพุทธศาสนาและคริสเตียน แต่ทั้งสองศาสนาก็ไม่ได้มีทฤษฎีแห่งการหลุดพ้นจากบาป เช่นเดียวกัน พุทธศาสนาพยายามให้บรรลुการหลุดพ้นจาก สังสารวัฏ ขณะที่คริสเตียนมุ่งเน้นการหลุดพ้นจากบาปโดยผ่านพลังแห่งการฟื้นคืนชีพของพระเยซูคริสต์ ยิ่งกว่านั้น ในพระคัมภีร์ของชาวคริสเตียน ชีวิตที่เป็นอมตะและได้อยู่ร่วมกับพระผู้เป็นเจ้าในสวรรค์ คือ รางวัลที่เราคาดหวังสำหรับความศรัทธา และ/หรือผลงานที่ดี ซึ่งขึ้นอยู่กับคณะนิกาย “ในบ้านของพ่อข้าพเจ้ามีคฤหาสน์หลายหลัง ข้าพเจ้าจะไปจัดเตรียมสถานที่ให้ท่าน” (จอห์น 14:2) หากเปรียบเทียบกันแล้ว ในพระคัมภีร์ทางพุทธศาสนานั้น แม้ว่าการเกิดใหม่ในฐานะพระผู้เป็นเจ้าที่มีชีวิตยังขึ้นในสวรรค์จะเป็นเรื่องที่น่าพิสมัยอย่างยิ่งและอาจจะมีชีวิตยาวนานมากถึง 80,000 ปี แต่นั่นไม่ใช่สภาพที่เป็นนิรันดร์ เป็นเพียงชั่วคราวเท่านั้น พื้นที่ที่กุศลกรรมของใครคนหนึ่งได้ใช้หมด ผลลัพธ์ที่ตามมาซึ่งเกิดจากการกระทำที่ประเสริฐบริสุทธิ์เมื่อยังมีชีวิตในอดีตสิ้นสุดลงแล้ว คนๆนั้นก็จะต้องไปเกิดใหม่ เป็นผู้ที่ไม่มีชีวิตที่ที่น่าพิสมัยน้อยกว่าในสวรรค์ ยิ่งกว่านั้นสำหรับพุทธศาสนิกชนผู้มุ่งมั่นแสวงหาการหลุดพ้นแล้ว การได้ไปเกิดใหม่ในสรวงสวรรค์ไม่ใช่สิ่งที่เขาปรารถนาอย่างยิ่งยวด เนื่องจากการเกิดใหม่จะยิ่งขยายยาวออกไปจากการหลุดพ้นเป็นอิสระจากสังสารวัฏ

แม้ว่าเป้าหมายสูงสุดของทั้งสองศาสนาจะเป็นลักษณะแห่งความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ และความอ่อนน้อมถ่อมตนจะถือเป็นสิ่งที่ดี พุทธศาสนิกชนก็สามารถบรรลุการหลุดพ้นได้โดยผ่านความอดสาพยายามและการญาณ ขณะที่คริสเตียนเข้าถึงการหลุดพ้นจากบาปโดยผ่านความรักในพระผู้เป็นเจ้าและการอุทิศตัวเพื่อไถ่บาปของพระผู้เป็นเจ้า สมเด็จพระสันตปาปาได้ทรงสั่งสอนสาวกของพระองค์ขณะประทับบนเตียงก่อนเสด็จปรินิพพานว่า “จงแสวงหาการหลุดพ้นด้วยความอดสาหะ” ในทางตรงกันข้าม พระเยซูได้แนะนำสาวกของท่านให้เชื่อถือนิรันดร์นิรันดร์ของพระผู้เป็นเจ้า เส้นทางของคุณแม่เทเรซ่านั้นก็สอดคล้องกับคำแนะนำดังกล่าว คือการยอมรับในเจตนารมณ์ของพระผู้เป็นเจ้าและความสว่างของพระจิต คุณแม่เทเรซาและแม่ชีคนอื่นๆต่างเชื่อว่า ท่านเป็นของพระผู้เป็นเจ้า และก็ทำงานของพระผู้เป็นเจ้าเช่นเดียวกับพระเยซู เกียรติคุณจากความสำเร็จใดจึงเป็นของพระผู้เป็นเจ้า และไม่ได้ถือว่าเป็นความดีงามส่วนตัว ดังนั้น วิธีที่ใช้กันเพื่อเข้าถึงจุดหมายสุดท้ายคือทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างแนวคิดในทางพุทธศาสนาเรื่องการหลุดพ้น (จากสังสารวัฏ) และแนวคิดของคริสเตียนในการหลุดพ้นจากบาป และได้ชี้ให้เห็นข้อสรุปที่ว่าภาระทั้งที่สำคัญที่สุดนั้นหมายถึง สิ่งที่แตกต่างกันในบริบทของพุทธศาสนาและคริสเตียน

ความเมตตาในทางทฤษฎีและการปฏิบัติ

หน้าที่ต่อไปก็คือการตรวจสอบว่า อุดมคติของคริสเตียนในเรื่องการทำงานด้วยความเสียสละนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอุดมคติของพุทธศาสนาในเรื่องการทำงานในห้วงที่ไม่เห็นแก่ตัวสักเท่าใด ดังเช่นที่ได้แสดงไว้ในเรื่องโพธิสัตว์ ความเมตตาซึ่งเป็นหลักการข้อที่สองในแนวทางการดำเนินชีวิตของโพธิสัตว์ นั้น เป็นเสาหลักของการปฏิบัติในทางพุทธศาสนาและคริสเตียน คุณแม่เทเรซาได้จำลองงานของท่านเรื่องความรักและความมีเมตตาของชาวคริสต์ ซึ่งเป็นอวตารของความรักในมวลมนุษยชาติของพระผู้เป็นเจ้า คำสอนของคริสเตียนในการรับใช้ผู้หิวโหย ผู้ปราศจากเครื่องนุ่งห่ม และผู้ที่ได้รับการคุมขังนี้เราเจอในคำสอนของนักบุญแมทธิว 25:35 ที่ว่า “เมื่อใดก็ตามที่เจ้าทำสิ่งนี้เพื่อส่วนน้อยที่สุดของสิ่งนี้ เจ้าได้ทำเพื่อข้า” งานของคุณแม่เทเรซาอยู่ท่ามกลางเด็ก ๆ ที่อดอยากยากจนกับบรรดาลูกๆนี้ “ทำให้เด็กน้อยที่ทุกข์ทรมานมาหาฉัน” (แมทธิว 19:14; มาร์ค 10:14; ลูก 18:16)

มีคำถามว่าแรงจูงใจของคุณแม่เทเรซานั้นก็เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้ยากไร้แสนเข็ญในหมู่ผู้ยากจนอย่างบริสุทธิ์ หรือว่าท่านมีวาระแอบแฝงในการเปลี่ยนผู้ได้รับประโยชน์จากงานการกุศลของเธอเพื่อศาสนาคริสต์หรือเปล่า

เมื่อผมได้อ่านบันทึกชีวิตของคุณแม่เทเรซา ผมสรุปได้ว่า ท่านได้รับแรงกระตุ้นจากความหวังในเรื่องการนำผู้ได้รับประโยชน์จากงานการกุศลของท่านไปสู่พระผู้เป็นเจ้า แต่ไม่ได้เป็นการพยายามเปลี่ยนศาสนาโดยอาศัยความหลากหลายเรื่องการ “นับจำนวนร่าง” เช่นความพยายามเปลี่ยนศาสนาในประเทศศรีลังกา กัมพูชา มองโกเลีย และประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆเมื่อไม่นานมานี้ ความพยายามเปลี่ยนศาสนาอย่างรุนแรงโดยองค์กรมิชชันนารีคริสเตียนต่างๆทำให้ประชาชนเดือดร้อน เพราะรู้สึกว่าคุณค่าทางศาสนาของพวกเขาและตัวตนของพวกเขาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ ขณะที่คุณแม่เทเรซากลับทำงานกับประชาชน ซึ่งความทุกข์ยากของพวกเขานั้นมีมากกว่าตัวตนทางศาสนา นี่คือนี่สิ่งที่คุณแม่เทเรซาใช้ในการเข้าถึงผู้ยากไร้ที่ไม่ได้รับการเหลียวแล ความพยายามในการนำประชาชนเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้านั้น ผมเชื่อว่าคุณแม่เทเรซาได้รับแรงกระตุ้นจากแนวคิดที่พิเศษยิ่งในเรื่องพระผู้เป็นเจ้า และแนวคิดเรื่องความดีอย่างบริสุทธิ์ใจและความรักที่มากกว่าผลประโยชน์ที่เห็นแก่ตัวและวาระทางศาสนา

พระผู้เป็นเจ้าทรงสอนเรื่องคุณค่าของความรักและความมีเมตตาธรรม ซึ่งเป็นเมตตาที่ไม่ต้องใช้ความพยายามและเกิดขึ้นเองต่อสิ่งมีชีวิตทุกประเภท ที่ไม่ได้มีการชี้นำโดยญาณหรือผู้กมดในลักษณะ ทำนองเดียวกัน ความรักคือ คำบัญชาของพระผู้เป็นเจ้า และได้รับการชี้นำโดยศาสนาคริสต์ ที่แจ้งให้รู้ถึงญาณแม้ว่าเรื่องที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีกระบวนสวัสดิกการเพื่อการสงเคราะห์อยู่ในมโนจิตจะเป็นเรื่องที่ยังน่าสงสัย แต่พระองค์ได้ทรงสั่งสอนพระสาวกให้เอาใจใส่ผู้ที่ประสบเคราะห์จากความเจ็บป่วยและความทรมาณทางกายและจิตใจ นี่สอดคล้องกับคำสอนของพระเยซูในเรื่องที่ว่า “จงรักกันและกันดังเช่นที่ข้ารักพวกเจ้า” (จอห์น 15:12) พุทธศาสนิกายมหายานมีคำสอนที่เน้นเรื่องอุดมคติที่ไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งขยายไปมากกว่าการแสดงออกส่วนบุคคลในเรื่องความรัก และเมตตาต่อเมตตาธรรมระดับจักรวาลแต่สิ่งมีชีวิตทั้งหมด คือ มนุษย์ สัตว์ สิ่งที่มีมองเห็น และสิ่งที่มีมองไม่เห็น ที่ท้ายที่สุด เมตตาธรรมที่ยิ่งใหญ่นี้ก็ขยายไปสู่โพธิจิต ซึ่งเป็นเจตจำนงที่ไม่เห็นแก่ตนเองเพื่อปลดปล่อยสิ่งมีชีวิตทั้งหลายจากความทุกข์ทรมาณจาก สังสารวัฏ “เจตคติที่รู้แจ้ง” นั้นมีสองแบบคือ (1) ความปรารถนาที่จะเข้าถึง โพธิจิต ซึ่งเป็นความมุ่งมั่นที่อย่างแรงกล้าเพื่อเป็นผู้ตื่นอย่างแท้จริง (ดังเช่นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) เพื่อปลดปล่อยรูปกายจากความทุกข์ทรมาณ และ (2) การเข้าถึงโพธิจิตที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการวางแนวคิดอุดมคติในทางปฏิบัติ โพธิจิต เริ่มจากการเป็นสิ่งที่เรียบง่ายหรือการตอบสนองที่ผ่านการไตร่ตรองแล้วเพื่อรับมือกับความทุกข์ต่างๆของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย หลักการที่ถือว่าความสุขของคนอื่นสำคัญกว่าตนเป็นครั้งคราวนั้นค่อยๆพัฒนาเป็นความเมตตาที่เกิดขึ้นได้เองโดยทันทีต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย และกลายเป็นความมุ่งมั่นที่แน่วแน่เพื่อบรรลุความเป็นพุทธศาสนิกชนอย่างสมบูรณ์ เป็นการตัดสินใจที่ขยายต่อไปตลอดชั่วชีวิตในอนาคตจนกระทั่งเข้าถึงการตรัสรู้อย่างสมบูรณ์

พระโพธิสัตว์เป็นผู้ที่ปราศจากผลประโยชน์ส่วนตัว มีความสามารถและพร้อมอย่างเต็มที่ที่จะบรรเทาความทุกข์ยากของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เมื่อใดก็ตามโดยจัดเตรียมสิ่งที่พวกเขาต้องการให้ ร้อยกรองบทหนึ่งโดย ĀryaŚEQ \O(u)ra แสดงให้เห็นว่า พระโพธิสัตว์ นั้นมีความมุ่งมั่นมากเพียงไร

แม้ว่าจะมีใครสักคนต้องการเนื้อหนังของข้า
ข้าขอมอบให้พร้อมด้วยความยินดีในดวงตา
ข้าขอบริจาคอวัยวะของข้าและส่วนอื่นๆ
เพื่อเป็นการสงเคราะห์สิ่งที่ประกอบกันทั้งหมด
ตั้งอัญมณีที่ช่วยบันดาลให้สมปรารถนา
ข้าขอจัดเตรียมความปรารถนาให้แก่สัตว์ทั้งหลาย

และดั่งฉันไม้ที่ไร้พรได้

ข้าขอให้พวกเขาสมหวังดังใจ¹⁰

ทั้งคุณแม่เทเรซาและพุทธศาสนิกชนนิกายมหายานเชื่อในเรื่องศักดิ์ศรีของมนุษย์อย่างยิ่ง และมุ่งมั่นที่จะแสดงความรักและความเมตตาในการกระทำต่อผู้ที่ทุกข์ยากอย่างที่สุด คุณแม่เทเรซาแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นนี้ ขณะที่ท่านแต่งบาดแผลให้ผู้ป่วยโรคเรื้อน และอุทิศร่างกายเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ถูกทอดทิ้งในสังคม ท่านไม่ได้บริจาควงศาของท่านหรืออวัยวะเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น ดังที่พระโพธิสัตว์ของ Aryasura ตั้งใจจะทำ แต่ท่านได้อุทิศชีวิตของท่านเพื่อดูแลผู้ยากไร้ ความตั้งใจของพระโพธิสัตว์ ในการเสียสละชีวิตและอวัยวะอาจจะเป็นการสื่อความหมายที่เป็นสัญลักษณ์เพื่อทำลายร่างกายหรือทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม ดังเช่นที่นักวิจารณ์ของพระโพธิสัตว์ ได้ชี้ให้เห็น ในกรณีใดๆก็ตาม การเสียสละของ พระโพธิสัตว์ หมายถึงการสร้างแรงบันดาลใจเรื่องเมตตาธรรมและความอดทนในระหว่างการปลดปล่อยมนุษย์จากความทุกข์ แม้ว่าคุณแม่เทเรซาไม่เคยแสดงความตั้งใจที่จะเป็นพระพุทธรูป หรือช่วยให้มนุษย์หลุดพ้นจาก สังสารวัฏ แต่ความยากลำบากอย่างเหลือคณาที่ท่านได้อดทนตลอดมาในการทำงานท่ามกลางผู้ด้อยโอกาสนั้นเป็นหลักฐานสำคัญของความมุ่งมั่นที่แสดงถึงจริยธรรมของ พระโพธิสัตว์ในเรื่องเมตตาธรรม

สติปัญญาและญาณ

หลักการข้อที่สามของแนวทางการดำเนินชีวิตของ พระโพธิสัตว์ คือ สติปัญญา (*prajña*) ในบริบทของพุทธศาสนา สติปัญญาหมายถึงความเข้าใจสิ่งต่างๆ “ในลักษณะที่เป็นอยู่” หรือ การรับรู้โดยตรงถึงความว่างเปล่า ธรรมชาติที่แท้จริงของปรากฏการณ์ต่างๆ สติปัญญาชี้ว่าหลักการที่ยึดถือความสุขของผู้อื่นยิ่งกว่าของตนของ พระโพธิสัตว์ ด้วยเหตุนี้จึงไม่ได้เสื่อมโทรมเป็นเรื่องของอารมณ์เท่านั้น แต่ได้ใช้แนวทางที่มีความชำนาญเพื่อช่วยให้การสงเคราะห์ของมวลมนุษย์ทำได้มีประสิทธิภาพ

สติปัญญาและเมตตาธรรมทำงานควบคู่กันไป ราวกับปีกทั้งสองข้างของนก คุณสมบัติทั้งสองอย่างนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของการตรัสรู้ หลังจากมีความเข้าใจในแนวคิดเรื่องอนัตตา หรือการไม่มีตัวตน (อนัตตา) พระโพธิสัตว์ ได้รับความรู้ในเรื่องความไม่รู้เรื่องปรากฏการณ์ของการมีอยู่จริง ซึ่งรู้จักกันว่าเป็น ความว่างเปล่า (สุญญตา) พระโพธิสัตว์ ฝึกปฏิบัติเรื่องการภาวนาเรื่องความว่างเปล่าโดยผ่านขั้นตอนทั้งสิบของเส้นทาง พระโพธิสัตว์ ซึ่งรวบรวมสติปัญญาและความดีผ่านการปฏิบัติของความสมบูรณ์สิบอย่าง เพื่อกลบาวสานที่นับไม่ถ้วนสามเรื่อง ขั้นตอนนี้รวมกันเป็นสติปัญญาที่สมบูรณ์ของพระพุทธรูป ซึ่งรู้จักทุกสิ่งว่า ในทันที “ในลักษณะที่เป็นอยู่” สิ่งนี้มีค่าเท่ากับการรอบรู้ทุกอย่าง

แนวคิดเรื่องสติปัญญามีความหมายแตกต่างกันสำหรับชาวโรมัน คาทอลิก คือ สติปัญญาเป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้ามอบให้ ไม่ได้เกิดจากความพยายามของตนเอง ในบริบทของคาทอลิก สติปัญญาอ้างถึงการเปิดเผยให้เห็นสติปัญญาของพระเจ้า ซึ่งอยู่ในงาน สุกษมิต เพลงสวดในคริสต์ศาสนา และหนังสืออื่นของคัมภีร์อัครทูตซึ่งรู้จักว่าเป็น “วรรณกรรมทางสติปัญญา”¹² สติปัญญาในบริบทของไบเบิลไม่ใช่การรับรู้ของมนุษย์ ดังเช่นที่พุทธศาสนิกชนรู้ แต่การแสดงให้เห็นสติปัญญาของพระผู้เป็นเจ้า การเผยให้เห็นนี้เข้าใจได้ด้วยการสวดมนต์และการไตร่ตรอง และการแสดงออกในการกระทำในแต่ละวัน ตามความคิดเห็นของผม คุณแม่เทเรซาเป็นทั้งผู้ที่ใคร่ครองและสาวกผู้เผยแผ่ศาสนา และชีวิตของท่านเผยให้เห็นสติปัญญาของการแสดงให้เห็นของพระเจ้า ดังเช่นที่ท่านประสบ และสติปัญญานั้นได้ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แม้ว่าท่านอาจจะไม่ได้มีสติปัญญา ซึ่งเข้าใจความว่างเปล่าโดยตรง การอุทิศตนอย่างสม่ำเสมอของท่าน

ไปสู่การรับรู้หรือญาณที่ได้รับแรงบันดาลใจ และการพิจารณาด้วยสามัญสำนึก ซึ่งทำให้ได้เข้าถึงความจริงที่ยอมรับกันทั่วกันว่า “สงครามเป็นสิ่งที่ทำมนุษย์ ใครบ้างเคยคิดว่า นี่อาจจะ “เหมาะสม”¹³ ยิ่งกว่านั้น ท่านมีสติปัญญาที่ใช้ได้จริง ซึ่งทำให้ท่านสามารถเจรจาทันทีกับรัฐบาลอินเดียได้ เพียงเรื่องนี้เท่านั้นก็ทำให้เห็นว่า คุณแม่เทเรซาเหมาะสมกับความ เป็นนักบุญ ท่านได้จัดทำโครงการสังคมสงเคราะห์นับไม่ถ้วน ขณะที่ต้องเผชิญกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างมาก และก็มีปัญหาที่จะมองเห็นเกินกว่าเรื่องความแตกต่างเหล่านั้นจนถึงศักดิ์ศรีของมวลมนุษยชาติทั้งหลาย

ปัญญาและการหยั่งรู้

หลักการที่ 3 ตามวิถีทางแห่งพระโพธิสัตว์ คือ ปัญญา ตามบริบททางศาสนาพุทธ ปัญญาหมายถึงความเข้าใจ สิ่งต่างๆ “อย่างที่เป็น” หรือ การหยั่งรู้โดยตรงไปตรงมาโดยไม่ตัดสินใดๆ หรือสังขรณ์ของเหตุการณ์ทั้งปวงนั่นเอง ปัญญาช่วยนำทางการเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นของพระโพธิสัตว์ อาทิ การใช้ความรู้สึกเป็นที่ตั้งในการเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นแต่ใช้วิถีอย่างมีทักษะที่จะช่วยก่อประโยชน์แก่ทุกชีวิตของสรรพสัตว์อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญญา และความเห็นอกเห็นใจมีบทบาทประสานกันเปรียบดังปีกสองข้างของนก คุณลักษณะทั้งสองจำเป็นอย่างยิ่งต่อการ บรรลุถึงการรู้แจ้ง หลังจากแสวงหาจนเข้าใจอย่างลึกซึ้งในคำสอนเรื่องความไม่มีตัวตน (อนัตตา) พระโพธิสัตว์จึง บังเกิดการหยั่งรู้ในความไม่มีตัวตนของเหตุการณ์ ซึ่งที่เรียกกันว่า ความว่าง (สูนัตตา)

พระโพธิสัตว์บำเพ็ญสมาธิสู่ความว่างโดยผ่านวิถีทางพระโพธิสัตว์ 10 ขั้น เป็นการสั่งสมปัญญาและความดี ด้วยการปฏิบัติศิปิราชธรรม 10 (บารมี) นานสามชั่วกัลป์ชั่วกัลป์ กระบวนการส่งผลให้เกิดปัญญาอันครบสมบูรณ์ ของพระพุทธรเจ้า—การรู้ทุกสิ่ง “อย่างที่เป็น” ในเวลาเดียวกัน ซึ่งหมายถึงการรอบรู้รู้แจ้งหรือสัพพัญญุตญาณ แนวคิดเรื่องปัญญาในศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกมีความหมายต่างออกไป กล่าวคือ ปัญญา เป็นสิ่งที่พระเจ้าทรง ประทานมา ไม่ได้แสวงหาเอง ในคำสอนแบบคาทอลิก ปัญญาหมายถึง การเปิดสู่ปัญญาของพระเจ้าดังปรากฏอยู่ใน Job, Proverbs, Psalms และตำราอื่นๆ ในพระคัมภีร์ฮีบรู หรือที่รู้จักกันว่า “วรรณกรรมแห่งปัญญา (wisdom literature)” ปัญญาตามคำสอนในคัมภีร์คริสต์ศาสนาไม่ใช่การหยั่งรู้โดยมนุษย์ อย่างที่พุทธศาสนิกชนเชื่อ แต่เป็นการ เปิดสู่ปัญญาของพระเจ้า การเปิดสู่ปัญญาดังกล่าวก็เพื่อจะได้เข้าใจผ่านวิธีสวดอ้อนวอนและการพิณิจไคร่ครวญ และ แสดงออกด้วยการปฏิบัติเป็นกิจวัตร ในมุมมองของข้าพเจ้า แม่ชีเทเรซาเป็นทั้งผู้พิณิจและสมณทูต ชีวิตของท่านเผย ให้เห็นทั้งความรู้ในการเปิดสู่ปัญญาของพระเจ้า ตามที่ท่านประสบเอง และความรู้ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน แม้ว่าท่านอาจไม่มีความรู้ที่เข้าใจเกี่ยวกับความว่างโดยตรง ทว่าการเสียดสีที่ท่านทำอยู่ทุกวันนำไปสู่การหยั่งรู้ที่ถูกต้อง ประกายขึ้นมาและการตัดสินใจต่างๆอย่างสมเหตุผลที่ตัดตรงสู่ความจริงแท้ อันเป็นที่ยอมรับกัน ได้แก่ “สงครามคือ การเข่นฆ่ามนุษย์ ใครเล่าจะคิดได้ว่ามันจะเป็น “เพียงแค่นั้น” นอกจากนั้น ท่านยังมีปัญญาจากการปฏิบัติที่ทำให้ท่าน สามารถต่อรองกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองของอินเดียได้ เพียงเท่านั้นท่านก็สมควรกับการได้ยกย่องเป็นทูตสวรรค์ (saint) แล้ว ท่านบริหารจัดการโครงการสวัสดิการสังคมต่างๆนับสิบๆ โครงการจนสำเร็จขณะเดียวกันก็ยังจัดการเรื่องความ แตกต่างอย่างมากทางวัฒนธรรม และที่ชัดเจนคือ ท่านยังมีปัญญามองเห็นไกลไปกว่าความแตกต่างเหล่านั้น นั่นคือ เข้าใจเกียรติภูมิของมนุษย์ทุกคน

การเปรียบเทียบการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

จากการศึกษาชีวิตและหลักคิดของแม่ชีเทเรซ่า ข้าพเจ้าพอจะสรุปได้ว่า แม้ว่าท่านอาจนับเป็นทวดสวรรค์ตามมุมมองทางศาสนาคริสต์ แต่ท่านอาจจะหรืออาจจะไม่นับเป็นพระโพธิสัตว์ตามมุมมองของศาสนาพุทธ แน่นอนว่าท่านมีคุณสมบัติถึงพร้อมกับการเป็นพระโพธิสัตว์ในความหมายกว้างๆ คือคุณสมบัติด้านการละ การเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ และการหยั่งรู้ อย่างไรก็ตาม ท่านยังไม่บรรลุหลักเกณฑ์สำคัญของการเป็นพระโพธิสัตว์ ตามที่กำหนดไว้ในธรรมเนียมพุทธนิกายมหายาน ดังที่ติศา (Atiśa) อธิบายไว้ในหนังสือที่เขาแต่งชื่อ “ตะเกียงส่องทางสู่นิพพาน (Lamp for the Path to Enlightenment)”

แม้ แม่ชีเทเรซ่าจะละทิ้งความสุขทางโลกและผลประโยชน์ส่วนตัวก็ตาม แต่ไม่มีข้อบ่งชี้ว่าท่านตั้งใจละทิ้งวิถีสงสาร (วิถีสงสารแห่งการเกิดแก่เจ็บตาย) หรือแม้กระทั่งคุ้นเคยกับแนวคิดดังกล่าว แม้ท่านจะแสดงการเห็นอกเห็นใจเพื่อแผ่ผู้อื่นอย่างใหญ่หลวงด้วยการดูแลผู้เจ็บป่วย ผู้ขาดแคลน และผู้กำลังจะสิ้นลมปราณ หรือแม้ท่านอาจหวังจะช่วยแบ่งเบาความทุกข์ทรมานของมนุษย์ทุกคน แต่ก็ไร้ข้อบ่งชี้ว่าท่านปรารถนาจะเป็นผู้รู้แจ้งเพื่อจะช่วยเหลือปลดปล่อยสัตว์โลกที่ยังติดรูปรสกลิ่นเสียงสัมผัส (serient beings) ให้หลุดพ้นจากวิถีสงสาร หรือเคยมีความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่มีความปรารถนาของโพธิสัตว์ข้อนี้

แม้ท่านจะรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ที่ปรากฏว่าได้มาจากแรงศรัทธาต่อพระเจ้า หรือความเชื่อในพระเจ้า แต่ก็ไร้ข้อบ่งชี้ว่าท่านเกิดการหยั่งรู้สู่ความว่าง หรือแม้แต่เคยพบพานแนวคิดดังกล่าว ดังนั้นเมื่อปราศจากคุณสมบัติเฉพาะทั้งสามประการ จึงไม่สามารถจัดว่า ท่านเป็นพระโพธิสัตว์ ตามความหมายอันเคร่งครัดของคำคำนี้

เมื่อถามกลับกันว่าพุทธศาสนิกชนคนใดที่เทียบเคียงเท่ากับแม่ชีเทเรซ่า ก็ยากสำหรับชาวพุทธที่จะยกตัวอย่างได้ กรณีองค์ดาไล ลามะและปรมาจารย์อันยิ่งใหญ่ชาวพุทธท่านอื่นๆ ต่างบำเพ็ญเพียรตลอดเวลาที่จะทำประโยชน์แก่สิ่งมีชีวิตทั้งหลายโดยการสวดมนต์ภาวนาและสั่งสอนวิถีทางสู่การรู้แจ้ง แต่ท่านเหล่านี้ก็ไม่ได้อยู่ในสนามเพลละ ไม่ได้คอยทำแผลให้ผู้ป่วยโรคเรื้อน หรือดูแลผู้เจ็บป่วยอนาถาที่กำลังจะตายเพราะโรคเอดส์ เมื่อพิจารณาถึงบทบาทอย่างเป็นรูปธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บปวดและความทุกข์ยาก แม่ชีเทเรซ่าอาจจัดว่ามีความเป็นพระโพธิสัตว์มากกว่าพุทธศาสนิกชนทั้งหมดเสียอีก ดังนั้น จำเป็นหรือเปล่าที่ผู้ที่มีความปรารถนาตามแนวพระโพธิสัตว์ในการจะช่วยตอบสนองความต้องการใดๆ ของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย จะต้องเป็นพุทธศาสนิกชน หรือพระโพธิสัตว์สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกวัฒนธรรม

คำถามสำคัญที่ตามมาได้แก่ ความเป็นพระโพธิสัตว์ถูกจำกัดโดยวัฒนธรรมหรือไม่ ผู้เป็นพระโพธิสัตว์จำเป็นจะต้องเป็นพุทธศาสนิกชนเท่านั้นหรือ หากกิจกรรมของพระโพธิสัตว์ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ดังนั้นความหมายและกรอบการปฏิบัติของพระโพธิสัตว์อาจถูกจำกัดอยู่เฉพาะในบางสังคม พระโพธิสัตว์จัดว่ามีเฉพาะในเมืองพุทธเท่านั้นหรือ ความเห็นอกเห็นใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นจำกัดอยู่เฉพาะในประเทศที่นับถือพุทธศาสนานิกายมหายานหรือ หากเป็นเช่นนั้น เราจะอนุมานได้หรือไม่ว่าผู้ที่ได้รับความเห็นอกเห็นใจจากพระโพธิสัตว์จะจำกัด หรือมีแนวโน้มมากกว่าที่จะเป็นพุทธศาสนิกชนนิกายมหายาน และทั้งหมดนำไปสู่ทางตันด้วยเหตุและผล ได้แก่ ถ้าความเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อของพระโพธิสัตว์ถูกจำกัดกรอบด้วยเหตุผลใดๆ ก็ย่อมไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นสากลหรือไม่ลำเอียง ซึ่งขัดแย้งกับภาพลักษณ์ของพระโพธิสัตว์ตามที่ระบุไว้เกี่ยวกับการปฏิบัติกิจที่จะปลดปล่อยสรรพสิ่งมีชีวิตทั้งปวงจากความทุกข์ ถ้าการปฏิบัติกิจของพระโพธิสัตว์ไม่ถูกจำกัด แต่ยังมีไปถึงทุกสรรพสิ่งได้ เราก็เผชิญกับคำถามที่ต่างออกไปอีกว่า คนคนหนึ่งที่สามารถเสียสละโดยไม่คิดถึงตนเองในการช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของผู้อื่น แต่ไม่ได้ใช้คำว่า พระโพธิสัตว์

และไม่มีจุดหมายที่จะเปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น แม่ชีเทเรซ่าที่สะท้อนความแตกต่างอย่างชัดเจน

การพิจารณาคำถามดังกล่าวจากอีกมุมมองหนึ่งทำให้เราคิดต่อไปอีกขั้นว่าในประเพณีของพุทธศาสนานิกายมหายานเชื่อกันว่าผู้เป็นพระโพธิสัตว์สามารถปรากฏกายได้หลายรูปแบบเพื่อประโยชน์แก่ sentient beings ความสามารถของพระโพธิสัตว์ที่จะก่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งหมดเพิ่มเป็นทวีคูณเมื่อบุคคลนั้นก้าวหน้าขึ้นตามวิถีทางและลำดับขั้นสู่การเป็นผู้รู้แจ้ง ในเบื้องต้น มีการเชื่อกันว่าพระโพธิสัตว์สามารถปรากฏกายได้ 100 รูปลักษณะใน 100 ภพ ในขั้นสุดท้ายที่เป็นองค์พระพุทธเจ้าทรงมีอำนาจในการปรากฏกายในสารพัดรูปลักษณะในช่วงกับกัลป์ (innumerable world systems) จากมุมมองดังกล่าว พระโพธิสัตว์สามารถปรากฏกายเป็นอะไรก็ได้ที่จะก่อประโยชน์ต่อสรรพชีวิตต่างๆ เนื่องจากในปัจจุบันนี้ ผู้คนวิจารณ์ตนเป็นคริสต์ศาสนิกชนมากกว่าศาสนาอื่นๆ ทั้งหมด อาจเป็นเพราะว่าพระโพธิสัตว์ที่ใช้คำเรียกและความเชื่อตามแนวคริสต์ศาสนามีศักยภาพที่จะเข้าถึงผู้คนเป็นจำนวนมากที่สุดโดยใช้ภาษาที่สื่อให้คนเหล่านั้นเข้าใจได้ ซึ่งการติดตามเหตุผลนี้ ก็เป็นไปได้ที่แม่ชีเทเรซ่าจะถือเป็นพระโพธิสัตว์ที่แสดงตนเป็นคริสต์ศาสนิกชนเพื่อเผยแผ่จริยธรรมการเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น

คำถามเรื่องความสามารถในการเทียบเคียงที่ยกขึ้นมากล่าวในตอนต้นรายงานฉบับนี้มาสู่บทสรุปที่เราคาดไม่ถึง การค้นหาความคล้ายคลึงกลับกลายเป็นเจอความแตกต่างมากมาย จากความลึกซึ้งมากมายของการตีความ และการเกิดคำถามใหม่ตามมาเกี่ยวกับความสอดคล้องทางวัฒนธรรมและปรัชญา ประเด็นที่คล้ายคลึงกันมากที่สุด คือความเชื่อ/ค่านิยมเกี่ยวกับชีวิตที่ดำเนินด้วยความเห็นอกเห็นใจเพื่อแผ่และอุทิศไปกับการช่วยเหลือทุกคน ในการพูดคุยเรื่องนี้ ข้าพเจ้าพยายามพิจารณามโนทัศน์สำคัญในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกโดยใช้การตีความตามศัพท์และหลักเกณฑ์ทางพุทธศาสนาเพื่อให้เข้าใจความคิดเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ที่ถูกสร้างขึ้นในเชิงวัฒนธรรมและความเชื่อนั้น มีคุณค่าหรือไม่นอกบริบทของพุทธศาสนา การพูดคุยเรื่องนี้อาจหาข้อยุติไม่ได้ เหมือนพยายามสวมรองเท้ากลับข้างเนื่องจาก ความคิดเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ตั้งอยู่บนกลุ่มความเชื่อต่างๆ ซึ่งเท่าที่ทราบ แม่ชีเทเรซ่าไม่เคยมีความคิดดังกล่าว ในขณะที่เดียวกัน จากการพูดคุยดังกล่าว เราสามารถขยายความเข้าใจเกี่ยวกับการเห็นอกเห็นใจตลอดจนวัฒนธรรมและศาสนาประเภทต่างๆ ที่แบ่งแยกมนุษย์ออกเป็นกลุ่มต่างๆ ทำยที่สุด ความเห็นอกเห็นใจที่แท้จริงก็ไม้อาจถูกกำหนดครอบได้ เว้นเสียแต่ว่าจะต้องขยายออกไปสู่มวลมนุษยชาติ ก้าวข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรม ชนชั้น และเพศ

ความเห็นอกเห็นใจ ตามวิถีพุทธ ต้องไม่เพียงมีต่อเฉพาะเพื่อนมนุษย์เท่านั้น แต่รวมถึงต่อทุกสรรพชีวิตได้แก่ สัตว์ ผู้อยู่ในนรกภูมิ วิญญาณที่หิวโหย และทุกสิ่ง ความเชื่อนี้ทำให้พุทธศาสนิกชนมุ่งเน้นการเจริญภาวนาไปสู่จุดหมายของการบรรลุรู้แจ้งทางจิตวิญญาณและการปลดปล่อยทุกสรรพชีวิตให้หลุดพ้นจากความทุกข์ให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และยังทำให้เกิดจริยธรรมการไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิตใดๆ ซึ่งส่งผลทางจริยธรรมอันใหญ่หลวงในการสร้างสันติภาพ การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและความยุติธรรมทั่วโลก

ปัญหาตามความหมายทางคริสต์ศาสนา ไม่ใช่ความสามารถโดยธรรมชาติของมนุษย์เพียงลำพัง แต่ต้องเกิดจากแรงบันดาลใจจากพระเจ้า ในขณะที่เดียวกันความรักของพระเจ้าทั้งเกิดขึ้นในคริสต์ศาสนิกชนก่อแรงบันดาลใจให้เกิดการบริการช่วยเหลือด้วยความเห็นอกเห็นใจอย่างใหญ่หลวง ดังเช่นกรณีแม่ชีเทเรซ่า และการเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมในสังคมที่รู้จักกันว่า เทววิทยาเกี่ยวกับการปลดปล่อยเพื่อเสรีภาพ

โดยสรุปแล้ว พุทธศาสนิกชนและคริสต์ศาสนิกชนต่างต้องเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างมาก ปัจจุบัน ชาวโรมันคาทอลิกจำนวนมากกำลังนำคำสอนทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติสมาธิมาใช้ทบทวนจิตวิญญาณของตน ชาวพุทธจำนวนมากก็กำลังตระหนักในสิ่งที่ชาวคาทอลิกอุทิศให้แก่การสร้างสรรค์ให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคมมากขึ้น บุคคลสำคัญอย่างแม่ชีเทเรซ่าเป็นตัวอย่างให้ไม่เพียงแก่คนในชนบประเพณีเดียวกันเท่านั้น แต่แก่ทุกประเพณี เรา

ทุกคนก็สามารถเรียนรู้จากบุคคลตัวอย่างหรือผลงานเพื่อสร้างตัวอย่างที่ดีของการช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ตาม
ประเพณีของเราเอง ส่วนการปฏิสัมพันธ์และการพูดคุยต่อไปจะเพิ่มประสิทธิภาพของทั้งชาวพุทธและชาวคริสต์ใน
การบรรเทาความทุกข์ทรมานของเพื่อนมนุษย์ได้อย่างแน่นอน

Boontha Learthevorntham

ความเป็นมา

ด้วยคำริของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ จ.ปทุมธานี ประเทศไทย ประทานให้ สันติสุขเกิดขึ้นแก่โลกและมวลมนุษยชาติ คนโดยทั่วไปคิดว่า สันติสุขเกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมภายนอก มนุษย์จึง พยายามดิ้นรน แสวงหาเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการ แต่สันติสุขที่มนุษย์ต่างมุ่งหน้าแสวงหานั้น แท้ที่จริงแล้ว ไม่ได้มาจากปัจจัยภายนอก ไม่ใช่ได้มาจากการรบราฆ่าฟันเพื่อแย่งชิงกันในเรื่องของทรัพย์สิน สิทธิ อำนาจหรือเพื่อ ความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ แต่สันติสุขเกิดขึ้นจากภายในตัวของเรา นั่นคือความสุขที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรม ความสุขที่ แท้จริงของมนุษย์เป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวของมนุษย์ทุกคน มนุษย์ทุกคนสามารถค้นหาความสุขที่แท้จริงได้อย่างง่าย ๆ สบาย ๆ

วัดพระธรรมกาย โดย พระราชภาวนาวิสุทธิ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างสันติสุขที่แท้จริง จึงมุ่งมั่นให้ มนุษย์ทุกคนได้มีโอกาสปฏิบัติธรรม โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา หรือเผ่าพันธุ์ นอกเหนือจากนี้แล้วการปลูกฝัง ศีลธรรมในขณะที่เป็นเยาวชนเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง วัดพระธรรมกายจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมทุก ๆ วันอาทิตย์ เวลา 09.30 น. ถึงเวลา 16.00 น. และในแต่ละปีได้จัดโครงการอบรมต่าง ๆ เช่น โครงการอบรมยุว กัลยาณมิตร โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการอบรมธรรมทายาทหญิง โครงการบรรพชาอุปสมบทพระ ธรรมทายาท โครงการอบรมพระธรรมทายาทนานาชาติ โครงการบวชพระแสนรูป และโครงการบวชอุบาสิกาแก้ว หน่ออ่อน โดยมุ่งมั่นให้คนทุกระดับตั้งแต่เด็กถึงผู้ใหญ่ ชายและหญิงได้มีโอกาสเข้าร่วมในแต่ละโครงการที่ เหมาะสม โครงการบวชอุบาสิกาแก้วหน่ออ่อน 1 แสนคน ซึ่งเป็นโครงการที่มีสตรีระดับเยาวชนถึงระดับผู้ใหญ่เข้า ร่วมอบรม ทั้งนี้ โครงการอบรมอุบาสิกาแก้วหน่ออ่อน 1 แสนคน ได้รับการร่วมมือและการสนับสนุนจาก คณะพระมหาเถระ พระเถรานุเถระ คณะสงฆ์ทั่วประเทศ หน่วยงานราชการต่าง ๆ องค์กรเอกชน สมาคมและชมรมต่าง ๆ ตลอดจน องค์กรพระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ

คำจำกัดความและความสำคัญของอุบาสิกาแก้ว

คำว่า “อุบาสิกาแก้วหน่ออ่อน” หมายถึง ผู้ศรัทธาด้วยศรัทธา สมาธิและปัญญา พระราชภาวนาวิสุทธิได้ให้คำ จำกัดความของคำว่า อุบาสิกาแก้วหน่ออ่อน คือ ผู้ศรัทธาใจ เข้าใจและมีความพร้อมที่จะมาเป็นต้นแบบและต้นบุญ ให้กับผู้อื่นได้ ภาพของอุบาสิกาแก้วเมื่อแพร่ภาพออกไปทั่วโลก จะทำให้เกิดความเข้าใจ และทำให้ภาพลักษณ์ของ สตรีไทยดีขึ้น ให้คนทั่วโลกได้เห็นถึงความตั้งใจในการปฏิบัติธรรม ตลอดจนการฝึกฝนอบรมคุณธรรมแก่ตัวเอง และกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในการปฏิบัติธรรมไปทั่วประเทศ มีผลทำให้สังคม ประเทศชาติสงบร่มเย็น พระพุทธศาสนารุ่งเรืองมั่นคงถาวร อยู่คู่แผ่นดินไทยตราบนานเท่านาน

ผู้หญิงไม่ใช่เพียงเกิดมาพร้อมกับแบกรับภาระหน้าที่ของความเป็นแม่ ที่เพียงแค่ว่าจะต้องให้กำเนิดทายาทแก่ วงศ์ตระกูล แต่ผู้หญิงเป็นสตรีที่มีความสามารถเกินความเป็นหญิง แม้สตรีจะบอบบาง แต่จิตใจมีความเข้มแข็งและ แข็งแรง เกินกำลังของความเป็นสตรี ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยได้จารึกไว้ว่า สตรีในอดีตนั้น แม้สองมือจะเลี้ยยคู

และปกป้องลูกน้อย แต่ในขณะเดียวกัน สองมือก็สามารถทำหน้าที่ถือดาบปกป้องแผ่นดินไม่ให้หรือราชศัตรูเข้ามา รุกรานประเทศชาติ หญิงไทยในยุคโบราณหลายท่านจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรสตรี

สตรีจึงเป็นได้ทั้งแม่ของลูกและแม่ของโลก พลังแห่งสตรีนั้น ถือได้ว่าเป็นพลังอันบริสุทธิ์และยิ่งใหญ่ ที่ จะทำให้การเผยแผ่งานของพระพุทธศาสนาและสามารถสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่โลก

หลักการและเหตุผล

อุบาสิกา คือ ตำแหน่งของสตรีผู้หนึ่งใกล้ชิดพระรัตนตรัย ทำหน้าที่อุปถัมภ์บำรุง และปกป้องคุ้มครองให้แก่ พระพุทธศาสนา อุบาสิกาเป็นหนึ่งในพุทธบริษัทสี่ ซึ่งประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกา ความสำคัญของอุบาสิกาจึงมีมาเนิ่นนานตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล แม้ในยุคปัจจุบันคนทั่วไปจะมีจำนวนไม่มากนักที่รู้จักความหมายของคำว่าอุบาสิกา แต่อุบาสิกายังคงเป็นคำที่มีความหมาย และมีความสำคัญในพระพุทธศาสนาอย่างไม่มีวันเปลี่ยนแปลงหรือให้ความสำคัญลดน้อยลงไป

ในสมัยพุทธกาลมีสตรีท่านหนึ่งนามว่า นางวิสาขา นางเป็นกุลธิดา เกิดในตระกูลของเศรษฐีผู้มีสมบัติมหาศาล ชีวิตของนางตั้งแต่เกิดเติบโตพร้อมด้วยทรัพย์สมบัติ และข้าทาสบริวาร นางปรารถนาสิ่งใด ก็จะได้สมปรารถนาตามนั้น แม้กระทั่งถึงวันที่สำคัญที่นางจะต้องออกจากเรือน ไปอยู่ในตระกูลของสามี หุดแหว่งงานของนางถึงดงามอย่างไม่มีใครเทียบได้ แม้จะมีครอบครัวแล้วนางยังทำหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนา ถวายน้ำจัน น้ำใช้ ถวายอัฐบริวารที่ จำเป็นแก่สมณะบริโภค นางเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในสถานะของอุบาสิกาได้อย่างดีที่สุด และงดงามที่สุดอย่างชนิดที่ไม่มี ใครเทียบเท่านางได้ นางได้บริจาคเงินเป็นจำนวนมากเพื่อสร้างวัดบุพพาราม ให้เป็นสถานที่ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ซึ่งถือได้ว่าเป็นวัดที่สำคัญในสมัยพุทธกาล อุบาสิกาจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญ ในการทำนุ บำรุงพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวสืบไป

อุบาสิกาแก้มาจากคำว่า อุปาสการณ (ภาษาบาลี) คือ หญิงที่เข้าใกล้พระรัตนตรัย ผู้ประกอบด้วยคุณธรรม 5 ประการ คือ

1. เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวย
2. เป็นผู้มั่งคั่ง
3. เป็นผู้ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อเรื่องของกรรม
4. ไม่แสวงหาบุญเขตภายนอกศาสนานี้
5. ทำการสนับสนุนศาสนานี้

อุบาสิกาแก้หน่ออ่อน หมายถึง อุบาสิกาที่รักษาศีล 8 ให้เป็นอาภรณ์ที่งดงามประดับกาย วาจา ใจ และปฏิบัติ ตามทางสายกลางคืออริยมรรคมีองค์แปด เป็นผู้ที่มีความงามดงามและบริสุทธิ์ เปรียบประดุจดอกไม้แรกแย้มที่เบ่งบาน รับแสงตะวันในยามเช้า กายภายนอกมีความงามด้วยศีล กายภายในงดงามด้วยธรรมแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้า อุบาสิกาแก้หน่ออ่อนจึงเป็นอุบาสิกาที่เทียบพร้อมและงดงาม ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เป็นผู้ที่มีความสมควร อย่างยิ่งที่จะนั่งใกล้พระรัตนตรัย

โครงการบวชอุบาสิกาแก้หน่ออ่อน เป็นโครงการอบรมหลักสูตรระยะสั้น 7 วันหรือ 15 วัน โดยผู้เข้าอบรมมี ทั้งเยาวชนที่มีอายุเพียง 15 ปีถึงระดับผู้ใหญ่ที่มีวัย 65 ปี แม้จะต่างวัยแต่ก็มีหัวใจดวงเดียวกัน ที่ปรารถนาจะพัฒนา

ตนเอง ให้เป็นกุลสตรีที่มีความงามทั้งภายนอกและภายใน แม้ว่าโครงการนี้จะเป็นหลักสูตรการอบรมระยะสั้น แต่ผู้เข้าอบรมจะได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติธรรม ที่มีพระอาจารย์ให้การอบรมสั่งสอน และมีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำต่าง ๆ

สำหรับในประเทศไทย ได้จัดเตรียมพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัดในแต่ละวัดทั่วประเทศให้เป็นสถานที่จัดอบรม โดยได้รับความร่วมมือจากทุกวัดเป็นอย่างดี

โครงการอุบาสิกาแก้วหน่ออ่อนในประเทศไทย จัดขึ้นทั้งหมด 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 จัดขึ้นระหว่างวันที่ 8-15 มีนาคม พ.ศ. 2553

ครั้งที่ 2 จัดขึ้นระหว่างวันที่ 16-29 เมษายน พ.ศ. 2553

ครั้งที่ 3 จัดขึ้นระหว่างวันที่ 16-29 ธันวาคม พ.ศ. 2553

โครงการนี้จึงเป็นโครงการที่มีความสำคัญ ตลอดจนเป็นความหวังที่จะจรโลงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร โดยมีสตรีซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญ เป็นพลังในการสนับสนุน เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปโดยราบรื่น และยาวนาน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่ออบรม ปลุกฝัง ศีลธรรมและอุดมการณ์พระพุทธศาสนาให้แก่สตรีชาวพุทธ เพื่อให้เป็นอุบาสิกาที่มีความเหมาะสมในการเป็นผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัยอย่างแท้จริง
2. เพื่อฟื้นฟูศีลธรรม และวัฒนธรรมชาวพุทธให้กลับมาเจริญรุ่งเรือง เหมือนครั้งในสมัยพุทธกาล
3. เพื่อพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้ยั่งยืน โดยการพัฒนาศีลธรรมของประชาชน

คุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรม

ผู้เข้าอบรมจะต้องมีคุณสมบัติต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นผู้หญิง อายุระหว่าง 15-65 ปี
2. นับถือพระพุทธศาสนา
3. สุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง โรคจิต โรคประสาท หรือโรคอื่นๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการอบรม
4. สามารถร่ำกษาศิล 8 ได้ตลอดการอบรม
5. เป็นผู้ที่อยู่ง่าย กินง่าย ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น

กิจวัตรประจำวัน

อุบาสิกาแก้วหน่ออ่อน ผู้เข้ารับการอบรมจะต้องปฏิบัติตามกฎของโครงการ และต้องทำกิจวัตรประจำวันตามตารางการอบรม ซึ่งจะทำให้มีผลอย่างสูงสุดในการอบรม

กิจวัตรประจำวันมีดังนี้

04.30	ตื่นนอน
05.00	เข้าแถว
05.15	สวดมนต์ทำวัตรเช้า ปฏิบัติธรรม
06.15	รับบุญ
07.00	รับประทานอาหารเช้า
07.45	รับบุญหลังอาหารเช้า และทำภารกิจส่วนตัว
08.45	ตั้งแถว
09.00	ปฏิบัติธรรม รอบสาย
11.00	รับประทานอาหารเช้า
12.00	รับบุญหลังอาหารเช้า
12.30	ทำภารกิจส่วนตัว
13.15	ตั้งแถว
13.30	ปฏิบัติธรรมและฟังธรรม
16.00	ออกกำลังกาย
16.30	ดื่มน้ำปานะ ทำภารกิจส่วนตัว
17.45	ตั้งแถว
18.00	สวดมนต์ทำวัตรเย็น ปฏิบัติธรรม
19.40	เข้าโรงเรียนอนุบาลฝันในฝันวิทยา
22.00	หลับในอุทิศบุญ

หลักสูตรการอบรม

สำหรับหลักสูตรที่ใช้ในการอบรม ผู้เข้าอบรมจะได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. กฎระเบียบการและข้อควรปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน
2. มารยาทที่สตรีควรรู้และพึงระวัง
3. มารยาทในการรับประทานอาหาร
4. มารยาทชาวพุทธ เช่น การลุก นั่ง กราบ ไหว้
5. วัฒนธรรมชาวพุทธ เช่น การปิด กวาด เช็ด ถู
6. ความสำคัญของการเป็นผู้มีความเคารพ
7. ความสำคัญการอธิษฐานจิตและการถวายสังฆทาน
8. องค์คุณอุบาสิกและประวัติอุบาสิกในพระพุทธศาสนา
9. ความหมายของคำว่าสมาธิ
10. หลักปฏิบัติธรรมเบื้องต้น
11. กฎแห่งกรรม
12. สัมมาทิฐิเบื้องต้น

13. ประวัติครูบาอาจารย์
14. การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาและศีลธรรมโลก
15. การทำหน้าที่กัลยาณมิตรและการสร้างบารมีของหมู่คณะ
16. ธรรมชาติ โลกและชีวิต
17. หลักในการบริหารเวลา
18. กิจกรรม 5 ห้องชีวิต
19. หัวใจเศรษฐี
20. ประวัติของนางวิสาขา มหาอุบาสิกา

การบวชอุบาสิกาแก้วและรับผ้าสบแก้ว

ในระหว่างการอบรม จะมีการซักซ้อมขั้นตอนพิธีกรรมบวช 1 วัน และมีพิธีบวชอุบาสิกาแก้วในวันถัดไป โดยพิธีบวชจะมีพระศีลาจารย์เป็นผู้ให้ศีลและมอบผ้าสบแก้ว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผู้บวชอุบาสิกาแก้ว สำหรับผู้เข้ารับการอบรมตามขั้นตอนต่าง ๆ และผ่านการบวชแล้ว เมื่อสิ้นสุดการอบรม จะได้รับใบประกาศนียบัตรไว้เป็นที่ระลึก

ผลการอบรม

แม้ว่าโครงการบวชอุบาสิกาแก้ว จะเป็นหลักสูตรระยะสั้นใช้เวลาเพียงไม่กี่วัน ในการอบรม แต่ผลที่เกิดขึ้นกลับเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลแก่ผู้เข้ารับการอบรม ในการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตให้มีคุณภาพ เนื่องจากได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อีกทั้งเรียนรู้หลักในการดำเนินชีวิตที่สามารถนำกลับไปใช้ได้จริง จึงนับได้ว่าเป็นการใช้เวลาเพียงเล็กน้อย แต่ได้ผลอย่างคุ้มค่า ผู้เข้ารับการอบรมสามารถเปลี่ยนชีวิตตนเอง จากผู้หญิงธรรมดาให้เป็นสตรีที่มีความเพียบพร้อมในการนั่งใกล้พระรัตนตรัย เป็นการพลิกผันชีวิตให้สูงส่งอย่างงดงาม สตรีแม้ไม่มีโอกาสได้บวชเป็นพระเอกเช่นบุรุษ หากแต่สตรีมีโอกาสบวชเป็นอุบาสิกาแก้วและดำเนินชีวิตได้อย่างงดงามควรค่าแห่งกุลสตรี

การอบรมในต่างประเทศ

ในระหว่างที่ประเทศไทยมีการจัดโครงการบวชอุบาสิกาแก้ว ศูนย์สาขาของวัดพระธรรมกายในต่างประเทศ ได้จัดโครงการบวชด้วยเช่นเดียวกัน ทั้งทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย สำหรับระยะเวลาในการอบรมของแต่ละประเทศจะมีการปรับปรุงบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมในประเทศนั้น ๆ ยกตัวอย่างเช่น ได้หวันมีศูนย์สาขาของวัดพระธรรมกาย 3 แห่งคือ วัดพระธรรมกายไทเป วัดกาวนาเถาหยวน และวัดกาวนาไถจง ทั้ง 3 ศูนย์ได้จัดโครงการบวชพร้อมกับวัดพระธรรมกายประเทศไทย ซึ่งมีสตรีชาวไทยและชาวท้องถิ่นให้ความสนใจ และได้เข้าร่วมกิจกรรมการบวชอุบาสิกาแก้ว ในประเทศอินเดียได้มีการจัดบวชอุบาสิกาแก้ว 2 รุ่น ซึ่งมีสตรีชาวอินเดียเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก

สรุป

อุบาสิกาแก้ว จึงมิใช่เพียงผู้หญิงธรรมดาที่เกิดมาเพียงเพื่อศึกษาหาความรู้หรือเพียงเพื่อสร้างครอบครัว เธอเป็นหญิงสาววัยรุ่นที่เปลี่ยนชีวิตตนเองด้วยการเรียนรู้หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นการฝึกฝนอบรมตนเองให้เติบโตและงดงามเช่นเบญจกัลยาณี เธอเป็นผู้ที่มีความงดงามทั้งภายนอกและภายใน ทั้งกริยามารยาทที่งดงาม แห่มช้อย มีน้ำใจโอบอ้อมอารี มีไมตรีต่อผู้อื่น จึงนับได้ว่าเธอผู้นี้เป็นยอดหญิง เป็นสตรีผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่น่ายกย่องพระรัตนตรัย และพร้อมที่จะจรโลงและปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา ให้สืบทอดยาวยาวนานออกไปตราบนานเท่านาน

FIRSTNAME : (MISS) BOONTHA

LASTNAME : LEARTTHEVORNTHAM

Address : No. 9 (4F), Guoqing Rd., Banqiao city, Taipei Country, Taiwan, R.O.C.

TEL (in Taiwan) : 0916-469-530

I study at Hsuan Chuang University

48, Hsuantsang Rd., Hsinchu, Taiwan, R.O.C

Bhikkhuni Vijithananda

เด็กๆ ที่มีจิตอันใสสะอาดปราศจากความอยากหรือความคาดหวังใดๆ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่ง เพราะเขาจะเติบโตขึ้นมารับผิดชอบต่อสังคมในอนาคต เด็กๆ จะเรียนรู้ทักษะการใช้ภาษา วิธีการสื่อสารและรูปแบบพฤติกรรมต่างๆ โดยการเลียนแบบผู้ใหญ่และเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว พวกเขามีโอกาสที่จะเห็นตัวอย่างทั้งดีและไม่ดีภายในครอบครัวของตน ตัวอย่างที่ไม่ดีย่อมมีผลเสียต่อจิตใจของเด็กที่ยังไร้เดียงสา และจะทำให้การพัฒนาประเทศต้องชะงักงันได้

ครอบครัวที่มีปัญหาจะตกย่ำความคิดอกุศลต่างๆ เข้าไปในจิตใจของเด็ก เช่น ความเกลียดชัง ความเสียใจว่าตนทำผิด ความอิจฉาริษยา อาฆาตแค้น หรือนิสัยชอบก่ออันตรายความผู้อื่น เมื่อเด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ พวกเขาอาจไปมีส่วนในการก่ออาชญากรรม สร้างปัญหาสังคม นักร้ายบุ้งหิ้วหวง ฆาตกรรม โจรกรรม หรือก่อความรุนแรง พฤติกรรมเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมที่ดี อีกทั้งยังเป็นปัญหาด้านความมั่นคง สุขภาพ การศึกษา และการพัฒนาเศรษฐกิจอีกด้วย ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงปัญหาความปรองดองทางสังคมและศาสนาของประเทศ วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อเด็กของศูนย์ศากยธิดาคือ ความพยายามลดปัญหาเหล่านี้โดยฝึกให้เด็กเป็นสมาชิกของสังคมที่มีวินัยและรักสันติ

การอบรมกาย วาจา และใจ

ศูนย์ศากยธิดา ประเทศศรีลังกาได้จัดตั้งโครงการจำนวนหนึ่งขึ้นมาโดยมุ่งเน้นพัฒนาการทางกาย วาจา และใจของเด็กๆ “การพัฒนาการ” ในที่นี้หมายถึงการฝึกให้เด็กมีมารยาทและมีระเบียบวินัย เพื่อที่จะไม่สร้างปัญหาให้แก่ตนเองและผู้อื่น ในอันที่จะกระตุ้นพัฒนาการนี้ เด็กๆ ควรจะได้ทำกิจกรรมที่เพลิดเพลิน จิตของพวกเขาจะได้รับการพัฒนาโดยใช้ความสามารถของตน เช่น เล่นละคร เล่นกีฬา และทำงานสร้างสรรค์อื่นๆ จากการทำกิจกรรมเหล่านี้ เด็กๆ จะได้เรียนรู้การควบคุมตนเองและการรักษาระเบียบวินัย

“การพัฒนาทางวาจา” ในที่นี้คือการสอนให้เด็กรู้จักแยกแยะระหว่างคำพูดที่เป็นคุณกับคำพูดที่ทำร้ายตนเองและผู้อื่น ภาษานี้เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การใช้วาจาไม่สุภาพไม่น่าฟังหรือหยาบคายจะทำร้ายจิตใจผู้อื่น ซึ่งเท่ากับเป็นการทำลายสันติภาพและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว และอาจนำไปสู่ปัญหาหรือการทะเลาะเบาะแว้งต่อเนื่องไปอีก หรือแม้แต่จบลงที่การก่ออาชญากรรม เช่น การฆาตกรรม จุดมุ่งหมายของการพัฒนาการใช้วากิจเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กๆ เข้าไปอยู่ในสถานการณ์และอาชญากรรมที่เลวร้ายเช่นนั้น นอกจากนี้ ยังจะเป็นการนำพาเด็กๆ ไปสู่ความสมัคสมาน สันติสุข และความเจริญรุ่งเรือง ทั้งหมดนี้ก็จะสำเร็จได้ก็ด้วยการอบรมให้เด็กรู้จักใช้วาจาที่ไพเราะ พูดความจริง และพูดแต่สิ่งที่มีสาระ

“การพัฒนาจิต” มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ จิตของเด็กเปรียบเสมือนน้ำที่ใสสะอาด ซึ่งสิ่งสกปรกทำให้ขุ่นได้ง่าย จิตของเด็กจะสกปรกเสียหยาได้หากถูกป้อนด้วยความรู้สึกและความคิดที่ชั่วร้าย ทำลายล้างและเป็นอกุศล นับตั้งแต่วัยทารกเป็นต้นมา เด็กควรจะได้รับบ่มเพาะด้วยความประพฤติถูกทำนองคลองธรรม (หรือมีศีล) และมีจริยธรรมที่มาจากพื้นฐานทางศาสนาที่งาม พื้นฐานอุปนิสัยของแต่ละบุคคลนั้นมาจากการวางรากฐานตั้งแต่วัยทารก เราจะต้องคำนึงถึงการพัฒนาแม่และเด็กควบคู่กันไป ในการพัฒนาจิตใจของเด็กตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์มารดานั้น สภาพ

สิ่งแวดล้อมทางครอบครัวและสภาพจิตใจของมารดาระหว่างการตั้งครรภ์จะมีผลต่อทารกในครรภ์ ผู้เป็นแม่ควรฝึกจิตเมตตาภาวนาต่อทารกตั้งแต่เขายังอยู่ในครรภ์

ดังนั้น การจะให้เด็กมีสำนึกทางจริยธรรมและศีลธรรมได้นั้น เป็นเรื่องสำคัญที่ทางครอบครัวเองจะต้องมีความเข้มแข็งในจริยธรรมและศีลธรรมที่ถูกต้อง นับตั้งแต่วันที่เด็กเริ่มพูดได้คำแรก เขาได้เรียนรู้พฤติกรรมจากพ่อแม่ หากพ่อแม่ไม่เป็นตัวอย่างที่ดี เด็กย่อมเลียนแบบความประพฤติที่ไม่ดีเหล่านั้น การทำให้เด็กหวาดกลัวบ่อยๆ การทำลายความหวังของเด็ก การโกหกหลอกลวงเด็ก การกระทำทารุณต่อเด็กในแบบต่างๆ ล้วนเป็นพฤติกรรมที่จะทำให้เด็กกลายเป็นส่วนหนึ่งของความรุนแรงและการทำลายล้างในบ้านเมือง ตามหลักพุทธธรรม การพัฒนาอุปนิสัยของเด็กควรเริ่มตั้งแต่เมื่อเด็กจุติขึ้นในครรภ์ของมารดา

ฉะนั้น ทางศูนย์ฯ จึงจัดโครงการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นพัฒนาการทางจริยธรรมและศีลธรรมให้แก่เด็กๆ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. โครงการอบรมความรู้แก่เยาวชนก่อนการสมรส
๒. โครงการให้คำปรึกษาเพื่อรักษาความสงบสุขและสมรสผาสุกภายในครอบครัวหลังการสมรส
๓. โครงการอบรมความรู้แก่สตรีมีครรภ์และสามี
๔. โครงการฝึกสมาธิภาวนาและการสวดพระสูตรพิเศษสำหรับสตรีมีครรภ์
๕. โครงการอบรมความรู้แก่พ่อแม่ของเด็กทารกและเด็กในวัยเรียน
๖. โครงการให้คำปรึกษาทั่วไปสำหรับสมาชิกในครัวเรือนทุกคน

ทางศูนย์ฯ ได้จัดให้มีโครงการเหล่านี้อยู่เป็นระยะๆ โดยไม่นำเรื่องความแตกต่างทางศาสนาและเชื้อชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อบ่มเพาะค่านิยมทางจริยธรรมและศีลธรรมให้เกิดขึ้นในครอบครัว โครงการเบื้องต้นซึ่งสามารถถึงเด็กๆ มาเข้าร่วมคือ โครงการ “พุทธธรรมเป็นภาษาอังกฤษ” ซึ่งเป็นโครงการที่สอนธรรมะเป็นภาษาอังกฤษ หลักสูตรของโครงการนี้จะสอนพุทธประวัติ ตำนานชาดกต่างๆ วิถีชีวิตแบบพุทธ ความเมตตากรุณา การให้ทานโดยละความโลภ และการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม

โครงการจริยธรรมสำหรับเด็ก

โครงการอบรมจริยธรรม (ศีล) สำหรับเด็กๆ จัดให้มีขึ้นทุกเดือนในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำเมื่อเด็กศึกษาธรรมะพวกเขาจะเรียนรู้วิธีที่จะทำตนให้มีวินัย รู้จักควบคุมกาย วาจาและใจ พวกเขาจะได้เรียนรู้และฝึกการมีวินัย การรับประทานอาหารที่ถูกต้อง การพูดจาไพเราะ การพูดแต่ความจริง การมีเมตตาและอื่นๆ โครงการนี้จะสอนให้เด็กรู้จักแยกแยะถูกผิด ขจัดเสียซึ่งนิสัยที่ไม่ดีต่างๆ และบ่มเพาะนิสัยที่ดีงาม โครงการนี้กินระยะเวลา ๑๒ สัปดาห์และจะสอนเด็กถึงพื้นฐานของลักษณะนิสัยที่ดีงามและให้เด็กฝึกปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น โดยใช้โคลงกลอน คาถาและนิทานชาดกที่เล่าถึงชีวิตพระโพธิสัตว์ก่อนจะมาเป็นพระพุทธเจ้า เป็นเครื่องมือในการสอน

โครงการฝึกสมาธิสำหรับเด็กจัดทุกเย็นวันอาทิตย์ ครั้งละประมาณสองชั่วโมง อันที่จริง เด็กๆ จะมีโอกาสฝึกนั่งสมาธิอยู่แล้วในทุกๆ โครงการที่ศูนย์ฯ จัดขึ้น มีเด็กเป็นจำนวนมากที่สามารถนั่งสมาธิโดยไม่เปลี่ยนท่าได้นานถึง ๔๕ นาที นอกจากนี้ เด็กๆ ยังได้รับการฝึกพิเศษให้ท่องพระสูตรภาษาบาลีและสวดพระปริตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธี

วันขึ้นปีใหม่ของชาวสิงหล ขบวนแห่สังฆมิตร และพิธีทางศาสนาอื่นๆ ด้วยจิตที่เปี่ยมศรัทธา พวกเด็กๆ จะนั่งรถไปรอบๆ หมู่บ้านเพื่อสวดมนต์เหล่านี้ให้ชาวบ้านฟัง

นอกจากนี้ เด็กๆ จะเรียนรู้การพัฒนาจิตเมตตา โดยรักษาสีลข้อแรก คือการละเว้นจากการฆ่าสัตว์และคุ้มครองดูแลสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย พวกเขาจะบ่มเพาะความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งปวงด้วยการระลึกและรู้สึกรู้ว่า “ขอให้สรรพสัตว์ทั้งหลายจงเป็นสุข ปราศจากความหวาดกลัว และได้รับการปกป้องรักษา” เมื่อได้แรงบันดาลใจมีเมตตากรุณา พวกเขาจะไปซื้อสัตว์ที่กำลังจะถูกฆ่าจากโรงฆ่าสัตว์และปลดปล่อยสัตว์เหล่านั้นให้เป็นอิสระ (อภัยทาน) ยกตัวอย่างเช่น ช่วยซื้อลูกวัวที่จะถูกนำไปฆ่าในขณะที่ยังดูคนแม่จากคนขายเนื้อและนำไปบริจาคให้ครอบครัวที่จะดูแลมันอย่างดี ไม่เพียงเท่านั้น เด็กๆ ยังช่วยเหลือสัตว์ที่น่าสงสารเหล่านี้ด้วยการให้อาหารและน้ำ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในหน้าที่ของพวกเขาด้วย การช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลนเป็นอีกโครงการหนึ่งที่ช่วยให้เด็กๆ บ่มเพาะจริยธรรมทางพุทธ เด็กแต่ละคนได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ให้รวบรวมอาหารแห้งเท่าที่ตนจะทำได้ ไปบริจาคให้ครอบครัวยากไร้ในหมู่บ้าน ด้วยการทำงานช่วยเหลือสังคมในลักษณะเช่นนี้ เด็กๆ จะได้เรียนรู้ที่จะแบ่งปันสิ่งที่ดีที่มี พวกเด็กๆ ได้ร่วมกันก่อตั้ง “ยูวสมาคมดาวประกายแสง” ซึ่งมีการพบปะกันเดือนละครั้งและร่วมกันทำโครงการต่างๆ ตามแต่จะคิดสร้างสรรค์ขึ้นมา ตัวอย่างเช่น ในวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ พวกเขาจะทำความสะอาดบริเวณวัด ถวายดอกไม้และน้ำปานะเพื่อฝึก “การให้ทานโดยปราศจากความโลภ” และทำงานช่วยเหลือสังคมอื่นๆ

ค่ายเยาวชนซึ่งจัดให้มีขึ้นในช่วงปิดภาคเรียน เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยให้เด็กๆ มีโอกาสได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถส่วนตัว และทักษะต่างๆ ค่ายนี้จะเน้นงานศิลปะวาดรูปและงานประดิษฐ์เป็นพิเศษ เพราะเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้ครูบอกได้ว่าเด็กคนไหนมีปัญหาทางจิตเพื่อที่จะได้ให้ความช่วยเหลือต่อไป ตัวอย่างเช่น เด็กที่คิดว่าตนไม่สามารถ “ทำอะไรได้สักอย่างเดียว” จะเรียนรู้ว่าพวกเขาสามารถวาดรูปได้ และมีศักยภาพที่จะเป็นศิลปินที่เก่งได้ นอกจากนี้ เด็กๆ ยังได้พัฒนาความสามารถด้านอื่นๆ อีกโดยฝึกร้องเพลง การแสดง และกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ บรรดาเด็กที่ถูกพ่อแม่ดูว่าเกียจคร้านก็กลายมาเป็นเด็กที่ขยันแข็งและเชื่อฟังอย่างดีเมื่อมาเข้าโครงการนี้

การศึกษาสีลห้า

การรักษาสีลห้าเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะบ่มเพาะสำนึกทางจริยธรรมให้กับเด็กๆ การสอนให้เด็กท่องกลอนต่อไปนี้จะสามารถช่วยให้พวกเขาละเว้นจากการฆ่าสัตว์ได้:

ทุกชีวิตล้วนสะท้อนไปด้วยความหวาดกลัว

ทุกชีวิตต่างกลัวตาย

ลองเอาใจเขามาใส่ใจเราบ้างสิ

เราไม่ควรฆ่าหรือเป็นเหตุให้ชีวิตอื่นถูกฆ่า¹

สรรพสัตว์ทั้งปวงต่างหวาดกลัวการถูกลงโทษและความตาย พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนว่าการทำร้ายหรือการฆ่าชีวิตอื่นเป็นความผิด โดยให้เราจินตนาการว่าตนเองก็ตกอยู่ในที่นั่นเดียวกัน เราช่วยให้เด็กเข้าใจว่า การฆ่าไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด เช่น เพื่อเป็นอาหาร เพราะความสนุก เพื่อการทดลอง (ทางการแพทย์และอื่นๆ) หรือเพื่อปกป้องชีวิตของตน ล้วนเป็นอกุศลกรรมและเป็นโทษทั้งสิ้น นอกจากนั้น เรายังอบรมให้เด็กๆ กระทำในสิ่งที่ เป็นกุศล และแสดง

ให้เด็กๆ เห็นถึงข้อดีของการไม่บริโภคเนื้อสัตว์ และสอนให้เด็กมีใจโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาในหัวใจ พวกเด็กๆ เรียนรู้ธรรมชาติเหล่านี้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมด้วยการค่อยๆ สะสมเงินใส่กระปุกไว้จนกระทั่งพวกเขาสามารถไถ่ชีวิตสัตว์จากโรงฆ่าสัตว์ได้ พวกเขาช่วยกันหาข้าวหาน้ำให้สัตว์ที่ไม่มีอาหารคาวเหล่านั้น อีกทั้งให้ความรักและปกป้องมันให้ปลอดภัย

สำหรับสี่ล้อสอง เด็กๆ ได้รับการสอนว่า การหยิบฉวยของของผู้อื่นไม่ว่าจะด้วยกำลังหรือการขโมย เป็นอกุศลกรรม พวกเด็กๆ จะได้รับการสอนให้จินตนาการความทุกข์ที่จะเกิดขึ้น หากมีใครทำกับตนเช่นนั้น ในขณะที่เดียวกัน พวกเขาจะได้รับการส่งเสริมให้แบ่งปันอาหาร เสื้อผ้า อุปกรณ์การศึกษาสำหรับเด็ก หรือยารักษาโรคให้คนยากจน ด้วยวิธีนี้ พวกเขาจะเรียนรู้ว่า ความยากจน ความร่ำรวย ความทุกข์ ความสุข ล้วนเป็นผลที่มาจากการกระทำทั้งสิ้น ดังนั้น พวกเขาจึงควรละเว้นจากการกระทำที่เป็นอกุศลและหันมาประกอบกรรมดี

แม้เด็กๆ จะไม่สามารถเข้าใจความหมายที่ลึกซึ้งของสี่ล้อสามได้ แต่ก็เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องทำให้เด็กๆ เข้าใจถึงโทษและผลของการประพฤติดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น ให้เด็กๆ มีส่วนร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการที่พวกเขาจะได้เห็นรายงานและโปสเตอร์ที่กล่าวถึงความทุกข์อันเป็นผลมาจากการมีเพศสัมพันธ์อย่างมกง่าย พวกเด็กๆ ดูเหมือนจะเข้าใจได้ถึงผลกระทบของการคิดถึงแต่ความสุขเฉพาะหน้า

นอกจากนี้ เด็กๆ ยังได้รับการสั่งสอนเรื่องความสำคัญของการพูดความจริงและพัฒนาวินัยในการพูดจา พวกเขาเรียนรู้ว่าการโกหก หลอกลวง พูดยาบายและก้าวร้าวเป็นการกระทำที่เป็นโทษ พวกเขาจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้พูดความจริงและใช้วาจาไพเราะดีงาม การอบรมจะใช้วิธีการสวดพระสูตรด้วยกิริยาเคารพนอบน้อม ร้องเพลงศาสนา อ่านเรื่องราวที่เป็นแบบอย่างอันดี อ่านโคลงกลอนต่างๆ พวกเด็กๆ ยังเรียนรู้ว่าคำพูดที่ไพเราะและมีความหมายจะช่วยสร้างความสามัคคีกับเด็กอื่นๆ ด้วย

สำหรับสี่ล้อที่ห้า เด็กจะพยายามสื่อความไปถึงสังคม โดยการทำให้โปสเตอร์ที่แสดงให้เห็นโทษของสิ่งมีนเมา เมื่อพวกเขาเข้าใจโทษของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นและความทุกข์ที่เกิดจากยาเสพติดและสุรา พวกเขาจะพยายามช่วยเตือนให้ชุมชนของเขาละเว้นจากสิ่งเหล่านี้

การพัฒนาวินัยทางจิตใจ

ความโลภ โกรธ หลง อาจเกิดขึ้นได้แม้ในจิตของเด็กที่ไร้เดียงสา แต่ทว่าความคิดเป็นสิ่งที่ควบคุมได้โดยการฝึกจิตให้มีวินัย การทำสมาธิภาวนาแบบพุทธานุสติ (โดยการระลึกถึงพระพุทธรูป) และเมตตาภาวนา (การแผ่เมตตา) เป็นวิธีที่เหมาะสมที่จะช่วยให้เด็กๆ เรียนรู้การฝึกจิตให้มีวินัยและหลีกเลี่ยงความคิดที่เป็นอกุศล การฝึกสมาธิภาวนาแบบนี้จะช่วยทำให้จิตของเด็กไม่วอกแวก ช่วยสร้างวินัยให้จิตและบ่มเพาะสำนึกทางจริยธรรม เราเชื่อว่า เด็กๆ ที่เข้าร่วมโครงการเหล่านี้จะเป็นผู้นำในการพัฒนาสังคมในอนาคตและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในรุ่นเดียวกัน

เชิงอรรถ

---

1 Verse 129 of *The Dhammapada*, trans. Achariya Buddharakkhita (Kandy: Buddhist Publication Society, 2003).

Zhen Yuan Shi

ศูนย์กัลยาณมิตร ถานเชิง (แปลว่า ไม้จันทร์หอม) ในเมือง ปาจัม ประเทศมาเลเซีย ทำหน้าที่เป็นศูนย์การศึกษาให้แก่บุคคลทุกวัย โดยศูนย์นี้เริ่มต้นจากค่ายเยาวชนเมื่อ 18 มีนาคม 2004 โดยมีผู้เข้าร่วม 84 คน และเมื่อเวลาผ่านไป สิ่งที่ทำก็เริ่มเห็นผล และด้วยความมุ่งมั่นของสมาชิกทุกคน ผลที่ได้จึงออกมาอย่างดี

ด้วยวัตถุประสงค์ที่ว่า “เพื่อเยาวชนได้เรียนรู้ ผู้ที่เข้มแข็งจะรับใช้” สมาชิกทุกคนในศูนย์ต่างทุ่มเทที่จะสร้างสังคมที่ใส่ใจและเต็มไปด้วยความรัก สมาชิกต่างยึดถือในหลักการของการเป็นกัลยาณมิตรและวิถีปฏิบัติ 10 ประการ ในการที่จะช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกันในการที่จะเรียนรู้และก้าวเดินไปบนหนทางแห่งความรู้แจ้ง สมาชิกทุกคนต่างทุ่มเทอย่างเต็มที่ในการเผยแพร่พุทธธรรมและโปรแกรมการศึกษาที่นำไปสู่ความรู้แจ้ง

เอกลักษณ์ของหลักการกัลยาณมิตรก็คือ สมาชิกทุกคนจะก้าวไปในวิถีพร้อมๆ กับสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ในทุกช่วงอายุ ในกลุ่มมีทั้งเด็กทารก เด็กเล็กอายุ 2 ถึง 6 ขวบ และ 7 ถึง 11 ขวบ วัยรุ่นตั้งแต่ 12 ถึง 16 ขวบ เยาวชนอายุ 17 ปีขึ้นไปและผู้ใหญ่ที่อายุกว่า 40 ปี นอกจากนั้นยังมีกลุ่มของคุณปู่คุณย่า คุณตาคุณยาย การกระทำสิ่งดีๆร่วมกันอย่างแน่นแฟ้นต่อเนื่องนี้เองเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวสมาชิกของศูนย์กัลยาณมิตร ถานเชิง ไว้อย่างเหนียวแน่นและปัจจุบันศูนย์นี้ได้ขยายสาขาออกไปถึง 5 สาขาในประเทศมาเลเซีย โดยอยู่ที่ ปาจัม หนึ่งสาขา อีก 3 สาขาอยู่ใน เซเรมบัน และอีกหนึ่งสาขาอยู่ที่ กาจัง

หมายเหตุ : ในประเทศไทยมีสาขาของศูนย์ถานเชิงอยู่ ชื่อ มูลนิธิกัลยาณมิตร มี

International Buddhist College อยู่ที่ อ.ปรางค์กู่ จ.นครราชสีมา และ

ที่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

Marisol Mercado Santiago (with Alice L. Pawley, Donald W. Mitchell)

เป็นไปได้ไหมที่จะรวมปรัชญาแบบพุทธเข้าไว้ในการสอนวิทยาศาสตร์ สำหรับเยาวชนในชุมชนชาวพุทธ และเราจะใช้วิธีการสอนแบบไหนเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ ในรายงานฉบับนี้ เราจะกล่าวถึงส่วนหนึ่งของงานในเบื้องต้นของเรา ในแง่คิดทางการศึกษาทางวิศวกรรมที่มีความอ่อนไหวทางวัฒนธรรมสำหรับชุมชน ซึ่งเรียกตัวเองว่าชาวพุทธ ถึงแม้ว่าวิธีการทางการศึกษาเชิงวัฒนธรรมจะมีที่มาจากนักศึกษาชาวอเมริกันก็ตาม เราต้องการสำรวจเนื้อหาความเป็นไปได้อื่นๆ ที่อาจมีให้กับนักศึกษาในชุมชนชาวพุทธ ที่อาจปรากฏขึ้นจากคุณลักษณะพิเศษของการศึกษานี้ ทฤษฎีนี้วางสมมุติฐานไว้ว่าปัญหาด้านความสำเร็จทางการศึกษา สำหรับนักเรียนสีผิวที่มีรายได้น่าจะดีขึ้น หากเน้นไปที่ความแข็งแกร่งของภาษาและทางวัฒนธรรมของพวกเขา ถ้าจะดูถึงแนวทางการจัดการทางด้านศาสนาพุทธโดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เราสันนิษฐานว่ารากฐานของทฤษฎีนี้จะสามารถช่วยครูในการวางโปรแกรม เพื่อช่วยนักศึกษาได้เข้าใจถึงหลักทางด้านวิศวกรรมและหลักทางวิทยาศาสตร์ผ่านสิ่งก่อสร้างต่างๆ สถาปัตยกรรมและเทคโนโลยีที่มีองค์ประกอบใกล้เคียงกับที่มีอยู่ในชุมชนและในวัฒนธรรมของพวกเขา

วิถีทาง การศึกษาด้านวิศวกรรมและวิทยาศาสตร์ที่มีความอ่อนไหวในเชิงวัฒนธรรม

การสอนที่ต้องคำนึงถึงความอ่อนไหวในเชิงวัฒนธรรมนั้น จะต้องอาศัย “ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม ประสบการณ์ที่เคยได้รับ โครงสร้างในการอ้างอิงและรูปแบบการแสดงออกของนักศึกษาที่แตกต่างออกไป เพื่อให้การเรียนรู้เกิดความสมจริงและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการสอนที่มุ่งเน้นและผ่านความแข็งแกร่งที่เขาเคยมีอยู่เดิม มันเป็นการมีเหตุมีผลทางวัฒนธรรม การศึกษานี้ไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในเนื้อหาของหลักสูตรเท่านั้น แต่ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความชำนาญ วิธีการสอนในชั้นเรียน การโต้ตอบระหว่างนักศึกษาและครู วิธีการสอนและการประเมินคุณสมบัติของประสบการณ์เหล่านี้ประกอบด้วย (1) ทักษะวิชาชีพของมรดกทางวัฒนธรรมอื่นๆ (2) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการแยกออกระหว่างเนื้อหาทางการศึกษาและวัฒนธรรมทางสังคมของเด็กๆ ตามความเป็นจริง (3) วิธีการสอนที่แตกต่างเพื่อตอบสนองลักษณะการเรียนรู้ที่หลากหลาย (4) ให้ความเคารพต่อมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่ม (5) การรวบรวมเอาข้อมูล ทรัพยากรและวัสดุต่างๆ มาใช้ในการศึกษาเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย

ตัวอย่างของโครงสร้างทางการศึกษาด้านวิศวกรรมเชิงวัฒนธรรมอันหลากหลาย ที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาเชิงวัฒนธรรม จะพบได้ใน “Toward an Indigenized Engineering Education : Andean Peasant Technologies as Engineering Education Resources for Andean Peoples” ถึงแม้ว่าข้อเขียนนี้จะเจาะจงไปที่ชาว Andean แต่ในตัวอย่างสามารถแสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีที่มีอยู่ดั้งเดิมและหาได้ในชุมชนสามารถนำมาเป็นสื่อการเรียนการสอนได้ ซึ่งผู้สอนจะสามารถอธิบายถึงแง่คิดของหลักการทางวิศวกรรมและวิทยาศาสตร์ให้แก่นักเรียน

ปรัชญาแบบพุทธที่สามารถประสมประสานให้เข้ากับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์กับวิศวกรรมศาสตร์
อริยสัจ 4

1. ทุกข์ (ความทุกข์หรือความทุกข์)
2. สมุทัย (เหตุแห่งทุกข์)

3. นิโรธ (การดับทุกข์)
4. มรรค (วิธีที่จะดับทุกข์นั้น)

การนำเอาหลักธรรมในหัวข้ออริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้เพื่อตอบรับกับวิกฤตทางด้านสิ่งแวดล้อมนั้น ได้กล่าวขานกันมากในหมู่นักวิชาการทั้งหลาย Samdhong Rinpoche ได้กล่าวไว้ว่า อริยสัจ 4 สามารถนำไปตีความในรูปแบบที่ว่า “1) ต้องรู้ว่าวิกฤตคืออะไร 2) เหตุของวิกฤตที่ต้องกำจัดออกไป 3) การบรรลุมรรคดับไปของวิกฤตนั้น 4) วิธีการดับของวิกฤตที่จะนำมาใช้”

The Sarvodaya Shramadana Movement ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรในประเทศศรีลังกา ได้นำเอาอริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน (ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิศวกรรมศาสตร์): อริยสัจข้อที่ 1 ทุกข์ ได้แปลความหมายไปว่า “มีหมู่บ้านที่เสื่อมโทรมแห่งหนึ่ง” รูปแบบความทุกข์ที่เห็นเป็นรูปธรรมนี้ได้กลายเป็นจุดสนใจในการตื่นขึ้นแบบทางโลก ชาวบ้านควรตระหนักถึงปัญหาในสถานที่แวดล้อมของเขาเช่น ความยากจน โรคภัย การกดขี่ ข่มเหงและความไม่สมัคสมานสามัคคีกัน อริยสัจข้อที่ 2 (เหตุแห่งทุกข์) มีนัยว่าสภาพความเสื่อมของหมู่บ้านมีมากกว่า 1 สาเหตุ อริยสัจข้อที่ 3 ความเข้าใจเดิมในทางพุทธบั้งชี้ไปที่นิพพาน แต่ขณะนั้นมันคือความหวังว่าความทุกข์ของชาวบ้านจะหมดไป วิธีที่จะแก้ปัญหานั้นขึ้นอยู่กับ อริยสัจข้อที่ 4 อริยมรรคมีองค์ 8 Joanna Macy ได้ให้ตัวอย่างที่ดีเมื่อนำมรรค 8 มาอธิบายในทางโลกโดยอ้างคำอธิบายของอาจารย์จาก Sarvodaya ที่พูดถึงการมีสติชอบ (sati) “มีสติชอบ – หมายถึงมีการตื่นตัวที่จะรับทราบความต้องการของหมู่บ้าน.....ดูซิว่ามีอะไรที่ต้องการบ้าง – ห่วงสุขภาพ น้ำถนน”

ตัวอย่างนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในรูปของ หมู่บ้านเด็ก สำนักชี หรือการตั้งถิ่นฐาน โดยการช่วยเหลือจากอาจารย์ทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ กลุ่มนักศึกษาสามารถบ่งบอกถึงปัญหาทางด้านวิศวกรรมในหมู่บ้านของเขาเหล่านั้น เหตุของปัญหานั้น การรับรู้ว่ามีทางออกของปัญหานั้นและวิธีการที่จะแก้ปัญหานั้น

ผลจากการพึ่งพาและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ผลจากการพึ่งพาเป็นหนึ่งในความคิดด้านปรัชญาพื้นฐานของพระพุทธเจ้า มันเป็นธรรมชาติที่ต้องเกี่ยวพันกับการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และความว่างเปล่า ความว่างเปล่ามีคำจำกัดความและความเข้าใจที่ต่างไปจากวัฒนธรรมตะวันตก ความว่างเปล่านี้เกี่ยวข้องกับความคิดที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีตัวตน และเชื่อมระหว่างกันในการโยงใยของความพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ตัวอย่างของผลจากการพึ่งพาซึ่งสามารถนำเสนอในการศึกษาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์คือ การใช้เชื้อเพลิงชีวภาพและผลกระทบอันกว้างขวางต่อสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเบื้องต้นก็คือ การใช้เชื้อเพลิงชีวภาพที่มีจุดกำเนิดจากข้าวโพดอินทรีย์และพืชอื่นๆ เมื่อวิเคราะห์แบบคนท้องถิ่นแล้วมันดูเหมือนทุกอย่างจะเป็นในทางบวก ชาติคาร์บอนหมุนเวียนมาใช้ใหม่โดยผ่านต้นไม้ที่เติบโตเร็ว ข้าวโพดของปีหน้ารับเอาของเสียของปีนี้และวัฏจักรอันยาวนานของชาติคาร์บอนที่มีอยู่ในสารที่ได้มาจากน้ำมันปิโตรเลียมสามารถปล่อยทิ้งให้อยู่ในดิน อย่างไรก็ตามเมื่อนำเอาภาพรวมการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการขนส่งเมล็ดข้าวดิบ กระบวนการผลิตแอลกอฮอล์และอื่นๆ มาพิจารณาแล้วจะพบว่า มีการเพิ่มขึ้นของการบริโภคพลังงานอย่างมาก ยิ่งกว่านั้นในการทำเกษตรกรรมในปัจจุบัน แม้การใช้ซากสัตว์และพืชที่เก่าแก่และทับถมกันตั้งแต่อดีตมาบรรพ์ มาเป็นเชื้อเพลิงก็เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้ในเคมีนั้นมาจากสารของน้ำมันปิโตรเลียม สิ่งต่างๆ เหล่านี้นอกเหนือไปจากวิกฤตทางด้านอาหารซึ่งเพิ่งจะเริ่มต้น ขณะที่ผืนดินที่ใช้ในการ

เพาะปลูก กำลังจะกลายเป็นแหล่งผลิตพืชทางชีวภาพมากขึ้น การปรับเปลี่ยนผืนดินไปเป็นการปลูกข้าวโพดและพืชอื่นๆ เป็นผลให้มีการถางพื้นที่บริเวณป่าดิบชื้น เช่นในประเทศอินโดนีเซีย และที่อื่นๆ เพื่อทำรายได้จากกระแสการตอบรับที่มีต่อเชื้อเพลิงชีวภาพและเมื่อพิจารณาถึงมูลเหตุและสภาพแล้ว เชื้อเพลิงชีวภาพยังไม่ใช่อันตรายที่เดียว อีกทั้งยังเป็นความท้าทายทางสิ่งแวดล้อม

เมื่อดูจากตัวอย่างที่อ้างถึงโดย Punnadhammo นักศึกษาจะเริ่มตระหนักถึงผลกระทบของเชื้อเพลิงชีวภาพที่มีต่อทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกที่สาม อีกทั้งผลกระทบที่มีต่ออายุของป่าไม้และต่อผู้คนที่ต้องอาศัยป่าไม้เป็นแหล่งพักอาศัย นักศึกษาบางคนอาจจะกำลังอาศัยอยู่ในประเทศที่มีปัญหาดังกล่าว เมื่อรับรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำต่างๆ ในเชิงวิศวกรรมแล้ว พวกเขาจะสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ให้คนในหมู่บ้านทราบ

ความโลภเป็นเสมือนยาพิษแห่งจิตใจ ซึ่งมีผลกระทบต่อโลก

ในปรัชญาทางศาสนาพุทธ ความโลภถูกมองว่าเป็นยาพิษทางจิตใจ ถ้ามีการกระทำอย่างมีความโลภก็ก่อให้เกิดการกระทำในเชิงเสียหายในทุกระดับ นักเขียนหลายท่านได้เชื่อมโยงความโลภกับการแสดงออกที่มีผลกระทบในทางลบอย่างรุนแรงต่อสภาวะแวดล้อม Heng Sure ได้เตือนเรว่าความโลภเป็นสาเหตุของการกระทำที่มีผลต่อธรรมชาติในทางลบเสมอ

พระพุทธเจ้าเรียกความโลภว่าเป็นเสมือนยาพิษในจิตใจและกล่าวอย่างสำคัญและหนักแน่นว่า ทั้งการทำลายล้างและการดูแลรักษาโลกของเรานั้น กระทำได้เพียงด้วยความคิดเดียว จิตใจที่ปราศจากความโลภ เป็นหนทางที่ทำให้เกิดการตื่นตัว จิตใจที่เต็มไปด้วยความโลภเป็นอันตรายต่อโลกเราและอาจก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานและมีผลกระทบต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ทั่วไปอย่างถาวร ทานไม่สามารถสลัดความโลภออกไปได้ในทันที ต้องค่อยๆ เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนสภาพ ด้วยการมีเมตตาและการให้

ความโลภไปเกี่ยวข้องกับด้านวิศวกรรม และวิทยาศาสตร์อย่างไร วิศวกรรมเป็นวิชาชีพซึ่งเป็นที่ต้องการทางด้านอุตสาหกรรม มุ่งหวังที่จะตอบสนองความต้องการด้านตลาดทางเศรษฐกิจ ระบบทุนนิยมก็ยังคงอาศัยงานทางด้านวิศวกรรมและการบริโภคเพื่อความต่อเนื่องทางวัฏจักร ความโลภเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคมีทัศนคติต่อสินค้าที่วิศวกรช่วยผลิตขึ้น วิศวกรจึงกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวงจรในการบริโภค ซึ่งก็คือตัวสหกรณ์ การผลิตและการบริโภค Baillie แย้งว่า แม้วิศวกรมีส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค พวกเขาก็ก็นับบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

วิศวกรได้ทำสิ่งดีๆ หลายอย่างซึ่งช่วยสนับสนุนให้โลกสะอาดและปลอดภัยขึ้นซึ่งเราควรจะภูมิใจ อย่างไรก็ตามเป็นต้นว่า วิศวกรได้คิดค้นเครื่องจักรต่างๆ ออกมาเพื่อใช้ในโรงงานที่ใช้แรงงาน วิศวกรสร้างเครื่องมือต่างๆ ออกมาเพื่อใช้แทนแรงงานคนแต่ก็มีปัญหาคนตกงาน ไม่มีงานทำเป็นจำนวนมาก วิศวกรสร้างโรงงานซึ่งก่อให้เกิดมลพิษที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม วิศวกรสร้างโรงงานในเมืองทำให้ผู้คนในหมู่บ้านแยกย้ายจากครอบครัวตัวเองเพื่อเข้าไปทำงานในเมืองกันเป็นจำนวนมาก วิศวกรได้ทุ่มเทตนเองมากกว่าคนในอาชีพอื่นๆ (นอกเหนือจากธุรกิจเอง) เพื่อให้มีการเคลื่อนไหวของเงินทุนไปทั่วโลก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้

เกิดการตื่นตัวในประเทศที่กำลังพัฒนาให้มีการหมุนเวียนทางการเงินในตลาดการเงินมากขึ้น สิ่งนี้ก็เป็นสิ่งที่เราจะต้องคอยระแวดระวัง รับผิดชอบและดูแล

วิธีการที่จะสอนให้นักศึกษาได้มองเห็นถึงผลกระทบของความโลภ คือแสดงให้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้น เมื่อสังคมมีความต้องการในการบริโภคโดยไม่มี ความเพียงพอ การผลิตย่อมมีการสิ้นสุด ทางด้านวิศวกรรมสิ่งนี้คือวัฏจักรของการผลิต ในด้านพุทธศาสนาคำว่าผลผลิต อาจเปรียบได้กับหลักการของความไม่ถาวรยั่งยืน “The Story of Stuff” เป็นเว็บไซต์ระหว่างประเทศซึ่งเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 2010 และได้นำเสนอสื่อทางการศึกษาที่มีหลากหลายให้เลือกโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยจะอธิบายแบบง่ายๆ และอย่างมีประสิทธิผลถึงวัฏจักรของผลิตภัณฑ์ และจะแสดงให้เห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับการบริโภคและปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมอย่างไร ในชั้นเรียนอาจารย์ด้านวิศวกรรมสามารถช่วยนักศึกษาให้เห็นถึงความสำคัญอันใหญ่หลวงในการเอาใจใส่ด้านการออกแบบของทางด้านวิศวกรรม

หลักการอิงสา (ความไม่รุนแรงหรือไม่ประทุษร้าย)

อิงสา เป็นข้อผูกพันถึงการกระทำที่ไม่รุนแรง Stephanie Kaza แย้งว่า มีความเกี่ยวพันกันระหว่างการกระทำที่เป็นการทำลายของผู้ผลิต ซึ่งก็คือที่ๆ ซึ่งวิศวกรปฏิบัติหน้าที่อยู่และมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม แม้ว่าเขาจะไม่ได้ตั้งใจก็ขึ้นมามี

ในขณะที่ผู้ผลิตอาจจะไม่ตั้งใจที่จะทำอะไรรุนแรง แต่การกระทำของเขามักก่อให้เกิดความตายและความเจ็บป่วยที่ตามมา ในบางกรณีการกระทำนั้นมาจากการง้อใจ การตัดไม้ให้โล่งเตียน ทำทางน้ำให้น้ำเสีย ทำร้ายผู้ใช้แรงงาน ผู้ผลิตได้ทำร้ายชีวิตต่างๆ อย่างมากมาย เพียงเพื่อที่จะทำอะไรให้ได้ตามที่วางไว้

หลักการทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับอิงสา ได้เกี่ยวข้องกับ (1) หลักจริยธรรมในด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ (2) การตัดสินใจเกี่ยวกับการออกแบบทางด้านวิศวกรรมและการลงมือทำ การกระทำที่ไม่มีจริยธรรมของนักวิทยาศาสตร์ ได้นำให้เกิดสภาพการณ์ไม่สมดุลและก่อให้เกิดประโยชน์ที่ไม่เสมอภาคกัน โดยเฉพาะในโลกที่สาม อาจารย์สามารถช่วยนักศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์เข้าใจถึงอำนาจที่เขามีกับบุคคลอื่น ในการกระทำเช่นนี้ เราจะช่วยให้เขาใส่ใจในการกระทำของตนเอง รวมทั้งการตัดสินใจของเขาทั้งในด้านการออกแบบทางวิศวกรรมและการทดลองทางด้านวิทยาศาสตร์ พยายามใส่ใจว่าการกระทำทางด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ จะส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่นๆ ด้วยเช่นกันอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ นักการศึกษาสามารถจะหาสิ่งที่ได้สนทนา พูดคุยกันนี้ไปใช้ในห้องเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สนทนาเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของจรรยาบรรณในด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์

สรุป

เราได้ให้ภาพรวมเกี่ยวกับการศึกษาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ในเชิงวัฒนธรรมแก่คนหนุ่มสาวในสังคมของกลุ่มชาวพุทธ นอกจากนั้นเรายังได้นำเสนอหลักปรัชญาของศาสนาพุทธ 4 ข้อ ในตอนแรกของเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ สำหรับนักศึกษาชาวพุทธเราหวังว่าตัวอย่างต่างๆ นี้ จะช่วยสนับสนุนการริเริ่มทางการศึกษาในระดับรากหญ้า ให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ความยั่งยืน จรรยาบรรณและวัฒนธรรมของชาวพุทธ

Severina Angelova Balabanova

บทความนี้จะสำรวจปัญหาบางประเด็นที่เกี่ยวกับวรรณกรรม และศาสนาในประเทศจีนในช่วงปลายสมัยหกราชวงศ์ (ค.ศ. 222 – ค.ศ. 589) ข้าพเจ้าจะพิจารณาเรื่องคุณค่าและลักษณะของวาทกรรมพุทธศาสนายุคคลางในสมัยหกราชวงศ์ อีกทั้งยังจะศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเด็นเหล่านี้และขนบวรรณศิลป์ของยุคสมัยนั้น โดยจะเน้นการวิเคราะห์งานวรรณกรรมชีวประวัติของนักบวชสตรีจีนในพระพุทธศาสนาเล่มแรกเรื่อง “ชีวิตของนักบวชสตรี (*Biqiumi zhuan* ตรวจแก้ในปี ค.ศ. 516) โดยภิกษุชาวฮั่น (Baochang fl. 495-516) และเปรียบเทียบชีวประวัตินี้กับงานศึกษา และวิจารณ์การเป็นนักบุญของนักบวชสตรีจากการรวบรวมบทคัดสรรจากพระสูตรและพระวินัยปิฎก (*Jinglǐ yixiang*) โดยภิกษุชาวฮั่นเช่นกัน ในขณะที่บทคัดสรรเล่มแรกเป็นงานวรรณกรรมที่มีความเคร่งเครียด (*zhuanji genre*) ตามขนบวรรณศิลป์ของจีน แต่งานรวบรวมบทคัดสรรเล่มที่สองนั้นมาจากส่วนหนึ่งของหนังสือรวมนิทานตามแบบอย่างของอินเดียที่คัดมาจากหลักคำสอนของศาสนาพุทธ

แม้ว่าจะมีลักษณะทางวรรณศิลป์ต่างกัน แต่วรรณกรรมทั้งสองเล่มมีเนื้อหาที่คล้ายกันคือเรื่องราวของปาฏิหาริย์ ในงานทั้งสองนี้ข้าพเจ้าจะเน้นการศึกษาลักษณะของปาฏิหาริย์ประเภทต่างๆ และจะชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีการนำเรื่องมหัศจรรย์มาประกอบการเล่าเรื่อง แต่ชีวิตของนักบวชสตรีที่นำมาเล่านั้นเริ่มจากประวัติที่มีจริง (*biography*) ก่อนที่จะกลายเป็นปาฏิหาริย์ของนักบุญ (*hagiography*) และในการวิเคราะห์เปรียบเทียบงานทั้งสอง ข้าพเจ้าจะชี้ให้เห็นว่า วรรณกรรมเรื่อง *Biqiumi zhuan* มีความกำกวมระหว่างชีวประวัติและตำนานของปาฏิหาริย์ผสมผสานกันอยู่ ส่วนวรรณกรรม *Jinglǐ yixiang* เป็นตำนานจากพระสูตรต่างๆ ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการเป็นนักบุญจริงๆ

ข้าพเจ้าต้องการจะพิสูจน์ข้อนี้ด้วยการวิเคราะห์การลำดับเนื้อเรื่องและโครงสร้างโดยรวมของงานวรรณกรรมทั้งสองเรื่อง ซึ่งมีความแตกต่างกันในแนวคิด กล่าวโดยรวมแล้ว ข้าพเจ้าอาศัยการวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์และทางวรรณศิลป์ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวกับผู้หญิงจีนในพุทธศาสนายุคคลาง ข้าพเจ้าจะชี้ให้เห็นว่าภิกษุชาวฮั่นใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ผสมผสานงานประพันธ์เชิงชีวประวัติและวรรณคดี ทั้งนี้ด้วยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างภาพนักบวชสตรีให้มีอัตลักษณ์พิเศษต่างออกไปจากภาพที่สังคมจีนโบราณนำเสนออยู่เดิม นอกจากประเด็นที่สรุปไว้ในข้างต้น งานวิจัยนี้ยังต้องการนำเสนอความแตกต่างระหว่างภาพพจน์ของนักบวชสตรีที่นำเสนอในจีนและอินเดีย

Tomomi Ito

เป็นเวลาหนึ่งทศวรรษแล้วที่ภิกษุณีรุ่นแรกของนิกายเถรวาทได้วางรากฐานในประเทศศรีลังกายุคใหม่ และเป็นเวลาเกือบหนึ่งทศวรรษที่มีการพิจารณาการบวชสามเณรีในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในยุคปัจจุบัน การบวชภิกษุณีในประเทศไทยยังไม่ใช่เรื่องสามัญเหมือนในประเทศศรีลังกา กระนั้นปัจจุบันนี้ สตรีไทยที่กล้าหาญสามารถตัดสินใจขอรับสิกขาบทของภิกษุณีสงฆ์ได้แทนที่จะรับเพียงศีลแปดสำหรับการใช้ชีวิตของผู้สละเรือนดังเช่นที่สตรีไทยส่วนใหญ่ปฏิบัติกัน ทางด้านมหาเถรสมาคมนั้น ยังไม่มีความคืบหน้าอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการขอมให้มีภิกษุณีสงฆ์หรือการยกเลิกการห้ามการบวชภิกษุณีหรือสามเณรี อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า จนถึงทุกวันนี้ ทางการก็ยังไม่ห้ามสตรีไทยบวชเป็นภิกษุณีโดยคณะสงฆ์ต่างประเทศ และภิกษุณีและสามเณรีรุ่นบุกเบิกยังสามารถคงสถานะสมณะได้ ดังนั้น จึงเป็นแรงบันดาลใจให้บุคคลและกลุ่มบุคคลหาหนทางที่จะบวชในประเทศศรีลังกาหรือในประเทศไทยสำหรับสตรีไทย การบวชในประเทศไทยจะเสี่ยงต่อการเป็นประเด็นโต้แย้ง ในขณะที่การเข้ารับการอุปสมบทในประเทศศรีลังกาไม่เป็นประเด็นปัญหาในประเทศไทยอีกแล้ว อย่างไรก็ตาม การที่วัดภิกษุณีไทยให้โอกาสบวชสามเณรีชั่วคราวทำให้ประชาชนสนใจ และช่วยให้สตรีไทยมีโอกาสทดลองบวชโดยไม่มีภาระที่ต้องเดินทางไปต่างประเทศและสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศด้วย จำนวนภิกษุณีและสามเณรีไทยมีเพิ่มขึ้นแม้จะมีบางรูปที่ไม่สามารถหาสถานที่ในการปฏิบัติธรรมและได้ลาสิกขาไป สภาพสังคมไทยยังคงเป็นอุปสรรคอย่างมากสำหรับภิกษุณีไทย

สำหรับภิกษุณีไทยรุ่นบุกเบิกที่ประสบความสำเร็จในการตั้งวัดของตนเอง งานที่สำคัญที่สุดคือ การวางรากฐานสำหรับชุมชนภิกษุณีใหม่ที่สตรีที่ผ่านการอุปสมบทรุ่นหลังสามารถใช้ชีวิตสมณะได้ ฝ่ายที่ต่อต้านการบวชภิกษุณีระบุว่า เมื่อภิกษุณีสงฆ์หมดไปแล้ว ก็ไม่สามารถฟื้นขึ้นมาได้อีกเนื่องจากไม่มีภิกษุณีอาวุโสที่รับมรดกธรรมจากภิกษุณีรุ่นก่อน ซึ่งหมายความว่า ไม่มีผู้ใดสามารถอบรมพระวินัยและกำกับดูแลข้อปฏิบัติต่างๆ จำนวนมากของชีวิตสมณะได้ เอกสารนี้จะวิเคราะห์ว่า ภิกษุณีไทยรุ่นบุกเบิกได้พัฒนาคณะภิกษุณีสงฆ์ของตนและอบรมสามเณรีที่บวชใหม่อย่างไร โดยศึกษากรณีสำนักภิกษุณีสงฆ์ที่อยู่ทางเหนือของประเทศไทย

Susan Pembroke

ก่อนกลางทศวรรษ 1980 ไม่ปรากฏว่ามีภิกษุณีเถรวาทอยู่ในโลก แต่พอในปี ค.ศ. 1988 ได้เริ่มมีสตรีบวชในสหรัฐอเมริกา อินเดีย ศรีลังกา ไทย ไต้หวัน และออสเตรเลีย ปัจจุบันนี้มีภิกษุณีทั่วโลกประมาณ 900 ถึง 1,000 รูป¹ การฟื้นฟูวิถีสงฆ์ในภิกษุณีเถรวาทยังคงขาดความมั่นคง เนื่องจากไม่มีสถาบันให้การรับรองและไม่ได้รับการสนับสนุนจากภิกษุสงฆ์และหน่วยงานรัฐบาล² ดังนั้น ในเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัวนี้ เป็นเรื่องจำเป็นที่ฆราวาสและพระภิกษุที่มีอิสระต้องให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นหากจะให้ภิกษุณีสงฆ์ดำรงอยู่และรุ่งเรือง

บทความนี้มุ่งที่จะแสดงให้เห็นความพยายามขององค์กรต่างๆ และของรากหญ้าในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับภิกษุณี มุ่งส่งเสริมการอภิปรายเชิงลึกระหว่างและในหมู่พระกับฆราวาส การให้ความรู้กับชุมชนชาวพุทธทั่วโลกในเรื่องบทบาทสำคัญของนักบวชหญิง การสนับสนุนให้ภิกษุณีมีตำแหน่งที่เป็นผู้นำรวมถึงให้การสนับสนุนทางการเงินที่จำเป็น จุดมุ่งหมายสำคัญของบทความนี้คือ ส่งเสริมให้ภิกษุณีและฆราวาสปฏิบัติตามรูปแบบที่ออกแบบโดยคนร่วมสมัย ซึ่งรูปแบบนี้ได้ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่น่าพอใจสำหรับการเป็นภิกษุณี

เนื่องจากข้อจำกัดของบทความนี้ ข้าพเจ้าไม่สามารถกล่าวถึงบุคคลและกลุ่มคนที่ทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อภิกษุณีได้ทั้งหมด นอกจากนี้ ข้าพเจ้ายังไม่สามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับองค์กร และบุคคลต่างๆ ที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงได้ครอบคลุมทุกประการดังที่ปรารถนา ข้าพเจ้าต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า จุดมุ่งหมายของข้าพเจ้าคือการเน้นประเด็น เทคนิค และการมีส่วนร่วมที่ประสบความสำเร็จเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปเป็นแม่แบบการดำเนินการได้ กล่าวโดยย่อ ข้าพเจ้านั้นสิ่งที่สามารถเรียนรู้และนำมาประยุกต์ใช้ได้ แต่จะไม่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติของแต่ละหน่วยงานหรือบุคคล

องค์กรและการประชุมระหว่างประเทศ

สาขาศึกษา หรือ International Association of Buddhist Women ก่อตั้งขึ้นในปี 1987 เป็นองค์กรที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับมากที่สุดในเรื่องภารกิจเพื่อพุทธสาวิกา การประชุมที่จัดขึ้นทุกๆ สองปี สิ่งตีพิมพ์ จดหมายข่าว และลานประชาคมบนเว็บไซต์ช่วยให้งานวิจัยก้าวหน้า อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการอภิปรายและการแลกเปลี่ยนข้อมูลตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมในการระดมความคิดว่าทำอย่างไรจึงจะผสานและประยุกต์ธรรมะเข้าไปใช้ในการแก้ปัญหาสังคมและการเมืองในปัจจุบันได้ นอกจากนี้สาระที่ได้รับจากการประชุมเหล่านี้ การที่ผู้หญิงที่มีความมุ่งมั่นจำนวนหลายร้อยคนมารวมตัวกันเพื่อหารือทั้งเรื่องส่วนบุคคลทั้งข้อกังวลและเป้าหมายในวงกว้างยังมีผลดีตามมาอีกไม่น้อยทีเดียว

เมื่อปี 2009 ข้าพเจ้าเดินทางไปทั่วประเทศไทยและสัมภาษณ์ภิกษุณีและสามเณรีถึงเหตุผลในการออกบวชและสถานการณ์ของสมณะสตรีในประเทศไทย คำถามหนึ่งที่ข้าพเจ้าถามเสมอคือ คุณคิดว่าการฟื้นฟูวิถีสงฆ์จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ในอดีต เคยมีผู้หญิงบวชแต่ส่วนใหญ่ก็ลาสิกขาไป ทำไมคุณถึงคิดว่า คราวนี้ สตรีจะยังคงครองผ้าเหลืองอยู่ได้ คำตอบที่ข้าพเจ้ามักจะได้อีกคือ พวกเราไม่ได้เฉยตาย พวกเราเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนนานาชาติ สมณะสตรีเหล่านี้ไม่เพียงแต่รู้สึกได้ถึงสายใยที่มีกับสตรีในต่างประเทศเท่านั้น แต่ยังรู้สึกได้รับการปกป้องจากพวกเธอเหล่านั้นด้วย ผู้หญิงที่ข้าพเจ้าสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่เคยเห็นผู้หญิงห่มจีวรจนกระทั่งได้เข้าร่วมประชุมนานาชาติ

ข้าพเจ้ายังจำได้ว่า มีผู้หญิงคนหนึ่งร้องไห้ในขณะที่กำลังสนทนากันถึงผลกระทบจากการได้เห็นสมณสตรีเป็นครั้งแรก
ทันใดนั้นเอง ชีวิตของเธอก็มองเห็นถึงความเป็นไปได้อย่างไม่เคยเห็นมาก่อน

สตรีบางคนทำให้สัมผัสถึงคำกล่าวถึงการมีความกล้าที่จะบวชหลังจากได้พบภิกษุณีที่ประสบความสำเร็จ ณ
Outstanding Women in Buddhism Awards (OWBA) ซึ่งเป็นพิธีมอบรางวัลประจำปี ที่เริ่มขึ้นในปี 2002 ที่กรุงเทพฯ
และยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องเพื่อยกย่องพุทธสาวิกาสาวที่โดดเด่น

องค์กรระหว่างประเทศอีกแห่ง คือ Alliance for Bhikkhunis (AfB) ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงกำไร มีสำนักงาน
ที่สหรัฐอเมริกา และก่อตั้งในปี 2007 เพื่อให้การสนับสนุนด้านการเงินให้กับสตรีที่ออกบวชในระหว่างพยายามระดม
เงินทุนสำหรับภิกษุณี องค์กรค่อย ๆ กระทั่งขึ้นว่าผู้ปฏิบัติธรรมชาวตะวันตกโดยทั่วไปมีความรู้เรื่องภิกษุณีน้อยมาก
ดังนั้น AfB จึงเปลี่ยนภารกิจที่ต้องทำลำดับแรก ไปเป็นการให้ความรู้กับฆราวาสเกี่ยวกับภิกษุณีผ่านห้องสมุดดิจิทัล
และวารสารออนไลน์ ชื่อ *Present* การระดมทุนยังคงเป็นภารกิจสำคัญของ AfB เช่นเดิม เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2011
AfB เริ่มโครงการวันภิกษุณีสากลประจำปีเป็นครั้งแรก เพื่อเป็นวันในการสร้างความตระหนักและระดมทุนผ่าน
กิจกรรมกรรมฐาน Pledge-A-Thon

การประชุมต่างๆ เช่น Hamburg International Congress ในปี 2007 เรื่องบทบาทสตรีในคณะสงฆ์และการ
สัมมนาของภิกษุณีที่จัดขึ้นที่วัดป่าสนธิ ประเทศออสเตรเลียในปี 2008 ก็มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขข้อมูลที่ไม่
ถูกต้องเกี่ยวกับสตรีในอารามสงฆ์ที่บัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก

องค์กรต่างๆ ระดับรากหญ้าที่อยู่ในโลกตะวันตก

ในประเทศที่นับถือศาสนาพุทธ เช่น ประเทศไทย และศรีลังกา ฆราวาสจำนวนมากเปลี่ยนลักษณะจากการ
ถวายทานแก่พระภิกษุ ไปเป็นการถวายอาหารและปัจจัยจำเป็นอื่นๆ แก่ภิกษุณีได้อย่างง่ายดาย ระหว่างการออก
บิณฑบาตกับภิกษุณี Dhammamitta ในภาคเหนือของประเทศไทยเมื่อปี ค.ศ. 2009 ข้าพเจ้าได้เห็นครอบครัวจำนวน
มากถวายอาหารและคุกเข่าลงรับพร คนกลุ่มเดียวกันนี้ยังสร้างวิหารและมาฟังท่านบรรยายธรรม ประสบการณ์ของ
ภิกษุณี Dhammamitta ไม่ใช่เรื่องแปลกแตกต่างจากสมณสตรีไทยรูปอื่นแต่อย่างใด

นอกทวีปเอเชีย โดยทั่วไป ประเพณีให้การดูแลพระสงฆ์ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติศาสนกิจของ
พุทธ เว้นแต่ในชุมชนของผู้พหุ ในโลกตะวันตกส่วนใหญ่แล้ว การทำสมาธิได้กลายเป็นเทคนิคอย่างเดียวในการทำ
จิตใจให้สงบแทนที่จะเป็นเพียงหนึ่งในหลายๆ วิธีที่ปฏิบัติเพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ บทบาทส่วนนี้จะกล่าวถึงวิถีทาง
ต่างๆ ที่องค์กรในซีกโลกตะวันตกบางแห่งใช้เพื่อส่งเสริมการสนับสนุนให้กับภิกษุณี กลุ่มศึกษานี้เป็นกลุ่มฆราวาสที่
รวมตัวขึ้นเพื่อสนับสนุนภิกษุณี และวัดหรืออารามของภิกษุณีโดยเฉพาะ

มูลนิธิต Saranaloka ซึ่งตั้งอยู่ที่แคลิฟอร์เนีย ริเริ่มโดยฆราวาส และก่อตั้งขึ้นในปี 2004 เพื่อสร้างสำนักสงฆ์
ถาวรในสหรัฐอเมริกาให้กับสตรีซึ่งเป็นแม่ชีที่ถือศีล 10 ข้อที่จัดตั้งขึ้นโดยพระภิกษุในอังกฤษสายวัดป่าของพระ
อาจารย์ชา ในเดือนธันวาคม 2009 ได้มีจำนวนเงินบริจาคมากพอที่จะก่อตั้งโลกาวิหารในซานฟรานซิสโก ซึ่งเป็นที่
พักชั่วคราวของสมณะจนกว่าจะได้ที่ดินในชนบทเพื่อสร้างอารามสำหรับสตรี ภารกิจของ Saranaloka เผชิญปัญหาเมื่อ
สตรีหารูปที่โลกาวิหารคือพระอาจารย์ Anandabodhi และพระอาจารย์ Santacitta ที่ได้รับความเคารพมาก
ประกาศจะบวชเป็นภิกษุณีในฤดูใบไม้ร่วงของปี 2011

หลังจากที่กรรมการมูลนิธิต Saranaloka ได้ไตร่ตรองแล้ว ก็ตัดสินใจที่จะขยายภารกิจของมูลนิธิตให้ครอบคลุม
ไปถึงการสนับสนุนภิกษุณี รวมทั้งยังคงมุ่งมั่นที่จะให้ความช่วยเหลือสตรี³ วิธีการหนึ่งในการได้มาซึ่งเงินบริจาคก็

คือ การจัดโครงการอบรมกรรมฐานและการบรรยายธรรมโดยแม่ชี ให้แก่กลุ่มฆราวาสและศูนย์ต่างๆ ที่มีชาวตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ Saranaloka ยังใช้เว็บไซต์ในเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมที่กำลังดำเนินอยู่ ตลอดจนบทความ เสี่ยงบรรยายธรรมและปฏิทินกิจกรรมในแต่ละเดือน ในโลกของสื่อสังคม มูลนิธิได้ใช้ Yahoo และ Facebook ในการติดต่อกับผู้สนับสนุน

ธรรมจริณี ก่อตั้งขึ้นที่แคลิฟอร์เนียในปี 2005 ด้วยความตั้งใจที่จะสร้างชุมชนที่พักสำหรับภิกษุณี ธรรมจริณีเริ่มต้นจากกลุ่มเพื่อนและผู้สนับสนุนพระภิกษุณีคาโลลาเกร์จำนวน 20 คน อาสาสมัครเหล่านี้ร่วมมือกันพัฒนาเว็บไซต์และหาอาหารที่พัก ข้าพเจ้าถาม Brenda Walsh ซึ่งเป็นหนึ่งในกรรมการผู้ร่วมก่อตั้งองค์กรถึงปัญหาที่ธรรมจริณีประสบอยู่ เธอระบุปัญหา 4 ประการ ได้แก่ การขาดผู้สนับสนุนที่มีความสามารถและทักษะที่หลากหลายที่จะสร้างสรรค์และบริหารองค์กร การที่ไม่สามารถหาอาสาสมัครมาเป็นเว็บมาสเตอร์ได้ ทำให้เกิดปัญหาเว็บไซต์ที่ช้าช้อนและปัญหาเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตอื่นๆ การมีการกีดกันเกินไปสำหรับสมณะรูปเดียว และการขาดความรู้ในการบริหารสำนักงานในฐานะที่เป็นกลุ่มสนับสนุนของฆราวาส

เธออธิบายว่า “วัดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีอาสาสมัครที่เป็นฆราวาสจำนวนมากที่เข้าใจวิธีสร้างเครือข่าย ค้นคว้ากับการให้ทาน มีกลุ่มชุมชนที่รู้วิธีทำอาหาร ตกแต่งและจัดงานเฉลิมฉลอง”⁴ ความพยายามในการขยายฐานรายชื่อผู้รับข้อมูลทางอีเมลและการทำงานอย่างหนักเพื่อให้ผู้สนับสนุนได้รับข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยอยู่ตลอด นับเป็นความพยายามในการเข้าถึงผู้สนับสนุนที่มีประสิทธิภาพที่สุด ในทางปฏิบัติ ธรรมจริณีใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมมากพอๆ กับ Saranaloka อย่างไรก็ตาม ธรรมจริณีกำลังพยายามเข้าถึงชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ และยังคงมีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการ “การแก้ไขความเข้าใจผิดและให้ความรู้ที่ถูกต้อง” เกี่ยวกับข้อมูลที่ผิดในเรื่องของความถูกต้องของการบวชภิกษุณีและทัศนคติของชาวพุทธเถรวาทและคนที่ได้รับการอบรมโดยชาวพุทธเถรวาทที่หมิ่นผู้หญิง⁵

อีกตัวอย่างหนึ่งของวิหารสำหรับภิกษุณี คือ Carolina Buddhist Vihara ตั้งอยู่ที่เมืองกรีนวิลล์ ในรัฐนอร์ทแคโรไลนา มีภิกษุณี Sudhamma เป็นเจ้าอาวาส วิหารดังกล่าวก่อตั้งโดยชาวคริสต์กานาในเขตนั้น ซึ่งได้พบปะกันตามครัวเรือนของแต่ละคนมาประมาณ 20 ปีแล้ว ในปี 1999 พวกเขาได้เชิญพระภิกษุชาวคริสต์กามาพำนักในบ้านของหนึ่งในครอบครัวกลุ่มนี้ซึ่งต่อมาในปี 2000 ได้กลายเป็นสำนักสงฆ์ด้วย พระภิกษุสงฆ์หลายรูปเดินทางไปมาจนกระทั่งภิกษุณี Sudhamma มาถึงที่นี่ในเดือนกรกฎาคมปี 2003

คณะกรรมการของวิหารยังคงเป็นคนคริสต์กานาทั้งหมดยกเว้นภิกษุณี Sudhamma และมีผู้อุปถัมภ์ชาวอเมริกันคนหนึ่งเป็นผู้จัดการดูแลเว็บไซต์ของวิหาร และคอยประสานงานในเรื่องการถวายอาหารในแต่ละวัน เงินและของบริจาคได้มาจากผู้ที่มาเข้าร่วมฟังการบรรยายธรรมและพิธีบูชาต่างๆ รวมทั้งยังได้จากธุรกิจและครอบครัวในท้องถิ่นและจากการไปสอนข้างนอกวิหาร หรือเมื่อภิกษุณี Sudhamma เข้าร่วมพิธีต่างๆ ก็จะมีอาสาสมัครมาช่วยทำสวนซ่อมบำรุงสถานที่และการเดินทาง แต่เรื่องความช่วยเหลือทางการเงินแพทย์ยังคงไม่แน่นอน

Awakening Truth เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่ค่อนข้างใหม่ ก่อตั้งในเดือนเมษายน ปี 2009 โดยพระอาจารย์ภิกษุณี ธนสันติ ซึ่งเป็นอดีตสัณทรา ทานุติสาชัมพันธ์ระยะเวลา 19 ปีอย่างเป็นทางการกับวัดต่างๆ ในสายพระอาจารย์ชาและพระอาจารย์สุเมโธ เมื่อปี 2009 หลังจากพระเถระผู้ใหญ่ได้ปฏิเสธไม่ยอมรับ “Statement of Intention”⁶ ซึ่งสุดท้ายแล้วท่านได้บวชเป็นภิกษุณีในเดือนสิงหาคม ปี 2010

Awakening Truth เข้าและปรับปรุงอาคารในรัฐโคโลราโด หลังจากทำการปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว สำนักสงฆ์นี้จะมีโถงใหญ่สำหรับทำกรรมฐานและที่พักสำหรับ 4-7 คน อาจารย์ธนสันติก็คล้ายกับอดีตสัณทราท่านอื่นๆ คือ ท่านระดมเงินทุนด้วยการสอนตามสถาบันต่างๆ เช่น Harvard Divinity School, Boston University และ Barre Center

for Buddhist Studies นอกจากนี้ ท่านยังเข้าถึงประชากรหลายกลุ่ม ได้แก่ Dharma Punx ซึ่งเป็นคณะสมณะอายุ 25-45 ปี กลุ่มประชากรผิวสี และกลุ่มคนพิการ

ท่านกล่าวว่าปัญหาต่างๆ ได้แก่การขาดโครงสร้างพื้นฐานที่จะสนับสนุนการเติบโตขององค์กรแบบไม่แสวงกำไร และความจำเป็นต้องมีอาสาสมัครเพิ่มเติม ท่านมีประสบการณ์คล้ายกับธรรมชาลินี คือประเด็นในเรื่องการทำงานกับคนตะวันตกที่ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับ “ความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันและกันระหว่างสมณะกับฆราวาสอันจะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายเจริญรุ่งเรือง”⁷

บทบาทของสื่อสังคมในการแสวงหาความสนับสนุนสำหรับภิกษุณี

เหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแยกกันแต่มีความเกี่ยวข้องกันในปี 2009 สร้างความตื่นตะลึงให้แก่ภิกษุณีเถรวาท นั่นก็คือ ผลจากการที่วัดของพระอาจารย์พรหมวังโสถูกตัดออกจากความเป็นวัดสาขาของวัดหนองป่าพง หลังจากที่พระอาจารย์พรหมร่วมพิธีอุ้มสมบทภิกษุณี และการที่กลุ่ม “Forest Sangha” ในอังกฤษซึ่งเป็นอีกสาขาหนึ่งของวัดหนองป่าพงยืนยันว่า แม้ชีลธราต้องยอมรับข้อกำหนด 5 ข้อ หรือ The 5 points อันเป็นกฎที่กำหนดให้สตรีมีบทบาทเป็นรองอย่างถาวร จากการที่ประเด็นถกเถียงทั้งสองนี้เกิดจากพระภิกษุในสายพระอาจารย์ชา เหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวกับสองเหตุการณ์นี้จึงได้รวมมาเป็นเรื่องเดียวกันในใจคนและก่อให้เกิดพายุอีเมล บล็อก เอกสารข่าวแจก บทความบนเว็บไซต์ การเขียนข้อความบน Facebook ตลอดจนการสร้างเว็บไซต์ใหม่ๆ

เมื่อวารสารออนไลน์ของ Alliance for Bhikkhunis ที่ชื่อ Present ตีพิมพ์เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2010 มีคนจำนวน 23,907 คนเข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์ ในระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม ถึงวันที่ 10 มิถุนายน 2010 มีคนอีก 52,635 คนเข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์ รวมจำนวนผู้เข้าชมเป็น 76,542 คนภายในเวลาสองสัปดาห์กว่า นี่คือผลกระทบที่สำคัญของสื่อสังคมและยังแสดงให้เห็นว่าคนกระหายใคร่รู้ข่าวสารเกี่ยวกับภิกษุณีมากเพียงใด⁸ คนหลายพันคนยังคงเข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์อย่างต่อเนื่องทุกเดือนเพื่อชมห้องสมุดออนไลน์หรืออ่านบทความวารสารออนไลน์ หากที่ตั้งของสำนักภิกษุณีสงฆ์ หรือติดต่อและแลกเปลี่ยนข่าวสารผ่านหน้าเฟซบุ๊กของ Alliance for Bhikkhunis

ปรากฏการณ์สื่อสังคมออนไลน์อีกประการที่เกิดขึ้นก็คือการจัดให้มีการยื่นคำร้องทุกข์ทางอินเทอร์เน็ตเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2009 โดยมีกรรณิการ์ร้องให้มีการปฏิรูปภายในสายพระอาจารย์ชา เมื่อถึงปลายเดือนธันวาคม 2009 มีคน 2,900 คนลงนามในคำร้องซึ่งแสดงการคัดค้านข้อกำหนด 5 ข้อและการตัดพระอาจารย์พรหมวังโส รวมทั้งเรียกร้องให้ยอมรับว่าการบวชภิกษุณีถูกต้องตามกฎหมาย⁹

ท่ามกลางเรื่องเหล่านี้พระอาจารย์ Sujato เจ้าอาวาสวัดสานติ ซึ่งเป็นชาวออสเตรเลียยังได้แสดงความคิดเห็นผ่านบล็อกของท่านบนเว็บ Wordpress เป็นประจำ นอกเหนือจากรายงานข้อมูลการกระทำต่างๆ ของพระภิกษุสายวัดหนองป่าพง ตั้งแต่เริ่มมีบล็อกนี้ในเดือนตุลาคม 2009 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2010 มีผู้เข้าชมบล็อกจำนวน 258,289 คนจากทั่วโลก วันที่มีคนเข้าชมมากที่สุดคือวันที่ 5 พฤศจิกายน 2009 โดยมีคนจำนวน 3,862 คนเข้ามาอ่านบล็อกบน Wordpress ของท่าน ซึ่งเป็นวันที่จำนวนสามในสี่ของความคิดเห็นที่ขึ้นบล็อกกล่าวถึงเรื่องการบวชภิกษุณี¹⁰

ในเรื่องผลกระทบของสื่อสังคม พระอาจารย์ Sujato เขียนไว้ว่า “เราเป็นสงฆ์ของโลกและหนทางที่เป็นไปได้ที่สุดในการสื่อสารคือ การใช้สื่อใหม่ๆ ซึ่งจะกลายเป็นเรื่องปกติ และจะทำให้ทุกเสียงในการอภิปรายเท่ากันอย่างเลียงไม่ได้ เนื่องจากไม่มีลำดับชั้นอาวุโสในเว็บไซต์ มีเรื่องน่าประหลาดใจเกิดขึ้นมากมาย ที่น่าแปลกใจที่สุดก็คือการได้เห็นพระสงฆ์สายวัดป่าขาวไทยออกมาใช้สื่อต่างๆ เช่น เว็บไซต์ แอลงการณ เอกสารข่าวแจก เป็นครั้งแรกที่คนได้ยินเสียงของพระสงฆ์สายวัดป่าอย่างที่ท่านเป็น ไม่ใช่อย่างที่เรจินตนาการในอดีตที่ดูคงามเกินจริง หรือเป็นคำพูดที่

กรองมาแล้วโดยผู้แปลชาวตะวันตก¹¹

สื่อสังคม ทำให้สังคมจำเป็นต้องมีความโปร่งใสในการตัดสินใจและการกระทำ อีกทั้งยังกระตุ้นให้ฆราวาสสังเกตวัตรปฏิบัติของภิกษุที่ละเมิดค่านิยมเรื่องความยุติธรรมทางสังคม เป็นการสร้างเวทีอภิปรายสำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนายุคปัจจุบัน และระดมฆราวาสผู้ปฏิบัติธรรมให้ออกมาเรียกร้องความเสมอภาคระหว่างเพศ

สรุป

ฆราวาสที่ปฏิบัติธรรมมีทางเลือกหลากหลายในการสนับสนุนความเติบโตของภิกษุณีสงฆ์ในนิายเถรวาท ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของแต่ละคน แน่นอนว่า การบริจาคเงินให้กับสำนักสงฆ์ในท้องถิ่นและองค์กรระหว่างประเทศเป็นเรื่องสำคัญ การจัดงานระดมทุนก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง อย่างเช่นเงินในการซื้อที่ดินสำหรับนั่งกรรมฐานที่อาศรมภิกษุณีแห่งหนึ่ง ก็ได้มาจากกิจกรรมการกุศลหลายครั้งซึ่งรวมถึงงานปาร์ตี้ฟิชช่า¹² ทางเลือกหนึ่งคือบุคคลสามารถบริจาคที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ให้กับสำนักภิกษุณีสงฆ์ได้¹³ ส่วนการทำพินัยกรรมถวายเงินก็เป็นอีกทางหนึ่ง

สำหรับผู้ที่ไม่ขาดแคลนทุนทรัพย์แต่มีความประสงค์จะช่วยเหลือ การเป็นอาสาสมัครในงานที่ถนัดก็เป็นวิธีที่สำคัญในการช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อทางวัดและฆราวาสมักจะต้องการดำเนินการต่างๆ โดยมีงบประมาณจำกัด และต้องพึ่งอาสาสมัคร อีกวิธีหนึ่งที่ใช้ทุนต่ำหรือไม่ต้องใช้ทุนทรัพย์เลยคือการติดตามข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของภิกษุณีสงฆ์และข่าวคราวต่างๆหรือเขียนความคิดเห็นลงในเฟซบุ๊ก หรือบล็อก หรือเขียนจดหมายไปถึงวารสารทางพุทธศาสนา การหาเวลาสร้างสัมพันธภาพกับภิกษุณีก็เป็นอีกหนทางที่จะช่วยให้กำลังใจกับสตรีให้ครองผ้าเหลืองต่อไป การถวายอาหารและบริการรับส่ง ตลอดจนการแสดงความห่วงใยเป็นสิ่งที่จำเป็นและยังสำคัญต่อจิตใจอีกด้วย

การนิมนต์ภิกษุณีไปบรรยายธรรมตามศูนย์หรือกลุ่มต่างๆ เป็นการเผยแพร่ธรรมะและช่วยสร้างสัมพันธระหว่างภิกษุณีกับผู้มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้สนับสนุนได้ ศูนย์กาวานกรรมฐานต่างๆ สามารถช่วยเหลือสมณสตรีได้โดยการให้ทุนเข้าอบรมกรรมฐาน ถ้าไม่มีอารามภิกษุณีในพื้นที่ การรวมใจกันของผู้มีจิตกุศลเหมือนกันเพื่อสร้างอารามขึ้นมาก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดอารามสำหรับภิกษุณีขึ้น

การเข้าร่วมประชุมและสัมมนาเป็นอีกวิธีที่จะทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารล่าสุด พร้อมทั้งเป็นการช่วยกำหนดทิศทางภารกิจเกี่ยวกับสมณสตรี การช่วยค่าใช้จ่ายเรื่องการเดินทางให้กับพระภิกษุณีได้เข้าร่วมประชุมเหล่านี้ ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกัน นอกจากนั้น ยังมีความต้องการด้านงานวิจัย และหนังสือเกี่ยวกับภิกษุณีอีกด้วย รวมไปถึงการช่วยสนับสนุนค่าเล่าเรียนให้กับภิกษุณีที่กำลังศึกษาเพื่อเป็นนักภาษาศาสตร์ นักแปล นักประวัติศาสตร์และครูสอนธรรมะ

ประเด็นที่น่าสังเกตคือวิธีการสนับสนุนที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นส่วนใหญ่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับภิกษุณี ความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณที่แนบแน่นเหล่านี้คือสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงสนับสนุน นั่นคือ มิตรภาพทางจิตวิญญาณที่ส่งเสริมและสั่งสอนธรรมะซึ่งกันและกัน

เชิงอรรถ

1 การประชุมสภาภิกษุณีครั้งที่ 11 ที่จัดขึ้นในประเทศเวียดนาม เกี่ยวกับภิกษุณีชาวศรีลังกาในปี 2009 ได้รายงานว่ามีภิกษุณีได้รับการบวชแล้ว 800 รูปตั้งแต่ปี 1998 และในวันที่ 9 ธันวาคม 2010 ภิกษุณีชาวอเมริกัน ได้แก่ Tathaaloka บัณฑิตกว่า เธอรู้จักภิกษุณีเพิ่มขึ้นจากจำนวนดังกล่าวอีก 75 รูป และสตรีชาวศรีลังกายังได้รับการบวชเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ตั้งแต่ ปี 2009 จำนวนที่แท้จริงของภิกษุณียังไม่อาจทราบได้

2 Thailand's Supreme Patriarch's June 18, 1928 decree ห้ามไม่ให้พระภิกษุบวชภิกษุณี และไม่เคยมียกฐานะแก้ไข วันที่ 16 มิถุนายน 2010 พระสงฆ์แนวหน้าชาวศรีลังกา Ven. Sumangala Thero ยื่นคำร้องถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนหลังจากคณะกรรมการกิจการพระพุทธศาสนาแห่งศรีลังกา ปฏิเสธคำร้องที่จะยอมรับการจดทะเบียนอารามภิกษุณีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในประเทศพม่า ศตริจะมีความเสี่ยงที่จะถูกกักขังหากประกาศตนเองว่าเป็นภิกษุณี บทความ Alliance for Bhikkhunis Spring Issue 2010 ในวารสาร *Present* มีเรื่องการจับกุมอดีตภิกษุณีชาวพม่า นามว่า Saccavadi: bhikkhuni.net/present/spring2010/present-spring2010.pdf.

3 ข้อมูลจาก www.saranaloka.org วันที่ November 28, 2010.

4 อีเมลตอบคำถามการสัมภาษณ์ วันที่ 3 ธันวาคม 2010

5 อีเมลตอบคำถามการสัมภาษณ์ วันที่ 24 พฤศจิกายน 2010

6 “The Statement of Intention” เรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศภายในอารามสาขาของพระอาจารย์ชา เขียนขึ้นโดยพระอาจารย์ธนสันติและศิษยานุศิษย์อีกสามท่าน พระสงฆ์อาวสุไโน Amaravati ปฏิเสธเอกสารดังกล่าวในเดือนตุลาคม 2008

7 อีเมลตอบคำถามการสัมภาษณ์ วันที่ 4 ธันวาคม 2010

8 สถิติรวบรวมไว้วันที่ 11 มิถุนายน 2010 จากเว็บไซต์ Alliance for Bhikkhunis

9 กฎหมาย 5 ข้อ (The 5 Points legislation) รวมถึงคำร้องและรายชื่อผู้ลงนามสามารถค้นได้จาก fourfoldsangha.org website at: <http://www.fourfoldsangha.org>.

10 Bhante Sujato's December 4, 2010 อีเมลตอบคำถามการสัมภาษณ์ สถิติได้มาจากเว็บไซต์ Wordpress ของท่าน

11 Ibid.

12 ระหว่างการสนทนากับ Anagarika Kemanthie ซึ่งอยู่ในประเทศออสเตรเลีย เธอให้ข้อมูลว่าสามารถระดมเงินจำนวน 7,500 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อนำไปซื้อที่ดินนั่งสมาธิสำหรับ Northern California's Aranya Bodhi จากความพยายามจัดกิจกรรมระดับรากหญ้ารวมถึงการจัดปาร์ตี้พิชซ่า

13 Jill Rayna of DharmaCreek Sangha donated over 100 acres of land to Aranya Bodhi, a *bhikkhuni* hermitage in Sonoma County, California.

Hema Goonatillake

ตรงข้ามกับความเข้าใจผิดของ Max Weber ว่าศาสนาพุทธเป็นเรื่อง “ของโลกอื่น” เพราะชาวพุทธและศาสนาพุทธมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมหลายรูปแบบตั้งแต่ยุคของพระเจ้าอโศกมหาราชในพุทธศตวรรษที่ 1 จนถึงปัจจุบัน เช่น เมื่อสี่ปีที่แล้ว ข้าพเจ้าไปเยี่ยมสำนักนักบวชหญิงในศรีลังกา และได้พบนักบวชหญิงท่านหนึ่งที่เล่าให้ข้าพเจ้าฟังถึงงานเพื่อชุมชนที่เธอทำอยู่โดยการริเริ่ม “โครงการพัฒนาชนบท” เช่น การสร้างถนนและสะพาน เธอบอกว่าเธอเข้าพบนักการเมืองท้องถิ่นคนหนึ่งและขอให้เขาสร้างถนน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อชาวบ้านในหมู่บ้าน ในช่วงการสร้างถนน เธอเริ่มรู้จักนักการเมืองและข้าราชการท้องถิ่นทุกคน ข้าพเจ้าได้เห็นว่ สมณะสตรีท่านนี้ อุทิศเวลาส่วนใหญ่ในกิจวัตรประจำวันของเธอเพื่อทำงาน “สังคมสงเคราะห์” ดูเหมือนท่านจะได้รับความนับถือจากนักการเมือง ข้าราชการและชุมชนในท้องถิ่นนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกว่ สมณะสตรีท่านนี้เป็นผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง แต่ในขณะที่ชนบทที่ไม่น่ามีผู้นำนี้ทำให้ข้าพเจ้าสงสัยว่ ท่านทำงานเกินหน้าที่นักบวชในชุมชนหรือไม่ ข้าพเจ้าจึงคิดว่าข้าพเจ้าจะศึกษาเรื่องนี้เพื่อพิสูจน์สมมติฐานของข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าถามท่านว่ มีนักบวชหญิงท่านอื่นๆ ทำงานลักษณะเดียวกันกับท่านหรือไม่ ท่านบอกว่า มีสมณะสตรีอีกสองท่านซึ่งท่านรู้จักเป็นการส่วนตัว จากการพูดคุยกับนักบวชหญิงท่านอื่นๆ ข้าพเจ้าได้ทราบว่ายังมีอีกสามท่านที่ทำงานเพื่อสังคมลักษณะคล้ายคลึงกันในพื้นที่อื่น ข้าพเจ้าได้สัมภาษณ์สมณะสตรีรวม 4 ท่านใน 4 อำเภอสำหรับเอกสารฉบับนี้

การศึกษาและวิธีการ

สี่ปีหลังจากการสัมภาษณ์ครั้งแรก ข้าพเจ้าจึงได้ทำการศึกษาต่อด้วยการสัมภาษณ์นักบวชหญิงทั้ง 6 ท่านที่ได้สัมภาษณ์แต่แรก ส่วนตัวอย่างที่เหลือคือ นักบวชหญิง 18 ท่านจากทั้ง 4 อำเภอเดียวกัน ปัจจัยเดียวที่ใช้เลือกคือนักบวชหญิงเหล่านั้นต้องมีส่วนร่วมในการ “ทำงานเพื่อสังคม” ในชุมชนของตน ข้าพเจ้าไม่ได้ใช้แบบสอบถามใดในการสัมภาษณ์ ใช้แต่เพียงคำถามง่ายๆ 3 คำถาม เพื่อหาคำตอบอย่างละเอียด

1. ขอบทราบกิจวัตรประจำวันตั้งแต่ตื่นเช้าจนเข้านอน
2. ขอบทราบกิจกรรม “บริการสังคม” ที่ทำอยู่
3. ขอบทราบความสัมพันธ์ของท่านกับนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น

ข้าพเจ้ารวบรวมข้อมูลรายละเอียดและจดโน้ตภายใต้หัวข้อดังต่อไปนี้ คือ ประเภทของกิจกรรมบริการสังคม ลักษณะของกิจกรรมและนักบวชสตรีมีส่วนร่วมในเวทีสังคมและการเมืองในวงกว้างกว่านี้ได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่น

จากการพูดคุยกับนักบวชหญิงทั้ง 6 ท่านที่ข้าพเจ้าสัมภาษณ์ในคราวแรก ข้าพเจ้าทราบว่า พวกท่านได้ยุติบทบาทการริเริ่มโครงการบริการสังคมในระดับหมู่บ้านซึ่งเป็นการกดดันนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในการดำเนินการโครงการเหล่านั้น นักบวชหญิงเหล่านั้นยังคงทำหน้าที่ประกอบพิธีต่างๆ รับนิมนต์ ไปร่วมงานที่จัดโดยนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เช่น พิธีเริ่มการก่อสร้าง งานเปิดถนน สะพานและอาคาร หากมีคนอาราธนาศีล 5

หรืออาราธนาให้บรรยายธรรม พวกท่านก็จะรับนิมนต์ ท่านยังคงทำหน้าที่ทางสังคม โดยการเป็นที่ปรึกษาหรือประสานงานองค์กรพัฒนาชุมชนต่างๆ เช่น สมาคมสตรี สมาคมเด็กและองค์การพัฒนาชนบทอื่นๆ ในระดับหมู่บ้าน นอกจากนั้น พวกท่านได้ยึดความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน จึงไม่มีโอกาสที่ท่านเหล่านั้นจะแปรเปลี่ยนด้วยอำนาจและความขัดแย้งอีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงที่ใหญ่หลวงนี้เกิดขึ้นด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ ความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์การเมืองในศรีลังกา ความกังวลว่าจะสูญเสียความนับถือจากชุมชน และอันตรายจากการแบ่งเหล่าแบ่งพรรคทางการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมในศรีลังกา

การเริ่มใช้ระบบสภาจังหวัดในศรีลังกาเมื่อปีค.ศ. 1987 ทำให้เกิดการกระจายอำนาจการบริหารเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับภูมิภาคอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การใช้ช่องทางทหารที่สูงมากทำให้ไม่สามารถจัดงบประมาณได้เพียงพอสำหรับโครงการระดับหมู่บ้านที่จำเป็นเร่งด่วน ผู้นำของหมู่บ้านจึงจำเป็นต้องขอการสนับสนุนจากนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อขออนุมัติแม้แต่โครงการเล็กๆ ที่ได้รับอนุมัติแล้ว โครงการเหล่านี้ได้แก่ การซ่อมถนนที่เสียหายจากฝนตกหนัก การพัฒนาทางเท้าที่เชื่อมไปถนน และการสร้างสะพานไม้เพื่อแทนสะพานข้ามแม่น้ำที่ทำจากไม้ไผ่บอบบาง การขาดแคลนน้ำ ทำให้ผู้นำของหมู่บ้านต้องริเริ่มทำเรื่องขอน้ำให้ลูกบ้านอย่างเที่ยงธรรม หลังสงครามการเมืองยุติเมื่อเดือนพฤษภาคมปีค.ศ. 2009 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณอย่างพอเพียงสำหรับโครงการที่จำเป็นเหล่านี้ เมื่อมีทรัพยากรมากขึ้นหลังสงคราม ก็เกิดการพัฒนาต่างๆ มากมาย เช่น ระบบประปาและไฟฟ้าที่ถูกรื้อถอนและมีการซ่อมแซมมากขึ้นเข้ามาแทนระบบที่เล็กและไม่พอเพียง ผู้นำของหมู่บ้านจึงไม่จำเป็นต้องกดดันนักการเมืองเพื่อแก้ปัญหาค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเร่งด่วนในชุมชน หรือริเริ่มโครงการต่างๆ ในระดับหมู่บ้าน

จากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ นักบวชหญิงที่เข้าพำนักด้วยจิตตศรัทธาทางศาสนาในชุมชน พวกท่านตระหนักว่า ท่านอาจสูญเสียความนับถือจากทายาททายิกา หากพวกท่านยังคงติดต่อกับนักการเมืองอยู่ก็ เนื่องจากประชาชนมองว่านักการเมืองเหล่านี้ทุจริต การติดต่อสัมพันธ์กับพวกนักการเมืองจึงอาจทำให้ นักบวชหญิงเหล่านี้เสียชื่อเสียงและสถานะของสมณะได้ ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดขึ้นในช่วงที่สถานภาพทางศาสนาของนักบวชหญิงได้รับการยอมรับมากขึ้นในชุมชนของท่านเอง ในวัดทุกแห่งในศรีลังกา กิจกรรมของวัดจะได้รับการวางแผนและดำเนินการโดยสภาทายาททายิกาที่ได้รับการแต่งตั้ง เมื่อถึงช่วงเวลานี้ สำนักสงฆ์สตรีที่เข้าพำนักทำการศึกษาได้ก่อตั้งมั่นคงและมีสภาทายาททายิกาของตนเอง

อีกเหตุผลหนึ่งที่นักบวชหญิงยุติกิจกรรมแบบบริการสังคมของตน คือ พระภิกษุบางรูปได้จัดตั้งพรรคการเมืองที่เรียกว่า พรรค Jathika Hela Urumaya (พรรค JHU National Heritage) การก่อตั้งของพรรคนี้ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคนชั้นกลางชาตินิยมสุดขีดที่ภิกษุและฆราวาสส่วนใหญ่ไม่ยอมรับร่วมสังฆกรรม นักบวชหญิง 2 ท่านเปิดเผยว่า พรรค JHU เข้ามาติดต่อเพื่อขอการสนับสนุนทางการเมืองจากชาวบ้านเพื่อช่วยให้ชนะการเลือกตั้งเบื้องต้นในอำเภอของตน นักบวชหญิง 2 ท่านได้นำเรื่องนี้หารือกับทายาททายิกาทันทีและตัดสินใจว่า จะไม่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองเนื่องจากทราบว่าจะเป็นการนำพุทธศาสนาไปใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง จากการสัมภาษณ์ นักบวชหญิงทุกท่านเน้นว่า บทบาทของท่านเป็นบทบาททางศาสนาเท่านั้น และท่านไม่ต้องการพัวพันกับ “พระนักการเมือง”¹

บทบาทที่เปลี่ยนไปทางสังคมและการเมืองของนักบวชหญิง

ปัจจุบัน นักบวชหญิงที่ดูเหมือนจะมีบทบาททางสังคมและการเมืองคือ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งกิตติมศักดิ์ในฐานะ Justice of Peace ตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งอาสาโดยกระทรวงยุติธรรมจะแต่งตั้งบุคคลที่ได้รับการนับถือในสังคม อำนาจหน้าที่อาจอยู่ในระดับอำเภอหรือครอบคลุมทั้งประเทศ เมื่อมีคนต้องการความช่วยเหลือจาก Justice of Peace สมาชิกในชุมชนก็จะเสนอชื่อบุคคลสำหรับดำรงตำแหน่งนี้ในชุมชนระดับประเทศ จะมีการสอบถามความน่าเชื่อถือของบุคคลที่ได้รับการเสนอจากเลขาของอำเภอและผู้นำของหมู่บ้าน นักบวชหญิงสองท่านที่ข้าพเจ้าสัมภาษณ์ขณะนี้ทำหน้าที่ Justice of Peace สำหรับทั่วประเทศ และอีกสองท่านทำหน้าที่ในอำเภอที่ท่านพำนัก

Justice of Peace มีอำนาจในการรับรองคำให้การที่เป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีการสาบานต่างๆ เช่น รับรองที่พักอาศัยของผู้ปกครองของเด็กที่สมัครเรียนหรือสมัครสอบ หรือในกรณีทำบัตรประชาชน สมุดฝากเงินธนาคาร หรือเอกสารมีค่าอื่นๆ สูญหาย นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่รับรองว่า บุคคลที่ยื่นขอที่ดินจากรัฐบาลไม่มีที่ดินครอบครองเป็นของตนเองจริง และรับรองคำยื่นขอเงินกู้สำหรับผู้มีรายได้น้อย² หนึ่งในสองของนักบวชหญิงที่ทำหน้าที่ Justice of Peace สำหรับทั่วประเทศเป็นภิกษุณีอาวุโสอันดับสองที่อุปสมบทที่พุทธคยาเมื่อปี.ศ. 1998 ท่านยังเป็นสมาชิกของคณะกรรมการสมานฉันท์ภายใต้กระทรวงยุติธรรมอีกด้วย มีพระภิกษุรูปหนึ่งจากหมู่บ้านใกล้เคียงเป็นกรรมการในคณะเดียวกับภิกษุณีท่านนี้ด้วย

โดยทั่วไป ภิกษุแสวงหาที่พักอาศัยที่ดีกว่าและมีบทบาทสำคัญในเมืองที่วัดตั้งอยู่ ในทางตรงข้าม สมณะสตรีจะอยู่ในหมู่บ้านที่ห่างไกล มีสาธารณูปโภคน้อย ไม่มีถนนลาดยาง รถประจำทาง ฯลฯ ชาวบ้านที่บริจาคที่ดินถวายสร้างสำนักสงฆ์สตรีก็เป็นคนยากจน ขณะที่นักบวชหญิงรับที่ดินเหล่านี้ ท่านเป็นทาสีลมาดา (แม่ชีที่ถือศีล 10) เมื่อเวลาผ่านไป พวกท่านได้รับการยอมรับอย่างดีว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สำนักชีของท่านสร้างจากเงินบริจาคจากชาวบ้านและครอบครัว แม้จะใช้ชีวิตเรียบง่าย ถิ่นอาหารมังสวิรัตและเป็นเรื่องไม่ยากเลยสำหรับชาวบ้านที่จะถวายอาหารต่างๆ ที่ประกอบด้วยข้าวและผักจากสวนครัวที่บ้านสำหรับถวายเป็นอาหารฉันเช้าและฉันเพล เหล่าทายาททายาทจะนิมนต์แม่ชีไปฉันอาหารที่บ้านเป็นครั้งคราว แม่ชีจะสวดพระปริตรและทำหน้าที่ทางศาสนาแก่ชุมชน เมื่อเวลาผ่านไป ชาวบ้านก็มีความผูกพันแน่นแฟ้นกับท่านแม่ชีเหล่านั้น

สิ่งสำคัญคือ เมื่อแม่ชีทาสีลมาดาประสงค์จะอุปสมบทเป็นภิกษุณี ชาวบ้านก็ให้การสนับสนุนเต็มที่ เป็นภาพที่ประทับใจมากเมื่อเห็นรถบัสหลายคันบรรทุกชาวบ้านมาค้างแรม (เช่น ที่วิหาร Dambulla Rangiri) เพื่อเป็นสักขีพยานพิธีอุปสมบท “แม่ชีของพวกเขา” เมื่อท่านภิกษุณีกลับหมู่บ้านหลังได้รับการอุปสมบท เหล่าชาวบ้านจะจัดงานเลี้ยงต้อนรับในหมู่บ้าน แม้กระทั่งเชิญภิกษุในหมู่บ้านมาร่วมงาน ชาวบ้านได้ประโยชน์จากการที่แม่ชีทาสีลมาดาได้รับการอุปสมบท แม่ชีทาสีลมาดาไม่มีคุณสมบัติที่จะรับสังฆทาน (การถวายทานแด่คณะสงฆ์ คือ พระภิกษุและหรือภิกษุณี 5 รูปหรือ 5 รูปขึ้นไป) ซึ่งเชื่อกันว่าผู้ถวายทานจะได้รับบุญมาก ตามธรรมเนียมปฏิบัติโดยทั่วไปแล้ว ทายาทที่มีฐานะจะนิมนต์พระภิกษุห้ารูปหรือมากกว่าเพื่อมารับสังฆทานที่หมู่บ้านและดูแลค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าสังฆทาน ในปัจจุบัน ชาวบ้านที่ไม่มีเงินนิมนต์พระก็รู้สึกยินดีที่มีพระภิกษุณีในหมู่บ้านที่ตนเองสามารถถวายทานแก่ท่านได้

กิจกรรมการบริการสังคมของภิกษุณี

กิจกรรมการบริการสังคมที่ภิกษุณีทำเป็นประจำคือ การสวดพระปริตรเพื่อให้พรมวลสาธุชน พวกท่านสวดมนต์ในหลายโอกาส เช่น รับขวัญเด็กเกิดใหม่ วันแรกที่เด็กไปโรงเรียน และก่อนเด็กเข้าสอบครั้งสำคัญ พระภิกษุสวดอวยพรในวาระเหล่านี้ต่อเมื่อฆราวาสมาที่วัด ในขณะที่ภิกษุณีรับนิมนต์ไปที่บ้าน เมื่อได้รับแจ้งว่ามีคนเจ็บป่วย ทั้งพระภิกษุและภิกษุณีจะไปเยี่ยมคนไข้ไม่ว่าจะอยู่ที่บ้านหรือโรงพยาบาลและสวดพระปริตรให้ ธรรมเนียมอย่างหนึ่งของหมู่บ้านคือ จัดสวดพระปริตร 3 หรือ 7 จบในบ้านเจ้าบ้านหรือเจ้าสาวก่อนพิธีแต่งงาน ก่อนนี้ พระภิกษุเป็นผู้สวดพระปริตร แต่ตอนนี้เมื่อแม่ชีได้รับอุปสมบทเป็นภิกษุณี ชาวบ้านจะนิมนต์ภิกษุณีมากกว่าภิกษุเพราะเป็นการยากที่จะหาภิกษุมากกว่าสองรูปที่จะหาเวลาสวดพระปริตร 3 ถึง 7 จบติดต่อกัน หากภิกษุณีว่าง ท่านจะหาเวลาไปสวดให้

การสวดให้พรสตรีมีครรภ์เป็นงานพิเศษของสมณะสตรี ไม่ว่าจะเป็นแม่ชีทศศีลมาตาหรือภิกษุณี เมื่อได้รับนิมนต์ สมณะสตรีจะไปบ้านสตรีมีครรภ์ พระปริตรที่สวดให้พรให้ทารกเกิดมาปลอดภัยคือ อังคุลิมาลสูตร ข้าพเจ้าขอเล่าที่มาของพระสูตรนี้เนื่องจากเห็นว่าเป็นประโยชน์ พระอาจารย์ที่สำนักดักสิลาคนหนึ่งตกลงมพรางของนักเรียนคนหนึ่งที่อยู่จนนักเรียนอีกคนหนึ่งเก่งมาก ชื่อ อหิงสกะ พระอาจารย์สั่งให้อหิงสกะรวบรวมน้ำมันนุญ 1,000 นิ้วมาเป็นเครื่องบูชาครู นักเรียนคนนั้นต่อมาเป็นที่รู้จักกันในนาม องคุลิมาล เพราะเขาจะร้อยน้ำมันที่รวบรวมได้มาเป็นสร้อยคล้องคอ หลังจากท้ององคุลิมาลสะสมได้ 999 นิ้ว มารดาของเขาก็ก็นำมาหาขอให้เขาเลิกทำบาปนี้เสีย ในขณะที่เขาเตรียมจะจัดการเก็บน้ำมันที่ 1,000 ตามที่ต้องการโดยเสียสละมารดาของตนเอง พระพุทธเจ้าก็มาหาเขา องคุลิมาลถูกสยบด้วยพระกรุณาธิคุณของพระองค์ กลับใจและออกบวชเป็นพระภิกษุ วันหนึ่ง ขณะที่ท่านบิณฑบาตในบ้านเกิดของท่าน ท่านได้ยื่นผู้หญิงร้องด้วยความเจ็บครรภ์ เมื่อท่านเล่าเหตุการณ์นี้ให้พระพุทธเจ้าฟัง พระองค์ตรัสแนะให้ท่านกล่าวกับผู้หญิงคนนั้นว่า “น้องหญิง ตั้งแต่อวดมาบวชเป็นภิกษุ (กำเนิดในมณฑลแห่งผู้ประพฤติธรรมอันดี) อาตมาไม่เคยมีเจตนาพรากรชีวิตผู้ใด กุศลแห่งการกล่าวสัจจะนี้ ขอให้ท่านหญิงและทารกจงปลอดภัย” หลังจาก องคุลิมาลกล่าวสัจจะนี้ สตรีคนนั้นก็ให้กำเนิดบุตรอย่างปลอดภัย

งานอีกอย่างที่ทำโดยสมณะสตรีเป็นส่วนใหญ่ คือ การบูชาต้นโพธิ์ ผู้มีศรัทธาจะเดินเวียนรอบต้นโพธิ์ ถวายดอกไม้ ประทีปและรูปเคารพพระพุทธรูปหน้าต้นโพธิ์ และสวดมนต์ภาษาบาลี พิธีบุญนี้ทำโดยทั้งภิกษุและสมณะสตรีในหลายวาระตามที่กล่าวมาข้างต้น การบูชาต้นโพธิ์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติปกติในศรีลังกา และดูเหมือนเป็นธรรมเนียมเฉพาะของศรีลังกาและไม่มีปฏิบัติในประเทศไทย เขมร พม่าและลาว แม้ว่าจะมีการปลูกต้นโพธิ์ตามวัด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นต้นกล้าจากต้นโพธิ์ในอนุราชปุระ

การให้คำปรึกษาได้เริ่มเป็นงานพิเศษสำหรับสมณะสตรีตั้งแต่ท่านเป็นทศศีลมาตา ท่านทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นงานที่ต้องทำเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน นักบวชหญิงจะให้คำปรึกษาแก่มารดาที่มีปัญหากับบุตร เช่น เด็กเล็กหนีเรียนหรือวัยรุ่นที่ต้องการแต่งงานโดยขัดกับความประสงค์ของพ่อแม่ และที่มากที่สุดคือ ภรรยาที่ถูกสามีเมาสุราทุบตีจะหนีมาหลบในสำนักนักบวชหญิงหรือมาขอความช่วยเหลือจากสมณะสตรีในหมู่บ้าน “เพื่อขอที่พึ่งพิง” หากผู้หญิงเหล่านี้ไปบ้านญาติ สามีก็จะหาเจอและด่าว่าญาติที่ให้แหล่งพักพิงกับภรรยาของตน การปฏิบัติเช่นนี้มีในศรีลังกามาตั้งแต่สมัยของกษัตริย์โบราณตามที่มิเออสารบันทึกในจารึกภาษาบาลีซึ่งกำหนดว่า สามิไม่มีสิทธิลาภตัวภรรยาไปไหนหากภรรยาพักที่สำนักของสมณะสตรี สำนักนักบวชหญิงของศาสนาพุทธในญี่ปุ่นสมัยโบราณหรือที่เรียกว่า “วัดแห่งการหย่าร้าง” ก็ทำหน้าที่คล้ายคลึงกัน³

ภิกษุณีสี่ท่านเล่าให้ฟังว่า ท่านได้ช่วยไม่ให้ผู้หญิงฆ่าตัวตาย ท่านหนึ่งช่วยชีวิตหญิงสาวสองคน คนหนึ่งเป็นทุกข์จากการเลิกรา และอีกคนมีปัญหาถูกทางบ้านคัดค้านความรักของเธอ ในกรณีแรก ท่านภิกษุณีทราบจากเพื่อน

บ้านว่าหญิงสาวคนหนึ่งมีอาการซึมเศร้ารุนแรงหลังถูกคนรักทอดทิ้ง ท่านไปเยี่ยมหญิงสาวคนหนึ่งที่บ้าน พาเธอมาที่สำนักสงฆ์และดูแลเธอเป็นเวลาสองสัปดาห์จนเธอมีอาการดีขึ้น ในกรณีที่สอง หญิงไม่มีบุตรคนหนึ่งแต่งงานกับช่างไม้ที่ไปทำงานในตะวันออกกลาง เธอเริ่มมีความสัมพันธ์กับผู้ชายที่แต่งงานแล้ว เมื่อพ่อแม่แสดงความไม่เห็นชอบอย่างรุนแรงกับการกระทำนั้น เธอก็มาที่สำนักภิกษุณีด้วยจิตใจที่วุ่นวายสับสน ในอีกสามกรณีที่ไม่มีเกี่ยวข้องกัน ภิกษุณีอีก 3 ท่าน ได้ช่วยหญิงสาวที่มาที่วัดในอาการสับสนหรือกำลังจะฆ่าตัวตาย หลังจากที่ได้คำปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการเป็นระยะเวลาหนึ่ง ภิกษุณีทั้งสี่ท่านก็ตัดสินใจเข้ารับการอบรมการให้คำปรึกษาอย่างเป็นทางการ โดยสองท่านเข้าศึกษาอนุปริยญาหลักสูตรสองปีของ National Institute of Social Development ในนครโคลัมโบ ที่มีการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติซึ่งเริ่มด้วยการพัฒนาสังคมระดับหมู่บ้าน อีกท่านหนึ่งเข้าอบรมหลักสูตร 6 เดือน และอีกท่านเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการระยะเวลา 2 วัน ในจำนวนสมณะสตรี 24 ท่านที่ข้าพเจ้าสัมภาษณ์สำหรับงานศึกษารound 10 ท่าน สำเร็จการอบรมการให้คำปรึกษา หลักสูตรเหล่านี้มีการอบรมด้านทักษะการฟังและทักษะการให้คำปรึกษาที่นำไปปฏิบัติได้ ซึ่งเป็นการช่วยให้พวกท่านมีความมั่นใจในการช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ภิกษุณีท่านหนึ่งกล่าวว่า กรณีกรรยาถูกสามีเมาสุราทุบตีในเขตที่ท่านอยู่ได้ลดปริมาณลงอย่างมาก เนื่องจากโครงการที่ท่านริเริ่ม โดยแรกสุด ท่านให้คำปรึกษาสามีและกรรยาคนละช่วงเวลา กัน จากนั้นก็พูดคุยกับสามีกรรยาพร้อมกันเป็นเวลาหลายเดือน

มหันตภัยสึนามิในปีค.ศ. 2004 ทำให้สมณะสตรีเหล่านี้มีประสบการณ์ในการดำเนินการอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินระดับชาติ ก่อนหน้านั้น พระภิกษุณี 3 ท่านรวบรวมสิ่งของบริจาคให้เหยื่อน้ำท่วมและไม่มีท่านใดอาศัยอยู่บริเวณที่ได้รับผลจากสึนามิ อย่างไรก็ดี เมื่อหนังสือพิมพ์รายงานถึงมหันตภัยที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ทายกทายิกาที่ตะหนักกับข่าวต่างพากันไปที่สำนักภิกษุณีสงฆ์เพื่อหาหรือว่าควรทำอย่างไร ชาวบ้านได้บริจาคสิ่งของเท่าที่จะสามารถ ในขณะที่พระภิกษุณีเองก็บริจาคสิ่งของต่างๆ ที่ชาวบ้านเคยบริจาคให้ท่าน พระภิกษุณีสามท่านสามารถหารอบรรทุกเล็กด้วยความช่วยเหลือจากทายกทายิกาและนำสิ่งของที่รวบรวมได้ไปแจกจ่ายที่ศูนย์ผู้ลี้ภัยสึนามิ ต่อมา พระภิกษุณีท่านหนึ่งรวบรวมเงินจากญาติมิตรของท่านและนำมาสร้างบ้านพักสำหรับเหยื่อสึนามิ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีอุทกภัย แผ่นดินถล่ม พายุไซโคลนและภัยธรรมชาติต่างๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามเคยมีมาก่อน ภิกษุณีทุกท่านที่ข้าพเจ้าสัมภาษณ์มีส่วนช่วยในงานบรรเทาทุกข์อุทกภัยและงานอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน โดยรวบรวมและแจกจ่ายสิ่งของให้แก่ผู้ประสบภัย ในสำนักภิกษุณีสงฆ์สองแห่งที่ช่วยผู้ตกยาก ท่านภิกษุณีพาผู้ที่เดือดร้อนมาพำนักที่วัดและให้การดูแลอย่างดี ในกรณีหนึ่ง มีสตรีชราวัย 88 ปีซึ่งบุตรสาวที่ดูแลล้มป่วยต้องเข้าโรงพยาบาล สตรีชราท่านนี้ก็ได้รับการดูแลที่สำนักสงฆ์จนกระทั่งบุตรสาวออกจากโรงพยาบาลใน 2 สัปดาห์ ต่อมา อีกกรณีหนึ่ง ชายชราวัย 75 ปีที่หาเลี้ยงชีพไปวันๆ จากการทำสวนผักเล็กๆ ล้มป่วยและได้รับการดูแลในบริเวณที่แยกต่างหากภายในสำนักภิกษุณีสงฆ์จนกระทั่งหายดี

การสอนธรรมะ

การสอนเด็กเป็นงานที่ท่านภิกษุณีเหล่านี้เชี่ยวชาญ สำนักภิกษุณีสงฆ์ทุกแห่ง ยกเว้น 4 แห่งที่ข้าพเจ้าสำรวจมีการเปิดสอนธรรมะ สามในสี่แห่งที่ไม่ได้เปิดสอนเพราะมีโรงเรียนสอนธรรมะที่จัดตั้งแล้วอย่างดีในละแวกใกล้เคียงอีกแห่งหนึ่งเนื่องจากไม่มีสถานที่ ดังนั้น เด็กๆ ในละแวกนั้นจึงไปโรงเรียนธรรมะที่อยู่ห่างไป 5 ไมล์ ภิกษุณีท่านหนึ่งเริ่มการสอนธรรมะให้ผู้ใหญ่ ในการจูงใจให้ผู้สูงอายุมาเรียนธรรมะ ท่านได้ประกาศให้ทุนแก่นักเรียนที่เรียนดีที่สุดและมีแผนจะให้รางวัลประจำปีเหมือนโรงเรียนธรรมะอื่นๆ การดูแลเด็กก่อนเข้าเรียนเป็นอีกงานหนึ่งที่ท่าน

มากในหมู่สมณะสตรี ผู้ปกครองเด็กจะจ่ายค่าธรรมเนียมจำนวนไม่มากสำหรับไว้ใช้จ่ายเงินเดือนครูและอุปกรณ์การสอน

งานที่ทำอย่างหนึ่งที่นักบวชหญิงเหล่านี้ลงมือทำคือ ศูนย์ฝึกอบรมสมณะสตรีที่เปิดอบรมนักบวช ปัจจุบันมีศูนย์ฝึกอบรมที่เปิดอบรมหลักสูตรสมณะเบื้องต้น นักบวชหญิงที่ได้รับการอบรมที่ศูนย์เหล่านี้จะเข้าสอบในการสอบทั่วประเทศที่มีภิกษุ สมณะสตรีและฆราวาสเข้าสอบ ศูนย์ศึกษาสำหรับสมณะสตรีไม่ได้เงินอุดหนุนจากรัฐบาล ซึ่งต่างจากศูนย์ศึกษาของภิกษุที่ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาล สมณะสตรีจะบริหารศูนย์ศึกษาจากเงินบริจาคจำนวนไม่มากจากภายในและภายนอกชุมชน ศูนย์แห่งหนึ่งมีสมณะสตรีนักศึกษา 3 รูป อีกแห่งมี 6 รูป มีครู 2 คน ศูนย์อบรมสมณะสตรีที่ใหญ่ที่สุดมีนักศึกษา 13 รูปจากหลายอำเภอในจังหวัดนั้น สำนักภิกษุณีสงฆ์แห่งนี้มีกิจกรรมหลากหลายภายใต้การดูแลของหัวหน้าภิกษุณี ซึ่งได้แก่ โรงเรียนสอนธรรมะที่มีนักเรียน 403 คน ครู 11 คน และโรงเรียนสำหรับเด็กวัยก่อนเข้าเรียนอีก 53 คน ในปี 2008 หัวหน้าภิกษุณีที่โรงเรียนแห่งนี้ริเริ่มตั้งศูนย์อบรมคอมพิวเตอร์ซึ่งมีวัตถุประสงค์ช่วยให้หนุ่มสาวมีโอกาสหางานทำที่ดีขึ้น ชายหนุ่มสองคนที่ได้รับการอบรมที่ National Information Communication Technology Center ในเมือง Narahenpita เป็นครูสอนที่นี่ ห้องเรียนมีคอมพิวเตอร์ 3 เครื่อง จัดอบรมอาทิตย์ละ 5 วัน สำหรับนักเรียนประถม 1 ถึงระดับสูงโดยเสียค่าธรรมเนียมอบรมอัตราถูก เด็กๆ ที่พ่อแม่ไม่มีเงินจ่ายค่าเรียนก็เข้าเรียนฟรีได้ จนถึงปัจจุบัน มีนักเรียนประมาณ 500 คนที่ได้รับการประกาศนียบัตรสำเร็จการอบรมและมี 2 คนได้งานทำแล้ว

การได้รับการยอมรับทางสังคมจากพระภิกษุ

ในฐานะแม่ชีทศศีลมาตา แม่ชีเหล่านี้ต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองพอควร แต่หลังจากได้รับการอุปสมบท พวกท่านได้ใช้พุทธวิธีเชิงการทูตที่ให้ผลดีมาก ภิกษุณี 4 ท่านได้นิมนต์ภิกษุมาร่วมงาน “ต้อนรับ” ของท่าน หลังจากที่พวกท่านได้รับการอุปสมบทแล้ว ภายใน 2 ปี ภิกษุณีกลุ่มนี้ก็เอาชนะใจพระภิกษุได้ พวกท่านจะไปกราบพระภิกษุในพื้นที่ในช่วงเทศกาลปีใหม่ของชาวสิงหลพร้อมหมากพลูเพื่อแสดงความคารวะตามประเพณี พวกท่านจะขอคำแนะนำจากพระภิกษุเรื่องการทำกิจกรรมต่างๆ และพยายามสร้างมิตรภาพอันมีพื้นฐานมาจากความไว้วางใจซึ่งกันและกัน พระภิกษุก็ขอให้พระภิกษุณีมาช่วยงานศาสนาของชุมชน ในช่วงสองสามปีที่ผ่านมา จำนวนพระภิกษุลดลงเพราะมีพระหนุ่มๆ ลาสิกขาหลังเรียนจบปริญญาตรี ในขณะที่พระภิกษุณีซึ่งส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีแล้วจะมีความสามารถสูงในการทำกรรมฐาน สอนธรรมะ บรรยายธรรมและทำพิธีบูชาตันโพธิ์ ภิกษุจึงเริ่มนิมนต์ภิกษุณีไปที่วัดเพื่อช่วยทำงานเหล่านี้มากขึ้นเรื่อยๆ ภิกษุบางรูปถึงกับเดินทางไปสำนักภิกษุณีสงฆ์เพื่อนิมนต์พระภิกษุณีมาร่วมงานศาสนาเหล่านี้ ภิกษุรูปหนึ่งจัดต้อนรับภิกษุณีอาคันตุกะเข้าโบสถ์ด้วยร่มที่ตกแต่งงดงาม ส่วนภิกษุณีเหล่านี้ก็ให้ความเคารพพระภิกษุอย่างสูงรวมทั้งขอคำแนะนำจากพระภิกษุในเรื่องทางศาสนาและทางสังคมที่สำคัญๆ ในทางกลับกัน พระภิกษุก็ชื่นชมที่พระภิกษุณีช่วยงานของวัดและเคร่งในพระวินัย เนื่องจากภิกษุณีเหล่านี้มีความสามารถและความเห็นอกเห็นใจ ภิกษุณีจึงได้รับความนิยมมากขึ้นในหมู่พุทธศาสนิกชนที่ไปที่วัดของพระภิกษุ

ภิกษุณีได้รับสิทธิทางศาสนาอย่างเต็มรูปแบบ

จากการร่วมมือทำงานใกล้ชิดกับพระภิกษุ พระภิกษุณีประสบความสำเร็จในการได้สิทธิทางศาสนาเกือบทุกประการ สงฆ์ต้องสวดปาติโมกข์ภายในพัทธสีมา (ห้องที่กำหนดขอบเขตด้วยสีมาซึ่งสร้างมาเพื่อวัตถุประสงค์นี้) ใน

ปัจจุบันมีอุโบสถ 10 แห่งสำหรับภิกษุณีทั่วประเทศ ก่อนที่อุโบสถเหล่านี้จะสร้างสำเร็จ ภิกษุณีจะไปที่ Dambulla Monastery หรือ Newgala Monastery ซึ่งเป็นที่ที่ภิกษุณีส่วนใหญ่รับการอุปสมบท หรือในเขตสีมาของวัดโดยได้รับอนุญาตจากภิกษุที่เห็นใจพวกท่าน สังฆทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย คือ ประเพณีการถวายอาหารบิณฑบาตแก่สงฆ์ 5 รูปหรือมากกว่า โดยสวดว่า “พวกข้าพเจ้าทั้งหลายขอถวายอาหารนี้แด่พระภิกษุและพระภิกษุณี” ซึ่งกล่าวกันว่า จะได้รับบุญสูงสุด หลังจากที่ไม่มีโอกาสนี้มาร่วมพันปี บัดนี้ ชาวพุทธสามารถสร้างบุญด้วยการถวายสังฆทานในสงฆ์ ๒ ฝ่ายแก่พระภิกษุณีสงฆ์ด้วยเช่นกัน เมื่อทั้งภิกษุและภิกษุณีได้รับนิมนต์ให้ไปรับบิณฑบาต คำสวดจะเปลี่ยนให้รวมทั้งภิกษุและภิกษุณี พระภิกษุและภิกษุณีจะนั่งเป็นสองแถวหันหน้าเข้าหากัน และนั่งบนอาสนะที่สูงเท่ากัน โดยมีผู้ถวายปัจจัยอยู่ตรงกลาง โดยส่วนใหญ่ พระภิกษุจะเป็นผู้ทำพิธี แม้บางครั้ง พระภิกษุอาจขอให้พระภิกษุณีทำพิธีบางส่วน

การร่วมพิธีศพเป็นงานสำคัญที่สุดที่สมณะทำเพื่อฆราวาส เนื่องจากพิธีศพถือเป็นสิ่งที่ต้องทำ ในกรณีเช่นนี้ จะมีการถวายจีวรแต่ละสงฆ์เพื่อเป็นการระลึกถึงผู้ที่จากไป ในจำนวนภิกษุณีที่ข้าพเจ้าศึกษา มีเพียงหก รูปเท่านั้นที่ได้รับนิมนต์ไปร่วมงานศพ และเป็นกรณีที่ภิกษุณีมีความสัมพันธ์ที่ดีกับภิกษุ มีกรณีหนึ่ง พระภิกษุณีได้รับถวายจีวร ในอีกกรณีหนึ่ง มีพระภิกษุและพระภิกษุณีจำนวนเท่ากันร่วมในพิธีศพและในงานสวด 7 วัน 3 เดือน และ 1 ปีหลังจากพิธีศพ พระภิกษุรูปนี้ดำเนินการให้มีภิกษุและภิกษุณีเดินรับบิณฑบาตในชุมชนเป็นประจำ มีกรณีหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก ภิกษุรูปหนึ่งดำเนินการให้มีแต่ภิกษุณีเดินรับบิณฑบาตในงานเปิดหมู่บ้านแห่งใหม่ ในสุนทรพจน์กล่าวเปิดงาน พระภิกษุรูปนั้นกล่าวถึงพระภิกษุณีว่าเป็น “ผู้ที่สืบสายมรดกของพระนางปชาบดีโคตมี” ซึ่งทำให้มีคนจำนวนมากถึงกับน้ำตาคลอ

สรุป

ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเมืองและสังคมเป็นสิ่งดั่งามที่แผ่มา สมณะสตรีไม่ต้องติดต่อใกล้ชิดกับนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นอีกต่อไปในการช่วยให้มีถนน สะพานและโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ สำหรับชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ พระภิกษุณียังคงทำงานโครงการพัฒนาสังคมที่สำนักภิกษุณีสงฆ์ของท่าน แต่การถอยห่างจากการเมืองช่วยให้ท่านไม่ถูกวิพากษ์วิจารณ์และทำให้ได้รับความนับถือในสังคม การที่พระภิกษุณีเข้าไปช่วยในกิจการของชุมชนได้แสดงให้เห็นว่าท่านมุ่งมั่นในการสงเคราะห์ชาวบ้านในลักษณะที่เป็นทางการน้อยกว่าที่ชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์กับพระภิกษุ ชาวบ้านเข้าหาพระภิกษุณีได้ง่ายกว่า พวกท่านได้ช่วยคนยากคนจน เชื่อมคนเจ็บที่บ้านและโรงพยาบาลทั้งชายหญิงในกรณีที่จำเป็น สำนักภิกษุณีสงฆ์บางแห่งกลายเป็นศูนย์กลางชุมชนหลายๆ

อุปสรรคสำคัญเชิงทฤษฎีคือ ภิกษุณียังไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการจากเถรสภาพของภิกษุสงฆ์ อย่างไรก็ตาม ในช่วงสองสามปีที่ผ่านมา ไม่มีพระภิกษุหรือฆราวาสคนใดได้แสดงการคัดค้านการฟื้นฟูภิกษุณีสงฆ์ขึ้นมาใหม่ ในช่วงสองปีที่ผ่านมา ข้าพเจ้าได้รับคำร้องจากพระภิกษุณีให้นำประเด็นการยอมรับอย่างเป็นทางการให้ทางการศึกษาเนื่องจากข้าพเจ้าสนับสนุนการอุปสมบทเป็นภิกษุณีและเป็นผู้หญิงคนเดียวในคณะกรรมการดำเนินการ Sambuddhattva Jayanti Presidential Steering Committee ทว่า แม้ว่าพระภิกษุอาวุโสบางรูปในคณะกรรมการชุดนี้จะเห็นด้วย แต่ไม่มีผู้ใดพร้อมที่จะออกมาแสดงความเห็นชอบอย่างเป็นทางการ เพราะเกรงจะเป็นที่ขุ่นเคืองของพระภิกษุที่มีอำนาจ ในขณะที่เดียวกัน การได้รับความเห็นชอบอย่างเป็นทางการจะมีผลอะไร เมื่อพระภิกษุณีได้เป็นที่ยอมรับจากประชาชนและพระภิกษุในชุมชนของท่านเองแล้ว

---

1 The JHU was established in February 2004. In April 2004, the party fielded 260 candidates in the parliamentary elections, of whom nine won. Around 500-1,000 monks were seen at political meetings when the JHU was established and around 20 monks held leadership positions. Within a few months, a highly respected monk parliamentarian resigned after being physically harassed in the parliament. Another monk left the party for ideological reasons, but remained as an MP. In January 2007, eight of the JHU MPs joined the ruling UPFA (United People's Freedom Alliance). In the elections held in 2010, two monks and one layman were elected. As the party lost its popularity, it became absorbed into the governing political party and is no longer an ideological force.

2 Qualified people apply in response to an announcement in the government gazette. After being short-listed, applicants are interviewed by a magistrate. Those who are selected receive training regarding their duties and responsibilities, and are required to pass a test. Land disputes, non-payment of bank loans, and family disputes may be referred to the Reconciliation Board as an alternative to lengthy and costly court proceedings. The Reconciliation Board meets every Sunday afternoon for about three hours. Board members from the same neighborhood generally recuse themselves from these hearings to avoid any conflict of interest.

3 See Diana E. Wright, "Spiritual Piety, Social Activism, and Economic Realities: The Nuns of Mantokuji," in *Buddhist Women and Social Justice: Ideals, Challenges, and Achievements*, ed. Karma Lekshe Tsomo (Albany, N.Y.: State University of New York Press, 2004).

อุปสรรคของการประดิษฐานภิกษุณีสงฆ์ในเนปาล

Bhikkhuni Dhammananda (Chatsumarn Kabilsingh)

บทนำ

อนาคาริกา หรือแม่ชีที่ถือศีล ๑๐ กลุ่มแรกๆ ที่ไปอุปสมบทที่วัดซีโหล สหรัฐอเมริกา ตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๑๑ ขณะนี้จำนวนภิกษุณีเพิ่มขึ้นเป็น ๒๕ รูป แต่ทั้งนี้ไม่ได้รับการยอมรับและไม่ได้ใช้ชีวิตเยี่ยงภิกษุณี บทความนี้พยายามทำความเข้าใจกับปัญหาอุปสรรคที่ภิกษุณีเหล่านี้เผชิญในประเทศเนปาล

ภาพรวมของพุทธศาสนาในเนปาลก็มีความสำคัญอย่างยิ่งก่อนที่จะเข้าไปพิจารณาในรายละเอียดเฉพาะเรื่องของภิกษุณี ประการแรกทีเดียว รัฐบาลเนปาลให้ตัวเลขว่า ชาวพุทธเป็นร้อยละ ๘.๘ ของประชากรชาวเนปาล แต่ในความเป็นจริง ชาวพุทธเองยืนยันว่ามีชาวพุทธถึงร้อยละ ๔๕ แต่เมื่อเราไปสัมผัสกับชาวพุทธในเนปาลเอง เราจึงเกิดความเข้าใจมากขึ้นว่าทำไมจึงไม่สามารถกำหนดตัวเลขที่แท้จริงของชาวพุทธได้ เพราะชาวพุทธในเนปาลมีความเชื่อและการปฏิบัติที่ผสมปนเปกันมาก ทั้งวัชรยานจากทิเบต ผสมผสานกับความเชื่อและการปฏิบัติตามแบบศาสนาฮินดูที่เป็นศาสนาของชาวเนปาลส่วนใหญ่ แล้วยังมีลัทธิบูชาเทพเจ้าผู้หญิงซึ่งก็มีทั้งในวัชรยานและฮินดู ถ้ามองด้วยสายตาของคนภายนอกก็อาจจะกล่าวว่า การปฏิบัติศาสนาที่ชาวพุทธในเนปาลถือปฏิบัติกันนั้นเป็นศาสนาฮินดู รูปแบบศาสนาพุทธเถรวาทเป็นเรื่องใหม่ แม้ภิกษุสงฆ์ฝ่ายเถรวาทเองในเนปาลก็เพิ่งเริ่มต้น มีจำนวนเพียง ๓๐๐ รูป โดยพื้นฐานเราอาจจะกล่าวได้ว่า เนปาลไม่ใช่ประเทศที่ถือศาสนาพุทธเป็นสายหลัก

วัดหลายวัดไม่มีพระสงฆ์แต่จัดการดูแลโดยอุบาสก วัดหิรัญวรรณมหาวิหาร ซึ่งเป็นวัดสำคัญในกาฐมาณฑุ เป็นวัดที่บริหารจัดการโดยฆราวาส เป็นต้น

พุทธศาสนาในเนปาลจึงมีรูปแบบเฉพาะของตัวเองที่มีความแตกต่างไปจากวัดพุทธศาสนาอื่นๆ ที่เราคุ้นเคยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การอุบัติขึ้นของภิกษุณีสงฆ์ในเนปาล

ในเนปาล เดิมผู้หญิงที่ใช้ชีวิตเป็นนักบวชนั้นไปบวชเป็นแม่ชีมาจากพม่า เรียกว่าอนาคาริกา ใส่ชุดสีชมพูเหมือนแม่ชีพม่า ที่น่าสนใจ คือสีชมพูเป็นสีที่พระวินัยห้ามมิให้พระสงฆ์ใช้ ในช่วงรัฐบาลรานา ซึ่งเป็นรัฐบาลฮินดู ชาวพุทธถูกกดขี่โดยส่วนรวม และผู้หญิงภายใต้พุทธศาสนาก็ยังโดนพระภิกษุสงฆ์กดขี่ต่ออีกระดับหนึ่ง (ดูรายละเอียดได้จากชีวิตของอนาคาริกาธัมมจารี ซึ่งเป็นแม่ชีรุ่นแรกของเนปาล)

เรื่องราวของภิกษุณีในเนปาลเริ่มต้นจากภิกษุณีธัมมวดี เธอเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะใช้ชีวิตทางศาสนา ได้ออกเดินทางไปพม่าตั้งแต่อายุเพียง ๑๑ จบการศึกษาทางศาสนาขั้นสูงตามที่พม่าสอนในเวลานั้น ได้สร้างสำนักปฏิบัติของสตรีที่ธรรมกิริติ กลางใจเมืองกาฐมาณฑุ มีผู้คนชาวเนปาลนับถือมาก ต่อมา พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้เดินทางไปอุปสมบทเป็นภิกษุณีที่สหรัฐอเมริกาดังที่ได้กล่าวมาแล้วพร้อมภิกษุณีธัมมปัญญา และภิกษุณีธัมมวิชยา

ในพ.ศ. ๒๕๔๑ อาจารย์มิน พหาคูร ศากยะ ได้นำแม่ชีชาวเนปาลไปอุปสมบทเป็นภิกษุณีที่พุทธคยาอีก ๑๑ รูป ในปีนี้ ๒๕๕๔ มีสตรีชาวเนปาลที่อุปสมบทเป็นภิกษุณีแล้วรวมทั้งสิ้นถึง ๒๕ รูป เป็นจำนวนมากพอที่จะเกาะกลุ่มกันสร้างพลังให้เกิดขึ้นในพระศาสนาในประเทศเนปาลที่เป็นแดนเกิดของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน

ปัญหาอุปสรรค

๑. การครองจิ๋ว

ถ้ามองดูด้วยสายตาคนภายนอก ภิกษุณีเนปาลแต่งกายด้วยชุดสีชมพูเช่นเดียวกับแม่ชีท้องถิ่นของเนปาล ทั้งที่ได้รับการอุปสมบทแล้ว ภิกษุณีเนปาลก็ยังใส่ชุดแม่ชี ที่เป็นอย่างนี้ได้รับคำตอบจากภิกษุณีว่า พระภิกษุไม่ชอบให้ผู้หญิงครองจิ๋ว

เราจึงต้องหันมาพิจารณาพระภิกษุสงฆ์ในเนปาลด้วย พระภิกษุที่บวชนั้นแม้จะบวชในสายมหายานแต่ก็ปฏิบัติตามเถรวาท ตั้งแต่การสวดมนต์และการฝึกปฏิบัติอื่นๆ เพราะภิกษุณีธัมมวดีพระภิกษุรูปแรกนั้น ท่านได้รับการศึกษามาจากพม่า ซึ่งเป็นรูปแบบเถรวาท สำหรับภิกษุสงฆ์ในเนปาลนั้น จะกล่าวเฉพาะในสายเถรวาท ต้องถือว่าเถรวาทในเนปาลเป็นคณะสงฆ์ที่เพิ่งเกิดใหม่ มีทั้งประเทศเพียง ๓๐๐ รูป ในจำนวนนี้ ประมาณ ๑๐๐ รูป ยังศึกษาอยู่ต่างประเทศ ซึ่ง คือประเทศไทย ศรีลังกา และพม่า เป็นหลัก คณะสงฆ์ทั้งในไทยและพม่ายังไม่มีภิกษุณีสงฆ์ แม้ในศรีลังกาเอง ก็ยังไม่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป พระภิกษุสงฆ์เหล่านี้จึงคงมีท่าทีไม่ยอมรับภิกษุณีสงฆ์ตามประเทศที่ตนไปได้รับการศึกษามา

เมื่อผู้เขียนได้ไปร่วมประชุมพุทธศาสนาเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๕๔ เป็นงานประชุมนานาชาติที่จัดโดยมหาวิทยาลัยศรีวิจันด้วยความร่วมมือจากองค์กรของอินเดียที่สนับสนุนงานด้านความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ได้สังเกตว่า แม้จะมีภิกษุณีชาวเนปาลมาสวดมนต์ให้พรในตอนเริ่มพิธี แต่ท่านประธานาธิบดีซึ่งกล่าวเปิดงาน กลับกล่าวถึงแต่พระภิกษุและนักวิชาการ ผู้เขียนจึงทักท่านว่า ท่านไม่ได้กล่าวถึงภิกษุณี เมื่อนั้นเองที่ท่านกล่าวว่า ขอต้อนรับภิกษุณีด้วย เช่นนี้เป็นภาพสะท้อนว่า แม้ในงานการประชุมนานาชาติ เมื่อภิกษุณีไม่ได้ครองจิ๋ว แต่แต่งตัวเหมือนแม่ชี ก็ยากที่จะสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นได้

ผ้าจิ๋ว นั้นมีสีขอมฝาด ตั้งแต่สีขมไปจนถึงสีน้ำตาลอ่อนแก่หลากหลาย เป็นผ้ากาสาพัสตร์ที่ตัดเย็บเป็นพิเศษโดยตัดเป็นชิ้นๆ มีขอบมีกระดุม ส่วนสีชมพูที่ภิกษุณีเนปาลใส่โดยถือตามแม่ชีนั้นเป็นสีต้องห้ามโดยพระวินัยด้วยซ้ำ

ภิกษุณีดร.ธัมมวิชาและแม่ชีของเธอที่คิมคอลลีนา ใกล้พระเจดีย์สวามภูที่รู้จักกันดีนั้น แม้จะครองผ้าสีน้ำตาลแต่ก็ไม่ได้เย็บเป็นจิ๋วที่มีขันธ์และกระดุมที่ถูกต้อง รูปแบบการตัดเย็บจิ๋ว นั้น ในประวัติพระอนานท์เป็นผู้ออกแบบตามรูปแบบคันนาของเมืองมทร และคณะสงฆ์ฝ่ายเถรวาทพยายามรักษารูปแบบจิ๋วมาจนทุกวันนี้

ผู้เขียนได้นำจิ๋วที่ตัดเย็บถูกต้องตามพระวินัยขอมฝาดสีน้ำตาลไปถวายทั้งภิกษุณีธัมมวดีและภิกษุณีธัมมวิชาเมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๔ หากท่านประสงค์ที่จะเคารพพระวินัยก็อาจจะได้ครองจิ๋วให้ถูกต้องเสียด้วย

๒. วิถีชีวิต

ผู้ที่บรรพชาอุปสมบทมีวิถีชีวิตที่ต่างจากคฤหัสถ์ แต่ภิกษุณีของเนปาลดูไม่ออกโดยสายตาของคนข้างนอก เริ่มต้นจากการไม่ได้ครองจิ๋วของบรรพชิต กระเป๋าก็ใช้ก็ใช้กระเป๋าดูแบบเดียวกับคฤหัสถ์ รองเท้า และนาฬิกาข้อมือก็เหมือนกับคฤหัสถ์ ในขณะที่คณะสงฆ์เถรวาทจะค่อนข้างมีรูปแบบปรากฏแก่สายตาคนภายนอกชัดเจน ที่คัมบล่า (ศรีลังกา) มหานายกพุทธชคเจนไม่ให้ภิกษุณีใส่ นาฬิกาข้อมือ รองเท้า ถ้าอยู่ในประเทศเขตร้อนก็ใส่รองเท้าคิบบาง พระสงฆ์ใช้ข้อมือ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่ใช้เฉพาะพระและคฤหัสถ์ไม่ใช่

๓. การรักษาสังฆกรรม

ภิกษุณีเณรบาลไม่รักษาสังฆกรรมซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการสืบพระศาสนา แต่เมื่อพิจารณาถึงลงไป ไม่ใช่ภิกษุณีเณรบาลไม่ต้องการที่จะรักษาสังฆกรรม แต่เป็นเพราะในการอุปสมบทที่ได้รับจากฝ่ายมหานั่นไม่ได้เน้นการฝึกฝนทำความเข้าใจกับสังฆกรรม ทั้งนี้เพราะทางมหานใช้ภาษาจีนเป็นพื้น สตรีที่เติบโตมาในบริบทวัฒนธรรมเถรวาทที่สวดมนต์ด้วยภาษาบาลียากที่จะเรียนรู้และปฏิบัติตามได้

เราจึงพบว่าอนาคตภิกษุชาวเณรบาลที่ไปรับการอุปสมบทจากจีนนั้น ไม่สามารถกลับมาประกอบสังฆกรรมของตนเองได้

ตอนนี้องค์ผู้เขียนตระหนักและเข้าใจที่พระวินัยระบุชัดเจนว่าเมื่อบวชเป็นภิกษุณีแล้ว ต้องฝึกฝนอบรมกับอุปัชฌาย์อีก ๒ ปี กลายเป็นเรื่องสำคัญมาก (สำหรับพระภิกษุกำหนด ๕ ปี) เวลาที่เรียนและฝึกฝนการประกอบสังฆกรรม จะต้องเรียนด้วยความตระหนักชัดว่า ต้องเรียนให้รู้แจ้งแทงตลอดเพื่อนำไปสอนต่อ จะเรียนพอฟ่านเพียงตัวเองรู้เท่านั้นไม่พอ เพราะในการเรียนรู้นี้จะนำไปสู่การก่อตั้งภิกษุณีสงฆ์ในประเทศของคนต่อไป

ในการเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามพระวินัยตามตำรานั้น ไม่เพียงพอ หลายอย่างจะต้องเรียนรู้ผ่านอุปัชฌาย์อาจารย์ที่จะต้องลงไปรายละเอียดว่าในความเป็นจริงจะต้องทำอย่างไรด้วย และทำให้เป็น

๔. สายการอุปสมบท

ด้วยความตระหนักว่า ลำพังไปรับการอุปสมบทมาเท่านั้นไม่เพียงพอ เพราะเมื่อกลับมาแล้วไม่สามารถรักษาศีลธรรมสงฆ์ตามที่กำหนดตามพระวินัย ผู้เขียนจึงตระหนักว่า ผู้ที่อยู่ในประเทศที่มีวัฒนธรรมพุทธเป็นแบบเถรวาทไม่ควรรับการอุปสมบทจากสายมหาน เพราะเมื่อกลับมาแล้ว ไม่สามารถรักษาสังฆกรรมที่เป็นรูปแบบมหานไว้ได้

๕. การอยู่ในภิกษุณีสงฆ์

วิถีชีวิตของภิกษุณีเป็นวิถีชีวิตที่กำหนดให้อยู่ในคณะสงฆ์เป็นกลุ่มเป็นคณะ สังฆกรรมหลายอย่างกำหนดว่าต้องทำในคณะสงฆ์อย่างต่ำ ๕ รูป เช่นการปวารณา การรับกฐิน การสวดปาฏิโมกข์ ซึ่งต้องทำทุกกึ่งเดือน

นอกจากนั้นการสวดปาฏิโมกข์ ยังต้องกระทำในเขตสีมา ซึ่งนั่นหมายความว่า จะต้องสวดสมมติสีมาเรียบร้อยแล้ว และในการกำหนดสีมาก็เป็นสังฆกรรมที่ต้องทำโดยอย่างน้อยพระภิกษุณีสงฆ์ ๕ รูป ก่อนที่จะมีการสวดปาฏิโมกข์ พระภิกษุณีต้องปลงอาบัติด้วย

การปฏิบัติตามพระวินัยในการเป็นภิกษุณีสงฆ์มีเงื่อนไขที่ซับซ้อนเช่นนี้ จึงตระหนักว่า ลำพังการบวชเป็นพระภิกษุณีสงฆ์ไม่เพียงพอ แต่ต้องเฝ้าต่อพระวินัยในการที่จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นคณะสงฆ์ด้วย

๖. ความจำเป็นที่จะต้องมีคณะภิกษุสงฆ์สนับสนุน

มีสังฆกรรมที่สำคัญของภิกษุณีอย่างน้อย ๓ อย่างที่ต้องมีภิกษุสงฆ์ร่วม เมื่อพระภิกษุณีแสดงปาฏิโมกข์ในหมู่ภิกษุณีสงฆ์แล้ว ก็ต้องไปรับฟังโอวาทจากพระภิกษุ ผู้รอบรู้พระธรรมวินัยมีพรรษาไม่ต่ำกว่า ๒๐ พรรษา

เมื่อออกพรรษา พระภิกษุณีปวารณาในภิกขุสงฆ์แล้ว ต้องปวารณาในภิกขุสงฆ์ด้วย เรียกว่าปวารณาในสงฆ์สองฝ่าย ประการที่สาม คือเรื่องการอุปสมบท เมื่ออุปสมบทจากภิกษุณีสงฆ์แล้ว ต้องมีสังฆกรรมจากฝ่ายภิกษุสงฆ์ด้วย

ในประเทศไทยยังไม่มีกรยอมรับภิกษุณีอย่างเป็นทางการ แต่แม้กระนั้น พระภิกษุก็ได้กรุณาร่วมทั้งให้โอวาทและการปวารณาในสงฆ์ทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้เพราะพระภิกษุสงฆ์เหล่านี้เคารพในพระวินัยว่าเป็นหน้าที่ที่กำหนดตามพระวินัยที่พระภิกษุต้องให้โอวาทแก่ภิกษุณี และภิกษุณีต้องปวารณาในสงฆ์ทั้งสองฝ่าย

สังฆกรรมอีกอย่างเดียวที่พระภิกษุไทยยังไม่กล้าทำคือ การอุปสมบทภิกษุณี ทั้งที่เป็นพระพุทธานุญาตของพระพุทธเจ้า ปรากฏในพระวินัย เล่มที่ ๑ จุลลวรรค (โอ ภิกขุ ตถาคคอนุญาติให้ภิกษุอุปสมบทภิกษุณี)

๑. การสนับสนุนจากอุบาสกอุบาสิกา

ชาวพุทธเนปาลเองยังไม่มี ความเข้าใจชัดเจนทั้งในคำสอนของพระพุทธเจ้าและหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นชาวพุทธ ทั้งความเชื่อและการปฏิบัติยังอิงศาสนาอื่นอยู่มาก และยิ่งไปกว่านั้น วิถีชีวิตของชาวพุทธในฐานะที่เป็นนักบวชเป็นเพศบรรพชิตที่เป็นของใหม่สำหรับสังคมชาวพุทธเนปาล ก่อนหน้าที่จะมีพระสงฆ์ในสายเถรวาทนั้น พระทั่วไปของเนปาลมีครอบครัว มีลูกเมียได้

เมื่อผู้เขียนได้รับนิมนต์ให้บรรยายเรื่องภิกษุณีสงฆ์ ผู้ฟังคนหนึ่งถามว่า “ท่านเป็นภิกษุณีฝ่ายเถรวาท ทำไมจึงไม่มีบาตร” คำถามเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่เข้าใจแม้ในระดับพื้นฐานของศาสนาพุทธที่เดียว

การประดิษฐานภิกษุณีสงฆ์ในเนปาลต้องการการสนับสนุนจากชาวเนปาลทั้งอุบาสกและอุบาสิกา ทั้งอุบาสกและอุบาสิกา นอกจากความจำเป็นที่ต้องสนับสนุนภิกษุณีสงฆ์แล้ว ยังต้องพัฒนาพื้นฐานองค์ความรู้ในคำสอนที่แท้จริงของพุทธศาสนาด้วย เป็นเรื่องที่อิงอาศัยกันไปโดยปริยาย เมื่อชาวบ้านเข้าใจพุทธศาสนามากขึ้น ก็จะเข้าจับบทบาทหน้าที่ของพระภิกษุณีสงฆ์และความจำเป็นที่ชาวบ้านจะต้องสนับสนุนภิกษุณีสงฆ์

๒. การขาดการศึกษาในพุทธศาสนา

พุทธบริษัท ๔ ได้แก่พระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ทั้งหมดนั้นล้วนต้องมีการศึกษาพุทธศาสนาที่ถูกต้อง เพื่อจะได้นำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง และจะได้เป็นพลังในการส่งเสริมศาสนาอย่างแท้จริง

แม้กระนั้น เราก็ได้เห็นสถาบันเอกชน เช่นสถาบันนาคารชุน ที่มีอาจารย์มิน พหาคร ศาถะเป็นผู้อำนวยการที่ทำงานหนักพยายามนำองค์ความรู้ที่ถูกต้องมาให้พี่น้องชาวพุทธในเนปาล อาจารย์มินเป็นผู้ที่ได้ชักนำให้มีการอุปสมบทภิกษุณี ๑๑ รูป ที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๑

ทางฝ่ายวิชาการก็มีอาจารย์ นักวิชาการทั้งที่เป็นฮินดูและทั้งที่นับถือพุทธศาสนาที่มีความชำนาญทั้งในด้านพระสูตรและพระวินัย นักวิชาการพุทธศาสนาเหล่านี้ น่าจะเป็นกำลังสำคัญในการปูทางเพื่อการก่อตั้งภิกษุณีสงฆ์ในเนปาล

๓. การขาดการช่วยเหลือจากกลุ่มภิกษุณีนานาชาติ

ภิกษุณีในเนปาลไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภิกษุณีนานาชาติเพราะขาดการติดต่อ ภิกษุณีชาวเนปาลที่รู้และใช้ภาษาอังกฤษติดต่อกับโลกภายนอกมีจำกัดมาก บางรูปมีการศึกษาระดับปริญญาเอก แต่ก็ไม่ได้มีการติดต่อกับชาวพุทธอื่น ปัญหาที่ภิกษุณีเนปาลประสบจึงเป็นเรื่องที่โลกภายนอกไม่ได้รับทราบ ทำให้ดูราวกับว่า ท่านพ่ายเรืออยู่ในอ่างมานาน

เมื่อตอนที่ผู้เขียนนำเสนอบทความเรื่องปัญหาของภิกษุณี ในที่ประชุมศาสนาพุทธซึ่งมีชาวพุทธและนักวิชาการศาสนาพุทธทั้งอินเดีย ญี่ปุ่น เกาหลี และเนปาล เมื่อผู้เขียนชี้ว่าเป็นปัญหาของสังฆะในเนปาล อาจารย์ท่านหนึ่งจากอินเดียกรุณาชี้ด้วยความเมตตาและถูกต้องว่า สังฆะมีสังฆะเดียว ปัญหาของภิกษุณีสงฆ์ในเนปาลก็ต้องเป็นปัญหาของผู้เขียนด้วย ขอน้อมรับคำชี้แนะนี้ด้วยความขอบคุณ

แนวทางการแก้ปัญหา

ภิกษุณีเนปาลได้รับการอุปสมบทอย่างสมบูรณ์โดยได้แสดงออกถึงความพร้อมและการตัดสินใจระดับหนึ่ง แต่เมื่อกลับมาประเทศของตนเอง โครงสร้างทางศาสนาและสังคมไม่เอื้อให้ใช้ชีวิตเต็มรูปแบบของภิกษุณี ประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพิจารณาแก้ไขโดยด่วน

เรื่องการอุปสมบท

ผู้เขียนเสนอทางแก้ที่ง่ายที่สุด คือบรรดาภิกษุณีที่มีอยู่ในเนปาลควรจะได้รับอนุญาตให้เข้าจากสายเถรวาทในลังกา ที่เรียกว่า ทฬัทธรรม ถือเป็นการดองย้ำความตั้งใจเดิมโดยที่ไม่เสียอาวุโสและพรรษา ภิกษุณีธัมมวดีที่เป็นภิกษุณีรูปแรกที่ออกบวชตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๑ ก็ยังคงได้รับการเคารพเป็นภิกษุณีที่มีอาวุโสสูงสุด

การฝึกอบรม

ในการเยือนเนปาลครั้งล่าสุด (เมษายน ๒๕๕๔) ผู้เขียนได้มีโอกาสสนทนากับท่านธัมมวดีโดยผ่านล่าม ภิกษุณีที่เป็นลูกศิษย์ของท่าน ผู้เขียนได้ออกปากที่จะช่วยอบรมภิกษุณีสาว ๆ ลูกศิษย์ของท่านที่อ่านเขียนภาษาอังกฤษได้ให้มาอยู่ร่วมกันในช่วงเข้าพรรษาเพื่อจะได้ศึกษาเล่าเรียนข้อมูลต่างๆ ตั้งแต่การอธิษฐานอุปัชฌาย์ทั้งหลาย การปลงอาบัติ การสวดปาฏิโมกข์ ฯลฯ ผู้เขียนได้โน้มน้าวให้ท่านอยู่จนถึงรับผ้ากฐินเพื่อจะได้เรียนรู้และกลับไปประกอบพิธีรับกฐินเองได้ที่เนปาล

ในลักษณะนี้ ภิกษุณีสงฆ์นานาชาติก็จะอยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือให้พี่น้องภิกษุณีสงฆ์เริ่มต้นปฏิบัติตามพระวินัยได้อย่างถูกต้อง เป็นการรักษาวินัยเพื่อการสืบสานพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ในเรื่องการฝึกปฏิบัติพระวินัยนี้ ใน พ.ศ.๒๕๕๑ ภิกษุณีสงฆ์ไทยก็ได้รับนิมนต์เดินทางไปช่วยภิกษุณีเถรวาทที่เวียตนามในการรับผ้ากฐินมาแล้ว ญาติโยมศรัทธาถึงกับออกปากจองเป็นเจ้าภาพกฐินต่อเนื่องกันถึง ๓ ปี

ศากยะธิดา ในฐานะเป็นศูนย์รวมชาวพุทธนานาชาติ ได้มีสายคาที่ยาวไกล ไปจัดการประชุมตามประเทศต่างๆ สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับชาวพุทธในประเทศนั้นๆ ไม่น้อย เราจึงร่วมกันโมทนากุญแจกับงานของศากยะธิดาที่มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาสตรีชาวพุทธโดยรวม และการสร้างสรรค์ความมั่นคงให้เกิดขึ้นกับภิกษุณีสงฆ์ในประเทศนั้นๆ โดยเฉพาะ

Lisa J. Battaglia

“คุณเป็นชาวพุทธจริงหรือ” ข้าพเจ้ามักจะเจอกับคำโต้แย้งเมื่อได้บอกถึงสถานะตัวเองว่าเป็นนักวิชาการและนักปฏิบัติทางศาสนาไม่ว่าจะพูดอย่างเป็นนัยหรืออย่างชัดเจน ซึ่งน้ำเสียงในการถามและการแสดงออกทางใบหน้าบ่งบอกถึงความแปลกใจและไม่เชื่อ (หรืออย่างน้อยเป็นการประเมินความเข้าใจใหม่่ว่าใครหรืออะไรคือชาวพุทธกันแน่) จากประสบการณ์ของข้าพเจ้าในฐานะนักศึกษาและนักปฏิบัติทางศาสนาพุทธที่เป็นสตรีชาวตะวันตก ปฏิกริยาที่ได้รับโดยเฉพาะประโยชน์ของอนิคมที่ถามว่า “คุณเป็นชาวพุทธจริงหรือ” กลายเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการอยากค้นคว้าหาเอกลักษณ์ของความเป็นสตรีชาวพุทธ อีกทั้งมีบทบาทต่อตนเองและต่อผู้อื่น รวมถึงทางแยกระหว่างตะวันตกกับตะวันตกทั้งที่มีอยู่จริงและในจินตนาการ

จุดประสงค์ของรายงานฉบับนี้ ก็เพื่อได้สร้างมุมมองใหม่ที่ท้าทายกรอบทัศน์ที่ผู้คนส่วนใหญ่ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับกรอบภาพลักษณ์แบบเก่าๆ ที่มีต่อสตรีชาวพุทธ ข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นทั้งนักวิชาการ/นักปฏิบัติธรรมและในขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะเน้นให้เห็นถึงลักษณะตามปกติของเอกลักษณ์ชาวพุทธสตรีที่มีองค์ประกอบที่ซับซ้อนและหลากหลาย รายงานฉบับนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากกรอบความคิดสามประการ นั่นคือการสะท้อนถึงความเป็นอาจารย์ที่สอนศาสนาพุทธในมหาวิทยาลัย สองจากประสบการณ์ส่วนตัวของข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นนักวิชาการและนักปฏิบัติทางศาสนาพุทธที่เป็นสตรีชาวตะวันตก มีลักษณะที่ไม่ติดอยู่ในกรอบของรูปแบบเก่าๆ ของสตรีชาวพุทธแบบดั้งเดิมและประการสุดท้าย ก็คือการได้รับทุนการศึกษาในด้าน ศาสนาพุทธร่วมสมัยนานาชาติ ซึ่งถือว่าเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านพุทธศาสนา หรือ TransBuddhism ที่เป็นการส่งผ่านระหว่างความเป็นจริงและจินตนาการ และการส่งผ่านระหว่างชาวเอเชียกับ ชาวตะวันตก¹

ในฐานะที่เป็นครูสอนศาสนาพุทธในระดับอุดมศึกษา หน้าตัวอย่างแรกและหน้าที่จะต้องทำไปตลอดก็คือการปรับทัศนคติ และมุมมองแบบดั้งเดิมที่มีข้อสันนิษฐานและความคิดผิดๆ เกี่ยวกับศาสนาพุทธ วัฒนธรรม และกลุ่มคน ตัวอย่างเช่นความคิดที่ว่า “ผู้นับถือศาสนาพุทธทุกคน” ต้องโกนผม ไม่ทานเนื้อสัตว์ นั่งสมาธิเต็มรูปแบบ สวมจีวรสงบสำรวม เครื่องขั้วแบบสุดโต่ง ไม่ใช่เครื่องสำอาง ไม่เล่นกีฬาและไม่เคยใช้ชีวิตที่สนุกสนาน ซึ่งเป็นกรอบมาตรฐานของมุมมองด้านเอกลักษณ์ชาวพุทธแบบดั้งเดิม ทั้งที่เป็นความเข้าใจผิดหรือความใจแคบเหล่านี้ต่างส่งผลต่อภาพลักษณ์ให้กับศาสนาพุทธหรือการสร้างเอกลักษณ์ให้กับชาวพุทธว่าเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมทั้งหมด คือเป็นโครงร่างหรือต้นแบบของการเป็นชาวพุทธแบบเก่าแก่ “Buddhism profiling” ที่แทบจะมีลักษณะคงที่ คือไม่มีการพัฒนา ปรับเปลี่ยน ปรับตัวต่อกาลสมัยที่เปลี่ยนไป และ “เป็นสิ่งที่ผิดทางด้านสติปัญญาและทางศีลธรรม”² จากการค้นคว้าในหัวข้อ “การศึกษาทางด้านวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ทางโลกตะวันตก” Martha Nussbaum บรรยายให้เห็นถึงการพรรณนาที่ให้ความหมายผิดๆ เกี่ยวกับความแตกต่างด้านวัฒนธรรม นั่นคือการพรรณนาเชิงหลงตนเอง ในทำนองว่าตนเองดีเด่นกว่า และการพรรณนาเชิงจินตนาการ การพรรณนาเชิงหลงตนเองนั้นประกอบด้วย การสร้างภาพให้ผู้อื่นดูเหมือนตนเองมีอัตลักษณ์สูงส่ง ด้วยการอ่านหนังสือแปลกๆ ให้เหมือนราวกับว่าคุ้นเคยกับมันเป็นอย่างดี³ ความคิดเช่นนี้เป็นกลยุทธ์การสร้างจากบังหน้าเพื่อให้เกิดความแตกต่างอย่างผิดๆ และหลีกเลี่ยงความละเอียดอ่อนของวัฒนธรรมและตั้งใจที่จะนำจุดยืนส่วนตัว ไปเกี่ยวพันเชื่อมโยงว่าเป็นหลักการปกติทั่วไป ในทางกลับกันการพรรณนาเชิงจินตนาการประกอบด้วยการมองวัฒนธรรมอื่นเป็นสิ่งแปลกประหลาดสุดขีด และแทบจะเทียบไม่ได้วัฒนธรรม

ของตนเอง⁴ องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่คล้ายกันจะถูกมองข้าม ส่วนองค์ประกอบเชิงความลึกซึ้งและเป็นสิ่งแปลกประหลาดจะถูกเชิดชูขึ้นแทน

ในฐานะที่เป็นทั้งอาจารย์และนักวิชาการด้านศาสนาพุทธในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในอเมริกา ข้าพเจ้ามักเผชิญกับอารมณ์ในการใช้จินตนาการครั้งแล้วครั้งเล่า จากนักศึกษาที่เป็นนักเรียนทุนและในแวดวงสังคมที่กว้างขวาง ตามความคิดของนักศึกษาดังตัวอย่างต่อไปนี้ ประเพณีชาวพุทธแสดงให้เห็นถึงความสุข สงบและไม่มีพิษมีภัย (ตรงกันข้ามกับทางด้านตะวันตกที่จินตนาการว่าเป็นพวกวัตถุนิยม โกงกินและก้าวร้าว)⁵ เป็นที่น่าสนใจและในทางกลับกันว่าอารมณ์สุนทรีย์อย่างเดียวกันนี้ เต็มไปด้วยแรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดการเพ้อฝันและมองอะไรแบบง่ายๆ ทำให้นักปฏิบัติที่เป็นชาวพุทธในตะวันตกกลายตามไปเช่นเดียวกัน ดูเหมือนว่าความสุนทรีย์ที่ได้พรรณานอกมานั้น จะสำคัญกว่าคำพรรณนาที่เป็นจริงไม่ว่าจะเป็นในชั้นเรียนหรือในชีวิตจริง ลองพิจารณาดูเป็นตัวอย่าง นักวิชาการและนักปฏิบัติชาวพุทธในตะวันตก Stephen T. Asma กล่าวประกาศอย่างไม่กระดากว่าตนเองเป็นชาวพุทธ

ข้าพเจ้าไม่ใช่พระสงฆ์หรือสมาชิกในโบสถ์ ข้าพเจ้าได้ศึกษาพุทธศาสนากับนักวิชาการและนักปฏิบัติที่น่าทึ่ง และข้าพเจ้ายังได้สอนพุทธศาสนามาแล้วหลายปีในอเมริกาและเอเชีย ข้าพเจ้าอาจเป็นคนดีเกินขนาด และข้าพเจ้าก็ไม่สนใจเกี่ยวกับการละเว้นการมีเพศสัมพันธ์ ข้าพเจ้าชอบทีม White Sox อีกทั้งยังชอบทานเนื้อสัตว์⁶

เขายังพูดต่อไปว่า

พูดแบบตรงไปตรงมาแล้ว ข้าพเจ้าดูเหมือนจะเป็นชาวพุทธที่แปลกไปเสียหน่อย เมื่อข้าพเจ้าได้พูดถึงมันในการสนทนา คนที่ฟังดูเหมือนจะไม่อยากเชื่อ ที่จริงแล้วข้าพเจ้าควรที่จะทำตัวให้เล็กลง แล้วพูดให้เบาลงหน่อยอีกทั้งทำตัวเหมือนพวกฮิปปี⁷

ขณะที่เป็นคนตลกและทะเล่สิ่ง สิ่งที่ Asma สะท้อนให้เห็นถึงความแปลกประหลาดในเอกลักษณ์ความเป็นชาวพุทธของเขานั้น ส่องให้เห็นประเด็นที่กว้างและลึกที่เกี่ยวกับเอกลักษณ์ของศาสนา – จะอ้างสิทธิ์อย่างไร จะแยกประเภทอย่างไร และจะตีความอย่างไร – รวมถึงการเผชิญกับจินตนาการของคนอื่น

ตามสำนักงานสำมะโนประชากรในสหรัฐฯ ในปี 1990 มีชาวอเมริกันที่ประกาศตนเองว่าเป็นชาวพุทธ 404,000 คน ในปี 2008 ตัวเลขได้เพิ่มขึ้นเป็น 1,189,000 คน⁸ ข้าพเจ้าได้พิจารณาตัวเองว่าเป็นหนึ่งในเกือบ 2 ล้านคนในอเมริกาที่ประกาศตนเองว่าเป็นชาวพุทธ แม้ว่าเอกลักษณ์ความเป็นชาวพุทธของข้าพเจ้าจะฟังไม่ขึ้น เมื่อมองอย่างผิวเผิน เช่นเดียวกับ Asma ข้าพเจ้าได้ระบุตัวเองว่าเป็นชาวพุทธ แต่ยังไม่ใช่วิวาทที่เคร่งมากนัก⁹ เรื่องเล่าส่วนตัว 3 เรื่องนี้จะแสดงให้เห็น

เมื่อครั้งปีก่อนข้าพเจ้าได้เข้าร่วมประชุม Sakyadhita ครั้งที่ 11 ณ เมืองโฮจิมิน ประเทศเวียดนาม ในตอนเช้า ข้าพเจ้ามักไปสถานออกกำลังกายในโรงแรมเพื่อจกระยะทางบนสายพานวิ่ง (ข้าพเจ้าเป็นนักวิ่งที่กระตือรือร้นมาก) ข้าพเจ้ามักแอบมองแบบเงิบๆ ผ่านกระจกเมื่อบรรดาแม่ชีที่ร่วมประชุม Sakyadhita เดินผ่านเพื่อร่วมในชั่วโมงฝึกสมาธิ ข้าพเจ้ามีความรู้สึกเกือเงินและมีความละอายปนอยู่บ้าง แม้ว่าจะมีประสบการณ์ในการวิ่งแบบสมาธิเคลื่อนไหวก็ตาม ข้าพเจ้าจะละทิ้งการฝึกสมาธิแบบเดิมเพื่อสูดออกกำลังกายที่ร้อนนี้ได้อย่างไร ช่างไม่ใช่เป็นชาวพุทธเสียจริงๆ และแล้วสิ่งที่แปลกประหลาดก็เกิดขึ้น มีภิกษุณีรูปหนึ่งเดินเข้ามาพร้อมเครื่องแต่งกายของทางวัดเต็มยศ และเริ่มเดินบนเครื่องวิ่งสายพานช้าๆ ข้าพเจ้าก็เลยคิดว่าเป็นไปได้ไหมที่เรจะเป็นทั้งนักกีฬาและชาวพุทธ (หลังจากนั้นข้าพเจ้า

ได้เล่าเรื่องนี้ให้เพื่อนนักปฏิบัติชาวพุทธตะวันตกที่มาร่วมประชุมนี้ฟัง และเธอได้บอกความลับให้กับข้าพเจ้าว่าเมื่อเธอกลับไปบ้านเกิดเธอที่แคนาดา เธอจะเริ่มฝึกการแข่งขันเพาะกาย)

เรื่องที่ 2 (ที่ประชุม Sakyadhita ครั้งที่ 11 ณ เมืองโอจีมิน) ข้าพเจ้ากำลังจะรับประทานอาหารเข้าก่อนที่จะมุ่งหน้าไปที่วัดเพื่อร่วมสนทนาธรรมและเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ มีกลุ่มแม่ชีฝ่ายธรรมทั้งหลายเดินเข้ามาหาข้าพเจ้าและถามว่า จะไปเดินซื้อของที่ตลาด Ben Thanh ไหม ข้าพเจ้าหยุดคิดชั่วครู่ – ไปซื้อป๊องหรือ? ข้าพเจ้ารู้สึกถึงอาการตื่นเต้นอย่างท่วมท้นที่จะได้ออกไปสำรวจจุดใหม่ๆ ของเมือง และค้นหาสมบัติที่จะนำกลับบ้านไปด้วย ข้าพเจ้าได้แลโปรแกรมการประชุมของข้าพเจ้ากับการถือกระเป๋าเงินและเดินตรงแนวออกนอกประตูไป ช่วงไม่ใช่วิถีแห่งชาวพุทธเสียจริง¹⁰

เรื่องที่ 3 ข้าพเจ้ากำลังเข้าร่วมฟังการบรรยาย “สำรวจศาสนาพุทธ: 2010 คำสอนอันชาญฉลาด” ณ วิทยาลัยไกล์ (ในเมือง Massachusetts สหรัฐฯ) ระหว่างกำลังฟังการบรรยายของกลุ่มนักวิชาการชาวพุทธอยู่นั้น สายตาของข้าพเจ้าก็ได้เหลือบไปเห็นรองเท้าที่เรียงกันอยู่หน้าประตู : รองเท้าไม้ Birkenstocks รองเท้าสวมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ที่ถูกล้อเลียนโดยแอมว่าสวมแล้ว เหมือนจะโก้นางเองเดียวกับพวกอปปี้) และที่ตั้งเด่นเป็นสง่า นั่นคือรองเท้าบูตสันสูงสีดำทำด้วยหนังของข้าพเจ้า มันไม่น่ามาอยู่ที่ตรงนั้นเลย ข้าพเจ้าคิด ซึ่งทำให้เกิดความวิตกกังวลหนึ่งที่เกิดความแฉะใจว่า “บางทีข้าพเจ้าอาจไม่เหมาะสำหรับสถานที่นี้”

จึงทำให้เกิดคำถามขึ้นมาว่า : การได้เป็นชาวพุทธคืออะไร หรือการเป็นสตรีชาวพุทธ การเป็นสตรีอเมริกันที่เป็นชาวพุทธ ธรรมเนียมและคำสอนที่ถือเป็นเกณฑ์เพื่ออ้างสิทธิ์ความเป็นชาวพุทธนั้น ขึ้นอยู่กับการน้อมนำพระรัตนตรัยเป็นสรณะ (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) และรักษาศีล 5 (ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ ไม่พูดปด ไม่ประพฤตินิคมในกาม ไม่ดื่มของมึนเมา) ¹¹ ถึงกระนั้นก็ตามในความเป็นจริง ตามที่ Ven. Karma Lekshe Tsomo บันทึกเอาไว้ว่า “การสร้างเอกลักษณ์ทางศาสนานั้นเป็นกระบวนการที่อธิบายได้ยากและมีมุมมองหลายด้านซ้อนกันอยู่ ทั้งพวกที่ต้องการจะอ้างความเป็นเอกลักษณ์ร่วม และสำหรับพวกที่พยายามจะแยกประเภทกลุ่มตามนิยามที่ตนสังกัดอยู่” ¹² เมื่อเราพิจารณาถึงประเภทของศาสนาพุทธแล้ว เราจะพบว่ามีความหลากหลาย คำจำกัดความที่หลากหลาย (ว่าการที่เป็นชาวพุทธหมายถึงอะไร) และมุมมองความเข้าใจที่ต่างออกไปของการเป็นสาวกของนิกายต่างๆ ที่ต่างปฏิบัติตามลัทธิประเพณีความเชื่อของกลุ่มตน ถ้าจะย้อนไปดูสตรีชาวพุทธทางตะวันตก จะพบว่าสตรีชาวพุทธในอเมริกาเหนือมีหลากหลาย¹³ ตั้งแต่การเป็นแม่ ถึงผู้บริหารบริษัท หรือรวมถึงแม่ชีที่สละออกจากทางโลก และตั้งแต่ผู้หญิงเร่ร่อนถึงผู้หญิงที่มีฐานะชั้นสูงที่สวมรองเท้าส้นสูง

แล้วจะให้คนที่ลักษณะภายนอกไม่เหมือนชาวพุทธเลยอย่างข้าพเจ้าเลย ไปอยู่ที่เสียที่ไหน? ถ้าไปดูคำบันทึกของชาวพุทธจะทำให้กระจ่างขึ้น โดยเฉพาะการนำเอาดอกบัวมาเป็นคำอุปมา มีคำกล่าวว่าหลังจากพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว พระองค์ทรงเห็นบัวสี่เหล่า : บ้างยังอยู่ในโคลนตม บ้างอยู่ใต้น้ำ บ้างกำลังโผล่อยู่เหนือน้ำ และบ้างอยู่เหนือน้ำ บานเต็มที่ เราจะเห็นว่าเราทุกคนอยู่ในขั้นตอนการพัฒนาเหมือนดังดอกบัว ตามประเพณีแล้วมีความเห็นพ้องต้องกันว่าหนทางของชาวพุทธนั้นแยกออกไปหลายเส้นทาง ต่างคนก็อยู่ในขั้นที่แตกต่างกันไป ในระหว่างเดินอยู่บนเส้นทาง ¹⁴ เมื่อได้ตรวจสอบดูบันทึกประวัติศาสตร์ของชาวพุทธ ก็พบว่าความแตกต่างหลากหลายในวิถีทาง วิธีปฏิบัติของกลุ่มชาวพุทธและความหลากหลายของกลุ่มนิกายชาวพุทธ กลายเป็นว่าวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาวพุทธดูซับซ้อน หลากหลาย ห่างไกลจากไปจากกรอบมุมมองที่ว่าสังคมชาวพุทธมีลักษณะที่เป็นสังคมดั้งเดิม และมีรูปแบบเดียว แท้ที่จริงแล้ว ชาวพุทธมีวัฒนธรรม เอกลักษณ์ที่ซับซ้อน เป็นพหุนิยม และอัดแน่นไปด้วยความแตกต่าง และเขม็งเกลียว

เราอาศัยอยู่บนโลกซึ่งมีลักษณะ “ความพึ่งพาอาศัยกันที่ซับซ้อน” ซึ่ง “ตะวันออก” และ “ตะวันตก” “ตัวเรา” และ “ผู้อื่น” ต้องพบปะกันบ่อยครั้งขึ้น¹⁵ การที่มีการพบปะกันโดยข้ามเขตแดนแห่งวัฒนธรรมนี้ จำเป็นต้องพินิจพิเคราะห์ตัวเองให้เห็นสภาพการณ์ได้อย่างชัดเจน – เช่นการมองเห็นตัวเองว่าเรามองอะไรง่ายขึ้นในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมของผู้อื่น หมายรวมถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องถึงประเพณีและวัฒนธรรมที่เราอ้างความจงรักภักดีจากถ้อยความในหนังสือของเขา หนทางแห่งแสงสว่าง Luminous Passage : การปฏิบัติตามและศึกษาพุทธศาสนาในอเมริกา Chalmers Prebish ทำทนายให้เราโอบรับเอาความหลากหลาย ทั้งชุมชนชาวพุทธและเอกลักษณ์ของชาวพุทธ :

บางทีประเด็นวิเคราะห์ที่สำคัญไม่ใช่อยู่ที่ว่า จะพัฒนาการยอมรับทางด้านสากลและมาตรฐานการยอมรับที่โอ้อวด เช่นการปรับเปลี่ยน แต่ควรที่จะคำนึงถึงว่าพุทธศาสนาในอเมริกาจะส่งเสริมความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวในตัวเอง โดยอนุโลมและสนับสนุนให้เกิดความหลากหลาย ยอมรับความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันของแต่ละคนในชุมชนคนอเมริกันที่เป็นพุทธ [และขอเสริมว่าพุทธศาสนิกชนชาวอเมริกันทุกคน โดยไม่คำนึงถึงว่าจะจำกัดตัวเองอย่างไร]¹⁶

ย้อนไปดูการนำดอกบัวมาเป็นการอุปมา เราบางคนยังจมอยู่ใต้น้ำ อยู่ข้างที่พื้นน้ำกำลังบานเต็มที่ บ้างอยู่ในผ้าขาวสวप्ตร ขณะที่บางคนสวมใส่ชุดที่ห่อ Prada สุดหรู บ้างก็โกนศีรษะตอนรุ่งอรุณ บ้างก็เอื้อมมือไปหยิบเครื่องแต่งหน้าและเครื่องเป่าผม บางทีความยึดมั่นในเอกลักษณ์ทางศาสนาของเราที่สร้างความห่างเหิน และเกิดการเผชิญหน้ากัน¹⁷ เมื่อต้องเผชิญหน้ากับ “ผู้อื่น” – ไม่ว่าจะเป็น “ออก” เจอกับ “ตก” หรือชาวพุทธรุ่นใหม่ที่ดีเลิศ เจอกับชาวพุทธที่ดูไม่เหมือนชาวพุทธนัก – Martha Nussbaum ทำทนายเราให้มองว่านั่นคือปัญหาทั่วไปของมนุษย์และเป็นทางเดินที่เราต้องเลือก:

มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญหน้ากับความตาย และรับมือกับการกลัวตาย มนุษย์ทุกคนต้องจัดระเบียบการกินให้รับกับร่างกายของเรา และพิจารณาทางด้านอาหารการกิน การดื่มและการมีเพศสัมพันธ์ ทุกคนต้องมีจุดยืนเกี่ยวกับทรัพย์สินของตน และการแบ่งสรรทรัพยากรที่เหลืออยู่น้อยลง มนุษย์ทุกคนควรมีทัศนคติต่อการวางแผนชีวิตของตนเอง¹⁸ ขณะที่พระพุทธเจ้าเฝ้าสอนเรา ท่านได้ทำให้เราตระหนักถึงสองสิ่งนั่นคือ สัจธรรมของความทุกข์และวิถีทางแห่งการพ้นทุกข์ บางทีสิ่งนี้อาจเป็นประเด็นสำคัญในการบ่งชี้ถึงเอกลักษณ์ของความเป็นชาวพุทธ นั่นคือการแบ่งปันมนุษยธรรมนี้สู่มวลมนุษยชาติ

เชิงอรรถ

---

1 *TransBuddhism: Transmission, Translation, and Transformation*, edited by Nalini Bhushan, Jay L. Garfield, and Abraham Zablocki (Amherst: University of Massachusetts Press, 2009), p. 4.

2 Martha C. Nussbaum, “The Study of Non-Western Cultures,” in *Cultivating Humanity: A Classical Defense of Reform in Liberal Education* (1997): 113-147.

3 Ibid., p. 118.

4 Nussbaum ให้คำจำกัดความของความเป็นโรแมนติกว่า “การแสดงออกของนักโรแมนติกที่โหยหาประสบการณ์แปลกใหม่ที่ เราไม่อาจหาได้ในชีวิตประจำวัน” Ibid., p. 123.

---

5 คู่มือ Nussbaum, p. 134.

6 Stephen T. Asma, *Why I am a Buddhist*, p. 2.

7 Ibid.

8 Growth of Buddhism (statistically) in the USA. United States Census Bureau, *Self-Described Religious Identification of Adult Population: 1990 to 2008*. <http://www.census.gov/compendia/statab/2011/tables/11s0075.pdf>. Accessed February 6, 2011.

9 Asma, 2.

10 จุดประสงค์ของข้อความนี้ไม่ใช่เพื่อสนับสนุนการบริโภคนิยมหรือวัตถุนิยม แต่เป็นการคลี่คลายความสงสัย ในความพิสวงและการตีความที่ไม่ชัดเจน ในความเป็นเอกลักษณ์ของชาวพุทธที่เป็นทั้งชาวตะวันตกและชาวตะวันออก สำหรับนักวิจารณ์การบริโภคนิยม โดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาตามแบบของชาวอเมริกัน ดูดังต่อไปนี้ : Norman Fischer, “Why We Need a Plan B,” *Buddhadharma: The Practitioner’s Quarterly* (Summer 2009): 36-39; Stephanie Kaza, ed., *Hooked!: Buddhist Writings on Greed, Desire, and the Urge to Consume* (Boston: Shambhala, 2005).

11 เมื่อตอบคำถามที่ว่า “อะไรทำให้เราเป็นชาวพุทธ” Ven. Dhammananda Bhikkhuni กล่าวถึงเกณฑ์ที่มีอยู่ดังนี้ : (1) การน้อมนำแก้วสามประการเป็นสรณะ the Triple Gems (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) (2) เชื่อในกรรม และ (3) ถือศีลห้า (พื้นฐานทางจริยธรรมของ “การมีชีวิตที่ดี”) คู่มือ Dhammananda Bhikkhuni, *Beyond Gender*, พิมพ์โดยมูลนิธิสตรี กฎหมาย และการพัฒนาชนบท (FORWARD) และ Women’s Studies Center (WSC) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (เชียงใหม่ ประเทศไทย 2007), pp. 91-94. ในความพยายามเช่นกันที่จะกำหนดเอกลักษณ์ของความเป็นชาวพุทธ Dzongsar Jamyang Khyentse ได้เสริมไว้ว่า เราจะเป็นชาวพุทธก็ต่อเมื่อ เราได้ยอมรับใน “the four seals”: (1) ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแล้วแต่ไม่ยั่งยืน (2) อารมณ์เป็นทุกข์ (3) ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีตัวตน และ (4) นิพพาน เป็นสิ่งที่เหนือความคิด คู่มือ Dzongsar Jamyang Khyentse, *What Makes You Not a Buddhist* (Boston: Shambhala, 2008).

12 Karma Lekshe Tsomo, “Creating Religious Identity,” *Religion East & West*, Issue 9, October 2009, p. 78.

13 คู่มือ Karma Lekshe Tsomo, “Global Exchange: Women in the Transmission and Transformation of Buddhism,” in *TransBuddhism: Transmission, Translation, and Transformation*, edited by Nalini Bhushan, Jay L. Garfield, and Abraham Zablocki (Amherst: University of Massachusetts Press, 2009), p. 162.

14 คู่มือ Donald K. Swearer, *The Buddhist World of Southeast Asia*, 2nd edition (SUNY Press, 2010). ตามที่ Swearer ได้เตือนไว้ว่า คำอธิบายที่มุ่งเน้นที่จะแยกให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความน่าจะเป็นกับความเป็นจริง อย่างไรก็ดี ผลนั้น “มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียเส้นใยที่เป็นตัวเชื่อมทางศาสนา ขณะที่มันได้แทรกอยู่ในตรรกะของความไม่เปลี่ยนแปลง” (2-3).

15 Nussbaum, pp. 114-15. ตามประวัติศาสตร์แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างชาวตะวันตกกับวัฒนธรรมที่ไม่ใช่แบบตะวันตกได้ถูกเชื่อมโยงให้เข้าหากัน โดยการปกครองแบบอาณานิคมและการวางแผนของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องตะวันออก

16 Charles S. Prebish, *Luminous Passage: The Practice and Study of Buddhism in America* (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1999), p. x.

---

17 ตามที่ Ven. Karma Lekshe Tsomo คอยข้าเตือนเรา “ในมุมมองของชาวพุทธ ปัญหาไม่ใช่อยู่ที่ศาสนาโดยตรง แต่เป็นการผูกมัดกับเอกลักษณ์ทางศาสนา” ดูที่ Karma Lekshe Tsomo, “Creating Religious Identity,” *Religion East & West*, Issue 9, October 2009, p. 77.

18 Nussbaum, p. 138.

Kulavir Prapapornpipat

เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอดทนอดกลั้นต่อความหลากหลายทางเพศสูงสุดประเทศหนึ่ง ความรุนแรงต่อหญิงรักหญิง (Lesbian) ชายรักชาย (Gay) คนรักสองเพศ (Bisexual) คนข้ามเพศ (Transgender) และคนที่ลี้ภัยทางเพศกลุ่มเครือ/แปลก (Questioning/Queer) ไม่นับสำคัญ อย่างไรก็ตาม ในบริบทของพุทธศาสนาแบบไทย อคติทางเพศต่อบุคคลกลุ่มนี้ยังคงมีอยู่ ดร.สนอง วรอุไร นักวิชาการชาวพุทธแบบอนุรักษนิยม ได้ให้สัมภาษณ์ซึ่งถูกตีพิมพ์อยู่ในวารสารที่ชื่อ “ซีเคร็ต” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนและธรรมะ ในบทความที่ชื่อ “เกย์กับธรรมะ” ดร.สนองได้แสดงอคติต่อบุคคลกลุ่มนี้หลายประการ ได้แก่

1. ชาว LGBTQ ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ ดังนั้น จึงไม่ได้รับอนุญาตให้บวช
2. ความหลากหลายทางเพศเป็นการเบี่ยงเบนทางเพศซึ่งเป็นผลจากการประพฤติดีกในกามในอดีตชาติ
3. ความรักระหว่างคนเพศเดียวกันจัดว่าเป็น *สัตตพตปรามาส* ชนิดหนึ่ง
4. ชาว LGBTQ มาเกิดเพราะการประพฤติดีกในกามของพ่อแม่ของพวกเขา

(นิตยสาร “ซีเคร็ต” ปีที่ 1 ฉบับที่ 6 หน้า 94-95 ดูออนไลน์ได้ที่

<http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=oozingplanet&month=01-2009&date=15&group=6&gblog=6>)

เมื่อข้าพเจ้าอ่านบทความนี้ครั้งแรก รู้สึกแปลกใจเกี่ยวกับทัศนะและคำอธิบายของเขา ข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นนักวิชาการชาวพุทธด้านสตรีนิยมขอเสนอทัศนะที่แตกต่างต่อประเด็นดังกล่าวข้างต้นตามลำดับ ดังนี้

- **ชาว LGBTQ ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ ดังนั้น จึงไม่ได้รับอนุญาตให้บวช**

ความเชื่อนี้มาจากพระวินัยที่บัญญัติไว้ว่า *บัณเฑาะว์* หรือคนที่มียวัยวะเพศทั้งชายและหญิงห้ามบวช พุทธศาสนาเชื่อว่าการเกิดเป็น *บัณเฑาะว์* เป็นผลของอกุศลกรรมในอดีตชาติของพวกเขา ดร.สนองก็กล่าวว่า ชาว LGBTQ จัดอยู่ในคนกลุ่มนี้ อย่างไรก็ตาม ชาว LGBTQ โดยทั่วไปไม่ได้เป็น *บัณเฑาะว์* พวกเขาเป็นชายหรือหญิงที่มีอวัยวะเพศปกติ (มิได้มีสองเพศ) ความแตกต่างที่พวกเขามีคือ พวกเขาได้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานเรื่องรักต่างเพศของสังคม

- **ความหลากหลายทางเพศเป็นการเบี่ยงเบนทางเพศซึ่งเป็นผลจากการประพฤติดีกในกามในอดีตชาติ**

ใน *พระไตรปิฎก* ผลของการประพฤติดีกในกาม ได้แก่ (1) ใต้บาป (2) นอนไม่เป็นสุข (3) ถูกนิทาน (4) ตกนรก ไม่มีที่ใดในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่กล่าวว่าทำให้เกิดการเบี่ยงเบนทางเพศ เมื่อ ดร.สนอง อธิบายถึงสาเหตุของการเกิดเป็น LGBTQ เขาได้อ้างถึงเรื่องราวของภิกษุณีนางหนึ่งชื่อ *อสิทาสี* ซึ่งได้ประพฤติดีกในกามในชาติที่เธอเป็นผู้ชาย ผลจากกรรมนั้นทำให้เธอต้องถูกผู้ชายทั้งถึงสามครั้งในชาติสุดท้ายสมัยพุทธกาล ข้าพเจ้าพบว่าตัวอย่างนี้ไม่มีความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องใดๆ กับการเป็น LGBTQ เลย

- **ความรักระหว่างคนเพศเดียวกันจัดว่าเป็น *สัตตพตปรามาส* ชนิดหนึ่ง**

จากนิยามของพุทธศาสนา *สัตตพตปรามาส* คือ การหมกมุ่นในพิธีกรรมหรือการกระทำที่ผิด เช่น การบูชาต้นไม้หรือสัตว์แปลกๆ ซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องใดๆ กับการเป็น LGBTQ แต่อย่างใดเลย

- **ชาว LGBTQ มาเกิดเพราะการประทุพผิดในกามของพ่อแม่ของตน**

ความเชื่อเช่นนี้ขัดแย้งกับกฎแห่งกรรมซึ่งเป็นคำสอนหลักประการหนึ่งของพุทธศาสนา กฎแห่งกรรมยืนยันถึงความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคลและความเป็นจริงของชีวิตในอนาคต ในแง่นี้ เป็นไปได้อย่างไรที่บุคคลหนึ่งทำกรรมชั่ว แต่อีกบุคคลหนึ่งรับผล บางคนอาจแย้งว่ามีกรรมหมู่ของครอบครัวแต่ความเชื่อเช่นนี้ยังเป็นที่ถกเถียงและจำเป็นต้องมีคำอธิบายเพิ่มเติม

แม้ว่าคำอธิบายของ ดร.สนอง จะมีได้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ปฐมภูมิของพุทธศาสนาใดๆ แต่คำอธิบายเช่นนี้ดูจะเป็นที่ยอมรับในสังคมพุทธแบบไทย ทำให้ชาว LGBTQ หลายคนถูกเลือกปฏิบัติ เช่น ไม่ได้รับอนุญาตให้บวชหรือรับเข้าปฏิบัติธรรมในวัดหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมบางแห่ง หากพวกเขาต้องการให้เป็นที่ยอมรับ ก็ต้องพยายามปกปิดเพศวิถีของตนและทำตัวให้เหมือนชายหญิงทั่วไป เมื่อบุคคลไม่สามารถเป็นตัวของตัวเอง พวกเขาก็รู้สึก ว่าอัตลักษณ์ของเขาไม่ได้รับการยอมรับซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการปฏิบัติธรรม ในแง่นี้ การเลือกปฏิบัติต่อชาว LGBTQ ได้ปิดกั้นพวกเขาจากการพัฒนาทางจิตวิญญาณในบริบทพุทธแบบไทย กล่าวโดยทั่วไปคือ ทศณะของ ดร.สนองเป็นตัวแทนของของความเชื่อกระแสหลักที่มีต่อชาว LGBTQ ในพุทธศาสนาแบบไทย

ในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทของข้าพเจ้าเรื่อง “แนวคิดและจริยศาสตร์ที่เกี่ยวกับเพศในพุทธศาสนาเถรวาท(2545)” ข้าพเจ้าได้ทำการวิจัยถึงเหตุและผลของเพศภาวะ (gender) และเพศวิถี (sexuality) ซึ่งต่างจากทศณะของ ดร.สนอง โดยสิ้นเชิง จากผลการวิจัยของข้าพเจ้าพบว่า การเกิดเป็นเพศชายหรือหญิงขึ้นอยู่กับกรรมที่ทรงพลังของบุคคลนั้นๆ ไม่ว่าดีหรือเลว ยกตัวอย่างเช่น ถ้าชายคนหนึ่งประทุพผิดในกาม ลำส่อน หรือทิ้งคู่ของตน เขาอาจเกิดใหม่เป็นหญิงในชาติถัดไปและถูกคู่ครองนอกใจหรือทิ้ง สำหรับกรรมดีที่มีพลัง บุคคลอาจอธิษฐานขอเกิดเป็นเพศตรงข้ามเพื่อที่จะเรียนรู้ลักษณะทางเพศและมีประสบการณ์ของการเป็นเพศนั้น บางคนอาจอธิษฐานที่จะแปลงเพศตรงข้ามเพื่อที่จะปฏิบัติภารกิจบางอย่าง เช่น พระโพธิสัตว์โลกิเตศวร ผู้ซึ่งแปลงเพศเป็นเจ้าแม่กวนอิมในพุทธศาสนาแบบจีน

หากบุคคลไม่มีกรรมที่ทรงพลังเช่นนั้น เพศสรีระ (sex) จะขึ้นอยู่กับลักษณะทางเพศที่เกิดจากการบ่มเพาะและสะสมของแต่ละบุคคล แม้ว่าจิตจะเป็นอิสระจากเพศสรีระ แต่จิตก็สามารถรวมเอาลักษณะทางเพศหรือ “เพศภาวะ” บางอย่างเอาไว้ได้ ยกตัวอย่างเช่น บุคคลที่เกิดเป็นหญิงหลายชาติติดต่อกันอาจมีลักษณะของความเป็นหญิงอย่างมากแม้เมื่อเธออาจทำกรรมบางอย่างที่ส่งผลให้ต้องเกิดเป็นชาย (ทำให้ยังคงมีลักษณะของเพศหญิงอยู่) ดังนั้น จึงเป็นไปได้อย่างมากที่บุคคลอาจมีความขัดแย้งในตัวเองในแง่ของเพศวิถีเมื่อเพศสรีระหรือร่างกายไม่ตรงกันกับลักษณะทางเพศที่เกิดจากการสะสมหรือความรู้สึกภายใน

ทางออกของการเลือกปฏิบัติต่อชาว LGBTQ ต้องอาศัยการกระทำและความร่วมมือจากทั้งสังคมโดยรวมและชาว LGBTQ เอง ชาวไทยพุทธไม่ควรยึดมั่นในเพศภาวะและ/หรือเพศวิถีซึ่งเป็นคุณค่าแบบโลกิยะ พวกเขาควรเน้นไปที่คุณค่าของมนุษย์ที่แท้จริงซึ่งคือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หากการบวชเป็นเรื่องดี ไม่ว่าใครบวชก็ควรได้รับการสนับสนุนไม่ว่าเขาจะเป็นคนรักต่างเพศหรือชาว LGBTQ จากความเชื่อของพุทธศาสนา หากชาว LGBTQ มิได้เป็นบัณฑิตหรือพิการโดยกำเนิด พวกเขาสามารถบรรลุธรรมได้ทั้งสิ้น

ชาว LGBTQ ยังควรมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการบวชของพุทธศาสนา ในประเพณีของเถรวาทเช่นในประเทศไทย บุคคลควรปล่อยวางเพศภาวะและเพศวิถีของตนเมื่อบวชแล้วไม่ว่าพวกเขาจะเป็นคนรักต่างเพศหรือชาว

LGBTQ นักบวชทั้งชายและหญิงไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องทางเพศไม่ว่าในรูปแบบใดๆ และพยายามอย่างเต็มที่เพื่อ บรรลุธรรม トラバタที่พวกเขาปฏิบัติตามพระวินัยและปฏิบัติธรรม พวกเขาควรได้รับความเคารพนับถือโดยไม่ คำนึงถึงเพศภาวะหรือเพศวิถีของพวกเขา

โดยทั่วไปแล้ว โลกทัศน์ของ ดร.สนอง ต่อเพศภาวะและเพศวิถีมีลักษณะค่อนข้างตายตัวและดูเหมือนเป็นลั กษณ์ จากคำสอนของพุทธศาสนา สรรพสิ่งล้วนอนิจจังไม่ยกเว้นแม้แต่เพศภาวะและเพศวิถี ชาวพุทธไม่ควรลืมว่า เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนาคือนิพพาน ซึ่งเป็นภาวะแห่งสูญญตาที่ไปพ้นจากทวิภาวะทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น ดี-เลว กุศล-อกุศล สว่าง-มืด หยิน-หยาง ความเป็นชาย-ความเป็นหญิง ชาย-หญิง รวมทั้งคนรักต่างเพศ-ชาว LGBTQ!

ถึงจุดนี้ บุคคลอาจมีคำถามว่าจริยธรรมของความสัมพันธ์คืออะไร ข้าพเจ้าขอตอบว่า トラバタที่ท่านมิได้ ประพฤติสำส่อนและสนใจในบุคคลที่กำลังมีความสัมพันธ์ นั่นคือจริยธรรม ไม่สำคัญว่าคู่ของท่านจะเป็นเพศเดียวกัน หรือต่างเพศกับท่าน トラバタที่ทั้งคู่ซื่อสัตย์และเคารพซึ่งกันและกัน ในความสัมพันธ์แบบอุดมคติ ฝ่ายหนึ่งควร สามารถสนับสนุนคนอีกฝ่ายหนึ่งในแง่ของกำลังใจ และการมีความสัมพันธ์ควรมุ่งสู่การพัฒนาทางจิตวิญญาณของทั้ง สองฝ่าย การกล่าวเช่นนี้อาจเป็นอุดมคติแต่ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าเป็นไปได้

Anna Halafoff

สามเณรี Robina Courtin เป็นครูสอนศาสนาพุทธที่โดดเด่นที่สุดท่านหนึ่งในออสเตรเลีย ท่านเกิดที่เมืองเมลเบิร์น และเป็นนักบวชสตรีในพุทธศาสนาริเบตมากกว่า 30 ปี เป็นผู้ก่อตั้ง Liberation Prison Project และเป็นครูสอนศาสนาที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ ท่านเป็นบุคคลสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงในสารคดีของออสเตรเลียสองเรื่องคือ Chasing Buddha (2000) และ Key to freedom (2007) ภูมิปัญญา ความเด็ดเดี่ยว และอารมณ์ขันในการสอน ก่อรูปกับความเมตตาที่ไม่มีประมาณของท่านทำให้เกิดแรงบันดาลใจต่อพุทธศาสนิกชนและและ ศาสนิกทั่วไป ซึ่งก็พิสูจน์ได้ว่า เพราะความเป็นชาวออสเตรเลียที่ติดดินของท่านนี่เองที่ทำให้ท่านเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีที่เข้าถึง เข้าใจ และปฏิบัติได้จริง

บทความนี้มาจากฐานข้อมูลของสื่อสาธารณะที่เผยแพร่ในออสเตรเลีย ซึ่งมีทั้งบทบันทึกสารคดี บทสัมภาษณ์ทางวิทยุ และบทความต่างๆในหนังสือพิมพ์ เพื่อนำเสนอเรื่องราว และชีวิตของ สามเณรี Robina และข้อคิดเห็นของท่านในการปฏิบัติและการสอนพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมของสังคมออสเตรเลีย ในการนำเสนอนี้ ข้าพเจ้าได้วิเคราะห์วิธีการสอนที่ดูเหมือนว่าจะแหวกแนวออกไปจากศาสนาพุทธของท่าน เพื่อโต้แย้งว่าที่จริงแล้ว ท่านอาจเป็นนักบวชที่อยู่ในจารีตมากกว่าที่สื่อในออสเตรเลียชั้นนำให้ผู้เสพสื่อทั้งหลายหลงเชื่อ

Adrienne Cochran

“ความผิดพลาด ความผิดพลาด ฉันเดินอยู่บนเส้นทางที่ไม่ผิดพลาด”

Khenpo Tsültrim Gyamtso Rinpoche

ในครั้งแรก พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงสั่งสอนทันทีหลังจากทรงตรัสรู้ แต่พระองค์ได้ทรงแสดงให้เห็นถึงความเมตตาอย่างลึกซึ้งต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายเมื่อพระองค์ทรงแสดงปฐมเทศนาเรื่องอริยสัจสี่ อันได้แก่ ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ การดับทุกข์ และหนทางสู่การดับทุกข์ พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้เวลาทั้งหมดที่เหลือในพระชนม์ชีพในการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อให้สรรพสัตว์ทั้งหลายมีเครื่องมือในการดับทุกข์ พระสูตรเต็มไปด้วยเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับพระศาสดาผู้ทรงเจริญเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายจากทุกอาชีพ ทุกประเภท ทั้งชายและหญิง และยังได้กล่าวถึงเรื่องราวที่เกี่ยวกับความเสียสละของพระพุทธเจ้าต่อสัตว์โลก

ความเมตตาคือการเปิดหัวใจของเราเพื่อยอมรับความทุกข์ ความทุกข์มีหลายรูปแบบ ได้แก่ ทุกข์เพราะทนไม่ได้ ทุกข์เพราะการเปลี่ยนแปลง และทุกข์แห่งความมีอยู่เป็นอยู่ ทุกข์เพราะทนไม่ได้หมายถึงความเจ็บปวดอย่างมากไม่ว่าทางกายหรือใจ เช่นทุกข์จากโรคภัยไข้เจ็บเรื้อรัง ทุกข์เพราะการเปลี่ยนแปลงหมายถึงความไม่แน่นอนเล็กน้อยๆ หรือความไม่แน่นอนครั้งสำคัญในชีวิต เช่นการตกงาน การหย่าร้าง การย้ายที่อยู่ และความชรา ทุกข์แห่งความมีอยู่เป็นอยู่คือ ความทุกข์ของชีวิตที่เวียนว่ายในวัฏสงสารซึ่งเป็นสิ่งที่ยากที่สุด จะสังเกตเห็นได้อย่างหนึ่ง คำว่า “ทุกข์” เปรียบได้กับวงล้อของเกวียนที่หมุนลื้อเบี้ยวอยู่ เมื่อเกวียนแล่นไปก็จะทำให้คนนั่งรู้สึกสะเทือน ทำนองเดียวกันเมื่อใดก็ตามที่เรายึดติดในอัตตา เราก็เหมือนขี่เกวียนอยู่บนถนนที่ขรุขระถึงแม้ว่าความต้องการของเราจะได้รับการตอบสนองในขณะนั้นแล้วก็ตาม การตระหนักถึงภาวะอันเป็นทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตัวเองและคนรอบข้างจะทำให้หัวใจของเราเปิดกว้างคล้ายกับดอกบัว การตั้งมั่นอยู่ในปัจจุบันขณะ แม้เราจะเต็มไปด้วยความไม่สบายกายหรือเจ็บปวดอยู่ นั่นก็เท่ากับเราได้เริ่มการเดินทางสู่การหลุดพ้นแล้ว

ความกรุณามีสามลักษณะคือ ความกรุณาต่อสรรพสัตว์ที่สัมพันธ์กับวิธีที่ความทุกข์ปรากฏ ความกรุณาตามวิธีที่อ้างถึงเหตุที่มาแห่งทุกข์ และความกรุณาที่อธิบายได้ในฐานะที่เป็นเอกภาพของความกรุณาและความเข้าใจในศูนย์กลาง^๑ ความกรุณาประการแรก คือความกรุณาต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลายโดยเกี่ยวข้องกับข้อแรกของอริยสัจสี่ คือ การมีอยู่ของทุกข์ ในการวิเคราะห์ขั้นต้นตอนแรก นักปฏิบัติชาวพุทธทั้งหลายต้องมีความกล้าหาญและแผ่เมตตาให้แก่ตนเองเพื่อมุ่งพิจารณาความทุกข์โดยตรง ความกล้าหาญและความเมตตานี้จะช่วยทำให้เราสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการดับทุกข์ซึ่งเป็นอริยสัจข้อที่สี่ สำหรับบางคนเป็นเรื่องง่ายที่จะพิจารณาความเจ็บปวดที่ผู้อื่นได้รับมากกว่าที่จะพิจารณาความเจ็บปวดของตนเองโดยตรง แต่ด้วยสติ ความเข้าใจ และการทำกรรมฐาน นักปฏิบัติจะรู้เท่าทันความกลัวของตนเมื่อเรารู้เท่าทันความกลัวของตัวเอง เราจะมีสติระลึกอยู่และอยู่ในปัจจุบันขณะมากขึ้น เมื่อเรามีความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของความทุกข์ได้ดีขึ้นโดยอาศัยการสำรวจตนเอง เราจะเกิดความเข้าใจที่จำเป็นต่อการมีเมตตาต่อผู้อื่นอย่างแท้จริงแน่นอนที่นักปฏิบัติทั้งหลายควรจะมีเมตตาต่อคนในครอบครัวและเพื่อนๆ ซึ่งอาจจะทำได้ง่ายที่สุด เช่นเราอาจแสดงความเมตตาในชีวิตประจำวันด้วยการให้ความสนใจเพื่อนและครอบครัวอย่างเต็มที่ รับฟังปัญหาต่างๆของพวกเขาและทำสิ่งเล็กน้อยๆในชีวิตประจำวันให้พวกเขา เช่นหยิบหนังสือพิมพ์มาให้สามีหรือภรรยาของเราเมื่อเห็นเขาเหน็ดเหนื่อย

อย่างไรก็ตาม บางครั้งนักปฏิบัติอาจมีปัญหาคอขวดที่เจ็บปวด ดังนั้น การเริ่มต้นที่ครอบครัวยังไม่ใช่สิ่งที่ดีในกรณีนี้ อาจจะเป็นเรื่องง่ายกว่าถ้าเราจะเริ่มต้นด้วยการแสดงเมตตาแก่ผู้ที่ไม่มีความผูกพันอะไรกับเรา เช่น แห้วจากแผ่นดินไหวในที่ห่างไกล การบริจาคทานหรือแผ่ส่วนบุญจากการปฏิบัติธรรมให้แก่ผู้เดือดร้อนดังกล่าวก็นับเป็นวิถีทางหนึ่งของพุทธศาสนิกชน

กลุ่มที่ยากกว่านั้นในการมอบความเมตตาให้ก็คือผู้ที่เรามองว่าเป็นศัตรู เช่น เมื่อปี ค.ศ. 2010 ที่มีข่าวเกี่ยวกับการรั่วไหลของน้ำมันซึ่งบริษัทบริติชปิโตรเลียมขุดเจาะลงสู่อ่าวเม็กซิโก ทำให้สิ่งมีชีวิตตามชายฝั่งบริเวณดังกล่าวได้รับผลกระทบหรือเสียชีวิต นักปฏิบัติทั้งหลายอาจพบว่ายากที่จะแผ่เมตตาให้กับผู้บริหารของบริษัทน้ำมันอังกฤษนั้น⁴ อย่างไรก็ตาม หามองว่ามนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์และเป็นปัจจัยต่อกันและกัน ดังนั้น ผู้บริหารเหล่านี้ก็ควรจะได้รับ ความเมตตาจากเรา เพราะไม่มีผู้ใดควรถูกสาปแช่งหรือกีดกัน ในทำนองเดียวกัน เป็นการยากที่เราจะมีเมตตาต่อบุคคลที่มีทัศนคติอันตรายหรือทัศนคติผิดๆ เช่น กรณีที่นักบวชคริสต์รูปหนึ่งในสหรัฐฯ ต้องการเผาแคมป์กรีนอัลกูรอนในวันครบรอบเหตุการณ์ 11 กันยายน⁵ เมื่อพิจารณาว่าเจตนากระทำการดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความรุนแรงเพิ่มขึ้น พุทธศาสนิกชนอาจพบว่าเป็นการยากที่จะเปิดใจมีเมตตาแก่นักบวชรูปนั้น นอกจากนี้ นักปฏิบัติอาจพบว่าเป็นการยากที่จะมีเมตตาต่อผู้ที่ทำร้ายเราโดยตรง เช่น คนที่ขโมยของในบ้านเรา นักเลงที่ทำร้ายร่างกายเรา ความยากดังกล่าวสามารถพูดเป็นคำพูดได้ว่า “ทฤษฎีของพุทธศาสนาถูกทดสอบด้วยการปฏิบัติ”

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เรามีความเมตตาได้ก็คือการมีความเข้าใจแจ่มแจ้งว่าการกระทำที่เป็นการทำลายทั้งหลาย รวมทั้งการกระทำที่มีเจตนาร้าย เกิดขึ้นจากอวิชชา การยึดมั่นถือมั่นและความก้าวร้าวในทุกรูปแบบของความทุกข์ในสังสารวัฏ ลักษณะที่สองของความกรุณาคือความกรุณาต่อการเป็นอยู่ของสิ่งทั้งหลายซึ่งเกี่ยวข้องกับอริยสัจข้อสอง นั่นคือ สาเหตุแห่งทุกข์ ความยึดมั่นในอัตตาและการหลงผิดยึดถือในตัวตน นำไปสู่ประสบการณ์ที่เจ็บปวดเมื่อเรามองว่า “ตัวเรา” คงอยู่ตลอดไป เป็นอิสระ และ “พิเศษ”⁶ กฎแห่งกรรมก็จะเริ่มหมุน เมื่อเราหลงอย่างผิดๆ ดังกล่าว ก็เท่ากับเรากำลังสร้างมมมมองเกี่ยวกับ “เรา” และ “เขา” ขึ้นมา เราจะตื่นตื่นเมื่อเห็นคนที่เราสนใจและกลัวคนที่น่ากลัว ตามคำสอนของพุทธศาสนานิกายมหายาน เราไม่สามารถเลือกได้ว่าจะมีเมตตาต่อเฉพาะคนที่เราชอบหรือคนที่ไม่น่ากลัวเท่านั้น ทั้งนี้เพราะสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ยังไม่บรรลุนิพพานก็เป็นทุกข์ทั้งสิ้น แม้ผู้ที่ภายนอกดูเหมือนสุขก็ยังคงมีทุกข์ ดังนั้น สรรพสัตว์ทั้งหลายสมควรได้รับความเมตตาจากเรา โดยไม่มีข้อยกเว้น

อย่างไรก็ตาม นักปฏิบัติไม่ได้เริ่มต้นเส้นทางสู่การหลุดพ้นด้วยสติตื่นรู้อย่างเต็มที่ ดังนั้น จึงควรพัฒนาความสามารถในการมีเมตตาต่อผู้อื่นอย่างที่สามารถทำได้ในชีวิตจริง วิธีหนึ่งในการพัฒนาความสามารถในการแผ่เมตตาต่อทุกคนคือการเลียนแบบการกระทำของน้ำที่ถูกกั้นหิน โยนลงไปในสระ เราอาจเริ่มด้วยการมีเมตตาต่อคนที่เรารู้สึกเป็นกลางหรือคนที่เรารักและหวังให้คนเหล่านี้มีความสุขและเป็นอิสระจากทุกข์ เมื่อเราทำเช่นนี้ได้อย่างง่ายดายแล้ว ก็ลองขยายวงออกไป โดยมีเมตตาต่อคนที่สังคมมองว่าเป็นศัตรูและเป็นคนที่ทำความผิด สุดท้าย พุทธศาสนิกชนก็อาจแผ่เมตตาในระดับสูงสุด คือ ปรารถนาให้คนที่ทำร้ายเราโดยตรงมีความสุขและปลอดภัยจากทุกข์

เนื่องจากพระพุทธองค์ทรงเชื่อว่าสรรพสัตว์ทั้งหลายมีโอกาสนิพพานได้ เราจึงควรแผ่เมตตาไปยังสัตว์ด้วยเช่นกัน เมื่อไม่นานมานี้ มีรายงานข่าวเกี่ยวกับแม่แมวช่วยลูกแมวออกจากดักที่กำลังไฟไหม้⁷ มีเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับแม่แมวที่ชื่อ สการ์เล็ตต์ ที่ช่วยลูกน้อยออกจากโรงรถที่ไฟไหม้ได้ถึงห้าตัว แต่ในที่สุดตัวเองก็ถูกไฟคลอกตาย เรื่องราวดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสัตว์ก็มีความเมตตาเช่นกันหรืออย่างน้อยก็มีสัญชาตญาณแห่งความเป็นแม่ ซึ่งจะเป็นบ่อเกิดแห่งเมตตาได้ ในชาดกหลายเรื่อง ซึ่งกล่าวถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้า มีหลายเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ ในบทความของราฟมาติน (Rafe Martin) เรื่อง “ข้อคิดในชาดก” เขากล่าวว่า “พระพุทธเจ้าทรงเคยเป็นกระต่าย นกกระทา ลิง สิงโต กวางมาก่อนไม่ใช่หรือ ใครจะยืนยันได้ว่าสุนัขที่กำลังเฝ้าบ้านเราอยู่หรือแมวที่กำลังเลียเลียขาของเราไม่ใช่พระโพธิสัตว์”

เนื่องจากสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนมีความสัมพันธ์กันและเป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกัน ผู้ปฏิบัติจึงควรเปิดใจต่อความเดือดร้อนของระบบนิเวศ ท่านติช นัท ฮันห์ (Thích Nhất Hạnh) ได้แรงบันดาลใจจากพระอวตังสกุตร และได้ใช้คำว่า “interbeing” ซึ่งเป็นคำผสมระหว่างคำว่า “ซึ่งกันและกัน” (mutual) และ “เป็น” (to be)⁹ คำว่า interbeing หมายถึงการอยู่ร่วมกันและพึ่งพากันและกันระหว่างสิ่งมีชีวิตด้วยกันและระหว่างสิ่งมีชีวิตกับธรรมชาติ¹⁰ ท่านได้ยกตัวอย่างแผ่นกระดาษซึ่งจะมีอยู่ได้ก็ต้องเกี่ยวข้องกับคนตัดไม้ เมฆ และต้นไม้ เป็นต้น¹¹ ถ้าผู้ปฏิบัติต้องการบำเพ็ญประโยชน์แก่สิ่งมีชีวิตอย่างแท้จริง เขาจะต้องมีเมตตาต่อทุกสรรพสิ่งรวมทั้งธรรมชาติด้วย ท่านติช นัท ฮันห์ กล่าวว่า เมื่อคุณมีรักแท้ คุณจะเจตนาเหมือนดวงประทีป.... ความรักแท้ที่มีอยู่ในตัวคุณ คนรอบข้างคุณ ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ พืช และแร่ธาตุล้วนได้รับประโยชน์.....ความรักที่แท้จริงคืออุเบกขา¹²

ความกรุณาประการที่สาม เกี่ยวพันกับความคิดในเรื่องความว่างเปล่า การตระหนักรู้ถึงความว่างเปล่าของอตตาคือหนึ่งในผลลัพธ์จากการเดินตามเส้นทางสู่การดับทุกข์ เนื่องจากเราไม่มีอตตาสั่งดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง เป็นอิสระ และพิเศษ ความคิดเรื่องอตตาคือเป็นเพียงสิ่งลวงตาหรือว่างเปล่า เมื่อผู้ปฏิบัติได้ตระหนักถึงความไม่มีตัวตนจริงของอตตาดู ประสพการณ์ในโลกใบนี้ของเขาจะเปิดกว้างขึ้น การกระทำที่เมตตากรุณาจะเกิดขึ้นเองในตัวผู้ปฏิบัติ สิ่งหนึ่งที่เกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการตระหนักรู้ในความว่างเปล่าของสรรพสิ่งคือการตระหนักรู้ในความเท่าเทียมกันของสรรพสิ่ง เมื่อผู้ปฏิบัติตามวิถีพุทธหุตุการยึดติดที่คิดว่าตนดีเลิศพิเศษกว่าผู้อื่น ผลที่ได้รับคือตนเองจะรู้สึกผ่อนคลายและมองเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่ง เมื่อถึงขั้นนี้ ผู้ปฏิบัติจะสามารถมีเมตตาได้โดยไม่ต้องใช้ความพยายามมากอีกต่อไป และผู้ปฏิบัติก็จะไม่รู้สึกว่าการแสดงออกซึ่งความเห็นใจของตนเองเป็นการบีบเค้นอารมณ์

อย่างไรก็ดี ความกรุณาลักษณะนี้เป็นผลพวงจากการเดินตามเส้นทางสู่การดับทุกข์ และไม่ใช่เป็นสิ่งที่ได้มาทันทีเมื่อเริ่มต้นการเดินทางในเส้นทางนี้ บางครั้งในสถานการณ์หนึ่งๆ ที่สิ่งมีชีวิตจำนวนมากได้รับผลกระทบหลากหลายรูปแบบ อาจเป็นเรื่องยากที่เราจะหาวิธีการที่ดีที่สุดในการแสดงออกซึ่งความเมตตา ณ จุดนี้ผู้ปฏิบัติควรตั้งปณิธานให้มวลมนุษยชาติที่เกี่ยวข้องมีความสุขปราศจากทุกข์ จากนั้น ผู้ปฏิบัติก็ต้องพยายามมีสติและเปิดใจรับสิ่งที่จะเกิดขึ้น วิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติเปิดใจกว้างก็คือปล่อยวางความจำเป็นที่จะต้อง “ถูกต้อง” ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าอะไรก็ได้ แต่เมื่อผู้ปฏิบัติให้ความสำคัญกับความถูกต้องมากกว่าการอยู่ในปัจจุบันขณะ เขาจะขาดสติระลึกฐานการณ์ขณะนั้นอย่างชัดเจน

ตัวอย่างเช่น เมื่อนักศึกษาในชั้นเรียนของฉันทกถามฉันทด้วยกิริยาที่ไม่เหมาะสม บ่อยครั้งที่สิ่งแรกที่ฉันทต้องการทำคือเถียงกลับไป แต่แทนที่จะทำเช่นนั้น ฉันทจะพยายามใจเย็นและอยู่กับปัจจุบันขณะกับนักศึกษาคนนั้น ด้วยการกระตือรือร้นกล่าวจึงเปลี่ยนการเผชิญหน้าเป็นการสนทนา เป็นการเปิดช่องว่างในหัวใจให้แก่กัน แทนที่จะเป็นการต่อสู้ระหว่างอตตาดู เมื่อฉันทเริ่มต้นในเส้นทางนี้ใหม่ๆ ฉันทก็เลือกที่จะเป็นฝ่าย “ถูก” อย่างแน่นอน แต่ข้อดีของความเมตตาคือ ผู้ปฏิบัติจะได้รับโอกาสนับไม่ถ้วนในการแสดงออกซึ่งคุณสมบัติข้อนี้ และบางครั้งคนที่ต้องการความเมตตามากที่สุดก็คือตัวผู้ปฏิบัติเอง

โดยสรุป ความเมตตาเป็นการเปิดใจของตนเองเพื่อยอมรับความทุกข์ ความเมตตาที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือความเมตตาที่มีต่อสรรพสิ่งทั้งหลายรวมทั้งตัวผู้ปฏิบัติเอง ผู้ใกล้ชิดผู้ปฏิบัติ บุคคลทั่วไป และผู้เป็นศัตรู นอกจากนั้นแล้ว เราควรมีเมตตาต่อสัตว์และระบบนิเวศ ความเมตตาในระดับที่ลึกซึ้งกว่านี้คือการอยู่กับปัจจุบันขณะของวิถีทางของสรรพสิ่ง หรือต้นเหตุของทุกข์ การยึดมั่นในอตตาดูและอารมณ์ที่เป็นทุกข์เป็นต้นเหตุของความทุกข์ที่วนเวียนในสังสารวัฏ ส่วนความกรุณาลักษณะที่สามจะยังประโยชน์ในสังสารวัฏได้ยาวนานที่สุด เมื่อผู้ปฏิบัติยอมรับความเสมอภาคของสรรพสัตว์และความว่างเปล่าของตัวเอง เขาก็จะมีประสบการณ์ที่ยิ่งใหญ่กว้างไกล และความสามารถของเขาในการทำคุณประโยชน์แก่ผู้อื่นจะเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น

ท่าน Dzogchen Ponlop Rinpoche กล่าวว่า

ยิ่งคุณเป็นผู้ตื่นมากเท่าไร คุณก็จะยิ่งมีความรู้สึกถึงตัวตนที่แท้จริงมากเท่านั้น เมื่อคุณถึงจุดนี้แล้ว คุณจะ
กลับหลังอีก เมื่อคุณอยู่เหนืออัตตา คุณจะค้นพบพลังอันยิ่งใหญ่ของความรักที่ปราศจากความเห็นแก่ตัวและ
ความเมตตา ความสวยงามมีอยู่ทุกที่เพราะจิตใจงดงาม สิ่งนั้นแหละที่เราเรียกว่าหัวใจของผู้ตื่น¹³

Roseanne Freese

ภายใต้อิทธิพลสมณะของพระวินัยสงฆ์ คณะสงฆ์มีวิธีพิจารณาว่าพระภิกษุรูปใด มีพฤติกรรมที่ถึงขั้นกระทำผิดพระวินัยหรือไม่ ด้วยการพิจารณาในเบื้องต้นว่า พระรูปนั้นเป็นผู้วิกลจริตหรือไม่ ในรายงานนี้ เราจะถือว่าคำว่าวิกลจริตเป็นคำที่เข้าใจทั่วไป แต่เราจะมีการกำหนดความหมายของคำนี้อย่างชัดเจนได้อย่างไร เพราะจะไม่เหมือนกับการที่เราเห็นวัตถุสิ่งของแตกหัก เสียหาย ซึ่งเรารู้ได้ทันที หรือหากเห็นเด็กกระตุกหัก ไม่ว่าใครก็ต้องพาเด็กไปพบแพทย์เพื่อทำการรักษาอาการกระตุกแตกนั้น แต่พอมาถึงเรื่องของวิกลจริต เราจะกำหนดขอบเขตแค่ไหนว่า ท่านนั้นๆ ได้เสียสติถึงระดับวิกลจริต เป็นโรคจิต หรือดวงจิตแตกไปแล้ว เราชาวพุทธจะยอมรับได้ไหมว่าเราควรมีบทบาทหน้าที่ทางด้านจิตบำบัด เช่นเดียวกับที่หมอที่มีหน้าที่รักษากระตุก เนื้อหนังและอวัยวะอื่นๆ

วัฒนธรรมที่ต่างกันจะทำให้มีความคาดหวังในเรื่องต่างๆ แตกต่างกันไป² ข้าพเจ้าจึงขอกำหนดความหมายของ ตัวตน (Self) ไว้ในขอบเขตที่จะทำให้เข้าใจตรงกันได้ เพราะคำๆ นี้มีความแตกต่างจนทำให้อาจเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ ทั้งจากมุมมองที่เป็นตรรกะของพุทธหรือในแง่ของจิตวิทยาตะวันตก กับคำว่า “ตัวตน” ในที่นี้ ข้าพเจ้าจะให้ความหมายว่า “ตัวตนที่เข้าใจกันโดยปกติทั่วไป” นั่นคือตัวเอง ตัวตนที่รู้ได้เองว่ากำลังนั่งอยู่ในห้องในวันอันอบอุ่น และกำลังจิตใจที่ไฉยอยู่ตรงนี้³ ความมีตัวตนในความหมายนี้คือ จุดที่เรารับรู้ว่าคุณเองมีความคิดและความรู้สึกเกิดขึ้นอยู่ภายใน⁴ ความเป็นตัวตนนี้เป็นตัวตนที่เข้าใจกันตามปกติ ไม่ใช่ “อัตตา” หรือสิ่งที่ปกปิดความมีตัวตน เป็นเปลือกที่ตัวตนสร้างขึ้น เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกเปลือย อ่อนแอหรือไม่ได้รับการยอมรับ เราใช้ “อัตตา” เพื่อสร้างเอกลักษณ์ หลีกเลี่ยงการถูกปฏิเสธ และสร้างความเชื่อมโยงกับสังคมที่กว้างกว่า ตัวอัตตาใช้สัญลักษณ์เพื่อสร้างความมีระเบียบจากสรรพสิ่งที่ยุ่งเหยิง โดยเลือกใส่เสื้อผ้าเพื่อแสดงให้รู้ว่าเราไม่ใช่ทั้งศัตรูหรือผู้อ่อนแอ จากจุดนี้เราได้สร้างความเชื่อมโยง และความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ ยกตัวอย่างเช่น โดยสวมใส่ MALA ฉันได้แสดงให้เห็นให้โลกรู้ว่าฉันคือชาวพุทธ และหวังว่าคุณคงยอมรับให้ฉันเป็นเพื่อนด้วย ตัวอัตตาสนใจว่าฉันจะถูกมองอย่างไร ความมีตัวตนคือส่วนที่รับรู้และเข้าใจถึงทางเลือกเหล่านี้และผลลัพธ์ที่ตามมา

หากพูดโดยกว้าง ศาสนาพุทธคือการปฏิบัติเพื่อแสวงหาความเป็นอิสระและบรรลุนิพพาน ขณะที่จิตบำบัดทางด้านตะวันตกคือการรักษาความมีตัวตนที่ได้แตกสลายไป จิตบำบัดไม่ใช่แค่เกี่ยวกับ “อารมณ์ที่เจ็บปวด”⁵ เพียงอย่างเดียว แต่ทุกอารมณ์ คัมภีร์ชาวพุทธมักอ้างถึงนิรวัน⁶ : อวิชชา ความยึดติด โทสะ จงหอง ความคิดฟุ้งซ่าน และมิจาทีฐ⁷ ในทางตรงกันข้ามจิตบำบัดทางด้านตะวันตกจะพิจารณาไปถึง ความรัก ความวิตกกังวล สมอที่ได้รับการกระทบกระเทือน ความวิตก การถูกกระตุ้น การควบคุม ความอยากรู้อยากเห็น การปฏิเสธความจริง การแยกตนออกจากสังคม การปฏิเสธการมีส่วนร่วม สมาธิ ประสาทหลอน แรงผลักดัน การชินชา การงมาย ความตื่นกลัว โรคกลัวอย่างรุนแรงเกินปกติ ความมีเหตุมีผล การแตกแยก ความสงสัย การโยกย้าย ความประหลาดใจ และอื่นๆ อีกมากมาย การใช้คำเหล่านี้อธิบาย ไม่ใช่เนื้อหาของความรู้สึก ไม่ว่าจะพอใจหรือไม่ แต่เป็นคุณภาพของความรู้สึก ซึ่งรวมถึงระดับของอารมณ์ที่รุนแรงและความเหมาะสมของการเกิดและดับของมัน เราต้องการความรู้สึกที่ถูกกระตุ้นเร่งเร้าอย่างแรง เมื่อเห็นเด็กถูกรถชนต่อหน้าต่อตา เพื่อให้เกิดพลังกำลังเพิ่มขึ้นในการขยกรถออกจากตัวเด็กนั้น⁸

จากประสบการณ์และการอ่าน การแตกสลายของจิต ปรากฏอาการขึ้น 5 ระดับด้วยกัน ระดับแรกคือส่วนของตัวตนได้แตกสลายลง ไม่สามารถแยกแยะระหว่างตัวเราและไม่ใช่ว่าตัวเราได้ บุคคลนี้ไม่สามารถจะรับรู้ว่าเขาหรือเธอมีชีวิตอยู่หรือได้ตายไปแล้ว หรือเป็นบุคคลอื่น ประการที่สอง ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้สึกเพื่อรับหรือประมวล

ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งอาจเกิดจากการบาดเจ็บทางสมองหรือปัญหาเกี่ยวกับความจำระยะสั้น ซึ่งมักพบบ่อยในผู้สูงอายุ ในระดับที่สาม ไม่สามารถยอมรับการควบคุม จัดการกับอารมณ์ หรือไม่สามารถแสดงความรู้สึกได้เหมาะสมกับสถานการณ์ เธอหรือเขาอาจมีปัญหาด้านการเสียดสีบางสิ่งบางอย่างรุนแรง หรืออาจเนื่องมาจากตกเหยื่อของอาชญากรรมหรือเป็นผู้ถูกทำร้ายอย่างรุนแรง จนมีอาการที่ตกจมดิ่งลงในความกลัวที่จะอยู่ตามลำพัง ความโกรธ หรือความด้านชาที่เหนียวรั้งเธอเอาไว้ ไม่ให้สามารถที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การบกร่องทางความรู้สึก หรือความรู้สึกเศร้าหรือสุข เขาหรือเธออาจมีการปลีกตัวปราศจากความรู้สึก หรือใช้อารมณ์ไปในทางผิด เช่น หัวเราะกับความโศกเศร้า ประการที่สี่ เขาไม่สามารถมีความสัมพันธ์ได้ เขาสามารถประเมินความรู้สึกได้ แต่ถูกรบกวนจากความคิด หรือความทรงจำที่เจ็บปวด และในที่สุดเลือกที่จะแสดงอารมณ์รุนแรงหรือฆ่าตัวตาย จิตแตกสลายระยะที่ห้าคือเมื่อบุคคลไม่สามารถยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้นที่ได้กล่าวมาก่อนทั้งสี่ระยะ เกิดความสับสนในบุคลิกซึ่ง ยิ่งใหญ่เกินจริง การหลงใหลในตัวเอง ความหวาดระแวง หรือความรู้สึกไม่ปลอดภัยอย่างรุนแรง ทำให้บุคคลนั้นเกิดการต่อต้านทางโลก แยกตัวเองออกจากความเป็นจริง แยกตัวเองออกจากสิ่งแวดล้อม จากผู้อื่น และจากอดีตและอนาคต

ความล้มเหลวในการพยายามที่จะบูรณาการนี้ คือจุดที่คำสอนแบบพุทธเกี่ยวกับอวิชชาและจิตบำบัดของทางตะวันตกมาบรรจบกันอย่างชัดเจนที่สุด ถ้าบุคคลนั้นเต็มไปด้วยอวิชชา เขาก็ไม่มีโอกาสที่จะรักษาให้กลับคืนสู่ภาวะรู้ตัวได้ แม้ว่าศาสนาพุทธไม่ได้เกี่ยวกับสุขภาพจิตโดยตรง แต่ Harve B. Aronson ผู้ที่เป็นทั้งนักจิตบำบัด นักภาษาศาสตร์และครูสอนพุทธศาสนา ได้วิจารณ์ไว้ในหนังสือ Buddhist Practice on Western Ground ว่า “การทำสมาธิแบบพุทธ ไม่ได้ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อจัดการกับปัญหาทางด้านอารมณ์และระหว่างสองบุคลิกภาพ ซึ่งเกิดจากการติดยึดทางอารมณ์”⁹ เขาได้เพิ่มเติมว่า “ความชำนาญที่เกี่ยวข้องกับความสามารถที่จะรักษาความสัมพันธ์ต่างจากความสามารถที่จะฟังไปทีละมหายใจ หรือเข้าใจลักษณะความอ่อนโยนในธรรมชาติของความเป็นจริง”¹⁰ อาจารย์ทิเบตที่มีชื่อเสียง Lama Yeshe ให้ข้อสังเกตว่า “ไม่มีทางเลยที่จะเข้าใจปัญหาทางจิตของตัวเอง ถ้าไม่กลายเป็นนักจิตวิทยาเสียเอง”¹¹ สรุปก็คือว่าเราควรที่จะตระหนักถึงความทุกข์เพื่อที่จะได้รู้ตัวตื่นขึ้น¹²

อย่างไรก็ตามการที่ได้อธิบายถึงความเสียหายเหล่านี้ ไม่เหมือนกับได้อธิบายเหตุหรือวิธีการรักษา ขณะที่สมองมนุษย์ได้แยกออกเป็นหลายส่วน ส่วนที่น่าสนใจที่สุดคือ ก้านสมอง the amygdala และกลีบด้านหน้าสมอง ทั้งสามอย่าง ควบคุมความรู้สึกได้สำนึกและความรู้สึกตัว ก้านสมองรับผิดชอบทางด้านความหยาใจ ความดันเลือดและปฏิกิริยาต่อสู้หรือหนี มันคือส่วนที่เก่าแก่ที่สุดในสมอง กลีบด้านหน้าสมอง ส่วนด้านหน้าสุดของสมอง รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผน ตระกะ การวางระเบียบ หรือแม้กระทั่งช่วยในเรื่องการกรอกแบบฟอร์มภาษี มันยังสามารถบอกเราว่าตอนนี้อยู่ที่ไหน กำลังจะไปไหน และจะไปจุดนั้นได้อย่างไร the amygdala ซึ่งอยู่ส่วนกลางสมอง รับผิดชอบด้านความรู้สึกและความจำของความรู้สึกทั้งหมด the amygdala ทำการแปลข้อมูลจากความรู้สึกทั้ง 5 รวมทั้งสัมผัสที่ 6 ของเรารวมถึงความรับรู้และความรู้สึกซึ่งประกอบเป็นการมีสติ the amygdala ยังรับผิดชอบเกี่ยวกับความจำรวมถึงบทเรียนที่ได้รับจากประสบการณ์ชีวิต อย่างประสบการณ์ง่ายๆ เช่น “ซูปเปอร์กลิ่นเหมือนอาหารแมวเก่าๆ ดังนั้นฉันไม่ควรกินมัน” มันคือส่วนนี้ของสมองซึ่งจัดระเบียบความจำออกเป็นหมวดหมู่ : ดิน น้ำ อากาศ มีประโยชน์ต่อชีวิตและ เลว เจ็บปวด หรือเสี่ยงต่อชีวิต

ในผลงาน Deep Survival, Laurence, Gonzales เผยให้เห็นว่าสมองมนุษย์ทำงานอย่างไรในเชิงวิเคราะห์ อารมณ์ และในส่วนของการเป็นอวัยวะภายในส่วนหนึ่ง เมื่อมีการทำงานมากเกินไป น้อยเกินไป หรือไม่ยอมประสานกัน อันตรายสามารถกลายเป็นความหายนะได้ สำหรับ Gonzales มันมีแรงผลักดัน 2 ชุดด้วยกัน ชุดแรก เราจะหาคำจำกัดความของความเป็นจริงได้อย่างไร นักบินรบได้รับความสำเร็จโดยใช้กลีบด้านหน้าเพื่อทำตามคำสั่งที่ขัดแย้งกันให้สำเร็จ แม้ว่าข้างในก้านสมองกำลังบอกว่าอย่านำเครื่องบินขึ้น เมื่อเคยมีประสบการณ์การบินที่สำเร็จ the amygdala

เชื่อมต่อกับประสบการณ์ทางด้านการวิเคราะห์และประสบการณ์ภายในและสรุปเอาไว้ว่า “ขั้นตอนการดำเนินการลักษณะนี้ นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่น่าพอใจ” อย่างไรก็ตาม หากเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงไปอีกรูปแบบหนึ่ง สมองอาจจะไม่สามารถเอาชนะความกลัว และนักบินอาจทำเครื่องบินตกได้ แรงผลักดันอันที่สองที่ Gonzales วินิจฉัยก็คือ : เราสามารถเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับความจริงที่แปรเปลี่ยนไปได้หรือไม่ เขาได้บอกเล่าถึงผู้รอดชีวิตซึ่งรู้ว่าเขาอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบากตั้งแต่แรก แต่แล้วก็ใช้ความรู้ตัวนี้ เพื่อค้นหาช่องทางเพื่อให้ตัวเองอยู่รอด พวกเขาไม่ได้ยึดติดปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นตรงหน้าลงไปแผนการเก่าที่เคยคิดไว้อีกต่อไป

ระบบสมองที่ซับซ้อนนี้ยังควบคุมและมีปฏิสัมพันธ์กับระบบสารเคมีของเส้นประสาทด้วยเหมือนกัน ทุกๆ วินาที มันยังส่งฮอร์โมนหรือสารเคมีไปยังต่อมในร่างกาย และจากต่อมไปยังแขนและขาโดยไม่ต้องคิด ระบบนี้มีอำนาจมาก แต่ฮอร์โมนน้ำหนักราวเพียงไมโครกรัมสามารถเร่งอัตราการเต้นของหัวใจ ลดระดับการหายใจ เปลี่ยนแปลงอุณหภูมิในร่างกาย หรือบอกร่างกายว่าเมื่อไหร่ควรเตรียมพร้อมสำหรับการกินอาหาร การมีเพศสัมพันธ์หรือการนอน ระบบนี้ยังคงทำงานต่อไป ถึงแม้ว่าจิตมีความรู้สึกลอยๆ ว่ายจากตัวตาย ร่างกายอยู่ในขั้นโคม่า หรือช็อกจากการบาดเจ็บหลายแห่ง สมองมนุษย์ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เราอยู่รอด ถึงแม้ว่าจิตได้สำนึกของเราได้ปิดตัวลงหรือเราประกาศว่าไม่อยากมีชีวิตอยู่ต่อไปแล้ว เป็นที่น่าสนใจว่าคนไข้ที่เป็นโรคจิตประเภทร้ายแรง ซึ่งมักสับสนกับความเป็นจริงของชีวิต มักจะชอบพูดว่า “ฉันต้องตายเพื่อรักษาตัวเองไม่ให้ตาย”¹³

นักจิตวิทยาตะวันตกมักจะตั้งเป้าการรักษาไปที่สิ่งที่แตกสลายในตัวคน ไม่ว่าจะเป็นที่ร่างกาย ความคิด การรับรู้ อารมณ์ หรือบางส่วนของทุกอย่างรวมกัน ในฐานะที่เป็นนักจิตวิทยาชาวพุทธ Mark Epstein ได้อธิบายไว้ว่า “พวกเราส่วนมากทำการบำบัดทางจิตหรือมานั่งสมาธิ เพราะเหตุว่าชีวิตเราถูกจำกัดโดยความรู้สึกที่เราไม่ได้รับรู้ไว้ตลอดเวลา เราแบกรับเอาความรู้สึกผิดที่ผิดทางไว้...”¹⁴ เหมือนอาจารย์ที่ดี นักจิตบำบัดสามารถช่วยนำทางจิตใจที่ทุกซอกทุกมุมของเราได้¹⁵ และแยกออกว่าอะไรที่เป็นสิ่งที่ทำร้ายเราอยู่ ณ ตอนนี้ อะไรเป็นบาดแผลที่เจ็บปวดจากอดีต อะไรคือการแตกสลายของตัวตนที่กำลังเกิดขึ้น แต่เรามองไม่เห็นหรือมองข้ามไป พวกเราน่าจะใช้บทสรุปทั้งห้าเพื่อตรวจสอบว่าอะไรสามารถทำให้(ตัวตน หรือจิต)แตกสลายได้บ้าง

บทสรุปข้อที่หนึ่ง คือร่างกายหรือรูปร่าง เมื่อเราต้องทนทุกข์กับความเสียหายจากส่วนใดส่วนหนึ่งของอวัยวะทำให้เกิดประสาทรับรู้ทั้งห้าของเราเสียหายเสื่อมลง :- Aphasia (ความเสียหายต่อส่วนประมวลความรู้สึกร่างกายของสมอง) หรือจากกระดูกสันหลังได้รับความเสียหาย เราจะไม่สามารถ “เห็น” สิ่งรอบตัวเราหรือไปยังสถานที่ๆ เราต้องการได้ เราอาจเดินชนกำแพง ไม่ได้ยินเสียงเค็กร้อง ไม่สามารถไต่กลิ้งแกสอันตรายหรือกลิ้งดอกกุหลาบ แม้ว่าเราสามารถทดแทนได้โดยใช้ความรู้สึกจากอวัยวะอื่นหรือเทคโนโลยีการสื่อสารอื่นๆ แต่ไม่ใช่ว่าคนตาบอดทุกคนสามารถเป็นนักดนตรีที่เก่งกาจได้ บางครั้งความรู้สึกก็อยู่ครบ แต่เป็นการเสียหายของอวัยวะอีกลักษณะหนึ่ง Aphasia มีผลเสียทำให้สมองไม่สามารถเชื่อมโยงอย่างเหมาะสมได้ และยังสามารถบิดเบือนความจำและเวลาได้ด้วย บุคคลคนนี้เป็นเพื่อนฉันหรือคนแปลกหน้า ปีนี้คือปี 1943 หรือ 2011 สิ่งที่ไม่ปะติดปะต่อกันเหล่านี้เห็นได้ชัดแม้แต่เด็กยังดูออกแต่โซคร้ายที่ไม่ใช่โรคประสาททุกประเภทสามารถดูออกได้

บทสรุปต่อไปคืออารมณ์และความรู้สึก เมื่อได้รับความเสียหายในระดับหนึ่ง แม้ว่าจะคนๆ นั้นจะสามารถรับรู้สิ่งที่เข้ามากระทบ แต่ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าดีหรือเลว เขาจะไร้ความสามารถที่จะใช้อารมณ์ให้เหมาะสมกับโอกาส นี่อาจรวมถึงการไร้ความรู้สึกหรืออารมณ์อันเหมาะสมที่ควรมีต่อสถานการณ์ เช่นเขาอาจเห็นเด็กเล็กเอามือยื่นเข้าไปในเปลวไฟโดยที่เขาไม่มีการตอบสนองเลย แต่อาจตื่นตระหนกอย่างแรงเมื่อแมวที่เลี้ยงไว้หลุดออกไปนอกบ้าน เขาอาจไม่สามารถจัดการกับอารมณ์ใดๆ ได้อย่างถูกต้องเลย และอาจมีความคิดว่าการฆ่าคนไม่ต่างอะไรกับการที่กำลังอ่านหนังสืออยู่

บทสรุปต่อไปคือการแสดงความคุ้นเคย บทสรุปนี้ทำหน้าที่เพื่อแยกแยะประสบการณ์ : บางสิ่งปลอดภัยหรือไม่ปลอดภัย เป็นที่น่ายินดีหรือไม่ คุ้นเคยหรือไม่คุ้นเคย ความเสียหายครั้งนี้อาจเป็นไปได้ในลักษณะของการเข้าใจผิดว่าแมวคือสุนัขหรืออาจเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนกว่านี้ก็ได้ ยกตัวอย่างเช่นเด็กที่รอดจากโดนถูกละเมิด ละเลย หรือจากเหตุการณ์ที่ยิ่งใหญ่อาจพยายามแสวงหาบุคคลหรือความสัมพันธ์ที่คุ้นเคยเพราะเป็นสิ่งที่สามารถคาดเดาได้ ดังนั้นความรู้สึกถึงภัยอันตรายจะน้อยลง เหตุเพราะจิตใจที่บาดเจ็บไม่สามารถทนต่อการต้องเจอกับสิ่งที่ไม่รู้ที่ไม่สามารถคาดเดาได้และอาจเลวร้ายกว่าประสบการณ์ที่เคยได้รับ หรือสมองส่วนหน้าอาจจะไม่สามารถแสดงความเป็นเหตุเป็นผลได้ ตัวอย่างเช่นทหารซึ่งรู้สึกผิดที่ไม่สามารถช่วยชีวิตสหายทั้งสามคนของเขาได้ เขาถูกปลดประจำการและกลับบ้านเพื่อไปพักผ่อน แต่ก็ยังติดหมกมุ่นอยู่กับสภาวะตื่นตัวแบบเดิม เขาเชื่อและรู้สึกว่าการเคลื่อนไหวที่ไม่ได้คาดเดาไว้ก่อน อาจกลายเป็นสิ่งคุกคามได้ ไม่เพียงแต่ความกราดเกรี้ยวและความกลัวของเขาเท่านั้นที่ถูกปิดกั้น แต่ความรู้สึกประจำวันของเขาเช่น ความรักในเพื่อนพ้อง เสียงเพลง และรสชาติอาหารที่ดีๆ ก็ถูกปิดกั้นด้วยเช่นกัน ความสามารถทางด้านเข้าใจการมีเหตุมีผลว่า “ฉันกลับมาบ้านแล้วและฉันก็ปลอดภัยแล้ว” เกิดการลัดวงจรไปหมด

บทสรุปข้อที่สี่คืออำนาจแห่งกรรม เราแต่ละคนเกิดมาจะพบสิ่งที่ถูกกำหนดมาแล้ว เช่นในครอบครัวไม่ว่าเราจะเป็เด็กสุดหรือเด็กสุด รู้สึกได้รับการทะนุถนอมหรือไม่ก็ตาม เก่งทางด้านภาษาหรือด้านกีฬา ชอบสมาคมหรือชอบอยู่คนเดียว ความเสียหายในที่นี้ก็คือความไม่สามารถที่จะมองเห็นพรสวรรค์ของตัวเองและดึงเอามาใช้ได้ มันอาจจะเป็นการขาดความสามารถของเราที่จะเล็งเห็นว่า ความล้มเหลวของเรา เช่นการเป็นหนี้สิน ความหลงใหลหรือความไม่มั่นคง กำลังสร้างความเจ็บปวดให้แก่ผู้อื่น(ที่รักเรา)อย่างไร้เหตุผล ในกรณีอื่นๆ ที่โลกภายในและภายนอกถูกแยกออกจากกัน หรือในความรู้สึกขาดหรือบกพร่องอย่างรุนแรง เราอาจจะไร้ความสามารถในการควบคุมแรงกระตุ้นและหันหน้าหาสิ่งเสพติด สำหรับการมีบุคลิกที่เสพติดโดยไม่รู้ตัวนั้น ไม่มีคำว่า “พอ”

บทสรุปข้อที่ห้าคือ กระแสแห่งจิตใต้สำนึก บุคคลที่ประสบกับความเสียหายในระดับนี้ อาจมีสุขภาพดีในแง่ของร่างกาย รู้สึก การรับรู้และสภาวะทางกรรม แต่มักติดอยู่กับประสบการณ์ที่รุนแรงเดิมๆ มันอาจเป็นการบอบช้ำทางจิตใจเนื่องจากรอดพ้นจากการถูกข่มขืน สีนามิ แผ่นดินไหว หรือจากอาชญากรรม หากตกอยู่ในสภาพที่เลวร้ายเป็นเวลานานพอ เขาอาจตอบโต้ด้วยพฤติกรรมที่รุนแรงเพื่อรับมือกับสิ่งนี้ ยกตัวอย่างถึงแม้ว่าการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ของชาวอเมริกันพื้นเมืองได้หมดไปก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อัตราการป่วยทางจิต การว่างงาน สุขภาพเสื่อม การฆ่าตัวตาย และการติดยา นับว่าอยู่ในระดับสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับชนกลุ่มอื่น เป็นที่น่าเศร้าที่ความรู้สึก “ไม่สมประกอบ” นี้คือสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิด กลุ่มอันธพาล ลัทธิต่างๆ อาชญากรรมและโสเภณี ความเสียหายนี้อาจนำไปสู่การแบ่งขั้วระหว่าง “ความดีในตนเอง” และ “โลกแห่งความชั่วร้าย” หากการแบ่งขั้วกลายเป็นเรื่องใหญ่โต กลายเป็นความหลงใหลในตัวเองหรือถูกครอบงำแล้ว มันอาจส่งผลเสียต่อบุคคลในด้านสัมพันธภาพระดับต่างๆ

ระหว่างที่ศาสนาพุทธมองบทสรุปข้อที่ห้าว่าเป็นส่วนประกอบในชีวิตจริงของคนเรา การรักษาโดยจิตวิเคราะห์ทางตะวันตกจะสืบว่าการเสียหายนั้นเกิดขึ้นที่ใด นำเสียดายที่ผลงานของชาวพุทธที่ผ่านมาได้แนะนำการนั่งสมาธิเพื่อใช้เป็นวิธีที่ก่อให้เกิดความสบายและความสุข สิ่งนั้นอาจเป็นจริงแต่ไม่ว่าจะเป็นงานชิ้นใดก็ตามของชาวพุทธ ที่ปฏิเสธความจริงแห่งความทุกข์ หรือการมีอยู่จริงของพลังงานลบภายในและภายนอกสมควรถูกตั้งข้อสงสัยเป็นอย่างมาก

ศาสนาพุทธและจิตบำบัดสามารถส่งเสริมกันและเข้ากันได้ด้วยดี เช่นเดียวกับการทำกายภาพบำบัดสามารถฟื้นฟูความยืดหยุ่นและกำลังของเข่าที่ได้รับบาดเจ็บ จิตบำบัดแบบตะวันตกสามารถรักษาตัวตนที่แตกสลาย เมื่อเราตื่นขึ้นและรู้จัก วิญญูสงสาร –ความสามารถของมนุษย์ในการล้างเผ่าพันธุ์ เสพติด คำสั่งผิดกฎหมาย และการถูกทอดทิ้งที่มีผลเสียต่อสตรีหลายยุคสมัย

เราในฐานะชุมชนชาวพุทธ ก็ควรที่จะตระหนักว่า เราเองก็สามารถที่จะให้การรักษาเยียวยาทางจิตใจให้กับผู้อื่นได้ เช่นเดียวกับการใช้ยารักษากระดูกที่หัก เราจำเป็นต้องให้ยาเพื่อดวงจิต(และตัวตน) ที่แตกสลายด้วยเช่นกัน เราต้องสร้างที่ๆปลอดภัยสำหรับคนที่จิตใจปกติของเขาได้แตกออกเป็นเสี่ยงๆ เหมือนลอย เกลือกทำร้ายหรือจิตใจร้อนรุ่มราวถูกเผาไหม้โดยปราศจากเชื้อเพลิงก็ตาม ข้าพเจ้าขอสรุปโดยขอมอบบทความที่เมื่ออ่านแล้วจะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง หรือใช้เป็นบทความอ้างอิงได้ในเรื่องของสุขภาพจิตและขอจบลงด้วยการอุทิศ ส่งความเมตตาไปให้ทุกคนที่มีทุกข์ หรือได้รู้จักคนอื่นที่มีทุกข์ และทำการเยียวยาคนเหล่านั้นให้พ้นทุกข์โดยถ้วนหน้ากัน

ขอให้ข้าพเจ้ามีความสุข

ขอให้ข้าพเจ้าพ้นจากทุกข์

ขอให้ข้าพเจ้าพ้นจากการถูกระงับทั้งภายในและภายนอก

ขอให้ข้าพเจ้าพ้นจากการถูกละเลยทั้งภายในและภายนอก

ขอให้สิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งปวง

พ่อและแม่ทุกคน

พี่สาว น้องสาว และพี่ชาย น้องชายทุกคน

บุตรสาวและบุตรชายทุกคน

มิตรสหาย คนแปลกหน้าและศัตรูทุกคน

ขอให้เราทั้งหมดได้พบแต่ความสงบและความสุข¹⁶

เชิงอรรถ

---

1 Thanissaro Bhikku, *Buddhist Monastic Code I*, Chapter 11, Adhikaraa-samatha 3: มีการตัดสินจากความไม่ปกติทางจิตในอดีต ซึ่งเป็นการตัดสินผู้บริสุทธิ์ โดยการกล่าวหาว่าจำเลยวิกลจริตเมื่อเขาก่อเหตุ ดังนั้นจึงไม่ต้องรับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น “คำตัดสินนี้จะถูกต้องในกรณีที่ใช้กับพระภิกษุ ที่: (1) ไม่สามารถจำสิ่งที่ตนเองทำลงไปขนาดที่วิกลจริต (2) จำความได้แต่ระบุว่าอยู่ในความฝัน หรือ (3) วิกลจริตพอที่จะเชื่อว่าการกระทำของตนเองเหมาะสมแล้ว (“ข้าพเจ้ากระทำเช่นนั้น เช่นเดียวกับท่าน ข้าพเจ้าสามารถทำได้และท่านก็สามารถทำได้เช่นเดียวกัน”) (Cv.IV.6.2).” ดูที่ <http://www.accesstosight.org/lib/authors/thanissaro/bmc1/bmc1.ch11.html>, extracted on December 26, 2010.

2 Kim Insoo Berg นักบำบัดทางครอบครัวชาวเกาหลีได้สังเกตเห็นว่า ขณะนี้ชาวอเมริกันทำโทษบุตรหลานโดยการกักบริเวณให้อยู่ในบ้าน และห่างจากเพื่อนฝูง ชาวเกาหลีมีวิธีทำโทษโดยการไล่ให้ออกจากบ้าน และห่างไปจากความใกล้ชิดของครอบครัวตัวเอง ดูที่ Harvey B. Aronson, *Buddhist Practice on Western Ground: Reconciling East Ideals with Western Psychology* (Shambhala, Boston and London, 2004), p. 19.

3 เกี่ยวกับการสนทนาที่ขุดเชื่อมโยงกับความหมายของคำว่า ตนเอง อัตตา และคำอื่นๆ ที่ใช้ในลักษณะเดียวกัน ดูที่ Harvey B. Aronson's chapter “Ego, Ego on the Wall: What Is Ego After All?,” in his *Buddhist Practice on Western Ground – Reconciling Eastern Ideals and Western Psychology*, Shambhala, Boston, 2004, pp. 64-90. Aronson เป็นนักบำบัดทางจิต เป็นนักเรียนที่มีหลายครู ที่ถือปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีของเถรวาท และของทิเบต รวมทั้งครูจาก Dawn Mountain Tibetan Temple of Houston, Texas ในบรรดาผลงานอันยอดเยี่ยมหลายชิ้น ที่เกี่ยวกับชาวพุทธ

และแง่มุมของชาวตะวันตก ที่มีต่อภาวะป่วยทางจิต งานของ Aronson แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและละเอียดอ่อนในคำจำกัดความต่างๆ และตัวบริบทในเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งยังรวมเอาข้อความที่โดดเด่นหลายเรื่องที่บ้านทักจากประสบการณ์ที่เขาได้เก็บเกี่ยวมาตลอด 30 ปีที่อยู่ในชุมชนชาวพุทธที่เป็นชาวเอเชียและชาวตะวันตก

4 ชาวตะวันตกหลายคนอาจไม่ตระหนักว่าในศาสนาพุทธคำว่า “จิต” มีความหมายรวมถึง “ใจ” ด้วย เมื่อเรานั่งสมาธิเราจะตั้งจิตไปที่ความนึกคิดและความรู้สึก ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ระบบของสมองหรือการระงับอารมณ์ เช่นเดียวกับคำว่า *Bodhicitta* ที่มักแปลเป็น “จิตที่รู้แจ้ง” อาจแปลว่า “ใจที่รู้แจ้ง” ด้วยเช่นกัน

5 Lama Yeshe, *Becoming Your Own Therapist*, Lama Thubten Zopa Rinpoche, 2003, p. 6.

6 Lama Yeshe, 2003 p. 8.

7 เป็นที่น่าสนใจว่าอารมณ์เป็นสิ่งสากลที่อยู่เหนือวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญได้ระบุถึงอาการปฏิกิริยา 66 อย่างที่ได้รับการตีความเช่นเดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมของผู้เฝ้ามอง นี่คือผลงานของ Desmond Morris, *Body Talk*, ที่กล่าวอยู่ในผลงานของ Gavin de Becker, *The Gift of Fear and Other Survival Signals that Protect Us from Violence*, Dell, 1997, p. 108.

8 คำจำกัดความที่ดีที่สุดของคำว่า “การเสพติด” ที่ข้าพเจ้าได้เคยเห็น คือ การเสพติดไม่ใช่การกระทำแต่เป็นการตอบสนองจากความรู้สึกในแง่ลบที่เพิ่มขึ้น จากงานของ Venerable Chonyi Taylor ชื่อ *Enough! A Buddhist Approach to Finding Release from Addictive Patterns*, Snow Lion Publications, Ithica, New York, 2010, pp. 6-7, อธิบายเอาไว้ว่า “โรคหาวดกัวเป็นความเคียดชังที่คอยครอบงำตัวเรา หากข้าพเจ้ากลัวแมงมุม ความกลัวนั้นจะถูกจุดชนวนขึ้นเมื่อเราเห็นตัวแมงมุม หรือแม้แต่คิดว่าเราได้เห็นแมงมุม ความเคียดชังนั้นรุนแรงมากพอที่จะทำให้ข้าพเจ้าตอบสนองไปโดยที่ยังไม่มั่นใจว่า รูปร่างที่เห็นนั้นเป็นแมงมุมจริง หรือเพียงแค่กระดูกดำสีดำ การเสพติดอย่างรุนแรงนั้นก็คล้ายโรคหาวดกัว เมื่อเราเกิดความกลัว ความเครียด หรือความโมโห สิ่งเหล่านั้นย่อมต้องการการผ่อนคลาย ด้วยสารเสพติดหรือปฏิกิริยาที่เสพติด ความต้องการนั้นรุนแรงมากเสียจนเราได้ตกไปอยู่ในภาวะการกระทำที่เสพติด โดยที่เรายังไม่ทันได้รับรู้ถึงสิ่งเร้าที่เข้ามาจุดชนวนตั้งแต่แรก

9 Harvey B. Aronson, 2004, p. 193.

10 Harvey B. Aronson, 2004, p. 196.

11 Lama Yeshe, 2003, p. 83.

12 เป็นที่น่าสนใจที่นักจิตวิทยาผู้ยิ่งใหญ่ Freud ในที่สุดก็ยอมรับว่า ความอดกลั้นไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความวิตกกังวล แต่ความวิตกกังวลนั่นเองที่นำไปสู่ความอดกลั้น ดูที่ David Loy, *Lack and Transcendence: The Problem of Death and Life in Psychotherapy, Existentialism, and Buddhism*, Humanity Books, an imprint of Prometheus Books, Amherst, New York, 1996, p. 3.

13 Loy, 1996, p. XX.

14 Mark Epstein, M.D., *Going to Pieces Without Falling Apart – A Buddhist Perspective on Wholeness, Lessons from Meditation and Psychotherapy*, Broadway Books, New York, p. 103.

15 Epstein, 1998, p. 110.

Gui Hsiang Shih

เมื่อเปรียบเทียบสังคมซึ่งศาสนาพุทธเจริญรุ่งเรือง เช่น จีน ธิเบต เกาหลี ญี่ปุ่น เวียดนาม ศรีลังกา ไทย และพม่า แม่ชีในประเทศไต้หวันจะโดดเด่นกว่าที่อื่น แม่ชีไต้หวันช่วยส่งเสริมความเจริญด้านวัฒนธรรม การศึกษา การกุศล การพัฒนาสังคม การแพร่กระจายพุทธธรรม และ Transmission of the Sangha เป็นอย่างมาก เหตุผลของความสำเร็จของแม่ชีพุทธชาวไต้หวันจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ แน่นอนว่าเราไม่สามารถกล่าวได้ว่าประเทศไต้หวันมีแม่ชีที่ฉลาดเป็นจำนวนมากกว่าในประเทศอื่นๆ บทความนี้จะบรรยายถึงปรากฏการณ์นี้ ว่ามีสาเหตุมาจากสภาพทางสังคมที่เกื้อกูลในเรื่องนี้ หรือเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยในแวดวงศาสนาพุทธการเข้าถึงความเป็นอิสระที่เท่าเทียมกัน

ในประเทศไต้หวัน ชายและหญิงมีโอกาสนำเรื่องการศึกษาอย่างเท่าเทียม ซึ่งเป็นสาเหตุที่ช่วยให้สตรีไม่ถูกกำหนดให้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับภายในครัวเรือนเท่านั้น โอกาสที่เท่าเทียมในด้านการศึกษากลายเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับหญิงชาวไต้หวันที่สามารถใช้ชีวิตที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นและสามารถกำหนดวิถีชีวิตตามความสนใจของตนเอง นี่เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้สถานภาพของหญิงชาวไต้หวันสามารถพัฒนาได้ดีในทุกๆ ด้าน อย่างไรก็ตาม สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยในแวดวงของศาสนาพุทธเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมการพัฒนาความเป็นผู้นำและสถานภาพพิเศษของแม่ชีชาวไต้หวัน

ประเด็นข้อที่หนึ่ง Sutra ที่เป็นที่ยอมรับมากที่สุดคือ มหายนสูตร Vimalakirti Sutra และ Lotus Sutra ซึ่งเน้นความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง Sutra ที่เป็นที่ยอมรับอีกเล่มในไต้หวันคือ Sitigaba Sutra ซึ่งส่งเสริมค่านิยมในสตรี เรื่องที่น่าประทับใจจาก Sutra เล่มนี้กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ Sitigaba ซึ่งเคยเป็นพราหมณ์หญิงมาก่อน มารดาของเธอถูกส่งไปนรกหลังจากที่เสียชีวิต เธอจึงขอให้พระพุทธรูปเจ้าช่วยมารดาของเธอให้รอดพ้น และเธอได้สาบานว่าจะพยายามอยู่อย่างดีที่สุดในการปลดทุกข์ของเหล่าสรรพสัตว์เพื่อให้มารดาของเธอได้รับความสุขสูงสุด นอกจากเรื่องราวใน Sitigaba Sutra แล้ว พระโพธิสัตว์ที่มีความเมตตาปาฏิหาริย์ในประวัติศาสตร์ของศาสนาพุทธจีนคือ Avalokitesvara ซึ่งมีร่างเป็นหญิง สิ่งเหล่านี้ช่วยส่งผลดีให้กับสตรีในกลุ่มชาวจีนพุทธ

ปัจจัยข้อที่สองที่ช่วยส่งเสริมความเป็นผู้นำของแม่ชีพุทธในไต้หวันคือ A Lineage ของศีลสำหรับภิกษุณี เมื่อสตรีได้เปลี่ยนสถานภาพเป็นภิกษุณี เธอจะได้รับการยอมรับของสถานภาพใหม่ ซึ่งช่วยให้เธอมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้นในการฝึกปฏิบัติธรรมและการสอน สิ่งนี้ช่วยส่งผลให้เธอสามารถพัฒนาบทบาทการเป็นผู้นำและผู้ริเริ่มงานในด้านต่างๆ

ท้ายที่สุด การที่พระสงฆ์คนสำคัญสนับสนุนแม่ชีในไต้หวันมีผลสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถึงแม้ปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวข้างต้นจะมีพร้อม หากไม่มีการสนับสนุนที่มาจากพระคนสำคัญในภูมิภาค การที่แม่ชีจะได้รับความนิยมนั้น สังคมไต้หวันคงเป็นไปได้ยาก เป็นเรื่องโชคดีที่พระซึ่งมีอิทธิพลในไต้หวันเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางและสนับสนุนความเท่าเทียมของหญิงชาย สิ่งนี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพความเป็นผู้นำของแม่ชีในไต้หวัน

การประยุกต์ใช้ The Four Reasonable Respectful Rules ที่ไม่เหมาะสม

ผู้นำอินชุน เป็นปราชญ์และผู้นำในประวัติศาสตร์พุทธจีนที่สนับสนุนแม่ชีเป็นอย่างมาก จากการศึกษาวิจัยอย่างละเอียดใน Eight Weighty Rules สำหรับแม่ชี ผู้นำอินชุนได้สรุปว่ากฎเกณฑ์เหล่านี้แท้จริงแล้วได้พัฒนามาจาก The Four Reasonable Respectful Rules ที่กำหนดขึ้นโดยพระสาวกสงฆ์คนสำคัญหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้เข้าสู่พระนิพพานไปไม่นาน กฎเกณฑ์เหล่านั้นคือ

1. แม่ชีต้องได้รับการบวชทั้งในแบบภิกษุและภิกษุณี
2. แม่ชีควรได้รับคำสอนและการเรียนรู้จากพระสงฆ์ทุกครั้งเดือน
3. แม่ชีไม่ควรจัด Summer Retreat ห่างไกลจากสงฆ์
4. แม่ชีควรเปิดเผยความคิดของตนทั้งต่อหน้ากลุ่มพระสงฆ์และภิกษุณีหลังจาก Summer Retreat

การที่พุทธศาสนามีกฎเกณฑ์สี่ข้อนี้เนื่องมาจากการแบ่งแยกทางเพศที่ไม่ให้โอกาสเท่าเทียมกับสตรีในอินเดีย ในสมัยโบราณ ผู้หญิงมีฐานะที่ต่ำต้อยในสังคมและไม่มีโอกาสในด้านการศึกษา ส่งผลให้ผู้หญิงไม่สามารถอ่านหรือเขียนได้ ไม่มีความรู้หรือทักษะในด้านการจัดการ และกลายเป็นผู้ที่มีอารมณ์ไม่แน่นอน หากไม่ได้รับการช่วยเหลือจากพระสงฆ์ การสร้างวิถีทางธรรมที่บริสุทธิ์ในวัดอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากสำหรับผู้หญิง จึงไม่น่าแปลกใจที่พระพุทธเจ้าตัดสินใจให้สาวกสงฆ์เป็นผู้ช่วยเหลือแม่ชี จากการที่แม่ชีได้รับความช่วยเหลือจากสงฆ์ เธอจึงควรที่จะแสดงความเคารพนับถือต่อสงฆ์

ในสมัยนั้น เป็นเรื่องธรรมดาที่สงฆ์จะสั่งให้แม่ชีประพฤติตัวอย่างสงบและเรียบร้อย ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังมีชีวิตอยู่ ความสำเร็จของแม่ชีคนสำคัญได้รับการลงบันทึกในธรรมสูตรต่างๆ ความสำเร็จเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากพระพุทธเจ้าและBhikkhuni Sangha แต่อย่างไรก็ตาม ในศตวรรษหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ในการประชุมสังคายนาครั้งแรก Mahakashyapa บังคับให้ Ananda บอกสำนักผิวดำหน้าพระสงฆ์จำนวน 500 รูป เนื่องจากการยอมรับป่าของตนชื่อ Mahaprajapati และหญิงอีกหลายคนให้เป็นศิษย์สาวกของพระพุทธองค์ หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน บรรดาสงฆ์ทั้งหลายได้ยกเลิกสถานภาพของแม่ชีเหล่านี้ ราวกับว่า Ananda เป็นผู้ให้การสนับสนุนให้แม่ชีมีโอกาสเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ Buddhist Sangha

ผู้นำอินชุนกล่าวว่า การที่พระพุทธเจ้าลังเลที่จะยอมรับคำร้องขอของ Mahaprajapati โดยทันทีนั้นเนื่องมาจากการที่พระองค์ต้องการคิดไตร่ตรองเรื่องที่สำคัญมากเช่นนี้ด้วยตนเอง ผู้นำอินชุนยังได้กล่าวต่อไปว่า ถึงแม้ Ananda จะช่วย Mahaprajapati อ้อนวอนขอจากพระพุทธเจ้า จริงแล้วพระพุทธองค์ซึ่งเป็นผู้ชาญฉลาดที่สุดในโลกนี้เป็นผู้ตัดสินใจยอมรับให้ผู้หญิงสามารถเป็นส่วนหนึ่งของ sangha ได้ ท่านทำเช่นนี้เพราะความตระหนักว่าหญิงมีโอกาสที่จะบรรลุจุดหมายของการปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนาได้เท่าเทียมกับชาย ผู้หญิงจึงควรได้เป็นสมาชิกของ Buddhist Sangha เพราะมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้ชาย

เมื่อไม่มีพระศาสดาคอยให้การสนับสนุนแม่ชี พระสงฆ์ฝ่ายอนุรักษนิยมจึงใช้อำนาจกดดันให้ Ananda กลายเป็นแพะรับบาปอย่างรวดเร็ว และเริ่มต้นการรวมชีใน Sangha เหตุการณ์นี้เป็นเครื่องบ่งชี้ที่ชัดเจนถึงการต่อต้านการยอมรับสตรีอย่างต่อเนื่องในแกนนำของพระสงฆ์ฝ่ายอนุรักษนิยมในสมัยนั้น ที่ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงความอคติอคติทางเพศในจิตใจของคนธรรมดาในสังคมอินเดียในยุคนั้น การบังคับให้ Ananda รับผิดที่ช่วยเหลือ Mahaprajapati เป็นเพียงขั้นตอนแรกเท่านั้น ในขั้นตอนที่สองพระสงฆ์อนุรักษนิยมเปลี่ยน The Four Reasonable

Respectful Rules ให้เป็น Eight Weighty Rules ที่เข้มงวดและอนุญาตให้พระสงฆ์มีอำนาจเด็ดขาดเหนือแม่ชี แม่ชีถูกกีดกันและถูกระงับไม่ให้มีปากเสียงใดๆ เมื่อไม่ได้รับการอุปถัมภ์ จึงเป็นเรื่องยากที่จะหาแม่ชีที่โดดเด่นได้ หรือแม้แต่แม่ชีที่สามารถรับบทบาทสำคัญใน sangha เหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นตรงกับความต้องการของสงฆ์ฝ่ายอนุรักษ์ลัทธิมหายานเช่น Mahasanghika และ Sammittiya ไม่ได้นำ Eight Weighty Rules มาใช้ และยังคงเก็บรักษา The Four Reasonable Respectful Rules Sutra ที่กล่าวถึงคุณภาพของผู้หญิงกลับได้รับความนิยมและยอมรับอย่างกว้างขวาง ตามประเพณีเหล่านี้ ผู้คนมีความคิดแนวเสรีนิยมความเสมอภาคหญิงชายและพระสงฆ์เองก็ให้ความเคารพแก่แม่ชีมากขึ้น

กฎระเบียบ 4 ข้อใหม่ที่เพิ่มขึ้นให้คำสัญญาแก่นิคมของลัทธิเถรวาทคือ

1. พระภิกษุที่ได้รับการบวชแม้กระทั่งร้อยปีก่อนหน้า จะต้องทักทายและให้ความเคารพต่อพระสงฆ์ที่เพิ่งบวช
2. พระภิกษุต้องไม่ให้ร้ายต่อสงฆ์
3. พระภิกษุต้องไม่ต่อว่าความผิดของสงฆ์ในทางใดๆ
4. บทลงโทษสำหรับการละเมิดกฎระเบียบข้างต้นจะต้องถูกกำหนดขึ้นทุกครึ่งเดือนจากกลุ่มพระสงฆ์และแม่ชี

โอกาสที่เท่าเทียมกันที่ Dharma Drum

ในปีค.ศ. 2000 ในการประชุมสันติภาพโลกซึ่งจัดขึ้นโดย Assembly Hall ของสมาคมสหประชาชาติ มีผู้เข้าร่วมซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้นำทางศาสนาจากทั่วโลก พระเซนเยน ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้ง Dharma Drum Mountain ได้กล่าวกับผู้นำทางศาสนาว่า หากมีคำสอนบางข้อที่สวนทางกับความสงบสุขและความสามัคคีของคน เราควรต้องตรวจสอบและศึกษาหลักคำสอนเหล่านี้และเห็นด้วยกับวิธีการที่เหมาะสม หรือคำอธิบายที่ช่วยสนับสนุนสันติภาพโลกและความสามัคคี

จากการที่ได้เป็นแม่ชีสาวกรุ่นแรกของพระเซนเยน ดิฉันได้รับประโยชน์อย่างมากจากความใจกว้างและมุมมองที่ให้ความเท่าเทียมต่อสาวกชายหญิง ดิฉันยังได้เห็นวิธีการที่พระเซนเยนได้ให้ความเสมอภาคทางเพศในการฝึกอบรมสาวกของพระองค์ เริ่มต้นตั้งแต่การสร้าง Sangha ที่ Dharma Drum หน้าที่ในชีวิตประจำวันได้รับการเปลี่ยนเวรรับผิดชอบจากเหล่าสาวกชายหญิงโดยไม่ต่างกัน นอกจากเรื่องหน้าที่ในชีวิตประจำวันแล้ว ศิษย์และพระต่างได้รับโอกาสเท่าเทียมกันในเรื่องของการศึกษาทางธรรมและการฝึกสมาธิ นอกจากนี้ เขายังมีการแบ่งหน้าที่ในด้านการบริหารงานวัดอย่างเท่าเทียม

ความตั้งใจของพระเซนเยนสะท้อนความเชื่อของเขาในความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในบัพตัญญูของการเลือกตั้งประธานในอนาคตของ Dharma Drum Mountain โดยเฉพาะอย่างยิ่งประธานเจ้าอาวาสควรได้รับเลือกผ่านขั้นตอนการดำเนินการของพระสงฆ์และแม่ชีผู้ทรงคุณวุฒิจากทั้งภายในและภายนอก Dharma Drum Mountain Sangha ท่านไม่ได้กล่าวว่าประธานเจ้าอาวาสของ Dharma Drum Mountain ควรได้รับเลือกตั้งเฉพาะจากพระสงฆ์หรือสาวกชาย

องค์กรทางพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลในไต้หวันอีกหนึ่งแห่งหนึ่งคือ Buddha's Light Mountain (Fo Guang Shan) องค์กรนี้ได้อุปถัมภ์แม่ชีที่โดดเด่นจำนวนมากที่สอน ทำงาน และให้บริการในต่างสาขา และพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ พระภิกษุชั้นสูง ผู้ก่อตั้งยังได้ส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในหมู่ลูกศิษย์ ซึ่งส่งผลให้สร้างภิกษุณีที่โดดเด่นเป็น

จำนวนมากในองค์กรนี้ นอกจากนี้ ยังมีพระภิกษุหลายท่านที่สนับสนุนแม่ชีในได้หวัน การสนับสนุนและชี้แนะของพวกเขาส่งผลดีอย่างมากในการนำไปสู่การพัฒนาความเป็นผู้นำในหมู่แม่ชีของได้หวัน

การแก้ไขภาพลวง การลบล้างอุปสรรค

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ การแผ่กระจายคำสอนของพระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้นอย่างกว้างไกลแบบที่ไม่เคยมีมาก่อน บรรดาประเทศตะวันตกที่พัฒนาอย่างสูง มีบทบาทหลักในการแพร่ธรรมคำสอนในยุคปัจจุบัน พุทธศาสนาได้รับการติดฉลากที่บิดเบือนว่าล้าหลังในเรื่องความเสมอภาคหญิงชาย พวกเราในฐานะสาวกของพระพุทธเจ้า ควรมุ่งมั่นที่จะแบกรับภาระหน้าที่ในการแก้ไขภาพลวงเหล่านี้ และลบล้างอุปสรรคในการแพร่พุทธธรรมในโลกนี้

ขอให้โรงเรียนของพุทธศาสนาทุกแห่งช่วยฟื้นฟู The Lineage of Bhiksuni Precepts

ขอให้พระสงฆ์และแม่ชีได้รับพรในการปฏิบัติตามพุทธธรรมด้วยความนับถือซึ่งกันและกัน ร่วมมือกัน ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อกัน

ขอให้ความพยายามทั้งหลายของพระสงฆ์และแม่ชีช่วยแพร่กระจายพุทธธรรมที่แท้จริงไปสู่ทุกมุมของโลกใบนี้

การประชุมนานาชาติศากยธิดาครั้งที่ ๑๒ เรื่อง พุทธสาวิกา

กรุงเทพฯ

12 - 18 มิถุนายน 2554

"มรรคาสู่การหลุดพ้น"

อัคราชประวัติ

ดร.เซฟเวอรินา แองเจโลวา บาลาบาโนวา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทสาขาจีนศึกษา และระดับปริญญาเอก สาขาวรรณคดีจีน จากมหาวิทยาลัยโซเฟีย โดเกียว เธอเป็นชาวฮังการีเรียน ปัจจุบันทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมอยู่ที่สถาบันปรัชญาและวรรณคดี ไชนิก้า กรุงไทเป งานค้นคว้าของเธอเกี่ยวกับบทบาททางสังคมของแม่ชีในพุทธศาสนา และนักบวชสตรีของลัทธิเต๋าในยุคกลางของจีน

ลิซ่า บาแทกเกลีย เป็นนักศึกษาระดับปริญญาเอก ภาควิชาศาสนา มหาวิทยาลัยแวนเดอร์บิล (รัฐเทนเนสซี ประเทศสหรัฐอเมริกา) ในขณะเดียวกันก็มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าคณะผู้สอนวิชาศาสนา และเป็นผู้ช่วยนักวิจัยที่ศูนย์การศึกษาด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่มหาวิทยาลัยแวนเดอร์บิล ลิซ่ามีความสนใจใน ปัญหาเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาของการนำคำวิพากษ์วิจารณ์วัฒนธรรมของสตรีชาวตะวันตกมาใช้กับวัฒนธรรมและศาสนาอื่นที่ไม่ได้เป็นตะวันตก

สุสมิตา บาร์ว เติบโตขึ้นท่ามกลางชนกลุ่มน้อยที่ถูกกีดกันในการนับถือศาสนาพุทธ ในเมืองกัลกัตตา ประเทศอินเดีย ก่อนจะโยกย้ายถิ่นฐานสู่ประเทศสหรัฐอเมริกาในปีพ.ศ. ๒๕๒๘ (ค.ศ. 1985) นับตั้งแต่เธอได้ย้ายในสังคมที่มีอิสระในการนับถือศาสนา เธอก็ได้เริ่มต้นปฏิบัติธรรม และน้อมนำพุทธศาสนาเข้าสู่ชีวิตเธออย่างจริงจัง สุสมิตา สำเร็จปริญญาโทด้านภูมิศาสตร์ และด้านการวางแผนเมืองและภูมิภาค ความปรารถนาที่จะทำความเข้าใจในตนเอง นำพาเธอให้ค้นหาเส้นทางชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม เธอเป็นนักปฏิบัติธรรม, เป็นนักเคลื่อนไหวในโลกไซเบอร์, เป็นนักปาฐกถา, เป็นนักเชื่อมโยงเครือข่ายสังคม, และตั้งใจจริงในการปลูกเร้าเพื่อนมนุษย์ให้เข้าถึงสังฆธรรม, ทั้งระดับท้องถิ่นและนานาชาติ เธออุทิศชีวิตในการเผยแผ่ธรรมะเพื่อความหลุดพ้นซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมโลกผ่านงานเขียน, การประชุมเชิงปฏิบัติการ, และงานในแขนงต่างๆ ผ่านความคิดสร้างสรรค์ของเธอ

ดร. Eun-su Cho

เคยเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย ที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน (รัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา) ก่อนที่จะรับตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ภาควิชาปรัชญา ที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติโซล (ประเทศเกาหลีใต้) เธอสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ (ค.ศ. 1997) บทความอันหลากหลายของเธอที่ได้รับการตีพิมพ์มีตั้งแต่ พุทธอภิธรรมของอินเดีย ไปจนถึง แนวคิดและประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนาในเกาหลี นอกจากนี้เธอยังเป็นบรรณาธิการให้กับบทประพันธ์ระดับแนวหน้าที่เขียนโดยแม่ชีชาวเกาหลี ซึ่งงานประพันธ์เหล่านั้นจะได้รับการตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยแห่งรัฐนิวยอร์ก ผลงานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งของเธอนั้น เป็นงานแปลร่วมกับ จอห์น เจอเกนเซน (John Jorgensen) งานแปลของเธอชิ้นนี้มีชื่อว่า

"จิกจิ – หนทางสายสำคัญที่นำสู่แก่นของจิต" (Jikji: The Essential Passages Directly Pointing at the Essence of the Mind)

ดร. Karma Tashi Choedron เป็นแม่ชีชาวมาเลเซีย ในสำนักพุทธทิเบต เธอได้รับการบวชเป็นสามเณรจาก Khenchen Thrangu Rinpoche เธอสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาสังแวดล้อม และทรัพยากรศึกษา จากมหาวิทยาลัยมิดเดิล และได้ทำงานด้านการอนุรักษ์มาเกือบสิบปี ได้ประสานงานให้กับโครงการพัฒนาสังคม/การดำรงชีพ ของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเอ็นดีพี (UNDP) และ กองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (Global Environment Facility – GEF) เป็นผู้ประเมินระดับความสำคัญของการอนุรักษ์ และยังได้ใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญในงานอนุรักษ์ในประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย นอกจากนี้เธอเป็นอาสาสมัครที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสัตว์แล้ว เธอยังปฏิบัติภาวนาไปด้วยในเวลาเดียวกัน และยังได้ตีพิมพ์หนังสือสองเล่ม เขียนบทความหลากหลายมากมาย ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ระดับชุมชนท้องถิ่นทางตะวันออกเฉียงใต้ของรัฐปะหัง ประเทศมาเลเซีย

ดร. เอเดรียน คอกเรน สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยฮาวาย ที่ Manoa ในปีพ.ศ. ๒๕๔๒ (ค.ศ. 1999) เคยเป็นรองศาสตราจารย์ที่วิทยาลัยทรานส์แพซิฟิก-ฮาวาย ในโฮโนลูลู ปัจจุบันสอนอยู่ที่วิทยาลัย Green River Community ในรัฐโอเรกอน ประเทศสหรัฐอเมริกา บทความของเธอที่ชื่อว่า "การสอนวัฒนธรรมตะวันตกให้กับนักเรียนที่ไม่ใช่ชาวตะวันตก – คุณค่าความเป็นตะวันตกที่ควรได้รับการพิจารณาในสังคมโลก" ("Teaching Non-Western Students about Western Culture: Western Values Considered in a Global context") ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารออนไลน์สำหรับงานวิจัยของครู-อาจารย์ ที่ชื่อว่า "เน็ตเวิร์ก"

ไดแอนน่า คัสเซน เคยทำงานเป็นนักวิจัยจิตตัมสคิค์ ที่สถาบัน Monash Asia มหาวิทยาลัย Monash (เมืองเมลเบิร์น) และเริ่มต้นศึกษาระดับปริญญาเอก เมื่อปีค.ศ. 2005 เธอใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในอินเดียในทศวรรษ 80 สำเร็จปริญญาโทด้านประวัติศาสตร์ทิเบต จากมหาวิทยาลัย ลาโทรป (La Trobe) ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการศูนย์สายกยเมลเบิร์น ซึ่งเป็นศูนย์ธรรมะพุทธทิเบตตามแนวของ HH Sakya Trizin ในเมลเบิร์น

Tenzin Dadon (Sonam Wangmo) เป็นสามเณรจากประเทศภูฏาน ที่ได้ฝึกฝนปฏิบัติอยู่ที่สำนักพุทธทิเบต ปัจจุบันเธออยู่ชั้นปีสุดท้ายของการศึกษาปริญญาโทสาขาพุทธศาสตร์ศึกษา ที่มหาวิทยาลัยเคลี ประเทศอินเดีย Sonam Wangmo บวชเป็นแม่ชีตั้งแต่อายุ 16 ปี ใช้ชีวิตอยู่ในสถาบัน Jamyang Choling ใน Gharoh รัฐหิมาจัลประเทศ ในอินเดีย ถึง 13 ปี เพื่อเรียนรู้พุทธปรัชญา, ภาษาทิเบต, และวรรณคดี เธอได้เข้าร่วมการประชุมสภากษัตริย์ในฐานะผู้นำเสนอรายการ, ผู้แปล, และผู้อำนวยการความสะดวกในการประชุมตั้งแต่ปีค.ศ. 1997 รวมทั้งสิ้นถึง 17 ครั้ง

Ranjani de Silva เป็นสมาชิกผู้ก่อตั้งสภากษัตริย์ สมาคมพุทธสาวิกานานาชาติ ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมระหว่างปี ค.ศ. 1995 ถึง 2002 เธอมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการส่งเสริมการสงเคราะห์สตรีชาวพุทธนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1987 นอกจากนั้นยังได้ประสานงานให้เกิดการบวชในชั้นสูงเพื่อสืบสายการบวชอย่างสมบูรณ์ของแม่ชีในศรีลังกา ในปีค.ศ. 2000 เธอได้ก่อตั้งศูนย์การฝึกอบรมและปฏิบัติธรรมสภากษัตริย์บริเวณชานเมืองโคลอมโบ เพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมและให้การศึกษาแก่แม่ชี

ภิกษุณี Dhammananda (ดร. SU' cô Nguyễn HƯƠNG) เกิดในประเทศเวียดนาม เธอได้เข้าบรรพชาครั้งแรกในปี ค.ศ. 1994 ใน Thien Lam Te (นิกายเซน) จากนั้นได้เดินทางไปยังประเทศพม่าเพื่อฝึกปฏิบัติและศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับ หลักธรรมคำสอนของพุทธเถรวาทจนได้รับปริญญาตรีสาขาพุทธธรรมจากมหาวิทยาลัยการศาสนาพุทธเถรวาท นานาชาติ เธอได้รับการบวชเป็นภิกษุณีสายเถรวาทใน Anuradhapura ประเทศศรีลังกา และสำเร็จการศึกษาระดับ ปริญญาเอกสาขาพุทธศาสตร์ศึกษาในปี ค.ศ. 2008 จากบัณฑิตศึกษา สถาบันบาลี และพุทธศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัย Kelaniya ปัจจุบันเธอปฏิบัติธรรมและสอนพุทธศาสนาอยู่ในประเทศออสเตรเลีย

ภิกษุณี Dhammananda (ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย Magadha เมือง Bodhgaya ประเทศอินเดีย ในอดีตเคยเป็นอาจารย์สอนปรัชญาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อยู่หลายปี ปัจจุบันเธออุทิศ ตนเพื่อการฝึกอบรมคณะแม่ชีที่วัดทรงธรรมกัลยาณี และดำเนินงานเพื่อสืบทอดการบวชภิกษุณีในประเทศไทย

โมนีก้า ลินเบอร์ก เฟลด์ เป็นนักสังคมมานุษยวิทยา เป็นอาจารย์ เป็นนักวิจัย และเป็นผู้อำนวยการการศึกษาของศูนย์ การศึกษาเอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัย Lund ประเทศสวีเดน หัวข้องานวิจัยที่เธอสนใจ นั้นได้แก่บทบาททางเพศ, พุทธศาสนา, ภัยพิบัติอันเกิดจากมนุษย์, และการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทุนศึกษาวิจัยของเธอรวมขอบเขตไปถึงการทำงานภาคสนามทั่วประเทศไทย เธอได้ตีพิมพ์ ผลงานชื่อ "Making Fields of Merit: Buddhist Female Ascetics and Gendered Orders in Thailand" และอีกหลายๆ บทความในหัวข้อที่เกี่ยวกับบทบาททางเพศ, พุทธศาสนา, และการเปลี่ยนแปลงทางศาสนา ปัจจุบันเธอกำลังตีพิมพ์ บทความที่อยู่บนพื้นฐานของการค้นพบในโครงการวิจัยซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสภาวิจัยของสวีเดน ในหัวข้อ บทบาททางเพศ และบทบาทของพุทธศาสนาในกระบวนการฟื้นฟูบูรณะพุทธศาสนิกหลังภัยพิบัติจากสึนามิในประเทศไทย เมื่อปี ค.ศ. 2004 เช่น "การฟื้นฟูบูรณะพุทธศาสนิก และการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน ภายหลังจากเหตุการณ์สึนามิใน ภาคใต้ของประเทศไทย" ศาสนา (2010: 2)

โรแซน ฟรีส เป็นผู้เชี่ยวชาญอาวุโสด้านการค้าระหว่างประเทศ ของกระทรวงเกษตร สหรัฐฯ และทำงานให้กับรัฐบาล สหรัฐฯ มานานกว่า 20 ปี เธอได้จัดสัมมนาเกี่ยวกับการสร้างศักยภาพทางการค้าในด้านการควบคุมความปลอดภัยใน อาหาร และสิทธิขององค์กรการค้าโลกให้กับรัฐบาลกัมพูชา, อียิปต์, คาซัคสถาน, และเวียดนาม โรแซนแตกฉานใน ภาษาจีน และได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ผู้ช่วยทูตด้านการเกษตร ประจำอยู่ที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ระหว่างนั้นก็ ได้ศึกษาระดับมหาบัณฑิตด้านปรัชญาจีนที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติไต้หวัน เธอประกาศตนเป็นพุทธมามกะต่อภิกษุณี Tian Yi ที่ประเทศไต้หวันในปี ค.ศ. 1979 เธอได้นำเสนองานเขียนเกี่ยวกับการกำเนิดของนักบวชสตรีในประเทศจีนในการ ประชุมต่างๆ รวมทั้งการประชุมนานาชาติศากยธิดา, สมาคมศาสนาของสหรัฐอเมริกา, และการประชุมฮัมบูร์ก (Hamburg Congress) ในปี ค.ศ. 2007

ดร. เสมม่า ภูนาทิลเลล สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกจากคณะตะวันออกและแอฟริกันศึกษา มหาวิทยาลัยลอนดอน ในปี ค.ศ. 1974 ดร.เสมม่าเป็นอาจารย์อาวุโสของมหาวิทยาลัย Kelaniya ประเทศศรีลังกา จนถึงปี ค.ศ. 1989 หลังจากนั้น เธอได้รับตำแหน่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาและบทบาททางเพศของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และกองทุนสหประชาชาติเพื่อการพัฒนาสตรี (UNIFEM) นครนิวยอร์ก, สำนักงานโครงการพัฒนาแห่ง สหประชาชาติ (UNDP ประเทศกัมพูชา) และในฐานะที่ปรึกษาของสถาบันพุทธศาสตร์ ประเทศกัมพูชา เธอเป็น

สมาชิกผู้ก่อตั้งกลุ่ม "เสียงสตรี" ซึ่งเป็นกลุ่มสนับสนุนสิทธิสตรีกลุ่มแรกในประเทศศรีลังกา และเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง ศูนย์วิจัยของสตรี ในประเทศศรีลังกาอีกด้วย

บอนนา เดฟโวรา ฮาเบอร์แมน เดินทางกลับคืนสู่ประเทศอิสราเอลในปี ค.ศ. 2004 หลังจากสำเร็จการศึกษาจาก มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และ มหาวิทยาลัยแบรนต์ไคส์ รัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เธอได้ก่อตั้งและ ดำเนินการสถาบัน Mistabra สำหรับ "Jewish Textual Activism" นอกจากนั้นเธอยังได้สอนหนังสือและทำงานวิจัยที่ มหาวิทยาลัยอิมบรู และยังได้เป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงสำหรับสตรีชาวอิสราเอลเพื่อให้ได้มีโอกาสทำงานเพื่อ สาธารณะ และสามารถเป็นผู้นำทางศาสนาได้ ซึ่งกลุ่มการเคลื่อนไหวนี้มีชื่อว่า "Women of the Wall" ปัจจุบันเธอเป็น ทั้งนักเคลื่อนไหว นักวิชาการอยู่ในกรุงเยรูซาเล็ม และเป็นผู้ร่วมโครงการร่วมของโครงการโรงพยาบาลท้องถิ่น Israeli-Palestinian และเธอมีผลงานการเขียนหนังสือหลายเล่ม เช่น Blood and Ink: Feminism Liberating Judaism และ Israel Spirit Matters: Inspiring Zionism from Jewish Sources

แอนนา ฮาลาลอฟ เป็นอาจารย์ของภาควิชาการเมืองและสังคม และเป็นหนึ่งในคณะนักวิจัยของคณะที่ปรึกษาหลัก ด้านความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและวัฒนธรรม (เอเชีย-แปซิฟิก) ของ UNESCO ที่มหาวิทยาลัย Monash ประเทศ ออสเตรเลีย

ดร. Hsiao-Lan Hu เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ของภาควิชาศาสนศึกษาและสตรี และบทบาทของสตรีศึกษา ณ มหาวิทยาลัย Detroit Mercy เธอสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก

ดร. Tomomi Ito สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย Australian National โดยทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "Buddhist debates" ในศตวรรษที่ 20 ของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นไปที่การนำเสนอความเห็นของ "ท่านพุทธทาสภิกขุ" ปัจจุบันเธอสอนวิชาเอเชียอาคเนย์ศึกษา อยู่ที่มหาวิทยาลัยโกเบ ประเทศญี่ปุ่น งานวิจัยของเธอมุ่งเน้นไปที่การ เปลี่ยนแปลงสถานภาพของพุทธสาวิกา ในกรณีที่ไม่สามารถรักษาสถานภาพของนักบวชต่อไปได้ในสังคมปัจจุบัน ของไทย

Jayanta (Shirley Johannesen) เป็นนักปฏิบัติอิสระนิกายเถรวาทสายวัดป่า เธอสอนในฐานะอุบาสิกาของคณะ "Abhayagiri Lay Ministers" เธอเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นประธานคนปัจจุบันของศากยธิดา ประเทศแคนาดา

Jong-in Kim มหาวิทยาลัย Kyung Hee, เวทีการประชุม อุบาสิก-อุบาสิกา

Napakadol Kittisenee จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (เกียรตินิยม) สาขา ไทย บาลี และสันสกฤต จากมหาวิทยาลัย ศิลปากร จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาโทด้านมานุษยวิทยา ที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ในขณะที่เดียวกันก็ได้ทำงานวิจัยที่สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา ที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเป็นอาจารย์สอนหนังสืออยู่ที่มหาวิทยาลัย Meanchey ในศรีโสภณ จังหวัด Banteay Meanchey (กัมพูชา) นอกจากนี้ยังเป็นหนึ่งในคณะนักวิจัยของศูนย์ภูมิภาคด้านสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (RCSD) สังกัดคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยทำงานวิจัยเรื่อง การจาริกแสวงบุญ และความเคลื่อนไหว

ในโลกของศาสนาในกัมพูชาหลังปีค.ศ. 1979

Yuchen Li มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ของภาควิชาวรรณคดีจีน ที่มหาวิทยาลัย National Tsing Hua ประเทศไต้หวัน เธอสนใจทำวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาบทบาททางเพศในศาสนาศึกษา, วรรณคดีในพุทธศาสนา, และนวนิยายจีนที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เธอเป็นผู้ประพันธ์หนังสือชื่อ Tadaï da Biquiuni (Bhiks.un.is ของราชวงศ์ Tang) และ Cooking and Religious Practice และเป็นบรรณาธิการของ Women and Religion: An Interdisciplinary Perspective (Funu yu zongjiao: Kualingyu de shiye)

ดร. Thich Nu Tri Lien (Nguyen Thi Tuyet) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาพุทธศาสตร์ศึกษา และ ปริญญาเอกสาขาจิตวิทยา จากมหาวิทยาลัยเดลี ปัจจุบันเธอเป็นนักวิจัยร่วมในภาควิชาพุทธศาสตร์ศึกษา ณ มหาวิทยาลัยเดลี

Rujing Mao เป็นนักศึกษาปริญญาเอกที่ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาอิโกะ มิซึโนะ ได้ใช้ชีวิตทั้งชีวิตของเธอในสภาพแวดล้อมของนักปฏิบัติธรรมชาวพุทธ เธอเป็นสมาชิกของ Zaike Bukkyo Kokoro no Kai (The Heart of the Lotus นานาชาติ) ซึ่งเป็นสมาคมนักปฏิบัติธรรมชาวพุทธที่ถือกำเนิดจากประเทศญี่ปุ่น ถึงแม้ว่าเธอจะเกิดและเติบโตในประเทศญี่ปุ่น แต่เธอก็ได้ใช้ชีวิตนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และ เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาศิลปศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์ในเมืองฟิลาเดลเฟีย เมื่อปี ค.ศ. 2002 เป็นหนึ่งในคณะเจ้าหน้าที่ผู้อำนวยการความสะดวกในศูนย์ Essential Lay Buddhism Study ในกรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น มาตั้งแต่ปีค.ศ. 2004 เธอกลับไปศึกษาต่อในสาขาพุทธศาสตร์ศึกษา ณ มหาวิทยาลัยโทโย เธอมีความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องการพิจารณาบทบาทของสตรีในพุทธศาสนา และแนวคิดเชิงพุทธได้สะท้อนความจริงในทุกแง่มุมของชีวิตได้อย่างไร

Wasfia Nazreen เป็นหนึ่งในคณะนักเขียนอาวุโสของ The Weekend Independent in Dhaka และเป็นนักวิจัยขององค์กร CARE บังกลาเทศ เธอยังเป็นผู้ประสานงานพิเศษสำหรับ Independent World Report และผู้อำนวยการแห่งชาติของ Students for a Free Tibet ประจำบังกลาเทศ ปัจจุบันเธอเป็นนักศึกษาทางไกลของ Samye Ling College ประเทศสกอตแลนด์

Thich Nu Tinh Nguyen เป็นรองประธานของ Bikkhuni Affairs ในกรมสังฆะแห่งพุทธเวียดนาม

ดร. Thich Nu Nhu Nguyet จบการศึกษาระดับปริญญาเอกจากภาควิชาพุทธศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยเดลี ประเทศอินเดีย ด้วยงานวิจัยเรื่องจุดเริ่มต้นและการพัฒนาของสังฆะภิกษุณีในเวียดนาม ปัจจุบันเธอเป็นสมาชิกของคณะกรรมการกิจการต่างประเทศ ของสังฆะภิกษุณีเวียดนาม นอกจากนั้นเธอยังเป็นรองเลขาธิการทั่วไปของคณะกรรมการวางแผนการประชุมของเวียดนาม สำหรับการประชุมนานาชาติสาขาศาสนา ครั้งที่ ๑๑ เธอสอนธรรมะให้กับกลุ่มอุบาสก อุบาสิกา ตามวัดต่างๆ ทั้งในเวียดนามและต่างประเทศ ความสนใจของเธอยังรวมไปถึงการศึกษาในเรื่องของสตรีชาวพุทธและความเท่าเทียมกันทางเพศ

Tenzin Palmo ใช้เวลา 18 ปีในการบำเพ็ญเพียรอยู่ในเขต Lahaul อันห่างไกลแถบเทือกเขาหิมาลัย เธอเดินทางสู่ประเทศฮ่องกงในปี ค.ศ. 1973 เพื่อบวชเป็นภิกษุณี และเป็นผู้ก่อตั้ง Dongyu Gatsal Ling ซึ่งเป็นวัดสำหรับการฝึก Togdenmas (โยคีสตรี) ใกล้กับชุมชนของ Tashi Jong ในตอนเหนือของประเทศอินเดีย เรื่องราวของเธอได้รับการบันทึกอยู่ใน (หนังสือ) ชื่อ A Cave in the Snow นอกจากนี้เธอยังเป็นผู้แต่งหนังสือ Reflections on A Mountain Lake: Teachings on Practical Buddhism

ชูซาน เพมโบรค ทำงานเป็นนักจิตบำบัด ผู้ก่อตั้ง และครูผู้แนะนำแนวการปฏิบัติของ Insight Meditation of Ventura เธอเริ่มต้นฝึกสมาธิตั้งแต่ ค.ศ. 1986 และได้ศึกษากับอาจารย์หลายท่านในสายเถรวาท รวมทั้ง Ayya Khema ชูซานเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นประธานสมาคมภิกษุณี รวมทั้งเป็นหัวหน้าบรรณาธิการนิตยสารของสมาคมที่ชื่อว่า *Present* การก่อตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุนนักบวชสตรีสายเถรวาทนี้เป็นวิถิแห่งความกตัญญูที่เธอมีต่อ Ayya Khema และเป็นที่ระลึกในความทรงจำของเธอ

Kustiani Kalis Sambikala graduated with a B.A. in Buddhist Studies from Syailendra Buddhist College, Indonesia, where she was the member of the Theravāda Buddhist Youth Association called PATRIA. She completed an M.A. in Buddhist Studies at the Postgraduate of Pāli and Buddhist Studies, University of Kelaniya, Sri Lanka, in 2008. She is currently doing an M.Phil in Buddhist Studies at the University of Kelaniya.

Kustiani Kalis Sambikala สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีสาขาพุทธศาสนศึกษา จากวิทยาลัยพุทธศาสนา Syailendra ประเทศอินโดนีเซีย เคยเป็นสมาชิกสมาคมยุวพุทธสายเถรวาทที่เรียกว่า PATRIA เธอสำเร็จปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาพุทธศาสนศึกษา จากบัณฑิตวิทยาลัยบาลีและพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัย Kelaniya ประเทศศรีลังกา เมื่อปีค.ศ.2008 ปัจจุบันเธอกำลังศึกษาต่อระดับมหาบัณฑิตในสาขาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัย Kelaniya

ชูแอลเลน เชมมีคอสกั MA, ATR-BC, LCPC เป็นศิลปินที่ได้รับทะเบียนและใบรับรองให้เป็นนักศิลปะบำบัด และได้รับใบอนุญาตเป็นผู้เชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษา อีกทั้งยังมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยรองศาสตราจารย์ของสถาบันศิลปะชิคาโก เธอเป็นสมาชิกของ Spiritual Directors International และเป็นสมาชิกของ Lakeside Buddha Sangha ในเมืองเอฟแวนสตัน รัฐอิลลินอยส์

Zhen Yuan Shi สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอกสาขาพุทธศาสนศึกษา จากวิทยาลัยพุทธศาสนา นานาชาติ ประเทศไทย ปัจจุบันเธอสอนหนังสือและเป็นผู้อำนวยการของฝ่ายธุรการที่วิทยาลัย รวมทั้งยังเป็นประธานของสมาคมสวัสดิการชาวพุทธ Than Hsiang ในประเทศมาเลเซีย เธอเป็นผู้แต่งหนังสือชื่อ *การช่วยเหลือของท่าน Fang Lian ที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาของชาวพุทธในรัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย (Venerable Fang Lian's Contribution towards the Development of Buddhist Education in Penang, Malaysia.)*

Guo Cheen Shih เป็นนักปฏิบัติธรรมที่ได้ปฏิบัติตามแนวทางของพุทธอย่างไคร่ครวญลึกซึ้งมายาวนานกว่า 20 ปี เธอได้เขียนหนังสือ แปล และได้นำเสนอการฝึกสมาธิโดยการฟังอย่างตั้งใจ เปิดใจรับฟังเสียงแห่งความเงียบ เข้าถึงปัญญา และความกรุณาที่มีอยู่ภายใน ได้ยินเสียงของความทุกข์ที่มีอยู่ในโลก เพื่อจะได้ยื่นมือให้ความช่วยเหลือ โดยการฝึกฝน

ทักษะนี้ผ่านเทคนิคการปฏิบัติของเธอ เธอได้เป็นกลจักรสำคัญในการเริ่มดำเนินการโครงการ Charter for Compassion ในเมืองซีแอตเติล และได้ช่วยก่อตั้ง Compassionate Seattle: It's Up to Us เป็นการริเริ่มซึ่งสภาประจำเมืองซีแอตเติล และนายกเทศมนตรีได้ร่วมลงนามประกาศให้เมืองซีแอตเติลเป็นเมืองแห่งน้ำใจแห่งแรก คาเรน อาร์มสตรอง และบุคคลผู้มีชื่อเสียงท่านอื่นๆ ได้มาเยี่ยมชมเป็นการส่วนตัว และได้ยอมรับว่าซีแอตเติลเป็นเมืองแห่งน้ำใจแห่งแรกของโลก

Guo Chii Shi ได้รับการศึกษาอบรมที่ Dharma Drum Mountain ในประเทศไต้หวัน

Guo Hsiang Shih บวชเมื่อปีค.ศ. 1980 ไม่นานหลังจากจบการศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ จากมหาวิทยาลัย Soochow ประเทศไต้หวัน เธอทำงานเป็นล่ามแปลสำเนียงไต้หวันให้กับผู้ก่อตั้ง Dharma Drum Mountain ซึ่งก็คือ ภิกษุ Sheng-yen อยู่ถึง 23 ปี และบรรยายธรรมได้ถึง 3 ภาษาทั้งในประเทศไต้หวัน และต่างประเทศอยู่บ่อยครั้ง เธอให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างสันติสุขผ่านการร่วมแรงร่วมใจกันระหว่างศาสนาทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมอันแตกต่างกัน และมีความอาทรในการปรับปรุงสภาวะความเป็นอยู่ของพุทธสาวิกาทัวโลก

Venita Tanusuwito เป็นสมาชิกที่ยังคงเคลื่อนไหวให้กับกลุ่มสตรีชาวพุทธอินโดนีเซีย และเป็นหัวหน้าแผนกการศึกษาในองค์กรแห่งนี้ เธอมีความสนใจในหัวข้อที่ว่าทำอย่างไรจะให้การศึกษาคือดีที่สุด และเปิดโอกาสให้กับยุวสตรีชาวพุทธให้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้ยุวชนสตรีเหล่านั้นสามารถประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นในชุมชน เธอยังทำงานให้กับ Tzu Chi Buddhist Compassion Relief สาขาประเทศอินโดนีเซีย ในฐานะทันตแพทย์ เธอทำงานในคลินิกหลายแห่ง รวมทั้งโรงพยาบาล Tzu Chi ในกรุงจาการ์ต้า

เอมม่า ทอมมาลิน เป็นอาจารย์อาวุโสสาขาศาสนศึกษา ภาควิชาเทววิทยา และศาสนศึกษา ณ มหาวิทยาลัยลิคส์ ประเทศอังกฤษ ในขณะเดียวกันเธอก็เป็นผู้ช่วยนักวิจัยให้กับ DMD ในด้านศาสนา และโครงการความร่วมมือพัฒนาและวิจัย

ดร. Karma Lekshe Tsomo เป็นรองศาสตราจารย์ในภาควิชาเทววิทยา และศาสนศึกษา ณ มหาวิทยาลัยซานดิเอโก ซึ่งเธอสอนวิชาพุทธศาสตร์ ศาสนาโลก และศาสนาและจริยศาสตร์เปรียบเทียบ เธอศึกษาพุทธศาสนาใน Dharmasala ประเทศอินเดีย อยู่ 15 ปี ได้รับปริญญาเอกสาขาวิชาปรัชญาจากมหาวิทยาลัยฮาวาย ที่ Manoa โดยทำงานวิจัยเกี่ยวกับความตาย และความเป็นเอกลักษณ์ในประเทศจีน และทิเบต เธอเป็นผู้ก่อตั้งและเคยเป็นประธานของสภากษัตริย์ สมาคมสตรีชาวพุทธนานาชาติ และเป็นผู้อำนวยการของมูลนิธิ Jamyang ซึ่งริเริ่มเรื่องการจัดหาโอกาสทางการศึกษาให้กับสตรีในประเทศที่กำลังพัฒนา

ดร. มารีย์ โดมินีก้า หว่อง O.P. เป็นรองศาสตราจารย์สาขาวิชาศาสนาของโลก ที่มหาวิทยาลัย แคมมินเนท โฮโนลูลู เธอสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย Creation Spirituality ในปีค.ศ. 2000 ด้วยวิทยานิพนธ์ที่ชื่อว่า "The Gastronomics of Learning From Each Other: Parallels in Spiritual Practices." เธอได้ฝึกปฏิบัติทั้งทางพุทธและคริสต์ มาตั้งแต่ปีค.ศ. 1986 และได้ทำงานเพื่อสร้างความสมานฉันท์ระหว่างผู้นับถือศาสนานิกายต่างๆ อย่างไม่หยุดยั้ง

ดร. บาบาร่า ไรท์ เป็นนักจิตวิทยาคลินิก และผู้ประพันธ์หนังสือชื่อ "*Metta: The Map, The Formula, The Equations.*" เธอได้รับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย United States International ได้มีส่วนร่วม และเป็นรองศาสตราจารย์ ณ Fuller Seminary, มหาวิทยาลัยเปปเปอร์ไคน์, และมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เออร์ไวน์ เธอเป็นสตรีท่านแรกที่เป็นหัวหน้าคณะทำงานในโรงพยาบาลที่รักษาเฉพาะทางจิตเวช ฝึกปฏิบัติธรรมะมามากกว่า 30 ปี และเป็นนักเรียนของท่าน Thanissaro Bhikkhu มาเป็นระยะเวลา 13 ปี เธอผสมผสานหลักทางพุทธศาสนา เวชศาสตร์รักษา และการบำบัดเพื่อลดความเครียด และนำมาใช้ในการรักษาของเธอ ตลอดระยะเวลา 8 ปีที่ผ่านมา เธอได้ใช้ Metta Map ในวิทยาลัย โรงพยาบาล โรงเรียน และการรักษาตามแนวทางของเธอเอง เมื่อไม่นานมานี้เธอได้สอนวิธีการระงับความขัดแย้งและการลดความเครียดนี้ให้แก่บัณฑิตวิทยาลัยจำนวน 12 แห่งในประเทศอินเดีย

ดร. Hyangsoon Yi เป็นรองศาสตราจารย์สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ และเป็นผู้อำนวยการของโครงการภาษาและวรรณคดีเกาหลี ณ มหาวิทยาลัยจอร์เจีย เธอสำเร็จการศึกษาปริญญาเอกสาขาวิชาภาษาอังกฤษ (วิชาโทภาพยนตร์ศึกษา) มหาวิทยาลัยแห่งรัฐเพนซิลวาเนีย หนังสือของเธอที่ชื่อ *Piguni wa Han'guk munhak* (นักบวชสตรีในพุทธศาสนา และวรรณคดีเกาหลี) ได้รับการคัดเลือกจากสถาบันวิทยาศาสตร์เกาหลี ให้เป็นหนังสือเรียนที่ดีเด่นแห่งปีค.ศ. 2009 เธอยังเป็นผู้ประพันธ์ร่วมของหนังสือชื่อ *Welcome to Korean!* เธอมีผลงานตีพิมพ์อันหลากหลายในวรรณคดีเกาหลีและภาพยนตร์ และประวัติศาสตร์ของนักบวชสตรีชาวพุทธในเกาหลี

Ayakova Zhargal Dondokova Luda เป็นหัวหน้างานประชาสัมพันธ์ของสถาบันเกษตรกรรมแห่งรัฐ Buryat ในสาธารณรัฐ Buryatia สหพันธรัฐรัสเซีย